

„Ach, to je mi život, to si myslím : . .“ slyším dámský hlas.

„Odpusťte“, vyskočím, „odpusťte paní doktorová, kde pak bych se byl nadál. Račte se prosím posadit. Je libo šálek čaje?“

„Ne, máte vy to život, vy kněží“, začíná paní doktorová, která mne v mé posici zahlédla, „to vám věru nemusím ani přát k novému roku; vy máte svátek celý rok.“

„To se ráčíte velice mýliti, milostivá paní“, odpovídám, „mám někdy starostí, že nevím, kde mi hlava stojí. To jen dnes jsem se tak uvelebil, abych pokoušel nový rok.“

„Ale, ale, velebný pane, jaké pak starosti; nemáte ženu, ani děti, máte nejkrásnější pohodlí, máte se krátce na světě nejlépe ze všech lidí.“

Půl hodiny vykládal jsem paní doktorové o svých pracích, pod nimiž klesám, o svých starostech, z nichž dostávám pleš, o svém nepohodlí, o tom jak si i uhlí musím často nositi sám, mluvil jsem jako Cicero a Demosthenes, jako Bossuet a Lacordaire, ale paní doktorová opustila mne přece jen s úsměvem nevěřící Tomášky

Já jsem, když odešla, praštil svou tonsurkou do kouta a palce strčil do kapsy v hněvném přemýšlení, měře dlouhými kroky svůj pokoj.

Opět zavzněl zvonek.

Nutkalo mne to, abych šel sám otevřít, ale maje na paměti den nového roku, zvolal jsem přece zase:

„Paní Smutná“, dou v otevřít.

„Dále, dále!“ křičím na zaklepání, kteréž brozilo mi vyraziti dvéře.

„Ach pan komisař, jaká vzácná návštěva!“

„Jdu Vám přát Nového roku a zvátí na večer do besedy.“

„Díky za přání, přeji rovněž vše dobré, ale do besedy nemohu, mám mnoho práce.“

„Jak to, mnoho práce?“

„Inu, mnoho práce, psaní, studování a . .“

„Ale jděte, velebný pane, jakou pak práci? Odsloužíte si mši svatou a máte po práci. Tak přijdete?“

Já ovšem s otevřenými ústy zůstal jsem na pana komisaře koukati, nebo mi znělo v uších to jeho: odsloužíte si mši sv. a máte po práci.

„Dovolte, pane komisaři! Račte vzítí místo! Hned Vám vysvětlím! Dnes musím doháněti, v čem jsem za svátky zůstal v restu. Nevím ani, kde začítí. Hlava mi jde starostmi kolem.“

„Ale dejte si pokoj s Vaší prací a starostmi. Co pak máte ženu a děti?“

„Ovšem, ovšem nemám, ale, vykládám, tím právě starosti a práce leží všecky na mne. Já sám i lampu si musím rozsvítiti a nalíti si do ní petrolej, já si musím sám i pro pantofle a . .“

Vykládám a vykládám, ale už ne tak obnivě, nebo první novoroční zkušenost mne činila malomyslným. Že by tak lidé mohli posuzovati můj dřívější život, přece jsem nemyslel. Celý jsem schlípl.

Když pan komisař byl pryč, svlékl jsem župan dal vynéstí samovar, poslal jsem posluhovačku domů. Musím si tak počínati, myslil jsem si, aby nebylo na mne viděti žádného pohodlí.

Tu zvonek opět zavzněl.

Mám jítí otevřít či nemám? Což aby to byl zase nějaký podobný gratulant?

Otevřel jsem. Byl to přítel Hradil, poštovní úředník.

„Přeji vám šťastný nový rok.“

„Já též vám přeju vše dobré. Co dělá milostivá paní?“

„Díky, je zdráva. A vy, jak se máte? Než co se ptám. Nemáte ženy, nemáte děti, jste sám, bez práce, bez starostí Bože můj, jaký to rajský život.“

Zůstal jsem státi jako strnulý. V pravici mne to nutkalo, ale přeci nemohu svému příteli dáti ránu do obličeje nebo za ucho.

„Ano, ano, pravil jsem tupě, rajský život, jenže v bídném bytu, v bytu

A tak česká korunovace má stále svůj státoprávní význam, svědčíc o celistvosti a svrchovanosti české koruny. Přísaha a holdování je dvoustranné, vychází od krále a od národa. Má tedy charakter jakési, dnes ovšem už jen temné smlouvy, a při holdování stavů 1791 nejv. purkrabí pražský výslovně na tento charakter přísahy jako obapolné smlouvy poukázal. Budí ovšem tedy vzpomínku na ony smlouvy předbělohorské, ve kterých i při plném uznání dědičnosti svéprávnost české koruny tak slavnostně a jasně bývala vyjadřována, a dává tím i oživený právní základ, domáhati se plnějšiho uznání této svéprávnosti.

A tak královská česká korunovace je sice poslední zbytek českého státního práva, ale zbytek velevýznamný a obsažný. Hlavními odpůrci korunovace a státního práva jsou Němci. Neprávem. Oni ovšem nyní těší se v ohledu jazykovém znamenitým výhodám, také administrativně snáze jsou jim přístupny vyšší úřednická místa, ale nadvláda tato jest jen otázkou času. Vytrvá-li český národ vážně, rozumně a vytrvale na svých státoprávních požadavcích, dojde jednou jich vyplnění. Pak ale Čechové budou ve výhodě a nebude lze jim vykládati ve zlé, jestliže, čeho sami museli si dobytí, především sami budou užívat. Jednají tudíž čeští Němci nerozumně.

Jen jedno vážné nebezpečí hrozí trvalému úspěchu politickému, moderní nevážnost práva. Právo svou povahou je vysoce konservativní a spravedlivé, budujíc nový požadavek rozvážně na právu již stávajícím. Toto má v největší úctě. V minulosti ukázali takový konservatism Čechové i v nejpohnutějších dobách. Dnes ale povaha lidu a bludné požadavky rovného všeobecného práva jsou toho druhu, že právem je jen výstřední a jednostranné mínění většiny, která každou chvíli se mění. A tak hrozí nebezpečí, že co dnes bude právem, zítra bude zrušeno, a že nepřijde ani k tomu, aby z určitého podkladu práv vyvinulo se a vybudovalo pevné stavení nového státního práva českého. Než i to snad změní se, až nabytím práva převezmeme za ně i zodpovědnost.

Česká korunovace musí tedy býti na cestě k státnímu právu prvním krokem, poněvadž nejdéle se udržela a obsahujíc nejdůležitější podstatu českého státního práva, stane se pro ně právním podkladem. *Fr. Žák.*

„T e m n á n o c“.

Napsal JAN PAULY.

O žádném řádu církve katolické nebylo tolik mluveno a tolik psáno, jako o řádu jezuitském. Řád jezuitský stal se předmětem, k němuž obracel a obrací se celý svět v hovoru i v knihách. Mnoho se psalo proti němu a mnoho též na jeho prospěch. Co toho bylo příčinou? Příčinou toho byla veliká rozšířenost, nesmírná moc a ohromný vliv tohoto řádu, který více než 200 let pracoval na poli křesťanství ve všech dílech světa. Touto svou velikou mocí vyvolali si Jesuité mnoho nepřátel, kteří všechny možné páky nasadili, aby Jesuitů se zbavili. Proti nim byla vymyšlena leť druhu nejrozmanitějšího, prisuzovány jim různé podvody, nekalé skutky, ba vraždy a úklady proti osobám panovníků, oni byli ličeni jako netvorové plní zrady, úkladů, zavidlosti, vilnosti a jiných podobných neřestí. A tak rozličnými spisy

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu : celoročně 1 zl. 75 kr. čtvrtletně 45 kr. Poštou pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem, 5 výtisků prodává se v administraci za 30 kr., 20 za 1 zl. — Administrace v Cyr.-Met. knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Na prahu roku 1896.

Všeobecně se má za to, že postavení mladočechů je veice příznivé. Nové volby ukázaly, že národ při nich stojí, tak že nahoře „se zvláštní společností“ počítati se musí; nové osoby při vládě, zvláště její „slovanský“ předseda mají volnou ruku, tak že minulost nebrání jim hledati přátelské styky s poslanci, proti nimž dřívější vlády stavěly se na stanovisko veskrz odmitavé; bývalá moc levice se povážlivě bortí, strana konservativní se rovněž ztenčila a ještě tvořením se lidové kat. strany ztenčení se dále brozí: tak že ještě asi ani suma vláda neví, kam by se měla obrátiti, aby získala trvalou, pevnou většinu a vyjednává se všemi, totiž navazuje aspoň přátelské styky se všemi, vyčkávajíc zatím, jak se strany říšské rady vykristalísují. Kdežto tedy mladočeši ještě před nedávnem měli mimo vzdání se na milost a nemilost jen jediný možný postup před sebou, oposici stůj co stůj, mají už dnes na vybranou buď oposici nebo přátelství s vládou. Obrat udál se patrně nahoře, nikoliv dole na straně mladočeské, která ještě bezprostředně před Badeniem dělala obstrukci. Snad k tomu přispělo vědomí nahoře, že s českým národem, nejpokročilejším to lidem v Rakousku, dlužno počítati, že spravedlivým jeho požadavkům dlužno učiniti už jednou zadost, že nutno už jednou přestati se znásilňováním jeho cizí řeči, byrokratismem ústícím za hranice jediného a jazykem sjednoceného národa, nespravedlivým školstvím a j. Snad přispělo k tomuto obratu jen zevní utvařování se politických stran, čistě formální, ohlízející se jen na kvantitu, na počet nutných hlasů k většině; než ať je tomu jakkoliv, nejvyšší kruhy vládní volky nevolky vzdaly se svého zásadního odporu proti „zvláštní společnosti“. Vláda skutečně vstoupila s mladočechy v osobní styk a mladočeši prohlásili, že oposici nepovažují za cíl české politiky, a pozvání ministrpresidentovému po odvolání výminečného stavu vyhověli.

Mají tedy skutečně nyní mladočeši postavení příznivější než dříve, první to úspěch způsobený nikoliv mladočeskou politickou dovedností, nýbrž buď

vytrvalostí lidu při oposici, nebo pouze následkem politických poměrů samých nezávisle od mladočechů se vytvořivších.

Ale postavení toto má pro mladočechy i své velice nemilé stránky. Vědí, že nepřátelské straně koncesse — u nás ovšem jsou to nikoliv koncesse, nýbrž zadržaná práva — vláda neudílí, ale vědí též, že pod heslem a jen pod heslem státoprávní oposice byli voleni. Kterak ji mohou opustiti bez státoprávních vymožeností? Za nimi stojí celá řada „přátel“, kteří hotovi jsou každý okamžik vstoupiti na jich místo každým možným způsobem, a okamžitě s Masarykem a jinými prohlásí mladočechy za staročechy, jestliže opustí pořád ještě populární heslo oposice, od posledních styků s vládou znova oživené a opět sesílené. Většihů ale neštěstí nemohlo by se mladočechům státi. Jak to mají učiniti, aby přec už nějakou vymožeností před netrpělivým národem, který začíná se jim dle zájmů, tedy zcela neliberálně organisovati, a na velkolepou záchranu zemi koruny české od „punktac“ zapomínati, mohli se vykázati?

„Výminečný stav“ se k tomu nehodil, jeho zrušení, s nímž ostatně i nová vláda dala dost dlouho na sebe čekati, mělo jen učiniti přátelské styky možné, — nalezen tedy „výminečný místodržitel“. Ach ano, to je kostička, která za to stojí. Poraziti toho muže ze železa, který, jak pravil dr. Herold, „zničil celou řadu existencí mravně, hmotně a tělesně, který uvedl v nevážnost úřadů a policie význam občanské svobody, který zkracoval volební právo, který obmezoval způsobem neslýchaným autonomii království českého, hlavního města Prahy, který odnámal opozičním městům školy, který sáhnul frivolním způsobem na vychování české mládeže, který postavil propast mezi české vlastenectví a loyaltitu ku králi, který vrhl mladočechům úředním způsobem ve tvář spoluvinu na vraždě, který před celou Evropou pokálel lesk mileho staroslavného království českého, jenž tolik bolestných zasadil ran, který rušil rovnoprávnost, který z velkého království českého chtěl učiniti neodpustitelným způsobem satrapii policejní libovůle“ atd. atd., aj, jaké to zadostiučinění. To by bylo vítězství! Jak nám bude blahoslaviti český lid a toto milé starodávne království české.

A je to možné. Listy polské domlouvají místodržitelovi, aby nebyl hrází mezi českým národem a vládou; je tedy nějaký stín mezi Badeniem a místodržitelem. Poněvadž ale národ o takových věcech mnoho neví, bude vítězství celé jejich zásluhou a vymožeností. Také místodržitel, který ve skutečnosti žádného nepřátelství vůči českému národu nemá, ač ovšem neznalostí jazyka hrubě se proti němu prohřešuje, a který dovedl se kdysi učiniti velice populárním, mohl by nyní opět, kdy výminečným stavem pominula záminka hněvu proti němu a nepřízeň k českému národu nahoře nebrání mu ukazovati svou lásku k tomuto království, pravím tento místodržitel mohl by obrátiti a dokonce snad získati si i jakous takous přízeň vrtkavého, nestálého a nesoudného lidu. A tak bylo nutno začíti ještě než místodržitel začal poprvé mluvit, a když promluvil, prohlásiti jeho vlastenecká slova za neupřímnost. Dr. Herold učinil tak zajisté se znamenitou chytrystikou; na poli filipiky je právě nedostižným mistrem.

Tam jsme. „Výminečný místodržitel“ má na sebe vzíti hříchy české politiky, má býti zevním projevem kapitulace vlády, u národa ospravedluěním dosavadní oposice a proto citelný důvod k „přátelství s vládou“ a k dalším

vyjednáváním. Nebojí se mladočeši, že pádem hraběte Thuna mohli by se octnouti tam, kde byli v době jubilejní zemské výstavy, že by totiž po něm mohl přijíti místodržitel populární, který by však otázku státoprávní nechával práchnivěti jako se dělo dosud? Nebo že by upustili od oposice pro vymoženost jen negativní a u vlády zaujali prostě jen nějaké nové staročeské postavení, lišíce se leda jen svým programem otevřeněji liberalistickým?

Jak daleko, nesmírně daleko jsme ještě od toho, aby vysoké vládují kruhy uznaly, že má míti náš jazyk, naše váha politická podle spravedlnosti tu platnost v zemi a říši, kterou jí dává číselný poměr českého lidu a jeho poplatnické síly, nemluvě už ani o idealech našich státoprávních, vysvítá z toho, že se pletou opět nové punktace, že se pomýšlí na tři stejné kurie, českou, německou a velkostatkářskou, (která patrně není ani česká, ani německá, nepatříc ani k oné, ani k této). V nových těchto pokusech je sice důkaz, že nahoře nutnost nějakého uspořádání národnostních poměrů pociťují velmi silně, rovněž snad i povinnost, uspokojiti národ český, ale je v nich též hodně urážky a péče o německé naše krajany. Když oni vládli úplně a cele, nebylo o kuriích, které by ovšem přivedly do politicko-národního života jakous rovnováhu, ale nucenou a umělou, neodpovídající skutečným poměrům, ani řeči. Nyní vedou se o ně vyjednáváním. Český národ, který má přirozené právo na více jak dvě třetiny zástupců, na stejné kurie nikdy nevstoupí. Pak by stal se snad český jazyk s německým vsady hned stejnoprávním, ale kurie samy byly by nespravedlností, dávajíce jednu kurii na milost druhým, a dávaly by národu českému okovy, trvalé okovy. O vůli, dáti Čechům plné jazykové právo, není tedy u vlády dosud ani stopy.

Jak daleko pošine letošní zasedání sněmu českou otázku v před? Stane se jakés takés vyrovnání či oposice naše vrátí se ve zdvojené síle? Musí se to ukázati brzy.

Fr. Žák.

Novoroční úvahy hospodářské.

Rok právě uplynulý, rok „ozbrojeného“ míru v Evropě a krvavých bojů v jiných dílech světa, Asii, Africe i Americe, bohat byl i na události v hospodářském směru nanejvýš důležité.

Nemohouce zahrnouti do stručného přehledu svého hospodářské dějiny celého kulturního světa v posledním roce, chceme při dnešních úvahách, jsoucích jakýmsi doplněním článků, námi v loňském ročníku „OBRANY“ uveřejněných omeziti se na ony zjevy, jež dotýkaly se především našeho domácího života v Čechách a v Rakousku.

Tu v první řadě zmíniti se třeba o krisi cukerní. Rolnictvo naše od posledních dvaceti let nalezá se v postavení věru ne závidění hodném. Ceny obilí neustále klesají, přes uzavření hranic našich naproti dovozu cizího obilí vrhají se na náš trh miliony metrických centů obilí a mouky z Uher, náklady výrobní, vozby, daně a dávky státní i zemské, okresní a obecní stoupají neustále. Jakousi náhradu za úbytek příjmů klesnutím cen obilních měl rolník náš v pěstování cukrovky. Plocha, řepou osázená, rostla rok od roku a pěstování její se vždy více zlepšovalo. Také cukrovarství technicky neustále se zdokonalovalo a ze stejného množství řepy vytěží se dnes mnohem více cukru a j. produktů než dříve. Avšak toto rozmnožení výroby mělo v zápětí osudné následky. Hned počátkem roku 1895 klesla cena cukru u nás, v Německu Francii, Rusku atd. na obnos nebývalý. Cukrovary u nás i v jiných státech

ihned jaly se celou veřejnost získavati pro sebe a pro své zájmy. Svolávány ankety, podávány návrhy na pomoc v parlamentech všech států evropské pevniny, na pomoc hlavně zvýšením t. zv. prémie vývozních.

Na domácí spotřebu cukru našeho uvaluje totiž stát daň, kterou námi cukr skoro o polovici jeho výrobní ceny zdražuje. Na cukr do ciziny vyvážený však nejenom stát žádnou dávku podobnou neustanovil, nýbrž poskytuje naopak cukrovarům na každý za hranice vyvezený metrický cent cukru jistou odměnu, t. zv. prémie vývozní, na které u nás stát věnuje ročně pět milionů zlatých. Čím výše vypadne tato prémie na metrický cent cukru, tím laciněji mohou cukrovary své zboží do ciziny dodávati, tím snáze mohou s cizinou konkurovati. Odtud takové snažení cukrovarů ve všech státech, aby vývozní prémie byly zvýšeny. Anglie a Amerika mohou následkem této konkurence cukr od nás nebo v Německu, Rusku atd. vyrobený dostati za ceny mnohem levnější, než sami obyvatelé těch států, od nichž cukr pochází.

Když přílišná nabídka cukru cenu jeho snižovala, cukrovary dovedly si pomoci. Snižily společnou úmluvou ceny řepní a rozdělily pro její lepší provedení takorůž půdu řepnou mezi sebe, takže z určitého obvodu mohlo rolnictvo dodávati řepu toliko do určitého cukrovaru. Dřív, za dob panské roboty, byl sedlák „připsán ke hrudě“, dnes je připsán k cukrovaru; dřív jej na místě držela tuha pouta právního řádu poddanského, dnes hospodářská nouze nutí jej pěstovati řepu a podvoliti se vyjednání i za snížených cen jejich.

Krise cukrovarnická stala se tudíž zotřením krise rolnické, již zabývati se jest nezbytnou povinností vlády i parlamentu. Rolnictvo pořádá již také sjezdy, německé v Ústí n. L. a Trutnově, české v Kolíně, Pardubicích a j., aby na zbledovaný stav svůj upozornilo a nápravy, pokud mu zákonná a podd. opatření poskytnouti mohou, se domáhalo. V Čechách má konati se zemská, a v Rakousku snad říšská agrární anketa; jest však potřebí přede vším obsáhlých a podrobných vyšetřování statistických o nákladech výrobních, o výši zadlužení, o úrodnosti půdy, podmínkách a způsobu odbytu atd. — Pouhé všeobecné stesky účastníků ankety nic by neprospěly.

Vláda v posledních dnech vzala zpět předložené sněmovně návrhy na zavedení odborných společenstev rolnických a statků rentovních — náprava ve směrech těchto jest však nezbytností a bylo by třeba jen návrhy ony přiměřeně změnit, nikoli však je naprosto odstraňovati.

I jiných reform bude potřebí. Změna domovského zákona dosavadního, který obcím venkovským na obtíž vrhá živly dělnické, průmyslovým kapitalismem velkoměstským vyssáté, změna vojenského systému nebo aspoň povolávání branců a záložníků v čas, kdy jich jest doma nejvíce potřební, a zkrácení tříleté služby vojenské; dále přiměřenější upravení daně gruntovní a bernictví zemského, obecního a okresního, jímž (přirážkami) se nesrovnalostí našich předpotopních daní ještě stupňují — to vše jsou kroky, jichž nezbytnost v zájmu zachování středního rolnictva našeho čím dále tím jest zřejmější.

Rolnictvo naše obrací pozornost i k vyrovnání našemu s Uhry; zrušení dosavadní smlouvy by právě jemu nejvíce prospělo, jelikož naše polovice říše obilní výrobou svojí na domácí spotřebu nestačí a ceny domácího obilí by tudíž bez konkurence uherské značně mohly stoupnouti.

A ještě jiné krise měli jsme v roce 1895. Poslední dva měsíce oplývaly „černými dny“ bursovními. Spekulační horečka zachvátila bursovní hráče, papíry všech podniků, zejména zlatých dolů afrických, které loni dosáhly výměřků nikdy nebývalých, stoupaly do závratné výše, neprozřetelné výroky bývalého min. Wurmbbrandta o nastávajícím výhodném pro akcionáře postátnování železnic rakouských hnaly do výšky kursy papírů železničních — vymyšlená zpráva ruského jednoho listu, která mohla platiti za příznak povážlivé situace politické, stala se vichrem, který veškeré spekulační plány bursovníků sfoukl jako domky z karet. Papíry klesly, četné bursovní agenturny

oblásily úpadek, několik spekulantů zaplatilo nezdár svých podniků životem a hry chtivé, bursovních praktik neznalé obecenstvo ztrátou mnoha milionů. Velké bankovní firmy ovšem i zde na svůj prospěch hojně dovedly vykořistiti.

Státní rozpočet na rok 1896 vykazuje přebytek nezcela 1 milionový, výsledek státních příjmů a výdajů za rok 1894 jeví se v přebytku 26 milionů zlatých, v pokladnách státních v Rakousku nalezá se dnes v pokladních hotovostech na 200 milionů zlatých.

Ve všech listech vládních i polovládních slyšeti jásot nad skvělými výsledky státního hospodářství a nad kvetoucím hospodářským stavem Rakouska. I zjev, že náš vývoz za hranice klesá a dovoz že nesmírně stoupá, slouží jen za doklad tvrzení, v jakém žijeme blahobytu v Rakousku.

Jakými však oběťmi bylo dosaženo těchto výsledků! Státní výdaje vzrostly od r. 1881 (dle rozpočtu) do roku 1896 ze 480 na 663 milionů zl., tedy o 183 milionů zl. (40%), z čehož převeliká část pohlcena jest výdajem na dluhy a na vojsko.

Přímé daně zvyšovány jsou neustále, pod tlakem berního šroubu úpí naše výroba i náš obchod. A což teprv daně spotřební. Není skoro předmětu denní spotřeby, z něhož by neplatily se vysoké daně spotřební; cukr, pivo, líh, petrolej, sůl, tabák (monopoly) atd., a stálo by za to vypočítati, o kolik se živobytí i nejhudšího člověka našeho ročně daněmi zdražuje.

A jaký rozkvět, když opět má zavést se nová daň ze sirek, zvýšiti daň z piva, a zejména vydatně daň z lihu, zavésti zvětšení daně dědické, a když vedle „kvetoucích“ financí státních nemají nejbohatší země říše ani tolik důchodů, aby nemusily k úhradě svých potřeb alespoň dluhy dělati!

A tak stojíme na prahu nového roku před novým zasedáním sněmovním, v kterém bude se právem poukazovati na to, jak stísněno jest nyní rolnictvo, jak malý průmysl žádá podpory naproti velkokapitálu, jak důležité podniky dopravní — otázka to místních drah, otázka kanalisace Labe a Vltavy od Prahy k Ústí, splavnění Labe od Jaroměře k Mělníku, otázka přístavu holešovického — čekají na vyřízení, a jak království České, má-li dostáti již nynějším svým povinnostem a závazkům — musí mimo 39%ní přírůžku k daním přímým ostatní potřebné miliony si vypůjčiti.

A stát dává milionové dary na zbytečné vídeňské železnice, poskytuje obrovské roční presenty Maďarům následkem nepříznivých podmínek vyrovnávacích smluv, subvencuje přes námítky parlamentní oposice nehošpoddárný „Lloyd“ a paroplavební společnost dunajskou, a staví „strategické“ dráhy v Haliči a Bukovině.

Může kdo z nás již z těchto ryze hospodářských důvodů nebýti co nebedlivějším bojovníkem za naše státní právo, za naši státoprávní samostatnost?

— r.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Sáleský.

Pánové! Je tomu rok, co s této právě katedry jiný přednášeč, zkušenější než já, vykládal ony podmínky, za nichž vzniklo u nás hnutí, jemuž se dostalo nepřesného názvu slavjanofilství.*) Jeho posluchači měli možnost zevrubně seznámiti se s tím, jak mnoho bylo dočasného a nahodilého v oně

*) P. G. Vinogradov, J. V. Kirějevsky a počátek slavjanofilství. Viz „Otázky filosofie a psychologie“, 1892. (kniha 11.)

theorii západoevropského romantismu, která se stala základem ruských názorů slavjanofilských. Náhodilé a dočasné se mění, průběhem času poklesá; zároveň s tím zrušuje se onen zvláštní rys, který dává jistému hnutí právo na historický název, který se za ním ustálil. Slavjanofilství přesalo existovati v tomto smyslu. Jakmile starý jeho metafysický podklad byl vydán porušení. Někdy před půl stoletím dvě soupeřící hnutí zakládala své theorie o úloze ruského národa na filosofických schematech Schellingových a Hegelových: jedno z nich — slavjanofilství — budovalo na těchto schematech své pojmy o svěrázných vlastnostech ruského národa a vykládalo pomocí nich ruskou minulost; druhé — hnutí západnictví — usilovalo odvoditi z těchto schemat zákony historického vývoje, pro všechny národy společné a vzbuzovati na nich ideály ruské budoucnosti. Ale kosti německých myslitelův i jejich ruských následovníků dávno zetlely v hrobě; směry současnější, ve svých theoretických základech svěžejší, dávno vystřídaly slavjanofilství i západnictví. Završše metafysický podklad theorii starého pokolení, tyto nové směry vyhledávaly založení svých názorův a ideálův ve skutečném životě: a tak objevilo se národnictví na záměnu slavjanofilství, a liberalism na výměnu západnictví. Zlálo by se, že kniha dějin se zavřela nad starým slavjanofilstvím a západnictvím, a že není proč znepokojovali nebožtíků, činili se historie jejich umírání předmětem veřejného posuzování.

Ve skutečnosti však rozklad slavjanofilství docela není ještě procesem dávno zakončeným. Naopak, on pokračuje — a, jak já jsem náchylen mysliti, ukončuje se — před našima očima. Výjimečné okolnosti posledního desetiletí, tytéž okolnosti, které vyvolaly tolik „nových slov“, jež při bližším ověřování se ukázala starými; okolnosti, které dohlaly krátkého úspěchu theoriím osobní mravnosti a osobního sebezdokonalování, — tytéž okolnosti prodloužily také zábroňní existenci slavjanofilství nepřetržitě do naší doby. Jako legendární hrdina španělského eposu nebožtík byl svými přívrženci vytažen z hrobu, přivázán provazy ke své bývalé tribuně, a věrní sluhové jeho spoléhali, že pouhou minikou mrtvé tváře způsobí na nepřátelech obvyklý účín. Ale ukázala se při tom jedna nepředvídaná nesnáz. Glorialisující mrtvolu, různí následovníci slavjanofilství očekávali od něho velmi různých, ba i přímo protivných služeb pro svou věc. Epigoni slavjanofilství ostře se rozštěpili na dvě nepřátelské strany, jež naprosto se rozešly v příčině toho, co bylo v něm mrtvého, a co živého. V základě starého slavjanofilství tkvěly dvě ideje, nerozlučně spojené: idea národuosti a idea jejího historického předurčení. U přívrženců školy tyto ideje se rozdělily. Idea národuosti stala se výlučným dědictvím ochranné, abychom tak řekli, pravé skupiny slavjanofilstva. Idea světově-historického úkolu ruské národuosti zrodila se před našimi zraky v druhé skupině, kterou bylo by možno nazvati levicí slavjanofilstva; souvislost její se slavjanofilstvím jest nepopěrna, ač ona sama dokonce se někdy i vzpírá počítati se ke stoupencům tohoto učení. Objevení se poslední frakce vyzvalo, jak také bylo lze se nadíti, prudký odpor a kritiku se strany legitimistů slavjanofilstva; avšak ani se své strany ona nezůstala jim dlužna. Cizí diváci, kteří stopovali tuto vzájemnou kritiku dvou rodných, ale vzájemně se neuznávajících směrů časem zakusili téhož dojmu, který autor „Bylin a dum“ vynesl kdysi ze sporů starých slavjanofilův a které on obvyklým svým důvtipem zachytil, srovnav tyto rozmišky se sporem o tom, odkud pocházejí vědny: zdali z Novgorodu či z Kijeva. Pro lidi, kteří měli příčinu pochybovati o samé existenci věd, spor o jejich původu měl do sebe věru málo poučného.

Což i všechny ty hádky dvou frakcí slavjanofilstva, — hádky, s jejichž oblasem i my ještě se setkáváme v posledních číslech novin a v posledních svazcích časopisů, neposkytují vskutku více zájmu než otázka v původu vědění? Jeví-li se posmrtný rozvoj slavjanofilského učení jeho dalším zdokonalením či jeho konečným rozkladem? Buď tak či onak, v žádném případě nemůžeme popříti, že polemika obou směrů vpadá jako velmi patrný proud

do prostřed toku současného společenského myšlení. Vyděliti tento proud ode druhých a ukázati mu jeho náležité místo — stává se zejména nyní v přítomné minutě, daleko ne zbytečným. A proto i mně zdálo se na místě učiniti v této příčině několik historických dotazů.

Dovolte, bych začal tyto dotazy připomenutím toho, v čem spočíval ve všeobecných rysech idejný obsah starého slavjanofilství. V základě tohoto učení tkvěla, jak zuámo, hegelianská představa o tom, že světové dějiny jsou postupným rozvojem a projevením světového ducha. Jednotlivé národnosti vtěluji sobě jednotlivé stupně rozvoje tohoto ducha: každý následující národ, vstupující na jeviště světových dějin, představuje světovohistorickou ideu ve stále plnějším a dokonalejším výrazu. V tomto pořadu národův, povoláných k tomu, by byly představiteli světové ideje, Rusku a slovanstvu přináleží úkol posledního a neúplnějšiho projevení světového ducha, vzhledem k němuž úloha všech předešlých národů jeví se jen úlohou přípravnou. Západní člověčenstvo přivedlo k rozvoji jen jednu stránku ducha, stránku rozumovou, logickou. Naproti tomu Rusko povoláno jest k rozvinutí všech stránek duševního života a především k projevení druhé stránky ducha u srovnání s Evropou — k rozvinutí citu v protivě k rozumovosti. Převaha této stránky duševního rozvoje projevila se v duševním životě ruského národa jako pravoslavná forma křesťanství, a v životě hmotném — jako princip obščinný. Protivou k mystickému principu pravoslavi, náboženství Západu zakládají se na rozumovosti, — katolicism a taktéž i protestanství. Protivou k slovanské bratrskomilovné obščině, západní svět stojí na boji zájmů, na právech osobních, — slovem na rozvoji principu juridického.

Jak již z této charakteristiky jest patrnó, ve slavjanofilském názoru světovém světovohistorický úkol Ruska bezprostředně vyplývá ze základních vlastností národního ducha. Bylo by naprosto nemožno rozhodnouti, který z těchto dvou živlů byl důležitějším pro starého slavjanofila, zdali národnostní či světovohistorický; jinými slovy řečeno, cenil-li si on pravoslavi a obščinný princip jen jako kořenné příznaky ruské národnosti, aneb zdali naopak sama tato národnost byla mu cenná jen jako nositelkyně universálních ideí pravoslavi a obščiny. Sama otázka o volbě mezi národnostním a všelidským (principem) nemohla pro slavjanofila ani vzniknouti, a to proto, že jak představovati si ruskou národnost bez pravoslavi a obščinnosti, tak míti pochyby o všelidském významu těchto principů, bylo pro něho stejně nemožno. „Co jest národnost“, — tázal se r. 1847 Jurij Samarin, — „ne-li všelidský princip, jehož rozvití dostáva se údělem jednomu plemeni po přednosti před ostatními, následkem zvláštního spolucitu mezi tímto principem a přirozenými vlastnostmi národa?“ Všelidský princip, abych užil přirovnání J. Kirějevského, jest semenem, a vlastnost národa — onou půdou, do níž toto sémě bylo vhozeno. Jedno i druhé, půda i sémě, jsou stejně nezbytny, by vydaly plod, kterým jest národnost. Pokračuje v tomto přirovnání, musím však dodatí, že z hegelianského stanoviska ne každá národnostní půda hodnou se stává světovohistorického semene, že ne každá národnost bývá nositelkyní všelidského principu: sémě světové ideje roste a nese ovoce jenom na půdě národností vyvolených a při tom postavených v určitý chronologický pořad, vytažených v jednu nepřetržitou nit světovohistorického rozvoje. Vyrůstání tohoto semene v lidstvu připodobňuje se takto ne rovnoměrnému osetí, které přináší všude stejnou, hojnou žeň, nýbrž spíše onomu bobu v pohádce, po jehož jediném stéblu chlapec z pohádky vylézá do samého nebe. A co se všemi ostatními sběhy, kteří zůstali stranou od světovohistorického chodu absolutního ducha? A zdaliž i ti národové, jimiž prošel onen duch, jen proto byli na světě, by sloužili jemu za dočasné lešení? Jak patrnó, světovohistorická idea nekryla se ideou národnostní; daleko ne všecken ethnografický material jsoucích a byvších národností nevcházal v rámeček jediného světovo-historického plánu. Tento plán se tedy nehodil, — nemohl býti základním principem filosofickohistorické theorie, ježto nevykládal všeho, k čemu bylo výkladu potřebí. Jeho opravami počíná také další rozvoj slavjanofilského učení.

(Pokr.)

Novoroční feuilleton.

Vážený pane redaktore!

Kdybyste snad jednou zahájiti chtěl akci, aby se velební pánové směli ženiti, počítejte, prosím na mne.

„Ale, ale, discipuluse,“ myslíte si, „co to? takový fanatický coelibateur chtěl by se ženit? Spisovatel, který psal proti ženitbě ruských kněží? V tom něco vězí, v tom je háček.“

„Proč bych zapíral, je v tom háček. Povím Vám to hned, jen dovolte abych začal od počátku.“

Nejdříve musím Vám vypsati poněkud svůj život.

Jsem kaplanem v N. Vstávám v letě o páté, v zimě o šesté a odbývám si officium a různé ty modlitby. Pak sloužím mši sv., na to jdu buď do školy nebo do kanceláře. Po dvanácté přijdu domů a posluhovačka přinese mi oběd. Po obědě sotva přečtu noviny a časopisy, spěchám opět buď do školy nebo do kostela, po funkcích. Ve čtyři hodiny má a požehnání, pak pracuji do jedenácté, někdy i ještě déle píše kázání, uče se nutným věcem, nebo chodě po spolcích. Někdy trochu hraji na harmonium, ale zřídka; není kdy. Přišívám si knoflíky, spravuji díry a p. Přijdou-li svátky, nevím starostí někdy, kde mi hlava stojí. O zaopatřování už ani nem'uvím Krátce dřu se od rána do večera, stále, bez přestávky, bez oddechu.

Ráno když vstanu, je v mém pokoji jako v psinci, totiž nyní v zimě; odpoledne mi sice posluhovačka zatopí, ale příkládati si musím sám. Že na to často zapomenu, rozumí se samo sebou; pak učím se i zatápěti. Oběd je pravidelně studený, večer si znovu na plotné obřezu. Pro nitě si musím choditi sám, rovněž pro knoflíky a jiné potřeby do domácnosti. Knihy mám v úžasném nepořádku. Nechám-li je od posluhovačky oprašovati, přendá mi je, že je nemohu pak naléztí, nenechám-li na ně sáhnouti, vypadají brzy jako uzenína. Pro čerstvou vodu musím si ovšem rovněž sám, štěstí, že nemusím si mýti ještě podlahu. Peněz mám tak tak, že to právě stačí

Přijdou-li mimořádné starosti — kaplan ovšem nemá míti mimořádných starostí, — ale přijdou-li, je to u mne k zbláznění. Všecka zodpovědnost za rozmanité ty funkce a tisíce jiných věcí leží též na mně, a tak někdy bych nejraději utek do Ameriky.

Letos o svátcích bylo opravdu zle. Už jsem myslel, že ztratím hlavu. Ach, jak jsem si oddechl, když byly pryč. Když starý rok táhnul ku všem rohatým, dal jsem mu radostné s Bohem. Léta jsem neměl roku tolik zlého.

Na Nový Rok umínil jsem učiniti si nejlepší pohodlí. Dal jsem si po návratu domů — tak k deváté ráno — zvlášť zatopiti, oblékl jsem župan, střevíce, sedl do lenošky, dal ruce na břicho a koučím palci — ach, kdo by mne byl viděl, byl by mne měl za majitele činžáku. Předě mnou ležel „svět-ský žurnal“ české politiky, na kredenci kypěl samovar, nohy spočívaly na lenošce. Ba, jen čibuk mi scházel.

Krátce odevzдал jsem se blaženosti, jaká po dobré porci dostavuje se hlavně u čtyřnožců. Moje posluhovačka měla mně celé dopoledne obsluhovati mimořádně, za zvláštní odměnu.

Co první den, to celý rok; já chtěl jsem býti celý rok 1896 bez starosti, v klidu, v hojnosti, ve spokojenosti a začal jsem tedy hned prvního ledna. —

Tu zvonilo. Jindy chodím, toť se rozumí, otevírat sám, někdy stokrát za den, dnes však jsem si jen houkl:

„Paní Smutná“ — tak se totiž jmenuje má šedesátiletá posluhovačka — „paní Smutná, dou vtevřít.“

Já zůstal v své olympické posici.

„Dále!“ volám, když to fuká na dvěře a zabořuji hlavu do sloupců světového žurnalu.

jehož olympický obyvatel vedle školy, kázání, kanceláře etc. etc. si musí často sám kartáčovati boty, ba přinést si večer třeba jistou věc pod p
Rajský život.

Rajský život! Hrome, jak mi krev čeril ten rajský život, když přítel Hradil odešel, — vlastně jsem ho sám vyexpedoval.

Sebral jsem svrchník a hajdy, vynesl jsem ten rajský život na ulici, na procházku, aby se zlost ze mne vykouřila. Kdo by se také nezlobil! Člověk se dře a dře a dře. zříká všeho pohodlí, má ze semináře jisté přesvědčení, že život kněze je samou obětí, jež přináší na oltář Boha, lidu, církve a také je to pravda — a tu přijde paní doktorová, pak pan komissař a pak kamarád Hradil, a mluví o rajském životě a blahoslavi ho, že nemá ženy a dětí, práce a starosti. Proč se n . . . tedy ženili a vdávaly, když to je takové neštěstí a taková starost!

A víc a více jsem se dopaloval, až mi oči svítily a tváře planuly.

„Velebný pane, velebný pane,“ slyším tu hlas ochránce mé cti, advokáta Hladkého, mladého, veselého luffačka.

„Ale, ale, velebný pane, vy květete. Ty oči a ty tváře, ty vám jen hoří a mladnete.

Ano, ano, to jsou ty dobré časy. Bez ženy, bez dětí, bez starostí — není-liž pravda. No tak šťastný nový rok“ — a pan doktor spěchal do vinarny.

Musil jsem v té chvíli vypadati velmi hloupě, když s vytřeštěnýmá očima brejllil jsem za obhájcem spravedlnosti. Pak jsem se vzchopil a letím k Vitavě, odhodlán, že se utopím.

V půl cestě ale jsem se zastavil.

To bys byl, discipuluse, hlupák, utopiti se v takové zimě; ostatně řeka bude zamrzlá.

Ať ti všichni doktoři a komisarové a poštáci a paničky vlezou na záda!

A discipulus se vrátil domů, vzal opět svůj župan postavil samovar, zul si boty a obul teplé papuče, tonsurku si dal na hlavu, usedl si do lenošky, otáčel na břiše spokojené palce a na truc ač není kuřákem, zapálil si čibuk, aby jeho rajský život byl úplný

Mimo to si umínil, že si bude od prvního ledna 1896 život co možná nejvíce zpříjemňovat. Místo řečnit do spolku, dá se na plzeňské, místo do kanceláře bude chodit na procházky, kázat bude jen fistulkou, aby se ne-unavil, místo aby psal feuilletony, bude chodit na bulku — krátce udělá si rajský život. A proč by to nedělal, však nemá ženy a děti!

To je nejspíše poslední feuilleton, který Vám, pane redaktore zasílám. Zdá-li se Vám psán v náladě trochu šibeniční, nevěřte tomu. Začínám býti majitelem rajského života — však nemám ženy, dětí, žádné práce a žádných starostí!

Ale přijde-li jednou k tomu, učiním se nešťastným a ožením se.

Přeji Vám šťastný nový rok. Račte následovati předsevzetí Vašeho od-daného
discipulusa.

Časové zprávy.

Z poslední doby. Nedávno dotíral dr. Lueger na dr. Suessa, tohoto žida a vůdce liberalů, židovského liberala par excellence, nepřitele křesťanského lidu a ovšem i katolíků a mluvil o něm velice jádrně, ba s opovržením jako o „einem solchen Menschen“. Dr. Lueger tak činil háje křesťanský svůj lid a od-plácejte takto neslýchané urážky druhdy Suessem tomuto lidu ve tvář metané.

My jsme si při tom vzpomněli na velikou řeč dr. Gregra proti konfessivní škole, která dr. Suessovi tak se libila, že za ni českého radikala a milovníka svého lidu zulibal. Jak rozdílně rozumí různí doktoři vlastenectví a lásce k lidu! — Na říšské radě utvořila se strana katolicko-lidová z poslanců, vystoupivších z kruhu Hohewartova, čítá však sotva deset členů. Nelze dosud

řici, bude-li tato nová strana vykonávati nějaký vliv, bude-li růsti, má-li vůbec jakou budoucnost; ani zásady její, kterými se chce řídit, nejsou dosud známy. Luegrovcí, jak se zdá, to nebudou. — Při generalní rozpočtové debatě stala se zřejmá roztržka mezi Mladočechy a antisemity Mladočeši postavili se na stanovisko liberalů, ba řečníci jejich mluvili proti antisemitismu jako boji „náboženském“ (!) a „plemenném“ (!), který se s jich svobodomyšlností nesrovnává. Vůbec celá „křesťanská“ říšská rada přímo se předhání v trestech na antisemity a opatřeních a projevech na prospěch „našinců“. O Mladočeších se praví, že koketují s vládou, jakoby doufali, že přijde na českou otázku. Půjde-li český místopředseda, bude to prý krok, který jim dá důvěru k vládě. Snad co nevidět přinesou nám z Vídně celé české státní právo i s korunovací! To bude radost! — Dne 12. prosince mluvil ministr financí ryt. Bilinský liberalistickou řeč, při níž velice sympaticky dotekl se českého národa. Odpovídaje na stížnosti rusínské, pravil, že se rovnoprávnosti před zákonem nemůže rozuměti tak, aby vláda každému národu sama co mu patří odkrojila a podala, aby jako děti je vedla, nýbrž že jest na jednotlivých národech, aby svou kulturu, svou moudrou organizaci, vůbec svým politickým a hospodářským vlivem přivedli se v rámci rovnoprávnosti před zákonem ku platnosti. Při té příležitosti pak učinil velikou poklonu českému národu, jeho kultuře, jeho velikolepému vývoji, se kterými národ rusínský nemůže se měřiti; odtud pak vába českého národa a malomoc Rusínů Vašatý prý tu posměšně zvolal: „My nejsme Rusíni“. U takového Rusa je to skutečně zvláštní. Slova ministrova nejsou zajisté zcela správná, poněvadž by znamenala potlačení slabší nevyvinuté osvěty osvětou silnější, kdežto úlohou vlády jistě je, podporovati rozvoj nevyvinutých kultur, a tak slova Vašatého a mlčení českých poslanců jsou naprosto nevysvětlitelná, zvláště vzpomeneme-li na štvání Rusínů „Nár. Listy“. To pak jsou zásady a lidé zásad, když proto, že při vládě jsou Poláci přistupuje se na polskou nenáviděnou a odsuzovanou politiku, aby česká delegace byla „regierungsfähig“?! — Návrh živnostenské novely

maloživnostníky naprosto neuspokojuje, poněvadž holduje zásadě, že velkopřemysl maloživnostnictva není, že záleží jen na tomto, aby svým rozvojem a zdokonalením mohl účinně s velkopřemyslem soutěžit. To je asi tolik, jako kdyby někdo pravil, necht nemocný člověk běží s divokými lžebeči o závod. Poslanec Březnovský pravil o předloze: „Předloha nebere ohledu na přání živnostníků na sjezdech a v peticích pronesená, ani na přání, jež se v živnostenské anketě od řemeslníků a obchodníků projevila, zvláště co se týče průkazu způsobilosti pro obchodníky.“ Zemské sněmy svolány před novým rokem, aby expedovaly jistou agendu prací; takový totiž úkol mají naše sněmy dle rakonské centralistické ústavy míti. Pozornost budí hlavně sněm český a dolnorakonský. Na onom leží téžisko rakonské politiky a vede se boj za opravu státoprávní, na tomto pokračuje se v emancipaci křesťanského lidu od židovstva

Masaryk — Kaizl. Profesoru Masarykovi konečně vyplulo se, po čemž už asi velice dlouho toužil. „Čas“ aspoň se už zle hněval že mimo evangelické listy a R. zhlady žáduj list nereagoval na spisek Masarykův: „Česká otázka“ a jeho brožurku: „Naše nynější krise“. Málem by byl už české veřejnosti vyčetl, že nemá k odpovědi schopného muže. Konečně tedy mu odpověděl brožurou prof. dr. Kaizl, bývalý realista. Nebýti prononcovaného postavení, které prof. Kaizl v poslední době zanechal, a nebýti kritiky poněkud ostré, řekli bychom, že mu to udělal k vůli. „Čas“ věnoval brožuru Kaizlově ihned téměř celé číslo a nepřestane nyní o ní asi vůbec už mluvit. Za půl roku bude tu slávy, až se bude tráva zelenat — Prof. Masaryk napsal, že buditele českého národa vedly vzpomínky a duch českobratrského humanismu, že, chtějí vzkřísiti český národ, vzali si za vzor „nejslavnější“ (!!) dobou českou, kdy český národ měl Husa, Chelčického a Komenského. Prof. Kaizl to naprosto popírá, pravě, že buditele probouzeli národ liberalismem, rozuměj ne moderní buržoastický liberalism, nýbrž osvícenství ze začátku tohoto století. Názor Masarykův nazývá „osobní“, to jest úzkoprse protestantský. Protestanté nemají na tom dost, co učinili

s naší ubohou historií 16, 17. a 18. století, oni chtějí na hlavu postaviti i století 19. a probuzení české si přisvojiti. Prof. Masaryk ukázal jim k tomu cestu, ukázal, ale nedokázal, leda že libovolné jeho tvrzení o frajmaurerství Dobrovského, ničím nedokázané, mělo by sloužiti za důkaz. Prof. Kaizl dobře praví, str. 53, že humanita Dobrovského byla „rovné právo člověka a národa“ a p., nikoliv bratrství nebo frajmaurerství. To husitství, které u nás bujelo, spíše svědčí pro prof. Kaizla, poněvadž to nebylo českobratrství nebo něco podobného, ale byl to prostě liberalistický agitatorský prostředek. Avšak ani Kaizl nemá pravdu. Český národ probudili kněží, jak všeobecně se uznává; ti ale jistě nebyli vedeni jiným duchem než svato-václavským. Ano, obrození a vzkříšení v lidu našich starých a dobrých tradic pomáhalo k nadšení a k probuzení. Ostatně buditelé pracovali z přirozené lásky k lidu a k jazyku a měli moc a moc drobné práce před sebou, než aby hned skládali celé theorie. Ostatně pan prof. Masaryk učinil si věc pohodlnou, mluví stále jen o Dobrovském, Kolárovi, Palackém, Šafaříku a Havličku, hlavní, ale o oněch třech protestantech; ostatní všickni nejsou nic. Systém, takto psáti o našem probuzení, jest v jistých kruzích vědomý a důsledný. U příležitosti různých těch oslav našich českých mužů lze ho patrně stopovati. Že liberalismus pomáhal probouzet, jak praví prof. Kaizl, je pravda; liberalismus všady budi sobectví a chauvinism národní, podněcuje boj o život, navádí ku práci za pozemské statky, i pomáhal ovšem i probouzet. Avšak on i škodil, jsa příčinou velice četného národního odpadlictví. Avšak kdežto u Masaryka jeho tvrzení je asi vědomé konfessionální nepřátelství ku katolictví a předělávání dějin ve prospěch protestantismu, u prof. Kaizla příčinou mylného soudu je spíše povrchnost úsudku a nekritičnost. Ostatně některé jeho vývody jsou dost pěkné a pro jasnost svou prof. Masarykovi dost nepříjemné. Prof. Masaryk, maje předělati pravdu a přitáhnouti své názory za vlasy, nemůže ovšem býti tak jasný. Pak prof. Kaizl odpovídá prostým žurnalistickým slohem, jak věci sluší, kdežto prof. Masaryk dává spiskům svým nátěr historický, filosofický, socio-

logický, kulturní a Bůh ví jaký ještě; mluví totiž nčeně. Na př. (na str. 35.) prof. Kaizla vývody o Jungmanovi, který byl hlavním činitelem v době probuzení a Masarykovým názorům zcela cizí, jsou zlé a prof. Masaryka silně pošramocují. Na stránce 44 vytýká prof. Kaizl odpůrci historismu přílišný, jednostranný historism. — O mladočešství napsal prof. Masaryk, že se vyvíjelo jako syn nebo mladší bratr staročešství, že tedy není vlastně nic od něho rozdílného; prof. Kaizl přisvědčuje, že počátek mladočešství byl v staročešství, ale též praví, že v té míře, v které staročešství od svých základů upadalo, mladočešství proti této reakci reagovalo a vracelo se k původnímu programu Palackého a Havlička zpět. Zde má asi prof. Masaryk pravdu, ač nelze upřít, že mladočeský program je proti programu našich prvých vůdců silně zmodernisovaný ve smyslu moderního liberalismu. Za to ve stati o „mladočeších“ prof. Kaizl zle dává prof. Masaryku, uváděje na výtky tohoto o nedostatecích mladočeského programu celé úryvky z mladočesk. programu ze dne 22 února 1891 a z adresního návrhu z dubna 1891, které jsou pravým kodexem humanity, svobody a sociálních práv lidu. — Škoda, že prof. Masaryk stojí na tak výlučném stanovisku nepřátelství ku všemu katolickému, tu byly by mnohé jeho úsudky očištěny a kde kdo by je podepsal. Kaizlovy „České myšlenky“ vyšly u Beanforta a jsou velmi drahé — 1 zl. 20 kr., spisky Masarykovy vyšly nákladem „Času“. Instruktivní jsou všechny, zvláště Masarykova „Česká otázka“, pomíneme-li, jak bylo praveno, jednostrannost Masarykovu. Povídá se tu veřejnosti mnohá pravda s otevřeností věru vzácnou. Druhý spisek Masarykův má stati universitního profesora nedůstojné, jež vysvětliti lze jen tím, že hledá politický vliv všade, i u p. Hajna a snad i trochu očištění.

Otázka zemědělská. (Úvaha o zachování stavu rolnického. Podává Rudolf Vrba). — P. Rudolf Vrba, přední pracovník ve věcech národohospodářských, pojednává opět ve větším spise o otázce agrární. Již r. 1889 vydal v této věci spis „O zachování stavu rolnického“, který — což jest nejvý-

mluvnějším dokladem jeho hodnoty — v krátké době byl rozebrán. V přítomném spisu podává opět řadu vysoce zajímavých a cenných studií o témž předmětu. — Stav rolnický jest v hlubokém úpadku. Rolnictvo jest tak prodluženo, že na svých statcích pracuje vlastně pro své věřitele — kapitalisty. Statistické počítají, že úroky dluhů pozemkových pohltí $\frac{1}{2}$ ba až $\frac{3}{4}$ veškerého výnosu pozemkového! Připočteme-li k tomu pozemkovou daň se všemi jejími přírůžkami, jež rolnictvo platiti musí, uvidíme, kolik rolníkovi zbude na jeho živobytí. Poučí nás o tom také statistika exekucí; r. 1870 bylo v Čechách úhrnně 1653 exekucí pozemkových — r. 1890 již 5176, tedy čtyřikrát tolik! Nebo ještě pěknější je tato číselice: r. 1870 bylo v Uhrách 1,600.000 selských usedlostí, r. 1880 klesl počet jich na 1,100 000; za deset let ubylo půl mil. rolníků! — Tato fakta jsou vážným napomenutím „pro všechny lidi dobré vůle“. Nemá-li střední stav rolnický, tato nejlepší podpora státu, býti ochuzen, zproletarisován a velnán do náruče sociální demokracie která, jak z vřatislavského sjezdu letošního jsme viděli, na to přímo čeká, nutno ihned přikročiti k dílu a luštění otázky agrární, která jest vskutku podkladem celé otázky sociální. Nevystupuje-li tak křiklavě jako otázka dělnická, jest za to mnohem hlubší svým dosahem. Schudlé zemědělstvo nemůže se tak srovnati jako dělnictvo v městech a pro své požadavky demonstrovati, rovněž není schudlý rolník vydán tak bezprostředně hladu, jako nezaměstnaný dělník, ale naproti tomu padá tu na váhu ta okolnost, že zemědělstvo tvoří u nás převážnou většinu národa a to většinu tělesně i mravně lepší. Běda národu ve století socialismu, bude-li jeho rolnický stav zproletarisován, neboť zachvátí jej sociální revoluce; blaze ale jemu, zachráni-li rolnictvo před úpadkem, neboť i ostatní otázka sociální pozbude na svém ostří! Není tedy při tomto významu otázky agrární divu, že zaujímá přední místo v práci jak vědecké, tak žurnalistické. Viděli jsme to zejména loni v létě na sjezdu socialistickém ve Vřatislavi a na sjezdu německých rolníků v Ústí nad Labem. Jen my Čechové jsme v této věci dosti pozadu, aniž jest tím více

na pováženou, ježto rolnictvo tvoří jádro našeho národa. Vedoucí u nás strana mladočeská ukázala pro otázku agrární tak málo smyslu, že ve vlastním jejím táboře vyrostla jí nepřátelská strana agrární, národohospodářský sjezd v létě v září neudělal pro otázku tuto ani tolik, co vykonal sjezd německých rolníků v Ústí nad Labem a skončil fiaskem. Tím záslužnější tudíž je horlivá činnost p. R. Vrby v této věci. Vitáme jeho nový spis s upřímným potěšením. Přejeme si snažně, aby jím bylo dosaženo účele, za jakým byl vydán — aby v strauických našich bojích, při nichž zájem hospodářský tak jest zanedbáván, zvýšil zájem pro otázku významu tak hlubokého, jako jest otázka agrární! Kniha jeho, jež má skoro 200 stran, s poodílů vždy o několika článcích, tak že práce p. Vrbova velmi lehce a přehledně se čte, a která svou popularností je každému přístupna, nezanedbává ani mravní a osvětové stránky zemědělské krise, kterou krátkozrací spisovatelé-laici velmi zbusta mylně opomíjejí. Pan Vrba sahá tudíž krisi až do nejhlubších útrob. Spisovatel je ochoten činiti o věcech národohospodářských přednášky, na což zvláště upozorňujeme.

Organisace žen. Berlínský časopis „die Frau“ přináší v čísle prosincovém r. 1885 pěkný článek o organisaci žen ve Francii. Ženy francouzské mají spolky pro zlepšení stavu žen, některé atheistické, jiné, jež z frajmauerství se vymanily, mají spolky politické i svůj politický žurnál (journal de femmes) a j. V poslední době znetelný je probouzející se proud církevní, příznivý náboženství. Příčiny tohoto zjevu jsou prý: že atheističtí spisovatelé jako Proudhon, Rousseau, Michelett a j. upírají ženám nejen práva lidská, ale i intelligenci a čini z nich jen samice mužů; dále že atheistické spisovatelky jako Mme de Bovet Mme de Brado klesají na takový stupeň nemravnosti ve svých spisech, že lepší kruhy, zvláště šlechtické, s hnusem se od těchto ničemnic odvracejí; poněvadž ale předhůzka, že ženy takto demoralisují národ padá na všecky, organisují se ušlechtilejší členy dámského pokolení ve spolky s tendencí zevně náboženskomravní, aby obvinění nemohlo stihnouti i je; další důvod je prý i v tom, že

laická — beznáboženská — Francie svými zákony ženy nejvíce ze všech civilisovaných států odpíráním všech práv a vši chrany utlačuje. (Ta svobodomyšlná Francie! Že je nejdespotičtějším státem na jiných polích, jsme věděli, nyní víme tedy, že je takovou i vůči ženám). Poněvadž jsou to hlavné katolíci, kteří proti despotii francouzských zednářů a židů bojují, je přirozeno, že i hnutí žen je katolíkům příznivo

Také žurnalistika a k tomu ještě svobodomyšlná. Portugalský král chtěl, jak známo, navštívit krále italského ve Florencii. Poněvadž ale tento chtěl, aby přijel do Říma, upustil od toho král portugalský, poněvadž jeho přesvědčení mu toho nedovoluje. Až dosud žádný katolický panovník nenavštívil italského usurpatora v Římě. U vlády italské byl nad tím ovšem vztek veliký. „Nár. Listy“ psaly o tom — článek p. Eimadue 27. prosince 1895 — takto: „Mladý král portugalský Karel I. narozen pod nešťastnou hvězdou a zdá se jakoby splnit se měla předpověď, že dějiny označí ho jménem Karel Nešťastný. Anglie připravila jeho kolonialni politice těžkou pohromu; král musil položit podpis svůj pod dekret, oznamující státní bankrot a nyní přinesl mu úmysl návštěvy u krále italského, který jest jeho ujem, těžké pokošení. Cesta byla již opovězena. Ale tu zvedla se klerikální strana portugalská, poštvaná z Vatikánu a hrozila revolucí. Král se toho ulekl, vzdal se cesty a musil se u krále italského omluvit. Vláda italská vyslovila soustrast nad smutným jeho postavením. Dávno již nebyl panovník tak pokošen a ponížěn, jak stalo se Karlu I.“ — Při takovémto židovském referentství se pak divíme, že jsou lidé, kteří třeba celou historii postaví na hlavu, všecko překroučí a nalhou světu, co se jim chce. I to, co je největší cti pro někoho stane se pokošením a poháněním. Patrně p. Eim ne jen tak nahodile nadbíhá židovsko-německým liberálům.

Literatura.

Svatý Petr od Abbého Fouarda vychází v českém překladu v sešitech nákladem Cyrillo - Methodějského knihkupectví v Praze, sešit po 50 kr. Známé dílo to už dávno z originalu a vyzná-

váme, že nikdy něco tak velkolepého jsme nečetli. Vyčerpává vše, co se týče života sv. Petra, ale to tvoří jen menší část knihy; větší část věnována je kulturním, národním a socialním poměrům prvé doby křesťanské. Tato stránka knihy ještě více vyniká než u „sv. Pavla“, kde mnoho látky o apoštolu národu nedávalo tolik svobody, kde též podřízenější postavení Pavlovo toho nežádalo. Ve sv. Petru obraz celé doby je velkolepý, vypravovaný s učeností úžasnou, slohem jen Francouzům vlastním. Odporněujeme knihu zvláště laikům; není možná, aby je nezajímala. Kněží ovšem budou ji čísti s rozkoší, a dozvědí se při tom mnoho nového. — **Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší jednoty českých bratří a Táborů k náuce valdenských, Jana Husi a Jana Viklefa.** Napsal dr. Antonín Leuz, probošt Vyšehradský. Nákladem „Vlasti“. Cena 1 zl. 60 kr. Je to spis historicko-theologický, náramně učený, ve svém oboru jediný, ovšem ale trochu těžký. O samostatnosti českého sektářství husitského a bratrského po tomto sporu pravdivý historik více psáti nesmí a nebude. My neosmělujeme se ani chváliti knihu prvního českého učence, byla by to neskromnost. Jméno jeho stačí každému, aby spis jeho bral do ruky s úctou. Jen litujeme, že jméno Chelčický pořad a pořad je v diskusi. — **Ballady a legendy** od Fr. Leubnera je úhledná knížka asi s 20 básněmi menšími a většími. Některé čtou se velmi pěkně, u jiných je znamenati ještě jistou nutnost v rýmování a hledáui k tomu slov, některé dost anggestivně dovedou buditi náladu, důkaz to, že máme před sebou spisovatele dovedného. Odporněujeme básně vše. Na národopisné výstavě byl diagram básnictví, v dřívějších letech byla dle něho produkce na poli katolického básnictví velmi značná. Zdá se, že bude jí opět. Dobře tak. Kněžím ušlechtilé básnictví velmi sluší. — **Osvěta** Vlčkova vstupuje rokem 1896 do 25. ročníku. Pěkná je dráha, již prodělala. Nej přednější spisovatelé čeští byli a jsou dosud v ní zastoupeni. „Osvěta“ je obsahu vážného, opravdivě vzdělávacího, neuráží ani víry ani mravnosti, neuzavírá se ani před příspěvký kněží, nemáme tedy důvodů, proč by-

chom se k ní stavěli nepřiznivě. —
Úvaha Msg. Segura o častějším sv. přijímání, asketické bibliotéky č. 42. v Brně, nákladem benediktinské knihtiskárny, cena 40 kr. Msg. Segur je jeden z nejslavnějších spisovatelů francouzských, byl tuším i členem franc. akademie po Lacordairovi, a je jeden z neinteresantnějších bohoslovců. Proto možno s důvěrou sáhnouti po knížce, o níž Pius IX. vyslovil se velice krásně a pravil, že způsobí a už mnoho dobrého.

Drobnosti.

Obrázek z nynější společnosti.

Po delší době opustila babička své zátiší v malém městečku, by navštívila svého bohatého syna v hlavním městě. V bohatě ozdobené a dle nejnovějšího vkusu upravené jídelně seděla nyní v rodině svého jedináčka, v důvěrném hovoru o rozličných maloměstských událostech; necítila se volnou u stolu, vzdobeném veškerým přepychem a skorem se strachem dotýkala se stkvostného kávového šálku, aby jej nerozbitla. Venku se chumelilo, a to dalo látku k rozličným plánům pro dnešní neděli. Konečně zeptala se stará paní ostýchavým hlasem: „Děti, kdy pak půjdete do kostela, ráda bych se k vám připojila.“ — Nastala rozpačitá přestávka, až konečně otec se ozval: „Víte, maminko, že jsem dobrým křesťanem, ale abych mohl jíti mimno vánoční a velkonoční Boží hod do kostela, k tomu nemám času; vždyť může každý tak dobře doma kratičkou modlitbu vykonati jako v kostele“; a tím se poroučel a spěchal do pisárny ve své továrně. „Ale matinko“, ozvala se paní snacha, „snad byste nechtěla do opravdy při takové chumelenici do kostela? A já vůbec nesnesu se svoji náklonností k migréně vzduch v kostele.“ — „Já jej snesu dobře vzdor mým sedmdesáti letům, a to v každém počasí“, odpověděla mírně babička; „připojím se tedy k vnukům“. A znovu nastala rozpačitá přestávka. — Osmnáctiletý Alfred se ušklíbl a vtisknuv si monokl na oko, pravil opovrhlivě: „Nejdu-li do kostela, jdu do naproti se nalézající kavárny dívati se na rozkošné navštěvovatelky, které vcházejí a odcházejí, naladí člověka také

k zbožnosti“. — Šestnáctiletá Olga pravila rozpačitě: „Dnes jest mi to nemožné, babičko, slíbila jsem baronesse N., že se pro ni zastavím s našimi saněmi, abychom jeli společně na kluziště; s tak vzácnou rodinou nemůžeme se přece rozkmotřit, a proto musím slovo držet“. Jen osmiletá Růženka pravila: „Babičko, já půjdu se slečnou s vámi, my chodíme tak rády do kostela! V očích francouzské vychovatelky četla babička dotvrzení přání dítky. Přísný pohled matčin přerušil další její řeč: „Není tomu ještě ani čtrnáct dní, co jsi ležela se zapálením v krku? chtěla bys se při takovém nečase znovu nastudit? Ať čte s tebou slečna v nové francouzské modlitební knize, bude to zároveň cvičením v řeči“. Hřmotně odstrčila svou židli a opustila se svými dítkami starou paní, odporučejíc jí znova opatrnost při takovém nečase. Asi za hodinu klečela stará paní v kostele a modlila se se slzami v očích ve své pro-toté. „Milý Bože, můj jediný syn, kterého jsem v bázní Boží vychovala, přivedl to daleko ve svém postavení, jest hodným synem, má milou paní a dítky, ale to vše mne nemůže těšiti, poněvadž Ti neslouží dle svých sil! — Odpoledne nalezáme tytéž osoby v tomtéž pokoji při vonné kávě. Všichni vypravují, co mezi dnem zažili: otec uzavřel znamenitý obchod, paní přijímala vznešené návštěvy, Olga vypravovala rozličná divčí dobrodružství z kluziště, a Alfréd nejnovější anekdoty a vtipy z kavárny. A když chtěla babička o pěkném kázání, které slyšela, vypravovati, přerušila ji snacha slovy: „Není-liž pravda, matinko, že půjdete s námi do divadla? Dává se veselá opereta, a v loži máme všichni místa dosti. Všichni, mimno Alfréda, kterému prostý zjev staré paní nebyl příliš vhod, podporovali matčina pozvání, ale stará paní nesvolila: „Nesnesu toho bluku a množství světel v divadle. Budu si ve svém pokojiku čísti a těšiti se na to, co mně ráno o všech těch krásách povíte. Ale hodí-li se také ten kus pro mládež?“ Paní snacha se usmála: „Ale matinko, naši známi jdou všichni se svými dcerami. Nu a Olga již není dítětem, a Růžena, ta se dívá bez toho jen na pěkné obleky a na výpravu kusu. Čistěmu jest vše čisté!“ — „A na mne

se už rozhodně nic nezkazí," dokládá Alfréd. Otcí není tato rozmluva příliš po chuti a proto praví: „Ačkoliv máte, maminko, v mnohých věcech pravdu, jsou vaše názory již zastaralé; v nynější době nejsou již tak vybiravými.“ — Za několik hodin opouští paní domu se svými dcerami a s vychovatelkou v elegantním povoze domov. Otec se synem sehrajou si ještě před divadlem v klubu. Ale nahoře, v hostinském pokoji vyndala babička se svého vaku černě vázanou knížku, a otevrouc písmo svaté, čte polekaně: „Kdo mnou pohrdá a slov mých neslyší, má, kdo by jej soudil; slova, která jsem mluvil, budou jej souditi v den poslední.“ — Tak a podobným způsobem odbývá se Pán Bůh v našich vznešených společnostech; na vše času dost, jen na mši svatou ne, všude se může jít v každé nepohodě, bez bázně před nachlazením, jen do kostela ne, ani na půl hodinky?

Jak napravila reformace mravy. Brandl v Posloupnosti biskupů Olomouckých (str. 365) dří: „Surovosť mravů, kterou protestantismus v zápětí měl, nakazila také kláštery; jest tedy výtká nespravedlivá se strany protestantské, že kláštery tehda kázně nezachovávaly. Protestantismus rozvázal chtiče smyslné, a bohužel také mnozí řeholníci a jepťišky svěsti se dali.“ Co však dří biskup bratrský Blahoslav? Kdo spáchav zločin, chtěl uniknouti trestu, dal se ordinovati na kněze luterského (Procházka: Dvoustoletý zápas, asi 401.) — Bratr Černý praví o kněžích utraquistických, že jsou „nestydatí lotři, cizí ženy sobě nestydatě chovajíce, k tomu ožralci hanební a lháři bezední.“ (Tamtéž 328.) — Vliv Utraquismu na mravy ličí Zapovy Kroniky česko moravské díl IV. str. 437: „Při největší části tohoto kněžstva, které nemělo nad sebou žádného duchovního úřadu, nebylo žádné kázně,

žádného vzdělání, ani žádného jistého řádu ve službách Božích. Každý učil dle své hlavy, a surové tupení Církve katolické i zlehčování řádů jejich mělo při tom více místa, než pobádání lidu věřícího k bázni Boží a života ctnostnému.“ Vyšší pak stavové, nemajíce žádné duchovní vrchnosti, žádného řízení, padali hloub a hloub. „Hody a radovánky hlučné, při kterých jeden druhého hleděl předčiti prohýfením statku svého, byly obyčejné jich zábavy; smilství a obžerství rozmáhalo se nad míru, udušujíc šlechetnější snahy a vůbec chuť k nějaké práci a k vážnějšímu zaměstnání. A jelikož v národě českém nebylo toudo dobou nějakého šlechetnějšího snažení, nejevila se také ani zvláštní touha a chuť k vyšší vzdělanosti. Národ český tedy v duševním svém vzdělání neprospíval tou měrou, jak toho požadovala doba pokročilejší, nýbrž spíše ochaboval a klesal.“ (Tamtéž.) Fakt hojně v Procházce, Denisovi a Č. M. Kronice.

Důstojná příprava na kněžství. Kalíšníci odchylující se stále více od Církve, chtěli přece míti kněžstvo jí svěcené. Ale biskupové katoličtí ho světití nesměli, co tedy zbývalo než klamatí, anebo i křivě přísahati. Biskupové, ať byli takoví nebo onací, žádali na čekancích kališnických aby se odřekli kalicha. „Tito musili jim příslibiti, že nebudou podávati kalicha; potom žádali konsistoř, aby odpustila jim vinu jejich. Smutná to předehra ke vstupu do služby Boží dvojím odpadlictvím! Jací byli tito lidé, kteří podávali se tomuto ponížení? I nejlepší z nich neměli žádného vzdělání, neznali ani obřadů bohoslužebných, přáli pověře a z nevědomosti, netušíce ani toho, šířili náuky nejspornější. Mnozí byli poběhlíky, mnohdy zločinci trestu uprchlími; zanedbávali všecky své povinnosti a svým osadníkům dávali příklad nejžalostnější.“

Obsah „Obrany“ :

Na prahu roku 1896. Frant. Žák. — Novoroční úvahy hospodářské. — r. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. — Novoroční feuilleton. Discipulus. — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasyláno přímo do administrace: Ostrovni ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu: celoročně 1 zl. 75 kr., čtvrtletně 45 kr. Poštou pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. 5 výtisků prodává se v administraci za 30 kr., 20 za 1 zl. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Východní otázka. *)

Východní otázka je věcí vysoké politiky. Tato každých 10 let se sice mění, dle toho, jak mění se interesity velmocenské, ale východní otázka patří k těmto měnivým zjevům jen pokud se týče romanských národů a států; pro Rusko má stále týž význam. Dosud viděli jsme při vývinu východní otázky — aspoň v našem století — Evropu sjednocenu vyjma některé státy, které zachovávaly neutralitu jako Rakousko v krimské válce, na jedné straně, Rusko proti celé Evropě na straně druhé, ale kdežto interesity Ruska na Východě zůstávají tytéž, zájmy států evropských mohou se měnit. Dnes lituje toho na př. Francie, že bojovala u Sevastopole, majíc za to, že nebyti Sevastopole, nebylo by Sedanu. Východní otázka je pro Evropu právě jen otázkou politickou, kdežto pro Rusko je východní otázka především otázkou náboženskou, pak historickou a politickou.

Rusko nikdy se nevzdá ortodoxního jihovýchodu. U příležitosti nepokojů a krveprolití armenských prohlásily to ruské listy i politické i církevní zřejmě, ač pravidelně nenosí podobné zámysly na trh. Nemusely zde ničeho zatajovati, poněvadž celé dějiny Ruska o tom mluví. Byly sice i na Rusi chvíle, kdy zraky jeho se od východu, který říši už takové přinesl rány, obracel; ale jen na krátko. Jak se tam něco šustlo, Rusko nemohlo o to se nezajímati. Ani obrovská Sibiř nezastřela a neseslabila přirozenou tuto vášeň na jih.

Testament Petra Velikého, loni v „Čase“ uveřejněný, je sice, jak se jistě tvrdí, podvržený, ale pravda je, že ruské vlády vždy ve smyslu jeho jednaly Slovanská liturgie pod kopulou chrámu sv. Žofie a vedle palác ruského císaře — to jsou ideje, kterými nábožensky i politicky ruský lid byl napájen a odchován. Ký div, že těch, kteří se z tohoto nábožensko-politického snilkovství emancipovali, je málo.

*) Použito spisů: hlavně La France, la Russie et l'Europe od Anat. Leroy. Beaulien; La Russie Contemporaine od Villenfranche, a Rambandovy polit. dějiny Ruska.

U příležitosti armenských zápletek chceme dnes pronést několik myšlének „o politické“ stránce východní otázky.

Od Petra Velikého až do nejposlednější doby bojovali Rusové na jihu, bojovali mečem a diplomacií, bojovali penězi a vírou, bojovali všemi prostředky. Úspěchy Anny Ivanovny, Kateřiny II., Alexandra I., veliká díla Potemkina, Richelieua, Lasarova — vše vzalo za své mírem pařížským z roku 1856., kterým ukončena brozná válka krimská, jež stála Rusko úspěchy stoleté, čtvrt milionu vojáků a zničení financí do bankrotu. Avšak to vše neranilo Rusko tolik, jako podmínky pařížského míru, které ostatně laskavost Napoleonova tolik zmírnila, stanovivší neutralisaci černého moře tak, aby žádný vojenský koráb kterékoliv moci neměl nikdy plaviti jeho vodami, neutraisaci dolejšího Dunaje, především ale, aby Rusko nemíchalo se do vnitřních záležitostí balkánských knížectví. Tato poslední podmínka byla nejtrpčí. Ponechati jižní státy samým sobě, aby vyvíjely se svobodně a samostatně, znamená: navždy vyrvati je z hegemonie Ruska. Proto Rusko sice i tu podmínku 1858 přijalo, poněvadž muselo, jsouc podryto uvnitř, zničeno na venek, ale nedrželo. Tajně a veřejně pracovalo, aby zamezilo církevní samosprávu rumunskou, zmařilo navrácení 3 milionů Bulharů k sjednocení (biskup Sokolovski), aby svůj vliv skrze církev, učitelstvo, skrze organisované jím politické strany, placené agitatory a p. udrželo. Činí tak až podnes, jak Bulharsko a Srbsko jsou toho smutným svědectvím, kde dva cizé vlivy, z venčí udržované, ničí vnitřní sílu národů. Evropa proti tomu neměla tím spíše ničeho, že sama tonouc v liberalismu domnívala se, že jedná se tu často jen o věci náboženské. Zřejmé politické moci ale přece na Balkáně Rusko od té doby nevykonávalo až v bojích za osvobození jižních Slovanů.

Válka krimská nepřinesla nikomu užitku, vyjma snad Itálii, která ve válce representována byvši jen několika sty piemontských, ve vyjednávání o mír tu stála jako lev řvoucí a připravující se ku skoku na Řím. Válka krimská byla jen výrazem žárlivosti Evropy na rostoucí moc Ruska, rovnováhu evropských států citelně porušující.

Ještě jednou se zdálo, že pyšné plány Petrovy a Kateřininy se vyplní i v boji za osvobození jižních Slovanů. Byla-li tato válka více válkou politickou nebo spíše vynuceou slavjanofily a národním chauvinismem, původci to pověstného testamentu Petrova, nelze říci. Chování vládních kruhů k jižním Slovanům jevílo zprvu opovržení, avšak jest velmi možné, že hrabě Ignatjev, který přec byl slavjanofil, i celá vláda se jen tak stavěla, ač nepoznávala-li již, že jižním Slovanům jde více o státní, národní a církevní samostatnost, nežli o sobecké plány pravoslavně klerikálních slavjanofilů. Ale uskutečnění jejich zdálo se nejen možné, nýbrž i blízké, nemluvě o prospěších ruských v Armensku a Malé Asii vůbec; mír sv.-Štěpánský z r. 1878 sliboval mnoho. Ale opět pozvedla se Evropa, aby vyrvala úspěchy ruskou krví tak hrdinně dobyté. Byl to Bismark, který hněvu Anglie, jež Rusko o úspěchy jeho přivésti chtěla, a Ruska využítkoval v míru Berlínském 1878. Samostatnost Rumunska a Srbska uznána, knížectví Bulharské učiněno skoro neodvislé, tak že jen svobodná volba knížete národem dává mocnostem příležitost, plésti se do vnitřních jeho záležitostí. Bosna přiřknuta správě Rakouska, v Asii museli Rusové leccos z toho, co dobyli, rovněž vrátiti, avšak Armensko a Bessarabie získali. Cesta po Dunaji učiněna neutrální. Tenkrát byla to Anglie a Ně-

mecko spolu s Rakouskem, jež takové trpké sklamaní připravily Rusku. Francie, která už křimskou válku ústy generála Bosqueta prohlásila za zbytečný aventure, neobnovila více bývalé své nepřátelství k Rusku; své jižní a východní posice ale dala si potvrditi.

Ten jest v krátkosti politický podklad východní otázky, jak se jeví dnes. Mnohé věci ovšem se zatím změnily. V Rumunsku upevnil se dům Hohenzollern-Sigmaringen a vychoval si v národě citlivé vědomí neodvislosti proti Rusku, s nímž sice víra ho spojuje, avšak románská národnost dělí. V Bulharsku vliv Ruský za Stambulova byl dle přání Evropy velice obmezen. Houževnatost ruská a národní příbuzenstvo Bulharů s národem ruským přemáhá sice mez, jež mezi ně položena, naprostá konfesijní nesnášenlivost ruská vítězí, ale zatím také vědomí svobodného seburčování na jihu náležitě se zmohla, než aby i v Bulharsku ruské sny mohly dojiti vyplnění. Tím méně pak v Srbsku. Myšlénka slovanské vzájemnosti už dávno se vyzula z utopie, jaké o ní měli slavjanofilé Danilevský, a jaké u nás ještě tradiruje pan Holeček.

Tak i bez přispění Evropy a činnosti jednotlivých států řeší se východní otázka v ohledu politickém poznenáhla „proti Rusku“. Černé moře nebude asi nikdy cele ruským. Padne zajisté turecký Cařihrad, v chrámě sv. Žofie bude se čísti slovanská a řecká liturgie, Cařihrad bude snad opět trochu druhým Římem, ale mrtvým a malomocným, avšak nebude nikdy tím středem, jak o něm sní Rusko. Východní otázka po své politické stránce odstěhuje se do Malé Asie. To už nás ale méně zajímá. Ať velmocí zplnomocní Rusko k zakročení v Armenii, ať učiní tak Rusko samo — v ohledu politickém nemá to pro nás zájmu. Ovšem ale důležitá to věc v ohledu náboženském, o čemž při jiné příležitosti.

Postavení velmocí evropských o mnoho se od pařížského a berlínského míru vůči Rusku nezměnilo. Rusko dvakráte zklamáno, jednou zvláště krutě sobeckou nevěrností Německa a po druhé nevděkem Rakouska, stálo vůči trojspolku dlouho osamoceno. I mezi slavnanofily našli se tací, kteří jaksí ze zlosti, že jižní Slované nechťi vděčně přijati hegemonii ruskou, prohlásili se pro velkopanské vzdání se milostivého otectví (poslední řeč Lamanského), ale právě trojspolkem osamocena též Francie. Anglie tak jako tak žije ve věčném antagonismu s Ruskem. Sblížení Francie s Ruskem bylo tím snazší, že mimo obapolné osamocení obě říše mají zájmy na jihu, které uvéstí v soulad šlo by snad dosti snadně: Francie Afriku, Rusko Asii. I katolíctví spisovatelé, jako věhlasný Villefranche v uvedeném svrchu díle, snaží se odůvodniti svazek francouzko-ruský jakousi přirozenou vniterní příbuzností, různými válkami nerozumně a nešťastně porušovanou, avšak pravdu má přece asi Leroy — Beaulieu (*La France, la Russie* p. 56.) právě, že mezi oběma říšemi je určitá mravní přehrada. Francie, byť i laická, je přece prvním katolickým a demokratickým národem, Rusko zrovna opak. Francouzi jsou to, kteří vyčrňují na jihu tisíce katolických škol pro chlapce a pro dívky, paralisující jedině velmi mocný vliv anglický. Kdo opanuje Cařihrad, opanuje celý Východ. Francie bez jihu a východu přestala by býti velmocí. Mohla by tedy Francie nanejvýše připustiti, aby Rusko usadilo se v Bulharsku a na Balkáně, ale k odporujícím si zájmům musí přece zase mezi oběma říšemi přijíti v Asii.

Pak je tu Rakousko jako nejbližší stát v jižní otázce súčasněný. Zůstane li německým, bude vždy odpůrcem Ruska, stane-li se jednou slovanským, pak teprve nevzdá se své samostatnosti, a jižní Slované spíše k němu, jehož slovanská mnohojazyčnost zabezpečovala by jim i samostatnost a svobodu jich jazyků, budou obracet zraký své nežli k Rusku, jehož slavjanofilství znamená: jeden car, jeden absolutní pán, jeden jazyk, jedna víra etc. Poněvadž pak na velmocenském postavení Rakouska mají i jiné státy v zájmu evropské rovnováhy a své vlastní bezpečnosti svůj zájem, na př. Francie, jež bez Rakouska byla by na milost a nemilost vydána Německu, není pochyby, že i z této strany bude vždy Rusko ve svých evropských výbojích na jihu zadržováno. Že by se ale zájmy Rakouska a Ruska kdy na jihu mohly srovnati a spřáteliti? Kdo tomu za panujících poměrů uvěří?

Německo, tvůrce trojspolku, by za polovinu Rakouska leccos dovolilo, ale Anglie, která nestyděla se v bojích za svobodu posílati své důstojníky bojovat s Turky proti osvoboditelům, která na berlínském kongressu takovou perfidní úlohu hrála, bude vždy míti nestydatosti dost, aby všemi možnými prostředky bránila se proti Rusku Cařihradem a Dardanely vládnoucím.

Východní otázka tedy se politicky asi nikdy ve smyslu ruském nerozřeší, leč by se Rusko odvážilo ještě jednou na nějakou krimskou válku a postavilo se vítězně proti celé Evropě. Jeho vlastenectví a jakýsi náboženský fanatismus naplňují ruský lid obětavostí a idealism, jehož západ už dávno schopen není, a dává Rusku obrovskou moc, ale stačí-li proti ozbrojené Evropě? Kdyby i stačil, žádný car se podobného pokusu více neodváží, maje dobře na paměti, že Alexandr II. málem by ho byl zaplatil tím, proti čemuž ruské vlády nejvíce se vzpírají, zřeknutím se absolutismu. Veliká strana na Rusi, žádající politické svobody, nebyla nikdy tak agilní a zároveň tak mocná, jako když každý neúspěch mohla využítkovati pro své požadavky, jak se to dělo způsobem až revolučním právě tehdy. Známo, že car neosmělil se strašnou porážku jinak lidu oznámiti, než sliby — ovšem neurčitými a nejasnými, o politických svobodách.

Všecko tedy svědčí jen pro to, že východní otázka ve smyslu snů ruských slavjanofilů a pověstného testamentu Petra Velikého sotva se kdy uskuteční. Východní otázka politicky se jinak rozřeší; snad samostatná knížectví balkánská jsou již tím zrnem horčičným, z kterého rozluštění vzejde.

Že křesťanských národů na jihu, nyní Armenů, by se ujmul jen Rusko z ideálnějších nežli hmotných příčin, o tom jsme všickni přesvědčeni. Má k tomu ostatně důvod, převzavši i jako stát to co pro katolicism je Řím, totiž veškerou starost o zájmy celého pravoslaví.

Možná, že se tak stane. My katolíci litovali bychom toho proto, že pak na léta bylo by po sjednocení, pro něž zvláště mezi Armeny dosti je půdy. Že pro laickou Francii dnes důvod náboženský by nebyl žádným důvodem, kdo by o tom pochyboval. To by ale byla, myslíme, jediná koncesse Evropy Rusku v otázce východní — kus Asie.

Fr. Žák.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Šáleský.

(Pokračování).

I.

Prvním krokem v tomto směru byla známá kniha N. J. Danilevského, v níž poprvé byl učiněn pokus podložiti povětrnému zámku slavjanofilství více méně pevný, vědecký základ. Nový vědecký podklad a přilehlá k němu stará fantastická budova — toť jsou ve skutečnosti dva skladné prvky znamenitého „katechismu slavjanofilství“. Málem z každé stránky „Ruska a Evropy“ pohlížeji na nás tyto dva různé rysy spisovatelovy fysiognomie, ustavičně se měníce. Tu vidíme před sebou klidnou, nevášnivou tvář přírodovědce, muže, jenž tak či onak prožil sám největší žár nadšení ruské společnosti pro poznatky přírodovědecké, a jenž navykl užívání přesné metody exaktních věd. Tu rázem výraz této tváře se mění: před námi stojí rozhorlený a pozlobený vlastenec; jeho hněvuplné řeči působí na nezasvěceného čtenáře dojmem úplné rozpačitosti; aby pochopil čtenář příčiny tohoto hněvu nyní vskutku jest již potřebí dějepisného komentáře: je nutno připomenouti, že to bylo tehdy, kdy nám bylo sklízeti plody zaseté mikulášskou politikou. Krymská válka a polské povstání přiostrily nepřátelský k nám poměr evropského společenského mínění a ruskému vlastenectví bylo podstoupiti těžkou zkoušku, v níž ztroskotalo se mnoho ruských liberalismů a zviklalo mnoho humanitně kosmopolitických názorů.

Koncem let 60tých, kdy Danilevský psal a tiskl svou knihu, již dávno minula doba panování německé idealistické filosofie. „Teď nikdo nevěří,“ pravil on v této knize,¹⁾ „aneb nemnozí věří tomu, že by německá filosofie svrhla absolutno v lidské poznání.“ Ne tedy v ní bude hledati Danilevskij svých bodů opory, nýbrž, jak jsme právě poznamenali, v metodě, vypracované exaktními vědami. Účel přesné vědecké metody, usuzuje autor knihy „Rusko a Evropa“, spočívá v objevování zákonů jevů. Ale jen ve vědách, svým předmětem nejméně složitých dobralo se lidské poznání tohoto účelu. Aby dospěla k objevení všeobecného zákona celé skupiny jevů, věda musí dříve projíti celou řadou stupňů rozvoje. Ona musí především uvésti ve známost všechny jevy své skupiny a pro lepší přehlednost spojití je v nějakou, třeba naprosto umělou soustavu. Jen tehdy nastává možnost naléztí mezi fakty uměle seskupenými znaky bližší přirozené příbuznosti jednotlivých jevů a utřídití fakty podle stupně této příbuznosti v přirozené skupiny. Z přirozené klassifikace stává se dále možným vyvoditi specialní empirické zákony, a teprve po všech těchto přípravných stupních jeví se možnost naléztí ve specialních zákonech všeobecný racionální zákon celé skupiny. Až posud podařilo se jen astronomii a fysice projíti všemi těmito stupni a dospěti k objevení všeobecného zákona všech jevů své skupiny, zákona přitažlivosti. Ostatní, složitější vědy zůstaly na stupních předchozích — specialních empirických zákonů, nebo přirozené klassifikace, — nebo nedospěly ani k ustanovení přirozené soustavy, nýbrž sbírají ještě své fakty pomocí umělého seskupení. Na takovémto nižším stupni stojí zejména věda historická a Danilevskij činí si úkolem povznésti ji se stupně umělé klassifikace na vyšší stupeň klassifikace přirozené, ano i na stupeň empirických zákonů. Nití, která spojuje časově historické fakty, jest nyní ona idea všeobecně historického

¹⁾ Rusko a Evropa (3. vyd. 1888.), str. 124.

plánu, o níž jsme mluvili výše. Umělost takového spojení jest patrna z toho, že podle všeobecně historické ideje nutno veškeré dějiny lidstva představovati si jako jediný celek a rozsekati tento celek na chronologická období (starých, středních a nových dějin) bez všelikého zření k věčnému obsahu těchto období. Vskutku v mezích každého období existuje množství národností, z nichž každá žije svým vlastním životem, nezávislým na druhých, a prožívá své vlastní stupně neboli vrůsty historického rozvoje. Se stanoviska všeobecných dějin dlužno celou massu takových jednotlivých národností, z nichž některé již prošly celý kruh svého historického rozvoje, kdežto jiné byly na nejrůznějších jeho stupních, zařaditi do první fáse všeobecných dějin (staré dějiny), jež musí představovati jeden a to ranný vzrůst dějin lidstva. Naproti tomu v dějinách středních a nových jedni a tiž národové, kteří ještě neukončili své historie, musí představovati dvě různá období v životě lidstva. Ve skutečnosti každý národ prožívá všechna tato období rozvoje, staré, střední a nové, a při tom prožívá je naprosto nezávisle od všech ostatních národností. Lidstva, jakožto celistvého historického organismu není, a není také ani všeobecných dějin jakožto jediné niti všelidského rozvoje. Dějiny lidstva jsou spíše souhrnem souběžných niti různomístných, různodobých a samostatných. V jediný celek tyto niti sjednocují se snad jen v myslí vyšší bytosti, jakéhosi „ducha země“.

A tak nutno všeobecně historické seskupení historických jevů zamítnouti jako seskupení umělé; abychom dovedli vědu historickou na stupeň klasifikace přirozené, jest potřebí položití za základ této klasifikace nikoliv dělení na chronologická období, nýbrž dělení na reálné skupiny, různé národnosti. Na období pak čili na vrůsty rozvoje dlužno dělit každé jednotlivé národní dějiny: každá národnost prožívá období mládí, zralosti a stáří, čili podle jiné terminologie Danilevského, období plemenné (etnografické), státní a civilisační, nižší stupně rozvoje Danilevskij nazývá formami *závislosti* a vyšší formami *svobody*.

Zdá se, že bychom byli v právé, ze všech těchto výkladů vyvésti závěr, že Danilevskij uznává existenci některých obecných prvků o rozvoji celé lidské společnosti. A tu by učení Danilevského znamenalo nejen ve své kritické části, ale i v části pozitivní, ohromný krok v před při srovnání se všeobecněhistorickým stanoviskem. V principu nelišilo by se od základních pojmů současné sociologie. I pro současnou sociologii *jednotlivá* společnost jest východištěm vědeckého pozorování, kdežto vývodů sociologických nabývá se srovnáním podobností v několika společenských evolucích vně všelikých seskupení jich po zeměpisné nebo chronologické souměznosti. Patrně i tyto sociologické vývody neboli „empirické zákony“, podle terminologie Danilevským přijaté, nalezájí pro sebe paralelu v oněch „zákonech“, které on sám vyvodil ze srovnání dějin různých společenských skupin. Ale v týž okamžik, kdy jsme hotovi, našedše tyto styčné body, prohlásiti Danilevského přívržencem aneb aspoň předchůdcem současné sociologie, spisovatel „Ruska a Evropy“ zastavuje nás neočekávaným prohlášením: „Všeobecná theorie zřízení občanských a politických společností jest nemožna.“ „Theoretická politika neb ekonomie jest taktéž nemožna.“¹⁾ Jednotlivé společenské skupiny či členy „přirozené soustavy“ dějin jsou veličiny nezměřitelné.

Co však zračí všecko toto? Abychom si vyjasnili své rozpaky, musíme se obrátiti k jiné stránce obsahu „Ruska a Evropy“. Věc tkví v tom, že vědecká theorie historických jevů vůbec není hlavní věcí v knize Danilevského a všeho méně jest pro spisovatele účelem sama sebou. Tato theorie jest pro něho jen *prostředkem*, jehož pomocí dospívá ke svým praktickým vývodům. Úkol „Ruska a Evropy“ jest vskutku po přednosti praktický. Postačí připomenouti, že Danilevskij počíná svou knihu otázkou, proč Evropa nenávidí Rusko a končí kázáním nenávisti Ruska k Evropě a velikolepým pro-

¹⁾ Rusko a Evropa, str. 170.

jektém všeslovanské federace, s Ruskem v čele a s Cařibradem jako hlavním městem federativního spolku. Do tohoto rámce položena je filosofickohistorická theorie Danilevského a jest přirozeno, že v takovémto sousedství vzala na sebe konec konců rysy, jež málo odpovídají jejímu reálnovědeckému základu.

Rysy tyto téměř všechny vesměs jsou vzaty ze starého slavjanofilství. Evropa nenávidí Rusko proto, že obě vtělují dvě naprosto různé všeobecné historické ideje. Evropa již uskutečnila svou všeobecně historickou ideu a v čase přítomném „vyžila“ své historické trvání. Rusku naproti tomu nastává veliká světochráná úloha. Sám obsah historických úkolů Evropy a Ruska uvádí se taktéž v naprostém souhlasu se starými slavjanofily. Rozdíl mezi nimi a Danilevským spočívá toliko v tom, že podle mínění autora „Ruska a Evropy“ jednotliví národové nežijí jen proto, aby předali svým šťastnějším nástupcům všechnu práci v rozvoji jediné světové ideje; naopak, každý národ pro sebe má svou vlastní ideu kterou rozvíjí lépe a plněji než jiní; ve vši pak plnosti a mnohostrannosti idea lidstvu vložená uskutečňuje se v kterýkoli daný moment, v kterémkoli daném národě, nýbrž jen v abstrakci, ve spojení všech jednotlivých historických rozvojų. V praxi však i tento rozdíl se starými slavjanofily bledne a téměř mizí. Ježto Danilevskij jest ochoten uznati jakousi prozřetelnostní dědičnost a spojení v rozvoji světových úkolů, jak je různí národové provádějí, a v poslední kapitole „Ruska a Evropy“ není dokonce ani proti tomu předvesti Slovanstvo jako konečný článek tohoto dědičného střídání civilisací, a slovanskou ideu jako vyšší, všestranný rozvoj a uskutečnění všeobecně historického úkolu. Ale v theorii pevně trvá na tom, že všeobecně historického úkolu pro jednotlivý národ není, nýbrž že jest jen prozřetelnostní všeobecněhistorický plán: zná jej jen vyšší bytost, kdežto jednotlivé národnosti toliko nevědomě vyplňují jeho jednotlivé části, z nichž se skládá.

Ostatně bylo by neúčitečno, hledati čehokoli společného mezi touto částí učení Danilevského a názory současné sociologie. Vědecká sociologie usiluje o objevení zákonů vývoje lidské společnosti, kdežto Danilevského zajímá jen odhalení nehybné ideje společnosti od pradávna vložené. Užité sociologie měří pokrok stupněm vědomí, s nímž organisuje se ve společnosti dosažení obecného blaha, kdežto Danilevskij, pozoruje uvnitř jednotlivé společnosti jen živelný process organického vývoje, hledá pokrok jen ve střídání historických národností a ideálů. A co může býti společného mezi společností jakožto živým, se vyvíjejícím jevem a národností jakožto přívažkem nezměnitelné ideje, — mezi vědomou snahou po vědomé organisaci společenského života a nevědomým plněním nikomu neznámého světového plánu? Patrně Danilevskij vyšel od některých názorů, totožných se současnými vědeckými a praktickými ideami, dospěl konec konců k čemusi naprosto protilehlému. Nám zbývá si vyložití, jak se to mohlo státi; kterak reálná národnost, položená v základ „přirozené soustavy“, mohla se převrátiti ve slepou vykonavatelku předurčení Prozřetelnosti? (Pokrač.)

O s u d n á s v a t b a.

Obrázek z dějin moravských.

Napsal Alois Dostal.

Celé město Meziříčí a daleké okolí zajímalo se o to, komu se dostane Justina, dcera Jana Viléma ze Žerotína, za manželku. Vynikala Justina vzácnými těla i duše dary a přednostmi, jsouc předmětem obdivu pánů rytířů i meziříčských měšťanů. Tvář měla sličnou, duši ušlechtilou a pokora zdobila spanilou dívku, která stejně se družila ke ctným měšťankám jako k dcerám pánů koroubevních.

A její úsměv okouzloval kde koho. Jdouc z chrámu s matěří nebo s pánem ze Žerotína, smála se na děvušky v malebném valašském kroji a rozmlouvala s vážnými měšťkami velmi důvěrně. Proto se těšila lásce a přízni všech.

„Kéž dostane hodného muže, jako jest sama“! toužili obyvatelé Meziříčí i kteří Justinu znali. „Zasluhovala by si toho“.

Proto pilně stopovali každého hosta, přijíždějícího k Žerotínovi, není-li to už Justinčin ženich. Na každém mladém a statném muži spočinuli zvědavým okem, chtějíce proniknouti až do srdce jeho a vyzvědět, kdo jest zač a hodil-li by se pro vladykovu dceru. A Žerotín měl návštěv mnoho se strany i nejmocnějších pánů, poněvadž slovo jeho na Moravě platilo a úřady velké váhy a důležitosti zastával.

Posléze proskakovala městem řeč, že skutečně se jakýsi rytíř o Justinu ruku uchází. Vidali často sem přijížděti statného muže asi pětadvaceti-letého na štíhlém bělouši a na čabrace měl vyšitý znak pánů z Vičkova. Statně seděl v sedle a moudře se rozhlížel. Ukazoval sílu tělesnou a bystrost ducha. Měl sličnou tvář a když jednou vyjel s Justinou po boku, velice to mladým lidem těm slušelo.

„Přemek z Vičkova“! šeptali si diváci. „Naší milostslečny ženich“.

A Přemek dojížděl do Meziříčí nápadně často buď sám nebo s jedním dvěma žoldněři pro osobní bezpečnost. Bylo to v dobách rozbouřených a v lesích se potulovali všeho druhu zákeřníci.

Takové delší kratší návštěvy a dojíždky trvaly do vánoc r. 1619, kdy se v městě na jisto zvědělo, že se bude Justina vdávati a na hradě se sepisuje smlouva, věna se týkající. S Přemkem se dostavil otec a jako svědci byli dožádáni pánové Václav z Ludanic a Berka z Dubé. Na hradě byla hostina v den sv. Jana evangelisty a dlouho do noci zářila okna a slyšeti bylo veselí hradních i cizích žoldněřů.

Justina byla zasnoubena a příští masopust měl býti ozdoben sňatkem slečny Justiny. Teprve druhého dne odjížděli svědci, Vičkové zůstali na hradě, by jednali o svatbě a věcech budoucích.

„Jenom aby Přemek byl hodný muž“! toužili v městě a měštka Stanová zvedla ruce, jakoby už snoubencům žehnala. Když měla zlou zimnici, panna Justina ji třikrát navštívila, obdarovala a lože vlastní rukou narovnávala.

„Však bude, paní sousedko“, mínila jiná. „Už to jeho tvář prozrazuje. Není zlého srdce, a k naší milost slečně výborně se bodí“.

Měšťanky obrátily řeč na svatební veselí, které se bude za krátko v Meziříčí odbývati. Žerotínovy dcery svatba jistě bude hlučná a také chudým se při příležitosti dostane štědré almužny. Stanová, třeba nebyla lačna na lepší sousto, už se těšila. Štěstí Justinino i ji bude blažiti.

Po městě i okolí bylo dost řečí o svatbě a darech, jichž se už šťastné nevěstě dostává, jakož i o krásné výbavě, která se pro Justinu chystá a doplňuje.

Na zámku panoval neobyčejný ruch a co den městem projížděli jezdcí a braly se vozy nákladné. Pan Vilém měl ve sklepě víno mnoholeté.

Ale přípravy ty byly skaleny zprávami o neblahých událostech. Už před dvěma roky započala vzpoura proti Ferdinandovi. Na Moravě valná část stavů jak katolických tak protestantských návodem Karla, staršího ze Žerotína a kardinála Dietrichstejna povstání české proti králi zavrhovala, ale posléze r. 1619 přistoupili i čeští stavové k povstalcům. Tu hrozila vypuknouti válka a Ferdinand se už ohlížel po spojencích a pomocnících. Také k polskému králi Sigmundovi se obrátil se žádostí a ten jsa přichylným k rodu habsburskému, slibil poslati vojsko na pomoc proti odbojcům a rebelům.

Zatím co na Moravě užívali vesele masopustu a ve Valašském Meziříčí chystali se k svatbě, v Polsku pilně zbrojeno a kozáci svoláváni do Krakova. Třeba se to dalo většinou tajně, přece o tom zpráva na jevo přišla.

I sám pan z Vičkova, otec Přemkův, přinesl zvěst onu do Meziříčí

a s domácím pánem se radil, co by bylo svatbu zcela odložití nebo ji uspíšiti. Posléze bylo ustanoveno v rychlosti v prvních dnech měsíce února odbyti svatební veselí. Poláci ještě nepřijdou a třeskutá zima vypuknutí války zabrání.

Bratr Jana Viléma ze Žerotína jménem Jetřich dávno přistoupil k odbojným stavům, pod Ladislavem Žerotínským jako rytmistr ve vojšti slouží a tu by jistě buď on nebo vůdce do Meziříčí zprávu dal a pomoc vyslal, kdyby tak veliké hrozilo nebezpečí.

Tím se utěšující nadále konali přípravy ke svatbě. Zvláště Justina se na ten den těšila velice. Přemka milovala z toho srdce čistou láskou a toužila po tom dnu, kdy ho svým nazývati bude. Byla tak vzrušena, že ani v komnatě nevydržela, a e v zimě konala procházky pěšky i koňmo za město.

Bylo tak krásně v přírodě; půda sněhovým pokryta pláštěm a tisíce vloček se třpytilo v paprscích slunečních, jakoby země miliony perliček byla posypána. Mladé srdce dívčino s potěchou vnímalo všechny ty krásy přírodní a modré oči zalétaly s duchem do dálky, odkud přijížděl často miláček srdce jejího.

Justina často se ho dočkala a pak vesele po boku jeho jela na hrad.

Tak si vyjela s jedním zbrojnošem i v den před svatbou. Byla nějak netrpělivá a zdálo se jí, že se miláčka nedočká. Nepřijížděl dlouho a oči její marně hleděly do dálky. Aby tak nepřijel vůbec! Justinu píchlo u srdce. Nechtěla by přečkati onu hanbu, nechtěla by žíti bez drahého Přemka. —

V tom se v dálce ukázali dva jezdci. Jeli prudce a opatrně po zmrzlé cestě. Jemný sníh odletoval konim od kopyt. Zbrojnoš ukázal na ně, ale Justina pochybovala, že by to byl Přemek. Tak přece nevypadala svatební družina a ti tam byli podivně oblečení a vyzbrojeni.

A fábory žádný nevlál ani od jezdců ani od koní.

Jedouce pomalu, pozorovali oba naproti se beroucí jezdce. Ti zmírnili běh svých koní, a naklonivše se k sobě, rozmlouvali spolu. Náběle pak před městem obrátivše se, prudce ujížděli stranou k lesu.

Hejno vran na poli shromážděných se rozletělo s odporným křikem.

Tato neobyčejná událost zarazila Justinu. Její průvodce by se byl nejraději pustil za jezdci, ale nemohl zanechati slečnu samotnou. Také by byl na své klisně cizinců nedohonil. Jeli ruče a šipkou byli u lesa.

Teď teprve Justina zpozorovala svatební ženichův průvod. Toho se asi jezdci více lekli než Justiny s jediným průvodcem. Tato hned postivši výjev ten z mysli, rychle jela vstříc Přemkovi a jeho příbuzenstvu. Srdce jí radostně poskočilo. V protějším průvodu se už ozval blahol a Přemek na tělouši vyjel ze řady své nevěstě naproti.

Brzo se sjeli, pozdravili a ruce si stiskli. Mezi jezdci braly se dva vozy, na nichž paní a slečny pohodlně seděly. Justina byla všem představena a stará paní z Vičkova poprvé objala svou snachu, zahleděvši se jí do tváře, by srdce její podrobila zkoušce. Hned se jí líbila, dobrotu a vlídnost její seznavši.

S veselou se brali k městu a Přemek se ani neodtrhl od boku své nevěsty. Ta zapoměla na jezdce, kteří v temném lese zmizeli a jenom se oddávala slastné přítomnosti. Zatím co celou společnost bavil Berka z Dubé svými žerty, snoubenci šeptali o svém štěstí a věčné lásce.

Tak s veselou se brali do Meziříčí a pouze Justinin zbrojnoš vypravoval Vičkově čeládce o cizích jezdcích.

„Snad nějaký odmítnutý milenec se jel s pannou Justinou rozloučit před sňatkem“, hádal jeden z čeledínů.

„Naše slečna žádných neměla“, hájil svou velitelku zbrojnoš.

V Meziříčí každé okno bylo obsazeno a lidé vybíhali před domy podívat se na průvod ženichův.

„Ti vezou darů!“ poznamenala Stanová. „Jenom se podívejte, jak mají plná sedla a co vaků na vozích! Ráda bych aspoň spatřila, co zítřejší nevěsta dostane“.

Sousedky přikývly hlavou, zrakem daleko doprovázejíce nádherný průvod.

„Tam bude naše sídlo“! ukázala Justina na hrad. „Škoda, že není léto, bych tě mohla všudy provést a ukázat zamilovaná svoje místa“.

„Dočkáme se ho a zatím u teplého krbu vypravovati si budeme o své lásce“, řekl Přemek.

Justina vděčně pohlédla na milence.

Na věži už dával hlásný znamení, že hosté přicházejí. Řada zvědavců je až k hradu doprovázela. Nikdo jim nebránil jíti hned vedle klusajících bujných ořů.

Lid doprovázel jezdce a vozy až na nádvoří, maje účastenství na radosti své vrchnosti. Dlouho do noci zářila zámecká okna a také v městě se daly přípravy k oslavě Justinina sňatku. Vždyť byla všech miláčkem a každý jí přál štěstí, jehož se jí mělo dostat. Její hodný muž bude i hodným pánem a poddaných zbytečně neutiskne.

Hned ráno byl chrám přímo přeplněn. Justina nebude oddána v hradní kapli, ale v hlavním chrámu u prostřed těch, jež milovala a od nichž byla také milována. Měšťané na rychlo vystavěli několik slavnostních bran a vykrášlili kostel.

V první řadě mezi diváky stála i Stanová. Proti zimě byla hodně vstrojena, že vypadala jako soudek a jenom oči jí z plachátky vykukovaly. Právě vykládala sousedkám svůj sen. Zdálo se jí o vojsku, výpadech válečných a mnoho se v noci polekala. Ale dnes měla nevděčné posluchačky. Ty by raději slyšely o svatebních šatech, hostině a podobných věcech.

Průvod z hradu byl velkolepý. Celá posádka vyjela a mnoho blízkých i vzdálených hostů se zúčastnilo. Všichni měli nádherné úbory a na koních nové postroje. Všechno se lesklo, a zbraň i pancéře se leskly v paprscích slunečních. Řada pážat šla před i za nevěstou, která zářila mezi všemi, a k níž zraky všech se obracely. Měla nádherný šat bílý, květinami zdobený a na hlavě čelenku zlatou. Brala se po pravici Přemkové, jemuž u boku se houpal pouze meč s rukojetí, krásně vykládanou. Šat měl černý, sametový, barvami zemskými ozdobený.

Svatební průvod uzavírali četní páni a vladykové, kteří se do Meziříčí sjeli a lid ze všech stran se hrnoucí. Zvony zněly, a heroldové hlasně vytrubovali. Diváci jásali a snoubencům provolávána sláva. Radost všem zářila z očí, a když svatebníci vešli do chrámu, musili halapartníci zameziti cestu, by se nestalo v tlačenici nějaké neštěstí.

Jeden z heroldů oznamoval, že budou na hradě chudí obdarování, a mládeži že na nádvoří dudáci budou vyhrávat do skoku. Kde kdo vyčastován bude medovinou, by pamatovali poddaní na den, kdy se vdávala Žerotínova dcera, krásná Justina. —

Ta právě za fanfár a zpěvu slibovala choti svému věrnost, lásku a oddanost. Jezdci, kteří minulého dne se vydali na zvědy a Justinou byli zpozorování, unikli šťastně do hustých lešů, kde čekala větší posádka.

„Doba nejpráhodnější k převednutí,“ oznamoval kozák svému veliteli. „V městě se chystá všechno ke svatbě vladykovy dcery. Právě ženich její vjíždí na hrad.“

Velitel vyzvědačské tlupy spokojeně hlavou přikývl.

„Přepadneme je, když se toho nejméně nadějí. Aspoň máme valnou část moravských pánů pohromadě a netřeba nám každého zvláště z pevného hradu jako sysla vylévat. Jenom opatrně, bychom se neprozradili.“

Polští kozáci nastoupili zpáteční cestu k hlavnímu voji, který v počtu čtyř tisíc z Krakova Slezskem přes hory od Tešína na Moravu se bral, hustých lešů se přidržuje, by neočekávaně do vnitř země vpadl.

První výpad chystal na Valašské Meziříčí, pak na Holešov, Bystřici a dále ku předu. Kozáci chtěli opanovati hodný kus Moravy, než se stavové vzpamatují. Proto volili dobu zimní a šli velice opatrně.

V Meziříčí panovalo veselí, když se kozáci blížili k městu. Svatebníci v témže průvodu, jak byli přišli, vraceli se zase do hradu. Radost byla tím

bujarejší a jástot tím hlaholnější. Nevěsta zářila spokojeností a Přemek tiskl ruku drabě své ženušce. Heroldové byli už vystřídávání dudáky a lid se hrnul za svatebníky.

Stanová byla mezi prvými. Posud se modlila za nevěstu. Usmívala se spokojeně, radujíc se, že se při sňatku neudálo žádné neštěstí. Sen ji přece klamal.

Panstvo odešlo do komnat, aby přálo mladým manželům a lid už křepčil pod lipami. Dudáci vyhrávali a také hlásný sestoupil s věže. Všichni se oddávali veselostem. Hradní zbrojnoši nabírali medovinu a rozdávali pokrmy. Mládež se točila v kole a rytíři s potěchou přiblížili divadlu tomu.

„Na věky svoji“, řekl Přemek k Justině, když na chvíli osamotněli v mazhauze.

„Na věky“! vroucně dodala mladá žena, na manžela lásky plným okem pohleděvši. „Nebudeš snad někdy kroku toho litovati“?

Mladý z Vičkova místo odpovědi přivínil k sobě Justinu, a na čele políbil.

„Rychle se pojdte podívat“! se smíchem do komnaty vešel Berka z Dubé. „To bude kratochvíle! Jacisi v mumrajích se dostavili k obveselení dnešního dne“.

Všichni hosté se vyhrnuli na balkon, aby popatřili na neobyčejné divadlo, jež byli měšťané panstvu připravili, jak o masopustě bývalo zvykem a někde i povinností. Navlékli si na sebe kože vlčí, medvědí, ovčí a beraní a pronásledovali se. Hlavy zvířat oněch spočívaly na hlavách lidských a z kůže vynikaly pouze nohy a zpotvořené ruce na způsob tlap zvířecích. Vlci a medvědi honili a uchvacovali ovce, tyto prchaly, beraní trkali do diváků, ozývalo se mečení, vytí a bručení, na nádvoří byl shon. křik a ryk a rytíři se až za pasy popadali. Taková masopustní kratochvíle se jim velice po kvasu a hodování zamlouvala.

Také snoubenci se smáli, třeba měla Justina lítost nad uchvácenými ovce. Podobného výjevu byla svědkyní i ve skutečnosti, neboť o vlky v okolních lesích nebyla nouze.

V tom se všichni stočili v jeden chumel a kdo ví jak, připletla se do středu i Stanová, již kozlové hned obstoupili, potahovali a trkali. Nastal hrozný ryk a pan Berka tleskaje, přichvaloval: „Výborně jste nás pobavili! Znamenitě“!

Nikdo si nevsímal, co se děje mimo město. ani hlásný nekonal svých povinností. U prostřed radosti pojednou zavzněl vojenský povel, vybízející k útoku. Všichni páni i poddaní se zarazili a krev jakoby jim ustala v žilách kolovati. Meziříčí bylo plno kozáků. Obsadili mžikem náměstí, ulice, hradby, brány a ruče se drali k zámku. Bylo jich všudy plno a prudce projížděli na svých štíblých koních.

První se vzpamatoval pan Václav z Ludanic. „Do zbrauě“! velel. „Obsadte bránu“!

Žoldnéři spěchali k bráně a rytíři tasili meče, však všechno bylo marné. Kozáci už byli na nádvoří a rychle překonávali slabé odpory. Nastal křik, radost se proměnila v kvílení a postrach. Lid se rozutekl, měšťané odbodili kože a dudáci ustali hráti. Zakvílely zvony a heroldové troubili na poplach.

Každý přechal do svého domu, ke své rodině. Ženy plakaly a v zámku nastal boj muže proti muži. Páni rytíři se nechtěli hned vydati v ruce nepřátelské, ačkoliv viděli, že jest každý odpor marný. Tisícům kozáků by neodolala vyzbrojená posádka na hradbách, natož několik nedobře vyzbrojených a překvapených mužů.

Také Přemek vytrhnuv se z objetí mladé své ženy, chopil se meče a spěchal do boje. Páni a dívky utekly se do komnaty, kde v pláči a kvílení čekaly, co se stane.

Justina omdlávala. Takového sňatku se nenadála.

Berka z Dubé vedl zbrojnoše. Meče blýskaly, brnění dunělo a již někteří na obou stranách padli. Páni se bránili hrdinuě. Než brzo byli obklíčeni a meče padaly z raněných rukou.

„Do paláce“! velel Václav Ludanic.

Rytíři couvli, ale hned se za nimi drali kozáci. Ani nebylo možno přiraziti kované dvéře.

„Vzdejte se“! volali Poláci.

A páni musili ustoupiti přesile. Nepřátelé vnikli do hradu a všechno osadili svým lidem.

Dějepisec Pavel Skála popisuje řádění kozáků ve Valašském Meziříčí podrobně. „Vpadše kozáci nenadále v čas hodování a tančení do Meziříčí, zavřeli všechny cesty, kudy by útěk možný byl a zajali ženicha s nevěstou i se všemi čestnými, tak vzácné svadbě přiměřenými dary. Ze zajatých některé znamenité muže prý usmrtili a jiné s sebou vzali. Pohárů, pak mis a jiných nádob, vesměs z kovů dražších, vzácných šatů, prstenů atd. veliké množství ukořistili. Konečně i města, jelikož nikdo se nebránil, se zmocnili a je vyloupili.*)

Tak smutný byl masopust v Meziříčí a tak osudně skončila hlučná svatba v rodině Jana Viléma ze Žerotína!

Než to byl teprve počátek dalších výpadů a bojů za neblahé války třicetileté. Horší dni ještě nadešly.

A mladí manželé?

Přemek z Vičkova třeba raněn, byl odvečen kozáky a držán v zajetí. Justina teprve po boji a odchodu vojska se probudila z mrákot. Pak dlouho stonala a ještě déle čekati musila, než byl propuštěn její manžel.

Válka zuřila dál a dále a její následky v jednotlivých městech, dědinách a rodinách byly dalekosáhlé.

Časové zprávy.

Z českého sněmu. Nejnovější událost: místodržitel hrabě Thun odstoupil. Mladočeši vyhráli, u vlády poprvé vyhráli. Je to skutečné vítězství? Na Vinohradech v národním domě se tak oslavovalo. Jsou taci, kteří praví, že hrabě Thun odstoupil ne k vůli mladočechům, ale k vůli vládě Badiiově, již překážel. Ať je tomu jakkoliv, kámen úrazu „výminečný místodržitel“ odstraněn a cesta k smíru připravena. My ovšem ani dnes nevěříme, že by byl hrabě Thun překážel vyplnění toho, co nám v ohledu jazykovém přináleží. A v politických svých požadavcích závisíme též na Němcích; bez dorozumění s nimi nic pro státní právo se nestane. Místodržitel stal se obětí, kterou vládní kruhy zakrýti chtějí svou svěhlavou nepřiznání k českému jazyku. Doufejme, že s místodržitelem padla i ona, a že nyní v Čechách, na Moravě a ve Slezsku stane se českému jazyku po právu, když ne dobrovolně, aspoň nuceně. Časem pak přijde zajisté i na vyplnění požadavků státoprávních,

poněvadž provedení rovnoprávnosti bude Němce k tomu nutiti. — Práví se, že žádost za propuštění podal místodržitel hned po první schůzi sněmovní, ve které mladočeši ústy poslance Engla prohlásili, že s místodržitelem smír není naprosto možný. Byla to první bouřlivá schůze. — Mezi novými postavami sněmovními je též jakýs neuvěřitelný Iro, který chápe se každé příležitosti, aby mluvil o „německé kultuře“, o „české provincii“, o vznešenosti „německého ducha“ a podobné nesmysly. Z prvu čeští poslanci se hněvali a zuřili, nyní se už jen smějí. Dobře tak. Člověk by ani nevěřil, že takové předpotopní názory z let čtyřicátých může ještě někdo mít. Ostatně je tu a tam nějakého toho vzrušení třeba, sic bychom ani o sněmu nevěděli, že zasedá. Rozpočet vykazuje sice na 20 milionů deficitu, jedná se o důležité návrhy hospodářské, živnostenské, statistické a j. a j., ale sněmovna bývá až hrůza prázdňá. Mluvílo se o dohodnutí se Čechů s Němci přes velkostatkáře, a z úst Englových dne

*) Paměti města Val. Meziříčí a městečka Krásna, str. 107

9. ledna zaznívaly hlasy míru a lásky, když odůvodňoval svon spravedlivou zásadu že do sněmovních výborů má se voliti dle počtu stran a nikoliv stejně tolik Němců jak Čechů, ale na odpovědi Russově rozbila se i nejmenší naděje, že by za stávajících poměrů na smír bylo lze počítati. — Dne 11. ledna podán návrh adresy státoprávní k trůnu Jeho Veličenstva, jež odůvodňoval dr. Herold velkou řečí. Důvody státoprávní byly už tolikráte až na dno vyčerpány, že ani dr. Herold nepodal nových. Podal nejdříve výklad historický o českém státním právu, pak polemisoval s námitky Němců. Němci na to odpověděli centralisticky. Jim pořád ještě německé byrokratické Rakousko zaručuje více práv a větší nadvládu, než samostatnost zemí koruny svatováclavské. Možná, že i to se změní. Návrh na zřízení kurií národních na místě nynějších venkovských a městských obcí odůvodňoval dr. Russ dne 14 ledna. Již to jeho odůvodnění činí jeho návrh na straně české úplně nepřijatelný. Dobře mu bylo odpověděno aby Němci začali s takovými kuriemi na Moravě, kde jsou Češi znásilňováni a dali tak příklad národní spravedlnosti. Po dvoustoletém utiskování a ničení české národnosti chtěli by si nyní, jsouce v menšině a věduce, že tato menšina bude stále ještě menší, zabezpečiti pro nic za nic ne rovnoprávnost, — tu budou mít, — ale privileje, a to na věky. Povidali, že mu . . . Nejhlavnější a nejzajímavější věci nyní je, jak se utváří naše postavení k vládě. Za vnitřní úřední českou řeč by snad mladočeši z oposice mnoho slevili. A pan president Baden přec ví z Haliče, kde málo kdo vůbec umí německy a kde ani erární budovy nemají německých nápisů, že bez německého byrokratismu je Rakousko možné. A pak, vždyť je Slovan! Aby tak začínala se velká slovanská éra v Rakousku! Než nechme žertu. Pravda je, že poměry stojí dobře. Přijde jen na to, jak se nyní vyvinou.

Satanismus. *)

Là-Bas. Román od J. K. Huysmanse, Paříž u Tresse a Stocka, 1895, 11. vydání.

En Route, od téhož spisovatele, r. 1895 třetí vydání.

*) Uveřejňující tyto řádky, prosíme za odpuštění, že dáváme místa hrozným věcem. Ale i takové je nutno vědět. Ukazují, kam fanatismus nevěry až může dospěti.

Každá z knížek obvyklého francouzského formátu má na půl páta sta stránek hustého tisku. Román *En Route* je pokračováním prvního *Là-Bas*, a zdá se, že k nim patří ještě díl třetí jako dovršení děje. — Romány to vlastně nejsou. V prvním vedle hrdiny Durtala vystupuje a jedná sice ještě několik osob, v druhém však mluví a jedná Durtal téměř sám. Není tu žádného děje, žádných zápletek, nýbrž je to pouhé filosofování duše pracující o vymáčení se z bahna nejhrubšího materialismu k čistotě, idealismu, mysticismu. Tímto filosofujícím hrdinou, který dle výsledku svého filosofování zařizuje vždy též i své jednání, jež dost rozvláčné a zdlouhavé se nám předvádí, tímto Durtalem je prý spisovatel Huysmans sám. od nejhrubšího materialismu a zolovské smyslnosti, z ohavnosti, o nichž zajisté málo lidí má jen tušení, přivedl to v prvním díle až k zošklivení si ohavného života, v druhém až k exercitiím a ku zpovědi v nejpřísnějším trapistickém klášteře. Třetí díl by měl tedy ještě konečný výsledek tohoto duševního procesu nám předvésti; proto je s dychtivostí a se zvědavostí očekáván. — První román začíná velmi instruktivní úvahou o materialismu, o zásluze j ho, že spisovatele a umělce z oblak romantismu uvedl opět na zem mezi skutečný lid a do skutečného života, ale též o jeho ošklivosti. Při této příležitosti vypisuje si Durtal dojem z Grünwaldova Krista, pojatého odporně naturalisticky, kterýžto dojem virtuózně suggeruje též čtenáři. Zároveň však nadpřirozeně osvětleného, takže tento hrubý Grünwaldův naturalismus přecházel zase v pitvorný idealismus. Obraz zdá se mu kopii naturalistického mysticismu středního věku. Durtal věří v hrubost materialismu, v jeho ošklivost a jakous zoufalou resignaci, on vidí světlo a krásu idealismu, ale sám vězí v materialismu, víry nemá a marně z vnitřní své rezervanosti vybědnouti se snaží. Obraz Grünwaldův je obraz jeho duše, na niž idealismus působí ještě spíše odporně než léčivě. — Tam vězí Durtal. Přestal navštěvovati společnosti a zahloubal se ve studium středověké mystiky. Mezi jiným zaujímá ho velice středověký satanism, jež studuje na bizarním příkladě Gilles de Rais; vypravuje tuto historii velmi široce. Jsou to děsné stránky poblouzení a ďábelského fana-

tismu! Mluvě o tom k svému příteli, slyší od něho s udivením, že je i moderní satanismus; při nejbližší příležitosti přítel mu o něm také vypravuje. A tu pak na vzájem dávají si k lepšímu své vědomosti o „černé mši“, jakýchsi úžasných svatokrádežných obřadech. o Guibourgu, který prý sloužil na bříše n... ž..., ležící na stole a držící v rukou svíce, který z popele upáleného dítěte a z krve jiného dítěte živého činil jakous smíšeninu a malé kapky z ní dával do kalichu při konsekraci, který tam prý dal i ze semene ženy. Vypravuje o abbéovi Duretovi, který zabýval se černou magií, o Beccarelliim, který dělal pilulky takové, že muž, který je požil, měl se za ženu a naopak. Oba byli odpraveni. Nyní prý k podobnému diabolismu patří tu a tam některý mezi církevními hodnostáři a bohatí laikové, záleží pak v konsekraci hostie a upotřebení její k hnusným obřadům. Není li kněží, zjednají si satanisté konsekrací hostii skrze ženy, které při přijímání ji uschovají R. 1855 byl v Paříži podobný spolek žen. V roce 1874 byly rovněž takové ženy prozrazeny. Tento satanismus se organizoval, má své výbory, svou hlavu, své odbory. V roce 1855 řídil takovou společnost Longfellov. A mnohé jiné příklady diabolismu z klášterů mužských a ženských a jednotlivých osob se týkajících vypravoval přítel Durtalovi bera za důkaz i Görresovu mystiku, až se zastavuje u kanovníka Docrea, satanisty ještě žijícího. Nemůžeme tyto věci zde šíře vypravovati, poněvadž bychom museli třetinu knihy přeložiti. Mezitím vplete se do vypravování nečistá známost, při jejíž tělesných excesech Durtal pocituje a ovšem i vypisuje svou fyzickou i duševní zmalátnělost a ošklivost. Návštěvy paní Chautelouveové, jichž vypisování doprovázené ustavičným filosofováním rozervané duše nezadá nic ohavným obrazům Zolovým, tvoří mnoho kapitol, avšak známost s ní dává mu příležitost k výletům do nejpodivnějších oblastí mysticismu, satanismu a p. Tato jeho maitresa, divoká a ohavná ve svých vášních, je též satanistkou, jež chodí často k přijímání. Vědomosti spisovatelovy o těchto věcech jsou věru velkolepé. Nevíme ovšem, pravda-li, co se tu vypisuje; ale jisto je, že to jsou věci,

o nichž z tisíce jeden sotva má tušení. Paní Chautelouveová seznámí ho konečně i s pověstným satanistou kanovníkem Docreem. Jsou to děsné scény, které se mezi Durtalem a onou paní odehrávají, scény, jež zanechají mu nezapomenutelnou památku, vždy znovu a znovu naplňující ho hnusem a přispívající tak k jeho obrácení, scény jež k nejbizarnějším výkladům z dějím mysticismu, satanismu a p. dávají mu příležitost, avšak nemůžeme se při tom zdržovati; chceme aspoň něco čtenáři uvést z „černé mše“ kanovníka Docrea. Dlouho se mu neprozradila, ale jednoho dne vzala ho konečně do jakés kaple za městem. Na dívanec sedělo několik osob, hlavně žen, ošklivých, smutných. Chlapec v červeném rouše rozžehl svíce. Ukázal se obyčejný oltář se svatostánkem a Kristem. Obraz Krista byl ohavně zohaven, a při tom v takové posici, že se to nedá ani říci Místnost byla skutečnou kaplí, jediný zbytek starého uršulinského kláštera. Patřila dámě, bývalé jeptišce, od Docrea svedené, přítomné. Mezi pány byl jeden bývalý profesor medicíny, který má doma modlitebnu s oltářem a sochou Venuše, před níž se modlí. Jeho bohoslužba patrně rafinovaně smyslná, ač již je stár, stupňuje jeho síly, že může užívat k sodomskému hříchu přítomné chlapce. Pravý satanista. U oltáře pálila se jakás kadidla. Kanovník Docre vstoupil se dvěma chlapci. Postava nehezka, fysiognomie zlá, ale energická. Uklonil se slavnostně před oltářem, vstoupil na stupně a začal mši. Pod mešním rouchem byl nahý. Nad černými punčochami bylo viděti tělo jeho Mešní roucho měl obyčejné, ale mělo červenou barvu uschlé krve a v „trojúhelníku“ (snad zednářském?) byl obraz kozla napřahujícího rohy. Docre činil genuflexe, úklony hlavou zcela dle rituálu a chlapci správně latinsky odpovídali. Tu přinesli ministranti jeden uhlí, druhý kaditelnice, jež rozdal přítomným. Ženy zahalily se v kaditelný dým, některé nad kaditelnici vzdechovaly ho do sebe, až přišly do vytržení a za chraptivých vzdechů rozepínaly své šaty. Tu mše přestala. Kněz sestoupil pozpátku a kleknuv na nejnižší schod, zvolal: „Mistře škandálů, rozdateli dobrodiní zločinů, fiditeli hříchů a zločinů, Satane, tys to, jež vzýváme, bůh logický, bůh

spravedlivý“. A pokračoval v modlitbách k němu, v modlitbách plných nečistoty a ošklivosti. A povstav pak, volal Docre dále: „A ty, ty, jež já jako kněz nutím sestoupiti, ať chceš nebo ne, v tuto hostii“, . . . následují hrozná epiteta Kristu Pánu, rouhavá, nevyslovitelná, plná hněvu a zášti, děsná prokletí, hany na papeže a biskupy, a opět proklínání Krista, úžasné blasfemie. Chlapci odpovídali po každém odstavci: amen I Durtal zůstal ohromen a pln hrůzného úžasu. Na to Docre žehnal levou rukou ženy. — Nyní chlapci zazvonili. Ženy vrhly se na zem a válely se tu. Jedna na břiše ležíc, rukama a nohama veslovala, druhá kvokala, až s otevřenými ústy a s palci v nich zůstala nehybná státi, třetí ležíc na straně, trhala svůj šat, že jí vylezlo břicho, veliké, nahé, načež za hrozných grimas vyplazovala krvavý jazyk. A jiné opět jinak běsily. Spisovatel to líčí dopodrobna. Zatím Docre pohlížel na kříž svatostánku a chrtil na Krista hany děsné a řeči nečisté. Spisovatel i toto vše podává do slova. Jeden z chlapců klekl před ním, obraceje záda k oltáři. Páteř kněze se zachvěla Slavným, ale třesavým hlasem řekl: „Hoc est enim corpus meum“ a místo pokleknutí po konsekraci zůstal obrácen k přítomným spocený, unavený kolísal mezi dvěma chlapci, kteří nadzdvihli ornat, a Docre učinil něco, čeho opět nelze vypsati. — Tu zachvěl se Durtal, nebo dech vzteklosti šel sálem. Ženy vrhly se na břicho před oltářem a zatím co chlapci vykuřovali kadidlem nahotu kněze, trhaly z hostie kousky a požívaly je. Některá šlapala po kříži, křičíc můj knězi, můj knězi; stará jedna rvala si vlasy, točila se do kola, shýbala atd; podobné scény jako svrchu. Docre, zpěněný vztekem, žvýkal hostii, vyplivoval ji, rozděloval ženám. A ony je zneuctivaly. Tu paní domu s vykasáným šatem vstoupila na oltář, vzala do jedné ruky kříž, do druhé kalich a ošklivě se chovala; ze zadu kaple začal chlapec štěkati jako pes. — Tu Durtal utekl; paní Chautelonová, engažovaná Docreem, ho následovala, vedla ho do nějaké hospody a nutila ho k hrozným orgiím. Vída ještě rozžvýkanou hostii mezi zuby, ulekl se jí a opustil ji navždy. — Přecházíme vše ostatní. I to, co jsme napsali, není překlad hrozného originálu.

Není možné napsati, co se tu čte. Čtenáře pojme hrůza a ledové ustrnutí. On táže se: je to možné? Nebo je to jen fantasmie spisovatelova? A odpověď je, je to pravda. Není tomu dávno, co přinesly denní listy tuto zprávu: „*Souč pro „černé mše“* zahájen jest právě v Paříži. Podrobnosti, jež se o brzkém procesu tom, který budí právem velkou sensací, již nyní sděluji, dosvědčují, jaké opravdu románovité a přece skutečné věci dějí se ve světovém městě nad Seinou. V Paříži, jak známo, kvete velice sektovnictví a mezi různými podivnými v tom směru výstřelky zaujímá zvláštnosti svou první snad místo sekta „satanistů“, která při svých tak zv „černých mších“ dopouští se nejhroznějšího výsměchu náboženských obřadů církve katolické. Tak jmenovitě tropí si v nich nepřístojné šašky s křížem a s hostií, s nimiž jedná se prý způsobem, jenž se vymyká všemu způsobu. Posaváde proskakovaly o této sektě rouhačů jenom neurčité pověsti. Vědělo se, že někde něco podobného se děje, ale nikdo nemohl přijíti tomu pořádně na kloub. Nyní však přece podařilo se zjistiti věc do té míry, že rejdy ony staly se předmětem soudního vyšetřování. Stalo se to dosti zajímavým a významným způsobem. Jistý katolický měsíčník, nazvaný podivným jménem „*Dábel devatenáctého století*“, nazval slečnu Lucii Clarazovou z Frýburku ve Švýcarských veřejně „satanistkou“, ačkoliv dosud platila za horlivou katoličku. Slečna Clarazova následkem toho zažalovala, žádajíc, aby list byl odsouzen pro pomluvu k náhradě 5000 franků k rukoum žalobkyně. Zástupce její vyložil v prvním dnu přelíčení že dle tak zvaného úředního listu „satanismu“, nazvaného „*Věstník ďáblův*“, vysvitá dosti důvodů, aby sekta ona byla považována za hanebnou a žalobkyně, které bylo vytýkáno, že se účastní „černých mší“, že má plné právo pokládati čest svou za nraženou. Z obšírné zprávy zástupcovy vysvitá, že „černé mše“ konány jsou v Paříži na čtyrech až pěti místech, a sice po každé za velmi četného účastenství. Z knihy známého romanopisce Huysmanse uvedl celé líčení satanistických parodií na bohoslužbu, jež prý spočívá úplně na pravdě. Průběhem vyšetřování se ostatně také stanovilo, že „černé mše“

nejsem ničím novým, nýbrž že prý od-
bývány byly již mezi Albigenskými za
středověku, jak byli aspoň tito tehdejší
přivrženci Říma mezi jiným obviňováni.
V sedmnáctém století sloužil prý jakýsi
abbé Guibourg „černé mše“. Mezi fran-
couzským lidem kolu e pak pověst, že
jedné takové „mši“ byla přítomna i
známá milostnice Ludvíka XIV., krásná
paní Montespanová, která při ní zaškrtila
vlastníma rukama děcko, z jehož ne-
vinné krve připravila prý milostný
nápoj pro krále, kterého tím na sebe
tak upoutala! Přelíčení s „Děblem de-
vatenáctého století“ není dosud ukon-
čeno. — Kniha druhá „En Route“ už
se nese zcela jiným duchem. Jako pří-
šera pronásledují orgie a ohavnosti
z předešlého života Durtala, který vy-
hledává kněze, hledaje u nich cestu
k obrácení. Grandiosním líčením dojmů
při zpěvích „de profundis“ a jiných
v Saint-Sulpice začíná. Pak následují
stránky dlouhých úvah, vnitřních bojů.
Študia psychologických úkolů, velkolepé
úvahy o mystice, jejíž znalost u spiso-
vate e čtenáři přímo ohromuje radý a
vedení kněží a mnoho jiných věcí, až
konečně Durtal octne se na exercitiích
v přísném klášteře trapistů. Byly-li
prvé stránky dost zdlouhavé, těžké,
snad i pro kněze unavující, líčení pří-
chodu a bydlení v klášteře trapickém
je opět grandiosní; však je jim věnováno
na 200 stránek. Proto nemůžeme nic
z něho uváděti, ač by to za to stálo.
Nikdy jsme nečetli tak vyličenou lásku
k modlitbě, tak vymalovanou moc a bla-
ženost, jež dává těm, kteří modlí se
nmí, jako zde, nemluvé ani o nanejvýš
interesantních dojmech nevěřce a svě-
táka, který přišel na exercitie do nej-
přísnějšího řádu. Je snad i málo kněží,
kteří život těchto mnichů dobře znají.
Jsou tu neobyčejné, skoro neuvěřitelné
stránky. U zpovědi Durtal byl, exercitie

zdárně vykonal. Co bude následovati
yni? Jaká bude třetí kniha Huysman-
sova? — Jisto je, že obrácení natura-
listy a nevěřce zřídka byly tak vyličeny
jako tuto.

Drobnosti.

Hořící svíce. Král Alexandr kázal
na svém dvoře rozžehnouti svíce. Na to
vyslal heroldy po vší zemi. Tito hlá-
sali, že může ten směle ku králi se
dostaviti, kdo proti němu se prohřešil,
nebo nějaký zločin spáchal — a pokud
svíce bude hořeti má býti všem odpu-
štěno. Pakli však vinník se nedostaví
— jak svíce zhasne, bidně zahyne. Jak
tato slova poddaní uslyšeli, ihned pře-
mnozí ku králi pádili, jej prosili a bylo
jim odpuštěno. Ale byli také mnozí,
kteří toho nedbali a nepřišli. Jakmile
svíce zhasnula, kázal je král popraviti.
Milý křesťane, i ty myslí při svičce na
světlo svého života — teď ještě hoří,
ale zítra? O jdi před trůn milosti svého
Boha a pros ho a bude ti také od-
puštěno. + 73

Poučil ho. Rozhodněte sám, dů-
stojný pane, obrátil se při hostině ku
přítomnému duchovnímu jeden z osvi-
cenců, není li to pošetilostí tomu věřiti,
čeho pochopiti nemůžeme!

Nesoudil bych, můj drahý pane,
odvětil mu klidně kněz. Zajisté pochop-
ujete, že oheň máslo taví a že zase
vajíčka tvrdými činí. To jsou dva pro-
tívné výsledky z jedné a téže příčiny,
není-li pravda?

Docela. Nu a dovedete to pochopiti?
Nu, abych pravdu děl, nejsem s to.
Ale co tím míníte?

Toto. Ačkoliv to nepochopujete, nic
méně na vaječnik věříte a na něm si
věru pochutnáte. Račte si, prosím, právě
ode mne vzíti. Těmi slovy podal zara-
ženému pochybovači mísu s dotýčnou
krmi. + 73.

Obsah „Obrany“ :

Východní otázka. Fr. Žák. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský.
(Pokrač.) — Osudná svatba. (Obrázek z dějin moravských.) Napsal Al. Dostál. —
Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Ostrovní ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. -- Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádaykem. - Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. - Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Poznámky k státoprávní adrese.

Pro lesk a slávu trůnu Vašeho Veličenstva, pro moc a význam říše, pro blaho a štěstí zemí koruny české a obou ji obývajících národů obrací se sněm království českého k moudrosti a spravedlnosti Vašeho Veličenstva s nejpokornější prosbou, aby Vaše Veličenstvo dávalo ráčilo zemím koruny české stará, nezadatelná jejich práva na zákonodárnou a správní jejich samostatnost a koruně svatováclavské starou její slávu, aby mohly země české šťastny a spokojeny zkvétati a mohutněti ku vlastní cti a k pevné ochraně nejjasnější dynastie a trůnu Vašeho Veličenstva. Bůh žebnej, Bůh zachovej Vaše Veličenstvo!

Sněmovní adresní komise ze dne 25. ledna 1896 zůstane zajisté na dlouho památnou. Znamená nejen veledůležité sblížení mladočechů se šlechtou na poli státoprávním, ale je opětným důkazem, že šlechta, tento v ohledu politickém jistě nejsilnější činitel, trvá nezlomně na požadavku českého státního práva. Hrabě Buquoy a kníže Bedřich Schwarzenberg prohlásili tak opět jednou slovy jasnými a určitými, ano nejen to, oni i ohradili se proti vývodům strany německé. Co jen byli vytrpěli podezřívání a hany! Přišla příhodná chvíle, a hle, česká šlechta přes všecko příkoří a všecky útoky nerozpakuje se, podati ruku k státoprávní akci se stranou, od které v tak mnohých stěžejných zásadách se liší.

Návrh uvádí různé důvody ve prospěch uskutečnění českého státního práva, historické, politické, vlastenecké, hospodářské a j., z nichž však mnohé ve svém znění asi sotva by snesly kritiky. Mnohé, vyplývající jen z přechodných poměrů, nejsou dost vážnými a trvalými, jiné ku př. ta „ochota v přispívání na moc válečnou“ budí mimoděk vzpomínku na ty boje panovnické se stavovskými a nevlasteneckými protestantskými sněmy. Jiné opět dají se nejen jinak vykládati, ale přímo k jinému výkladu nabádají. Tak národohospodářskou a sociální krizi kde kdo bude vykládati poměry mezinárodními, kapitalistickými a liberalistickými, a nikoliv státoprávními a p. Ale u dokumentu tak důležitého a vážného, jakým bez odporu je státoprávní adresa, mají důvody býti všecky určité, jasné, přísně logické, nezvratné. Necht' jich je méně, jen když každý z nich pevně stojí.

Totéž platí i o řečech. Mají sice větší obsah a objem, i mohou více říci nežli prostá adresa, ale v takové posvátné věci, jakou je státní právo české, více nežli elokvence a lesklá fráze váží klidná logičnost a mravní hloubka důvodů.

Máme několik prací a řečí o státním právu před sebou a probíráme se v nich. Z vážných důvodů nalézáme v nich ponejvíce jen důvody právní z historie vzaté, pragmatickou sankci Ferdinanda I., Druhého, Marii Terezií a ty státoprávní boje, či lépe řečeno boje více jen za rovnoprávnost od let čtyřicátých. To je snad málo.

Důvody právnické, staré smlouvy a stará práva! Dr. Herold ve své řeči ze dne 11. ledna 1896 pravil: „Což je život některého státu vůbec něco ukončeného, organicky uzavřeného, něco trvale celého na veškeré věky a veškeru budoucnost“? Prováděl tuto myšlenku, chtěje tím ukázati, že ústava nynější se nemusela vžítí, že „je naivní, nějakou ústavu považovati za jakous magna charta pro veškeré národy, pro celou budoucnost“, že změna, radikální změna v ústrojí státu rakouského je možna. Nevzpomněl, že zrovna tento důvod dal by se proti němu obrátiti, že odpůrcové mohli by mu říci: Co se dovoláváte starých přísah a smluv? Což jsou něco věčného pro všechny časy, což ony jsou ta magna charta a nemohou pravoplatně jinými formami nahrazeny býti?

My jistě nepodceňujeme význam těch přísah královských a smluv, kterými tak platně odůvodňuje se naše státní právo české, politická, administrativní a vůbec všestranná samostatnost zemí koruny české, ale nemůžeme se ubrániti pocitu, že těmto důvodům právně-historickým schází jakýsi vyšší princip, který by nikdy nedal jim zastarati, který by vždy protestoval z důvodů a zájmů ještě vyšších nežli lidské smlouvy proti každému útvaru a vývinu státu rakouského mimo ten, který pragmatickou sankcí byl mu dán a který do roku 1749 trval, princip, o nějž dr. Herold jen tak zavadil, mluvě o státním organismu nuceném, umělém, násilném a přirozeném, poměry daným.

A tu se nám zdá, že těm důvodům schází onen, řekněme filosofický důvod, který Palacký vykládá ve svých statických a přirozených na pohled, ale nad míru vážných.*) Každý stát, učí filosofie dějin, má jistou ideu, která odpovídajíc přirozeným a odůvodněným poměrům vnitřním a vnějším, tvoří nejen výklad jeho vzniku, ale je zárukou i jeho trvání. Nemá-li této idey, je-li pouhou náhodou nebo výsledkem meče a politiky, nemá v sobě trvanlivosti. Z této pravdy vychází Palacký a je známo, kterak vykládá ideu státu rakouského v minulosti, a kterak v přítomnosti přichází k ideu foederace na základě státních práv jednotlivých zemí, na říšské radě zastoupených. Jestliže tedy tato idea je základní ideou státu rakouského, jest i podmínkou jeho trvání, jeho *raison d'être*, a je s to, naším právním důvodům státního práva dáti mohutný filosofický podklad. Pokud však je nám známo, není tato věc prohloubena a propracována. O těch přirozených podmínkách, jež žádá federalism, o přirozeném vývoji dle těchto podmínek se mluví, ale ty už vyplývají z idey Rakouska, a proto dokonalý filosoficko-historický výklad této idey musí už předcházeti. V poslední době pracuje se

*) Radhošť III. p. 156 n. p. 210.

o vystižení české idey, idey probuzení, idey pokroku do budoucnosti. My ovšem s výsledky těmi nesouhlasíme a považujeme je za nový blud vynalezený proto, aby nemusila býti přiznána katolická pravda, ale podobné spracování idey rakouského státu vítali by asi všickni s radostí.

Nestalo se zajisté nahodile, že Marií Terezií státní práva zemí rakouských položena ad acta a že Rakousku dán základ říše centralistické s formální jednotou jako u států jednojazyčných. Naopak, bylo to vědomé jednání. Vládnoucími kruhy pojata nová idea státu, jelikož starší idea, jak vykládá Palacký, pominula. V této nové formě spatřován vládnoucími kruhy prospěch a zabezpečení říše, již práva zemí se musela podrobiti, jelikož v prospěchu a trvání říše rozuměl se samo sebou prospěch jednotlivých zemí. Jakmile Marii Terezií tento rakouský stát jako stát německý a centralistický, — tenkrát při bezvýznamnosti slovanských národností, které v první řadě byly povolány se brániti, bylo to možno, — byl pojat, když ještě dnes tento ideal je ideou Rakouska, byť i jakás takás rovnoprávnost a ústavnost byla už národům zaručena, jak chcete přivésti k platnosti dávná práva, dávno ztracená, dáti váhu a platnost starým pergamenům a přísahám citáty, ještě třeba hojnějšími než jaké uvedl dr. Herold, dnes, když nová idea Rakouska německého a centralistického vše to činí vůbec nemožné, dnes, kde jsme šli do Vídně a do Kroměříže a přistoupili, byť i po deklaraci, na ústavu z roku 1867? Jako ani nám nenapadá, abychom viděli státní právo v bývalých stavovských sněmích, poněvadž podle demokratického pokroku doby názory se úplně změnily a nastoupila práva lidu, tak může i proti historickým smlouvám a právům de facto ztraceným namítáno býti, že se změnou doby změnily se i vyvinuly právní poměry říše a její národů, a že jsou přirozené a nutně odůvodněny v nové ideji státní. Dokazujte pak stále jen, že státní právo jest dnes to, co před „neoprávněným a násilným“ zasažením Marie Terezie bylo veřejným právem Čech, že ústava jest jen zákonem, kterýž třeba držeti, jemu třeba se podrobiti, nikoliv však právem, jež zemím koruny české náleží.*) Vždyť i říše a jich právní poměry se mění a vyvinují.

Tu tedy třeba zasáhnouti ještě hloub a dokonale restaurovati ideu Rakouska ve smyslu Palackého. Tu třeba historická práva a císařské přísahy odůvodniti, nejen tím, že neztratily platnosti, ale že v nich leží idea státu rakouského, to, co jediné je zárukou jeho trvání, zdravého vývinu. Dělo se tak ovšem a děje, ale nedostatečně. Dokud idea federativního Rakouska nepřemůže a nevyhladí ideu nynějšího, byť i ústavního, ale přece státnímu právu zemí odporujícího Rakouska, dokud nestane se populární a mocnou jako logika sama, není valné naděje na trvalý úspěch. U Němcův a u vlády není naděje, že uznají práva starých smluv a přísah.

Pojem toho, co rozumíme českým státním právem, není dosud úplně jasný. Někteří, tušíme i Palacký, myslii více na jakýsi federalismus, který by ovšem zaručoval zemím koruny české jistou samosprávu, jiní jdou dále, a rozumí pod českým státním právem úplnou samostatnost, personální nebo realní unii. Ale nestačí objasniti jen českou otázku samo o sobě, dlužno ji objasniti ve spojení s ideou celého Rakouska. Známo, jak se jí povedlo výtečně dr. Heroldovi v řeči při rozpočtové debatě dne 7. dubna 1892 lapiti šl. Plenera

*) Kramář: Státní právo České, p. 62.

s jeho „rakouským státním právem“, jehož není.*) To byl jistě výborný právník kousek, ale právě jen právník. Jakou by měl váhu, kdyby byl vyveden a prodržován nejen právníky, ale historickou a filosofickou ideou státu rakouského. Takto mohl mu odvětit Plener, ano, historického práva rakouského není, jež by v Čechách vládlo, ale je tu vyšší zájem říše, její jednoty, požadavek jejího trvání a síly, je tu idea moderního rakouského státu, jak od Marie Terezie se vyvinula. Proto ona musí býti vyvrácena.

Kdyby nebylo Rakouska, musili bychom ho utvořiti, je dávno známé slovo. V něm je nejen *raison d'être* Rakouska, v něm leží i pojem rakouského vlastenectví. O to se jedná, aby se stalo přesvědčením všech, i vlád, i Němců, že v tom spočívá spása Rakouska a tudíž i pravé vlastenectví, aby byla obnovena jediná a pravá jeho idea. Přirozeně Rakousko povstalo sloučením se zemí samostatných a svéprávných, v navrácení se k tomu spočívá přirozený jeho základ. V dualismu viděl Palacký nebezpečí říše, zdá se, že dobře hádal. Spása může býti jen v navrácení se k přirozené ideji Rakouska, aby opět to byly zájmy zemí, které ne formální nucenou jednotou, ale vyrovnáním zájmů a požadavkem nutností se sloučily a vyvíjely. Ne stará práva a staré smlouvy samy o sobě, ale tato nutnost z filosofie dějin Rakouska poučí Němce. bez nichž není státního práva českého, aby v okamžitých výhodách nezapomínali na budoucnost a trvalý prospěch říše. Musí býti všem jasno, že to, co stalo se za Marie Terezie, je nejen nespravedlivé, odporující svatým, mnohokrát zaručeným smlouvám, právům a přísabám, ale že je též nepřirozené, neudržitelné, Rakousko ohrožující, aby se stalo přesvědčením všech, že nutno vrátiti se k roku 1749 a odtud položit zdravý základ k zdárnému prospěchu říše. K tomu však jen právní důvody nestačí. Dnes už dávno není Rakousko tak německým a centralistickým jako kdysi, dnes i mladší německá generace už dávno vychována je v jiných pojmech nežli stará, skrz na skrz byrokratická, i nemohla by důvodům a výkladům z idey Rakouska vzatým zůstat tak nepřístupna jako až dosud.

Fr. Žák.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Sáleský.

(Pokračování).

Nemůže býti pochybnosti o tom, že prováděje takové převrácení, Danilevskij jednal úplně vědomě. Námí vytknutý protimluv ve stanovení filosofickohistorické theorie nezbytně i logicky plynul ze základního protimluvu v celém světovém názoru Danilevského. Protimluv ten ihned se objeví, přihlédneme-li pozorněji k Danilovského učení a vědě, zejména k jeho klassifikaci věd. Podle této klassifikace vědy dělí se na *t h e o r e t i c k é*, podávající „prvotné, samobytné zákony“ všeho jsoucna a *s r o v n á v a c í*, podávající „odvozené zákony“, neboli spojení základních zákonů v individuální formy. Poslední název zdá se na první pohled velmi nepodařeným; ale, jak hned uvidíme,

*) Řeč dr. Herolda v polit. besedách p. 24.

pro náhledy Danilevského jest velmi charakteristický a úplně přesně odpovídá jeho myšlénce. Vymjeme-li tento název, v principu nelze nic namítati proti této klassifikaci; v podstatě odpovídá Comteové dělení věd na „abstraktné“ a „konkretné“, jež vešlo v současné vědecké poznání. Ale při aplikaci na jednotlivé vědy Danilevskij činí ze svého dělení naprosto originální užití. Za theoretické, t. j. abstraktné pokládá vědy tři: fysiku, chemii a psychologii t. j. vědy o „pohybu“, „hmotě“ a „duchu“: na tyto tři podstaty svádějí se, po mínění Danilevského, všechny základní prvky světa. Kam, tážete se, poděly se dvě zbývající vědy, uváděné obyčejně v současné klassifikaci abstraktných věd a Danilevským z ní vyškrtnuté: biologie a sociologie? Zde setkáváme se také se zvláštností Danilevského názoru světového. Tyto vědy řadí on k „srovnávacím“, z té příčiny, že jim jde ne o prvotné elementy, nýbrž o spojení těchto prvků v určité konkrétné formy. Ale tyto formy, jakož i formy jevů, o nichž jednají ostatní „theoretické“ vědy, jež vypočítává Danilevskij, — mají taktéž svou zvláštní theorii, již vytvořila současná věda. Současná biologie snaží se vyložiti všechny jsoucí a bývalé formy organického světa ze zákonů biologického vývoje: rovněž tak sociologie uvádí formy společnosti na zákony vývoje sociologického. V tomto bodě Danilevskij odchyluje se od pokroku současné vědy staví se proti samému principu theorie evoluční. Pro něho jako pro celou starou vědu a filosofii „formy“ jsou nezměnné, předurčené „typy“ věcí, jejich ideální praobrazy, hmotě cizí. „Morfologický princip, — podle jeho slov — jest ideální v přírodě.“¹⁾ Hledati mezi těmito „typy“ podobné prvky, uvésti je na „společného jmenovatele“ a tím více vyvozovati je vzájemně aneb utvrzovati jejich společný původ — znamená popírati toto „ideální v přírodě“ a slívati formu s hmotou. S tohoto stanoviska Danilevskij musil protestovati v sociologii proti Spencerovi, jako protestoval v biologii proti Darwinovi. Proti Darwinovi životný svět nepodává nepřetržité řady druhů, jež se vyvinuly jeden z druhého průběhem světových dějin; jest to spíše — podle Cuviera — řada samostatných typů organisace, „naprosto různých plánů“, nesrovnatelných a nesvoditelných na jediného jmenovatele.²⁾ Zrovna tak i různí historičtí národové jsou naprosto různé, nerozložitelné a nezměřitelné „typy“ lidstva. Každý z nich uskutečňuje přírodou jemu přiřčený plán a ani jeden z těchto plánů nemůže býti zákonem pro druhý. Nelze srovnávati plány organisace zvířat, která žijí ve vodě a žijících na souši; nelze posuzovati otázku, co je lepší, všeobecně řečeno, zdali žabry nebo plíce. Zrovna tak se má věc i s historickými typy: jeden způsobuje anglickou ústavu, druhý slovanskou obščinu; ale rozhodnouti, co z obojího je lepší, aneb pokusiti se přesaditi tyto výplody historického života od jednoho ke druhému je zrovna tak nemožno, jako přinutiti rybu, aby dýchala plícemi, a pozemské zvíře žabrami. V tom smyslu není mezi národními historiemi nic společného, a tedy, dovozuje Danilevskij, nemůže býti ani společenské vědy: „Theoretická politika aneb ekonomie je zrovna tak nemožna, jako nemožna je theoretická fyziologie neb anatomie“.

Patrna je nesprávnost tohoto závěru. Je patrna, že vědeckému srovnání nejde o hotové výsledky národního života, nýbrž o analýsi jejich základních prvků, a že vědecký závěr nemá nic společného s doporučením té neb jiné hotové formy společenského života. Věda dává zákony, ale ne pravidla. To všecko je dokonale jasno a bylo již ukázáno jinými kritiky theorie Danilevského. Na doplnění této kritiky chtěl jsem jen ukázati na sám pramen omylu Danilevského. Z toho, co výše pověděno, je jasno, jak se mně zdá, že omyl ten vznikl z toho, že Danilevskij ve svém světovém názoru se postavil uprostřed mezi idealismem a realismem, a přijav mechanický názor světový pro jednu polovici věd, zamítl jej vzhledem k polovici druhé.

Nyní můžeme pochopiti, proč, nehledě ke všem prvkům příbuznosti mezi

¹⁾ Rusko a Evropa, str. 168.

²⁾ Tamtéž str. 87, 121.

jednotlivými národy, na něž sám ukázal, Danilevskij nechtěl uznati, že společenské vědy jsou možny. Uchovav si víru v předurčené typy staré zoologie, učinil pokus naléztí podobné typy i v historii. Vzal k tomu starý pojem světové idey, vložené v národnost; tato idea sdělila princip formy, a obsahem pro tuto formu stal se vědecký pojem národnosti, jednotlivé společenské skupiny, nezávislé na všeobecné historickém plánu. Takto naprosto reálný pojem národnosti zvrátil se v laboratoři Danilevského v metafysický pojem „kulturně-historického typu“. „Kulturně-historický typ“ byl tedy čímsi středním mezi reálným a Hegelovským ponětím národnosti a byl zjednáu prostřednictvím smíšení obou. Od starého idealismu vypůjčil si při tom svůj absolutní ráz; od naturalismu uznání své samostatnosti v řadě ostatních typů. K idealismu pojem „kulturně historického typu“ stál v každém případě mnohem blíže, než k názoru vědeckému. Ve vztahu idealistickém popíral pojem ten toliko všeobecně historické hledisko, ale i tu obnovuje je v jiných formách, a proto, aby reálnou národnost převrátil v kulturně-historický typ, bylo potřeba vypustiti z reálné představy dosti mnoho. Reální národnost byla v poměru ke „kulturně-historickému typu“ jako látka k formě; tedy národnost bez kulturní idey jevila se beztvárnou massou, surovým materiálem pro kulturní typ. Takovým způsobem pojem kulturně-historického typu vyloučil z „přírozené soustavy“ předně všechny národy, kteří nepřijali kulturní ideje: to jest „ethnografický material“ podle terminologie Danilevského; sem pak patří narodové bořitelé, „biče Boží“, negativní činitelé lidstva. Po druhé i historičtí narodové, kteří nedospěli ještě k vědomí své ideje, vylučují se z pojmu kulturního typu: ti prožívají dlouhé přípravné „ethnografické“ období, jdoucí do tisíciletí, potom státní a teprve pak, ve třetím, „civilizačním“ období národ stává se kulturně-historickým typem. V čas přípravného období ustaluje se národní ráz a národní zřízení, nahromaďuje se „zásoba sil pro budoucí vědomou činnost“; v posledním pak období, poměrně velmi krátkém, tato zásoba se stravuje a zažívá. Takovým způsobem je zachráněna idea nezmenitelnosti — typu již složeného; za to proces tvoření typu sám, jenž jest hlavním předmětem vědeckého bádání, je vůbec vyloučen za soustavy. Pomocí všech těchto úřezků také dokonal se převrat, námi vykládaný vědeckého pojmu národnosti v metafysický pojem kulturně historického typu.

Theorie kulturně historických typů byla, jak vidíme, přirozeným užitím obecného světového názoru Danilevského na obor jevů historických.¹⁾ S druhé strany teorieta se stala východiskem jeho filosofickohistorické stavby. Jednotlivosti této stavby byly nejednou podrobeny důkladné kritice, ale my se jich zde nedotkneme: pro nás postačilo naléztí ten prostředeký článek, který byl spájkou dvou různorodých částí stavby Danilevského. Našedše, že tímto spujícím členem mezi vědeckou a idealistickou stránkou jeho theorie byla idea „kulturně-historického typu“, dodáme ještě jenom, že v této ideji Danilevskému zvláště milé byly dva rysy, s jejichž pomocí se mu dařilo jeho historickou theorii pevně připnouti ke starému učení slavjanofilství. Předně, pod pojem kulturně-historického typu bylo možno podtrhnouti ne jeden národ, nýbrž celou řadu národnosti ethnograficky příbuzných: to poskytovalo možnost celou Evropu svěsti pod jeden typ, všechno Slovanstvo pod typ druhý a postavití je proti sobě jako dva nesmiřitelné světy. S reálnou představou společenské skupiny nebylo by možno tak učiniti. Po druhé kulturně-historický typ jevil se bezpodmínečně nezměnitelným — odtud bylo možno dovoditi nemožnost přenesení evropské kultury na Slovanstvo, nezbytnost samotné slovanské civilisace a oprávněnost úplného odcizení a nepřátelství obou typů.

Národní egoism a výlučnost — takový poslední praktický vývod z filosofie dějin Danilevského. Ve shodě s tímto vývodem Danilevskij správně

¹⁾ Vzhledem k této okolnosti nesmí se přikládati příliš velký význam tomu že sám termín „kulturně-historického typu“, jakož i některé podrobnosti jsou přejaty Danilevským z německého historika Rückerta.

nalézal učení slavjanofilů příliš humanitním. Jaký pak možno zakládati na takovém vývodě praktický program? Pro Danilevského jest to především — program vnější politiky: nutno rozřešiti východní otázku, osvoboditi Slovany, dobýti Cařihradu, utvořiti všeslovanskou federaci: teprve tehdy stane se možným rozvoj slovanského kulturního typu. Před těmito grandiosními plány otázky vnitřní politiky naprosto se zatušují v knize Danilevského. Hlavní otázku pro jeho theorii, v čem zejména bude záležeti budoucí samobytná slovanská kultura, — pokládám za předčasnou, v přítomnosti jen málo rysů ukazuje k budoucnosti. Tam, kde Danilevskij přece se jme charakterisovati příští slovanskou kulturu, jeví se mu ona buď jako uchování starého aneb ve zcela neurčitých obrysech. Náboženský život Slovanstva bude se vyznačovati přísně ochrannou povahou, jak také sluší se na národy, jimž svěřeno zachování čistoty zjevené pravdy. Ve státním životě ruský národ je jedině způsobilý i obětovati státu osobní blaho a požívati politické a občanské svobody: on může přijmouti a snésti všelikou dávku svobody¹⁾; jinými slovy, otázka formy státní zůstává nerozřešenou. V ekonomickém životě ruská obščina jest zárukou „společensko-ekonomického přetvoření, jež spravedlivě zajišťuje národní massy“: toť zdá se, jest jediný bod, na nějž autor horoucně klade důraz jako na bod, jenž slibuje jasnou budoucnost. Konečné ve vlastním kulturním životě (věda, umění a technika) ruský národ „na jevo dal dosti závdavků uměleckého a v menší míře i vědeckého rozvoje“; zůstávají-li tyto závdavky až posud toliko závdavky, tu potřebí míti zření k mladosti ruského národa.²⁾

Z přítomnosti tedy v skutku ukázalo se, že jen málo je možno vyvoditi vzhledem k budoucnosti. Je přirozeno, že takový věrný přívrženec Danilevského jako N. N. Strachov, shledal po tomto možném všeliký program, plynoucí z teorií učitelových, shrnouti v jediné radě: „býti samými sebou“. Rada tato má do sebe tu velikou přednost, že nemůžeme ji nevyplňovati. My nemůžeme nebýti samými sebou a vždy zůstávali jsme samými sebou i ve všech krajnostech napodobování. Bohužel, z téže příčiny je těžko při všelikém přání nalézti v radě N. N. Strachova nějaký určitý obsah.

Určitý obsah, určitý program vnitřní politiky bylo však možno vyvoditi z theorie národní samobytnosti. Měl se jen poněkud sméleji, než to učinil Danilevskij, pozdvihnouti běžící moment národního života na absolutní charakteristiku ruské národnosti, měl se vyvoditi kulturně-historický úkol Ruska z jeho minulosti, — a sama sebou záštita této minulosti, jež v přítomnosti se ucelila, od pokušení budoucnosti stala se úkolem vnitřní politiky. Tu musil se opakovati týž omyl, který uznamenal sám Danilevskij v jiném případě. Formy minulosti, „formy závislosti“ byly pokládány za specificky národní; formy přítomnosti a budoucnosti — „formy svobody“ byly postaveny v protivu k tomuto národnímu a podezřívány jakožto všeevropské, třebaš ve skutečnosti ostatně i ony vyplývaly zesvých národních potřeb a stávajíce se skutkem, braly na sebe nezbytně zcela národnostní ráz. (Pokračování.)

Náboženská otázka v Bulharsku.

Kromé Ruska nikdo nemá tolik starostí, aby princ Boris přistoupil na víru pravoslavnou, jako svobodomyslný referent „Národních Listů“. Jestliže v poslední době poněkud se uklidnil, vida, že se věci k tomu schylují, nemohl dříve svou nedočkavost a svou rozhořčenost nad otálením Ferdinando-vým ani na uzdě držeti. Pověstný ruský policajt nemohl by býti horlivější v obracování ruských katolíků, jako onen v domlouvání knížeti bulharskému k přestoupení. Že tak píše list, který čtou katolíci, by nás ani tak nenaplně-

¹⁾ Rusko a Evropa, str. 537.

²⁾ Některé názory Danilevského přinesli jsme: Obrana 1895 str. 110.

valo podivením; víme, že pravým svobodomyšlníkům je i mohamedánství milejší nad katolictví. Ale že tak píše list, který za své největší a nejzářnější heslo má domnělou naprostou náboženskou snášenlivost, je jistě charakteristické. Že katoličtí rodičové Borisovi se brozí, míti syna jiné víry, je přec přirozené. A je surovým násilím, když svobodomyšlný list vykládá jim to skoro za zločin, za fanatism, nátlak Ruska ale shledává zcela správným. Jakými důvody zastírá toto své jednání? Píše že Bulhaři mají právo žádati, aby princ Boris s národem, kterému snad bude jednou panovníkem, se sjednotil. Rusové přirozené prý nemohou ho uznati zákonným knížetem, dokud nevidí, že jest mezi ním a národem úplná duchovní jednota.

Aby tak někdo žádal, aby čeští protestanté sjednotili se duchovně s většinou katolickou, aby nemluvnata násilně byla znovu křtěna, ac platné jsou už pokřtěna, aby to tak žádali Poláci nebo některý jiný cizí národ.

Nám ovšem na Ferdinandovi pramálo záleží; jedná se nám prostě o zásady. Nechceme stanovisko svobodomyšlného žurnálu rozprádati, poněvadž jeho stranicťví a farizejství se nám protiví, ani ukazovati, jak tu přímo bije ve tvář základním svým zásadám, které jindy hlásá. Chceme jen poukázati, je-li na tom důvodu něco pravdy, že Bulhaři žádají v zájmu své národnosti a své politiky, aby jich panovník byl s nimi u víře sjednocen. Mohli bychom sice na to prostě poukázati, že sám týž list ještě nedávno ve feuilletonu z Bulbarska zaslaném psal, že Bulhaři jsou ve víře úplně lhostejní, že do kostelů vůbec nechodí, ponechávajíce svým kněžím — psaly popům, ale my toho výrazu nechceme užiti —, chtějí-li se modliti čili nic, že se vůbec z náboženského přesvědčení vyzuli, že jim tedy musí býti zcela lhostejno, jakého vyzuání je malý Boris, ale ani toho není nám třeba. Dějiny Bulbarska přímo ukazují, že rozkol nikterakž nepovažují za podstatnou část svého národního typu, ba že přímo viděli několikráte už v něm pro sebe nebezpečí a překážku pro svůj svobodný národní vývin. Nebýti násilí ruského, dnes dávno už nebyli by Bulhaři v rozkolu, a měli by Církev kvetoucí vědou, cností a uměním. Proto důvod svrchu uvedený je naprosto falešný, jak ostatně dobrovolná změna § 38 ústavy dokazuje a svobodomyšlný referent zakrývá jím jen své ruské policajství.

Bulhaři byli hned na začátku svého obrácení na křesťanství v synovském spojení se sv. Stolicí, jak ukazuje prosba knížete Michaele k papeži Mikuláši I za kněze r. 866 a další chování se národa. Tenkrát byla to bázeň před Cařihradem, která je k tomu přiměla, před nímž se báli za svou samostatnost. Několikráte odloučili se sice opět Bulhaři z pohnutek politických od Říma, hledajíce opory proti nepřítelům u Cařihradu, ale sjednocení opět a opět bylo uskutečněno, když národnost jejich byla v nebezpečí.

Za panství tureckého opanovali v zemi Řekové, již vydírali lid nemilosrdně. Duchovní úřady rozdávaly se jen za peníze. A jak líčí ještě dnes Jireček náboženské poměry na jihu, je známo. Tak ve sjednocení s pravoslavným východem viděli Bulhaři vždy jen své neštěstí a jho. Přidejme k tomu, jak řečtí biskupové soustavně ničili bulharskou literaturu, rukopisy a knihy, jak je pálili hromadně — Grigorovič o tom vypravuje, — jak starými památkami vytápěli kamna, jak na př. roku 1823 biskup Joachim žádal sedláky přímo za vydání bulharských knih a obrazů, jak r. 1825 metropolita z celé knihovny Trnovské dal vybrati jen řecké spisy, a ostatní spáliti, jak je vůbec soustavně pořečťovali, porozumíme a uvěříme, že ta východní ortodoxie měla v Bulbarsku prašpatné jméno u všech, kdo vlast svou milovali, že se konečně Bulhaři vzepřeli a (1818—1860) v pamětním spise postavili na pranýř prodajnost, nevědomost a nemravnost řeckých biskupů. Tenkrát, dne 30. prosince 1860, se stalo, že od města k městu, od vesnice k vesnici letěla jako bleskem myšlénka odtržení od Cařihradu a sjednocení s Římem, tenkrát sebráno na rychlo 2000 podpisů a slavná deputace o 200 Bulharech brala se k apoštolskému delegatu Brunonimu, prosíc za přijetí do lůna církve katolické. Zároveň předložena papeži listina, v níž

Bulhaři přijímají bez výminky víru katolickou. A sjednocení stalo se roku 1861.

Toto hnutí vyšlo úplně samovolně z národa, diktováno jsouc ovšem ne tak přesvědčením, jako národními a politickými požadavky. Ale právě proto, že z těchto pohnutek vyšlo, je důkazem, že katolictví Borisovo není proti duchu národnímu v Bulharsku, ale naopak, že mu odpovídá, že v něm je dána Bulharům záruka samostatnosti do budoucnosti. A jak byl tenkrát biskup Sokolski v Bulharsku vítán, jak celý národ jásal!

Náhle Sokolski z Bulharska zmizel. Kam se poděl? Tajemství neproniknutelné, podobné oněm tajemným nocem, ve kterých zmizeli bulharští knížata a jiní mužové, stojící ruské velmoci v cestě. Kdo to vykonal? Historik Willefranche vypisuje ve své knize *la Russie contemporaine* (str. 246.) jednání Ruska v oné době. Vláda ruská, píše, byla horečně činna, aby odvrátila návrat Bulharů k církvi katolické — že Bulhaři sami viděli v návratu záchranu své národnosti a svobody, právě jsme viděli. — Bulharsko a Rumunsko, jsouce katolickými, zastavilo by mu cestu k Cařihradu. A tak byl biskup Sokolski tajně v noci odvezen do Ruska a zavřen v klášteře. Tím pak padly i unie a návrat k Římu.

Není tedy pravdou, že odpadnutí Borisa je přáním národa. To je přáním zcela někoho jiného. Je vidět, kdo obnovil tuto agitaci: ministr stojící ve službách ruských. Ruští důstojníci to byli, kteří různé ty sensační události v Bulharsku způsobili. Unie s Římem nejen zabezpečuje Bulharům tytéž ohledy národní, ale je dnes pro ně drahou podmínkou konečné samostatnosti.

Jak jsme už svrchu pravili, jsou Bulhaři ve víře velice indiferentní a proto jim na vyznání Borisové asi celkem málo záleží. Solovjev v *La Russie* p. 66. podává o pravoslavi bulharském a jeho národním stavu smutné svědectví citáty z listu exarcha bulharského Josefa, kdysi Katkovem uveřejněného. Svědčí jasně, že pro svůj národ Bulhaři od něho nemohou nic očekávat a nemohou na něm lpěti, nemohou pro svou národnost nic v něm viděti. Dnes pak, kdy jakous takous samostatnost si zabezpečili, národní pohnutky nenutí je více k unii. Agitace ze severu a vliv z přirozeného přibuzenství s Ruskem zahladily konečně též náchylnost ku sjednocení, ale osvícení Bulhaři dobře cítí, že totéž nebezpečí, tytéž poměry, které kdysi hrozily jim vyhlazením se strany Řeků, mohlo by opět nastati, kdyby se octli v tom, položení, ve kterém nalézají se dnes Poláci. Přejde-li k tomu, uvidíme zajisté opět ubírat se deputace do Říma prosící za pomoc a hledající ochranu u sv. stolice. Způsob, jakým se s Bulharskem po léta jedná, ukazuje jim s důstatek, že v Petrohradě není pro ně milosrdenství, byť i ruské listy se tvářily, jako by jim na pravoslavi Borisovu nezáleželo. Ovšem nezáleží, poněvadž vůbec dynastie na jihu, která by vypěstovala samostatnost bulharského národa, je překážkou, která zamezuje cestu k opanování Černého moře.

Neuť a nemůže tedy býti pravda, že ruské pravoslavi prince Borise je požadavkem bulharského národa, jeho národního ducha a sjednocení se s ním. Naopak, unii žádají svoboda, rozkvět a zabezpečení bulharského knížectví.

Discipulus.

Poměry kněžstva pod obojí.

Podává ALOIS DOSTÁL.

Jak se vedlo kněžím pod obojí koncem patnáctého a v šestnáctém století v Čechách, když osadníci utrakvisté a kollátoři sami dle své vůle je povolávali a propouštěli, tomu nasvědčují zápisky učeného kněze Václava Rosy, který celou řadu rukopisů po sobě zanechal a také částečně události

svého života sepsal. *) Ponecháváme stranou děje doby té a vyberme si jenom to, co se jeho poměru k husitským utrakvistům vztahuje, bychom seznali, jak se mu vedlo od osadníků. Obyčejně se z doby té chváli oddanost utrakvistických osadníků ke svým pastýřům a poukazuje se, jak byli katoličtí kněží od svých kollátorů nenáviděni; zde máme příklad poněkud opáčný.

Ačkoliv vydavatel zápisků těch na str. 9. v předmluvě dí, že se neví, zdali Václav Rosa v Úňhošti zemřel na faře poslední, přece už prošel na třicet far, menší delší dobu tu a tam prodlévaje. Osadníci příliš často měnili své kněze a od mnohých, jak uvidíme, musil Rosa utéci sám.

Kněz Rosa pocházel ze Slovače, byl vysvěcen v Modeně „dle obyčeje tehdejších čekatelů stavu duchovního strany pod obojí“ a prvotiny své slavil v Pisku. Kaplanem byl v Ložisticích u Prachatic a to jeden rok (1517), odtud se stěhoval do Ranné u Chrudimi. Na prvním místě si mnoho nezachoval, neboť hned cestou prodal některé knihy knězi Petrovi pro nedostatek peněz. Také na Ranné vydržel pouze rok. Tu se mu přihodilo, že, když „vykomunikoval všechna sakramenta,“ posměváčkové říkali: „He, kněz nemá zase doma boba, než od domu tuším, že jej zachoval do tobolky.“ Také utrakvisté vyčítali svým kněžím — sousto chleba, jež jim popřávali.

Na Ranné byl jenom rok a pak trávil v Chrudimi bez zaměstnání. Zatím nechav kuchařku v městě, „chodil spaciatum po kněžích.“ Byl hned ve Vlíněvsi pod Mělníkem, hned v Počáplích, hned ve Vinci, hned v Kouřímí a konal, co kdo chtěl. Zvěděv, že v Uhlířských Janovicích nemají kněze, šel tam a s měšťany se smluvil a zde po sv. Jiří farářem se stal. Ale pobyl tu pouze půl roku a odstěhoval se do Lukavce stranu Načeradce. Vytrval tu dvě léta. třeba mu nedali, co bylo slíbeno. Stěhuje se do Votic, počítal si v „nuzném“ Lukavci škody za dvanáct kop míšenských. Ve Voticích se mu valně nevedlo. Patron pro jakousi věc „chtěl mu v kostele vězení dáti“, měl mrzutosti s pikharty, a přišed zase na desátcích o deset kop miš., stěhoval se na kaplanství do Slaného. Mohl odtud jíti na Peruc, ale že páni Pétipešti z fary „pobrali hrách a obilí,“ za půl roku šel do Prahy.

Známý administrator strany pod obojí, Havel Cahera přivedl to tak daleko, že byli kněží z far vyháněni a celé město na tyranství Caherovo toužilo (str. 5.) Václav Rosa dostal místo u sv. Jiljí. Zde se však s farářem nesrovnával. Jednalo se o nějakou krádež. Rosu jali a do jakéhos přístěnku na faře Týnské uzavřeli. Pak mu na podlahu tloukli a na něj „trusili myši německý.“ (17) Ale od dobrých lidí se mu dostalo vína a jiných dobrých věcí.

Dostal prý se „z pod kýje pod palici.“ Zde se mu ztratil „katalog knihy Viklifovy“ a přišel o dvě kopy z kaplanství. Pěkné musily panovati poměry v konsistoři pod obojí za Havla Cahery, který Rosovi zkazil, že se nedostal do „Tutlak“ a když se knězi Hájkovi „statek bez viny bral,“ měl v tom spolek s panem Hynkem z Citliv. Za těch poměrů mnozí kněží apostatovali od strany utrakvistické ke straně katolické nebo k pikhartům. Potom kaplanoval Rosa také na Malé Straně a posléze se dostal do Stodůlek. Kromě knih neměl jiného statku mnoho. Několik mil od Prahy pokradli mu knih za třicet kop a z kostela se ztratil kalich. Odpustiv sedlákům pět kop, aby za ně nový kalich pořídili, stěhoval se do Nového Strašecí a po roce do Ovčar u Kolína. Zde byl výminečně dlouho — celá tři léta. Ovčarští na cestu, která stála šest kop, uhradili mu pouze čtyři. Rozkmořil se s panem Alešem Holickým, který sem chtěl dosaditi kněze Floriana a byl obžalován, že pohaněl „královského člověka“, ve cti jej nemaje a „nesnímal před ním kobluku.“ (36)

Václav Rosa byv „tlachy namluven“, stěhoval se zase do Votic, kde pobyl jenom čtvrt léta. Zde horlivým kázáním proti Českým bratřím popudil proti sobě patrona Buriana Votického. Ten totiž „zleřčil mi na kruchtě stoje, zastáváje pikharty a že jeho máti byla s nimi, přidav, že tě nechce mít.“

*) Zápisky kněze Vaclava Rosy vydal F. Menčík r. 1879, odkud zprávy tyto vyjímáme.

Rosa dostav takto zřejmou výpověď, stěhoval se do Neústupova v Tábořsku, kde byl také jenom čtvrt roku. Tam jej okradla kuchařka. Vzala mu prsten, pečeť, šnůry se zlatem, peřiny vysula a peníze pobrala. S Neústupovem měl Rosa škody, nedodaného bez pochyby desátku, za jed. kop miš. a „baba ta za pět kop miš. pokradla.“

Odtud se stěhoval do Černovic, kde byl rok, poněvadž „kněžna z Hradce“ nechtěla mít kněze pod obojí způsobilou. I odebral se do Hořepníka, kde strávil půl třetího roku. Zde si zjednal kuchařku, „kterou sem mohl“. Vzal si jakousi poběhlici, která mu ukradla tři kopy, peřiny a šla pryč. I osadníci se dali nutiti stanným právem, aby aspoň něco svému knězi odvedli. Sám rychtář Máša mu nedodal třicet mandelů žita. Ano i pán z Leskovce „hrdina“ mnoho žberů ovsa zůstal dlužen.

Rosa byl žalován u administratora pro nějaký dluh a byl odsouzen, aby zaplatil. Posléze se na něj tlačil jakýsi kněz Jan z Pacova, který se zalichotil patronovi Leskovcovi a Rosa byl z fary vypuzen.

I putoval o sv. Jiří do Zdislavic u Vlašimi. Faráři utrakvističtí se stěhovali nejvíce o sv. Jiří a Havlu jako čeledě a byli donucováni od patronů a kollátorů do té doby vydržeti.

Ve Zdislavicích si pochvaloval, že má „faru velmi správnou“, ale nebyl zde déle než rok. Škoda se mu na desátcích nedála, ale r. 1538 už jest po druhé v Hořepníku. Ani zde dlouho nevydržel, neboť si osadníci „potutelně jiného kněze jednali k sv. Havlu.“ Maje nesnáze o desátek se sedláky a přišel o peníze (12 kop), stěhuje se do Keblové. Ku konci svého dvojího pobytu v Hořepníku dodává: „Dobří lidé říkají, že po dvakrát jedno maso vařený nebývá chutný, tak kněžím fary.“

V Keblové bylo nejinak. Už když jej stěhovali, „nevinně a ničemně vezli voves a žito, majíc nositi na vozy, nosili do hospod a prodávali“. (24) Také kuchařce se peníze ztratily. V Keblové dlouho nepobyl mezi velmi „neforemnými“ lidmi a po Třech Králích odstěhoval se do Vlašimě, kde už od sv. Havla kněze neměli.

Ve Vlašimi faražoval od r. 1540 do r. 1543 u kollátora fary Zděnka Trčky. Zde by byl málem ku zranění přišel od jakéhosi Mazance, kdyby mu nepomohli služebníci panští. Z milosti přijal nemocnou dceru Divišovu, o níž dí: „A ta byla u nás na faře na dvě neděle a svůj čas uzdřevše (!) ukradla kuchařce pět kop miš. a vylízala hrnec medu za kopu.“

Z Vlašimi za moru r. 1543 o sv. Havle stěhoval se do Žebráka, kde však měl „překážky“ od Krajíře Volfa mladšího, pikharta.

Zde v Žebráce a Točnicku Čeští bratři se osazovali a rozmnožovali pod ochranou pana Volfa z Krajku.

Jako Rosa jednak svou, jednak osadníků vinou často měnil své místo, tak i v domácnosti často propouštěl osoby služebné. Na Žebráce ve dvou letech měl čtyři kuchařky: Důru Tobiášovu, jakousi Volfrum z Prahy s pacholetem, bývalou rychtářku z Kácova, a Annu z Ledče, „vše dobré až fi“. Braly prý mu i se žáky a rektorem. Za půl druhého roku zde měl škody půl třinácti sta kop mišenských.

Ze Žebráka při sv. Jiří stěhoval se Rosa, který jako horlivý utrakvista nemohl se s pikharty a jejich protektorem snést, do Úňhoště a vzal sem „babu Anku jakús“, kterou při sv. Havle pustil a vzal si za hospodyně Kačku, dceru mydláře Blažka. Tu měl deset neděl a vzal si nějakého Divíše s jeho ženou Annou.

Tehdy byly v Čechách „mistrné“ sekty: pikhartských, luterských, novokřtěnských, saducejských, cvildejských, mikulašenských, ariánských. (str. 29.) O pikhartech*) se mluvilo, že nejsou křesťany, ani křtěni, ani manželé, ani kněžstva nemají. I ohlásili se, že „sú třetí stav v náboženství“. (!)

*) Pikharté = Čeští bratři.

Roku 1545 stěhoval se Rosa v třicátém roce svého kněžství při svatém Jiří na faru Zlatnickou u Jílového. Únhoští mu ještě dlahovali dvanáct kop. Na faře Zlatnické prožil a také v zápiskách popsal všechny hrůzy válek až do r. 1550. Byv administrátorem Mystopolem vypuzen, vystěhoval se do Českého Dubu. Administrator pod obojí byl prý „neučený, bez titule kolliat-ského“ a mnozí za něho apostatovali. Do Dubu se stěhoval Rosa s velikou škodou. Pan administrator prodával kněze pánům a ti jim brali a je soužili. Posléze byl sesazen a Pražany vypuzen.

V Dubu měl Rosa Dorotu z Votic a pobyl zde dvě léta. I tady měl „špatný daněk“. Vyznává a stěžuje si: „Živnost knězi špatná, neb všecko zvodjímali, což bylo kněžského, nic nenechavše ani sutého obilí, čehož kněží užívali. Páni užívají sami, měšťani a osadni málo se zdávajíce na penězích chovali kněze“ (57).

Potom pobyl dvě léta v Sýcíně u Mladé Boleslavi. Zde mínil prý dlouho zůstat, ale kollátor Jiřík Cetenský vida jeho „dobré a mnohé osetí“, chtěl aby mu dával. Nedostav, chtěl „sám farářem býti“ (užívati) za tu dobu, kdy by kněze na faře nebylo, jak se skutečně často stalo.

Ze Sýcína stěhoval se do Nových Benátek, kde mu bylo mnoho od pikhartů zakoušeti příkoří. Pan Friedrich z Donína také pikhart nemíval kněze až šest let. záduší a platy kněžské zhubil a nedával ani svých dětí křtiti.

Ačkoliv se Rosa nerad vracel na fary, kde už byl, přece za tři léta se vrátil do Zlatník a to r. 1556. Našel zde všechno „vymetené od dobrého“ a také mu desátek upírali. Ano i sad mu vysekali a ovoce odírali.

Zde mizí stopa Rosova v zápiscích. Byl přemlouván, aby převzal faru v Jistebnici, r. 1560 připomíná se opět farářem v Únhošti; však neví se, zdali na této faře nebo kde jinde život dokonal a kolik ještě far prošel.

Z tohoto obrazu viděti, jak se vedlo kněžím strany pod obojí a jaké poměry mezi nimi a osadníky panovaly. Zmiňuje se o nich Rosa i vydavatel zápisků, František Menčík. Naši povídkáři pišíce o dobách husitských a kněžích utrakvistických, rozplývají se chválou, tupíce kněze katolické. Ke kněžím pod obojí, jako vyznavačům husitismu, lnulo prý obyvatelstvo a páni s nimi šli ruku v ruce.

A zatím?

Jak bídné a kněze nedůstojné to byly poměry? Kollátoři sami najímali si kněze od Jiří do Havla, nebo naopak a nejraději měli ty, jimž nemusili odváděti desátek. Jak plenili statky svých duchovních pastýřů a hádali se o každý krejcar! A utrakvističtí páni nebyli lepší. Ti by nejraději viděli, kdyby zůstala fara vůbec neosazena, neboť ji zatím užívali a plenili.

Utrakvističtí duchovní stěhovali se téměř co rok z místa na místo a tak ani lidu a potřeb jeho nemohli seznati. Kněží tím chudli, jsouce na všech stranách okrádání, musili státi i za věci kostelní, a ani jejich knih nebylo ušetřeno.

Byly to neblahé poměry. —

A jak se utrakvisté a jejich kněží zachovali k jiným sektám? Kolik tu bylo nepřátelství a utiskování, tak že mnohdy musil kněz k vůli pikhartům opustiti faru. Administratori se podrženyých málo ujímali, pamatujíce jenom na sebe.

Tyto smutné poměry přivodily náboženské války a husitismus, který podací právo na faru dal zcela do rukou lidu — kollátorů a osadníků, kteří sami své kněze si volili a vyháněli i bez příčiny, jak jsme na Rosovi viděli.

Časové zprávy.

Ze sněmu. Věřejnost česká nečeká patrně přes vynucené odstoupení hr. Thuna nový systém, takový, který by znamenal přiblížení se k našim požadavkům, neboť nedávno přinesl jeden humoristický list místopředsedatelovy kalhoty na věšáku, s podotknutím, že k nim schází jen tělo. To znamená tedy, že systém i přes „vítězství mladočeské“ zůstane týž. Než nový místopředseda, hr. Coudenhove, nynější zemský prezident ve Slezsku, a bývalá pravá ruka hr. Thuna, nastoupí, vleče se jednání sněmu hlemýždím krokem v před, jsouc vyplňováno samým odůvodňováním přerůzných návrhů, jimiž páni poslancové své místní vlastenectví a svou kvalifikaci dokazují. — Při návrhu poslance Geblera na odstranění škodlivých vlivů bursy plodivové na zemědělství měli jsme na sněmu první antisemitickou debatu, patrně importovanou nám z Vídně. O mladočeském antisemitismu, o němž někteří věřili, že tajně existuje a že jen „svobodomyslnost“ nedá mu přijíti na venek, nebylo znáti ani stínu. Poslanec Gebler mluvil o semitismu jako švindlérství a vyssávání lidu. Když semita Šarň odpovídal, překroutiv věc, jakoby se jednalo o náboženství, mladočeši souhlasili. Ukázalo se tedy opět, že liberalism mladočeský od „židovsko-německého“ se liší jen tím, že mluví česky. — V příčině provedených tří národních kurií, které mají Němcům zachovati všecka práva a privileje, zaujala vláda stanovisko odmítavé, či abychom správněji se vyjádřili, vyčkávací, což pány Němce naplnilo pochopitelným hněvem. Mladočeši jim slibili zabezpečení národnosti, vstoupí-li na požadavek českého státního práva. — Návrhů na odpomožení krise agrární bylo několik ze všech stran. Poněvadž pohybují se všechny v duchu liberalismu blízkému, je malá naděje, že by jimi krise byla odstraněna. Vždyť příčiny jsou hlubší, leží v celém moderním a kapitalistickém a liberálním nazírání na záležitosti národohospodářské. Tu pomohly by jim radikální změny, podobné návrhu Pacákové o kartelech a obmezení moci kapitalistické. Mezi agrárníky nové světlo, p. t. Šťastný

špatně debutoval, přišel s návrhem přímo protiagrárním, socialistickým, s návrhem na sestátnění obilí. Není divu, že všichni rolníci hlasovali proti. — Bolavé poměry našich škol v krajích smíšených přivedl na denní pořádek dr. Čelakovský. K nepřízni s hůry přichází i naše národní nestatečnost a náš utilitarismus, jež stále vrtají na naši národní síle a našem národním rozkvětu. — Zvláště vzpomínáme tu na návrh posl. Jandourka na znovuzřízení tkalcovské školy u Jičína. Vinu zrušení této školy přikládal místopředsedateli. Že pokrokářské agitace ale předcházely a daly spolu zrušujícímu telegramu příčinu, ovšem zamlčel. Inu ovšem. Ale lomničtí nerozvážené a zhola zbytečné „vlastenecké demonstrace“ asi už dávno litají. — Sněm bude asi odročen, aniž by ukončil práce své; vypomůže si patrně provisorním rozpočtem. Veliký rozdíl nebude ve sněmovně pozorovati, poněvadž i nyní sněm je skoro ustavičně prázdný.

Professor Masaryk o moderním svobodomyslnictví. Prof. Masaryk vydal brožurku „Jan Hus“, o níž příležitostně ze zmíníme. Tuto vyběráme z ní prozatím několik citátů, jak soudí o moderním svobodomyslnictví. Liberalismus je (str. 5.) podstatou filosofický racionalismus, jednostranně negující náboženský a mravní smysl životní a kulturní, sociálně je filosofií aristokraticko-peněžnickou. Liberalismus ustavil se v XVIII. věku zejména ve Francii a provedl velikou revoluci a revoluci menší . . . Tak stal se liberalism běžnou filosofií našeho věku — zejména žurnalistika, sloužící liberální ústavnosti, byla a je liberální. Liberalismus je velká smlouva doby udržet společnost jako takou na porouchaných základech revolučních tu i tam na její budouvě něco opravit, někdy snad dotknout se toho onoho základního pilíře, ale pouze dotknout: jen žádnou důkladnou revisi a reformu (str. 6). Liberalismus tento ihned neblaze působil mravně a sociálně . . . Liberalismus podporoval dílo násilné protireformace. Úpadek náš byl přece hlavně úpadek mravní — a právě pro tento úkol liberalism je ne-

schopný.“ Dříve pravil, že pěstoval bezcharakternost, jinde nazývá ho „světoběhlým“ liberalismem. Masaryk tu píše proto tak, že chce proti dr. Kailzovi popřítí, jakoby byl liberalismus pomáhal buditi český národ; ale slovo jeho o liberalismu je jistě pořád ještě dost smělé slovo. Bohužel, nepřibližuje se Masaryk touto pravdivou kritikou liberalismu nám, kteří rovněž proti liberalní bezcharakternosti bojujeme; učí on na místě jeho ještě nebezpečnější věci. Ale slyšíme dále; přijdou ještě lepší věci. Strana 43 dí: „český liberal myslit neumí a myslit nechce; český liberal zuby nehty se bude vzpírat filosofii české (rozuměj humanitnímu bratrství, jak si ho Masaryk vybásnil); na straně 40 čteme: Náboženská otázka je liberalovi sůl v očích. Pochopitelně: liberal věří v násilí a tudíž konec konců jen v hmotu, třeba by horoval i pro Krista Pána, Pánaboha a všecky idealy idealů . . . Mluvim proti indifferentismu filosofickému a náboženskému, mluvím proti těm praktikům a theoretikům v různých oborech, jimž poslední věci člověka jsou lhostejny, kteří život lidský nedovedou cenit leda hmotně, ať už věří pouze v peníze a stroje nebo v parlament, vědu, umění, jazyk a cokoli.“ To je přec rázné slovo, kde bychom ho nejméně očekávali, to slovo skoro klerikální. Kdo by to byl řekl, že k němu dojde na takových místech. Zdá se, že z Masaryka se stane druhý Tolstoj, ač nezmění-li opět jiným způsobem své zásady. Pokud kritikuje liberalism a indifferentism náboženský, můžeme s ním jen souhlasiti. Má-li jeho mravnost — míním ovšem v theorii — nějaký základ, nebo je-li pouhým citem nebo ponhou, abychom tak řekli, ethikon na způsob německých ethických společností, nevíme. Že jeho názor, jakoby humanismus bratrský, ač možno-li tu vůbec o nějakém opravdovém humanismu mluvíti, byl více praktickou životní mravností, neodpovídá historii, o tom může se přesvědčiti, kdo vezme kteronkoli knihu bratrskou do ruky. To je samé dogmatizování a nic než dogmatizování, daleko více než u katolíků. Právě katolíkům vytýká se přílišné moralisování. Už dnes v bratrský humanism a jeho českost věří málo kdo, jistě ne ten, kdo s povrchu hledí hloub.

Než o tom si promluvíme. Při čtení Masarykovy brožury jsme si mysleli, aby tak dnes byla u nás nejen úplná náboženská svoboda, ale i náboženská vroucnost, jak si ji představují mužové přechodní z liberalismu ku konfesijnímu křesťanství à la Tolstoj, náboženská vroucnost a žizeň bez pevných dogmatických základů — jak by se rojily u nás nové a nové církve a sekty! Dr. Masaryk byl by jistě hlavou jedné z největších. Takto se jí asi nestane; ovšem jest on důkazem, že to s náboženským nihilismem u lepších duchů přece jen nejde; to je možné jen u těch „lidí bmoty“, jak on se vyjádřil.

Dr. Kramář jako historický spisovatel. V brožurce Kramářové „české státní právo“ čteme (str. 20.) V bitvě na Bílé Hoře nešlo o samostatnost zemi koruny české, nýbrž o moc šlechty vůči královstvu, když roku 1547 občanstvo úplně bylo sraženo k zemi . . . Česká šlechta zápasila o moc a význam pozdější šlechty polské a byla konečně po různých proměnách dlouholetého boje na Bílé Hoře úplně poražena. a nelze říci, že by si osud svůj nebyla zasloužila.“ (str. 21.) „Nebyla to věc lidu která podlehla, také měšťanstvo v boj ten strženo; přemohena toliko šlechta, která lid ujařmovala, v nevolnost uvrhla, která klidně přihlížela, když občanstvo měst svou moc i vliv ztratilo, a která nechtěla ničemu než oligarchii šlechty s pakrálem na královském trůně. Odtud ona pokořující porážka po bitvě v základě bezvýznamné, odtud onen zahanbující pád umělé moci sobecké, vládychtivé šlechty.“ To je nyní moderní názor o bitvě na Bílé Hoře, odpovídající tak trochu naší demokratické době. Je jistě bližší pravdě, než jaké panovalo dosud. Dle citátu z dr. Kramáře by se zdálo, že pobití šlechty schvaluje, týž však dr. Kramář na stránce hned následující (23) píše takto: „Stará šlechta byla po většině postinána nebo vypovězena, její statky konfiskovány. Sociální struktura českého lidu byla úplně rozbita. Drobná šlechta, ochránce a nositel starých tradic, národní kultury, z jejíž řad vyšla nejlepší jména literární, kteráž však také politicky energii a život představuje, po většině zničena. Na tisíce

její příslušníků vyšlo ze země, ozebra-
čení, ale věrní tomu, co jim bylo svato —
svému náboženství. Tim byl bohatý,
kulturní život českého lidu zničen.“
Nemluvíme o nepravdách a pomícha-
nosti historických dějů, ale tážeme se,
co si máme vybrati? To prvé, či to
druhé? Oboje přec není možné. Co asi
pana spisovatele zavedlo, vysvitá z dal-
šího. Piše: „Co zbylo, co lid jako nej-
dražší poklad chránil, knihy, zničili
Jesuité. V zemi zůstala jen stará kat
šlechta, ovšem jenom malá menšina bý-
valé šlechty, a chudý lid, jemuž pomoci
jesuitův a dragonů bráno bylo nábožen-
ství (mělo snad státi „dáváno“ pozn.),
ale jemuž nechali staré poddanství.“
To prosím, smí ještě dnes napsati po-
slanec, muž, který se počítá ku vzdě-
lancům, který o sobě pravi v úvodě
brožurky, že konal i archivalné studie
historické. O Bílé Hoře opravil patrně
své mínění z vypravování dr. Řezníčka,
ale výzkumů historických, které tyto
historické nepravdy a pomlvy prote-
stantů dávno položily mezi staré hara-
burdi a jež už jen stranníci a štváci
opakuji, buď nezná nebo znáti nechce.
Či chtěl tak jisté části veřejnosti vy-
nabraditi concessi pravdě, kterou byl
právě o Bílé Hoře učinil. Tomuto svědčil
by i název jeho o českých bratrích
(str. 84.), ač tomu méně se divíme,
poněvadž „bratrský humanismus“ je
právě v modě. Jako poslanci který
působí silným vlivem na široké vrstvy,
bychom panu dru. Kramářovi už trochu
nestrannějšího studia historického a
trochu opatrnosti v pronášení obvinění
a potup doporučovali.

Otázka armenská. O otázce vý-
chodní po stránce náboženské ještě pro-
mluvíme, zde uvádíme jen několik zpráv
o Armenech z časopisu „Études“ 1896
leden Počet zavražděných křesťanů od
r. 1894 počítá se na 55 tisíc. Na za-
bíjení brali podíl i tak zvaní vzdělání
Turci. Zabíjení křesťanů mají v krvi,
patří tak trochu k nebeským zásluhám.
Sestra jedna tážána byla v době vraž-
dění, ošetřujíc nemocné, sluhou vyslance
francouzského, Turka s moderní vzdě-
laností obeznámeného, co by se to venku
dělo. Zabíjejí křesťany, odpovíděla. Ach!
jak rád bych jich také několik zabil, zvolal
nemocný sluha milosrdnou sestrou oše-
ťovaný. Jiný Turek, rovněž sestrou

ošetřovaný, a téměř už k smrti pracu-
jící, vzbopil se při zprávách o vraž-
dění křesťanů, a vynaloživ poslední své
síly, zabil sestru k němu se sklánějící.
Nyní je Armenů asi 3 miliony, 700.000
pod vládou ruskou, 400.000 pod per-
ským šachem, 1.300.000 pod Turky.
Byla to Anglie, která část Armenů při-
vedla berlínskou smlouvou pod jeho tu-
recké. O armenské obchodní schopnosti
se pravi, že na jednoho Armena nestačí
sedm židů. Náboženství jsou tak zva-
ného gregoriánského. Rozkol armenský
stal se r. 596 přijetím bludů Enty-
chesových. Patřice k obřadům východ-
ním liší se valně od Rusů, ač Rusové
považují je za své Vira jejich padá
v jedno s pojmem národnostním. Armen-
ský patriarch „katholicos“ má jistou
suprematii, ale sám je poddaným Ruska
Jak známo, byl loni na Rusi, ale offi-
ciální ruské církevní kruhy chovaly se
k němu cize; on sám vytýkal armen-
ským církvi v Rusku mnohé, zvláště že
odchýlily se od armenských tradic při-
bliživše se v mnohých zvycích k ru-
skému pravoslavi. Sjednocených s Římem
počítá se asi 100 tisíc. V Armensku
čistota působením mohamedanství tak
poklesla, že i oběti zvířat nejsou mezi
nimi zvláštností. Vzdělaná část Armenů
je svobodomyšlná a téměř bez víry,
v níž vidí jen něco národního typu.
Neobyčejně silná je mezi Armény pro-
paganda protestantská, mající k dispo-
sici bohatá zřídla peněžní Od berlíu-
ského kongressu, od které doby vliv
anglický vzrostl, počítá se mezi Armény
v Asii na 60.000 různých protestant-
ských sektářů. Katoličtí Armeni mají
18 biskupů a slušné množství kněží vy-
soce vzdělaných a ctnostných, hlavně
pak jistý počet bratří a sester škol-
ských, kteří jedině čelí výtečně zorga-
nisované školské propagandě anglické.
Dnes Armensko jest vykázáno jako pole
činnosti členům řádu jesuitského. Dětek
ve školách katolických je na 2000.
Zvláště sestry jsou velice oblíbeny pro
vpravdě obětavou a křesťanskou péči
o nemocné. Jich čistý, andělský a obě-
tavý život jest jediným světlem lásky
Kristovy, které tu září, mocně září.
Mladé Armensko organizuje se v tajných
sektách masonských, které ku svým
účelům vynucují si příspěvky i násilně.
Tak kat patriarchovi Azarianovi bylo

tajně nařizeno, aby složil 50.000 fr., jinak že bude usmrcen; a on musel konečně tak učiniti. Skutečnému sjednocení se národa, upřímnému, rozváznému a úspěšnému odporu proti jhu tureckému nejvíce překáží vnitřní rozháranost, masonské sektářství, propaganda různých sekt, a pak charakter Armenů sám, který je přespříliš porušen než aby na opravdovou akci národní bylo lze pomyslit. Která země dostane ji po Turcích do své moci, nelze dosud říci. Zatím bojují tu o vítězství zájmy Ruska, Anglie a Francie.

Různé. Když byl p. X. Marmier přijímán do francouzské akademie, vypravoval o jedné pan z XVIII. století, bohaté, duchaplné, která pak ale upadla v chudobu a neštěstí. I šla k učiteli filosofie, který ji odnaučoval víře v Boha a pravila k němu: „A présent, rendez-moi mon Dieu, j'en ai besoin“ — nyní vraťte mi Pána Boha, mám ho zapotřebí. — Známý socialistický poslanec Jaurès, nyní za švindléře od socialistů prohlášený, pravil v sezení ze dne 21. listopadu 1893: „Vy jste odhlasovali zákony bez náboženské výchovy. chtíce, aby vyučování bylo laické. Prohlásili jste tím, že rozum sám stačí pro všechny lidi a pro celý život. Tím také přivedli jste školu ve shodu s moderním smýšlením, tím na vždy vysvobodili jste lid z poručnictví církve a dogmatu“. A výsledek? Sebevraždy dítek vstoupily z 292 na 562 dle oficiální statistiky a zločiny dětské z č. 29.259 na 45.317 během 18 let (Journal off. květen r. 1895). — Nedávno četli jsme ve velikém našem liberalním žurnálu, že na jihu františkáni činí katolickou propagandu, že usazují se mezi pravoslavnými, kde jich není potřebí. P. Jan Badeni, známý cestovatel mezi Slované píše v Przegł. powasz 1895, říjen, že v Cetyni je 50—60 kat. rodin, které

nemají kat. kněze, které, když jednou za rok tam zavítá, shromažďují se v mizerné světničce jednoho ševce, že dítky rodí se tu bez křtu, zemřelí pochovávají se od popů, že tu je krátce pro katolíky velice smutno Ale náš žurnál bude svou melodii zpívatí asi dále.

Drobnosti.

Něco ze života Napoleona I. Císař Napoleon I. ve svém mládí podal mnohý krásný důkaz šlechtnosti své povahy. A věru, kdyby ve své slávě se byl trochu mírnil zásadami svého náboženství, byl by osud jeho lepší, než ostrov sv. Heleny. Vizme jeden příklad šlechtného smýšlení jeho. Sám Napoleon to mluví k vévodovi z Vincence: Když jsem byl ještě poddůstojníkem, tu jsem ze svého služného poskytoval pensi svému bratru. Bůh ví, za jakých odřikání! Mám vám říci, jak jsem to činil? Nikdy nevkroutil jsem do kavárny, ani do společnosti. Jedl jsem suchý chléb, čítil a čistil své šaty, proto mi déle vydržely. Nevyhledával jsem přátel, jen v malé komůrce s knihami jsem se obíral. To byli moji přátelé. Ach, jak jsem se musel uskrovniti, než jsem si knihy ty koupil. Byly mým jediným požitkem. Jak jsem si pracně 5—10 franků nastřádal, pádíl jsem ku knihkupci s dětinskou radostí. Často prohlížel jsem si tam knihy se hříchem záviditi v srdci. Ó jak dlouho sniti jsem musel o knize, než jsem si ji zaopatřil! To byly mé radosti a žaly v mládí. Ostatně, naučil jsem se strádati dřive. Již jako chlapec doma s ostatními jsem trpěl. Rodina byla četná, poznala psi dny, šest dětí, špatné výdělků. Matka moje, ó to byla zvláště ctihodná žena... Bůh je spravedlivý. — Tak vypadal veliký císař, dobyvatel Evropy, když byl mlád! Jaký v něm má mládež krásný příklad! † 73

Obsah „Obrany“:

Poznámky k státoprávní adrese. Frant. Žák. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. (Pokrač.) — Náboženská otázka v Bulharsku. Discipulus. — Poměry kněžstva pod obojí. Podává Al. Dostál. — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Ostrovní ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádykem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Východ a západ.

Několikráte byla už rozpředena otázka, nemá-li český národ přilnout k východu jako typu národně kulturnímu a opustiti západ, od něhož přijal víru, obřady, vzdělání a vše. Pro některé listy už je to hotovým požadavkem, kterým jako vůdčí ideou dávají se vésti v otázkách slovanských, politických, a vůbec všech. Domnívají se a tvrdí, že tím národ český přimkne se více k světu sobě vlastnímu, k světu, k němuž vlastně by měl patřiti, že sesílí slovanskými elementy národní svůj typ, — vlastně jen rozdíl a odpor k světu romanskému se vzmohou — a že uchrání tak slabou českou povahu germanisace, jíž tak snadno podléhá, přináležející světu romanskému. Zároveň vidí v přilnutí k východnímu světu nové obrození českého ducha, novou vzpruhu ku snahám kulturním a osvětovým proti západu, nalézajícímu se prý v dekadenci tělesné i duchovní.

Frazovitě, nejasné a oblačné tyto věty už předem dokazují, že nemají určitého podkladu, že nejsou než fantasiemi, vzbuzenými ruskými spisovateli, písíci o životě a světě ruském jako o východním, pro nějž pak ještě v obnoveném studiu byzantské kultury na Rusi hledají — a poněvadž člověk co chce i najde — i nalézají plno dokladů.

Podrobme tyto utopie kritice; události Bulharské, o nichž opět se píše jako o vítězství kulturního světa východního nad vlivy západními, světa slovanského nad vlivy romanskými, k tomu vybízejí. Říká se tomu: bulharská otázka v nejvyšším slova smyslu.

Přímo směšné je, že po tisícových úvabách a disputacích — uvedený směr smýšlení, jenž se kryje trochu tím, čemu se v jistých liberalních nebo odpadlických, nebo i upřímně slovanofilských recte rusofilských kruzích říká též „otázka cyrillo-methodějská“ — po velmi vážných agitacích i větších plodech literárních, pravíme, je směšné přímo, že po všem tom musíme se tázati, je-li vůbec nějaký východ, nějaký kulturní východ, takový, který by i duchem, i historií, i kulturou, typem národním i politickým i náboženským postavením a účelem odporoval západu, stavěl se nepřátelsky nejen proti světu západnímu — to by mnoho neznamenal —, ale který by s ním i skutečně konkuroval? Podivná

to zajisté otázka, a směšnější ještě odpověď, jež zní: takového východu není. Ano, do opravdy ho není. Do čtrnáctého století, do pádu Cařihradu, byl svět východní, mající svou kulturu, svou politiku, svou národnost, své vyznání. A že tu byl též takový západ a mezi tímto východem a západem skutečný konkurující antagonismus, historicky se vyvinuvší, je rovněž pravda. Náboženský rozkol Fotia a Michaele Cerularia, pád Cařihradu a j. jsou toho důkazem. Stál tu na jedné straně svět řecký se svou vzdělaností od věků přijatou proti světu romanskému, opanovavšímu na straně druhé; stál tu byzantinismus a caesaropapismus proti církvi za svobodu a neudvislost bojující na západě; stál tu rafinovaný život dvora mělký ale neskonale jemný, ničemný, ale hladký, zženštilý ale leskem zářící mrav dvorský. podobný pozdější západní renaissance nebo tomu, co vládlo kdysi na lesklém ale sešlém trůně francouzských Ludvíků, proti západu rozvíjícímu se pod působením katolické církve v hrubším sice ale neskonale krásném, ušlechtilém, nám až nepochopitelně počestném, zbožném rytířstvu. Tu stály dva velké světy proti sobě, dva světy, jichž zásadním rozdílům a tendencím frivolní úskopný dogmatism dával na dobu onu ovšem veleplatný určitý lidový podklad.

Ale dnes? Kde je tu jaký východ? Turek jím přece není. Řekové snad? Můj ty Bože, kde je národ, o němž mimo ruské církevní knihy mluví každý s větším pohrdáním, nežli o moderních nehodných synech svých athenských a peloponesských otců? Nebo Armenové? Též Srbové nejsou tím velkým východním světem; na Kosovu poli odpočívá staletý sen ta druhdy veliká sláva srbská. Ne, východního světa není. Není velikého kulturního a národního typu na východě, který by se stavěl proti podobnému světu na západě. Není vůbec ani západního typu, není toho, co fanaticové nazývají „romanismus“ a co východu jako nápadnický typ proti staví.

Zbývá jen Rusko. Tu arciť má se věc poněkud jinak. O Rusku jako o velikém typu kulturním a národním ovšem lze mluvit, ale pak nechť se mlčí o východu v historickém smyslu slova. Pak ať se řekne otevřená pravda a mluví se o Rusismu nebo o Severu. Je Rusismus, ale ten není nic totožného s východem, ani, jak hned dále podotýkáme, se slovanstvem.

Je Rusko částečně aspoň východem, totiž je aspoň dědicem byzantské kultury?

Ne. Rambaud, který ve svých dějinách Ruska katolicismu je otevřeně stranickým nepřítelem a Rusku nadřzuje, píše sice, že východ působil též na vytvoření se ruského života, vládního absolutismu, caesaropapistického podmanění si církve, ale čtoucímu o tom, jak tito samovládci ruští shromažďovali k důležitým rozhodnutím stavy a lid na sněmy, na porady, ani to nezdá se pravdou. Jen církevní obřadnictví přijali Rusové od Řecka, ale dali mu svůj jazyk. A to ovšem mělo na národní osobivost ruskou veliký vliv, ale vzdělanosti Rusku nedalo. Kultury dal východ západu málo. Rusko vůbec nemělo kultury, než až obrátilo se na západ a čerpalo z něho První poselství, které chytrý asiatický Ivan Hrozný poslal na západ, bylo též prvním krokem ke kultuře, dí Rambaud. Rusko se kulturně utvořilo teprve, když Východ dávno zahynul, utvořilo se z národů asiatských, kmenů většinou neslovanských, na něž ani rosy z východní kultury nekáplo. Ani tehdy, když národové západní, bojíce se rozkvétající moci ruské, nedovolili, aby učenci, řemeslníci, učitelové a p. ze západu odebrali se na Rus a pilně za tím účelem střežili hranice své,

ani tehďáž vlada ruská, vidoucí, že jen ve vzdělání a pokroku najde oporu a sílu proti pokročilemu a útočícímu západu, ani tehďáž nesáhnuto po vzdělanosti východní mimo pokusy veskrz nicotné. Veškerou svou kulturu má Rusko ze západu, z toho, co vytvořilo se tisíciletým působením katolicismu a pak ovšem z toho, co vytvořila doba novější mimo základy víry. Tu už ale vlastně šlo Rusko svou vlastní cestou. Nebo neutopil se ruský duch v typech cizích národností. Přijav podmínky vzdělanosti, učinil, co učinili i jiní silní a velcí národové, provanul je duchem svým vlastním a tvořil dále národním duchem svým. Dějiny přímo vypravují o dobách, jež i určitě ohraničují, v nichž panoval vliv scholastiky, vliv francouzský, anglický, německý, ba i polský. Dnes ovšem — Němci už činí tak 50 let — i Rusové ohlížejí se po svých duchovních otcích, a po církvi, která dnes má jim dáti vliv mocného kdysi papežství, začínají se zabývati byzantinismem, začínají církevně omývati i ty jeho stránky, které, jak Godefroid Kurth ve své knize „les origines de la civilisation moderné“ I. p. 270 ukázal, jsou velmi zlé. Není pochyby, že tím vzroste v jistých kruzích, najmě církevních, odpor k západu a ku katolictví, ale více než vědeckým odvětvím tento směr byzantský v ruské společnosti nebude. Církev však, čerpající z byzantinismu, jen si uškodí, naplní se jedem korrupce, kacířství, planou filosofií a neúrodnou neplodností k dobrému, poněvadž, jak lze s jistotou za to míti, nebude čerpati jen ze vznešených pramenů východních, které i Lev XIII. tak velebil ve své encyklice, nýbrž i ze sektářských, poněvadž náboženské nepřátelství k Římu povede ji též k pramenům nečistým.

O východu, jako protichůdci západu, nelze naprosto mluvíti. O Rusismu ano, ale to je západ poruštěný, ruským národním duchem spracovaný západ. Spíše bylo by lze mluvíti o národech balkanských jako o národech jakéhos východního typu a jakés východní vzdělanosti. Anebo je Rusko východem v tom smyslu, že se stalo dědicem politicko-národní moci bývalé říše byzantské, ovšem s typem ne řeckým, nýbrž slovanským, že se stalo velikým světem protiromanským?

Danilevský něco podobného nastrojil svou klasifikací národů v Evropu romanskou a slovanskou. Tato by objímala Rusko, Rakousko a země balkanské s Cařihradem jako ústředním bodem. Nazval to slovanským typem, ale myslel na typ ruský, nebo on je též z těch, kteří vlastně jen v rusismu vidí slovanství, ač co do náboženství byl snášlivější než jeho slavjanofilští kollegové, poněvadž k svému typu nebral jen pravoslaví za jediný základ. Psal o něm jako o světu, který utká se jednou ve velikém boji proti sjednotivší se Evropě v romanismu podobně jako kdysi u Sevastopole. To by bylo něco podobného tomu, co kdysi stávalo mezi Západem a Byzancí, kdyby to nebyly utopie a ethnografické nepravdy.

Je tu zajisté idea slovanství, mohutná idea, krásná a ušlechtilá. My katolíci rovněž se k ní hlásíme a přejeme si, aby rozkvétala a sílila, aby uvědomila všecky kmeny slovanské, ale popíráme, že by byla totožna s rusismem a pravoslavím, a že by byla něčím naprosto od západní vzdělanosti jiným. Už dávno vzdělanost stala se majetkem všech, internacionalním dobrem, které každý národ, má-li jen individuality a není-li bezcharakterním liberalisujícím bohemem, spracovává si svým duchem, svým uměním, svou písní, svou melodií, svými zvyky, svým vyznáním náboženským. Národní typy už tu dávno jsou, vytvořivší se na svých podmínkách, jsou hotovy; ba jedná se spíše o to,

zachovati se nejen před liberalismem a před tou vzdělaností den co den stávající se internacionalnější, nýbrž i před tím slovanstvím falešným, které se stotožňuje s rusismem a ortodoxií. Chtítí tu nějaké změny těch podmínek, na základě kterých se tyto národní typy vyvinuly, znamenalo by, zasadití jim smrtelnou ránu. Při tom ovšem svazku a přátelství mezi Slovany všemi, dokonalá vzájemná znalost a čerpání z vědy a z umění pobratrské považujeme za nutné; i pro theologii doporučovali bychom pilné studium pravoslavií.

Je tedy zcela jasno a vyplývá to nutně logicky, že mluví-li kdo o světě východu, o světě jiné kultury, neromanské, snad o slovanské, mluví nepravdu, zakrýváje z tajných příčin vlastní myšlénky. Není světa východního, není východní vzdělanosti, není slovanství ve smyslu typu Danilevského, ale je rusismus; kdo tedy mluví svrchu uvedeným způsobem, má v myslí rusism, jeden, ovšem nejmocnější, nikoliv však nejčistší z typů slovanských. Kdo mluví, abychom užili daného konkrétního případu, o náboženském odpadlictví Borisově jako o návratu k slovanským, východním tradicím, zakrývá z neznámých příčin, že to je v pravdě vliv slovanského rusismu na slovanský bulharrism, že je to konec národního typu bulharského, konec vývinu duchem národní samostatnosti. Rozumí se samo sebou, že nemluvíme jen o pravoslavií Borisově, — to je věc čistě osobní, nemající na národ vlivu, — nýbrž o tom, že v Bulharsku nyní opanuje ruské vojsko, ruská literatura, ruské církevní tradice, ruské školství, ruský jazyk, že krátce Bulharsko stane se de facto provincií ruskou. Možná, že si toho hlasatelé „slovanskosti a východu“ přeji, a že to považují třeba sami za správné, ale pak mají to říci otevřeně a nemluvití o kulturním světě slovanském a východním, kde je jen rusism. Bulharrismu a slovanstvu bulharského lidu nemohlo proto ani katolictví Borisovo býti na překážku, ovšem ale rusismu. Národ bulharský nikdy nemůže býti než ritu východního, i kdyby přijal unii a uznal vrchenství papežovo. Naopak, tím by se od rusismu uchránil, zjednal by samostatnost a svobodu pro vývin své národní samobytnosti, a všeobecná vzdělanost rychleji a prospěšněji by vnikla do něho. Přátelství k Rusku a ku slovanstvu nebylo to nikterak na újmu. — —

My Čechové máme svou ideu v Evropě, my měli a máme své poslání ve světě kulturně národním, a my jsme pro svou ideu nejednou krváceli. Přijavše kdysi západní vzdělanost, vypravuje Palacký, zachránili jsme nejen sebe, ale i mnohé jiné národy slovanské. Kdykoliv jsme se své idei zpronevěřili, přijavše cizotu do krve své, jako z Viklefa při Husovi, nebo z kalvinismu při českých bratřích, kdykoliv jsme tak zpronevěřili se duchu svých dějin, duchu své národnosti, duchu své vzdělanosti, která byla nejen podkladem české, slovanské svéráznosti, ale spojovala nás zároveň z celým kulturním světem ostatním, klesli jsme. Totéž by se stalo, kdybychom přijali rusism. Přestali bychom býti Čechy. Je též otázka, stačilo-li by to v našem postavení k uhájení našeho kulturně-politického postavení.

U východního světa jako ideje zůstalo však přece něco; u rusismu totiž rozkol, nepřátelství k papeži a východní obřady. Jestliže rozkol a nepřátelství má býti společným svazkem a nikoliv láska, studium a úcta, jestliže fanaticism a sektářská úzkoprsost je tím velkolepým idealem, jímž východ se může honositi, a jenž povznáší jej k mravní výši — pak odkládáme péra. Národ, ve kterém něco podobného by se mohlo ujeti, nebyl by hoden ani politování,

poněvadž by sám sestupoval se své výše někam do duševní úrovně devátého nebo desátého století. Tu by věru výše stál protestantismus a starokatolictví. Ale i pak nesměli by toto hlásati pánové liberální, nýbrž sektáři, nájemníci a reakcionáři. Ale to už je tak obyčejný zjev, že jednou upírá se náboženství všecken vliv, ale jindy vyhláší se za znamenitou pásku národní. Společná nenávisť spojuje k — společné lásce? — ne, ale třeba k spolenectví s Turkem — třeba proti tisícileté politice, jak právě jsme svědky. *Fr. Žák.*

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Sáleský.

(Pokračování).

II.

Nebudu vypočítávati všech činitelů, kteří jsou představiteli „slavjanofilství“ v tomto stadiu jeho vývoje. Avšak nemohu se nezastaviti u jednoho z nich, nejprudšího a nejtypičtějšího, jenž dospěl k nejkrajnějším vývodům v tomto směru a tím právě úplně jej vyčerpál. Mním mladšího vrstevníka N. J. Danilevského, co do času i literárního působení o deset let jeho mladšího — Konstantína Leontěva.¹⁾ Pessimista podle obsahu svých názorů a neostýchavý cynik v jejich vyjadřování — Leontěv vždy mluví přímo to, nač jiní činí jen narážky; při tom všechny jeho vývody, i nejnepěknější jsou přímým logickým důsledkem světového názoru, jednou již si osvojeného. Takového člověka bylo potřebí, aby z národnostní theorie byly vyvedeny všechny praktické důsledky a theorie sama uvedena v absurdnost.

Podle vlastního svého přiznání Leontěv zahájil svou činnost — jako „učenník a horlivý přívrženec“ Danilevského. Ale životní zkušenost přivedla jej velmi záhy ne-li k úplnému vystřízlivění z idealů slavjanofilství, tož k ustavičnému kolísání, má-li nebo nemá-li považovati ideály tyto za uskutečnitelné. Brzo jest odhodlán „spíše věřiti než nevěřiti v budoucí vítězoslávu slavjanofilského učení“; brzo zase vše, co vidí kolem sebe, jej přesvědčuje, že „kulturní“ slavjanofilství bylo jen „přeludem plným uslechtilosti a poesie.“²⁾ Vůbec mnohem častěji než potřeba „věřiti“, zmocňují se ho „okamžiky nevěření v samobytnost slovanského genia.“ „Kdo uhodne nyní — táže se — zvláštní forum tohoto organisovaného, všeobecnými ideami — svými vlastními světovými ideami — proniknutého Slovanstva? Doposud těchto všeobecných a svých vlastních všesvětěně organisovaných idejí, kterými by se Slované ostře odlišovali od ostatních národností a kulturních světů — nevidíme.“³⁾ Jižní Slovanstvo, jak Leontěvu ukázalo vlastní pozorování v Cařihradě, bralo se přes očekávání Danilevského toutéž evropskou cestou, a přelud o všeslovanské federaci — nutné podmínce budoucí slovanské kultury — objevil se „ne sice ještě naprosto nemožným, ale málo slibujícím se naplniti.“⁴⁾ I vzhledem k Rusku věc nestojí nijak lépe. Je pravda, že „jiní shledávají, že naše poměrná rozumová neplodnost v minulosti může býti důkazem našeho mládí. Avšak jest tomu tak? Či jsou pozitivné důkazy, že jsme my mládí? Tisíci-

¹⁾ Danilevskij narodil se r. 1822, Leontěv r. 1831. ²⁾ Východ, Rusko a Slovanstvo, II. 66, 157. ³⁾ Tamtéž, I. 122 ⁴⁾ Tamtéž. I, 76; II. 66.

letá chudoba tvůrčího ducha — není ještě zárukou příštích bohatých plodů.⁵⁾ „Mladost naše“ — opakuje Leontěv na jiném místě — „pravím to s pocitem hořkosti, jest — pochybna. My jsme prožili mnoho, duchem vytvořili málo a stojíme u jakési strašné hranice . . .“ Pocit „chvění“ před touto „strašnou hranicí“ jest vládnoucím tonem spisů Leontěvových. Před ním stojí jako můra tento neodbytný přízrak „strašné propasti zoufalství“, do které střemhlav letí ve svém rychlém postupném pohybu evropské lidstvo a z které není návratu.⁶⁾ Starému slavjanofilu (Danilevskému) taktéž nebyla neznáma představa této propasti, ve kterou se vrhá Evropa, ale proti hroznému přízraku všeobecné zkazy on znal zaříkadlo: bylo jen potřeba — abychom se vyjádřili slovy Chomjakovými — otázkati se ducha života, „ukrytého hluboko“ v ruském národě — a z odpovědi ducha čerpal on duševní rovnováhu a víru v budoucnost. U Leontěva právě nebylo takového východu; on má silné podezření, že „duch života“ jest „zvláštní duch“ pánů spisovatelů, a ztrativ víru slavjanofilskou nepokojně blouzní o vědeckých důkazech k tomu, co v životě pozoroval, a všude nalézá nezvratné důkazy všesvětého požáru. Udusiti ho není možno a — Leontěv vyzývá spoluobčany, aby uchránili svůj majetek. Ale tu právě on podotýká, že požár vzuikl zcela se strany, u bratří Slovanů; nekvapí varovati, že je potřeba si přispíšiti a opět sjednotiti se s bratry — ježto již všude kolem něho počíná zapáchati čmoudem a dýmem: volání spisovatelovo stává se jakýmsi divokým úpěním hrůzy a zoufalství . . . Ale kolem něho život jde svým způsobem; vše zůstává klidné a tiché; požáru nikdo nechce uznamenati. Za starých dob osamělý myslitel najisto byl se stal prorokem, kdežto od nevděčných současníků upadá v nebezpečenství, že obdrží název pomatence.

Oč tu jde? Co dokazuje věda Leontěvu? O čem vydává mu svědectví život?

To, co Leontěv pokládá za vědecký podklad své theorie, lze svěsti na reprodukci některých částí theorie Danilevského. Hlavní část této theorie — učení o kulturněhistorických typech, jejich posloupnosti a jejich všeobecně-historickém úkolu — ustupuje u Leontěva do pozadí zároveň se všemi všeobecně-historickými stavbami a blouzněním o úkolu Slovanstva, budovaných na tomto základě. Národnost — jednotlivá národnost. vzata sama o sobě a jsoucí sama sobě účelem — jest výtečným předmětem jeho theoretických úvah. —

Vzhledem k jednotlivé národnosti Leontěv rozvinuje Danilevského učení o vzrůstech jejího rozvoje. Každá národnost podle Leontěva prochází, tak jako všeliký organism, třemi obdobími rozvoje: obdobím prvotní prostoty a nerozvitosti, pak obdobím rozvoje — od prostého ku složitému, jež tvoří dle Leontěva období rozkvětu; konečně obdobím rozkladu — návratu k prvotné neorganické jednotě a jednotvárnosti. Je známo, že většina organických teorií společenského vývoje jest náchylna ku zneužívání metaforických paralel, vyplývajících z připodobení společnosti k organismu; theorie Leontěva, lékařě-odborníka, nezná v této příčině žádných mezí.

V dějinách evropských byl obdobím „kvetoucí složitosti“ věk střední, doba to všelikých nesrovnalostí a protiv, provinciálního osobování a korporativních privilegií. Naproti tomu nový věk — doba uskutečnění ideí svobody a rovnosti, doba „liberálně-egalitárního pokroku“ — jest obdobím rozkladu všeho složitého, všeho národně samobytného. Proces tohoto rozkladu jest cosi živelně osudného, nevyhnutelného a neodvratného. Jednotlivé osobnosti mohou jej jen trochu urychlití nebo pozdržeti. Odtud vyvozuje Leontěv pravidlo pro každého rozumného společenského působitele: před dosažením vyššího bodu rozvoje jest povinen napomáhati pokroku společnosti, aby dostihla tohoto bodu — má býti pokrokářem; po tomto dosažení má se státi ochráncem, aby zadržoval pohyb po nakloněné ploše do „propasti“, do stavu úplného

⁵⁾ Tamtéž. I. 186. ⁶⁾ Tamtéž II., 39.

rozkladu.⁷⁾ Ježto však tohoto rozkladu nikterak nelze odvrátiti, pohlíží do budoucna Leontév svrchovaně pessimisticky. „Je hloupé věřiti v konečné panství pravdy a dobra na zemi; je hloupé a stydné pro lidi, kteří dbají realismu, věřiti v takovou neuskutečnitelnou věc, jako je lidské štěstí, třebaš i jen přibližné.“⁸⁾ Rovnostní ideal, je pravda, uskuteční se v Evropě, ale ve hrozných formě přitažených, státem zdisciplinované demokracie a v „odporně-nudné formě „jednotvárného bratrství.“⁹⁾

Nebudeme se zastavovati rozbořem chyb vyložené theorie a vytčením onoho podílu pravdy, která v ní zajisté jest obsažena. Pro nás je zde hlavně zajímavo to, jak Leontév užívá této theorie vzhledem k Rusku. Patrně měl by se, stojíc na jeho stanovisku, učiniti závěr, že Rusko prochází nevyhnutelným a západnímu processu analogickým processem organického vývoje, že ono jest v určitém vzrůstu toho rozvoje, na jehož stanovení závisí volba té neb oné vnitřní politiky, pokrokařské neb ochranařské. Ale tu právě počínají různé pro Leontéva nesnáze. Viděli jsme, že vzhledem k „vzrůstu“ Ruska Leontév kolísá: možno, že Rusko je mladé, a možno, že i není; možno, že ono ještě rozkvetne, a možno též, že odkvetne, aniž rozkvetlo. V příčině organičnosti a důslednosti ruského rozvoje Leontév taktéž chová nejvážnější obavy. Rysy vlastního kulturního typu Ruska jsou až posud naprosto nejasny: jest to — „něco podobného jakoby vzdáleným oblakům, ze kterých mohou se podle toho, jak se přibližují, vytvořiti nejrozmanitější postavy.“ Zatím Evropa hrozí, že zavleče Rusko na evropskou cestu (na níž podle smyslu theorie, ono i bez toho musí osudným způsobem se dostat), že ji nakazí výplodem svého hnutí — „liberálně-egalitárním pokrokem“. A co může Rusko postaviti proti Evropě? Snad poměrně nižší vzrůst svého organického vývoje, jak by vyplývalo z theorie Leontévovy? Či snad kořennou různost svého pradávného kulturního typu, jak vyplývalo by z theorie Danilevského? Jedno i druhé bylo by dosti pevnou ohradou proti úchytkám národního rozvoje na stranu. Ale ukazuje se, že ani v to ani v ono, ani v naturalism vlastní organické theorie, ani v metafysiku slavjanofilského učení — Leontév nevěří. Národní rozvoj Ruska nevyplývá u něho ze zákonných organického růstu; nemá Rusko, podle jeho mínění, ani vlastních jen poněkud ujasněných rysů kulturního typu. Proto může postaviti proti Evropě jen staré kulturní prvky, přijaté (přes organickou theorii i theorii „kulturně-historických typů“, které nedopouštějí přijetí) — z Byzance. Byzantský kulturní typ v protivě k slovanskému jest úplně určen: byzantism v ústavě — znamená samovládu, v náboženství — pravoslavi, byzantism ve světě mravním jest „náchylnost k vystrážlivění ze všeho, co jest pozemské,“ upuštění od snění o pozemském blahobytu národů, pokora atd.¹⁰⁾ „Byzantský duch, byzantské principy a vlivy pronikají jako složité tkanivo nervové soustavy skrz na skrz veškeren velikoruský společenský organism;“ jim děkuje Rusko za svou minulost, jim ono musí děkovati i za svou budoucnost. (Srovn. náš úvodník, psaný úplně neodvisle.)

A tak, hle, k čemu dospěl učenník Danilevského, jenž zastával samobytnost a nepřenášení národního ducha a jeho plodu, národní kultury. V minulosti byla kultura naše vytvořena byzantismem, v budoucnosti jí hrozí evropeism; sama sebou jest to jakási bílá deska. vyjímajíc „snad náš selský pozemkový mir.“¹¹⁾ Danilevskij očekával aspoň v budoucnosti, že národní samočinnost pokryje tuto desku svými črtami; ale Leontév i před touto nadějí pozastavuje se v pochybnostech. Ostatné, vnitřní samočinnost . . .; ale co že jest tato vnitřní samočinnost? Ve smyslu organickém, abychom tak řekli, fyziologickém, organism každého státu, i čínského i perského, je samočinný, neboť žije svými silami a zřízeními; ale ve smyslu vědomé společenské činnosti — kterak by z této samočinnosti nevyšel týž, Leontévem nenáviděný, liberálně-egalitární pokrok! A tak pustota v minulosti, přítomnosti a všeho

⁷⁾ I., 151. ⁸⁾ II. 38, 300. ⁹⁾ II., 135, 297. ¹⁰⁾ I., 81. ¹¹⁾ I., 98, 100, 186—187.

pravděpodobněji i v budoucnosti; jakési skladiště předmětů byzantské archeologie — takový je ten kulturně-historický typ Ruska, podléhající ochraně, ne tak jménem toho, což z něho bude, jako jménem toho, čím jest nyní. K tomuto, k ochraně záhadné pustoty od cizího oloupení, také směřuje všechen smysl politiky Leontěvovy, všeliká jeho státnická moudrost. Ani tuto diagnosu, ani tento způsob léčení nemohl by ostatně navrhnouti člověk, jenž věří v národního ducha nebo v nezměnitelnost zákonů organického vývoje; ani pro jedno ani pro druhé národní život nemohl by se jeviti pustotou, otazníkem, a kulturní vliv postranní nemohl by se zdáti najednou i základem národního života (v příčině byzantismu) i jeho beznadějným zrušením (v příčině evropeismu).

(Pokr.)

Autokefalní církve.

Neblahý Borisek to má na svědomí, jestliže tentokráte skoro celé číslo obsahuje jen věci slovanské. Poněvadž v církevních kruzích méně se o tom píše, nadějeme se, že laskavému čtenáři nebude to v nevhod. Bulharské poměry vyzývají nás k úvaze o národních a autokefalních církvích. Chceme ukázati na poměry, jaké nedostatek ústředního bodu, nedostatek církevní hlavy, často v nich připravuje. Naše úvaha bude více filosofická než dogmatická.

Ortodoxní církve neuznávají viditelné hlavy na zemi, uznávajíce jen Krista jako hlavu neviditelnou. Poslední auktoritou pak ve věcech církevních je jim všeobecný sněm. Avšak není z učení ortodoxní církve jasno, připouští-li vůbec nějaké dogmatické řešení (Silvestr, opyt prav. dogm. bogoslovija IV. 227. n.) Jednotu církve hledají v stejnosti víry, jak ji určily první sněmy církevní. Každý další vývin, i všechny sněmy mimo sedm prvních zavrhuji. Je tu jakás jednota, ale zároveň cítí to církve pravoslavné velmi dobře, že to opravdová jednota není. Tisíciletý nedostatek sněmu ještě obtíže rozmnožuje, zvláště když národní a politické poměry tuto jednotu často citelně ruší. Známý Chomjakov dal si mnoho práce, aby jednotu církve katolické zhaněl, nazýváje ji jednotou bankovního domu, jednotou světského království a panství jhem a p. (Sociněnija II. díl), ale je patrné, že ani jemu nepodařilo se vyvrátiti učení, že materia et forma faciunt unum, že jeden podklad víry jest jen materia, že k ní ale logicky, má-li církev býti něčím celým, určitým, musí přistoupiti forma, zevní jednota. Trefně o tom píše Rus Solovjev (la Russie et leg univ. p. 59.), jehož některých vývodů též tuto užíváme.

Činí pravoslavné církve jeden organism, který by odpovídal pojmu ovčince Kristova s jedním pastýřem? Pravoslavná církev jmenuje se oficiálně „řeckoruskou“. Jak jeví se jejich jednota? Jeviti se musí. Nejeví-li se, není jí, nebo je to jen jednota mrtvá. Náboženské přesvědčení, které řídí kroky člověka, musí se projevovati i rovněž tedy duchovní jednota, která je podstatnou známkou církve Kristovy.

Nuže, jednota církve ruské a řecké neprojevuje se ničím. Kdysi ptal se laik metropolity Filareta, slavného autora ruského katechismu, kterak by bylo lze oživit církvevní jednotu s Řeckem. Filaret odpověděl: ale k čemu? Kde je tu tedy jednoty? William Palmer z university Oxfordské, ku kterému Chomjakov psal své proselytské dopisy (Sočinenija II.), chtěl se sjednotiti s církví ortodoxní. Cestoval po Rusku a Turecku, aby vstoupil s ní ve spojení. Řekli mu v Petrohradě a Moskvě, že netřeba mu než zřici se protestantských bludů a že bude přijat, ale v Cařihradě se dozvěděl, že se musí dáti znovu pokřítí. Chomjakov marně omlouval tento rozpor a tuto nesnášlivost, jichž Palmer se brozil. William Palmer chtěl patřiti k „obecné církvi pravoslavné“, ale kterak bylo to možno. Přijal-li ruské pravoslaví bez řeckého křtu, patřil sice k ruské pravoslavné církvi, ale nikoliv k řecké, žáda-

jíci křtu. Poněvadž mu tuto obtíž nikdo nedovedl rozluštit, stal se katolíkem. My tážeme se, kde je tu jednoty? Kde tu jeden ovčinec?

Rusko řecká církev se ani nepokouší, aby tuto otázku rozluštila vědouc dobře, že by z toho povstal mezi nimi opravdový, formální rozkol. Ale i tato stávající jednoty je slaboučká. Neudrzuje ji ani víra — viděli jsme, že není stejná — ale ani láska, nebo žárlivost řecké církve jest hrozná. Udrzuje ji jen nutnost. Kdyby se rozkol stal, bylo by ihned patrné, že východní církev není ovčincem, nýbrž že je umělou fikcí, že nestává jedné církve, ale množství různých nationalních, vlastně politických církví. To je též příčina, proč Rusové nechtějí se vzdáti julianského kalendáře. Vznikl by z toho formální rozkol a bylo by po církevní jednotě.

Církev řecká ani na chvíli nerozpakovala by se, odloučiti se od církve ruské, která na Balkáně tak zle jí překáží v panhelenských agitacích, která zničila její vliv v Bulharsku, Rumunsku a jinde. Proto v novoročních úvahách (Cerk. věstník 1896) ruská církev tolik jí domlouvala a jí chlácholila. Jsouc od věků prosáklá duchem sektářským a hellenským šovinismem, nic by si nedělala z porušení jednoty, byť i tím dala si vysvědčení smrtelné; už několikrát, nejposledněji v r. 1872, když ruská církev nepřistoupila na řeckou exkomunikaci církve bulharské a v r. 1884 když Rusové naléhali na Portu, aby jmenovala bulharské biskupy na místa, která Řekové považovali za svá, málem by byla „oekonomická církev cařihradská“ exkomunikovala i církev ruskou. Jediné hmotná odvislost jerusalemské pravoslavné církve, patřící Cařihradu, tomu zabránila, poněvadž z Ruska plynou jí přebohaté podpory.

Bulhaři byli r. 1872 proto Cařihradem a řeckým synodem exkomunikováni, že si utvořili neodvislou církev národní. To bylo kacírství Řekům, kteří zapomněli, že dříve sami téhož kacírství se dopustili, odloučivše se od jednoty cařihradské. Pěkná to jednoty, neníž pravda?

Když řecká exkomunikace Bulharů byla předložena v Petrohradě, aby církev ruská, tvořící podstatnou část církve ortodoxní, k ní přistoupila, Rusové odmítli, ale zůstali v církevním sjednocení s církví Bulharskou, církví exkomunikovanou! Kde zůstaly tu církevní kanony církve ortodoxní?

Ale věc stala se ještě lepší. Atheistická vláda srbská vydala zákony, kterými simonie stala se v zemi povinnou, poněvadž všecka místa hierarchická udělují se jen na taxy, a zavrhla libovolně řádné biskupy jako metropolitu Michaele a jiné, zřídívši si proti kanonům církve ortodoxní jinou hierarchii, Ruská církev to formálně zavrhla, ale za to Cařihrad dal se koupiti a hierarchii uznal. Nyní tedy opět cařihradská, oekonomická církev byla v církevní jednotě s církví od ruské církve zavrženou a exkomunikovanou.

K tomu dlužno přidati, že v zemích není ani stínu o svobodě církve. Církev je prostým nástrojem politiky jak u Srbů tak i u Bulharů. Právě Borisův příklad ukazuje to nad světlo jasněji. Až jednou projdeme dějiny církve ruské, uvidíme totéž. Pak ovšem není divu, že celý církevní šovinismus bulharský, srbský a řecký není než zevnější politický prostředek, nemající s přesvědčením nic společného. Přesvědčením jsem protestantkou nebo volteriankou, řekla jedna vzdělaná Ruska, ale jako Ruska jsem pravoslavná.

V roce 1885 líčil u příležitosti svátku sv. Metoděje exarcha bulharský, který nyní s takou slávou zevní je vítán v Sofii, ve veřejné řeči v Cařihradě takto náboženské poměry své země: Lid je chladný a lhostejný. Třídy vzdělané jsou otevřeně více nepřátelské a neodstranily-li dosud vůbec celou církev, nečinily tak jen z bázně před Ruskem. (Celou řeč uveřejnil Katkov v Moskvě.) V Rumunsku není jinak. Měli jsme o té věci překlasickou řeč rumunského ministra kultu, osvědčující poměry církve velice smutné, ale bohužel, že nemohli jsme ji zrovna nalézt. Zdá se, že i tam jen bázeň před Ruskem brání skutečné unii.

To je obraz autokefálních církví dle historie posledních let. A příčina toho zjevu? Rusové ji svádí na politickou vládu „ústavní“. Pravoslaví je „samoderžavie“, ústavnost je porušením pravoslaví. Důvodu tomu ovšem

nikdo neuvěří. Příčina vězí zcela jinde: v nedostatku jednotné církevní viditelné hlavy. Bulhaři mohli dospěti k unii. Nestalo se tak. Národ bulharský bude za to trpěti, mnoho trpěti, tak dlouho až snad škola života přivede ho k poznání pravdy.

Discipulus.

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

I.

Zdobín je pěkná, výstavná obec, ležící při erární silnici, jež probíhající úrodný kraj, vede ku Praze. Na nejbližší železniční stanici mají Zdobínští pouze půl hodiny cesty. Obec jest odedávna známa svou zámožností. Z osmdesáti čísel jest většina selských usedlostí, méně jest chalup, a domků nebo baráků, jak se také říkává, ještě méně.

Jeden z největších statků náleží panu Drahotovi. Náležit k němu přes sto korců dobrých polí, úrodná luka a kus lesa. Všecka hospodářská stavení jsou pohodlně zařízena a nově upravena, domovní stavení jest o jednom patře.

Jest neděle. Z kostela vyhrnul se zástup lidí — právě se ukončily ranní služby Boží. Domáci rozcházejí se ku svým příbytkům, přespolní jdou v malých i větších zástupech.

Cesta k sousední vesnici vede podle Drahotova statku. Hlasitý hovor probudil pana Drahotu, který dosud spal ve přístěnku vedle velké světnice v přízemí. Protáhl se, zívnuv a pohleděl na hodiny visící na stěně proti posteli; bylo půl deváté.

Podivíte se snad, že pan Drahotu teprve vstává. V neděli jest u něho obyčejem, že si „přileží“. V sobotu večer se obyčejně zdrží déle v hostinci a přichází až k půlnoci: vždyť nemusí v neděli brzy vstávati. Probouzí se, když jdou lidé z „ranní“

Snad chodívá pan Drahotu na „velkou“? Nikoliv, on do kostela vůbec nechodí od smrti své manželky, a tomu již je několik let. Nedával se sice ani dříve v kostele často viděti, ale šel přece, k vůli lidem a hlavně aby měl pokoj se ženou, která byla velice zbožná. Pořád jen se modlila a vzdychala — pan Drahotu s ní měl pravý kříž. Nehodila se k němu, přidržuje se starých zvyků a nedbajíc mužových řečí, který nezdědka se vyslovil posměšně o náboženství. Jak také jinak! Pan Drahotu dal již dávno výhost těm různým kněžským výmyslům a pověrám — neboť kdo pak by v nynější pokročilé době tomu věřil!

Pan Drahotu totiž není obyčejný rolník — sedlák už docela ne; u něho je slovo „sedlák“ názvem potupným; oslovení „rolník“ — to už spíše snese; ale raději slyší, když se mu řekne „statkář“ a nejráději „ékonom“ — protože je to cizí slovo, a každý mu nerozumí.

Pravda, pan Drahotu vždycky takovým nebýval — ale doba je doba. V náboženství býval vždy vlažným, ale nepřátelské smýšlení proti němu přece neprojevoval. Až když syn Karel odebral se do Prahy do vyšší realky a přiušel si o prázdninách domů všelijaké knihy a noviny, otevřely se panu Drahotovi oči. Čeho se jen člověk dočte v takových novinách. Pan Drahotu poznal, že ve velkých městech lidé už dávno se smějí tomu, čemu se na venkově ještě slepě věří. To se mu líbilo. Z různých zpráv a dopisů brzy seznal, že ten, kdo jest u víře hodně lhostejným a jest nepřitelem kněží, nazývá se „pokročilým“, „uvědomělým“ a podobně.

A nejvíce se líbilo panu Drahotovi lichocení rolnictvu, jež nalezal v každém čísle těch novin. Z nich se také dověděl, že není sedlakem, ale „statkářem“.

„Na tyhle noviny se předplatím, Karle,“ řekl synovi.

„Toť se rozumí,“ odvětil syn. „Však jsem vám to chtěl už poradit.“

Pan Drahota napsal ihned poštovní poukázku a zaslal předplatné. Podepsal se: Jan Drahota, statkář.

Po málo dnech přinesl mu starý Janděra, který zastával ve Zdobíně úřad poštovního posla, číslo předplacených novin a povídá: „Snad to bude vaše, pantáto — je to tu nějak divně napsáno — ale jiný Drahota zde není, tak to bude vaše.“

Drahota vzal do ruky noviny a podíval se na adresu.

„Mnohovážený pán, pan Jan Drahota, oekonom ve Zdobíně.“

Hned by byl Janděru vyhodil. Ten člověk mu byl už dávno protivný proto, že ho pořád nazýval „pantátou“ jako se říkalo ještě za roboty.

Ubohý Janděra se ani ve snu nenadál, co na něj čeka. Pan Drahota již v nejbližší schůzi obecního zastupitelstva přednesl o něm velikou řeč. Janděra prý jest už starý člověk, pomalu chodí, a což když nese peníze na poštu nebo z pošty a nějaký tulák by ho přepadl a oloupil. Janděra by se mu neubráníl. Taková služba se má svěřiti jen mladému, spolehlivému člověku. A pak, vždyť je to pro pokročilou obec ostuda když má poštovního posla, který neumí ani pořádně číst. Zkratka, pan Drahota navrhol, aby byl starý Janděra své služby zbaven, či jak řekl, „suspendýrován“.

Jakkoli všichni výborové věděli, že Janděra dosud ani jednou nebyl přepaden a oloupen a že tolik čísti umí, aby poštovní zásilky správně doručil, přece se jim zdálo, že pan Drahota mluví velice moudře a jednohlasně se usnesli, aby byl Janděra suspendýrován.

Služba poštovního posla byla svěřena mladému Vozílkovi, jehož otec míval ve Zdobíně dosti pěkný statek. Ale že hospodařil od desíti k pěti, byl mu statek prodán ve dražbě. Dosud však Vozílek se nejraději míchal mezi rolníky.

Mladý Vozílek měl k úřadu poštovního posla náležitou způsobilost, jak soudil pan Drahota. A nejpěknější jeho vlastnosti bylo, že uměl tēm, kteří o to stáli, hodně lichotit.

Když přinesl panu Drahotovi poprvé poštovní zásilky, uklonil se a řekl: „Má úcta, vzácný pane o-ekonom.“

Patrně neuměl Vozílek o mnoho lépe čísti nežli starý Janděra; ale u něho pan Drahota této vady neviděl. Usmál se spokojeně a řekl: „Ono je tu napsáno „ekonom“, ovšem je to trochu nečitelné; to je cizí slovo a zna- tolik jako „pokročilý statkář“. To tedy říkati nemusíte.

Vozílek si to pamatoval a říkal od té doby panu Drahotovi jenom „vzácný pane“.

Od té doby, kdy pan Drahota odebíral liberální noviny, přestal býti ostýchavým a počal své náboženské povinnosti zanedbávati ještě více. To naplňovalo jeho manželku zármutkem. Nahlédla také několikrát do těch novin a domlouvala muži, proč to kupuje a čte a zvláště, proč to trpí také Karlovi. Soudila zcela správně, že čtení takové kazí a otravuje zvláště mladý lid. Jaký je potom div, že se šíří náboženská lhostejnost, ba docela nevěra mezi odrůstající mládeží, a že ovládá ji rozkošnictví, jež se časem stupňuje ve znemravnělost.

Pan Drahota však manželku hrubě odbyl, aby se nemíchala do věci, kterým nerozumí. Ona ať prý si vychovává dceru jak chce, ale on syna nutiti nebude, aby byl pobožnítkářem. Ty doby, kdy knězi ovládali lid, už minuly a již se nevrátí.

Drahotová se obávala budoucnosti. Kam takhle dospěje otec, a co bude ze syna? Obavy její nebyly marné. Syn v Praze propadl, a otec jej dal do školy hospodářské. Po dvou letech jej vzal domů a ponechal při hospodářství.

Zatím Drahotová zemřela. Umírala klidně — jen s dcerou Johankou se těžce loučila. Ošetřovalať ji po celý čas jako oko v hlavě a zvláště dbala, aby otravný duch, jemuž podléhali její manžel a syn, nedotekl se její nevinné duše. A Johanka svatě přislíbila umírající matce, že nikdy nesejde s cesty, na niž uvedla ji mateřska péče a láska.

Časové zprávy.

Z poslední doby. Na začátku tohoto měsíce slavila měšťanská beseda pražská své padesátileté jubileum. Pražská měšťanská beseda měla v národním, kulturním a politickém životě českém veliký význam, utvořivši základ organizace české společnosti a shromažďující v sobě výkvět českého světa. Veřejné listy poměrně jen málo o jubileu jejím psaly, což ostatně je pochopitelné. Náš mladočeský svět není ještě ani tak zakotven ani chladnokrevný, aby zcela objektivně byl s to vzpomínati na velkolepé zásluby spolku, který netvoří žádného listu v dějinách jeho činnosti. Dr. Rieger měl při té příležitosti překrásnou řeč, pro nás mladší zvláště zajímavou různými vzpomínkami z doby, která jednou v historii české bude jistě nejpodivuhodnějším odstavcem, z doby probuzení. Pro nás bude tím významnější, že české kněžstvo, ač bude-li doba ta správně líčena a ne tak, jak se o to nedávno pokusila stranickost náboženská, v ní bude mít krásný list. Z řeči Riegrovy citujeme jedno místo, ve kterém bičuje naše české poměry. Bylo by zajímavo zvědět, koho měl na mysli, řka: „Musím říci s politováním, že závist jest jedna z hlavních nectností našeho lidu. Nikdo druhému nepřeje vzniku, cti a slávy, ani zdaru na poli finančním. První myšlénka jest u každého vždy, jak by koho strhl dolů na svou úroveň dosti nízko. Lidé dobrého zrna a základu, kdykoliv vidí nějaký skutek šlechetný, nějaký úspěch, mají první myšlénku, že se z toho radují, druhou, že jsou činiteli za to vděční a třetí, že si jej vezmou za příklad, aby podobně činili. Ale povahy nízké, ty pamatují jen na to, nemohou-li zásluhu jiného na sebe strhnout a sobě přivlastnit, a jak by ten lesk zatemnily a zašpinily. Časem tomu dávají i formu vědecké kritiky, že prý to musejí tak posuzovat ze stanoviska vědy a že jenom oni tomu rozumí. Ale tato závist u Slovanů dosti obyčejná, je velkou naší záhubou a bývala jí vždy v dějinách Slovanstva.“ Sem asi také spadá místo, ve kterém narážel na spisovatele, kteří píšou, jako by naši buditelé svou humanitu, svou osvícenost a své ideje byli brali z ci-

ziny, snad z německé filosofie Herderovy a p. Na naše církevní poměry dalo by se dosti dobře užítí místa, kde řekl že jeden státník pravil: rozdíl mezi svobodnými lidmi a lidmi poddanými jest ten, že svobodní lidé starají se sami o sebe, kdežto lidé nevolní připouštějí aby jiní se o ně starali. — Český sněm, který byl ukončen, aniž by velikou většinu návrhů poslanci poddaných vyřídil, několikrát velice jadrným způsobem vyslovil se proti vykořisťování se strany Uher. Zvláště se chváli obsažná a přesvědčující řeč dra. Urbana. Také velkostatkáři konali svou vlasteneckou povinnost. I jiné otázky projednány, jako otázka školská návrhem Zátkovým a Čelakovského, otázka škol pokračovacích a odborných, návrhy na upravení fiek, na pomoc zemědělstvu a maloživnostnictvu, návrhy finančního druhu a jiné. Není možná, abychom je všechny i jen vyjmenovali. Volba posl. Alf. Štastného byla zrušena. Četli jsme, že pro Štastného agitovali i kněží. My nemůžeme s tím soublasiti, ať je pravda nebo ne, že Štastný se změnil. Z řeči posledně pronešených učinily rozruch řeč pokrokaře dra. Baxy a řeč knížete Bedřicha Švarcenberka. Dr. Baxa není členem mladočeského klubu. Jeho řeč byla hrubě radikální, politicky nešťastná. I mladočeši ji kárali a brání se proti tomu, aby byla jim na vrub počítána. Byla vypočítána patrně na šplhařství a vliv v českém lidu, kde divoký radikalismus, třeba nesmyslný, pomáhal na horu. Že proto nemůže býti i přes všecken radikalismus považována za řeč vlasteneckou, rozumí se samo sebou. Takové řeči dlužno spíše nazvat řeči sobeckou, při níž vlastenecký radikalismus i přes to, že poškozují očividně zájmy českého lidu, má sloužiti za zástěru pro osobní choutky. Je to záhada ještě horší, než známé „Účel posvěcuje prostředky,“ nebo tu ani účel není šlechetný. Za to radostné a nadšené vzrušení vzbudila řeč druhá. Tu mluvil jednou pravý český kavalír, vlastenec, řečník první třídy, z jehož slov sálala ne vypočítavá elokvence, ale posvátný oheň nadšení. Dotýkáme se jen toho místa, kde mluvil

o českém státním právu, pro něž opět jednou se vyslovil všele až radost. Ano nejen to, on učinil hned i praktický krok k jeho uskutečnění, žádaje dohodnutí o společných jakýchsi bodech, na kterých všichni mohli by se sjednotiti, a jichž by bylo lze dosáhnouti. A dodal: „Nejsem žádným prorokem, ale tolik mohu tvrditi, že čím dále tím obtížnější budou poměry, co se týče jednání říšské rady centralistické, a tím blíže bude myšlenka, zdali by na místě říše zastoupení centralistického nedalo se něco lepšího postavití, co by více odpovídalo zájmům a záměrům jednotlivých království a zemí.“ Tato slova a návrh, který princ podal, jsou tím důležitější, že skutečně není jasno, jak se má české státní právo uskutečniti; není tu programu určitého a podrobného, nýbrž je tu jen obecný pojem českého státního práva, a i v něm rozcházejí se mnozí. Řeč tuto i mladočeši přijali s povděkem. — Tyto dni konaly valnou hromadu „Vlast“ a „Spolek přátel kat. škol bratrských“. Ona kráčí zdatně a úspěšně za svým vytknutým cílem. Literární sjezd, který letos chce pořádati, přinese do našich literárních poměrů, jak doufáme, trochu organisace. Spolek druhý rovněž dodělal se pěkného úspěchu. Má jmění 6000 zl. a chce přikročiti k založení českého chlapeckého internátu. Od mnohých rodičů bude chlapecký internat vítán jistě s radostí; poskytněť těm, kteří nemohou nad svými dítkami sami bděti, jistý a bezpečný útulek.

Princ Boris. Boris je tedy pravoslavným. Totiž ruská církev ho uznává, ale uznává-li ho též církev řecká? Rusové považují přestoupení Borisovo jen za začátek smíření. Ovšem, žádají zcela něco jiného: panství. Největší z toho radost mají referenti českých liberalních listů. Oni se i hněvali, že otec Borisův mluvil o oběti, již národu přináší, a žádají, aby i Koburk sám stal se pravoslavným. Zároveň útočili na sv. Otce. Je otázka: kdo to píše, zdali muž mravný, svobodomyšlný, cenící nejvyšší statky národa nebo prostý najatec, literární nádenník? I ruské listy útočí na sv. Otce, že nedal svolení k odpadlictví, ačkoliv vědí, že k tomu nemá ani papež moc, zrovna jako nemá moc dáti povolení k vraždě, a vyvozují z toho farizejsky, že papežova encyklika o sjed-

nocení je lež. Jakoby byl sv. Otec chválil v ní rozkol! Než nechme toho, člověku se to všecko hnusí. Pro ubohou matku, pro zničená srdce a rodiny nemá nikdo ani soustrasti. Naopak běže se jí vzácná a šlechtaná věrnost její za zlé a nazývá se „odchovankou jezovitů.“ Čtenářové se snad pamatují na událost jak jistý židovský chlapec dobrovolně přijal křest a jak Pius IX. nechtěl jej ač neplnoletého, vydati požidování. Dnes je týž chlapec katolickým knězem, je šťasten, je ctěn a vážen svými židovskými rodiči. Sám o tom veřejně psal. Jak psali tenkrát titěž liberalové? Známo, že celé děsné romány skládány o zničené rodině, o násilí, a Bůh ví o čem. Po celé Evropě provedena úžasná agitace proti sv. Otcovi, židovsko liberalní parlamenty, které tenkrát byly v rozkvětu, konaly parádní protestující schůze, tisíce hanlivých dopisů posíláno do novin a sv. Otcovi, prováděna agitace k odpadlictví od kat. církve, a mnoho, mnoho jiných věcí. A dnes? Dnes hnusná komedie s nemluvnětem je jim zcela po chuti. Dnes matka dítěte, plačící a umdlévající nad jeho ztrátou a nad zničením rodinného života, je „odchovankou jezovitů“, úpornou ultramontánkou, dnes věrolomství v přísahách je čestné. ba není mnohým ani dostatečné. Otázka: Může z toho vzejíti trvalé dobro těm, kteří to způsobili? Odpověď je jen jedna: Ne. Také církev katolická nemůže z toho rovněž míti trvalé škody. Nejhůře ovšem zaplatí věc Bulhaři. Komedie s vírou a věrolomství může působiti jen špatně na mravní a kulturní život národa. Ze své horečky bude zajisté brzy vyléčen a jeho probuzení bude, nestotožňuje-li se úplně s národem ruským, hrozným. Pak ale vypuditi nepřítel, když se pevně usadil, při jeho hrozné moci ho vypuditi, bude těžké, strašně těžké. Je to patrno ze mzdy, kterou žádá za pomoc při osvobození, ač může-li, vzhledem k intencím, o opravdivé, nezištné pomoci ruské vlády vůbec býti řeči. Historie tomu odporuje. Kdo by myslil, že tato slova klade nám do péra hněv, mylil by se. Je známo, že jsme přátely Ruska otevřenými, konáme prostě jen dílo kritiky. U liberalních kruhů, které nedávno shledávaly zcela pocho-pitelným, že při panství tureckém mnohé rodiny srbské a bulharské přijalů víru

tareckou, je pochopitelné, že klaní se nové moci. Ale charakteristické je, že právě tyto kruhy to jsou, které chtějí viru učiniti věci čistě soukromou a osobní a uzavřítí ji jen a jen do chrámu. Nás jen bolí tato mravní nízkost a bezcharakternost, a bolí nás jen v zájmu veřejného dobra. Nemluvíme o ztrátě církve a podobných věcech. Úplně od toho abstrahujeme. Ale jak nemravně, jak rozkladně musí působiti na celý charakter lidu, když tyto kruhy takovým způsobem tvoří veřejné mínění, když bijí svým zásadám ohavně ve tvář, když vydávají zlé věci za dobré, když převrací všecky zásady práva a veřejné počestnosti, když tutéž věc tu schvalují, tu zavrhnou, když podřívají, co je základem charakternosti a mravní síly lidu. Opakujeme opět, že osoba Borissova je nám zcela lhostejnou. Jen o nebezpečné učení jde. Nechtě se každý raduje z úspěchu, jehož se dodělá, ale nechť farizejsky netrhá a neláme sloupy veřejné mravnosti, beztoho slabé. Kdo tak činí, není ani počestný muž, ani přítel svého lidu, ani slovanský vlastenec. Upozorňujeme, co v podobném případě napsal německý historik a vlastenec o Bismarkovi, (Obrana 1895. str. 47) o porušení veřejných zásad mravnosti a právního vědomí lidu.

Lidové knihovny. Nejsme zrovna nadšenci tak zvaných lidových knihoven. Má-li to býti něco vážnějšího, nemají-li se omeziti jen na časopisy denní, které dnes často spíše kazí, nežli vzdělávají, vyžaduje se na čtenářích mnoho času, což zase rozrušuje rodinný život, ještě více, než jakým už jest. Dnes spíše mělo by se něco zakládati, co rodinu drží pohromadě. Nám proto tisíckrát více zamlouvaly by se bezplatné půjčovny dobrých kněh, ovšem nejen románů, které lze si vzítí domů a po případě je pročitati. Než i v zakládání dobře uspořádaných čitáren je kus kulturní snahy, které netřeba si nevyšimati, zvláště děje-li se u našich nepřátel, nebo v uvědomění lidu je dnes síla a moc. Nedávno učiněn pokus se zavedením takové skutečně prý dobré lidové knihovny po způsobu americkém v německém průmyslovém, asi 8000 obyv. čítajícím městečku moravském ve Svitavech. Tamnější rodák Osvald Ottendorfer, bývalý vydavatel „New-Yorker Staatszeitung“,

orgánu Němců pobřežních na druhé straně oceánu, jenž již rodnému svému městečku celou řadu dobročinných ústavů věnoval, vystavěl na místě domku, v němž se před tuším 80 lety narodil, úhledný, ba skoro nádherný, dům o 2 poschodích, a opatřiv jej příslušným komfortem a dostatečnými prostředky, umístil v něm takovou lidovou knihovnu dle intencí prof. Reyera a dra Nörrenberga zařízenou. Je to ústav, jakých na pevnině málo a jaké teprve nyní zakládají se v Německu. Taková případně volená a uspořádaná knihovna, při ní pak prostranná, v zimě vytopená čitárna, v níž v tomto případě jest 25 různých časopisů, pak v druhém poschodí jaksi slavnostní sál s pianem, určený ku přednáškám s předem určeným cílem a programem resp. ke koncertům, je pro místo obydlené tak velikým počtem čilých a k organizaci Inoucích dělníků dobrodinným nedosti ocenitelným — a bylo by zajisté všude!

Literatura.

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Ročník III. Redaktor JUC. Fr. Cyrill Vlk. Ve prospěch fondu pro zřízení „Ženského asyly“ v Praze. Nákladem spolku „Družina bl. Anežky české“. Vydán v Praze r. 1895. „Rozhledy pro lidumilství“, jichž III. ročník máme v rukou, můžeme směle řaditi mezi časopisy, jimž za to, že důsledně sledují program svůj, patří všecka čest i chvála. Zásahu tuto ovšem připočísti nutno jak na vrub redaktora, který znám jest dobře v katolických kruzích jako svědomitý pracovník, tak i přispívatelů, kteří s nevšední obětavostí, pili i nadáním se přičinili aby pérem svým ku povzbuzení lásky k bližnímu přispěli. „Rozhledy po lidumilství“ obsahují články a úvahy jak o chudině tak i o zreformování chudinství, o dobročinných ústavech a spolcích, přinášeji životopisy dobrodinců zvláště vynikajících, pěkné k lidumilství se nesoucí básničky a drobné zprávy, ano opatřeny jsou i příhodnými a zdařilými ilustracemi, které cenu časopisu jenom zvětšují. Mezi spolupracovníky čteme jména dobře známá, která už sama v sobě jsou doporučením. Jsou to i prof. Jos. Šauer, Aug. Rozsypalová, prof. Jan

Rohr. K. Máchová, Bohuš F. Lepař, Tereza Mellanová, Miloš Horský, Fr. Cyr. Vlček a celá řada jiných, kteří vesměs v dobročinných ústavech a spolcích po celou řadu let jsou činnými. Jakožto odborníci v chudinství jsou ovšem v první řadě k tomu povoláni, aby o chudinství psali a proto také práce jejich jsou věcné a dobré. Časopis sám stojí na stanovisku čisté víry Kristovy, která jedině může býti lidstvu vodítkem a zdrojem nezištné lásky k bližnímu a to ovšem samo sebou nejvíce platí. Proto také ten pěkný výsledek. „Rozhledy“ zdokonalují se rok od roku a pokud se nás týká, nemůžeme nic jiného si přát, než aby zkvétaly dále a našly všude vřelého a upřímného přijetí. K tomu cíli doporučujeme je srdečně. Předplatné obnáší pouze 2 zl. r. č. — ať.

Drobnosti.

Dvojetihodný pan pastor Jan Pelíšek mně odpověděl! Na lonžskou mou polemiku v „Obráně“ odpověděl v letošním „Husu“ dvojetihodný pán ze Semtěše. Vyznávám, že mně jeho odpověď překvapila a to ze dvojí příčiny. Předně: Dvojetihodný pan pastor nemá „chuti ani času“ poněstěti se se mnou do věcného rozboru sporné věci a vyhlašuje vše, co jsem proti němu pronesl se stanoviska víry a vědy — „sofistickou rabulistikou.“ — Po té: Dvojetihodný pan pastor má dosti „chuti i času“ ano i místa, aby obšírný proti mně nastoupil „důkaz pravdy“ ve věcech dvou historických, o nichž jsem již ve své polemice prohlásil, že mně na nich v první řadě vůbec ani nezáleží, a že bych je odsoudil, kdyby pravdivy byly, ať by kýmkoli a kdykoli (tedy katolíky nebo protestanty) spáchány byly. — Překvapila mne odpověď jeho, opakuji, poněvadž jsem myslel a od něho jakožto kazatele evangelické víry očekával, že mu na „samospasitelnosti církve Ježíše Krista“ — vždyť prý evangelici všecko doufají od Ježíše Krista! — záleží, jakož i na tom, aby ukázal, že není v rozporu i s konfessemi protestantskými, když proti „samospasitelnosti vůbec“ brojí. Jelikož na zmíněný „důkaz pravdy“ odpověděti chci, prosím pana pastora, aby prohlásil, zda povraždění evangeliků bylo katolíkům Toulouským příčinou účinnou

jubilea a církevních slavností! To nazval jsem „bídnu lži“ a na cti utrhním. Ať tedy dvojetihodný pán nezapomene na to, což mu zde opakuji (v polemice tvrdil jsem totéž), docela otevřeně odpověděti a ať se nevymlouvá ani „chuti ani časem“. Provede-li důkaz pravdy, že povraždění evangeliků bylo příčinou církevních slavností, odpustkův, processí atd, poslouží tím své věci a mne vyvede z bludu velikého, začezť mu i v tomto časopise veřejně a uctivě díky vzdám, předpokládaje, že mně sl. redakce mého projevu nehodí do koše. Velice by mne těšilo, kdyby pan pastor Pelíšek v nejbližším čísle svého „Husa“ na tuto mou veřejnou a upřímnou žádost odpověděl. Práce jeho nebyla by marna, jelikož ihned, jakmile se dovím, že pan Pelíšek nastupuje důkaz pravdy pro „povraždění“, obrátím se na církevní úřad v Toulousích, požádám za pověřené úřední přepsání všech papežských i arcibiskupských listin a uveřejním je, aby „důkaz“ páně Pelíškův byl postaven nadevši pochybnost.“ — Může ode mne dvojetihodný Pán žádati více? — Tedy prosím: Nezapomenouti v příštím čísle na to povraždění jakožto účinnou a přímou příčinou církevní slavnosti. Jest mi ještě učiniti díky p. t. nezuámému zasýlateli tří vytržených listků z „Husa“. Dostal jsem záсылku tu dne 11. ledna t. r. z Hradce Králové. Prosím svého upozorňovatele, aby toto číslo „Obrany“ a mou žádost poslal také dvojetihodnému panu Pelíškovi, aby snad nezapomněl.

Na konec panu pastorovi vyzrazuji zlý úmysl svůj: Poněvadž ve svém článku proti mně mluvíte o „slovesech pravdy“, do nichž jsem dosud nepsal, vydám právě v nich — s dovolením p. t. pana pořadatele, — brožúrku o naší literární vojně a rád bych byl, kdybych autentické doklady o tom „povraždění“ jakožto příčině přímé a účinné církevních slavností donésti mohl!

V Kutné Hoře, dne 23. ledna 1896

Filip Jan Konečný.

Někteří velicí učenci o víře v Boha. Linné, slavný botanik a jeden z tvůrců této vědy, uskutečniv podivuhodné roztřídění rostlin, čili klasifikaci, jež pojmenování jeho užívá, napsal: „Viděl jsem díla Boží jako by zakrytá a byl jsem úžasem naplněn.“

Pozoroval jsem pečet činnosti Boží ve stvořeních a všude i v nejnižších, nicotě nejbližších, zračí se působení Boží. To mne naplnilo úžasem a obdivem, když jsem pohlížel na stupně mocnosti, moudrosti a nevystižitelné dokonalosti Stvořitelovy“. — *Morgagni* (*Morgagni*), první, jenž studoval duševní anatomii v její podrobnostech a jemuž biologie (náuka o životě) povinna své první objevy, opakoval často, že jeho vědomosti v medicíně a v anatomii utvrdily jej ve víře, kteráž se stala pomocí vědy tak silnou, že jej chránila i před pokusem. Jednou napsal veřejně: „Ach, kéž bych dovedl milovati tohoto velikého Boha tak jak Jej poznávám!“ — *Pasteur* ve svých přednáškách na francouzské akademii nazýval neobroženě nároky na vědu nesmyslem, zapominá-li se Bůh! Právě mezi jiným: „Táži se, ve jménu jakého objevení filosofického neb vědeckého může někdo vyrvat z duše lidské tyto náboženské předtuchy; zdají se mi věčné, protože tajemství, jež zahaluje vesmír a jehož jsou tyto výronem, jest samo věčné svoji přirozeností“ (Je me demande au nom de quelle découverte philosophique ou scientifique, on peut arracher de l'âme humaine ces religieuses préoccupations; elles me paraissent d'essence éternelle, parce que le Mystère qui enveloppe l'univers et dont elles sont une émanation, est lui-même éternel de sa nature.) — A jak se vyjádřil *Faraday*, velký fysik anglický v jedné z přednášek na Royal Institution (královském ústavě) v Londýně? *Faraday*, ač hluboce zbožný, nevyslovil nikdy ve svých přednáškách jména Božího. Jistého dne vyklouzlo mu toto slovo výmínečně z úst. V okamžení úctyplný pohyb proběhl jeho posluchačstvem. Slavný fysik zpozoroval to, pronesl tato slova: „Gentlemen, překvapuji vás pronešením zde jména Božího. Neučinil-li jsem tak ještě, stalo se to proto, že jsem v těchto

přednáškách reprezentantem experimentální vědy, avšak poznání Boha a úcta k Němu dostaly se do mé duše cestami tak jistými, jako jsou tyto, jež nás vedou k pravdám fysického pořádku“. Toto vyjádření *Faradayovo* přijal *Pasteur* a pronesl je v říjnu 1885. — A slavný hvězdář *Faye* píše ve svém díle „Původ světa“ (*l'Origine du monde*), že, jako naše vědomí neučinilo se samo, tak právě že musí existovati vědomí vyšší, odkud naše pochází. Odtud pozoruje-li člověk vědomí vyšší — přibližuje se k pravdě. Pravdy nabýváme přirozeným způsobem, pozorujeme-li ve výšinách nebes světla, kteráž probouzí naše přemýšlení a konečně dospějeme k tradičnímu článku víry: Bůh, Otec všemohoucí, Stvořitel nebes i země. Tyto hvězdy, tyto divy přírody, měly by býti výsledkem náhody? Mohli bychom podati ještě celé čtyry slovných mužův a jich výpovědí, leč nechceme časopisu zabírat mnoho místa. *Linné*, *Morgagni*, *Pasteur*, *Faraday*, *Faye*! Jaká jména, jaká svědectví! Nikdo nám zajisté tici nesní, že tito náleží k slabým duchům. Málo filosofie může člověka zbaviti víry, mnoho filosofie víru podporuje a obživuje. Polověda bývá ráda nevěreckou, skutečná a rozsáhlá věda jest věřící. *Josef Šířík Vitinský*.

Která ruka je lepší. Dvě mladé a vzdělané dámy bavily se vespolek tím, že přetřásaly otázku, která ruka je nejlepší. Když probraly při tom všechny pravidla krásy a nemohly se ještě dohodnouti, uzavřely požádati přítele, který k nim právě přišel, aby je rozhodl. Každá z nich mu ukázala svou něžnou ručku. Přítel obě pojal a hleděl na ně chvíli, jakoby je skoumal. Konečně pravil: otázka tato je pro mne obtížná: ale zeptejte se chudých a ti vám odpoví hned, že nejkrásnější ruka na světě je ta, která dává nejvíce almužny. + 73.

Obsah „Obrany“ :

Východ a západ. Frant. Žák. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. (Pokrač.) — Autokefalní církev. Discipulus. — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Ostrovni ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné buďž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Banka Rakousko-Uherská.

V nastávající obnově vyrovnání rakousko-uherského hraje nemalou úlohu také obnovení nebo prodloužení privilegia Rakousko-uherské banky jakožto ústavu, oběma polovicím říše naší společného.

Máme všeho druhu banky: hypoteční banku, živnostenskou banku, zemskou banku, eskomptní banku, atd. atd., ale jen jedinou „cedulovní“ banku Rakousko-uherskou, t. j. banku, která má jediná právo dělati úhledným, modrým tiskem z papíru peníze, které každý rakouský občan při všech svých pohledávkách bez všelikého obmezení přijímati musí a jimiž při svých platech v obvodu říše naší každému platiti může, tak jakoby platil zlatem nebo stříbrem.

Ovšem musí míti banka za veškeré bankovky, které dá do oběhu, tak zvanou úhradu, ale úhrada ta jen z části musí záležeti v uloženém u ní pokladu zlata a stříbra, na ostatek stačí jí úhrada bankovní, t. j. musí míti za ně v pokladnách směnky, cenné papíry a pod., jichž nabývá právě tím, že za své bankovky směnky ony kupuje (eskomptuje), nebo cenné papíry, drahé kovy a pod. do zástavy (lombardu) přijímá. Tak banka pracuje z veliké části kapitálem, který jí nestojí nic, než náklady za zhotovení bankovek (papír, tisk).

Patrně, že stát tím, že udělí některé bance výhradné právo k vydávání papírových peněz, předává jí tím jaksi kus své svrchovanosti, svého vlastního práva, a zároveň dává jí do ruky prostředek, jímž by — kdyby měla jediné k zisku svému hleděti — nejenom sama veliké peníze vydělati musila, nýbrž i nemírnou výdělkovou svojí snahou veškerému hospodářství státu a obyvatelstvu jeho velmi mnoho uškoditi mohla. Proto stát vyhrazuje si vždy při cedulových bankách co největší vliv na jejich správu a obchodování, podíl na zisku, jakmile tento překročil jisté procento, akcionářům vyhrazené a pod.

Proč dovolují však státy bankám soukromým vydávati bankovky, proč nezřizují se banky státní, anebo proč netiskne stát sám peníze dle libosti nebo dle potřeby?

Odpověď nesnadná, a názory o tom právě dnes vždy více se rozcházejí. Do nedávna pokládán skoro obecně stát za nezpůsobilý k vydávání bankovek

a musel-li stát vydati (jako u nás se stalo) vlastní peníze papírové, pokládáno to za neštěstí.

Ani peněz nesmí býti ve státě více, než je potřebí ke vzájemným obchodním stykům obyvatelstva; je-li jich nadbytek, klesají v ceně, veškeré zboží — a tím i živobyti obyvatelů — se zdražuje, je-li jich příliš málo, stoupají v ceně, zboží nic neplatí, kdo má nyní spláceti dluh věřiteli, pacht vlastníkově atd., musí mnohem více ze svého majetku prodati, chce-li si potřebný k tomu obnos opatřiti. A potřeba peněz mění se ve státě skoro každodenně.

Banky mají v těchto případech býti jakýmsi regulátory potřeby a nabídky peněz. Množí-li se obchody, urodí-li se obilí, bylo-li mnoho cukru, uhlí atd. prodáno do ciziny (která platí penězi, jichž u nás udati nelze v obyčejném obchodě), vydá příjemce zboží směnku, za kterou banka vydá peníze, bankovky, jimiž oběh peněz ve státě ihned je rozmnožen. Čím větší obchody, tím více smének přichází k bance, tím více bankovek dostává se do oběhu; naopak, klesl-li ruch obchodní, vracejí se bankovky tam, odkud vyšly — oběh peněz sám se takto reguluje.

Jestliže by špekulace chtěla k účelům svým příliš mnoho bankovek úvěrem z banky vylákati, pomáhá si banka tím, že zvýší diskont, t. j. že ze smének jí předložených sráží větší procento ($5-5\frac{1}{2}\%$), kdežto klesl-li počet bankovek v oběhu značněji, sníží banka diskont, aby příležitost k použití úvěru usnadnila.

Pochopitelno, že upravení právních poměrů banky, která takovýmto způsobem tak značný vliv může vykonávati na veškeré hospodářství národa, jest nad jiné důležitým úkolem zákonodárství, tím větším však u nás, kde vzájemné soupeření dvou polovic říše postavení moci státní vůbec naproti bance seslabuje.

Tím důležitějším jest obnovení bankovního privilegia pro banku Rakousko-uherskou (dříve zvanou Národní) na další 10leté období — privilegium dosavadní vyprší koncem r. 1897 —, jelikož stát úpravou měny z roku 1892, odhodlal se vlastní papírové peníze (státovky po 1, 5 a 50 zl.) úplně vzíti z oběhu, takže na příště bankovky (dosud po 10, 100 a 1000 zl.) budou jedinými penězi papírovými. Lid náš také velice si zvykl na pohodlné peníze papírové a nebylo více stesků, než když státní pokladny jaly se místo stahovaných zlatek v oběh vydávati veliké množství těžkých nepříručných zlatníků.

Jak množství bankovek v oběhu stoupá, patrně z toho, že koncem r. 1886 jich obíhalo za 371 mil. zlat., koncem r. 1895 však již za 619 mil. zlatých, kdežto státovek obíhalo loni jen za 179 mil. zlatých. Více než tři čtvrtiny všech papírů jsou tedy bankovky. Banka vydělává tedy vždy na větším počtu bankovek, jež jí nestojí leda asi 350—370 tisíc zl. ročně za jejich fabrikaci (tisk, papír). Ovšem musí banka naléztí také zúročení svého až příliš velikého kapitálu (90 mil. zl. ve 150.000 akciích po 600 zl.), ale za to smí banka provozovati obchody hypotekární a požívá i jiných výhod, čímž vším čistý zisk její obnášel v posledních 10 letech každoročně $6\frac{1}{2}-7\frac{3}{4}\%$ (5.8—7.84 mil. zlatých).

Od roku 1878 je banka dualistickou, ale převaha Uher v její správě a v podílu na úvěru stoupá tak značně, že by se měla vlastně nazývati uhersko-rakouskou.

Nové filiálky své a nová místa pobočná zřizuje banka v posledních letech skoro vesměs v Uhrách, kde jest nyní veškerých míst bankovních již 105 naproti 99 rakouským. V roce 1895 poskytnut byl bankou v Rakousku úvěr celkem 63.000 osobám, v Uhrách 88.000 osob, eskompt směnek, skladištních listů atd. stoupl od r. 1886 do 1895 v Rakousku jen asi o 50% v Uhrách o více než 130%, čili v Rakousku z 526 na 774, v Uhrách z 204 na 476 mil. zl. Před 10 lety činil podíl Rakouska na úvěru bankou poskytovaném 72%, roku loňského jen 61%, podíl Uher v týchž letech 28% a 39%. A další postupování uherského podílu lze i na dále očekávat.

Hypotékární obchody banky obmezují se skoro výhradně na Uhry. V tom ovšem nevidíme neštěstí. Mámeť u nás ústavy, které poskytují hypotékární úvěr levněji a pohodlněji než banka Rakousko-uherská.

Ve všech zemích koruny České měla banka na hypotékách rozpůjčeno loni pouze 78.000 zl. — obnos to až směšně nepatrný, uváží-li se, že v jediných Čechách obnášelo zadlužení statků deskových a rolnických již r. 1892 999¹/₂ mil. zl. V celém Rakousku má banka na dluzích hypotékárních pouze 21¹/₂ mil. zl. (v Haliči, Bukovině a v Dolních Rakousích), v Uhrách však 112³/₄ mil. zl.

Maďarům ovšem i nynější jejich účast na správě a úvěru banky zdá se býti malou; mají sice vedle hlavního ústavu vídeňského svůj hlavní ústav v Budapešti, mají svého uherského viceguvernéra — také guvernér i generální sekretář banky jsou nyní Maďaři — a své uherské ředitelstvo, podíl jejich na úvěru banky stoupá měrou až nebezpečnou a nezdravou, ale chtěli by patrně, aby i rakouské ředitelství řídilo se jejich komandem, a aby z úvěru bankovního zbylo pro nás jenom to, co by oni nám milostivě ponechali.

Mají Uhři ovšem proti nám v ruce zbraň, nám velice nepohodlnou. Stát si totiž před léty vypůjčil od banky 80 mil. zl., z nichž neplatí úroky, dokud trvá bankovní privilegium, a z nichž sráží se podíl státu na čistém zisku banky, přesahuje-li zisk ten 7% kapitálu základního a daň, kterou platí banka z počtu bankovek nad zákonné množství vydaných. Na dluh ten se při sdělávání rakousko-uherského vyrovnání r. 1867 — zapomělo a Maďaři r. 1878 uvolili se zaplatiti nám z něho jen 30% a to v 50 ročních lhůtách bez úroků.

Banka nyní žádá, aby jí stát, t. j. Předlitavsko, dluh onen zaplatilo, že za to zmenší svůj zbytečně veliký kapitál základní na 75 mil. a poskytne státu podíl už na zisku více než 6%ním. A Maďaři by ovšem proti takové změně nic nenamítali.

Počítejme: Onen dluh dosud bezúročný obnášel koncem roku 1895 76¹/₃ mil. zl. Na jeho zúrokování a umoření museli bychom platiti ročně nejméně 4%, t. j. 3 mil. zl. ročně, a na to by nám Uhři připláceli 30%, t. j. asi 28·8 mil. zl., ale v 50 lhůtách bezúročných, tedy ročně asi 560.000 zl. Dejme tomu, že by se podíl státu na zisku banky zvýšil ročně pro každou polovici o milion, tedy my bychom přece ještě dopláceli ročně 2 mil. zl. na dluh, který nás nyní nic nestojí, kdežto Maďaři by ještě asi 1/2 mil. zl. ročně vydělali.

I to jest důkazem, jak Maďaři uměli dobře sdělávati smlouvy pro sebe a jak spletítm jest celý soubor otázek, jež nazýváme rakousko-uherským a jež každých 10 let jsou původci velikých otřesů u nás i za Litavou.

A komu se při tom nejlépe daří, jest banka; ví, že zájem naší polovice spočívá v tom, aby se dosavadní stav udržel a nepotřebuje než přikloňovati se k Uhrům, aby veškeré značnější požadavky naše bez škody pro sebe odstranila a dosavadní víc než 7% ní pohodlné zisky si uhájila. —r.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Saleský.

(Pokračování).

„Nutno Rusko zamraziti, aby nežilo,“¹²⁾ a aby ztuhlo v nynějším útvaru až do lepších dob, které ostatně třeba nikdy nenastanou, — takový jest obecný smysl všech praktických rad Leontěvových. K tomu účelu jsou všechny účely dobré, protože „politika není — mravověda“. Vládní moc má působiti ve smyslu spásitelného strachu. V témže směru nechť působí i náboženství — „toto veliké učení . . . tolik praktické a věrné na udržování lidských mass železnou rukavicí.“¹³⁾ Není potřebí sentimentalničiti o křesťanství jako náboženství lásky, jediné lásky beze strachu: toto křesťanství na růžové vodičce nemá nic společného s křesťanstvím nynějším, „s křesťanstvím mnichů a sedláků, oplátkářek a dřívějších nábožných šlechticů“. Reformy minulého panování jsou zákonné a dobré, ale ne tolik v podstatě jako proto, že vrchní moci se tak hodilo;¹⁴⁾ v podstatě pak je dlužno prositi cara, aby příště „nás držel přísněji“. V zemstvu lze znamenati opozičního ducha; nové soudy „učí národ tomu, že i buřiči jsou velmi „čestní“ lidé a že generálové a mniši bývají padouchy“.¹⁵⁾ Zlo stavovského zřízení zaměněno bylo zlem nestavovství, rovnosti a liberalismu. Pro zápas s tímto novým zlem, se „zhoubou nadbytečného pohybu“ je nutno posilovati staré živly a bojovati proti novému proudu. Ve jménu tohoto zápasu Leontěv jest ochoten si dokonce žádati, aby se zastavilo porušování našich pohraničných krajů, našich jinorodých a jinověreckých živlů: v nich na př. ve východomorském kraji, pořád jest ta síla odporu proti duchu času, kterou dává stará kultura. Za obecného, a horšího nepřítele, proti němuž musí se spojití všechny ochranné živly, jest dlužno pokládati liberalism. Ba sám socialism jest méně škodný, ježto v něm spočívají prvky kázně a organisace;¹⁶⁾ ale proti liberalismu, jakožto učení v samém principu negativnému a rušivému musí se brojiti všemi prostředky. Vrtkavé nutno je podplatiti, — přesvědčené, ale umírněné, kteří svou ostražitostí unikají zákonitému stíhání, nezbytno udati: jest čas přestati slovu udavačství při kládati ponížující význam.¹⁷⁾ Když přečetl v „Moskev. Vedomostech“ zprávu, že v Berlíně staly se pokusy, pomocí elektřiny osvětliti útroby živé štiky, Leontěv i tu nalézá podnět k projevení oblíbených myšlének: „Kdyby tak vymyslili nějaký přístroj na osvětlení duší umírněných liberálů, — nu to by se . . . policii a politickým soudům přidalo práce. Ale nyní? . . . Tak odpovídá nám skeptický rozum, a naše nadšení při pohledu na průzračnou štikou ochladává.“

Zdá se, že jíti dále nad to nebylo lze. Leontěv neustupuje před ničím. S touž smělostí, s kterou načrtává program, dává i jméno svému směru. „Náš (ruský) konservavec, — poznamenává — se bojí, bojí se ne tak činů, jako slov . . . Jak možno pronésti slovo — reakce? Jak možno se přiznati,

¹²⁾ II., 86. ¹³⁾ II., 48. ¹⁴⁾ II., 51. ¹⁵⁾ II., 96. ¹⁶⁾ II., 157. ¹⁷⁾ II., 109, 120

že nastala doba hnutí reakčního?“ „Je čas učiti se dělati reakci.“ „Bez násilí to nejde.“¹⁸⁾ Aby se zastavilo rychlé „tání“ Ruska, nutny jsou „zpátečnické reformy“. A zvláště je nutno všemi silami se postavit proti národnímu vzdělání. Vzpíralo-li se ještě Rusko nějak úspěšně duchu času, jsme tím povinovani do jisté míry nevzdělanosti ruského národa. A tak aby se uchránila „národní svéráznost“, nutná záruka samobytné kultury, je nutno posečkat se vzděláním, pokud vzdělaná část společnosti sama nebude viděti lépe. „Je potřeba dbáti toho, aby nám nezkažili tu překrásnou půdu, které dotýkáme-li se my sami, pokaždé pocítujeme v sobě nové síly.“¹⁹⁾ Nepřilíš velkou přívětivost jeví Leontěv k vyššímu vzdělání. „Za naši doby, praví, založení snesitelného kláštera je užitečnější, než zřízení dvou universit a celého sta realných škol.“

Takové jsou poslední vývody politiky, která vyplynula z theorie o národní samobytnosti, pokud theorie ta zřekla se viry v ideální, kulturní obsah národního ducha. Omezivši se na poklonu před formami, které vypracovala historická minulost, mimovolně musila svěsti úkoly vnitřní politiky na uchránění úlomků této minulosti, které v přítomnosti zůstaly celými. Je sice pravda, že táž theorie organického vývoje společností, kterou Leontěv doplnil teorií „kulturně-historických typů“, musila by patrně vésti k poněkud jiným vývodům, pokud se týče vnitřní politiky. Avšak tuto svou teorii příkládá Leontěv úplně jen na objasnění evropského historického vývoje; vzhledem pak k Rusku, jak jsme viděli, odmítá půdu organické theorie a obrací své úsilí na vyložení základů ruského kulturního typu a na posouzení prostředků na jeho uchránění. Takto vědecké prvky jeho učení jsou ještě ve větším nesouhlasu se živly praktickými než jsme viděli při učení Danilevského. Možná-li však, zůstáváme-li při oboru čistě praktického užitého učení obou spisovatelů, nepostaviti oba ve vzájemný poměr? Či snad vývody Leontěvovy nejsou důsledkem základních principů národní theorie, nýbrž jen výsledkem nahodilých záchvatů jednotlivého spisovatele? Jedním slovem, snad je Leontěv nedosti typický, přespřilíš svérázný, že by představoval sám článek v dějinách ruského nacionalismu? Mně není známo, jaký byl poměr samého Danilevského k Leontěvu, ale znám přívržence Danilevského, kteří s nechutí odvrátili se od vývodů tohoto nihilisty slavjanfilství a theoretika reakce. Jakým způsobem však mohlo slavjanofilství, toto dogmatické a humanitní učení, dospěti k takovým koncům theoretické a mravní negace?

Bez Danilevského bylo by to vskutku dosti nesnadno pochopiti. Ale jako na zavolanou Danilevskij slouží nám zde za nezbytný spojovací článek. Jeho „věda“ stýká se jedním koncem s metafysickým absolutismem starého slavjanofilství a druhým — přechází v pessimistický fanatism Leontěva. Jeho hlásání národní výlučnosti stojí taktéž uprostřed mezi národním mesiášstvím starých slavjanofilů a popíráním veškeré národní samočinnosti jakožto principu podezřelého u Leontěva. Je pravda, že Danilevskij připouštěl možnosti dalšího rozvoje mnohých stránek národního života a v té možnosti spatřoval záruku budoucnosti slovanského kulturního typu; naproti tomu Leontěv, nedůvěruje budoucnosti, povýšil výsledky minulého historického života na národní dogma. Nastalo, jak patrně, vybrati si jedno ze dvojího: buď zdržeti se formulování pozitivních úkolů národního vývoje a svěsti je na nic nepravící radu „býti svými“, nebo vzíti látku k takovéto formulaci ze skutečného obsahu ruského života a učiniti ochranu tohoto obsahu úkolem vnitřní politiky. I jedno i druhé stejně rovnalo se přiznání, že není lze na ideji národní samobytnosti sestrojiti žádný ideální, tvůrčí program společenského působení. Jakmile chtěli této ideje prakticky využiti, ihned byl obdržen čistě ochranný program, je lhostejno, zda u Danilevského, Leontěva nebo kohokoliv jiného. Jenže Danilevskij nevyslovil se celý vždy o otázkách vnitřní politiky, ale kde se vyslovil, nesou se jeho praktické rady směrem Leontěvovým. To možno zvláště dobře pozorovati podle jeho rukopisných přípisů k prvotnímu textu „Ruska a Evropy.“

¹⁸⁾ II., 78, 152, 80. ¹⁹⁾ II. 24—27.

Jediné osvobození sedláků, proti kterému ostatně ani sám Leontěv neprotestuje, vyvolává bezpodmínečné schválení Danilevského. Nový soud chválí on v „Rusku a Evropě“ proto, že „zvláště „západní“ hraje v něm velmi podřízenou úlohu.“ Ale v rukopisné poznámce k tomuto místu bylo připojeno: „vše, co jsem zde napsal — je nesmysl. Reforma se právě počínala a chtělo se věřit, a proto se také věřilo, že vezme na sebe rozumný ráz; ve skutečnosti zvrátila se v cizáckou karikaturu. Při větší střízlivosti myslí bylo možno a nutno to předvídati.“ Osvobození tisku od censury přece také jen schvaluje proto, že systém administrativních zařízení vzhledem k tisku „jest výplodem k nám z ciziny zaneseným.“ Za to pro materialistické zachvaty nihilistů zlostně žaluje do bezhlavosti naši policie.²⁰⁾ Také možnost, že Rusko nevyplní svého určení, nerozvíje samobytné kulturní ideje a nepřemění se v „kulturně historický typ,“ nýbrž že zůstane pouhou beztvárnou massou, národopisným materiálem, tato možnost z níž strach slouží za hlavní hybnou pružinu theorii Leontěvové, jeví se leckdy Danilevskému naprosto zevrubně. Hlásání liberalismu, humanity a jiných principů, jež tvoří i podle Danilevského zvláštnost západně evropské civilisace, vede i po jeho mínění k „obeznárodnění“; a po jeho náhledu — předejítí takovému zničení národní osobitosti je nutno dočasně zastaviti život.²¹⁾ On dokonce vidí historické poslání Turků v tom, že „mohamedánstvo, vloživši svou ledovou ruku na národy balkánského poloostrova, utlumivši v nich rozvoj života, uchránilo je od ztráty mravní národní samobytnosti.“ V poznámce k tomuto místu projevuje i zklamání, naprosto podobné Leontěvskému, v té příčině, že osvobození Slované stali se liberály a nikoliv samobytníky. „Nyní vidíme,“ praví, „že tato ledová ruka byla Srbům prospěšnější, než jejich osvobození.“ Ba i sám termín „zamrazování“ klade se pod péro Danilevského a při tom právě v takovém případě, který oba i Danilevskij i Leontěv, pokládají v Rusku za možný: v případě vyléčitelnosti „evropské“ nemoci. Aby se zachránila organická hmota, nežijící již organickým životem, nezbyvá nic jiného, než ji hermeticky ucpati do pevné nádoby, zastaviti k ní přístup vzduchu nebo ji zamraziti.²²⁾ Jedná se tu o Metternichovi, o tom, že jemu na čas se podařilo „zamraziti“ ducha života neopatrně zaneseného do Rakouska liberálními reformami Josefa II. Metternich je podle Danilevského genialní politik, jehož činnost směle snese srovnání s Caesary, Karly, Petry, třebaž byla historií odsouzena za neblahou a neplodnou. Zdá se, že jest již dosti všech těchto parallel, aby se jimi ukázalo, že v praktických názorech Danilevského a Leontěva vůbec nebylo takového rozdílu, jak leckdy se za to má, a že tyto praktické názory ne nahodile, nýbrž naprosto přirozeně vyplývají u obou z theorie o národní výlučnosti.

A tak národní idea starého slavjanofilství, zbavená svého humanitního podkladu, přirozeně proměnila se v soustavu národního egoismu, a z této poslednější zrovna tak přirozeně vyvozena byla theorie reakčního tmářství. Jíti dále v tomto směru, jak jsem již pravil, nebylo lze; idea národnosti byla vyčerpána úplně. Jen jednou zdravý smysl Danilevského mu pošeptal v jedné zvláštní otázce tu odpověď, která sama se nabízela proti tomuto povýšení národních zvláštností na bezpodmínečný a výlučný princip historického života. Jde o jedno z nejzákladnějších humanistických dogmat starého slavjanofilství, s kterým se ani Danilevskij neodhodlal rozejíti — o svobodu tištěného slova. Právě jsme viděli, že obvyklý způsob Danilevského chváliti nějaký zjev spočívá v tom, aby ukázal že zjev ten je ruský a ne cizinský. Tentokrát neodvažuje se dokazovati, že svoboda slova jest zjevem speciálně ruským. „Svoboda slova,“ praví, „není právo nebo privilegium politické, nýbrž právo přirozené. Tedy v osvobození od censury podle samé podstaty věci nemůže již býti žádného napodobení, neboť jinak i chůze na dvou nohách, a ne na čtyřech, mohla by se považovati za napodobo-

²⁰⁾ Rusko a Evropa, 300, 310, 316. ²¹⁾ Tamtéž 437, 345. ²²⁾ 371.

vání někoho.“²³⁾ Možno říci, pokračujeme-li v tomto přirovnání, že naši národníci příliš často nás nutili choditi po čtyřech, aby se nezdálo, že napodobujeme dvounohé; chtěli nás skutečně postaviti naproti ostatním dvounožcům jakožto zvláštní „plán organisace“, ne-li málem jakožto zvláštní zoologický typ. Danilevskij jako by nepozoroval, že rozhovořiv se o „přirozených právech“ člověka z kořene vyvrátil svou theorii nezměřitelných národních typů. Má-li se svoboda slova nazvati staromodním názvem „přirozeného“ práva, nebo ponechati mu případnější název politického, zůstává nepochybně, že poznámka učiněná Danilevským v příčině tohoto práva, mohla by se opakovati i vzhledem ke spoustě jiných příznaků, které uvádějí nás v příbuznost s ostatními dvounožci.

V souhlasu se skutečně vědeckými prvky theorie Danilevského a Leonťeva a proti jejich praktikým vývodům, z trvání těchto všelidských rysů společenského rozvoje nevyhnutelně vyplývá závěr, že tou měrou, jakou se uznává jednota sociálního vývoje lidských společností musí býti uznána i jednota jejich společenských ideálů.

Karolinská epopeja.

Býval jsem vždy ctitelem Julia Zeyera a v semináři mnohou půtku jsem pro něho vedl se svými kollegy. Jeho romantism mne, kterého jsem v mládí ssál do sebe celé moře krkonošských pohádek, vždy vábil, byť byl i z luhů jiných, namnoze cizích. Grandiosní práce a píle v pracích Zeyerových skrytá, kterou ovšem jsem tehdy více jen tušil, umělecká jich výše téměř závratná, vnucovaly mi úctu, jakou necítil jsem k žádnému českému básníku.

Od té doby uplynulo mnoho let. Tiha namahavého povolání, jiná mnohonasobná studia, touha poznati aspoň nejčelnější plody krásné literatury všech národů, kouzlo ruského realismu — jmenuji ho tak, ač s moderním realismem má málo společného, jsa nejen ideální, ale i romantický, ovšem moderně romantický —, kouzlo, kterým jiný básník český mne zatím opanoval, a mnoho jiných ještě příčin uvedly poněkud v zapomenutí oblíbeného druhdy básníka. Karolinská epopeje přivedla mne opět zpět k „staré lásce“. „Osvobozený Jeruzalém“ a „Zufivý Roland“, kteréžto velkolepé básně v překladu Vrchlického staly se mi drahými, ačkoliv pravého ducha rytířského z dob rozkvětu křesťanského umění středověkého podávají nedokonale, ba i frivolně, což zvláště platí o básni druhé, vzbudily ve mne opět milé vzpomínky na Zeyera. Vystihl-li, tázal jsem se, tento veliký umělec a neobyčejný pracovník lépe onen překrásný středověký romantismus, onen svět, dnes při naší zjemnělé sice, a pokročilé, ale zároveň zkažené a rafinované malicherné kultuře tak málo pochopený, ve kterém vyšší moc křesťanství podruhé slavila své grandiosní vítězství nad duchem barbarství, onen svět, který vloživ štěp víry a lásky Kristovy do nezrocených, ale jako skála mohutných a velikých hrudí barbarských národů, stvořil křesťanské rytířstvo, ono rytířstvo, které v celé veřejnosti pojem vznešené cti, nedostižné lásky přátelské, mužné síly i něžné panickosti, pojem vroucí zbožnosti a ideální krásy zároveň s pojmem vojenské chrabrosti a slávy přivedlo na stupeň zvláštní sice, ale dosud nikdy nedostižné výše? Dovedl-li vystihnouti tento svět Julius Zeyer? Tak jsem se tázal, věda, že co se epiky i umělecké stránky týče, vyhověl nejvyšším požadavkům moderního umění.

A už jsem neodolal, abych si nekoupil jeho karolinskou epopeji, ač cena díla kupecká — k velikosti díla na 600 stránek čítající ovšem neveliká — pro kaplanské poměry budila ve mně rozpaky. Tušil jsem, že Zeyer ideálu

²³⁾ 302.

dostihl. Nyní toho nelituji, ba jsem šťasten, že ji mám. Kolikrát jsem se v ní už probíral! Po Calderonových spisech sotva v jiném tak často.

Bylo to k večeru, když přinesl jsem si dílo Zeyerovo domů. Jen jsem přelétl úvod k němu, a už rozechvění mne jalo. Ano, pravil jsem, takové asi bylo rytířstvo, jak tu spisovatel v překrásné předmluvě, která sama o sobě je prací nad míru cennou, píše, nemluvě ani o uměleckém způsobu, jakým je psána. Odpovídá-li dílo úvodu, pak je to práce první třídy, pak je to dílo nesmrtelné, poněvadž nejen umělecký skvost, ale i pravdivé. A pustil jsem se do čtení. Dávno odbyla půlnoc — a já ještě četl. Jako študent při Dumasových hloupých mušketýřích rozčiloval jsem se, hltaje stránku za stránkou. A kolik dní pak ještě bouřilo to ve mně. Ani dnes, kdy romantičnost děje dávno ustoupila požitku uměleckému a klidné kritice, nemohu se zdržeti radostného vzrušení, kdykoliv zahloubám se do dějů Zeyerových slok, báchorek na pohled, jednotvárných, opakujících se a jakoby chudých na ideje, na různovrstvnost vnitřního života psychologického, na vše to, čím vyniká moderní umění až do nejvnitřnějších zábybů lidské duše mistrně vnikající, avšak přece bohatých, jen že pouze opanovaných a jaksi utlumených několika velikými ideami, ideou zbožnosti, cti, lásky k vlasti, spravedlnosti, kultem krásy a poesie, jež rytířstvu byly nejvlastnější. Jen dlužno v tom velikém proudu mohutných dějů postáti a pozorněji přihlédnouti k té drobnější mozaice, a ihned je tu patrn celý ten veliký člověk středověký. Jestliže i pak bude se snad někomu zdáti málo toho — jaký div, středověký rytíř při svých krásných a vznešených a silných ideálech byl jako dítě prostý a nevinný, který s rafinovaným mužem moderní kultury má málo společného; dále mnoho z těch citů, dí velmi správně Zeyer s Tainem, jež ovládaly středověké srdce, dnes vyhaslo, nebo stalo se nám dnešním lidem nerosozumitelným.

Býti ideálním člověkem znamenalo drubdy býti ideálním křesťanem, ideálním poddaným — vlastně měl bych říci přítelem, nebo o porobě není řeči, — ideálním hrdinou. Neodvislý, ba krajní individualismus spojen tu byl s pojmem říše a s pojmem všeobecnosti na tak vznešených základech, že my moderní centralističtí demokraté nebo demokratičtí centralisté, kteří individuálně ve skutečnosti ani žítí ani pracovati neumíme, kteří za sebe dáváme jiným právo i mysliti i jednati, ani tomu nerozumíme, ani toho schopni nejsme, poněvadž nám schází základ, který by naše bezměrné sobectví udržoval v rovnováze — nedím altruismem, ale třeba jen spravedlností a ctí. Proto ani feudalismus v oné době rozkvětu křesťanských ideí nebyl něčím hrozným, ba soudě dle poměrů „manů“ k pánům, ku králům, i poměr poddaných k feudálnímu držiteli musel býti ušlechtilý, založený na vzájemné spravedlnosti, cti, svobodné poslušnosti. A kdo ví, zdali by moderní sociální poměry s feudalismem z doby živého křesťanství vydržely srovnání, myslím totiž co do praktického provádění a co do skutečnosti reálného života, nikoliv co do zásad; co se těchto týče, není ovšem sporu, že moderní zásady společenské v theorii jsou velkolepým pokrokem. Na mravech a zásadách rytířských, které byly vědomím pěstěním vzletu, krásy, spravedlnosti, lásky k bližnímu, mužnosti, svobody, neodvislosti, praktického křesťanství, věrnosti, měl podílů zajisté i lid, nebo byly to ideje, a ideje jsou společné všem, jsou vánkem, který všady proudí. Bylo to vítězí křesťanství, které v rytířstvu středověkém vydalo první veliký květ mravní, a není možno, aby tento rozmach ducha neplnil i paláce i chaty, ano tyto ještě více. A ty ostatní velkolepé pomníky středověké, ty katedrality gotické, tak duchovní a jemné mluví ne o duchu poddanosti, ale o vzletu svobody, ne o „krutém“ feudalismu z doby pozdější, ale o ideálech krásy, síly, souměrnosti, klidu, spokojenosti. Renaisanci bych oproti této gothicce nazval ne dovršení člověka vyzutím z dětské víry, jak V. Hugo vykládá ve svém románě Notre-Dame, ale tím, co Zeyer tak překrásně vylíčil ve svém díle, kde vypravuje o návštěvě Karlové na Východě: zjemněním vzdělanosti, ale i pokleslosti.

Než mluvím o Zeyerově epepeji. Mám vypravovati její obsah? Není to na tomto místě ani možné. Jen tedy uvádím její díly. Obsahuje „Pohádku

o Karlu Velikém“, „Román o čtyřech synech Ajmonových“, „Píseň o Rolandu“, a „Píseň o korunování krále Lovise“. Středem všech jest Karel Veliký. Hlavní ideu možno nazvati „vítězství křesťanství“ nad nevěřícími a opanování jeho v duši národa. S ní snoubí se čistý pojem vlastenectví ku „sladké Francii“. Všecky ty hrdinné skutky bohatýrů křesťanských, od báječných pověstí osobní rekvnosti, až k nejjemnějším a nejšlechtějším záchvěvům srdcí lidských kotví v těchto dvou velikých ideách. Proto nejsou nám ti reci Zeyerovi, byť to i nebyli Čechové, cizí, na opak jsou nám bližší než mnohá česká vlastenecká nebo filosofická báseň, která oslavuje, co československému národu není vlastní, co povstalo na cizí půdě a nejsouc ideou všelidovou, je jenom umělým tvarem na těle našeho života. Aspoň lidu, který ve svém nezkaženém a neporušeném nitru zachoval si nejen katolické přesvědčení a upřímnou lásku k vlasti, ale i nadšení pro činy rekvné, pro čest a poctivost, pro spravedlnost, jež žádá odměnu a trest, bohatýři Zeyerovi nemohou býti cizí. Básník pak, spracovav tak nádherným a velkolepým způsobem ideu všelidskou a historickou, která byť i vymykala se z užšího rámce dějin českých pro národ, který vstoupil na pole kulturního zápasu evropského, má a musí míti své významné místo, postavil si jistě básní svou pomník nesmrtelný, a je pravdě podobno, že bude čtena a čtena ještě pak, až moderní časové básnictví bude složeno v archivech a bibliotékách. Snad pak teprve přijde k platnosti, nebo pravda-li, že Zeyer setkal se s porozuměním a sympatiemi jen užšího kruhu přátel, ač je to pravdě nepodobné, ba povážlivé, brání plnému uznání právě ten úzkoprský moderní obzor moderních proudů básnických. Báseň Zeyerova není pro okamžik, ale světové oslavujíc ideje, je pro století, je nesmrtelna.

Ale i přes to je Zeyerova báseň v jistém smyslu i moderní i česká. Je důkazem, že umělecký i kulturní svět český je schopen i nejvyššího. Při tom ovšem epepeja českých dějin, pokračování „Vyšehradu“, tragika busitství pojata správně jako hřích na velké křesťansko české ideje a její usmíření byla by nám milejší. Tak veliký duch, který v době moderního kriticko škaredohlídství a náboženské a mravní frivolnosti dovedl se povznést až k tomu, že vystihl ideu rytířství v pravém a ušlechtilém jeho smyslu, takový duch i v tragedii českého národa našel by právě porozumění a správný výklad. A stal by se dobrodincem národa jako málo kdo, poněvadž by mu otevřel nevyčerpatelný a vždy znovu osvěžující zdroj oněch věčných zásad spravedlnosti, zbožnosti, cti a síly, který mravní silou povyšuje národy.

Jak jsem podotkl, postihl Zeyer smysl rytířstva dokonale. Nemluvě o tom, jak obrovská je to práce, co vyžaduje genialnosti, aby moderní člověk bez předsudku a úplně pojal a vsál do sebe svět jiný, částečně cizí, ve všech jeho podrobnostech, a aby ty své reky nakreslil tak, jak byli, jak smýšleli a jednali, báseň Zeyerova mimo to podává dílo, které do každého řádku je ucelené, v němž ani sloky není zbytečné nebo nelogické, kde děj zauzlením a vývinem je přirozený, umělecky svrchovaně správný a krásný, oplývající uměleckými krásami v míře přehojné. Závrát pojme člověka, když vše přehledne nad takovým uměním a takovou prací. Jaké scény neskonale něhy, při nichž musí zaslzeti každý čtenář, střídají se tu s ději takové dramatické síly, že maně opět se zachvěje. Jak čistá je láska, jež se tu líčí, jak spanilý panenský půvab vane z těch dívek a žen, jež autor maluje se štětcem mistra, jaká hloubka citu, jaký svět žulové zbožnosti, mravnosti, počestnosti! I špatné stránky povahy lidské bylo nutno líčiti, ale ani ty nepostrádají velikostí „velikých charakterů“ doby rytířské. Co se náboženské stránky týče, vytkl bych snad jen jedno nedopatření, onu vyzrazenou zpověď, ale ani toto pochybení neuráží. Vždyť i tam, kde líčen Turpin, biskup a rytíř, pojem dnes tolik nesrovnalý a často kaceřovaný, poněvadž nepochopený, našel autor cestu, která čestná. Nechtěl tedy ani tam ublížiti.

Nechci unavovati čtenáře nedokonalými řádky, kde možno nasytiti se z originalu vši tou krásou, poesii, nejkrásnějším uměním, jakých péro lidské je schopno. Nebylo též mým úkolem psáti kritiku díla, které stojí vysoko

nade vši kritikou. Jen upozorniti jsem chtěl kruhy svých čtenářů na tento snad největší a nejušlechtilejší plod českého umění, který zajisté daleko proslaví jednou jméno českého básníka. Bylo by hanbou naší, kdyby měl zůstatí neznám a nečtěn. Odporučuji jej každému. Nebudiž vzdělance katolického, který by ho neměl a nečetl. Ujišťuji, že každý milovník umění, velikého, svrchovaného umění, a to křesťanského umění, bude dílo Zeyerovo s rozkoší čísti, že v něm najde povzbuzení pro nejkrásnější ideály, jako málo kde. — Byť se tu jednalo o bojích, o krvavých bojích, nad nimiž moderní humanita právem už uzavřela svůj soud jako nad věcí odbytou, lidstva nečestnou, Zeyer neoslavuje tu krev prolitou, ale toho neskonale vznešeného ducha, který v bojích rytířských se jevil v nutném to druhdy způsobu suazení po všem, co je krásné a šlechtné. Ne bojechtivost roznítí jeho sloky, ale nadšení po rytířském duchu, pro čestnost, pravdu, krásu, něhu, zbožnost, spravedlnost, umění. Proto vezmi a čti.

Básníku přeji z toho srdce, aby se dočkal splnění ideálů, na něž veliký jeho duch je tak bohat.

Discipulus.

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

II.

I k Drahotovu statku zamířily dvě osoby, jdoucí z kostela. Jedna byla hospodářova dcera Johanka, druhá mladší děvečka Kačenka. Pan Drahot, vida je jíti podle oken, vstal a počal se oblékati.

Když se ustrojil, vešel do velké světnice a pohleděv k plotně, u níž se obracela ještě dosti mladá, tělnatá ženština, řekl: „Baruško, dejte mi kávu.“

Oslovená mlčky postavila na stůl kávu.

„Mně se zdá, že jste se špatně vyspala,“ prohodil pan Drahot.

„Protože se musím stále jenom zlobit,“ odsekla Barbora. „Přijdete domů o půlnoci, a pak vyspáváte. Já potom nevím, kde mi hlava stojí. Již abych vařila oběd, a ještě není uklizeno.“

„Nu, snad není tak zle,“ chlácholil ji pan Drahot. — „Karel už snídal?“

„Bodeť — bude snad lepší než jeho pan otec!“ odvětila Barbora. „Spí ještě jako dřevo. Máte-li kávu studenou, co mi po tom! Hned bych odsud utekla.“

„To snad přece ne,“ řekl s úsměvem pan Drahot. „Mně se zdá, že byste se brzy zase vrátila.“

„I raději jsem měla — nežli jsem sem přišla!“ zlobila se Barbora.

Pan Drahot už nepromluvil a počal snádati.

Barbora byla v domácnosti pana Drahoty hospodyní. Pan Drahot totiž po smrti své manželky nemínil se již ženiti. Nač by to dělal! Měl by snad zase poslouchati ženiny výklady? Toho mu není potřeba. Zůstane vdovcem a bude míti úplnou volnost. Ovšem, potřeboval hospodyně, jež by spolehlivě řídila domácnost a dohlížela i k čeládce, neboť Johanka byla ještě téměř dítě.

V té době vrátila se ze služby Barbora Vořechová, jejíž matka měla ve vsi domek. Sloužila několik let v Praze za kuchařku a již prý se služby nasýtla, ač sama nevěděla, čeho se nyní uchopí. Nejrady by se byla provdala, ale chudého si vzítí nemínila, a když se bohatý nehlásil, vstoupila k panu Drahotovi do služby za hospodyní. Pan Drahot s ní vyjednal slušný plat, a mimo to byla jaksi paní v domě, což také něco vážilo. V krátké době se Barbora jako hospodyně dobře osvědčila, a pan Drahot byl s ní úplně spokojen.

I jinak nalezal na ní zalíbení. V Praze osvojila si městské způsoby a na modlitbu a na kostel držela tak málo jako pan Drahot.

Záhy nastala mezi panem Drahotou a jeho hospodyní úplná důvěrnost,

jež vedla — ku hříšnému poměru. Zpozorovala to čeládka, která to rozniesla po vsi. Mluvilo se o tom veřejně, činilo to pohoršení — ale pan Drahot a ani Barbora toho nedbali. Což na tom záleželo panu Drahotovi! Byl neodvislým, a do očí se mu každý kořil.

Tak to trvalo již čtyři roky. Barbora v té době odložila všecku zdrženlivost, s jakou chová se z počátku k hospodáři. Vkládala se do jeho záležitostí, zaváděla to a ono do domácnosti i bez jeho svolení a nedala si poroučeti. Ostatně pan Drahot a ani mnoho Barboře neporoučel.

Za to poroučela ona, žádala od čeládky poslušnost i úctu, a nedostalo-li se jí toho od čeledi, vypovídala jí ze služby. Lichotivé řeči poslouchala právě tak ráda jako pan Drahot a.

Ku Karlovi chovala se celkem lhostejně, ale za to jí byla nejvyšší protivnou Johanka, ač byla tichá a milá dívka a hleděla jí ve všem vyhověti.

Barbora se ráda strojila a měla větší zásobu šatstva než domácí dcera, která si opatřovala jenom nejnútnejší. S hospodařem si ráda vyjela do města a nemálo se pyšnila, když jí jeho známí nazývali slečnou. Bylo-li třeba nakoupiti různých potřeb pro domácnost, jezdívávala i do Prahy, a to obyčejně sama. Měla tam příbuzné, jež navštěvovala, ano, po dvakráte strávila u nich i delší dobu, když prý její příbuzná byla nemocna.

Takový byl život v domácnosti pana Drahoty. On zatím v té době stál se po vůkolí známým, mohli bychom říci proslulým. Rozumí se, že byl v obecním výboru a v místní školní radě; o úřad obecního starosty nestál, že s ním bylo spojeno trochu práce a odpovědnosti. Ale byl i členem okresního zastupitelstva a okresní školní rady. Tim vzrůstala i jeho hrdost.

V obci byly dvě hospody; do jedné chodívali chalupníci a menší rolníci, do druhé „statkáři“, a mezi ně chodil ovšem i pan Drahot a. Majetníci několika velkých statků byli evangelíci, a k těm se zvláště rád družil Nezřídka dotýkala se rozmluva i věci náboženských a tu pan Drahot a činíval si úsměšky z kněží a obřadů své církve, jak toho nečinil ani žádný z evangelíků. Usmívali se, když se chlubil, že už kolik let nebyl v kostele a neposlouchal to „kněžské povídání“ — ale žádný z nich nepromluvil; oni sami chodili a jezdili pilně do svého kostela, ač měli do něho dvě hodiny cesty. Pohlíželi na sebe významně, a z jejich pohledů jakoby vyznívala slova: „Tak mluví o svém náboženství k a t o l í k!“

V něčem měl pan Drahot a nyní dosti volnosti, ale jinak, jak jsme viděli, osobovala si jeho hospodyně takové právo, jakoby byla jeho ženou, ano, snad i větší; aspoň by si byl pan Drahot a nedal tolik říci od manželky, jako si dal od Barbory.

Dnes, sotva posnídal, přišel Vozílek z pošty. Pan Drahot a ihned strhl s novin pásku, rozevřel je a počal čísti. Brzy se tak zabral do čtení, že ani si nepovšimnul syna, který právě vešel do světnice. Spával nahoře.

„Tak co je nového?“ oslovil otce usednuv ke stolu.

„Nu, ten jim tam zas dal!“ pochvaloval si pan Drahot a. „Čtu říšskou radu. Klerikálové by se zase rádi zmocnili školství, ale poslanec Vlasatý jim pověděl! Tohle by tak měl číst náš řídící a farář!“

„Však on kaplan není ani o mák lepší,“ prohodil mladý Drahot a. „Kačka tam vykládá na dvoře Toníkovi a Roze, jaké dnes bylo kázání. A naše Johanka prý pořád plakala.“

„Protože je hloupá,“ řekl pan Drahot a mrzutě. „A co pak zas povídal ten učelec?“

„Jak prý chodí málo lidí do kostela a kdesi cosi,“ řekl Karel. „Já jsem jen tak něco zaslechl. Když jsem šel po síni, Kačka hned umíkla.“

„Nu, mne tam nedostane,“ řekl posměšně pan Drahot a, „to může kázati třeba každý den.“

„Také prý mluvil o evangelících,“ ozvala se Barbora, „že nikdy svou víru netupí a chodí pilněji do kostela než katolíci.“

„To je zas něco jiného,“ řekl pan Drahot a. „Naši kněží a jejich — to

je rozdíl. Já, kdyby mi tak na tom náboženství záleželo, dal bych se hned na evangelickou víru. Ale myslím si, že to nebude dlouho trvati a přestane každé náboženství. Teď už nejsou lidé tak hloupi.“

Pan Drahota se zabral zase do novin. Karel si vzal zatím přílohu a když ji přehlédl, vyšel na dvůr. Tam si dobíral Kateřinu, aby prý mu pověděla také něco z kázání, a Rozu žertem plísnil proč také nešla, aby byla hodnější a ctnostnější.

Roza se usmívala a pohlížela úkradkem šibalsky na Karla, ale Kateřina se zapálila hněvem a řekla: „Však ono by ani vám neškodilo, mladý pane, kdybyste do kostela šel. Však povídal pan páter, že se nejvíce vyhýbají kostelu ti, kdo mají špatné svědomí.“

Kateřina se obrátila, mladého pána si dále nevšímajíc, a ku podivu — on jí na tak ostrá slova ani neodpověděl. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Dne 23. ledna konala „kat.-politická jednota“ občasnou valnou schůzi, která vedle pěkných řečí hraběte K. E. Nostice a kanovníka Kuchynky stala se důležitou promluvou knížete Bedřicha Schwarzenberga. Sympatický tento mladý kníže, doplňuje jaksi přehled události, jež za doby trvání sněmu se sběhly, znovu velice kategoricky se prohlásil proti poškozování Čech Uhry, kde úžasná mravní korupce volá každého, kdo s nimi stojí v jakémkoli poměru, k opatrnosti co největší. Dále hájil velice rozhodně zásadu, aby na říšskou radu volilo se skrze sněm. Všecka ohrazení mladočechů kteří, jak známo, postavili si v program požadavek všeobecného rovného hlasovacího práva, požadavek to absolutismu a krntovlády většiny, požadavek bezohlednosti vůči slabším, nejkrajnější centralisace, požadavek, který rázem poráží a ze základu vyvrací vše, co zbylo po historických socialně-politických vzpomínkách, pravíme, všecka statoprávní ohrazení nemohou zakrýti, že našemu statoprávnímu a národnímu ideálu odpovídá jedině volba do říšské rady skrze sněm. Vždyť bude-li uskutečněno státní právo české, bude to český sněm, který prostřednictvím svých delegatů bude vyjednávati s králem, či dle moderní ústavnosti s „vládou“. To je tak jasné, že jen okamžitý oportunismus nebo zřikání se všeho historismu může vésti k neuznání tohoto požadavku. A pak právě tyto volby nutně vyžadovaly by si rozšíření práv českého sněmu. Kníže

těžce si stěžoval do krátké doby zasedání jeho. Že to musí demoralisujícím způsobem působiti, když členové komisi při vši své snaze vědí, že práce jejich přijde do koše, každý přizná. Celý sněm je pak jen komedii. Ale je obrazem moderních poměrů, kde trochu frazovitě lasklé repraesentace před obecnstvem také stačí k vypnutí hrdých prsou a k okázalosti s vlasteneckými zásluhami, byť to byl vlastně všecko švindl. Nejvýznamnější stránka projevu knížete Bedřicha zdál se nám jakýsi pokyn na parlamentární poměry říšské. Mluvil právě o státním právu českém jako o požadavku, na němž česká šlechta nezvratně stojí. Vyznal, že do adresní komise vstoupil s celou poctivostí své duše a že věří v podobnou poctivou opravdovost ostatních českých zástupců. A tu řekl, že konečně stane se české státní právo proto nutným, poněvadž říšská rada stane se institucí nemožnou, poněvadž vůbec centralistická vláda nade všemi zeměmi na říšské radě zastoupenými nebude možná. Poslední léta tomu skutečně nasvědčují, že přijde doba, kdy Cislajtanie bude bez vlády kdy říšský sněm rozbije se na vlastní nepřirozenosti svého sestavení. A proto měly by býti požadavky státního práva, pokud jsou mladočechům i velkostatkářům společné, určitě stanoveny, aby, až ona doba přijde, celá zem, nebo aspoň převážná většina obyvatelstva mohla z celou váhou svou vystoupiti pro požadavek svého práva. Je to myšlenka přirozená a proto doba, snad jedině možná. Mladočeši pro

příslušný návrh princův a adresní komisi, jak známo, nehlasovali; máme za to, že ne tak k vůli věci, ale k vůli ohledům na venek, kteréžto nešťastné ohledy jsou vůbec kletým dědictvím našich a smutným svědectvím naší politické mravnosti. — Ostrou kritiku českých poměrů přinesla hradecká „Obnova“ (č. 50.). Uvádíme z ní několik různých řádek. Dí mezi jiným. Dnešní politická situace je dávno jasná. Nejlépe ji ozářily volby do zemského výboru, jež volají k českému lidu: „rozdělili sobě roucho mé a o můj oděv metali los“, nebo volby ty byly bezpříkladným u nás shonem za vysoce placenými úřady; hlavní vůdcové volili raději pohodlně a klidně úřadovati v Praze za 3000 zl., nežli ve Vídni státi na stráži českých zájmů. A bankovky berou bez českých nápisů a je jim zcela přirozené, zač dříve kaceřovali staročechy. Český lid měl za to, že po šestileté neprudší opozici, že po řadě skutečně trapných politických zkoušek stane se ku p. p. dr. Herold ministrem a on se náš nej přednější řečník, státník a politik obětavě spokojí třeba jen — intendantsvím v Národním divadle. My čekali, že p. dr. Herold bude co nejdříve nejplatněji spolupůsobiti při řízení osudu národa našeho, že jméno jeho bude do mramoru dějin českých zapsáno a on zatím odhodlal se rozhodovati, která fraška se na pražské divadelní jeviště připouští a která nepřipouští. Zde nenasnadno satyru nepsati a p. dr. Herold by si zasloužil, aby se mu povědělo a to ze strany mladočeské, že se nesluší city národa a lidu do největší krajnosti rozbouřiti a rozechvěti a pak utéci se do intendantské divadelní lože a kukátkem pásti se na baletních představeních a rozhodovati, pokud je lze připustiti a pokud jsou upřílišené. Takovouto kariéru český lid od velebeného svého nej přednějšího Herolda věru že nečekal. A co p. Adámek? Ten patrně asi cítí, že politika mladočeská nepůjde dlouho za dosavadního pěkného počasí v před a proto si vzal v zemském výboru dovolenou do příštích říšských voleb, v nichž mladočeši mohou dostat kapitální výprask. Podle dané situace bude se moci pak zemského výborství vzdát anebo nevzdát a tu v každém případě zůstane hezkým. Jeho jednání nezdá se

býti dosti upřímným. Svě doby malovaly ho „Šipy“ jako krysu, která z tonoucího staročeského korábu v čas utíká. — Vrcholem pak komiky, vlastně smutnohry při volbě zemského výboru jest volba dr. Ed. Grégra, jež si zvolili — sedláci, venkovské obce. Ti naši agrárníci jsou skutečně kubíci! Oni jsou vždycky „výborně“ o svých zájmech a přátelích informováni. Nyní všichni volají po ochranných clech na cizí mouku a cizí obilí a jest-li pak se pozeptali a přesvědčili, kdo dodává mouku (a jaká ta monka je) do zemských ústavů, jež jako člen zemského výboru spravuje jejich jinak fidelejší a fešácký zástupce p. dr. Ed. Grégr? Odporučujeme pánům, aby se o tom informovali, je to také ostatně jejich povinností vůči voličům. — Na říšské radě předložena vládou předloha volební opravy. Prozatím jen podotýkáme, že předloha, která ponechávajíc dosavadní volby, ustanovuje ještě několik poslanců, které voliti mají všichni dosavadní voliči, volíce ještě jednou a pak všichni zletili mužové až na malé výminky, setkává se v theorii s odporem, ale v praxi s úspěchem. K té věci se vrátíme. Hrabě Ledebour, ministr orby, podal návrh zákona o rentových statcích a rolnických společenstev, kterým vyhrazují se sněmům vzácná práva. Ve Vídni slaví antisemité proti požidovělé svobodomyslné buržoasii opět skvělé vítězství. Kdy se emancipujeme asi my? Ty výborské volby už křičí, aby ten chlév české veřejnosti byl trochu vymeten.

Síla socialismu. Jak silně je v lidu rozšířeno učení socialně-demokratické lze jistě zvědět jen tam, kde je všeobecné hlasovací právo zavedeno. Tak víme, že při volbách do sněmovny v Německu r. 1893 odbývaných, připadlo socialní demokracii 1,786.738 hlasů, více než kterékoliv jiné frakci sněmovní. Katolické centrum spojilo na svých kandidátech jen 1,468.501 hlas. Socialistických poslanců je v německém sněmu již — 47. Dle počtu hlasů měla by býti socialistická frakce nejsilnější. Že jí není, vysvětluje se tím, že u ostatních stran mnoho voličů zdržuje se voleb, čehož u agitatorské frakce ajvajpartaje není. V království Saském odevzdáno pro socialně-demokratické kandidáty 173.000 hlasů, pro jiné 318.000 hlasů, tak že

skoro polovice hlasů připadla socialistům. Jen 45.000 hlasů činí rozdíl. Mají 14 poslanců z 82. Ačkoliv jednotlivé státy německé mají volební právo omezené, mají v Bavořích 5, ve Vírtemberku 2, v Badenu 3, v Hesenu 3, atd. sociálně-demokratických poslanců. Listů měla tato strana r. 1894 na 80 politických novin, mezi kterými 37 denně vycházejících; jeden vědecký, redigovaný Kautzkym, 2 humoristické, 1 zábavný a 65 odborných, každý skoro s mnoha tisíci předplatiteli. Tento obrovský vzrůst sociální demokracie vykládá se vedle hmotných příčin hlavně z nábožensko-mravní pokleslosti, zvláště též rozrušujícím učením protestantismu a židovské moci, v jejíž službách sociální demokracie stojí. — V Rakousku pod vůdcovstvím žida Adlera učinila sociální demokracie v posledním čase veliké pokroky. Na sjezdu vídeňském r. 1894 bylo zastoupeno 796 sdružení, reprezentujících 120.530 členů. Morava a Čechy jsou velice socialistické. Českých socialistických listů je na 30. Jakmile stane se sociální demokracii rakouské dostupný parlament, bude to znamenati nový rozmach socialismu. Že je u nás úplně ve službách židu, je známo; téměř všickni vůdové její jsou židé. — Ve Švýcarsku je sociální demokracie slabá přes všechny svobody, kterými země se vyznamenává. Vysvětluje se to tím, že Švýcaři nelpí pod jhem židovstva jako jiné země, že má četné dělnické spolky, velice svobodomyšlné, tak že jen ta nejkrajnější třída duchů oddává se socialismu revolucionářskému, že je tu pevná organizace malopřemyslníků a dost spolků katolických. — V Itálii byl dosud revolucionářský socialismus zastoupen hlavně na severu. Nebyl příliš silný, poněvadž národ italský posledních 25 let zanjat byl velice svými poměry politickými. Pak byla Itálie židovstva dlouho prázdna a jako země katolická dobře opatřena. V poslední době pod panstvím liberalismu s židovským vlivem našel si do Itálie cestu i socialismus. Je poněkud jiného druhu než u nás, jelikož i povaha národa i poměry místní více k banditství než k theoretickému socialismu vedou, ale zmohl se úžasně. Násilně potífen Crispim při prvním rozmachu, připravuje si pevnou půdu. — Ve Francii zastoupen je Marxův socialismus Gredem, Devil-

lem a Lafarguem. Tak zvaní possibilisté, kteří jako politikové hledí dosáhnouti, co se dosáhnouti dá, stojí pod Brousem, Malouem a j. Jich síla je v socialistických obecních zastupitelstvech, jichž mají v rukou mnoho. Není-li pravých revolucionářských sociálních demokratů ve sněmovně, je toho prostě příčinou, že radikální poslanci, jichž je skoro polovina, nejsou o nic lepší sociálních demokratů. Krutý vládní absolutismus a centralismus, naprosté panství židovstva a radikálních zásad nedají socialismu tak samostatně vykvésti jako v Německu. Ale půda víry a auktority je i tu hrozně podryta. — V Belgii vyvinul se pod vůdcovstvím Anseele a Valdersa a Bertranda socialismus německý. Jeho síla spočívá v odborné organizaci. Socialismus a liberalismus zápasí tu stejnou silou s uvědomělou stranou katolickou, dělíci se rovněž na stranu více konservativní a lidové sociální. — V Anglii je sociální demokracie slabě zastoupena. Odporuje mu hlavně povaha anglického lidu. Jakéhos úspěchu dodělali se tu dr. Aveling a Marxova dcera Eleonora. Je tu sice četných dělnických sdružení bojujících za zlepšení svého stavu, ale všecka stojí na stanovisku trvajících sociálního řádu. — V Dánsku za to je socialismus velice silný, jsa dobře zorganizován ve spolku s 200.000 členy a 180 odbory, nevčítaje v to odbornou organizaci s 40.000 členy. — V Americe socialismus se neujal, za to bují v Australii

Zločinná statistika. Dle l'association catholique. listopad 1895 bylo ve Francii od r. 1841—1891 mladistvých zločinců: sebevražd od nedospělých roku 1841 149, r. 1891 468; vražd rodičů od dětí spáchaných r. 1841 1, r. 1891 3; vražd dítek od dětí spáchaných r. 1841 24, r. 1891 31; zatčených dítek pro tuláctví r. 1841 1094, r. 1891 3531; zatčených dítek pro žebrou r. 1841 364, r. 1891 1753; zatčených dítek pro poranění a vraždy r. 1841 2761, r. 1891 5101; zatčených dítek pro krádež r. 1841 5650, r. 1891 15.756; zatčených dítek pro nemravnost r. 1841 260, r. 1891 783; zatčených dítek pro vzpouru r. 1841 868, r. 1891 2562; zatčených dítek pro jiné zločiny r. 1841 2422, r. 1891 6727. Celkem r. 1841 13.593, r. 1891 36.715. Zlo-

činnost u dítek se tedy asi ztrojnásobila, ačkoli v ústavy polepšovací, jež ročně přijímají na 1200 dítek náchylných ku zločinnosti, se množí, tak že k trestnímu odsouzení přistupuje se jen v nejnnutnějších případech a i tu jedná se se vši možnou mírností. I naskytá se otázka: kdo to zavínil? Škola bez Boha v první řadě. Ze 100 odsouzených 11 dítek navštěvovalo školy náboženské, 89 školy beznáboženské. A to sestavil a vyšetřil ne kněz, ale soud Seineský.

Literatura.

Svatý Prokop, jeho klášter a památka u lidu. Napsal dr. Frant. Krásl. Cena 3 zl. Dílo vdp kanovníka líčí život a působení sv. Prokopa, slovnutného zakladatele slovanského kláštera v Sázavě, osudy tohoto kláštera, jakož i vývin a rozšíření úcty k sv. Prokopu v Čechách a v cizině. Poněvadž svatý Prokop patřil k duchovenstvu slovanskému, to jest k takovému, které přidržovalo se obřadů v řecké církvi obvyklých, na slovanský jazyk převedených, jest v díle popsán tento obřad podrobně a vyličený jsou v něm osudy slovanské bohoslužby, ustoupivší, jak známo, s pádem velkomoravské říše a pro odvislost Čechů na Němcích i kulturní i politickou, poznenáhlou obřadu latinskému. Karel IV. Otec vlasti obnovil památku slovanské bohoslužby v klášteře pražském „Na Slovanech“ zvaném, ale i tato památka na svaté apoštoly slovanské Cyrilla a Methoděje nepřizní doby zanikla. Dlužno toho litovati. Vítězství latinského obřadu v Čechách mělo veliký kulturní význam pro náš národ, poněvadž jej přivedlo blíže k západní vzdělanosti, již mu otevřelo, čímž dán národu českému takový kulturní zdroj síly, že v bojích o své bytí proti německému nepodlehli a nebýti tragické, byt i slavné zpronevěry českého lidu své historicko-kulturní myšlénce, jež tenkrát záležela v úkolech z katolicismu a západní vzdělanosti vyplývajících, nebýti zvláště osudného jeho přilnutí v době českobratrské ku kalvinismu a vůbec ku cizáctvu, který vytlačil mu ze srdce dávnou lásku k tradicím vlasti, vloživ do něho jen fanatism k jednotě a bratřím, pravíme, nebýti této dvojí, hlavně ale druhé zpronevěry, národ český stál by

tu dnes silen a mocen, jako málo který. Nejsme tedy takovými nadšenci slovanské liturgie, abychom z nějaké slovanské utopie, jak našimi rusofily lživě se nám hlásá, z utopie tím větší, že volání po slovanské liturgii a náky na její vyhynutí v minulosti vychází z nevěreckých redakcí zaprodaných listů, přáli si porušení té velkolepé jednoty, která váže nás s celým tělem Cirkve Kristovy a která už tolikráte, nejprve za Methoda, pak v době husitské a v reformaci nás zachránila před zahynutím, ano zachránila proti vlastní vůli. Ale přece dodáváme, že líto nám přetržení onoho svazku, který český národ jaksi viditelně spojoval s jeho slovanskými věrozvěstci sv. Cyrilem a Methodějem. Když jsme velkolepé dílo Kráslovo pročítali a viděli ten skvělý rozkvět slovanského ducha na základě velkolepé jednoty s Římem trvajících, když četli jsme o bolestných osudech tohoto slovanského kleru, cítili jsme, že s ním vystěhovalo se od nás kus lásky cyrillo-methodějské, kus toho ducha se slovauskými bratry nás vižícího. A bylo nám líto ztráty té, nebo co nerozpakoval se obnoviti ani Karel, Otec vlasti s kardinálem tak velikým jako Arnoštem, to nemůže býti nedobré, církvi a víře a národu neprospěšné. Vyznáváme že litujeme, že Karlova vymoženost a privilej leží zapomenuty. Není pochyby, že zlatým písmem by se vepsal do srdce českého národa, kdo by slavné dědictví Karlovo obnovil. — Dílo kanovníkovo je dílo veliké vědecké ceny, jedno z nejcennějších jaká v posledních desetiletích vyšla. S neobyčejnou pilí sebrán tu veliký material tištěný i původní. Při tom čte se mile a zajímavě. Ach, jaký podává rozhled do prvních dějin českých. Jak často sevře se srdce čtenářovo nad zaviněnými událostmi, osudnými událostmi. Kdo je milovník historické četby, neopomeň zaopatřiti si dílo toto. Nám Čechům jako národu malému, zvláště je třeba pilné historické četby, ovšem pravdivé, dobré, ideální, nebo jen v ní najdeme individuálně českého uvědomění proti kosmopolitismu, který v socialismu a obnoveném hnutí po česko-bratrském lživém humanismu do našeho lidu se vtírá. Z historických málo které je tak k tomu stvořeno, aby zapálilo česká srdce pravým českým duchem, jako velkolepá práce o jednom z nej-

slavnějších českých patronů. Taková četba dá velikou mravní sílu, vypěstuje český charakter, dá nadšení a porozumění pro velké úkoly českého národa dá i útěchu v dobách zlých. Ano, v pravdě, při všem rozechvění, jež osudy vlastního národa vzbuzují v srdci čtenářově, při vši bolesti nad jeho ranami nelze nevyznati, že právě z nich vane do pravého českého věřícího srdce útěcha, tvoří se české ideály a víra v ně. Odporučujeme dílo vdp. dra Krásla co nejvšeleji. Vždyť konečně je to hned první povinnosti Čecha i katolika, aby znal první hvězdy na jeho národně církevním obzoru. — Časopisu českoslovanských bohoslovců „**Museum**“ vyšlo XI. ročníku čísla 1. a 2. s velmi vybraným a cenným obsahem. Jak veliké musí býti nadšení a jaká vytrvalost, když mladíci, kteří teprve přistoupili ku zdroji katolického poznání a nazírání, dovedou napsati právě tak různorodé a cenné jako tuto. Slibili jsme, že o „**Museu**“, které nám na srdci leží, napíšeme vážnou úvahu. Neučinili jsme tak dosud, ale učiníme tak jistě jednou. — „**Zábavy večerní**“ přináší (roč. XVII. č. 1.) obsáhlou časovou povídku od velice známého a druhdy velice oblíbeného literáta Ol. Seykory „**Konec písně**“. Že mohl napsati jen něco cenného, rozumí se u takového spisovatele samo sebou. Zde hlavně časová a kritická stránka povídky bude vzdělaného čtenáře zajímati. Odporučujeme vše. Cena 60 kr. — „**Kristus zraněný — duše zraněná**“ jsou postní řeči vdp. Leopolda Koliska, faráře v Olši na Moravě, které vynikají citem v pravdě rozníceným. Cena 30 kr. je nepatrná. — V bibliotéce „**světových kazatelů**“ vychází mistrný překlad řeči Lacordairových, jednoho z nejprvnějších mistrů řečnictví celého světa a všech dob. Znajíce originál můžeme tvrditi, že překlad je výborný. Cena sešitu 25 kr,

u A. Jaroše v Jihlavě. — „**Hrr na klerikaly**“ a „**Církev a klerikalismus**“ jsou výborné dvoukřejcarové časové brožurky lidové, na které proto zvláště upozorňujeme, že ohavný boj pokrokářské bídné smečky v poslední době proti všemu, co je čestné, mravné, věřící a vlastenecké stupňoval se k fanatismu zběsilému, v pravdě nepřičetnému. — Tomáš Bílek, opisovač zemských desk a takto slovný historik před Hospodinem, začal u Bačkovského vydávati „**Dějiny o zlopověstném řádu jezovitském**“, které, jak se zdá z prvního čísla, budou pamfletem jak náleží podobeným. Jedovaté péro spisovatelovo zapominá, že hanbu a opovržení, jež seje, padnou na šediny jeho. Řád jesuitský i tuto mstu snese, ale nikoliv čestná památka po spisovateli, „reformaci“ tak dost pošramocené.

Drobnosti.

Špatné důkazy škodí. Jeden protestantský missonář na Madagaskaru poučoval krále o pokolení lidském. Mezi jiným děl: První žena byla stvořena ze žebra mužova a od té doby má tato o jedno žebro více, než muž.

To bude snad mýlka — odvětil král. Mýlka? Ó nikoliv. To je pravda, za níž dávám čest i život svůj.

I kázal král zavolati muže a ženu a děl missonáři, aby sám žebra jejich počítal.

Ten počítá jednou, dvakrát, od shůry dolů a naopak a pokaždé u obou napočítal stejně. Zrudl, zajikal se, a posléz dokládal: pakli jsem se v tomto zmýlil, tedy to ostatní je pravé.

Ale král odvětil: Pakli jsi v tomto nepravdu řekl, zajisté i dalším pravda nebude.

Vezmi si z toho naučení: qui nimium probat, nihil probat, t. j. špatné důkazy více škodí, nežli dobré prospívají.

Obsah „Obrany“ :

Banka Rakousko-Uherská —r. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský (Pokrač.) — Karolinská epepeja. Discipulus. — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasláno přímo do administrace: Ostrovní ulice č. 1508—II..

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák..

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. -- Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. -- Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádykem. Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné buďž zasíláno. -- Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Postní úvaha.

Myslí-li někdo, že postní doba diktuje nám následující úvahu, která jsou na úvodním místě má býti vždy časová, klame se. Půst není v Praze ani dost málo časový. Hlučné zábavy, tance, muziky, chantany, žertovné večírky střídají se jako v nejpilnějším masopustě. Mají mimo to ještě tu zvláštnost, že s oblibou pořádají se v pátek. Naši křesťané dávno už nechápou, že by pátek v témdni nebo půst v roce byly nějakými dobami zvláštními. Postní úvaha byla by tudíž thematem nejméně časovým. Jiná okolnost dala podnět našim řádkům. Stalo se něco, čeho se asi moderní společnost nejméně nadála. České listy spustily nedávno jadrné postní kázáníčko, mravní kázáníčko. Žalovaly na mravní úpadek naší veřejnosti. To je zajisté zvláštnost, které nelze nechat nepovšimnuté.

Však je to také pozoruhodná událost! Dosud spíše pro potěšení vypravovaly nám o hnusných šmejdech francouzských, které jako přivaly den co den valí se na tak zvaný výkvět francouzské společnosti. O škandálech uberských psaly s vlasteneckou pochoutkou. O Crispim a jeho čisté bandě referovaly rovněž s gustem. Jediné, co snad kalilo jim radost, byla okolnost, že vše se týkalo po většině svobodomyšlné buržoasie. Strašný úpadek mravnosti a vnitřní rozvrat, o kterých tyto smutné události svědčí, zdály se nás dotýkati jen jako diváků, škodolibých diváků. Že by i u nás nebylo vše v pořádku, ani nám snad nenapadlo. Že by při našich národních a politických bojích, ve kterých jsme ukázali tolik ideálního nadšení, tolik práce, sebezapření, tolik obětí a síly, také naše veřejnost klesala v mravní úpadek, nikdo nevěřil. Katolické hlasy, které dávno varují a volají na stráž, pomíjeny mlčením, lehkováženy jako hlasy konfessionální úzkoprstosti nebo řemeslného mravokárnictví ba i kárány z reakcionářství a nevlastenectví. A nyní najednou takový výkřik z čistého jasna: klesli jsme, klesáme mravně.

To tedy už něco znamená. Z případů mravní pokleslosti jednotlivců byť i četnějších a četnějších, hlava nás nebolela. Byly vždy a budou. Mravní úpadek jednotlivce padá vždy do očí, tvoře nejen nápadnou protivu s okolím, ale upadáje pravidelně též pod paragraf trestního zákona. Ani

maskou „slušného chování“ nedá se na dlouho zakryti. Odbývány tudíž více jen jako interessantní románky, k nimž jen pro slabé duše přidána tu a tam nějaká mravní sentence. Ale opravdový výkřik o mravní kleslosti celé naší společnosti? Když takový projev nalézá širokého ohlasu, pak už to něco znamená. Nebo u celé společnosti mravní úpadek pro ty, kteří v ní žijí, není tak zřetelný. Jako neznámá poznenáhlé chladnutí vody, kdo v ní déle se nalezá, tak nesnadno postřehnouti bez širokého rozhledu mravní výši společnosti, s kterou člen její je tisícerymi svazky spoután. Tu musí to býti už opravdově vážné symptomy, povážlivé a do očí bijící, aby daly vznik podobným úvahám, jaké v poslední doby se zjevily a se souhlasem se potkaly.

Máme sice celou koterii jakýchsi moderních mravokárců nebo kritiků českého života, kteří sledují prý umravňující cíle. Je to odzev hnutí, které na Rusi způsobila škola Tolstého a oněch realistů, kteří s láskou sice, ale nemilosrdným pérem tepali neduhy ruského života byrokratického, společenského a národního, nebo odzev hnutí, které ve Francii známo jest pode jménem novokatolicism, klonícího se však více k mysticismu — nazývají ho též proti materialismu spiritualismem. — ale není ani prvním ani druhým. Naše česká povaha zůstala si věrna, a přidržela se německého protestantismu. Místo křesťanského realismu nebo novokatolicismu dala nám „umdlené duše“, „osamělé duše“, „zlomené duše“ a různé jiné duše, „Magdaleny“, volání po „bratrském humanismu“ a jakés zamračené, zlostné, trpké kritikářství spojené s okázalým opovrhováním té naší moderní mizerie. Na tyto hlasy, které opravdovým pytváním českých poměrů se ani nezabývají, jsouce pod vlivem duševního jitření, jaké způsobily vnitřní rozklad protestantismu a kosmopolitický rozvrat moderní nevěrecké a zbědované společnosti, neměli hychom ohledu. Ale o mravním úpadku naší společnosti ozvaly se hlasy domácí, stojící s naším veřejným životem národním, společenským a politickým v úzkém styku, které přímo tvoří organickou část její. Když ony do opravdy pustí se do nářku o zvrhlosti mládeže, o rozvratu života rodinného, studentského, školního, společenského, národního, politického, pak už je to opravdově postní kázání, které je s to, aby probudilo k rozjímání. Mimo to dlužno za to míti, že nevyšlo ani z opatrnosti a rozvahy, ale z uleknutí, které proti vůli silou nebezpečí se projevilo. Vždyť je to vlastně doznání, že ta opěvaná svobodomyslnost, ten moderní ideal nejzářnější a vymoženost prý nejvzácnější, přivedla nás k úpadku mravní úrovní české naší společnosti. Nedá se mysliti, že by to bylo opravdově kající doznání a volání po „zdravé reakci“, nýbrž dlužno tyto hlasy považovati skutečně jen za mimovolný projev, jež si vynutilo náhlé mocné rozechvění a poznání. Má tedy svou hroznou váhu. Nemůže býti pochyby, že tu mravní úpadek české společnosti je a že vědí o něm i tam, kde by ho rádi zakryli. Katolickým listům může býti zadostiučiněním, že konaly se sebezapřením nepřijemnou a nevděčnou, ale vlasteneckou povinností, nepřestávajíce ode dávna kárati a odkrývati mravní neduhy, nechť jevíly se ve společnosti nebo ve škole, nebo mezi studentstvem, v literatuře, v žurnalistice, v politice a jinde.

Nuže, které jsou ty zjevy mravního úpadku v české společnosti, tak že i do liberalních očí bijí? Vyličiti je do podrobná a v celé hrůze dovedl by snad jen ten, který vidí za kulisy. My jen tak letem na některé poukážeme, které týkají se více politiky.

Ve svých národních a politických bojích neměli jsme nikdy nedostatek velikých mravních charakterů. Jaké to postavy vesměs úctyhodné, ti naši vůdcové z doby probuzení i z doby pozdější. V každém z nich byl národ velik, nebo v něm zrcadlilo se i svaté nadšení všeho lidu. Ve stínu jich velikého charakteru rojily se idealy, které neuvěřitelnou a neslýchanou věc učinily možnou — rozkvět umrtveného národa. Kde jsou dnes ty zářící vzory občanské bezúhonnosti, naprosté spravedlnosti, čistého nadšení, opravdového demokratismu? Či český národ už nerodí více Sušilů, Palackých, Riegrů? Při obecném mravním úpadku ovšem i charaktery mizí, ale že by česká společnost byla již tak daleko, nemůžeme věřit. Má ona ještě své nezkažené kraje, má i rodiny se svatým zápallem pro vše krásné a dobré, má i své kruby, kde vznešené ctnosti od mládeže se pěstují. Spíše bude pravdou, že česká veřejnost je na tom stupni, že charakterů jako vůdců nestrpí. Ve vůdcích lidu zrcadlí se nejen doba a její hesla, ale i mravní úroveň společnosti. Kde lidé bezcharakterní, otevření sobci, lidé, kteří k nejmělkřejším zásadám za potlesku davu se přiznávají jako k něčemu svobodomyšlnému, demokratickému, kteří lesklou, ale mělkou genialostí, lehtáním lidových vášní a hrubým lichocením národu imponují, tam Riegrové nemohou být vůdci, tam charakternost je přílišným konservatismem, úctou před spravedlností slabostí nebo nevlastenectvím, hájení odvěkých zásad lidských proti zabrávání si revolucionářstvím reakcí. Taková společnost jich nestrpí. Nebyly to tedy jen politické chyby, které přivedly Riegra k pádu, ale úpadek veřejné mravnosti, která chce mítí vůdce, v nichž by měla vlastní své zrcadlo. Také nelze jinak vysvětliti onu náhlou změnu v politických a společenských názorech v dějinách neslýchanou, která před šesti lety se u nás udála, než dávným vnitřním rozkladem české společnosti. Jako u jednotlivce mravní rozklad dávno hotový, bývá vnějškem kryt, až pak náhle objeví se v celém rozsahu, tak i u nás mravní úpadek musel býti už hotov dávno dříve. Volbami propukl a strhl i jiné s sebou. Přebíhání poslanců a voličů od zásad konservativních k liberalním lze přec jenom bezcharakterností a mravním úpadkem vysvětliti a nikoliv politickou nutností. A tak vítězství české „svobodomyšlnosti“ bylo především projevem klesání mravní úrovně v lidu. První nadšení to poněkud zastíralo. Dnes však po šestiletém panství českého liberalismu budí mravní porušenost společnosti hrůzu. Nikdo jí neupírá. České hlasy volají o pomoc. Nejsme to tedy my, kteří očerňujeme; my jen referujeme.

Co praví se nám o českém životě spolkovém, který je dnes projevem všeho toho, co lidem hýbe a v něm působí? Malé drobné spolkářství, které nabylo povážlivých rozměrů, není namnoze než zástěrou flamendrovství. Členství spolkové slouží jen na ospravedlnění tohoto flamendrovství před svědomím a ubohou rodinou, pravím ubohou, pokud i ona nebéře v tomto spolkářství podílu. Toto spolkářství je děsnou blízou moderní společnosti. Změlčení zásad, neřesti, rozvrat rodin, bídná výchova dítek, revolucionářství a pod. vymoženosti moderní socialní doby v něm mají své kořeny. A co nejhorší, ono dává všemu tomu jakés ospravedlnění socialní a jakous oprávněnost, jež má za následek hrozné zmatení mravních názorů. Vznešená idea socialní, pracující pro blaho dělnického lidu, převrátila se v nich v karikatury nejbídnější. Jsouce plodem moderní doby, jsou tyto spolky ovšem i obrazem

smýšlení rozumového a mravního našeho lidu. Jsou strašným svědectvím mravního úpadku. Spolky velké, tvořící část národní organisace a obsahující mezi členy výkvět tak zvané intelligentní společnosti, trpí rovněž moderní krizí mravní. Žádají-li práci čestnou, nezištnou, neudělující buď honoráře nebo neposkytující k němu příležitost, živoří. V ostatních sotva že v zájmu dobrých a nutných účelů škandály jen jen že se ututlaly. Některé jiné jsou prostě rejdištěm politických šplhavců a mají osobnostem přispěti k moci. Nesjednocují tu veliké ideje a úkoly, ale okolnost, že jen v takovém zdržení lze dostati se vzhůru. Proto tolik malých v nich frakcí a stran. Nevyvolaly je zásady, ale „osobnosti“ daly si hesla frakcí. aby jimi zvítězily a přišly k vlivu. Ony nesjednocují se s ideou spolku, ale nemilosrdně ji tříští, aby měly své heslo a jím snad zvítězily. Ne prospěch národa a dobré věci, ale sobectví ať hmotné nebo jiné je posledním cílem, který nutí k horečnému boji všech proti všem. Nejen přes mrtvoly osob, ale přes mrtvoly cti, zásad, vlastenectví kráčí se tu dále. Je pravé štěstí, že náboženství není populární a nepomáhá k penězům, hodnostem a k moci. Co by se z něho stalo! Hausný jansenismus nebyl by proti tomu ničím, starozákonní farizeové byli by proti horlivcům, kteří by se jen jen rojili, praví světcové. V pravdě, nic nekřičí tak o té moderní mizerii, jako to naše zbědované spolkářství.

Naší chloubou byla a jest naše samospráva, pro niž svedeno mnoho vážných bojů. Jak to stojí s ní? Je-li pravdivá píseň o mravním úpadku české společnosti, musí se jeviti i v ní. Máme-li věřiti hlasům, které již od dlouhé doby nepřestávají žalovati na instituci naší samosprávy, musí býti stav její žalostný. Mají-li tyto hlasy pravdu, vrátily se do naší samosprávy doby Franců, které důstojně zastupují dnes svobodomyšlní (!) příslušníci buržoasie. Úzkoprsé šosáctví, kmotrovské protekcionářství, nadutost, pod níž intelligence nemá se nejlépe, a zase mělké snažilství a boj za placené úřady jsou tu prý věci zcela obyčejné. Kdosi pravil tyto dny, že ve vadách naší samosprávy je viděti naši malichernost a nevyspělost pro samostatnost a samovládu. Je-li jen něco z toho pravda, co se jí vytýká, svědčí spíše o úpadku mravní úrovně společnosti. Že tu patrnější a více bije do očí, je pochopitelné: rámec činnosti je menší a přehlednější. Není zajisté bezvýznamné, že ze všech těchto sborů kněžstvo je vyloučeno, někde zákonem, někde de facto, jakoby dle úmluvy. Zástupce mravních zásad z povolání nemůže tam míti místa. Najdou-li se přece tu a tam, pak činí buď instituce čestnou výmiuku, anebo kněz není tím, čím má býti.

Měli bychom ještě promluvíti o dlouhé řadě věcí, v nichž úpadek mravní se jeví, jako o Národním divadle, jež nazval jeden list nenárodním šantanem, o těch ostatních místech zábav, o literatuře umění, a j. a j., ale zmiňujeme se dnes už jen o jednom ještě zjevu, který ostatně souvisí s tím, co jsme řekli prve o přecházení vůdcovství v národě do rukou mužů, kteří charakterem jmenování býti nemohou. Kde kdo pozoruje, že popularitu, oblíbenost, vděk, úctu a uznání získávají si v naší veřejnosti ne mravní charakterem, ale genialní mravní ledabylost, ne pevná zásadnost, ale koketování s revolucionářstvím různého druhu, ne čistota mravního štítu, ale spíše genialní porušenost. Pozorujte jen, jaké stavy stoupají ve veřejném mínění a jsou v něm láskou hýčkány a jaké v něm klesají, příslušníci jakých vrstev nabývají i odměn čestných a hmotných nejen od bavící se společnosti, ale i od měst a seriousních

korporací. Pozorujte, kdo všady vede velké slovo a naslouchajte zásadám, které se tu blásají, kdo musí nejen mlčeti osobně, ale ani odvážiti se nesmí s míněním jiným, pozorujte násilnictví, které v politických a socialních názorech provádí se s rabstvím v pravdě staropohanským, a pak uvažujte, klesla-li mravní úroveň naší společnosti čili nic. Naznačili jsme tu zúmyslně některé věci jen temně, abychom se nestali osobními.

Než dosti již pro dnes. Že tak muselo přijíti, a že přijdou ještě horší věci, kdo rozumný mohl o tom pochybovati. To ustavičné ničení zásad nábožensko-mravních a jich nositelkyně církve nemohlo přec zůstat ani u nás bez následku. Svobodomyslnictví přišlo tím k panství — u nás praví mnozí, že tím jen osoby přišly k panství a nikoliv zásady, čemuž nevěříme, nebo tak nedůsledná naše veřejnost přece není, — nyní dostavuje se tedy i jeho ovoce. Není jiné než jaké bylo a jest ve Francii, jaké v Itálii a Maďarii. Naše intelligence, naše boje, staré vzory a idealy nás dosud ještě chrání, česká svobodomyslnost není tak sežidovštělá jako liberalismus německý, francouzský a maďarský, kněžstvo české, vždy čilé a vlastenecké, snaží se prováděti mezi lidem mravní reakci — buržoasie, ve které svobodomyslnictví má svou sílu, kleru ovšem nezná a ruky mu nepodá, — ale je otázka nedostoupí-li mravní rozvrat až tam, kde jsou Francouzi, Vlaši a Maďaři. Následky by byly v tomto případě ovšem osudné. Doufejme, že poznání a přiznání úpadku mravní úrovně v české společnosti bude připravovati poznenáhlu zdravou reakci a konservativní síly spojí a sesílí.

Fr. Žák.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Sáleský.

(Pokračování).

III.

Protestovati proti theorii národní výlučnosti a proti programu vnitřní politiky na ní vzbudovanému bylo možno a zajisté i nutno s nejrůznějších hledisk. Zůstávajíce však v mezích našeho thematu, budeme stopovati toliko ony projevy protestu, které byly proneseny se stanoviska samého slavjanofilství. Až posud seznámili jsme se s osudem toliko jedné stránky, starého slavjanofilského učení, totiž s osudem ideje národnosti. Viděli jsme, že logický vývoj této ideje byl zároveň i procesem rozkladu starého slavjanofilství. Theorie podobné Leontěvským ukázaly s naprostou přesvědčivostí, že idea národnosti ve svém praktickém užití může dávat jen plody mrtvě zrozené. Avšak starý slavjanofil, kdybychom jej postavili tváří v tvář s těmi, kteří rozvíjeli tyto theorie, najisto by neuznal jejich nezdar za nezdar samého slavjanofilství. Nevzešel-li vskutku tento nezdar jen odtud, že pokračovatelé slavjanofilství odtrhli ideu národnosti od všeobecného slavjanofilského základu? Vždyť rozvoj národnosti ideje podle starého slavjanofilství záležel v podstatě v tom, že postupně vydělovaly se z ní ony humanitní, ideální prvky, s nimiž u praotců slavjanofilství idea ta byla nerozlučně spojena. Starým slavjanofilům, jak jsme již pravili, sama národnost byla drahá proto, že se pokládala za nositelku vyššího ideálního obsahu, za hlasatelku obecné pravdy světu. Tato idea messianismu slovanského plemene byla za-

vržena jako nevědecká a nepotvrzená skutečným obsahem ruského života. Jestli však slavjanofilství nadobro nezemřelo v Danilevském a Leontěvu, tu, zůstávajíc věrným samému sobě, mohlo hledati svého obrození jen v obnovení svých starých ideálních prvků, — v postavení theorie všeobecně historického povolání Slovanstva. V každém případě, pokud tato poslednější stránka slavjanofilství nebyla vyčerpána do svých posledních logických vývodů, nebylo lze říci, že slavjanofilství dovršilo svůj kruh rozvoje, jehož bylo schopno.

Na kterém zejména z ideálních prvků starého slavjanofilství mělo se zbudovati jeho obnovení. — vzhledem k této otázce taktéž nemohlo býti sporu. Absolutism nepokládali staří slavjanofilové nikdy za ideální princip života: apotheosi absolutismu vystaviti bylo souzeno jedné z frakcí našeho západnictva. Slavjanofilské učení, jež osnovalo společnost na formální úmluvě a na svobodné lásce jejích členů — vždy pohlíželo na princip vladařský jako na nutné zlo. Více práva k všeobecně-historickému významu mohl mít sám tento všeobecně ekonomický princip slavjanofilův — slavjanofilská občina. Jednou princip občinný vyšvihl se i do popředí jako po přednosti všeobecně-historický: k tomu zajisté zvláště napomohla mu podobnost, kterou našli mezi ním a socialně-hospodářskými ideály západu. Avšak pro tutéž právě příčinu, pro svou blízkou souhlasnost s učením západním a také i pro příliš blízký svazek se skutečností učení o občině brzo přestalo býti zvláštní předností slavjanofilství a zbavilo se jeho metafysického podkladu. Abychom vystopovali další osud tohoto učení, musili bychom vykročiti z mezí slavjanofilství do oboru jiných směrů ruského společenského myšlení. U pravých slavjanofilů neměla idea občiny nikdy samostatného významu. Slavjanofilové pokládali občinu ne tak za pravou formu společenské organizace jako za nevědomý výraz citu křesťanské lásky, t. j. za projev náboženského principu, jenž tkví v ruském národním duchu.

Náboženský princip také byl oním živlem, jenž všeho spíše mohl býti a skutečně také byl položen do základu slavjanofilského obrození. Potřeba postavit tento náboženský princip nad princip národní, projevuje se ve slavjanofilství velmi záhy. Již r. 1858 Košelev svádí k tomu svůj nesouhlas s J. S. Aksakovem pro program, vytištěný od Aksakova při oznámení o vydávání časopisu „Plachta“: „Naším praporem, — psal J. S. Aksakov v tomto oznámení — jest ruská národnost, jako záruka nových principů, úplnějšího životního výrazu všeidské pravdy.“

„Program váš,“ odpovídá A. J. Košelev, „je dobrý, velmi dobrý; ale žal, že vystavili jste za prapor ne věc, nýbrž formu . . . Jediná národnost nepřivede nás k všelidskému významu . . . Víra, jediná víra . . . může vytvořiti něco organického. A ji pak ze lživého studu bojíte se postavit . . . ve hlavu úhlu. Bez pravoslavi je naše národnost — nic. S pravoslavím má naše národnost světový význam. Budiž si váš program sebe lepší, ale podepsati já bych ho nemohl.“²⁴⁾

Vycházejíce od tohoto výroku, mohli bychom se zastaviti u činnosti redaktora „Ruské Besedy“ a spolupracovníka jiné „Besedy“, v jejichž „článcích a náklonnostech“ Leontěv svým obvyklým čichem ucítil „druhé slavjanofilství“ naproti „bílému slavjanofilství Danilevského“.²⁵⁾ Ale toto odvětvení příliš brzo by nás svedlo s půdy slavjanofilství a přivedlo by k názorům pokrokové části ruské společnosti. My tam také ihned dospějeme, ale cestou poněkud delší — cestou analýse dalšího rozvoje slavjanofilské bohoslovné ideje. Prozatím však poznamenáme ještě jeden příznak návratu k „druhému“ slavjanofilství, příznak vztahující se k době, kdy obsah „bílého slavjanofilství“ byl se již z plna vyjasnil. Myslím tím znamenitou řeč F. M. Dostojevského o Puškinově slavnosti roku 1880 — onu řeč, v níž autor starce Zosimy (v Bratřích Karamázovech) prohlásil, že „státí se skutečným Rusem, státí se

²⁴⁾ Koljupanov, A. J. Košelev II., 250, 251. ²⁵⁾ Východ, Rusko a Slované I., 195.

úplně ruským, snad jen znamená státi se bratrem všech lidí, všečlověkem“ Naproti hlásání národního egoismu a nenávisti k Evropě, znamenitý spisovatel zvolal v této řeči: „ó, národové evropští ani nevědí, jak jsou nám drazí!“ a nadšeně prorokoval: „potom — já v to věřím — my, to jest ostatně nikoliv my, nýbrž budoucí, příští ruští lidé pochopí již všichni do jednoho, že státi se skutečným Rusem bude také zejména znamenati — vnéstí již konečné smíření do evropských protimluvů, ukázati východ evropskému bolu ve své ruské duši všelidské a vše slučující, obsáhnouti v ní s bratrskou láskou všechny naše bratry a konec konců snad také pronéstí konečné slovo veliké obecné harmonie bratrského konečného souhlasu všech plemen podle Kristova evangelického zákona.“ A tak bratrské sloučení křesťanů ve všeobecné církvi jako účel a vše obsahující vlastnosti ruské duše jako prostředek — tento logický vývod ze slavjanofilské ideje o náboženském všeobecně historickém poslání ruského národa již byl načrtnut v řeči Dostojevského naprosto určitě.

„I ty Brute!“ volá z podnětu této řeči K. Leontěv.²⁶⁾ Stopuje činnost Dostojevského, sotva počal doufati, že autor „Bratří Karamázových“ vyjde konečně „na nynější církevní cestu“ — a najednou tato řečl Zase ti „národové evropští!“ Zase to „poslední slovo všeobecného smíření!“

Co vskutku znamenalo toto „poslední slovo“ v ústech spisovatele, který hlásal pokoru a trpělivost, nutnost mravního sebezdokonalení a marnost společenského působení? Se svou mravoukou mnicha a poustevníka, jakým způsobem Dostojevskij pomýšlel uskutečniti „velikou všeobecnou harmonii“ a „vnéstí smíření do evropských protimluvů?“ „Bratrství a humanita“ — mohl mu namítnouti Leontěv — „skutečně se doporučují sv. Písmem Nového Zákona — pro z á h r o b n é spasení o s o b n í duše; ale ve sv. Písmě nikde není, že lidé dojdou klidu a blaženosti pomocí této humanity: „Kristus nám to neslíbil“ — naopak Evangelium přímo a jasně mluví o „zhoršení lidských věcí ke konci světa.“²⁷⁾ Připomeňme v čas i druhého našeho znamenitého spisovatele, který taktéž opíraje se o křesťanskou mravouku, vyvodil z ní, že všeliké zdokonalení za podmínek hmotného života jest jen zveličením hříchu na světě, že pravý život spočívá nikoliv v součtu hmotných blah, nýbrž v duchovní činnosti, a když tento život nastane v plnosti — že pokolení lidské na zemi má se zrušiti. Budiž tak nebo jinak — bude-li konec tohoto světa doprovázen všeobecnou různicí, válkou všech proti všem, anebo přejde-li oduševněné lidstvo nepozorovaně pro sebe samo z tohoto světa do budoucího — v každém případě budoucí svět a o s o b n í blaženost zůstanou konečným účelem křesťana. Jaký pak může býti úkol křesťanského principu v nynějším společenském životě lidstva a jakou možno na něm budovati sociální mravouku a politiku?

Odpovědi na tuto otázku jest všechno literární působení našeho geniálního filosofa V. S. Solovjeva. Smělou rukou svedl on království Boží s nebe na zemi a sloučil náboženství a pokrok, křesťanství a altruism, nebeské a zemské, božské a lidské v jedné základní mystické ideji „bohočlověčství.“

V kterém si svém článku K. Leontěv srovnával svou literární činnost s měsícem, který jest ustavičně obrácen k pozorovateli jen jednou stranou; druhá — a to důležitější — zůstává naprosto neznáma. S mnohem větší oprávněností možno by bylo užiti tohoto přirovnání o V. S. Solovjevu. Solovjev začal svou činnost jako filosof, pokračoval v ní jako bohoslov a zdá se, že chce ji zakončiti jako publicista. Ostatně, a není to jeho vinou — jen poslední část jeho působnosti je známa širokému obecenstvu. Zatím ve svých publicistických člancích V. S. Solovjev rozvíjí — po výtce ve formě polemické — toliko kritickou, negativní část svého učení. Dogmatické, konstruktivní stránky zde téměř ani není, zatím co obě tyto stránky jeho učení jsou v nejužším spojení. Takovým způsobem musím začíti od nemnohých odkazů

²⁶⁾ II., 297. ²⁷⁾ II., 300.

na pozitivní stránku teorií Solovjevových, jakkoliv se cítím málo povoláním, abych podal tyto theorie.

Podle soustavy Solovjevovy v základě světa spočívá Božský princip, ne v pantheistickém smyslu světové duše, nýbrž v dualistickém smyslu stvořitele a v křesťanském smyslu — trojjediného Boha. Trojjedinnost Solovjev vykládá jako různost tří stránek Božské přirozenosti — jsoucnosti, konání a poznání: Božská podstata jest, ona projevuje své bytí činností, ona poznává sebe činnou. V plnosti jediné Božské přirozenosti byl obsažen od věkův i protibožský živel — mnohosti, neurovnaného, neuspořádaného a beztvareho chaosu; ale možnost, aby se projevil tento chaos na venek, byla udržována všemohoucností Boží. Avšak ve své dokonalosti nemůže se Božská podstata omezovati tím, aby potlačovala chaos svou všemohoucností. Aby „měl právo konečně překonati chaos a uvéstí jej na věčné nebytí,“ potřebí ukázati nejen svou sílu nad ním, ale i svou spravedlivost a své milosrdenství. Za tím účelem Božství přestává potlačovati v sobě chaos — a vzniká svět jako něco proti Bohu položeného. Ale účel stvoření světa zejména v tom spočíval, aby tato protiva světa proti Bohu na konec mohla se zničiti. Před objevením se světa Bůh byl vším; nyní on chce, aby bylo vše Bohem. V tomto poslušném pronikání světa Božským (a při tom trojjediným) principem také spočívají dějiny světa. Průběhem těchto dějin Božský princip zvolna a poslušně překonává princip protibožský, ďábelský. Celou řadou snah uvádí onen princip do světa nejprve jednotu mechanickou — všeobecné přitažlivosti, potom jednotu dynamickou — nevážitelných přírodních sil, pak jednotu organickou — životní síly. Chaos proměňuje se takovým způsobem v „kosmos“ — svět spořádaný. Konečně v člověku stvoření dokonalým způsobem, svobodně a vzájemně spojuje se s Božstvím: „prostředník mezi nebem a zemí, člověk se předurčuje býti světovým messiášem, jenž spasí svět od chaosu, sjednotí jej s Bohem! Trojjediný princip vtěluje se i ve člověčenstvu ve způsobě tří živelů: muže, ženy a — společnosti. Ale „toto přirozené člověčenství“ jest jen zárodkem, zpředobrazem budoucího bohočlověčského sjednocení. Postupný rozvoj tohoto zárodku — postupné pronikání „přirozeného člověčenství“ Božským principem dovršuje se ve všeobecných dějinách a trojným plodem tohoto proniknutí jest: dokonalý muž neboli Bohočlověk dokonalá žena — neboli Bohorodička a dokonalá společnost — neboli Církev. Po příchodu Krista, který soustředil princip Bohočlověčství v jediné své osobě — úkol úplného uskutečnění ideje Bohočlověčství běže na sebe Církev. Aby vyplnila tento úkol úplného splynutí člověčenství s Božstvím, církev musí vychovavati světovou společnost principem křesťanským. Avšak k tomu účelu jest jí nevyhnutelná součinnost státu; tedy církev musí státi výše nežli stát. Princip cirkve, která stojí výše nežli stát, křesťanství uskutečnilo v papežství: papežství také musí proto zůstávati střediskem všeobecné cirkve. Pokud se týče cirkve východní — v ní naopak panovníci usilovali státi výše než církev. Proto oni vymyslili jednu za druhou celou řadu heresí, jejichž obecný smysl spočívá v tom, že východní panovníci usilovali theoreticky i prakticky odděliti člověčský princip od Božského, císařovo od Božího, svět od cirkve. Byzantští církevní hodnostáři z národních a osobních výpočtů přednost dávali přijímání ne zcela přesné formule víry z rukou císařových, než aby brali pravou formuli z rukou papežových. Konečně perioda heresí přestala; herese, zač zvláště jest děkovati vytrvalosti cirkve západní, byly odsouzeny ekumenickými koncily. Tehdy heretické pojmání cirkve jako oboru života, odděleného od státu, „vešlo vnitř“ východní cirkve. Uzavřevši se ve svou oddělenost od světa a společnosti, církev východní nabyla mrtvého rázu a nemohla působiti na život, nemohla vychovavati společnost. Spravedlivým trestem za to bylo vítězství islamu nad ní, islamu, náboženství to, v němž též princip oddělenosti náboženství od světa byl proveden zcela zjevné: v mravouce — jako theorie fatalismu, v učení dogmatickém, jako theorie jednobožství v sebe uzavřeného. Naproti tomu

církev západní ustavičně pečovala o vychování společnosti a o její proniknutí principy křesťanskými; avšak neměla těch prostředků na úspěch, které mohl poskytnouti jen silný stát: stát v podobě německé říše vstoupil místo ve spolek v boj se západní formou křesťanství. „Historické předurčení Ruska záleží, zdá se, v tom, aby dalo všeobecné církvi politickou moc, jí nezbytnou pro spasení a obrození Evropy a světa.“ Jen pomocí takového spojení mezi ruským carem a římským veleknězem může všeobecná církev vyplniti na ní spočívající vyšší úkol — uskutečniti na zemi princip Bohočlověctví. Spojení toto jest tedy nezbytné i pro vyplnění všeobecněhistorického poslání ruského národa.²⁸⁾

(Pokr.)

V mdlobě viny.

I.

O tiho první viny nekonečné,
o tiho, která výhně do sopečné
svou vahou svedla's Boha s trůnu sem,
by v ranách svých tvé balvany skryl věčné —
čím proti tobě slza v oku mém?

Pod skrytou rukou tvou se země chvěje,
v pláč mění oceán své epopeje,
se svíjí Atlas, který vesmír nes',
a v smutek halí slunce se, když leje
v tvůj led žár marně včera jako dnes . . .

A člověk? V kroči-li kam, v mdlobě klesá,
kam vztáhne ruku, v skále tvrdé tesá,
kam upne zrak, mha obzor zastírá,
kde světlo svítí v hrůzu, temno lesa,
tam obě oči rychle zavírá.

Tak rod se lidstva kapkou rtuti zmítá
v tvé dlaní, co jsi přimkla mračna sytá
brv svojich k očím jeho zářícím —
teď v mračnech těch pravdu slepě chytá
a v agonii dýchá jejich dým

Ó, tak jsi lidstvo v rakev uzavřela,
k níž věky putují a sklání čela,
by zatloukl v ni každý o hřeb víc . . .
Však poslední — ten otevře ji zcela!
Ó, jakou lidstva objeví se líc?

Když lidstvo vléklo se jak mrtvé stíny,
v tmě vstávalo a ve tmě lehalo,
když v každý krok hráz vypjala se viny,
a hrobkou velkou byly jeho činy,
v níž každým krokem hlouběj' padalo —

Zda údě'm ti vše to vidět bylo,
to všechno nahore — jen jed-krát?
Zda vše se v tebe v celé hrůze rylo
jak ruku půjčil's na vrahovo dílo
a jazyk roubačí — ó smám se ptát?

Otázko! . . . Prchla's duše ze vězení,
však stokrát, zajatá, zpět klesla's v něm,
svůj žalář shlížela kol v zamyšlení,
pak vzkřiklas's — zříc jak var se bříchů pěni:
„Dřív nad sebou plač — druhým Adamem! . . .

Fr. B. Vaněk.

II.

Mlád sotva vkradla se, kolébko viny,
v tvůj klín, již pod titanem sténala's!
Ó marně pak jsi rdousit chtěla syny,
když v každé kapce spadlé jeho sliny
hned vstával hrůzyplný titan zas!

Ó, kolébko, ty duše praotcova,
kdo pozná to tvé první zachvění,
když obluda řve, drápy drásá znova,
to v tobě, v níž jen Bůh, snad andělova
se směla postat chýlit v nadšení?

Tvé hořelo či mrazem chladlo čelo,
kdy tvoji duše po nivách se hnala
přes květy, kalů přívál, první hřímělo
a: Ztraceno! a běda! rájem znělo
jak katarakt, jenž v duši tvoji pral?

Jak chvěla se ti noha z ráje hnaná,
kdy: nikdy! — každý krok psal, septal list,
a mračna reptala, v dál hrůznou štváná,
poušť před tebou, tvář Boha rozhněvaná —
já blednu, v bolu, tom-li chci jen číst!

Však stalo se! Pak mozoly sil's v dlaní,
pot stírat nestačil jak pán chtěl — hlad,
a plakal, čelem v zemi bil ve pokání . . .
Přec málo vše — už syn sklál bratra zbrání,
už smrt a hřích té chodí k hodům zvat . . .

III.

Když lidstvo, svíjejíc se bříchů v mdlobě
mřít mělo po Lékaři touhou, mřít
a Soudce volat vlastní k obžalobě
a v slzách svojich vzdechy koupat sobě
a proudem slz svých řeky rozvodnit —

ó, viděl's to, jak po Lékaři plho
jak vinník Soudci, Bohu soudcem byl,
jak v ruce, nohy božské hřeby rylo,
jak v studni Lásky kopí potopilo —
zřel's plody, jichž jsi první zrno sil? . . .

²⁸⁾ La Russie et l'Église universelle (Rusko a církev všeobecná), 265.

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

III.

V útulné světničce v prvním patře dlela Drahotova Johanka. Zdržovala se tam nejraději, neboť strávila tam mnohé blažené chvíle se svou matkou. Po její smrti stala se jí tato světnička téměř stálým příbytkem. Ráda by byla sice vypomáhala Barboře ve světnici, ale ta na ni obyčejně ani nepromluvila a dávala jí všemožně na jevo, že o její společnost nestojí. Také otec a bratr si jí málo všímali, a tak byla Johanka zůstavena téměř sama sobě. Ovšem v té samotě nezahálela, neboť zahálka jí byla nejvš protivnou. Zaměstnávala se nejvíce šitím a jinými podobnými pracemi, a mělo-li býti vše v pořádku, vyžadovalo to dosti času a práce. Mužští ovšem se nestarali, kdo s takovou pečlivostí jim připravuje prádlo, jen Barbora věděla, že je to pilná ruka Johančina — ale nikdy se o tom nezmínila. Ona sama byla ráda, že si to Johanka vzala na starost, a myslila si, že by byla pošetilá, kdyby se starala o všechno sama.

V prázdných chvílích bavívala se Johanka nejvíce čtením poučných i zábavných knih ušlechťujícího obsahu. Poštovní posel přinášel do domu pro otce a syna nevěrecké knihy a časopisy — a pro dceru spisy obsahu zbožného. Johanka jich odebirala několik. Potřebovala-li peněz, požádala otce, a on se jí nikdy netázal, nač jich potřebuje, neboť věděl, že jest ve všem šetrná.

Johanka byla nejen dívka sličná a vzdělaná, ale i zbožná. Zbožnost vštěpovala jí pečlivá matka od útleho mládí. Vštěpovala jí i synovi, ale ten, jak víme, ve velkém městě se pokazil. I Johanka, když odrostla, byla poslána do Prahy, ale i mimo domov setrvala na dráze, na níž uvedena byla zbožnou matkou. Ta ubytovala ji v řádné rodině, s níž se již po mnoho let znala, a Johanka docházela do klášterní školy, kde se jí dostalo náležitého vzdělání. Pan Drahotka sice se z toho netěšil, ale také tomu neodporoval. Ponechával starost o dceru nejvíce manželce.

Johanka vždy ráda spěchala o svátcích a o prázdninách domů, kde jí očekávalo milující mateřské srdce. Po smrti matčině strávila ještě dva roky mimo domov, ale když se potom vrátila, zdál se jí býti otcovský dům cizinou. Otec a bratr nejevili k ní upřímné lásky, a místo zesnulé matky zaujala zatím cizí osoba, o níž lidé mluvili s opovržením. Z počátku nevěděla vše — její čistá duše netušila, že by život osob jí nejbližších mohl zajíti v takové koleje. Až ze řečí čeládky i jiných osob domyslila se mnohého a zachvěla se hrůzou. Co měla činiti?

Pohlížejíc na obraz zesnulé matky, modlívala se vroucně za otce i za bratra. Ale ti málo se o ni starali a neviděli jejích slz. Za to je viděla Barbora; tušila, co asi se děje v duši dívčině, ale počala ji za to nenáviděti. Johanky to nezůstalo tajno, a hleděla se Barboře raději vyhnouti, vědouc, že by se jí stal pobyt v otcovském domě nenesitelným, kdyby osobu tu proti sobě popudila.

Ještě nikdy nebylo ubohé Johance tak smutno, jako dnes. Před nedávnem dostal se do Zdobína nový kaplan. Jakkoli byl mlád, přece byl již znám jako výmluvný kazatel. Dnes sosnoval své kázání na slovech Písma: „A milovali lidé více tmu nežli světlo“. Mluvil o tom, jak v nynější době pod rouškou osvěty a pokroku šíří se nejenom náboženská lhostejnost, ale i zjevné nepřátelství proti víře. Z velkých měst šíří se nevěreckými spisy na venkov, kde již také mnozí z těch, kteří se nazývají pokročilými, zanedbávají své povinnosti náboženské. Nesvěti se den Páně, neděle, a chrám Páně bývá mnohdy skoro prázdný. Mnohý domnívá se, že učiní dosti, když

ukáže se v kostele několikrát do roka, ale mnohý služby Boží zanedbává úplně a ještě se tím honosí. Avšak takoví mívají obyčejně k tomu příčinu. Vedouce hříšný život, násilně chtějí utlumiti hlas kárajícího svědomí. Avšak v kostele slovem Božím a pohledem na obraz ukřižovaného Spasitele to svědomí obtížené vinou nejvíce se probouzí a důtklivě volá do duše: Naprav svůj život! — Proto zatvrzelí hříšníci tak úzkostlivě se vyhýbají chrámu Páně.

Johance se při kázání tmělo před očima. Zdálo se jí, jakoby zraky všech lidí byly na ni upřeny, ač tomu tak nebylo. Každý byl zaujat řečí kazatele.

Ale Johanka se tak domnívala. A jaký také div! Což nebyla ta slova pravdivá, neplatila úplně o jejím otci, který již po kolik let do chrámu nevstročil?

Všecka sklíčena přišla Johanka domů a uchýlila se do své světničky. Tam ulevila svému bolu hlasitým pláčem.

Ten život jejího otce jevil se jí ve světle čím dále, tím hroznějším. A bratr — následuje otce. Kéž Bůh osvítl jejich mysl a navrátí je na dobrou cestu, by nevrhali se do věčné záhuby. Co měla činiti? Přemýšlela, může-li vůbec něčeho se odvážiti, aby se zachránili, dokud je čas. Což kdyby otce prosila? Ach, prosila by ho úpěnlivě, plakala by snad slzy krvavé, jen kdyby věděla, že to prospěje.

Byla všecka rezechvělá, v hlavě jí hnětlo, a srdce se svíralo bolestí.

Na kostelní věži ozval se hlas zvonu; bylo poledne.

Dole ve světnici byl za chvíli připraven oběd; čekali na Johanku. Když nepřichazela, Barbora ji šla zavolat, ale vrátila se s vyřízením, že Johanka nepřijde, poněvadž jí není dobře.

„Tohle přestává všecko,“ řekl pan Drahot a zlostně. „Kdo ví, co jí vězí v hlavě — ale já jí to vyženu!“

Rychlými kroky vyšel ze světnice a pospíchal nahoru.

„Co je ti — proč nejdeš k obědu?“ otázal se úsečně, vešel do pokojíku.

„Tatinku, odpusťte, — nemohu,“ řekla dcera sklíčene.

„Že nemůžeš — proč? Snad ti ten nový kaplan pomátl rozum, ne? Nu, já ti jej uvedu zase do pravé míry. Ode dneška do kostela nepůjdeš!“

Johanka s úžasem pohleděla na otce; ale brzy se vzpamatovala a řekla klidným hlasem: „Do kostela budu choditi stále“.

„Tak?“ zasmál se zlostně Drahot. „Já dosud myslil, že jsi vzorem zdárné dcery. Takové poslušnosti tě naučili v klášteře?“

„Vždy jsem vás byla poslušna a budu,“ řekla Johanka — „ve všem, co není proti Božímu přikázání. Ale co jest proti němu, v tom vás poslechnouti nemohu“.

Drahot zíral na dceru zaražen. Byl by jí prudce odpověděl, ale než nalezl slov, Johanka plačíc vrhla se před ním na kolena.

„Tatinku, prosím vás, pojdte i vy někdy do kostela! Ach, že jste nešel dnes!“

Drahot hleděl chvíli mlčky na dceru a pak řekl: „Dítě, ty snad opravdu šílíš?“

„Nikoli, mám dosud zdravý rozum, ale snad ho pozbudu, půjde-li to u nás tak dále, a nedá-li mi Bůh dosti síly. Jak byste mne mohl nutiti, bych nešla do kostela — vždyť tam nalezám jediné útěchy! Řekněte sám, jakých radostí jsem zažila od matčiny smrti! Jsem v otcovském domě jako cizinka. Ach, prosím vás, vzpomeňte i vy na nebožku matku, jak nás všechny milovala, o nás se starala — ach, nezapomínejte tak příliš na ni!“

Johanka nemohla dále mluvit pro pláč.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z říšské rady nemáme mnoho referovati. Vedle rozpočtu ministerstva financí a orby zaujímá pozornost volební výbor, který projednává návrh na volební opravu. My budeme se jí jindy zabývat. Baron Dipauli učinil návrh na rozšíření volebního práva na poplatníky třízlatové kterýžto návrh byl však zamítnut. Pro kurii pátou stanoveno je, jak už jsme sdělili, všeobecné právo hlasovací. To je asi příčina, proč i ty strany, které jsouce vůbec pro všeobecné rovné právo hlasovací, nemohou býti návrhem vládním spokojeny, a přec návrh neodmítají. Vždyť je to aspoň kousek všeobecného práva hlasovacího. Návrh vládní je tak obnormalní, že není možná, aby brzy proti němu neobjevila se oposice. Pak už bude snadnější dobytí výsledku na cestě k všeobecnému právu hlasovacímu, která návrhem vládním nastoupena. Rozmnožení poslanců přidá jen zmatků, bude státi hodně peněz, rozmnoží prázdná sedadla ve sněmovně, dobrého nepřinese nic. Počítá se ovšem, že Slované získají několik mandátů, kterými síla jejich bude zvýšena, ale to jsou prozatím jen výpočty. Že tím říšská rada nenabude obrazu, který by odpovídal organickému spojení společnosti, je jisto. To by se docílilo jen rozumným zájmovým zastoupením dle stavu. Návrhem vládním bude jen snížena mravní a osvětová úroveň říšské rady; na nejvýše zjedná se materiál k planým a bouřlivým schůzím. Zájmovým zastoupením i při všeobecném hlasovacím právu dostali by se do sněmovny jen nejlepší muži stavů, které nemají na ně zajisté nedostatek. Než to jen tak zatím. — Moravané přistoupili do mladočeského klubu, čímž jednota českých zástupců na říšské radě opět je úplná. — Antisemité vídeňští dobyli ještě o tři mandáty více než měli. Mají tedy dvoutřetinovou většinu na radnici úplně zabezpečenou. Budou patrně opět voliti dr. Luegra za starostu. Potvrdí-li ho hr. Badeni, čili nic, není dosud jisté. Někteří myslí, že ano, jiní praví, že nikoliv, a že bude antisemitům vídeňským voliti někoho jiného z jejich středu. Učinili-li by tak, je ovšem otázkou. Badeni prý litoval, že nepotvrdil dra Luegra hned poprvé. Že

by porážka židovských liberalů budila v Čechách zvláštní sympatie, nelze říci. Patrně z toho, jak silně u nás liberalismus je ještě zakotven. Je ovšem poněkud jiného druhu, ale přec je patrné, že bude třeba ještě mnoho práce, než i u nás nastane obnova ducha liberalismem otráveného. Nejzajímavější je ovšem chování socialistů, kteří nemohou dost litovati porážku židů. Židovský liberalismus a kapitalismus uherský má v nich rovněž své zastance. — Dr. Fořt složil říšský mandát. Zvítězil proti němu pan Janda. Dr. Fořt byl mladočechem nejčistšího zrna, z hlubokého přesvědčení. Je to charakteristické, že musil ustoupiti p. Jandovi. Patrně pořád ještě má v mladočeské straně gregrovina převahu.

Zednářstvo. Tento nejzufivější a nejnebezpečnější nepřítel křesťanství rozšířil se velice. Itálie byla asi hlavním polem jeho činnosti; od zabrání Říma (1870) je přímo horečně činn. Papeži vzalo světské panství, ale to mu nestačí. „V Římě papežů, v Římě lži musí býti dobojován velký boj svobodné myšlenky (roz atheismu) a přiveden k vítězství“, psala „Rivista“ 1889 č. 158. Tak daleko nejde ovšem ani nevlástelectví mnohých italských liberalů, proto lze čísti v zednářských listech časté stesky na neuvědomělost bratří. Nyní ovšem bídnou porážkou Italů v Habeši, protože válka, jež právě se vede, je dílo zednářské, lože utrpěla citelnou ránu. Že ona přivedla národ italský na pokraj záhuby, více nikdo nepopírá. O děsném vnitřním rozvratu, jež v národě způsobila, ani nemluvíme. Kráľi Menelikovi darovala po zabrání Říma zednářská vláda zbraně svatokrádeží potřísané; nyní v roce 25letého jubilea vzešlo ze símě ovoce. Že neštěstí nezaplátí zednáři, rozumí se samo sebou. Z bohatých uloupených svých fondů nedali na ubohé vojáky a raněné ani haléře. Ale o svých cílech humanitních budou lháti dále. Že by se jim podařilo zničit Řím papežský, nikdo ovšem nevěří. Že by tím učinili z vlasti bezvýznamnou provincii, na tom ovšem jim nezáleží. Ze zednáři mnoho dosáhli, že na bezkřesťanskosti veřejného života nejen v Italii, ale i jinde mají velikou

vinu, papežové křmšti často vyznali, posledně v r. 1890 Lev XIII. ve své encyklice ze dne 15. října. Vlašské zednářstvo stojí v úzkém spojení se zednáři francouzskými. Ve Francii mají téměř úplnou moc. Nebýti lidu katolického, dávno by bylo veta po církvi ve Francii. Prozatím pracují na zničení klášterů a kongregací (daněmi), odkřesťanění škol, hlavně dívčích, zlaicizování zabránění církevního majetku, potlačení rozpočtu duchovního, oddělení státu od církve a p. Že se jim mnoho podařilo, a že se ve Francii vede boj na život a na smrt mezi církví a loží, je známo. Jak boj dopadne, neví se. Různé ty panamy nenasvědčují tomu, že by zednářstvo zvítězilo. Že víru nepotlačí, je jisto. Na nejvyšší dá zemi francouzské opět několik tisíc mučedníků. Kdežto Itálie čítá asi 143 loží s 13.000 členy, má Francie 439 loží a 26 000 členů. V Belgii s 16 ložemi a asi 2000 členy vede zednářstvo bojovný liberalismus a socialismus proti církvi. Socialismu užívá ostatně všady jako prostředku. Vždyť i v zednářstvu i v socialismu hlavními činiteli jsou židé. Boj o školu, který začal roku 1879 vedli rovněž zednáři proti církvi. Švýcarsko má 32 loží s 3000 členy. Zde hlavní podporou zednářství jsou žurnalisté a učitelové. Jako prostředku proti církvi užilo zde hnutí starokatolického dle zásady, že proti víře je každý prostředek dobrý. V Španělsku je asi 500 loží s 25.000 členy. Zde vede boj proti papežství, proti monarchii. Často byli zde zednáři i ministři. V Německu je 500 loží s 50.000 členy. Císařský dům patří též k zednářství, ovšem jako slepý člen. Přece však tím zhoubná jeho činnost je jaksi paralysována. V době kulturního boje hrálo ovšem vynikající roli v pronásledování katolíků. V Rakousku je 42 loží s 3.000 členy. Veřejně trpěny jsou lože jen v Uhrách. Cislaťtanií jen za Josefa II. byly krátký čas dovoleny. Má však i zde své tajné lože pod různými tituly humanitními. Vliv loží v Uhersku na veřejný život ukazuje se ve veřejné nemravnosti, v nuceném civilním sňatku v potlačování slovanských věřících národů a pod. Nejrozšířenější je zednářstvo v Americe (600 000 členů) a v Anglii (350.000 čl.). V Americe i velká část Čechů patří k ložím. Zpověřili se

víře otců úplně. Zednářstvo je tu velice bojovné, v čemž americká svoboda dobře jim slouží. Celkem je na světě asi 17.000 loží s členy přes milion. Moc jejich je při malém poměrně počtu obrovská. Některé země mají úplně v moci. Časem sdělíme s čtenářstvem i jiné ještě podrobnosti.

Literatura.

Sedmikrásy zove se první sbírka básní mladičkého moravského K. Dostála Lutinova. Svědčí o skutečném nadání. Některé z básní jsou pravé perličky, které vynikají i formou i duchem. Mnohé jsou i žertovné, a to velmi mile žertovné, jiné vynikají překvapujícími pointami. Vyznáváme, že málo sbírek básnických poskytlo nám tolik požitků jako básně Lutinovy. Básník je skrz na skrz Moravan. Pěkrásná meditace velehradská, která tak tklivě tlumočí přání moravských katolíků po nalezení ostatků Methodějových, je úchvatná a zůstane Moravanům asi dlouho milou. Přejeme básníku z toho srdce zdar k dalším pracím, které zajisté přinesou nám ještě mnoho krásného a dobrého. — **Písně a legendy** zove se sbírka básní nejnadanějšího zajisté mladého básníka, Ant. Bulanta. Z básní Bulantových vane veliký duch básnický. Lepá forma, zpracovanost veskrz dokonalá, hloubka citu věru převzácná, zbožnost duše dětsky prosté jsou jeho přednosti. Některé básně jsou tak tklivě dojemné, že nemůže se čtenář od nich ani odloučiti. My jsme některé četli desetkrát po sobě a nemohli jsme se jich nabažiti. Básník má i patrné nadání epické. To nás velice těší, poněvadž doufáme, že nám vytvoří i díla většího objemu. V básni „poslední Slavata“ máme mnohoslibný začátek. Jsme přesvědčeni, že v Bulantovi budeme míti básníka snad méně plodného, ale takového, který dostoupí vysokého stupně ve svém umění. Odporujeme jeho sbírku co nejvřeleji, ujišťující, že nikdo jí neodloží bez vzácného požitku uměleckého, bez útěchy a uspokojivé radosti. Nechť básník pilně pracuje. Bohatou a vzácnou udělil mu Bůh hrůvnu. — **Poučení o sv. birmování** zove se malá knížka K. Janského. Název ukazuje její obsah. Birmovancům bude nejen poučením, ale i milou památkou.

— **Kláster bl. Anežky Přemyslovny a obnova jeho** je velice krásná brožura z pera slov. Ferd. Lehnery. Psána slohem živým s vlasteneckým zápalem, populárně. májíc i vyobrazení památného kláštera, o jehož obnovu a zachování se pracuje, přispěje k vlasteneckému tomuto účeli nemálo. Přátelům staročeských památek doporučujeme ji k hojnému rozšířování. Potěší každého milovníka toho, co je Čechům drahé a milé.

Drobnosti.

Jesuita a atheista. Ku znamenitému učenci P. jesuitovi Oudinovi, přišel mladík jakýs a pokoušel se s ním disputovati o náboženství.

Avšak jesuita mu řekl: „Zde není k tomu místo. Chodte na kázání a mnohému se naučíte a poučíte o mnohém“.

„Já na kázání“ — odvětil s hrdým úsměškem nedospělec — „pane, co si o mně myslíte — já jsem atheista“!

Nyní jal se pater Oudin tiše chlapíka toho prohlížeti ze všech stran.

Mladík byl udiven.

„Nu, co si mne tak prohlížíte, co vidíte na mne zvláštního? tázal se zvědavě

„I pozoruju, milý příteli“, odvětil jesuita, „trochu bedlivěji ono hovádko, tak hloupého člověka, který sluje atheista, protože jsem dosud nic takového neviděl“.

Po těch slovech zahabnen mladík odtáhl.

* * *

České státní právo. Vídeňská „Zeit“ přinesla v čísle ze dne 29. února zajímavý článek o českém státním právu z pera Emila Pfersche, profesora práva na německé universitě pražské. Zajímavý je hlavně ve druhé části — první — názory historické jsou celkem staré a nevymykají se z rámu dosavadního německého pojmání státoprávní otázky. Přece však podám za příčinou úplnosti stručný výtah a pak příčiním stručnější ještě rozbor. — Snahy o odloučení „zemí sudetských“ (toť název autorův pro země koruny sv.-Václavské; kde užívá výrazu „státní právo“, je to buď v úvozovkách nebo se slůvkem *das sogenannte B. Str.*) od ostatního Rakouska, od zemí alpských vznikly ná-

sledkem centralismu opírajícího se o němectvo. Šlechta jsouc ohrožena měšťáckým liberalismem německým, spojila se s Čechy. Tyto snahy federalistické byly prý historicky zbarveny teprve r. 1861., dle vzoru (quasi) maďarského, ač rozdíl mezi českou a uherskou státoprávní otázkou je veliký. — V Uhrách měli svou ústavu neporušenu, moderní vyvinula se r. 1848 ze staré — tak nebylo třeba roku 1867 nic více, než odstraniti to co po vzbouření bylo zavedeno, a vrátiti se ku stavu z roku 1848. — V Čechách však již od r. 1620 vládlo se více méně absolutně. Zákonodárnou moc měl panovník, daně povolovaly se pravidelně na delší dobu; i výkonná moc byla v rukou panovníkových. — Odtud vznikla reální unie, proti níž se nikdo neozval; teprve nyní se zdvihá křik. — Ústava r. 1848 (jako i následující) byla pro Cis jen darem — ničím více, musila se bez diskusse přijati tak, jak byla dávána. A Palacký se svými přijali ji za základ příští práce, vstoupili bez výhrad do říšského sněmu; bez historických rekriminací dávali návrhy na vytvoření nové ústavy. Žádali sice spojení zemí sudetských, ale ne jako práva hist., nýbrž pouze jako požadavek budoucnosti. Bylo to přirozeno, protože Čechové neměli určitých politických útvarů minulosti. Pozdější požadavky z r. 1861 navazují na dobu příliš vzdálenou — nesnesou ani historického, ani právníckého měřítka. — Kramář nepopírá nynější ústavy, když praví, že je v rozporu s právním citem národa, nepopírá ji ani vraceje se až ku „porušení práva“ („Rechtsbruch“) za Marie Teresie; kritisuje sice (fragwürdige Kritik), ale nic více. Mínení českého lidu je mocným činitelem, ale bylo by jím i bez historického zbarvení, mělo a bude mít vliv i bez opory o státní právo. — Jen souverenitu považuje Kramář za neporušenou a neporušitelnou. To pak je celkem bez praktických důsledků, ale pro domácí českou potřebu je toho dosti. Princip existuje jen potud, pokud, abychom latinsky řekli *fit applicativo*. Souverenita, která se nikdy neuplatila, je prázdnou frazí. Budoucnost Rakouska nevisí na tom, jak dalece byli stavové čeští samostatní. Samostatnost neměla se rušiti dle ústavy bez svolení stavů — ale kdo by se tím

zabýval!? Theorii Kramářovu netřeba rozebírat, je utvořena jen z nouze. Následkem státního práva ve smyslu českém byl by chaos. — Země sudetské byly od času Přemyslovců koordinované, ale nikdy ne spojené. Kanceláři českou byly do roku 1749 zrovna tak málo reprezentovány, jako země alpské kanceláři rakouskou. Obě byly instituce absolutistické vlády. — Právě následkem bývalé koordinace zamítnuto r. 1849 spojení Moravy s Čechy. Nyní by na Moravě přistoupili i na tu podmínku, ale v Čechách nemohou z ní dělati požadavku historického. — Celý spis Kramářův činí dojem přípravy k novému pojmání státního práva. Staré „státní právo“ bylo dobrým agitačním prostředkem — nyní jim býtí přestává. Třeba nové a hlavně určité formace požadavků českých — a k té chtějí Čechové dojiti bez přímé negace starého požadavku. Celá otázka není vůbec vědeckou, nýbrž pouze politickou. A proto nemůže býtí Němcům lhostejno, zda postaví Čechové určité požadavky, a jaké budou o prvním „státním právu“ nedalo se Němcům vůbec jeduati. Jinak je s Kramářovým, ač měl by býtí určitější, hlavně co se týče ústavy budoucnosti. Ač je přehnáno, co tvrdí o nepřirozeném centralismu, o netušeném hospodářském rozvoji zemí sudetských po zavedení státního práva — o všem ostatním lze jeduati. — Ovoce osamostatnění zemí sudetských může býtí dvoji, různé. Buďto požadavky Čechů budou jim ukojeny, a oni pak budou považovati Němce za stejně oprávněné státní občany — přestane prudký antagonism, anebo čestný nacionalism, vlastně nacionalní fanaticism sesílí, vzroste. Němci budou pronásledováni, Češi půjdou dále a dále od svazku s ostatními zeměmi, za úplnou samostatností. Ale ani tu netřeba Němcům báti se o existenci — i kdyby došlo k řešení sporu zbraněmi. Beztoho i nynější ochrana jim skytaná je jen theoretická. O hmotném prospěchu zemí ze „státního práva“ nebudu se šítiti. Ostatně za tou by Němci nic neprodali. Tak českým Němcům nepřekáží vlastně nic, aby nesohlasili s osamostatněním zemí sudetských — když dají se jim garancie. Ještě spíše je dopusti Němci alpšti — nebudou aspoň vydáni v šanc majorisování se strany Slovanů, vždy možnému,

zvláště po rozšíření volebního práva. — Ale kdo má změnu prosaditi, když proti nikomu jinému, tož proti lenosti, jakou osvědčuje náš parlament, který nikdy dosud nepůsobil pokrokově, nýbrž měl vždy jen úkol brzdy. Mladočeši jako každá strana v Rakousku mají jen vliv na zdržování prací, na překážení, nikdy ne na převrat, aspoň za klidných poměrů. — Ideou Rakouska, historickou ideou mělo prý pro zavedení konstituce býtí toto: „Der Gedanke die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder als einheitlichen Gesamtstaat mit deutscher Staatssprache zu fertigen und unter Mitwirkung der bevorrechteten Aristokratie zu regieren, dieser Gedanke wäre nach Eintritt des Verfassungslebens in Oesterreich eine natürliche Consequenz der österreichischen Geschichte, er wäre die moderne Form einer Jahrhunderte lang verfolgten österreichischen Regierungspolitik gewesen“. K tomu byly základy i v ústavě Schmerlingově — Ale tato idea nikdy se ani neprováděla. Němci při hájení centralismu pohořeli, pohořel i centralism, který vždy považován jen za věc strany, nebyv nikdy hlouběji odůvodněn. Němci zapomněli při tom hájiti svých práv, svých menšin, a dusili hnutí nacionalní. — Tak přivoděna nynější situace. Nyní po vládě Taaffeově která tak podporovala federalism, nelze čekati, že by se která vláda postavila vůči požadavkům českým příkře odmítavě, ale žádná nechopí se iniciativy. Proti nim stála by snad práva koruny, která by federaci byla oslabena, ale to se asi nestane, jak učí zkušenost. — Poláci ovšem budou proti — z důvodů hmotných, a pak i politických. Ztratili by svůj význam v Rakousku. Ale i ten odpor dá se překonati, mohlo by se Polákům dáti ještě ledaco, čeho dosud nemají. Než Čechové jsou tak vlastně bez spojenců, a sami ani po dobytí Moravy nepořídí nic. — Nelze čekati ani iniciativy vládní, ani pomoci polské. Jediné možná je součinnost Němců. Oni nemají ovšem příčiny, proč by se chápali iniciativy, ale ani proč by lpěli na starém. — Národní mir je v moci ducha českého. Možná, že Čechům postačí vůdčí místo v zemích sudetských, jaké jim dle přirozené majority patří, a pak nebude státní jednota obětována marně. Možná

však, že nacionální fanatismus ještě vzroste, ale ani tu netřeba strachu o budoucnost českého Německa. Tolik zmíněný pan profesor. — A nyní několik řádků o jeho vývodech. Pokud mají býti historickými, vycházejí z obvyklého dosud stanoviska německého, ale nejen to, nýbrž nerozlišují „státního práva“ od způsobu, jakým se v zemi vládne, čili, abych tak řekl, od vnitřního zřízení vládního v zemích koruny české. Podstatnými prvky našeho státního práva historického — a sice vlastního státního práva — jak prof. Kalousek velmi jasně a případně dovozuje, jsou: neodvislost, suverenity a nedělitelnost zemí koruny svatováclavské. Toť jsou ony tři body, v nichž kotví podstata našeho požadavku, podstata historickým vývojem se utvořivší. Nezáleží tu tak na tom, jak se této neodvislé suverenní, nedílné „říši“ vládne; země s absolutní vládou může býti právě tak neodvislá, jako kdyby měla vládu jiné formy. Záleží tě přece neodvislost v tom, aby žádný cizí stát, žádná cizí země neměla práva určovati zákony zemi, která neodvislou býti má. — V tom smyslu samostatnou byla koruna česká úplně až do r. 1620. Ale i po tomto roce byla neodvislou od ostatních — jak svědčí gen. sněmy, samostatná nejvyšší instituce soudní, zvláštní úřady královské právě pro tyto země (kancelář), zvláštní, samostatný inkolát, zvláštní moc zákonodárná. Ale tu vlastně spojují již neodvislost se suverenitou, k níž patří právo sebeurčení, které provádí se zákony. — Ovšem po r. 1620 neměly sněmy takové moci, jako dříve, zákony dával panovník — ale vždy jen jako král český. Nikdy nerozhodovala vláda zemí rakouských o právech našich, nikdy nedávali nám zákonů Uhři. Za samostatný celek byly považovány země naše až do samého roku 1848., ač tato samostatnost byla pošramocena.

Je to zvláště inkolát, který na to ukazuje a pak i korunovace. — Či snad má korunovace tak malý význam, nebo vůbec žádný? — Pfersche dí, že země české byly kanceláři svou do r. 1749 právě tak málo representovány, jako rakouské. Ale pak je nutno vysvětliti, proč při korunovaci české sliboval král, že zachová svobody a práva království, proč vlastně uzavírány při korunovaci úplně formálně smlouvy. Bylo tak i v Rakousích? A proč nebylo? — A pak, jak se to má s příslušností Moravy a Slezska k Čechám? Nebyly spojeny trvale, nebyly spojeny ústavou? Nemohu rozebíratí všecko do podrobná, sněsti všechny důvody — nebyl bych tak brzy hotov — ale pak ať dokáže nám někdo, že sněmu českému nebylo vyhrazeno právo bdíti nad celistvostí koruny! Bez svolení z českého sněmu českého (Čech samých) nesměl panovník odloučiti od koruny české nic. A toto právo bylo známo i Bedřichu Velikému pruskému, když sám žádal o schválení smlouvy již bylo mu postoupeno Slezsko. Téhož práva dbal i František IV., když Lužice přivtělena k Prusku po válkách napoleonských. Myslím, že to zatím stačí, jsoutě to důkazy z doby, kdy právní poměr Čech k ostatním zemím državy habsburské byl nejvíce porouchán. — Ovšem byl mezi zeměmi našimi a rakouskými reální svazek, který vyvinul se přirozeně z moci, jakou měl v obojích panovník. Čím více moci měl panovník, čím neobmezeněji vládl, tím svazek ten byl užší — ale vždy aspoň formálně se zachovávala práva koruny české — až do Marie Teresie. A že i po ní zůstalo ještě mnoho, co mohlo býti východiskem nové, konstituční politiky — a na mnoze také, jak ukážeme — bylo. Jen že historii se nerozumělo správně. —

(Dokončení.)

Obsah „Obrany“ :

Postní úvaha. Frant. Žák. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. (Pokrač.) — V mdlobě viny. Fr. B. Vaněk. — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budíž zasíláno přímo do administrace: Ostrovní ulice č. 1508—II
Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádykem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

V z k ř í š e n í.

Svatý týden, v němž skoro už po dvoutisickráte koná se po celém světě památka tajemného ponížení božství, spravedlnosti lásky, a který všady, i v laické a bezkonfessijní naší veřejnosti, nezůstává bez dojmu, uplynul. Opět zní to: vstal jest. Jako tenkrát přece zvítězilo utlumené světlo nade tmou, snižené božství nad ďábelstvím, ukřižovaná láska nad záští, pošlapaná spravedlnost nad nepravostí, odpravená pravda nade lží, tak každé vzkříšení vždy znovu a znovu obnovuje a sílí naší víru v konečné vítězství dobra

V moderním pessimismu ničeho není nám tak třeba jako této víry. V tom hrozném bludišti falešných pojmů, divokých hesel, v tom moři sobectví a mravní kleslosti, v tom panství mělké vzdělanosti a povrchní virtuosity, v těch proudech lidu s porušeným charakterem, v tom despotismu nahodilého veřejného mínění, v tom nedostatku vznešených idejí a velikých, žulových zásad, v tom bahně náboženské lhostejnosti a konfessijní neurčitosti — krátce v tom moderním světě katolické vzkříšení je nám potřebou, útechou a novou nadějí. Bez něho mnohem více cítili bychom neduhy moderního rozháraného života a hynuli, ne-li v zoufalství, aspoň v kruté resignaci. Síly naše by ochably, chuť k boji přešla. Nejtrpčí byl by stav kněží. Když už už znaven a uondán prací, jejíž výsledků nevidí, bojem, jehož nekoronuje vítězství, snahou, jejíž nečistší vzněty rozšlapány v neuznání a podezřívání, obětmi, jimiž zhrdáno, nechává ruce klesati a chce zlomen volati: marné, vše marné — tu přijde vzkříšení, a vítězné alelluja jako kouzlem dotkne se jeho srdce. Zvítězím, volá jeho duše. Ty ideje, které ukřižovány na Golgotě opět povstaly, ty pravdy, které přemohly pohanství, ty nauky, které vítězně přemohly bludy manichejské, arianské, valdenské a tisíce jiných, to křesťanství, které nezaniklo ve stěhování národů a potřebovalo renaissance, ty zásady, které nebyly přemoženy revolucí — ony zvítězí opět. Svě vzkříšení bude slaviti i moderní lidstvo ze své bezcharakternosti, svého rozkošnictví, svých socialních blouznění, ze své nevěry a laickosti. Bude to opět Kristus, který zvítězí, v církvi své jediné, svaté, apoštolské, katolické. — —

Katolická církev má ovšem trvání své zabezpečeno slovem svého božského Zakladatele. Ona není dílo lidí, jak dvoutisícileté její dějiny s důstatek už ukazují. Ona nevíteží vždy jen vlastními silami, jen čistotou své pravdy, nýbrž Duchem svatým, který přebývá v ní. Ale časové její úspěchy, šťastnější a rychlejší vítězství víry závisí přec zase i na její činnosti, její organizaci, jejím vnitřním a zevním životě, na rozvíjení její sil. Laický pozorovatel, který nedovede se postavit na ono božské stanovisko, vyplývající z přípovědi Kristovy, nekatolík, který sílu, moc a vliv církve dovede posuzovati jen jako vliv jedné ze stávajících společností, při uvažování, která z těchto společností má jisté pevné zárodky a záruky úspěchu a vítězství, bude viděti a posuzovati jen ony lidské momenty, organizaci, činnost, vnitřní a vnější život, ideje. Ani v tom není ovšem církev katolická bez vlivu a řízení Božího, ale laik, nevědoucí o tom, nebo nekatolík soudí jen o tom, co je lidské a zevně do očí padá.

Tak asi posuzoval věhlasný Brunetière stávající církve a přišel k výsledku, že jen církev katolická pomůže modernímu světu opět z jeho úpadku. To asi přimělo louti pastora H. Galwitze, že napsal (Preussische Jahrbücher, sv. 80, r. 1895, duben) své napomenutí k evangelické církvi, aby se oživila ve svém církevním životě organizací katolické podobnou, ač mu nemůže býti tajno, že pro neblahé poměry německé evangelické církve v říši vykonává nesmírně úspěšné proselitství. (Článek ten vzbudil v Německu i mezi katolíky velikou pozornost, jak ukazuje též časopis r. 1896, duben). To asi vede panující ruskou církev pravoslavnou, že své mnišství mužské a ženské upravuje dle západu, že hledí dosíci jakés papežské supremacie nad celým východem, a že pracuje za větší jednotou východních církví. Moderní učenec, odchovaný ideami čistě moderními, pastor své církve, o níž má za to, že je duchovním pokrokem nad katolicismem, obrovsky mocné a na výsluní všestranné přízně a moci si hovící pravoslavi poznali a poznávají, že zárodky a podmínky konečného, třeba i vzdáleného úspěchu a vítězství má i po stránce čistě lidské jen církev katolická.

Které jsou tyto podmínky?

Byly-li kdy ideje mocí, jsou jimi dnes. Jak mohutná je už dlouhá desetiletí panující idea vlastenecká, jak mocná idea socialní, pokroková, idea laickosti. A přec idea, kterou nesena je církev katolická, je jich mohutnější přes všecky pomluvy, všecky boje, všecko pronásledování a opovržení, ideje jí hlásané tisíce a tisíce srdcí a to těch nejslechetnějších, vedou k největším obětím, jakých lidé jsou jen schopni, vedou k nejčistšímu nadšení, k uspořádání života podle nich i v době největších zmatků náboženských, mravních a společenských. A ideje tyto jsou tak silny, že pronikají i tam, kde jsou potírány, nebo kde se lidé domnívají, že na vždy se z nich vyzuli. To je důkaz, že její idealy jsou idealy člověka po nejvznešenější jeho stránce, že její idealy nejsou záporný criticismus, ani mělký, pietistický humanismus, že nejsou ono nadšení, které vyšedší z nečistých svobodářských prvků, více fanatismem a sobectvím by se nazývati mělo; její idealy jsou oživující duch, kladný, bohatý život, nadšení ne fanatismus — pro zájmy své užší společnosti nebo pro pravdy jediné proto, že jsou pravdy její společnosti — ale nadšení především pro vlastní nejvyšší dokonalost a pro nejvznešenější časné a věčné zájmy lidské společnosti. A církev katolická ukázala se tu vždy

produktivní, i v dobách, kdy jiné církve mrtvě ležely ladem jako církve východní, i v dobách hrozného vlastního úpadku i v dobách nejrafinovanějšího pronásledování. Její ideje mají svou historii v celých dějinách, v každém lidském hnutí rozumovém a mravním jsou jich zřetelné stopy. Je něco obrovského v těchto životních silách katolické církve, jež i toho, kdo neví nebo nevěří, že to Duch svatý v ní působí, poráží. On pozoruje dějiny ostatních církví, hlavně ovšem ortodoxie a protestantství, a vidí, že hlavně toto ničeho z toho nemá. Nemá cíle, nemá ideje k němu vedoucích, nemá vedle nepřátelství a protichůdství k církvi katolické žádné veliké ani společenské ideje slučující a spojující, nemá asketismu, který jako praktické uvědomění posledního cíle je nejkrásnějším květem pozemským a výrazem ducha křesťanského. Protestantismus je pouze souhrnem individuálního života, individuálních vznětů. Pravoslaví, nemajíc papežství, rozpadává se v mnohost církví vládních nebo chcete-li národních, směsuje božské s lidským, věčné s časovým, nemá jednotné veliké ideje o království Božím, je příliš partikulární, než aby mohlo nesjednoceno míti a osobovati si úlohu všelidskou. Moderní revoluční a vybledlé humanistické tendence jsou jen bořivé, a jako zjevy moderní, časové nečiní ani větších nároků, nároků pro celá století.

Každý kněz, každý mnich, každý řád, každý uvědomělý katolík ví, že je členem onoho království, které Kristus založil, jehož je hlavou neviditelnou, které v nástupci Petrově má viditelnou hlavu, v biskupech s hlavou svou spojených apoštolský sbor, každý z nich ví, že pracuje každou modlitbou platně pro věčné zájmy všeho lidstva, ví, že u oltáře je spojen s celou církví, která otevřeně a kategoricky si osvojuje všechno a jediné právo ve věcech náboženských, ví, že jen v církvi a skrze ní lze ve všech otázkách životních nalézt pevný základ. A proto církev katolická ve své ohromné všeobecnosti a zase své ucelené jednotě duchovní i formelní objevuje se jako idea, jako určitá škola ducha a srdce, již není a nebylo rovno. A poněvadž na veškerém životě duchovním, vědeckém, uměleckém, sociálním a jiném běře živé účastenství a jak dějiny svědčí ruku v ruce jde s pokrokem lidstva, sama přizpůsobující se vždy době a přiměřeně k její vadám rozvětluje svou bohatou opravnou a organisující činnost, i protestant a laik při trochu bedlivějším pozorování přijde k poznání, že v řadách bojujících idejí nemá soupeře.

Ideu katolictví mimo to podporuje historismus, podání až na dobu apoštolskou jdoucí. Posloupnost papežů a biskupů jde až na sv. Petra a apoštoly. Každý svůj článek víry dokazuje nepřetržitou řadou obecných sněmů a svědectvími až do dob prvních století jdoucími. Kalendář katolické církve, kniha na pohled tak nepatrná, svými jmény svatých i nejprostšímu člověku dává přehled jejího dvoutisíciletého trvání a jejich dějů. Ostatky svatých spojuje členy církve co nejužší nejen se slavnou minulostí vlastního národa, ale i s celou církví a celou její minulostí, nemluvě ani o tom, že toto uctívání je skutečným zdrojem milosti a požehnání. Jak mocně muselo působiti na národ anglický, když po dosažení svobody katolíci angličtí obdrželi od sv. Otce kalendář, v jehož svatých první století křesťanské Anglie anglickému lidu postavena před oči. Protestantismus z toho nemá nic. Jsa jen filosofii, rozředěným humanismem bez určitého, typického ducha, nevytvořil ani vlastního slohu, ani církevního umění, ani mravů, ani disciplíny, nemá vůbec

nějaké své typické školy, v které shlížela by se v minulost i přítomnost. Proto působí jen rozkladně. Skutečně se také rozpadává; jen protiváha a boj proti katolicismu ho udržuje. Nebýti katolicismu, ihned by jako církevní společnost zmizel. Pravoslaví má svůj historismus. Ten je ale tak partikulární, tak upřílišněný, tak úzkoprse nacionální, že v něm ortodoxie je ztrnulou a mrtvou. Ve svém církevním nacionalismu ztratila úplně ideu všeobecnosti, která je první známkou, kterou Kristus církvi své dal. Každý laik i nekatolík může to poznati. Svým velkolepým historismem, a přece zase umírněným historismem vykonává církev katolická velikou moc. Tisíce svých bojovníků a vyznavačů získala a získává svými dějinami, tisíce udržuje jimi ve svých ideách a naplňuje je nadšením. I chyby a poklésky národů, kněží, biskupů i papežů jsou tu důvodem, ukazující, že její idea je tak silná, že ani vášně vlastních synů nedovedly ji vyvrátiti a vyhladiti.

Mohli bychom nyní ukázati na pevnou organizaci církve, o níž mnoho se píše. Hierarchické zřízení, na které se poukazuje, není nic zvláštního, má to každá společnost církevní. Papežství ovšem vyjímaje. Hierarchické zřízení je jen struktura. Nemluvíme, jak už podotknuto, o stránce její božské.

Ale to je obdivuhodné v katolické církvi, že i při nejtuzším centralismu a největší odvislosti ponechává opět největší svobody, že nepotřebuje k udržování svého zřízení ani vojáků, ani exekutivy, že tento její organismus nerozrušují ani nové ideje, proudy a směry, na něž zahynula dosud každá společnost, že ve stínu jakéhosi, řekněme, absolutismu, individuální činnost je neobyčejně rozsáhlá a mnohostranná. To jest, co musí naplniti podivením laika, který neznaje ducha církve zvláštního, posuzuje ji dle měřítka světského od jinud vzatého. To ho poráží. Myslel a těšil se, že tak zvanou papežskou neomylností organizace církve dostala smrtící ránu, že jí dospěla na poslední vrchol, odkudž nastane pád, a hle, udivený zrak jeho vidí, že právě jí veškerý život církve duchovní a sociální přišel jen do pevných, klidných kolejí. Udiven poznává, že právě jako by pro moderní socialně rozrušenou dobu, která snad je prahem nové společenské organizace do budoucnosti, je vyslovena, aby v tom zmatku duchů, který by byl zajisté uchopil i kněze, snad i biskupy, byla kormidlem, byla stožárem, byla jedinou pevnou kotvou. Právě protestantismus, který tu stojí dnes vůči utvařujícímu se novému světu bez rady a pomoci ukazuje, jak veliké to dílo ta „papežská neomylnost.“ Ne v organizaci má církev svou sílu, ne skrze svou organizaci uvádí v platnost své ideje, ale její organizace, která možná ani není organizaci ze stávajících jiných nejdokonalejší, nalézá síly z ducha církve, z její idey, z její suah, cílů, úkolů. Kde tyto jsou živé, tam jeví se i v rozkvétající organizaci, kde hynou, hyne i organizace. Proto dnes se nedaří, že oslaběly ideje církve ve veřejnosti. A nezdaří se, nebude-li zároveň pracováno pro uplatnění těchto.

Nyní měli bychom miuviti o vnitřním ústrojí života církve, který vlastně je nejdůležitější a nejmocnější, o významu mnišství, o coelibatu, o spolkařství, činnosti charitativní, missionářské atd. Ale laičtí pozorovatelé přezírají vše to. Mnišství považují za nemající účelu, coelibat za zlo, jež odcizuje národu, spolkařství je v církvi slabší, než kdekoliv jinde, charitativní působení skryto a neuznáváno. Vymykají se tudíž tyto zjevy z úvahy, kterou jsme konali se stanoviska člověka církvi vzdáleného, usuzujícího jen dle vnějších známek. — —

Chtěli jsme psáti radostné vzkříšení, a zatím duch uletěl jinam. Ale je to přec aspoň malá variace na začaté thema. Jestliže i laik nebo dokonce nekatolík shledává v církvi katolické známky, které dávají jí nevyčerpatelnou sílu a nestárnoucí trvalost, čím více mělo by nám to býti povzbuzením, abychom pracovali na možná největším rozvinutí těchto sil. Vždyť pracujeme nejen na díle vlastním, ale na největší a nejvznešenější úloze všelidské. Ne-konáme-li toho, prohřešujeme se vlastně na úkolu na nás vloženém, k jehož šťastnému výsledku také podmínky tu jsou i oku laika zřejmé. Až společnost bude slaviti opět své vzkříšení v duchu království Kristova, budeme míti při tom své zásluhy.

Fr. Žak.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Saleský.

(Pokračování).

Rozumí se samo sebou, že jsem vám předvedl tuto mystickou kosmogonii Solovjevovu a toto znovauvedení středověké ideje o spojení všeobecné církve se všeobecnou monarchií — zhola ne proto, abych je vyvrátil. Pro vyvrá ení jest nutno státi na půdě poněkud obecnější a operovati jednotnou methodou. V přítomném případě tato první podmínka theoretického posouzení jest patrně nevyplnitelná. Nám jest činiti se stavbou dogmatickou, provedenou z několika theologicko-metafysických axiomů pomocí dialektické metody a nepřipouštějící tedy žádného jiného pověření kromě formálně logického. Abych ukázal, do které míry methodický postup Solovjevův jest vzdálen od postupu myšlení vědeckého, uvedu několik nahodilých příkladů. Nebudeme zajisté na př. protestovati proti vývodu Vl. Solovjeva, že bohatí mají na sebe vzíti účastenství v socialní reformě. Ale nebylo by vám libo dospěti k tomuto vývodu methodou Solovjevovou? V Evangelii se praví, že bohatému tak jest nesnadno vejíti do království nebeského jako velbloudu projíti uchem jehelným. Jehelné ucho — to podle výkladu Vl. Solovjeva nechť je soukromá dobročinnost. Ale ucho nesmí se bráti v doslovném smyslu; je známo, že v Jerusalemě byla brána téhož jména, a branou projíti jest již možno. Nyní nechť jehelné uši ve smyslu brány označují socialní reformu. A tak pravý a hluboký smysl výroku Evangelia (spojíme-li oba komentáře) jest tento: nikoliv nekonečně úzkou a nemožnou cestu soukromé dobročinnosti ukládá Evangelium bohatým, aby vešli do království nebeského, nýbrž taktéž úzkou a namáhavou, ale přece ještě možnou cestu socialní reformy.

Možno však předpokládati, že v daném případě Vl. Solovjev chtěl podati ne důkaz, nýbrž jen osvětlení svého tvrzení. Zajisté jest i tento způsob objasňování dosti charakteristický, ale není nedostatku v jiných případech, kde stává se nesnadným rozeznati objasnění od důkazu. V Písmě mluví se o „hře“ Božské moudrosti: to znamená, že Božská moudrost „vyvolává před Bohem nespočetné možnosti všech mimobožských bytostí a znovu je pohlcuje v jeho všemohoucnosti“: tento process Božské „hry“ objasňuje tedy přítomnost potencialního chaosu v Božství, jež Ono uvnitř sebe překonalo. Kniha Stvoření počíná slovy: na počátku stvořil Bůh nebe a zemi; „na počátku,“ (= v principu) po hebrejsku *bereshith*, jest vyjádřeno podstatným jménem ženského rodu: to znamená, že Bůh stvořil nebe a zemi v *reshith*, v ženském principu samého sebe, ve své Božské Moudrosti. Jedním slovem, nazíravost

středověkého mystika spojuje se v učení Solovjevově se scholastickou kasuistikou zkušeného talmudisty. Dialektické rozvinutí základních myšlének činí se složitějším u něho bohoslovným postupem analogického výkladu svatých textů. Hledati takových způsobů postupování v současné logice bylo by marné; abychom je našli, nestačí obrátiti se od logiky J. St. Milla k logice Hegelově: je potřeba uchýliti se za tím účelem k logice Origena Alexandrijského.

Praktických vývodů Solovjevových z vyložených teorií není potřeba vykládati zevrubně: vývody jsou v paměti všech. Úkol náboženský — jest nade vše ve světě a bezpodmíněně výše než národnost. Úkol ten, splnutí člověčenstva s Božstvím, jest podle samé své podstaty všeobecný a potřebuje ke svému vyplnění všeobecné církve, vyzbrojené silami všeobecného státu. Národ ruský jest povolán k řešení tohoto úkolu, ale prvním krokem k tomuto řešení musí býti akt národního sebevzdání: vzdání se těsné formy národní církve. Takový jest nezbytný prostředek pro spasení pokolení lidského Ale tento prostředek, první na uskutečnění všeobecněhistorického poslání Ruska, sám jeví se pro hlasatele absolutního ideálu účelem a to dosti vzdáleným. Aby byl dosažen, musí býti nalezeny prostředky bližší. Největší překážkou jsou při tom všeliké teorie a nálady národního sebeohrazení a egoismu Solovjev také se stává jejich urputným odpůrcem a vstupuje na cestu publicistického zápasu Zápas ten začal poměrně nedávno a nemůže se považovati za ukončený; proto bylo by předčasné, pronášeti o něm jakýkoliv všeobecný úsudek. Ale nicméně nelze nepoznamenati, že tou měrou, kterou se zápas stahoval, vlastní stanovisko publicisty-bohoslova jako by se jaksi přesunovalo. Nepravíme tím, že bychom měli právo usuzovati, že základní úkoly Solovjevovy v něčem se pozměnily: ani v jediném ze spisů tiskem vydaných, pokud nám známo, spisovatel ničeho se nevzdává z toho, co byl pověděl dříve. Ale jeho poslední cíle — proniknutí člověčenstva křesťanstvím pomocí všeobecné církve — jaksi se poodstrčily a poutuchly, kdežto bližší prostředky — zápas se všemožnými formami národního egoismu stále víc a více stávaly se účelem samým sobě. Zároveň s tím stále ostřeji vynikaly body styčnosti mezi názory Solovjevovými s náhledy pokrokové části naší společnosti a současně stále úplněji zapomínalo se na kořenné zvláštnosti a základní ideje jeho povšechného názoru světového. Konec konců Solovjevovi počali, mluvíc jeho vlastními slovy, činiti poslední dobou výtky za to, jakoby prý on byl přešel ze slavjanofilského tábora do západnického, vstoupil ve spojení s liberály atd.²⁹⁾ Odpovídaje k těmto „výtkám“, Solovjev mohl s plným důrazem dokázati, že svým hlásáním nejen nezapírá, nýbrž naopak k novému životu obnovuje staré slavjanofilství; že rozvíjí jeho humanistické prvky každým způsobem, zůstává věrnějším jeho pravému duchu, než officialní zastanci slavjanofilství z tábora národních. Takový, myslíme, také jest ve skutečnosti poměr Solovjevových teorií k ideám starých slavjanofilů. Jaký však jest jejich poměr k ideám „liberálů“ a západníků? Omezuje se souvislost mezi nimi na některé styky v praktických vývodech aneb vniká souvislost ta dále a hlouběji? Jinými slovy — činí příbuzným Solovjeva a liberály jenom společná jim idea náboženské svobody, k níž jedna i druhá strana dospěla různými cestami, a která jim slouží za různými účely; nebo možno jíti dále a ustanoviti také mezi účely obou stran nějaký souhlas, usmířili-li se ideje Solovjevovy o usídlení království Božího na zemi s teorií „liberálně-egalitárního pokroku?“

Pokus o takovéto usmíření učinil, jak známo, Solovjev sám. Nezbytnost tohoto pokusu plynula skutečně ze samé podstaty jeho všeobecně-historického učení: přesněji řečeno, z nezbytnosti smířiti toto učení s historickými fakty. Podle učení Solovjevova všeobecné dějiny měly se jeviti jako posloupné v život uvádění křesťanského ideálu, kdežto skutečný postup historického vývoje Evropy se dál jaksi spíše ve smyslu „liberálně-egalitárního pokroku.“

²⁹⁾ Národní otázka v Rusku, II., 322.

Takovým způsobem vznikala sama sebou otázka o tom, v jakém poměru jest tento pokrok liberálních idejí k předpokládanému neboli žádoucímu pokroku principů křesťanských: překáží onen tomuto nebo naopak napomáhá? I Solovjev ještě do nedávna odpovídal na tuto otázku naprosto souhlasně se svými nynějšími odpůrci z národního tábora — a vůbec v nesouhlase s požadavky vlastní své theorie. Ano, plody činnosti současných národů a států, kteří osvobození jsou od doby reformace od církevního poručení a kteří mysleli, že vykonají věc lépe než církev, plody ty jsou neutěšené. Idea křesťanství — vymizela, militarism přeměnil celé národy v ozbrojené armády a rozvinul národnostní nepřátelství, jemuž podobného střední věk neznal. Sociální antagonism se přiosříl a zápas tříd hrozí všeobecným převratem. Mravní úroveň klesá, počet šílenství, sebevražd a zločinů roste. Takový jest celkový úhrn pokroku, jakého dosáhla se světštelá, sekularisovaná Evropa průběhem posledních tří nebo čtyř století. Jsou zajisté, souhlasil Vl. Solovjev, i částečné úspěchy: zmírněny trestní zákony, odstraněno mučení. Prospěch jest značný, ale možno-li jej pokládati za konečný? ³⁰⁾ Jak vidíme, dějiny čtyř posledních století, to jest, veškeré dějiny současného evropského myšlení málo vykonaly podle tohoto vyličování na uskutečnění ideje Bohočlověctví na zemi.

Uplynul nějaký čas, a Vl. Solovjev přečetl v „Psychologickém spolku“ svůj referát, který nadělal tolik hluku a vyvolal celou literaturu, ne tak „theoretických sporů,“ jako „usvědčení“, jak vhodně formulovaly obsah této literatury „Moskevské Vědomosti“. Čím však byl vyvolán všecken ten hluk? Co pověděl Solovjev nového a neočekávaného?

Neočekávaného nebylo právě nic pro ty, kdož sledovali předešlou literární činnost Solovjevovu. Ale vskutku přece něco bylo nové. Postaviv jednou svůj theoretický ideál proti duchu času, Solovjev nemohl se ustáliti na popírání ducha času, na tom pessimismu zoufalství, který v podstatě byl by dosti blízký Leontěvskému a kterému není zcela cizí právě uvedený citát. Zkušenost ukázala, jak málo v tomto pessimismu bylo idealistického a tvůrčího. Ve svém referátě Solovjev řešil tento spor mezi Evropou křesťanskou a Evropou sesvětštelou, mezi věkem středním a dobou novou, a řešil jej, jak se dalo očekávati, na prospěch Evropy sesvětštelé. V tom nebylo, opakujíc, nic neočekávaného: Solovjev nemusil pro tento vývod měniti ani svých základních názorů, ba ani svého názvosloví. On i dříve pojímal křesťanství nikoliv za cosi hotového a daného, nikoliv za ukončenou historickou formu, kterou dlužno opatrovati v historickém archivu, nýbrž živé křesťanství mělo žíti spolu se životem společnosti. Vysuzovati odtud, že vývoj evropského života není v protivě, nýbrž naopak jde ruku v ruce s vývojem křesťanské ideje, bylo přirozeným, úplně logickým závěrem z takového pojímání křesťanství. Při tom ovšem některé věci jeví se pod jmény ne zcela obvyklými. Co jsme my uvykli nazývati historickým názvem křesťanství, to v idealistickém užívání Solovjevově bylo pohanstvím, kdežto to, co jsme my uvykli stavěti proti křesťanství jako duch času, bylo uznáno přímo za pravé křesťanství. Voltaire nebyl tedy skeptikem, jenž rušil křesťanské náboženství, nýbrž naopak průvodcem principů v pravdě křesťanských, jež byly povolány nahraditi středověké pohanství, které se nazývalo křesťanstvím. Jedním slovem, křesťanská středověká Evropa byla v podstatě pohanská; kdežto současná sekularisovaná Evropa jest krokem v před k pinému přisvojení křesťanství, při čemž dokonce i nevěřící slouží tomuto vývoji křesťanských principů jakožto nevědomí nástrojové božské prozřetelnosti.

Takovým způsobem theokratický ideál byl uveden v soulad s „liberálně-egalitárním pokrokem“, víra smířena s nevěrou. Způsob, jakým se to stalo, zajisté musil vyvolati protest se strany jedné i druhé: pro věřící zůstalo příliš málo křesťanství v nové historické konstrukci Solovjevově, a pro nevěřící bylo ho stále ještě příliš mnoho. Oba směry mohly ne bez úspěchu

³⁰⁾ La Russie LVIII.

srovnati tuto konstrukci se skutečnými historickými daty a nalézt v nich faktické vyvrácení. Avšak jednu okolnost jest těžko při tom všem popřít, onu — že stotožňování náboženství s pokrokem bylo posledním logickým vývodem z humanitních všeobecně historických tendencí starého slavjanofilství. I v tomto směru, jako ve směru národnickém, slavjanofilské učení vyčerpalo samo sebe a dospělo ke svému protikladu. „Liberálně egalitární pokrok“ představoval skutečně ne menší kontrast s východními body slavjanofilského učení než theorie národního egoismu. Svou kritikou ruského nacionalismu Solovjev duchaplně dokázal věc poslední, dokázal protimluv mezi nacionalismem a pravou podstatou slavjanofilství. Za to svou vlastní soustavou lépe než co osvětlil věc první, nesměstnatelnost slavjanofilství se současnými etickými a společenskými názory.

Materiál pro povšechné posouzení vývoje slavjanofilství leží nyní před námi, díky Solovjevu, všechn ukončený, a vám nezbývá než učiniti ke všem našim předešlým pozorováním a výkladům všeobecný úhrn. (Dokon.).

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

V panu Drahotovi se přece cosi hnulo. V té chvíli pocítil výčitku, že skutečně k dceři se dosud choval cize.

„Já ti nerozumím, dítě“, řekl po chvíli. „Čeho si vlastně přeješ, pověz mi“?

„Tatínku — propusťte Barboru, prosím vás“! řekla Johanka.

Drahota se zarděl hněvem. „Mluvíš nerozumně“, pravil. „Víš dobře, že nám Barbora věrně slouží — jsem rád, že k nám šla, mohu se na ni ve všem spolehnouti“.

„Nuže —“, řekla Johanka, ale nedomluvila, nemohla se podívatí otcí do očí.

„Co chceš ještě“? otázal se Drahota.

„Myslíte-li“, šeptala Johanka, zakrývajíc si rozpálený obličej, — „že bych sama té práce nezastala, vezměte si ji — ať je vaší ženou“.

„Ty mi nebudeš předpisovati“! rozkřikl se Drahota, aby zakryl rozpaky. „Pro mne a za mne si tedy v kostele třeba zůstávej — ale o mne se nepovaž starati“!

Bouchl dveřmi a zůstavil dceru o samotě.

IV.

Pan Drahota byl po celý den rozmrzelý. Cítil se zahanbeným vlastním dítětem, jež ho prosilo, aby zanechal hříšného života. Není divu, že přišel večer do hospody mezi své známé s tváří zasmušilou.

„Pan Drahota dnes kouká, jako kdyby byli klerikálové už školu dostali“, prohodil statkář Ostruha.

„I toho se tuze nebojím“, odvětil pan Drahota. „Ale člověk má i jiné starosti.“

Ža chvíli rozpředl se hovor o škole.

„Ti mají zálsuk na tu školu“, řekl statkář Záhora. „Panečku, to by to chodilo! Děti by se nenaučily kromě trochu slabikování jen modlit růžuec“.

„Ale prosím vás“, ozval se Břízek, „řekněte mi, čeho jsme získali tou novou školou my evangelíci! Pořád se povídá, jak je škola bez vyznání, a ona je zatím jako bývala. My na školu platíme, a když byla vystavěna, tu

ji katolický farář posvětil, jakoby se v ní bez té svččené vody nemohlo učit. Učitel se modlí s našimi dětmi po katolicku — dejte mi pokoj, to je pěkná škola bez vyznání! A my myslíme, kdo ví co máme!“

„Inu je to přece jiné, než bývalo,“ prohodil Kubárek. „Kněz aspoň ve škole neporoučí jako dřív. A proti modlitbě nemůžete ničeho namítati. Když naše děti dělají kříž, vaše to dělat nemusí, a snad jich také nikdo nenutí.“

Jak viděti, byl Kubárek katolík, ale ozval se jen zřídka kdy — když už se mu zdálo býti těch řečí mnoho.

„Dejme tomu, ať se tedy každý modlí dle svého,“ řekl Záhora, ale proč má býti ve škole kříž! My se kříži neklaníme a naše děti se musí na něj dívat. To je urážka našeho náboženství.“

„To je,“ přizvukovali ostatní evangelíci.

„Vždyť jste v místní školní radě,“ řekl Ostruha, „proč se o to nepostaráte, aby kříž byl odstraněn?“

„Bodeť, aby se řeklo, že jsem nesnášenlivec a rýpal,“ odvětil Záhora. „Ať to udělá tuhle pan Drahota, on je školním dozorcem, jemu to přísluší.“

Všichni se podívali na Drahotu.

„Nu, myslíte-li, že se vám děje křivda,“ řekl pan Drahota, „může se to změnit. Škola jest veřejná a nikomu se v ní nesmí křivdit. Možná, že se to vyřídí beze všech obtíží.“

„Tak se to patří,“ pochvaloval Ostruha.

„Pan Drahota byl potěšen. Lépe se mu to nemohlo hoditi. Byl dopálen na kaplana pro dnešní kázání — teď mu a faráři ukáže, co umí.“

Pan Drahota byl sice místním školním dozorcem, ale do školy se podíval sotva jednou za rok. Velice nerad se setkával se starým řídícím učitelem, který byl „klerikálního“ smýšlení.

Proto byl starý učitel nemálo překvapen, když příštího dne pan dozorce počtil školu svojí návštěvou. Však přišel pouze do jeho třídy, a to jenom na chvíli, nežli se vyučování skončilo.

„Pane řídící,“ počal, když děti odešly, „přišel jsem za zvláštní příčinou: víte, že zde máme děti dvojího vyznání: nesmí se však, jak víte, žádnému dávat přednost, proto odstraňte ze školních světnic kříže.“

Starý učitel díval se chvíli na Drahotu, jakoby mu nerozuměl.

„Co to má znamenati?“ řekl potom. „Kříže že by se měly odstraniti — a proč?“

„Příčinu již jsem vám pověděl: obecnstvo to uráží a byl jsem požádán, abych jako dozorce v té věci zakročil.“

„Obecnstvo? To je divná věc: já jsem zde již hezkých pár let, a ještě ty kříže nikoho neurážely, — až teď. Ovšem, máme teď dobu „pokroku“.“

Pan Drahota už se trochu rozehříval. „Není pomoci,“ pravil, „obecnstvo si toho přeje; doufám, že nebudete odporovati a kříže odstraníte.“

„Ne, pane Drahoto,“ řekl učitel určitě, „kříže zůstanou zde. Vyučuji skoro půl století, a vždy, kdykoli jsem pod břemenem povinností klesal na duchu, kdykoli jsem se obával, že ochabnu v horlivosti, zakoušeje za svou snahu hrubého nevděku, — byl mi pohled na obraz trpícího Spasitele posilou a útěchou — a bude mi, doufám, i dále.“

„Vy tedy kříže neodstraníte?“

„Už jsem řekl. Je to smutné, že vy, katolický křesťan, k něčemu takovému se propůjčujete.“

„Nepřišel jsem poslouchat vaše kázání. Ostatně jsem mohl očekávat, jak se zachováte, neboť vaše smýšlení je s dostatek známo. Vy jste jedním z těch, kterým se stýská po kněžské nadvládě. Jen aby vás to nemrzelo!“

„Anebo vás, pane Drahoto! Možná, že budete někdy hledati toho Krista, jehož obrazem dnes opovrhujete.“

Kdežto učitel při své řeči zůstal klidným, pan Drahota zlostí jen hořel.

„Tobhle vás bude mrzet!“ zvolal. „Jsem místní školní dozorce, a neposlechnete-li mne, poslechnete jiného.“

„A koho, prosím?“

„Místní školní radu — ta o tom rozhodne.“

„Třebas; ale tam mám slovo také já, jak víte, a jiní členové.“

„Však oni vás naučí. A nezapomínejte, že jsem také členem okresní školní rady.“

„To vím, ale vím také, že nejste celou okresní školní radou, jako nejste celou místní. Buďte ubezpečen, že kříže zde zůstanou.“

Pan Drahota necítě se hněvem, odešel ani nepozdraviv.

Brzy potom konala místní školní rada schůzi, v níž pan Drahota při volných návrzích hlásil se ke slovu a žádal, aby ze školy odstraněny byly kříže.

Návrh jeho i u vlažných katolíků vzbudil nevoli. Když pak farář a řídící učitel ujali se slova a mluvili pádnými důvody proti Drahotovi, odhlasovala většina členů, že kříže mají býti ve škole ponechány. Pan Drahota a jeho společník Záhora nebyli s tím spokojeni, ohlásili své votum a dali je zaslati okresní školní radě, která však schválila rozhodnutí většiny.

Kříže tedy ve škole zůstaly, ale pan Drahota stal se od té doby úhlavním nepřitelem faráře a ještě více řídícího učitele.

Ve Zdobíně i v sousedních obcích, odkud chodily děti do Zdobínské školy, záhy se rozneslo, oč se zasazoval pan Drahota, a všude jeho jednání vyvolalo rozhořčení. I jeho přívrženci mu zazlívali, že zabíhá příliš daleko. Třeba sami o náboženství nedbali, to přec uznávali všichni, že mládež má zapotřebí vychování náboženského, které jediné vede ku mravnosti.

Pan Drahota všelicos přeslechl, jak o něm soudí hlas lidu, ale mnoho si z toho nedělal. Vždyť to byl úsudek „zpátečníků.“ On měl jmění a vliv — může ještě ukázati, co umí. A nejdříve to ukáže starému řídícímu, který je tělem i duší zaprodán kněžím. Dopomůže mu, když ne k nějakému trestu, tedy aspoň do pense.

Své dílo pomsty započal ihned; smlouval se s těmi, kdo byli s ním stejného smýšlení, aby se nemohlo říci že brojí proti učiteli sám jediný.

Učitel doslechl, oč Drahota usiluje, ale zůstal při tom klidným, neboť u vědomí, že koná svědomitě své povinnosti, domníval se, že mu zloba Drahotova nemůže uškoditi.

V.

Bylo nedělní odpoledne. Johanka vrátivši se s požehnání, odložila svrchní oděv a vešla do zahrady, která přiléhala ke dvoru a táhla se za humny k polní cestě. Zašla až na konec a usedla pod košatou jabloní, zaměstnávajíc se jakousi ruční prací.

Neseděla dlouho, když se ozvaly na cestě za humny kroky. Johanka se usmála a zarděla se; patrně poznávala po chůzi kdo přichází. Ale hned zase zmizel úsměv s jejích rtů, a oči se jí zalily slzami.

Po malé chvíli se kroky zastavily, a mladý muž pohleděl přes zeď do zahrady. Byl oděn po měšťsku a celý zevnějšek jeho nasvědčoval, že muž ten věnoval svůj život studiím. V jeho obličejí jevila se vážnost a zároveň upřímnost a dobromyslnost.

„Johanko,“ pravil přitlumeným hlasem, „zde vám přináším žádanou knihu.“

Johanka přistoupila ku zdi a vztáhla ruku po knize.

„Zase jste tak smutná!“ řekl soucitně mladý muž, stisknuv jí ruku.

„Ach, vždyť víte, Františku, jak málo jest pro mne radostí na světě — téměř žádných,“ řekla dívka.

„Jenom neklesejte na mysl,“ domlouval jí, „dá Pán Bůh, že se všecko obrátí; člověk nesmí nikdy se vzdávati naděje.“

„Ach, vy mne dovedete vždy potěšiti; dokud vás slyším, jest mi vždy tak volno, snad bych dovedla být i veselou. Ale když jsem sama, tu to na mne uléhá jako balvany.“

„Mají tedy má slova málo působivosti u vás,“ řekl mladý muž se smutným úsměvem.

„Nikoli, to jsem neřekla. Často si vzpomínám na to, co jste ke mně mluvil. Mnohem hůře by mi bylo, kdybych neměla —“

Johanka chtěla říci: kdybych neměla vás — ale zarazila se, že pověděla příliš mnoho. Aby si pomohla z rozpaků, otázala se: „Nehuevá se váš pan otec na mne?“

„Na vás? Proč by se hněval?“

„Víte přece, co můj otec proti němu podniká.“

„Ale vy přece za něj nemůžete. A mého otce znáte, že není nespravedlivý. Či jste na něm něco pozorovala?“

„Nikoliv — ale myslím si, že by nebylo divu, kdyby zanevřel na celou naši rodinu. Nyní jsem upokojena.“

Na blízku ozvaly se kroky.

„Přečtete knihu do neděle?“ otázal se mladý muž.

„Zajisté. — Půjčíte mi zase jinou?“

„S radostí — — ale snad v této něco naleznou? Dobře ji prohlédnu.“

Johanka se usmála, což bylo přisvědčující odpovědí.

Mladí lidé stiskli si ještě jednou ruce a rozešli se.

Johančin přítel, v němž čtenář zajisté poznává syna řídicího učitele, poodešel na cestu vedoucí kolem humen a zastavil se. Patrně čekal na muže, jehož kroky prve zaslechl, a jenž nyní k němu se blížil.

Muž ten byl oděn v černý, šosatý kabát a na hlavě měl široký klobouk téže barvy. V oholeném, již vráscitěm obličejí zračila se dobrácká povaha. Hlava, na níž už vlasy prokvétaly, chýlila se poněkud ku předu.

Byl to pantáta Rousákův, ještě jeden ze starých hospodářů, jakých už bylo ve Zdobíně málo. S učitelovou rodinou žil vždy v důvěrném přátelství.

„Á, pan doktor!“ prohodil s úsměvem. „Pozdrav vás Pán Bůh! Pěkně vítám do Zdobína. Už dávno doma?“

„Již týden. Pozdrav Pán Bůh, pantáto!“ děkoval doktor, přijímaje podávanou mu pravici.

„Náš Tomášek přijel předevčírem,“ hovořil Rousák; „však právě před chvílí šel k vám — vyšli jsme spolu. Myslí, že asi budete doma, a vy zatím jste si vyšel na procházku.“

„Na procházku vlastně ne,“ odpovídal doktor; „to se hned vrátím domů.“

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Otázka česko-německého vyrovnání tvoří stálý předmět rozhovoru. Zavalil k němu podnět článek Lippertův. Je pozoruhodné, že ačkoliv přiblížil se požadavkům českého foederalismu, ovšem s výhradou, že by národní a politické postavení Němců muselo býti zabezpečeno, není více tak pranýřován jako předchůdci, kteří za podobné projevy byli svého času uštváni. Je by Němci stali se najednou méně pretensivnějšími z toho ovšem nejde, nýbrž je to nutnost, která je vede a nyní snad i dále povede k dohodnutí s Čechy. Český živel tak zmohutněl, postavení

Předrakouska stalo se tak obtížným vůči Uhersku, že na německé panství už není více naděje. Nutno tedy obrátiti. Slechtnější duchové citili ostatně vždy, že náš nacionalní boj má v sobě mnoho pohanského, nedůstojného. Nyní snad i jejich hlasy docházejí ozvěny. Že by bez obnovení ducha křesťanského mohlo přijíti k dohodnutí, nelze věřiti. Dá-li se veřejnost vésti jen ideami nacionalními, je možný jen boj a nic než boj. Boj o život přenesen na pole národní a společenské je dogmatem společnosti bez křesťanství. — Vstoupení Moravanů do mladočeského klubu vyvolalo zlou

polemiku a zrádcování se strany „Nár. Listů“ těch, kteří nesohlasili. Mezi Moravany bylo několik upřímných katolíků. Že mladočeská strana i při své nynější jakési prozatímné umírněnosti není a nemůže být stranou, se kterou bychom mohli jít, rozumí se samo sebou. Ale cesta, kterou by bylo nutno nastoupiti, je těžká. Není-li půdy pro vlastní stranu, vzejdou z boje jen zlé věci, a málo užitku. Pak drobná práce je jediná možnost k úspěchům v budoucnosti. Ale jednou se začítí musí. Snad příští volby přinesou něco světla a ukáží samy cestu k postupu. — Požadavek vnitřní úřední řeči české zase jednou odbyt. Na drahách dokonce učiněn i krok zpět proti nám. — V poslední době odbýváno několik schůzí pokrokových a jiných socialistů. Byly to výjevy zvířecích vášní, sprostáctví a nevzdělanosti. Vyjdou-li v páté kurii odtud poslanci, bude to zase hodný kus dolů v našem veřejném životě. Zajímavé je, že na nich konstatován vliv prof. Masaryka na moderní hnutí mládeže u nás. O prof. Masaryku mnoho se bájilo; podrážděnost jeho útoků na církev katolickou o níž „Moravská Hlídká“ se zmiňuje, nasvědčovala by tomu, že ani ve svém působení na mládež a v kruzích sociálních, jež vyhledával, nedržel se míry. — Návrh na upravení kongregací kleru vypadl žalostně. Nejsmutnějším postavením zůstane opět postavení starých kaplanů. A že hojnost takových, kteří více na pensisty nežli na faráře by se už hodili, každý ví.

Vzdělaný pastor o protestantismu. Upozorňujeme na článek v úvodníku uvedený. Několik myšlének tito z něho uvádíme. Církevní podání působilo i na reformatory. Najvní domněnka, že všechny články víry a mravu dají se prostým odvoláním na sv. Písmo dovésti jakož že i základy církevní organizace dají se jen z něho sestaviti, držela mysle v zajetí a nebyla ani otfesena smutnou zkušeností, když luterané a reformováni u výkladu Pisma nemohli se dohodnouti, nýbrž opácným duchem byli vedeni. Proto i zbožnost byla všady jiná, a jiného ducha. Každý nový směr ducha porazil dřívější. Protestantism nezanechal žádných sledů církevního života, ani církevních slohů, ani velikých národních církevních mužů, mimo

snad Gustava Adolfa a kurfirsta Friedricha Vilhelma (!). Protestantismus nemá svých dějin, nemá vědomí, že je nositelem minulosti, nemá známky všeobecnosti. Naivní lid si myslí: Po ideální době prvokřesťanské následovalo středověké zatmění, reformatory přišla čistá známost boží. I největší církevní charaktery dějin jsou mu cizé, ač je musíme obdivovati a nemůžeme pochybovati, že na věčnosti s nimi se shledáme. Mužové jako Atanasius, Ambrož, Augustin, Bonifac, Řehoř VII., Inocenc III., sv. Bernard, sv. František, Karel Boro-mejský měli by upřímně přijati býti za otce víry (co ale pak učení, které vyznávali a hlásali? Pozn.), byť i byli stáli ve službách hierarchie. Vykonali v křesťanské církvi přece více než „reformatorů před reformací“, které jako jediné hvězdy na nebi středověké církve ctíme. — Následují pěkné výroky o hrozném protestantském bezbožném kriticismu. — Spisovatel vítá dále, že i mezi protestanty objevuje se coelibat a přeje si, aby se šířil. Domnívá se, že zjedná si stále víc a více platnost a uznání. Víme, dí, že římské mníšství má známky asketismu a hierarchie. Ale poněvadž nejsou podstatou mníšství, a poněvadž požehnané působení benediktinů, prae-monstrátů a j. nevyšlo ani z asketického odsuzování světa ani ze sobeckého panovačství, nevidíme, proč by i evangelická církev neměla obnoviti u sebe mníšství, aby měla vždy hotový voj proti mocnostem křesťanský život podlamujícím. — Protestantismus přivedl svým kriticismem brzy všecken základ pravdy v pochybnost a pohřbil brzy i autoritu Pisma. A tak víra u něho nestojí více na přirozených základech. — Evangelické osady nejsou vychovávány ani k modlitbě ani k církevnosti. Odtud povstala neslychaná zla, zvláště úpad svědomí co se týče mravních zákonů. — Vysoce zajímavé jsou vývody spisovatelovy o „dobrých skutcích“, o tom, jak u protestantů všechny svazky se zemřelými jsou přetrhány, o protestantském sobectví jako následku „individualismu“, o nedostatku vzájemného posvěcování, jaké leží v katolickém kněžství, o učení „ospravedlnění jen vírou“ a o mnoho jiných věcech. Katolíku, který by chtěl tyto věci spracovati, dostane se v článku neobyčejně vděčné látky. Bude-li mít

článek Galhwitzův nějaký vliv na jeho souvěrce, byl by to opravdový krok zpět ku katolicismu, totiž ne u jednotlivců, ale v celém systému. Nic jiného také nezbyvá: buď zpět ku katolicismu nebo k úplné nevěře.

Literatura.

Sinajský klášter. Pierre Loti: *Le Désert*. Paris, Calmann Levy, 1895. V *Le désert* líčí nám Loti dojmy z jihu, z Arabie, ze Sinai a z Jerusaléma. Povídá je s mocí, jež působí suggestivně. Čtenář poznenáhlu zahloubává se do knihy, až svět kolem něho zmizí, a on se spisovatelem vidí se obestřen taji nekonečné poušti, stojí na ledových vrších hor sinajských, vidí se ve sboru černých sborů arabských. Podivuhodných příhod marně hledáš, marně rozčilujících míst, ani mravně povážlivých stránek tu není, bez nich dnes málo který francouzský spisovatel se obejde. Kniha je celá čistá, umírněná, elegantní, opravdivá, a přec vane z ní takové kouzlo! Pierre Loti je patrně umělec dokonalý, kterému umělecké prostředky stačí a který za příčinou velkých honorářů nesnižuje se k dráždění hrubého vkusu velikého daru. Podávajíc zprávu o této knize, činíme tak nejen v úloze literárního referenta, nýbrž ještě z jiného ohledu. *Le Désert* popisuje Pierre Loti svým duchaplným a neodolatelným, ač na pohled velice prostým způsobem cestu do Jerusaléma přes Sinai, nejobtížnější to routu do sv. města, kterou volil patrně z kaprice bohatého muže, vyzbrozen jsa ovšem vzácnými doporučeními Dobrou třetinu svého spisu věnuje líčení pobytu v nejslavnějším východním basilianském klášteře na hoře Sinai, ležícím na strmých skalách v okolí divokém a nedostupném ve výši asi 2 000 metrů. Klášter ten založil císař Justinian roku 550. Zajiště účtyhodné to stáří, jakýmž těšiti se může málo klášterů celého světa. A jak ho spisovatel líčí! Nemůžeme ovšem zde přeložiti těch asi 50 stran, jež mu věnuje, ale aspoň malé ukázky buďtež nám dovoleny. O svém prvním dojmu dí: „Otevřené brány kláštera tvoří okamžik překvapení, skoro úžasu, tak zvláštní je to místo. Fantastické věci, které při všerejším nočním příchodu jsme tušili,

stojí tu v ranním chladu reálně před námi. podivuhodně jasny v nemilosrdném bílém světle, neuvěřitelně na sebe vložené, jakoby vyrýsované, bez perspektivy, tak čistý jest vzduch — a mlčenlivé, mlčenlivé, jakoby byly umfely od svého tisíciletého stáří. Byzantinský chrám, mešita, domečky, klášter, spousta schodišť, galerii, oblouků, sestupujících do propastí; to vše v miniatuře, poddržováno prostou nicotně malou; vše obklopeno přepevnými hradbami, 30 stop vysokými, a vše zavěšeno na stránich gigantického Sinai. Rychlé dýchání uvádí nám na vědomí velikou výši, a přec obklopeni jsme jako ve studni špicemi hor sinajských jako titanskými hradbami z červeného granitu, vysokými a vertikálními, jako žebříky do nebe. Snih mírně padá. A stále totéž ticho, neslychané ticho zahaluje tento fantom kláštera, jehož stáří slunce a snih ještě zvyšují. Cítíme, že je tu v pravdě „demeure de la solitude“ — „obydli opuštěnosti — obklopené pouštěmi“. Dále popisuje basiliku, do níž se jde cedrovou branou, starou 13 set let právě mez jiným: „vstupujeme do divů tohoto místa, jediného na světě, jež jeho poloha na poušti uchránila revoluci, drancování, každého doteku lidského, jež zůstalo téměř úplně takové, jak bylo vystavěno r. 550“. A všecku tu podivuhodnou směs věcí řeckých, syrských, arabských, ty drahocenné a nesčetné lampy, ikony, nápisy, popisuje svým lahodným perem. Vede nás ku kryptě „hořícího keře“, do níž se vstupuje jen bosou nohou, k místu, kde Mojžíšovi zjevil se anděl, liče při tom starodávnost věcí, jež potkáváme, že čtenář žije jako ve starověku. A to ticho, jak je dovede líčiti! až tělem prochvívá. Jak zní ti v uších údery na synamdre, dřevěnou desku, již dříve se užívalo místo zvonů, údery suché, jakoby staré kosti člověčí o sebe se tloukly a chrastily. A to nedělní ráno, jak celý klášter voní kadidlem a zní zpěvem, jak slunce k tomu radostně hřeje a jak slavnostně natahují se do výše hroty kopců sinajských kolem do kola, jak jakás nedělní slavnostnost vše oživuje v tom úžasném tichu a i v jasnějším třpytu na studeném granitu se odráží, — vše líčí spisovatel, že ta nedělní nálada až do duše se ti vkrádá. Dále slyšíš, jak noha Beduina

nikdy tam nevstoupí, jak chudíně chléb po provaze se spouští, projdeš se hřbitovem, podivným hřbitovem, zahradou, seznámíš se s mnichy askety, podivuhodnými postavami, uvidíš drahocenná roucha, snad nejstarší na světě, a při všem tom suggeruje ti spisovatel dojem okoli, opuštěnost, starobylost, ctihodnost, asketism. V duši tvé maně vznikne přání, abys se tam mohl podívat na to místo jediné, zvláštní, podivuhodné. Tak asi líčí Pierre Loti sinajský basilianský klášter. Odpovídá-li líčení jeho skutečnosti, nikdo ovšem nemůže kontrolovati, avšak není příčiny pochybovati o tom. V knize nenalezli jsme skepticismu nebo frivolní kritičnosti, jež by budily naši nedůvěru. Znalost jazyka francouzského vyžaduje kniha dokonale, avšak odvděčí se za trochu námahy skvěle. Přátelům francouzské literatury doporučujeme tudíž knihu Pierre Lotiho vřele; nás k referatu přiměl, jak už jsme pravili, popis nejstaršího východního, ovšem rozkolnického kláštera, o jehož existenci snad mnohý nevěděl.

Drobnosti.

České státní právo. (Dokončení)
Panovníci až do r. 1848. mimo Josefa II. byli korunovanými králi českými, přisahali na ústavu, udělovali léna jako králové čeští, udělovali český inkolát — bez něhož nikdo nebyl občanem českým třebaš rakonským by byl býval. Také vždy nazýváni králi českými, ano i ve školách — tedy jistě oficiálně — zpívána hymna na „krále“ českého Ferdinanda. Vůbec české stanovisko státoprávní bylo v zásadě vždy uznáváno, uznal je jmenovitě a slavně zvláště ten, který dle p. Pfersche je zrušil, Ferdinand II (O tom viz Kalouskovo Státní právo). Že by pak zásada trvala jen potud, pokud se aplikace z ní dělají, není pravda, jinak by vůbec nebylo pevné zásady, principu. Princip zůstává vždy principem, třebaš se jednalo proti němu. Ano, zůstává jím a sice i v politice, pokud se aspoň v theorii uznává. Než netřeba nám abychom chodili tak daleko, vždyť je po ruce dosti důkazů, že mnoho ze státního práva platilo i prakticky až do roku 1848. Obnovené zřízení uznal i Ferd. V., odkazuje na

ně při první petici pražské. Tím rokem teprve zrušeno zvláštní stavovství české — dána celé říši nová ústava Po prohlášení jejím, ba spíše, nastal ovšem divoký rej. Jedni žádali přisvojení k Německu, druzí centralisované Rakousko, třetí konečně Rakousko federativní a těm v čele stáli zástupcové naši. Šlechta však nepřidala se k nim — pokud postupovala s nimi — ze strachu před německým liberalismem, neboť strana Palackého byla opravdověji liberální, než německá, nýbrž proto, že stanovisko české bylo jí státoprávně bližší. — Naprosto však nepravdivo je to tvrzení, že v letech „ústavních“ nežádali Čechové spojení zemí českých jakožto historického práva, že žádosti jejich zbarveny historicky teprve r. 1861 po způsobu maďarském, dle vzoru Uher. Jen několik dat o tom. Již první petice pražská ze dne 11. března 1848 žádá „aby pojištěna byla národnost česká ve všech zemích ku koruně české náležejících“, aby země tyto spojeny byly sněmem. Z toho ovšem neviděti silného akcentování historického práva. Ale víme, že celá petice byla jen pozměněný návrh Braunerův a ten odůvodňoval požadavky spojení zemí Českých a zřízení pro ně jednotné ústřední správy mezi jiným takto: „Oba tyto články žádosti jsou odůvodněny starým, posud se zachovávaným zemským zřízením a historickou a národní zachovalostí (Integrität) těchto zemí, jakož i rozsáhlostí a zvláštností stávajících tam občanských poměrů ospravedlněny. Spojení jejich jest právně docela takové, jako jest spojení královských Uherských zemí, tudíž i od Jeho Milosti přijatý titul: Ferdinand I., císař Rakouský, král Uherský a Český toho jména pátý . . . atd. (Černý, Boj za právo, str. 12.). — Kdyby ani nebylo jiného důkazu o historickém pojímání a odůvodňování státního práva českého, stačil by tento úplně, aby vyvrátil tvrzení Pferscheho. Tu stavi dokonce na roveň právní poměr Čech s právním poměrem Uher, což je vlastně správně jen, abych tak řekl, pokud jedná se stanoviska theorie práva, pokud jde o princip. Prakticky byly rozdily značné, ale tu nelze jich rozebírat. (Vhodně na ně ukázal Rezek v Rak.-Uh vyrovnání; otisk z Athén ea.) — Než je jich více. Tak druhá petice pražská di výslovně,

že jí nestačí odkazování na zřízení z r. 1658, jelikož často se proti němu jednalo, ba téměř stále, a ještě určitěji klade váhu na historické oprávnění požadavků. Osamostatnění a sjednocení zemí českých je „státní nařízení“, které „zjevuje se dle pragmaticko-historického, národního a zeměpisného sjednocení těchto zemí,“ jako zřízení nbezpečující trůn císařský i jednotu říše celou. — Nej-určitěji však mluví odpověď Národního výboru českého ze dne 6. května 1848, kterou dal sněmu moravskému na jeho usnesení proti spojení s Čechami. Se-stavena je od Palackého. — Národ pozdvihl hlasu svého, aby dosáhl „opět-ného uznání práv nikdy nezastaralých národnosti své“, a pronesl také „prosbu o obnovení a utužení svazku více než tisíciletého mezi krajinami těmito.“ — Pak dí, že jen z nedorozumění vzniklo usnesení moravské, stavové neměli se domnívati, že Morava má býti podro-bena, pak nebyli by ani popírali toho, co jest čirá pravda. „Schvalovati bychom toho žádným způsobem nemohli,“ dí v manifestu o něco dále, „aby stavové moravští zásadu po všechny věky uzná-vanou, ano i v obnoveném zřízení zem-ském ze dne 10. května 1628 stvrzenou, že jsou Morava i Slezsko „vtělené země“ koruny České, nyní uváděli ve spor; jistě pamatují, že byli ve jménu své země přítomni korunovací dne 7. září roku 1836.“ . . . „Nikoli, opakujeme to, Morava není země od Čech odvislá, ale ovšem ku koruně České náležející.“ . . . „bohdež uvážili, oč všecko tu jde, když by žádné právo historické nemělo býti uznáváno.“ — Tuším, že to stačí na důkaz, že státoprávní naše požadavky opíraly se vždy o historii — že nebyly historicky zbarveny teprve r. 1861. — Je to ostatně zcela přirozeno. Ze všech projevů roku 1848 je až příliš jasně zřejmo, jak hluboké bylo vědomí o prá-vech zemí koruny České, jak mohutně a často se projevovalo. Všude mluvilo se i psalo jen o králi, posílány mu adresy diků, petice. A nebylo divu; vždyť i stavové žádali, aby přechod od sněmu starostavovského ku konstitučnímu dál se ústavně a se zachováním nepřetržitosti státního práva. — Palacký a ostatní přijali prý novou ústavu beze všeho, šli na svolaný říšský sněm bez výhrad. Je to pravda, ale nesmíme za-

pomínati, že program jejich byl federativní ani co federaci rozuměli. Při požadavcích, jaké stavěli, při programu, jaký hájili, nebylo více třeba. Ovšem jiné je, zda vždy stejně správně domáhali jsme se svého práva. Řekl jsem, že vlastním státním právem je nezávislost, suverennost a nedílnost zemí koruny České. Ale to jest právem ve smyslu nejvlastnějším. — Ovšem nezávislost byla obmezena od doby, kdy dostaly se Čechy pod panství habsburské — přirozeně, zájmy královské toho žádaly — aspoň zevní politika česká nemohla zůstatí tak volnou jako dřívě. Souverennost — právo dávatí si zákony — tím trpěti nemusila, kdyby nebylo snah absolutistických. Ale i tu vlastně suverennost zůstávala — neboť suverenním je každý stát, který si dává zákony, ať již právo zákonodárné má lid či snad aristokracie, anebo panovník. U nás měl je původně sněm a král, později téměř výhradně král, ale nikdy ne císař německý ani arcikníže rakouský. O nedílnosti ne-třeba se již zmiňovati. — Tato podstatná práva musí býti dána národu našemu, je-li pravda, že domáhá se práva historického. O tom není asi sporu. Hůře bylo před časem i o to, a ještě nyní je zle o aplikaci těchto zásad na skutečné poměry, jakož i o upravení vnitřní vlády v zemích našich. Toto poslední mělo by se ponechati zástupcům, parlamentu i generálnímu sněmu našich zemí. Aplikace zmíněných tří zásad měl by provésti panovník — jeho se nejvíce týkají. Přesně-li mluvíme, pak nemá rakouský parlament o čem rozhodovati. Parlament nám práva ne-vzal, ani ho nedal. Jde tu především o smlouvu mezi národem a korunou. Ale to je *stricte loquendo* a akademicky. V praxi nutno počítati i s těmito čini-teli. Především však nutno zodpověděti si otázku: pokud má sahati neodvislost našich zemí, pokud suverennost (roz-umíme-li suverenností právo dávatí si zákony aspoň vnitřní — tedy suveren-nost musí býti úplná, tolik je jisto); o nedílnosti je to jasno. — S tím pak souvisí úzce budoucí ústava našich zemí; a tu zase nutno stanoviti, jaký měl se zavésti pořádek, jakým způsobem za-jistila by se národnostní rovnoprávnost, jakož i jak by se měl určití vzájemný poměr zemí českých k sobě, tedy co by

bylo ponecháno suněmům jednotlivých zemí a co sněmu korunímu či historicky generálnímu. — Otázky tyto nejsou zodpověděny dotud — a právě nejistota, jaká vždy v řešení jich vládla, byla jednon z příčin nezdaru. Jak jen falešně rozumělo se spojení Moravy s Čechami. A rozumí se tak i dosud, aspoň s německé strany — a konečně i někde s naší — Pfersche je toho živým důkazem, když tvrdí, že by nyní Moravané přistoupili na úplné splnutí s Čechy, ač r. 1848 to odmítli. — Tato nejistota — nevíme vlastně, co bychom měli chtít — ta nám překáží ze všeho nejvíce. Mařila již v prvých letech konstitučních veškery práce, a maří je dosud. V tom má pan Pfersche rozhodně pravdu, že nesmíme čekat na iniciativu vlády, vůbec na iniciativu něčí, že musíme postavit určité požadavky a snažit se, abychom pro ně získali také své sousedy Němce. V tom je stanovisko jeho hodné sympatické, ač právě proto je nedosti jasno, proč požadavek historického státního práva byl by Němcům „indiskutabel“ — kdežto nový Kramářův, který prý je nepřímou negací starého historického požadavku (na to asi odpoví dr. Kramář sám) — možno jim přijati za základ jednání. — A tuším také, že právě k této praktické stránce bude nutno více přihlížeti, než ku historické. Nikdy ovšem nesmíme se vzdáti práva historického — ale z toho nenásleduje, že bychom se ho nesměli domáhati taktikou, která snad se poněkud přiči čistě akademickému, vědeckému pojmu státního práva. Dle historie není nám — jak již zmíněno — nic po tom, co řeknou Rakušané a jiní k uskutečnění státoprávní ideje, ale v praxi nelze jich nedbat. — Není to snad jediný rozpor, v jaký dostane se každý náš politik, který má státoprávní otázku pojatu přesně historicky, a při tom zároveň

vidí, že nutno respektovat nynější poměry. Rozpor ten se nedá odstraniti — leda když půjde se cestou, která snad méně souhlasí s přesným pojmem státoprávním, s duchem naší historie, abych tak řekl, ale když půjde se s ní za týmž principem nikdy neopuštěným. A proto myslím, že by bylo možno dohodnutí s Němci rázu Pferscheho, ač základem jejich jednání by nebyla historie, ač nebyla by jim ani východiskem. U nás ovšem, u šlechty a koruny bylo by jinak. Ba odvážil bych se skoro tvrditi, že Němci našeho historického stanoviska vůbec nepřijmou; jasněji nemožno již dokázati jeho pravost, než dosud je — a přece jak chybně o něm soudí. Nevšímají si prostě našich prací o tom, ani skutečných událostí — nehodí se jim. Přivede-li je něco k jednání, tedy budou to jistě pohnutky toho druhu, jako udává Pfersche, a ty, o nichž nechce se šířiti. A z té příčiny hlavně jest jeho článek pozoruhodný. — Co praví o důsledcích státního práva, o vyrovnání protiv, nebo o vyhlazovací politice proti Němcům, co dí o idey státu Rakouského, jaká měla býti, toho netřeba šíře rozebírat. Idea Rakouska, krátce řečeno, je hodně zastaralá, abych tak řekl šosácká. Tak mohli si lidé představovati Rakousko před nějakým půl stoletím — ani to snad ne. — Ostatní názory posuď si čtenář sám — nechci zabíhati do přílišného detailování. — (Kdo by chtěl nabyti jasnějšího poznání českého státního práva, přečti si Kalouskovo „Státní právo“, pak Černého „Boj za právo“, to pro potřebu obyčejnou stačí víc než úplně.) O formaci požadavků našich, o určitou formaci se nechci pokoušeti, nejsem politikem ex professo, nemám ani dosti praxe, o to ať se pokusí naši politikové z povolání; ovšem třeba jíti hlouběji než dosud, nespokojovati se politikou tak povrchní. — J. S.

Obsah „Obrany“ :

Vzkříšení. Fr. Žák. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. (Pokrač.) — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Ostrovní ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Ostrovní ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Socialistický sjezd.

O svátcích velikonočních odbyval se v Praze pátý sjezd socialistické internacionální demokracie. Přítomno bylo na 150 delegátů, již zastupovali asi třicetinasobnou krajskou organizaci (14 německých, 13 českých, a j.) Sjezd skýtal divadlo veskrz odporne, podivné bylo i chování se české žurnalistiky. Hlavní známkou sjezdu bylo, že měl patrnou barvu židovství na sobě. Čeští socialisté, zvláště ti dobrosrdečnější a naivnější, kterým vůdcovství židovské nebije tak do očí, namnoze upřímně pochybovali a nevěřili, že by byli židovskou legií; pražský sjezd mohl je poučiti o tom dokonale. Adler, Ellbogen, Winternitz, Ingwer, a asi deset ostatních hlavních vůdců, kteří tu zasedali v čele socialních oprávců společnosti a stavitelů nového lidského blahobytu, všichni sami židé. I jací židé! Hrome, na těch už bylo prý, jak nám řečeno, to vidět, byť se byl snad ten neb onen dal polití v některé evangelické sektě vodou, že patří k vyvolenému národu a že mu slouží. Nejen zevnějšek, ale i chování prý tomu svědčilo. Taky se nám zdálo, jakoby bylo „čestným“ delegátům z českého národa v ušlechtilé té společnosti přece trochu nevolno; že je to neomlouvá, rozumí se samo sebou. Před světem ukázali, že neslouží ani svému národu ani ušlechtilé a krásné socialní myšlence, ani věci dělnické, ale že jsou sluby oné mezinárodní aliance židovské, která předstírajíc zájmy tu osvětové, svobodomyšlné nebo lidové, tu rozdmychuje vášně národní nebo socialistické, po tichu a nepozorovaně slepými svými nástroji upevňuje své světové panství nad majetkem, veřejným míněním, svědomím, krátce nad celým životem křesťanských národů. Jak smutné to divadlo! Což nejsme už všichni dost a dost zotročeni židovským kapitálem a prosyceni kulturou, která ze židovských redakcí a kapitalistického zlatého telete vzala porušení, že se nalezají — nedíme křesťané, ač i tací zajisté mezi socialisty jsou, ale vůbec mužové, jimž svoboda, ušlechtilost ducha, láska k humanitě mají býti drahými statky, kteří ale stávají se náhončími židovských snah, mužové, kteří za jidášskou mzdu zaprodávají své síly proti křesťanské společnosti, ač dobře vědí a vidí, že vedeni jsou jedině k boji pro blaho Israele, jehož jedinou překážkou k panství nad myslmi lidu úplnému je

upřímné křesťanství. Provolávali-li i římsští otroci slávu svým pánům jako dnes klaní se tisíce českých křesťanských mužů slovům vyšlým ze židovských novin a od židovských vůdců?

Ještě smutnější stanovisko zaujaly naše žurnály. Kdežto o schůzích křesťanských mužů nemají často ani lokálky, kdežto na příklad ne méně četnému litomyšlskému sjezdu delegatů křesťanského dělnictva nevěnovaly ani sloupce, židovští socialisté těšili se největší pozornosti. Vůdce jejich omývaly křestní vodou, nosy jim dělaly kratší, a poněvadž jsou i milionáři mezi nimi, dělaly z nich chudé proletáře, sjezd vítaly s jakousi vlídnou uctivostí a uznalostí, referovaly pak s největší svědomitostí. Musel přijít Krapka a vynadati od plíc „Nár. Listům“ způsobem v ušlechtilých kruzích socialistických vlastním, musel ujati se proti nim židovské vídeňské „Neue Freie Presse“, aby poněkud obrátily aspoň ony. Ale i pak psaly o sjezdu jako o něčem, co jim je blízké. Listy, které pro velectihodné církevní hodnostáře, k nimž už povinnost káže úctu, které pro obětavé úctyhodné osoby z řad křesťanských socialů nemávaly než buď mlčení, nebo potupu a hanu, s cylindrem v ruce stály u vchodu střeleckého sálu, aby vítaly s nezdvořilejší poklonou veleradu židovskou a zfanatisovanou jí otrokářskou její legii.

Druhá charakteristická stránka sjezdu byl zřejmý internationalismus. To je vlastně to nejveselejší. Celý národ prohlašuje vlastenecký, jazykový a politický boj za nejhlavnější svou úlohu, celá delegace česká vidí jediný svůj úkol hlavně v ideji národní — a zde ve středu města Prahy zástupci desíti nad statisíců českých mužů prohlašují, že jsme s Němci vyrovnáni, že vlastenectví naše je švindl, zde ve středu města se satirou a s cynismem, jimž s těží lze naléztí rovných je od Němců, a to židovských Němců přítomným Čechům ve tvář vmeten úšklebek, jak jsou oni šťastni, že rozumí německy, kdežto oni (němečtí židé z Vídně) tak šťastni nejsou! A této společnosti posílá mladočeský poslanec Kaizl německý pozdravný dopis, tuto společnost ctí svou návštěvou vlastenecký radikál Kounic a Březnovský, o této společnosti, která výslovně se pyšní, že se odvažuje na půdu od národních třenic ještě horkou, aby tu rozvinula prapor internationalismu, této společnosti poklonkují české vlastenecké listy. Ostatně buďme spravedliví! Nebyli jsme přítomni, ale i z referátů zdálo se mám, že české vědomí účastníků přes tu chvíli propukalo. A není divu, vidělť tu německožidovskou internacionalu z blízka. Musel tak mnohého polití stud, když po tisícerych bojích a obětech, které jich nesocialističtí a neinternacionalní soudruzi a vůbec celý národ na se vzal, nyní měli si tak dáti líbiti nejen zradu na idealech českonárodních, ale i zřejmé odstrkování všeho, co je české. Zdá se patrně, že mezi těmi židovskými otroky ze Střeleckého ostrova bylo mnoho slepých, svedených, v hloubi duše ale ještě trochu křesťanů a vlastenců. Odpor proti internacionalnímu centralismu ukazoval se hlavně ve věcech finančních. To má ovšem svou vážnou příčinu všechněm s důstatek známou: socialisté poznali mnohé své soudruhy a bojí se o své peníze. Tak ovšem není divu, že živý zájem, s kterým sjezd z prvu vítán, přece jen ochabl, ba že po útoku Krapkové vyzněl až i v protest u „Nár. Listů“ (9. dubna). Ale po zrádcování, zlořečení a proklínání, kterými častují často upřímné vlastence a přátely lidu, nebylo ani stopy. Jedno poučení sjezd střelecký české veřejnosti přinesl, přesvědčení, že česká strana socialistická je ve službách nepřátel vlasti, že jim aspoň negativně slouží, že

na ni v boji za české idealy nelze mysliti. Ještě nedávno byly o tom nejen pochybnosti, ale byli i vřelí zastanci socialistů. Jedna věc ale i tuto okolnost zmírňuje a činí socialy v očích svobodomyšlné a radikální veřejnosti méně vinnými: to jest okolnost, že jsou proticírkevní a hodně radikální.

Jiná charakteristická vlastnost sjezdu byla jeho rozháranost. Co delegatů, tolik rozdílných zásad, ba někdy odporoval si i jednotlivec. Nebýti pro řeči doby na krátce vyměřené — která při českých řečech byla ještě více zkracována — Bůh ví, jakým Babylonem rozumů a nerozumů byl by se stal ostrov Střelecký. Že taková společnost může držeti pohromadě je věru divné, a ještě obdivuhodnější jsou síla a moc židovského komanda. Jiný by zajisté nedovedl ani si ho udržeti, aniž od jiného by mužové ho snesli. Naivní socialisté se domnívali, že smí pronášeti i své myšlenky a opravné návrhy, že smí žádati o nich i diskusi. Bláhoví! Nevědí, že zásady sociální demokracie a ideje, za něž mají se naplňovati nadšením, platiti a rozrušovati třeba klid svých rodin, prostě se diktují z redakce „Vorwärtsu“ a jiných židovských listů, že jen v nich dovoleno hledati zásady života.

Sjezd nebyl ovšem ani sjezdem sociálním ani dělnickým. Nebyl sjezdem sociálním, poněvadž by pak šlechtná myšlenka všeho toho, co se jmenuje socialism, byla jen pamfletem a karikaturou. Společnost lidská, která sociální ideje vzala si na mnoze za své bude rozluštění jejich hledati u zcela jiných lidí nežli v pokoutních židovsko-socialistických redakcích, u vůdcovství strany, jež na Střeleckém ostrově byla zastoupena, nebo v babyloně zásad a náhledů zde hláсанých. Socialismus je zcela něco jiného. Ovšem ani dělnictvu, ba ani židovstvu neupírá se právo spoluhlaviti v otázce, která je dnes všelidská, ale sjezd střelecký nebyl celou společností, nebyl ani jejím zástupcem. Že také dělnická otázka na Střeleckém ostrově se neřešila, mohl každý viděti. Jen část z účastníků měla vůbec právo do dělnické otázky co mluvit. Že socialistické internacionale ani upřímně o řešení otázky nejde, je dávno známá věc, od vůdců přiznaná. Naopak, pro ni zrovna neuspokojení dělníků je nutností.

A tak sjezd sociální demokracie v každém ohledu je sjezd kormutlivý. Je tím kormutlivěji, že dle podaných na něm zpráv česká sociální demokracie vládne velikou silou a nebezpečně dere se i na venek. Má 7 organizací krajijských v Čechách, 4 na Moravě. Má 10 politických časopisů a to 2 týdeníky, 5 čtrnáctidenníků o 33.900 výtiscích a 11 odborných listů s 23.600 výtisky, 2 časopisy humoristické (vlastně na ostouzení lidí, hlavně ovšem křesťanských socialů) v 10.000 výtiscích a jeden atheistický o 6200 číslech. Pro zámožnou katolickou stranu pěkná lekce!

Však horší a nebezpečnější je okolnost, že za socialisty stojí nebo aspoň částečně duchem jiným příznivým pracují pokrokaři, radikálové, že i ve svobodomyšlných kruzích se jim v mnohých ohledech přeje. Nemíníme ovšem stránku hmotnou nebo osvětovou. V tom přejí dělnictvu všichni, ale stránku náboženskou a společenskou.

Než i přes to myslíme, že sjezd střelecký vyčistil trochu vzduch a otevřel mnohým oči. Nebýti různých revolucionářských prvků v intelligenci, internacionální socialismus svou smutnou otrokářskou úlohou, již hraje, nebyl by nebezpečným. Snad přispěje sjezd aspoň k tomu, že ukázal intelligenci, jak nebezpečné a nevlastenecké je zahrávání si s tímto ohněm — třeba jen z kratochvíle nebo z mody.

discipulus.

Rozklad slavjanofilství.

(Danilevskij, Leontěv, Vl. Solovjev.)

Veřejná přednáška P. Miljukova, konaná 22. ledna 1893 v posluchárně Historického musea v Moskvě.

Přeložil František Sáleský.

(Dokončení.)

IV.

V základě starého slavjanofilství spočíval vnitřní protimluv. Idea národnosti překážela dáti náležitý vývoj ideji messianismu; kdežto messiánská idea překážela odkrytí ideje národnosti. V ruské národnosti oceňovali náboženský princip, a v náboženském principu oceňovali jeho národní formu. Při dalším vývoji učení vyšel tento protimluv na jevo a vedl k tomu, že dvě základní ideje starého slavjanofilství se rozdělily a každé z nich dostalo se zvláštního logického rozvoje. V základě tohoto dalšího vývoje spočívaly patrně živé a cenné principy. Při zakládání ideje národnostní povolána byla na pomoc věda historická a společenská; kdežto světový úkol Ruska zkusili zbudovati na vyšších ethických požadavcích. Avšak výsledky zcela důsledného, logického rozvoje obou idejí ukázaly se málo uspokojivými. V theorii tento vývoj přivedl ruský nacionalism k metafysické koncepci „všeobecně-historického typu“, kdežto ruský messianism — k chiméře světové theokracie. Užívajice theorie této v praxi, naši nacionalisté dospěli ke tmářství a k soustavnému ochraňování reakce; kdežto naši messianisté vyvarovali se těchto vývodů jenom tím, že přispůsobili ať špatně ať dobře svůj názor světový k theorii pokroku.

Čím však lze vyložiti takovou neuspokojivost výsledků? Patrně tím, že v samém principu slavjanofilského učení obsažen byl živel, který kazil nejsprávnější ideje, nejslechetnější úmysly, jakmile se dotkly slavjanofilské půdy a jakmile se jich užilo na obnovení starého učení. Tímto škodlivým živlem byl s našeho stanoviska nepodmíněný ráz, absolutism slavjanofilského učení, který neprávem přežil jeho metafysický podklad. V učení o národnosti nelze nepokládati ve vyšším stupni za cennou onu ideu hluboké svéráznosti, původnosti všelikého národního života, na které spočívalo slavjanofilství. Není pochyby o tom, že tato idea o naprosto individuálné povaze každé společenské skupiny dochází svého úplného ospravedlnění v současné vědě společenské (sociologii). Ale jde jen o to, vyložiti tuto svéráznost národnosti z národního ducha, při ní přítomného, ježto právě tím národní individuálnost činí se absolutnou, nerozložitelnou, a celá věc se kazí.

Národnost bez ducha — to bude tehdy „národopisný materiál“; národnost oduševněná — toť buď článek ve všeobecně-historickém řetěze aneb v sebe uzavřený „kulturně-historický typ“, nehybný a již předem ustanovený, jako zoologické a botanické typy starého přírodopysku. Současná sociologie nezná takového utřídění národů — na bezduché a oduševněné, a neprovádí takového přísného rozdílu mezi národopisným materiálem a kulturní formou. Národnost pro ni není příčinou všech jevů národních dějin, nýbrž spíše výsledkem dějin, která stejně působí, která složila se z nekonečně složitého součtu rozmanitých historických vlivů, která je přístupna všelikým vlivům novým. Otázka „přejímání“ není pro ni otázkou metafysickou o zničení národní podstaty, nýbrž prostě otázkou pohodlnosti. Takovým způsobem také všecka zděšení, jimiž slavjanofilství hrozilo poevropštěnému Rusku jako ztráta samobytného typu přeměněna v neorganickou massu atd., jsou pro současnou vědu toliko příznaky obrazotvornosti metafysickou pokažené. Každý národ žije pro sebe a svým životem; to uznala reální věda naší doby, ale to jí také nepřekáží uznati, že v základě všech těchto jednotlivých životů spočívají všeobecné sociologické zákony a že z této vnitřní příčiny v nekonečné rozmanitosti národních existencí musí se nalézti souhlasné, všem jim společné prvky společenského vývoje.

Jako národní absolutism jest cizí současné sociologii, zrovna tak absolutism náboženský je cizí současné étice. Postavivši se jednou na půdu tohoto absolutismu, slavjanofilství nemohlo, chtělo li býti důsledným, skutečně se smířiti se žádným jiným skromnějším řešením všeobecněhistorického úkolu, než je usídlení království Božího na zemi a všeobecná theokracie: k tomuto vývodu mimovolně vedla nepodmíněnost mravně-náboženského požadavku. Avšak takové nepodmíněnosti současná ethika neuznává, aneb přesněji řečeno, ona hledá založení této nepodmíněnosti jinde, nikoliv v metafysice a v náboženství. Sám pokus Solovjevův jest v podstatě jakýsi kompromis mezi současnými ethickými snahami a asketických ideálem historického křesťanství. Jako každý theoretický kompromis, i tento musil se konec konců rozložit ve své protimluvy a dospěti k jednomu z obou krajních vývodů. Odpůrci Solovjevovi postavili se na stranu středověkého ideálu. Solovjev sám přiklonil se na stranu současných názorů. Avšak nemluví ani o tom, že otázka o nevměstnatelnosti jednoho i druhého zůstává otevřena, Solovjev do svého posledního řešení vnesl rysy nábožensko-mravního absolutismu. Ve výsledku objevil se mu všeobecně-historický úkol člověčenstva mnohem jasnějším než jeví se úkol ten současné vědě, ano i současné užité sociologii, současné theorii pokroku. Tato přes příliš jasná představa o konečném účelu člověčenstva neslučuje-liž se leckdy s nedostí dokonalým pojmem o jeho bližších, nižších, ale i všednějších úkolech? Nepřevrací-liž se dnem vzhůru při takovéto změně přirozené perspektivy stupnice lidských účelů, snah a povinností? Nevydáváme-li se při tom v sázku, že přednost dáme vzdálenějšímu před bližším, mravnímu požadavku před požadavkem práva? Neoctneme li se, jdouce touto cestou, před tvrzením dávno známým, že právní principy jsou příliš těsné pro lidstvo, které jest povoláno k čemusi vysokému, „ba dokonce, zdá se, i nebeskému,“ jak vtípně se vyjádřil Almazov? Všechny tyto otázky vztahují se ostatně více k theorii nežli k theoretikovi; literární působení Solovjevovo nepodává dosud dostatečných podnětů k tomu, aby otázky tyto byly postaveny, tím méně podává dostatečný materiál k tomu, aby se daly řešiti vzhledem k jeho osobě.

A tak absolutism metafysický i náboženský tvořil a stále ještě tvoří nejostřejší pohraniční čáru mezi slavjanofilstvím a současným názorem světovým. Ve starém slavjanofilství byl tento absolutism úplně pochopitelný: on přirozeně a nutně vyplýval jak z podmínek vychování představitelů slavjanofilství v patriarchálním rodinném středě, tak i ze stavu tehdejšího evropského myšlení. Proto slavjanofilství bylo naprosto organickým plodem onoho pokolení, které je vytvořilo; a proto také v podstatě musilo i zemřít s tím pokolením. Následující pokolení snažila se prodloužiti jeho život tím, že přivlékla svěží prvky postranní: pomocí realné nauky aneb socialní mravouky. Ale výsledky, kterých se nabylo, nechť hledíme na ně jakkoliv, na každý pád nebyly již takové. Starý slavjanofil, v osobě J. S. Aksakova aneb D. F. Samarina, potkává se s takovým ultraslavjanofilským pokusem, jako jest theorie Solovjevova, neuznával v něm ani slavjanofila a zřikal se všelikého duchovního s ním příbuzenství. A proč? To proto, odpovídá nám J. S. Aksakov, že všecko toto jest — „ušlechtile“, „krásné“, ale . . . není vykoupěno krví srdce, není donošeno v duši nevyplývá ze silné příchyllosti, nýbrž jest způsobeno a vymyšleno v „prostranné prázdnotě“ abstraktního myšlení. Starý slavjanofil mohl býti logicky nedůsledný, mohl osnovati učení své na ideách vnitřně protimyslých, ale učení to vyrostlo ze současné jemu činnosti a žilo proto svým zvláštním, svérázným životem. Epigoni slavjanofilství jsou důslednější, avšak „duše, smysl zjevů vypadly z jejich dialektického schematu.“ A je známo, že tam, kde není duše, není ani života. Starý slavjanofil měl tedy pravdu. Právě slavjanofilství „krevné“, ne toliko pouhá theorie, nýbrž živý typ společenského myšlení, — toto slavjanofilství zrušilo své bytí. Nyní organický pochod ruského života a myšlení již dávno dává jiné „krevné“ výsledky. A slavjanofilství bylo kdysi . . . Nyní zemřelo a nevstane z mrtvých.

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

„I ne, však se s Tomáškem ještě uvidíte,“ odpovídal pantáta. „Když už jsem vás tu chytil, nepustím vás. Však kdo ví, nepřijde-li Tomášek s panem otcem za námi; ptal se mne, v kterou stranu půjdu. Jdu se podívat za „smrčiny“, mám tam pšenici, bude-li už čas ji sekat. A vy tam máte také kus pole od záduší.“

„Rád vás tedy doprovodím“, řekl doktor.

„Ačkoli jste původně neměl v úmyslu jíti na procházku“, řekl Rousák; „ale to se divím, že jste sem tak zašel“. — Pantáta se slabě pousmál.

Nesl jsem tuhle Johance Drahotově knihu“, řekl mladý muž bez rozpaků.

„Johance? Aj, aj“, vrtěl hlavou Rousák. „To je co říci! Otcové jsou nepřátelé, a děti se přáteli“.

„O nepřátelství bylo by možno mluvit pouze u Drahoty“, prohodil doktor.

„Máte pravdu, nepřitelem váš otec není nikomu“, řekl Rousák. „Ale víte co, milý pane doktore, — snad mi nezazlíte, že mluvím o věci, do níž mi vlastně ničeho není, ale myslím, že mne k tomu poněkud oprávnňuje dávné přátelství s vaším otcem. Jak vás znám, domnívám se, že si nečiníte známostí po způsobu mladých lidí — jen tak pro zábavu, a že, když si činíte známost, máte již na mysli její účel“.

„V tom se skutečně nemýlíte“, řekl mladý muž.

„Nu, vždyť vás znám; ale to vám řeknu, že tohle není nic pro vás“.

„Jak to myslíte?“ tázal se doktor, jehož ta slova poněkud zarazila.

„Božínku, vždyť přece víte, jak se věci mají; neptám se vás, co řekne váš otec, až se doví o vaší známosti, — ale pomysliť jste už, co řekne Drahoty“?

„Abych řekl pravdu“, odpovídal mladý muž, „myslel jsem již na to; ale nejsem žádný větroplach a vyčkám, až se to jaksi urovná. Moje známost s Johankou do té doby musí zůstat každému neznámou, nenápadnou, sice kdyby se Drahoty nyní o něčem dověděl, bylo by to pro Johanku největším neštěstím“.

„To ovšem soudíte zcela správně. Ale jak myslíte, že se to urovná? Očekáváte snad, že se Drahoty změní“?

„Proč by se to nemohlo státi? Mnohdy největší nepřátelé stali se přáteli. V tom ani nevidím takovou překážku, jako v něčem jiném“.

„V čem pak?“

„V Drahotově bohatství, na němž on si příliš zakládá.“

„Milý Františku,“ usmál se Rousák a poklepal mladému muži na rameno, „kdyby nebylo jiné překážky mimo tu — hned bych vám gratuloval. Vždyť ono není všecko zlato, co se třpytí. V okresní záložně by nám o tom něco pověděli. Ale teď víte, že se to tají. Pan Drahoty je v okresním výboru a s pány v záložně jedna ruka. Ti na něj nedovědí, že si tam vypůjčil na statek několik tisíc. Prosím vás, pan Drahoty mnoho potřebuje, mladý pán ještě více — ten prý se dluží zase jinde, aby pan otec nevěděl, ale zaplatit se to musí, a slečna Barbora také mnoho potřebuje. Uvidíte, že to jednou praskne.“

Mladý muž nedůvěřivě vrtěl hlavou.

„Jen tomu věřte,“ pokračoval starý hospodář. „Ale já na vašem místě pomýšlel bych na něco jiného: jste ze zachovalé rodiny a víte, jaký život vedou u Drahotů. Což Johanka, té nemůže nikdo dáti hany, ale její otec a bratr! Je pravda, že ona za to nemůže — ale svět už je takový, že na to nehledí, a děti dědivají i hanbu rodičů.“

„To je pravda,“ řekl doktor, „ale vidíte, pantáto, mne to vše právě Johance naklonilo. Sám jste řekl, že jí nikdo nemůže dáti hany. Má otce

a bratra, ale žije tak, jakoby neměla nikoho. Ba, myslím si, kdyby byla sirotek, že by byl její život radostnější. Jest mi jí velice líto. Ani nevíte, jak by mne to blažilo, kdybych ji mohl podat pomocné ruky a připravit trochu šťastnější život.“

Rousák stiskl mladému muži ruku. „Máte dobré srdce, milý Františku, ale věřte mi, v nynějším světě je to nebezpečný průvodce na cestě životem“.

„Mně se zdá, že hledíte na ten svět příliš černě,“ řekl mladý doktor s úsměvem. Bylo by snad lépe, kdyby byli všichni lidé zlí?“

„To byste tomu dal! Ono už je těch zlých až dost. Já to tak nemyslím, chci jen říci, co ti dobří mezi zlými zkusí. — Nu, přeji vám, aby vám Bůh ve všem žehnal jako dosud. Studie jste právě dokončil — rodiče z vás mají radost. Teď začínáte novou dráhu — kéž jste na ní vždy šťasten!“

Rousák se při řeči zastavoval a rozkládal rukama, aby dodal svým slovům většího důrazu. Proto jim cesty jen málo ubývalo. Nebyli ještě daleko ode vsi, když uviděli přicházeti za sebou pana učitele, Františkova otce, a Rousákova syna, bohoslovce.

VI.

Rousák s doktorem se zastavili, a když jich příchozí došli, pozdravili se srdečně. Rousák se řídícím a doktor s bohoslovcem.

„Já povídal, že přijdete za námi“, počal Rousák; „ale vy jste nějak přepadlý, pane učiteli — co pak je vám?“

„Milý příteli, soužení člověku zdraví nepřidá“, řekl učitel trpce; „říkává se, že je horší lidské spiknutí než Boží dopuštění, a já už poznávám, že je to pravda“.

„Nu, jaké pak spiknutí — snad není tak zle“?

„Dosud jsem si myslil, že člověk s poctivostí nejdál dojde — ale mýlil jsem se. Co mám nyní za svou poctivou, mnoholetou práci! Drahota na mne sočí u okresního úřadu a stará se, abych byl dán na pensi. A jsou tu mnozí, kteří se s ním spolčili a ještě ho podněcují; a jsou mezi nimi i někdejší moji žáci. Celé pokolení jsem tu již vychoval — můj Bože, to je odplata!“

„Ale poslouvejte, pane učiteli“, řekl Rousák, „nač bych si tím lámal hlavu! Když Drahota sočí, nechte ho sočit. Těch několik lidiček není ještě celá obec; když bude třeba, nalezne se pro vás dosti zastancův. Vždyť vás přece známe“.

„Což o to, vím, že mám přátel mnoho, ale nepřátelé mají moc. Což bych si dělal z Drahoty, kdyby nebyl členem tolika úřadů!“

„Ale vždyť máte přece představené — ti znají vaše působení a zastanou se vás“.

„Tak, tak“, usmál se trpce učitel. „Jen poslechněte: krátce před prázdninami přijel sem pan inspektor. Povídal mi, že Drahota při každé schůzi mne obviňuje. „Nemusíte se toho však báti“, pravil, „my dobře víme, že jsou to pouhé smyšlenky, a mimo to jsou to věci tak malicherné, že nestojí za řeč“.

„Nu, tedy vás přece potěšil“, prohodil Rousák.

„Pěkně potěšil! Víte, co řekl dále? „Ostatně já, kdybych byl na vašem místě, udělal bych Drahotovi po vůli. Vždyť vám není třeba, abyste se ve svých letech tolik namáhal. Dostanete celé služné jako pensi — a budete mít pokoj. Moudřejší ustoupí — a pak, Drahota je nebezpečný protivník.“ — Vidíte, tohle je to zastání!“

„Tohle že řekl“? otázal se Rousák a zastavil se.

Ano, to řekl; a nyní si to rozvažte: moudřejší prý ustoupí — jako bych snad já byl nějaký člověk neústupný. Mám tedy žádati do pense, protože to chce pan Drahota“.

Rousák rozbíjel holí na poli hroudy. „Tohle už nic neříkám! To máte teď v tom školství pěkný pořádek! Takový pán, aby byl na všech stranách hodný a hezký, dává Pánu Bohu svíčku a čertu oharek — anebo spíš naopak. — A co jste mu, prosím vás, řekl“?

„Že tohle panu Drahotovi k vůli neudělám, poněvadž by se potom vychloubal, že mi pomohl ze služby. — Je pravda, napracoval jsem se dosti, ale chci pracovat ještě dál, dokud mi Bůh zdraví a síly popřeje. Po škole by se mi stýskalo“.

„To jste dobře udělal“, pochvaloval ho Rousák.

„Jenom že, jak jsem pozoroval, nebylo to panu inspektorovi tuze vhod“.

„I nedělejte si z toho nic a myslete si, že právo na konec přece zvíťezí. Mám jakési tušení, že se na Drahotovi vyplní přísloví: Pýcha předchází pád. Víte, co říkává náš pan farář: Mlýny Boží pomalu, ale dobře melou“.

„Však mi to onehdy také povídal. Já se také celého Drahoty nebojím, ale prosím vás, člověka to trápí. Je to smutné, že takový člověk požívá důvěry lidu a dostane se do mnohých úřadů“.

„Důvěry že požívá“? opakoval Rousák. „Přál bych vám slyšeti, jak o něm lidé mluví; to byste poznal tu důvěru! Ale darmo mluvit! Po straně se reptá, a do očí je každý samá zdvořilost a sladkost. Zeměpán nám dal samosprávu, a jak si jí vážíme? Při volbách je netečnost, lhostejnost, a tak se zmocňují důležitých úřadů lidé, kteří k nim nejsou mnohdy ani dosti málo způsobilí. Potom se hubuje, když takový člověk svého vlivu zneužívá a tropí neřesti. U mnohých zase plná kapsa platí více než plná hlava, a kdo je hodným mlůvkou, bývá vítězem. To máte jako s Drahotou: proč ho volili? Pro jeho moudrost a mravný život jistě ne, ale proto, že má hodný statek. Tak si zvolili do školního úřadu člověka, který by vyhodil kříže ze škol. Dnes naň hubují, a kdyby zítra byly volby, budou ho voliti zas“.

„Nu, kdož ví“, prohodil doktor; „ony se lidem přece časem oči otevrou“.

„Jen že to obyčejně dlouho trvá“, řekl Rousák. „Rolník, který se již za to stydí, že je rolníkem, hraje si na milostpána a té otcovské půdy si nehledí, sotva někdy k čeládce se podívá, ten je dnes všude v popředí. My, kteří se ještě za práci nestydíme a držíme se toho, co jsme vidali u svých otců a dědů — my se už do té nové doby nehodíme — my už jen abychom se odstěhovali tamhle ke kostelu“.

„Tak, tak, máte pravdu, sousede“; přisvědčoval učitel. „Všelicos jsem zažil ve svém životě, ale tohle ještě nepamatuji, co se děje nyní. To nešťastné vyvýšování se nad svůj stav — to je naše zkáza“.

Za chvíli došli na pole. Obilí dozrávalo, všichni těšili se pohledem na krásnou úrodu. Rozmluva brala se jiným směrem.

Učitel vrátil se domů potěšen. Pookřál na duchu vycházkou do Boží přírody i rozmluvou s poctivým Rousákem a jeho synem, jehož nazýval svým nejlepším žákem. Oba ho těšili a dodávali mu dobré myslí.

Byly prázdniny a tu si starý učitel opravdu oddychl nejen od školní práce, ale i od soužení. O prázdninách i školní úřady si rády oddychnou, a pan Drahotka měl v době žní také trochu jiných starostí, než aby jen pozoroval učitele a školu.

Johanka žila stále uzavřeně; myšlenky její braly se však nyní aspoň chvílemi jiným směrem. V jejím srdci zakotvila se pevně láska ku šlechtěnému muži, učitelovu synu. Vidala se s ním obyčejně jen jednou v týdnu, v neděli, kdy šla s ním a s jeho sestrou takořka jenom několik kroků od kostela ku škole. Nikomu to nebylo nápadno, neboť Johanka byla již od dětských let důvěrnou družkou učitelovy dcery.

Jindy zašla Johanka občas i do školy, ale v poslední době se toho vystříhala, aby nezavdala otcí příčinu ku hněvu.

I mladý doktor byl velice opatrným, věda, že by neopatrností přivoditi mohl drahé dívce nemalé soužení. Nevyhledával jí a knihy jí posýlal obyčejně po sestře, která se stala důvěrníci jejich lasky, zatím úplně beznadějně, a v knize býval obyčejně vložen malý lístek, na nějž Johanka nikdy nepomněla odepsati.

Oběma stačilo zatím to, zvláště Johance. Blažilo ji, že má někoho na světě, kdo s ní cítí a časem upřímným a láskyplným slovem ji potěší. Na

budoucnost zatím nemyslila; modlila se jen, aby Bůh obrátil vše k dobrému — kteroužto myšlénkou jí její šlechetný přítel těšival. Nežli se nadála, uplynula doba prázdnin. Učitelův syn odebral se opět do Prahy, by se věnoval svému povolání jako lékař. Loučení jejich bylo krátké, ale tklivé. Stisknutí ruky a slza v oku vyjádřila vše. Byli opět odloučeni na dlouhou dobu a mohli se potěšiti jen občas dopisy, jichž dodání slíbila doktorova sestra sprostředkovati.

Učitelovic věděli o synově lásce k Johance, ale nebránili mu. Učitel měl nejraději s každým dobrou vůli a byl by ji měl rád i s Drahotou. „Kéž by láska těch dětí nás usmířila!“ myslíval si.

Nastal opět školní rok a s ním nová práce. Starý učitel ve službě setrval, a zatím nikdo naň nenaléhal, aby žádal do výslužby. Zdalo se, jakoby byl i Drahotu upustil od svého záměru, když se mu dílo pomsty tak špatně dařilo.

VII.

Měl pan Drahotu zatím vlastních starostí dost. Když bylo po žních, uviděl známý „dobrodineček“ Šperles z blízkého města příhodnou dobu, aby upomenul pana Drahotu o zaplacení dluhu, jež pan Karel učinil u něho bez otcova vědomí. Byl to „pakatýlek“ dvanácti set zlatých. Pan Drahotu přijel do města, a Šperles ho vyhledal v hostinci, kde při důvěrném hovoru mu pověděl, jakou službu jeho panu synovi prokázal. Že mu půjčil jen tisíc zlatých a ostatní že si připočítal jako úrok, to ovšem neřekl.

Pan Drahotu se velice zlobil a v prvním návalu hněvu řekl, že Šperlesovi nedá ani krejcaru, poněvadž nemá půjčovati bez jeho vědomí synovi peníze. Pan Šperles se tvářil překvapeným; tvrdil, že mladý pán ho ujišťoval, že otec o tom ví; počal nařikati, že byl sklamán — ale musí se domáhati svého, a když pan Drahotu za syna platiti nechce, bude on mladého pána žalovati.

Toho ovšem pan Drahotu dopustiti nemohl; stal se hned mírnějším a slibil Šperlesovi, že mu za týden zaplatí. Ovšem se pan Drahotu pořád ještě chvěl zlostí a v duchu se chystal, jak doma se synem zatočí.

Avšak doma dopadlo to jinak, než očekával. Mladý pán řekl krátce, že se na otce neodvolával a že řekl Šperlesovi výslovně, že dluh zaplatí sám, až bude pánem statku.

„A na to jsi nepomyslel, co by si Šperles do těch dob dluhu napočítal!“ zlobil se otec.

„Nu — snad nebudete chtít hospodařiti věčně!“ prohodil syn s úšklebkem.

„Dokud bude chtít!“ zvolal otec. „A nač jsi potřeboval tolik peněz?“

„To je má věc. — Snad nejsem malé dítě, abyste mi odpočítával po krejcaru. Musím se starati o hospodářství sám — dopřejte mi tedy samostatnosti také v něčem jiném.“

„Ty se nastaráš! Pochodíš si trochu po poli — to je tvá celá starost!“

„Bodeť — snad mám ještě voziti hnůj! Vy neděláte ani to. — Ostatně nemusíte Šperlesovi platit, ať si to vtělí do knih. Až bude statek můj, však se s ním vyrovnám.“

„A teď už dost!“ rozkřikl se pan Drahotu. „Já Šperlesovi zaplatím, neboť nedám si udělat ostudu. Ale bylo to poprvé a naposled — to si pamatuj.“

Karel se jen pohrdlivě usmál.

Barbora napjatě sledovala celý hovor. Už byla všecka rozpálena a nemohla se déle zdržeti. Pustila se do mladého pána, aby se styděl takhle mluvit s otcem. Ale se zlou se potázala.

„Vy si hleďte tamhle svých hrnců,“ řekl Karel s vysoka, „a nepleťte se do věci, po nichž vám nic není. S tatínkem si můžete vládnouti, když je mu to vhod, ale se mnou nebudete — sice vám okáží dveře.“ (Pokr.)

Doba trvání katolické Církve u porovnání s trváním největších říší.

Dle Balmesa: VOJTĚCH KAMEŠ.

Dle svědectví dějepisu trvala nejmocnější z asijských říší, světová říše assyrsko-babylonská od Nina až po Sardanapala 1240 let; největší světová říše evropská, totiž římská od Romula až po Romula Augustula od r. 754 před Kr. až do r. 474 po Kristu, tedy 1230 let; říše byzantinská od Konstantina Velikého až do Konstantina Palaeologa, od r. 330 až do r. 1453, tedy 1123 let; bývalé císařství římsko-německé od Karla tak zvaného Velikého až po Františka II., od r. 800—1806, tedy 1006 let.

Co souditi u porovnání s těmito říšemi o trvání Církve katolické? Slyšme, co o tom slavný dějepisec anglický, Macaulay, (tedy nekatolik) soudí! Přečtivší úsudek, jež v následujících řádcích uvádíme, nalézá se v jeho „Drobných spisech historických“, jež do němčiny přeložil Bülow IV. pag. 61. sq.

Není na této zemi žádného díla politiky lidské a nikdy takového nebylo, jež by zasluhovalo vážného zkoumání v té míře, jako Církev římsko-katolická. Dějiny této Církve spojují dvě veliká období civilisace, starověk s dobou novou. Není druhé instituce v Evropě, jež by nás mohla vésti až do těch dob, kdy obětní kouř vystupoval z Pantheonu a kdy žirafy a tygři probáněli se v amfiteatru Flaviové. Nejpyšnější rody panovnické jsou u porovnání s dlouhou řadou papežů teprve od včerejška. Tuto řadu můžeme nepřetržitě od onoho papeže, který ve století devatenáctém korunoval Napoleona, sledovati nazpět až k onomu, který Pipina ve století osmém korunoval, a vznešená tato dynastie sahá ještě daleko za dobu Pipinovu, až se původ její v šeru dávnověkosti ztrácí. A dosud stojí tu papežství plno života i síly, kdežto ostatní říše, jež byly stejného s ním stáří, již dávno klesly v prach. Církev katolická až posavade vysílá své missionáře až do končin země a vystupuje oproti nepřátelským králům s touže mocí, se kterou vystoupila proti Attilovi. Počet její příslušníků jest větší, nežli kdy dříve: její úspěchy v Novém světě nahradily jí bohatě staré ztráty. A nezmíníme žádných znamení, že by se blížil konec jejího dlouhého panování. Ona viděla počátky všech vlád i náboženských společností jež za nynější doby existují a snad bude viděti i jejich konec a přežije je všechny. Byla již velikou a váženou, dříve než noha prvního Sasa vkročila do Británie, dříve než Frank přestoupil Rýn, když výmluvnost řecká ještě kvetla v Antiochii, když v Mekce ctěny byly modly. A může v nezmenšené síle trvati ještě i tenkrát, až jednou některý cestovatel z Nového Seelandu usedne na zbořeném oblouku mostu londýnského, aby nakreslil si zříceniny chrámu sv. Pavla. Pomyslím-li na brozné ony bouře, jež Církev římská zažila, nemohu pochopiti, jakým způsobem by zahynouti mohla. V pravdě, Církev tato jest mistrovským dílem moudrosti lidské. (Nezapomínejme, že tak píše protestant!) V předešlém století bylo papežství v takovém úpadku, že bylo nevěrcům předmětem posměchu a nám protestantům spíše předmětem soustrasti, než nenávisti; a není se čemu diviti, že roku 1799 i bystrozraký pozorovatel dějin lidstva věřil, že konečně uhodila poslední hodina Církve římské. Nevěra vítězně panující, papež umírající v zajetí; neosvícenější francouzští preláti žijí v cizině z almužen protestantů, nejušlechtilější budovy, jež štědrota dřívějších dob službám Božím zasvětila, proměněny ve chrámy vítězné a hodovní síně politických spolků: o takových časech dalo by se mysliti, že znamenají konečné blížící se konec jejího dlouhého panství. Přece však ten konec nepřišel. Arabové bájí, že velká pyramida v Gizeh vystavena byla od králů, kteří panovali před potopou světa a že samojediná ze všech staveb odolala zuřivosti potopy. Takovým jest osud papežství. Bylo již v potopě veliké téměř pohřbeno; ale jeho hluboké základy zůstaly nezviklány a když vody opadly, objevilo se opět ve světle denním, samojediné

nad zříceninami dřívějšího světa. Zmizela republika hollandská, říše německá, veliká rada benátská starý bund švýcarský, dům Bourbonů, francouzské parlamenty i šlechta, vše bylo pryč. Ale nezměnitelná Církev římská byla zde opět.

K tomuto úsudku Macaulayovu pojí se dva výroky protestantských panovníků. „Čtyři a čtyřicetkrát“ — pravil Bedřich IV. pruský, „byli již papežové vypuzeni z Říma, ale všickni ti, kdož na škodu papežství do Říma vtrhli, opět odtud odtáhli, vypuzení papežové ale opět se tam vždycky navrátili.“ — „Papež vždy opět obdrží své bojovníky,“ psal v minulém století kral Bedřich II. pruský Voltaireovi; „jak to přijde, vy páni filosofové, namahejte se v myšlení svém jakkoliv, hromadte důvody na důvody, papež vám jednoho dne zvrátí na bromaďu vše, co jste po dvacet let s namáháním vystavěli.“

Myslicímu a věřicímu katolíku plyne z toho, co jsme uvedli, pro křesťanské národy a říše asi toto prognostikon:

Zůstanou-li národové ne pouze zevně, dle jména ale vniterně v nezměnné síle víry ve spojení a sjednocení s organismem katolické Církvě, budou nutně i pro své trvání a pro své zachování sílu čerpati z toho stále živého organismu.

Odpadnou-li ale od Církvě, mohou sice nějaký čas na jevišti dějin světových hráti i třeba stkvělou úlohu, poneseť však v sobě zárodek hniloby, která bude se rozežírati vždy dále, až uzrají pro svého hrobaře, který se jistě v osobě jednoho neb druhého silného dobyvatele v svůj čas dostaví. Proč právě organismus katolické Církvě má v sobě takovou sílu životní, že „i nejpyšnější domy královské, ať tak díme s Macaulayem, u porovnání s dlouhou řadou papežů, jsou jakoby od věřejška“? Jestliť zajisté Církev tato právě božským, nikoliv lidským dílem, a proto chová v sobě principy pravdy, jimiž jedině národové při životě a síle se udržeti mohou.

Je-li pravdou, co napsal Arnošt Lasaulx, již vzhledem k náboženstvím pohanským, že totiž „všecky epochy dějin (doby), v nichž převládá síla náboženské víry, jsou stkvělé, srdce povznášející, plodné pro současníky i pro potomky“ . . . a že „národové nutně se rozpadávají a hynou, když vysychá jejich náboženského života pramen i vychladne jeho ohnisko; právě tak jako rozpadá se tělo ve své součástky, když je oživující duch více pohromadě nedrží“ — tím více platí výrok tento vzhledem k náboženství křesťanskému, jež jenom od Boha založená Církev katolická neporušeně zachovává.

Předně obsahuje náboženství křesťanské, jsouc zjevením Božím, jenom pravdu; Církev katolická, záštita a zvěstovatelka této pravdy, nasycuje touto pravdou duše těch, jež k ní náležejí, posvěcuje je touto pravdou, proniká, zůstává li v národním sebevědomí síla náboženské víry živou a nezmenšenou, duchem této pravdy i celý stát a dodává, dle zásady „Jaké součástky, takový celek“ veškerému státnímu organismu vnitř i zevně pevného trvání.

Za druhé chová v sobě křesťanské náboženství a jeho Bohem ustanovená hlasatelka, katolická Církev, princip pravé svobody. Následkem výroku: „Království mé není z tohoto světa“ a ohraničením oboru moci světské i duchovní právě na základě tohoto výroku, může i ten nejmocnější panovník rozhodovati sice o tělu, ale ničeho nezmůže oproti svobodné duši, která náležejí Bohu, která v „tom království“ dýše, jež „není z tohoto světa“ a tak stále jest pamatován, že moc jeho není neomezenou, absolutní. Proto Církev katolická, kdykoliv moc státní zasáhnouti si dovoluila v obor náboženství křesťanského stála tu vždy jako Cherub s plamenným mečem před rájem toho království Božího, „jež není z tohoto světa;“ stála tu s odhodlaností na život a na smrt, práv tohoto království Božího hájíc a tak zároveň také s věrností vytrvalou svatyni lidského svědomí a lidské svobody střežíc.

Časové zprávy.

Z poslední doby. Badeniůva volební oprava hrozí rozbití mladočeský klub. Radikálnější členové jeho chtějí za každou cenu proti ní opposici, ač nemá-li opposice jejich více na zřeteli vzácné osoby opposičníků a jejich zájmy, nežli předstíraný důvod, že návrh Badeniův od všeobecného rovného hlasovacího práva je příliš vzdálen. Mluvit z okna ven, hodně hlučně a prudce, je oněch pánů nejmilejší řemeslo; vědíť, že takové řeči mají velký ohlas. Při klidné práci mají tak málo příležitosti, přivést se k platnosti. Je skoro neuvěřitelné, že tento planý radikalismus pořád ještě je populárním. Nevěříme sice, že by měl mnoho vážných stoupenců, spíše máme za to, že jen dělá mnoho křiku; ale svým terorismem vyvíjí přec jen sílu a rozrušuje klidnou soudnost mnohých. Mladočeští poslanci nevysadili by se jistě nebezpečí, ztratiti popularitu, která je jim tak vzácná jako opravdové politické cíle a úspěchy, kdyby se nebyli přesvědčili, že pro všeobecné rovné hlasovací právo není u nás dosud pole. Co se pro ně nalámali kopí! Nechtí rolnictva a nebezpečí nové rolnické strany s pozitivním programem a heslem naučilo je, býti na stráži. Ostatně jednají správně, nestavice se proti cennému rozšíření volebního práva, jak ho návrh Badeniův podává, do příkré opposice. Charakteristické jsou ty nové boje a strany jistotně. Pomalu to dospěje tam, že vůbec nebude žádné organizované strany u nás, ale že každý bude mít jen své náhledy a o své újmě bude hleděti zjednávati jim platnost. Svobodářství je, jak už často bylo řečeno, atomizování společnosti. Není tedy divu, že přivádí i rozklad do politické organizace. Není velkých ideí, které by slučovaly v jednu, dvě, tři velké strany, ale je boj o život malých osobních náhledů, vlastně osob. Disciplína, kotvící ve vážnosti zásad stran, dávno je tam. To, co dnes jakž takž velkou stranu drží pohromadě, je trochu společných osobních zájmů a násilí veliké straně vlastní. O mravní váze disciplíny není ani stínu. Nebýti jednotného společného nepřítele, byla by to u nás veselá vojna. Ale něco dobrého tato vnitřní

tichá anarchie má; může nám dáti pevnou stranu křesťanskou, která v pevnosti a ustálenosti svých zásad měla by mohutnou sílu. Ale není jí. Ukazuje se, že ani zásady nemají živé moci, není-li schopných osob, časových a moderních, které by je dovedly oživit a k platnosti přivést. Najde se taková osobnost nebo aspoň organizace, která by křesťanské živly spojila mohutnou ideou křesťanské osvěty? Loni v katolickém táboře byl u nás živý ruch, kterého letos jsme nepozorovali. Byly úspěchy tak malé, že vedly k apatii? Nebo je to jen klid před bouří, sbírání sil k novému energickému vystoupení? Nastávající volební kampaň musí vyčistiti vzduch a ukázati, jak věci stojí. Prázdniny slibují za to pohnutou činnost. Literární sjezd „Vlasti“ se zdaří. Jeho program je už hotov. Bude to především ovšem cenná manifestační schůze. Pro budoucnost přáli bychom si stále literární sjezdy, ale užší — jakýsi užší krh literatů a přátel literatury. Možná ovšem, že k něčemu takovému dá sjezd i podnět. „Vlast“ pak už bude věru malou akademií živou a činnou. — Co nám přinese sociální kurs a sjezd delegatů dělnických spolků, nevíme ovšem, ale že jeho schůze budou trochu jinak vypadati, nežli vypadaly střelecké schůze socialistické, je jisto. Na nich jistě nebudou čeští mužové konati službu židovské legii, ani mužové bez vřelého citu k vlasti a jejich snahám, nebudou mužové bez úcty k sobě. — Pouěvadž v jarním zasedání má se o volební opravě rozhodovati, rozjeli se mladočeští poslanci po svých okresech. Některé řeči jsou hodně sofistické, mimo poslance Engla snad ani jeden nemluvil zcela upřímně; ale divno je, že ona jiskra vzněcující výmluvnosti, kterou zapalovali dříve namnoze slaměná srdce svých posluchačů, schází. Snad je to obrácení k opravdivější politice. Či vězela by příčina v tom, že dříve se cíle a hesla snadno házela do lidu, že ale nyní, když nelze od nich odstoupiti ani je provésti, vnitřní stísněnost dusí žár výmluvnosti?

Z Východu. Ruské listy cvílí se nyní pilně v sofistice, ve které vyniká

i slovanský referent „Nár. Listů“. Po papežské encyklice v příčině sjednocení namlouvaly svým čtenářům dále, že Řím je veliký nepřítel slovanství a ortodoxie, že sv. Otec mluví proto jen tak laskavě k východu, protože jemu samému na západě bortí se prý půda pod nohama a pod., ale neměly ničeho, co by mluvilo samo jako důkaz. Nyní konečně ho mají. Je jím Koburk. Píše ustavičně o hněvu sv. Otce, o klatbě, bude-li vynesena čili nic a dodávají: „Vidíte, že všechna slova papy jsou lživá a jen lákadla, kterými „slovanská“ církev má být přivedena pode otrocké jho (sic!) římského papežství. Když si sv. Otec váží pravoslavi, proč nedovolí, aby i Koburk otec stal se pravoslavným“. Zrovna takovou taktiku má náš slovanský svobodomyšlný referent, když stále píše, že Lev XIII. nynější schisma uznal za zcela rovnocenné s církví římskou, tak, jako by nebylo více žádného rozkolu. Možná, že tím mnozí dají se zmásti, ale pravda přece zase zvítězí. — Na odpadnutí Koburka k pravoslaví a na ovládnutí slovanským jhem vynakládá Rusko všechno úsilí. Pobyt jeho na Rusi bude triumfálním pochodem, na němž se všech stran bude jej obklopovati a na oči mu stavěna parola: staň se pravoslavným. Poněvadž usmíření církevních poměrů bulharskoruských se nepovedlo, může být proselytství ruské na jihu ortodoxii osudné a končiti opravdovým rozkolem církve řeckoruské. Vyvolalo-li už sjednocení starokatolíků s ruskou církví fanatický odpor, bude spojenství ruské s Turky, které ovšem má prozatím za účel nabytí vlivu na slovanském jihu, toto nepřátelství u šovinistického národa řeckého ještě stupňovati. Z Asie mají prý být vypuzeny cizí církve. Je v tom opět vliv Ruska. Protestantism zahrnil se tam svými školami přebohatě dotovanými tak, že se stal pravoslaví strašně nebezpečným. Jest i velikou příčinou liberalismu a radikalismu tamže. Že by s protestanty musili odejít i katolíci, rozumí se samo sebou. Věru, že západní říše mohly by si z Ruska vzít příklad, jak dovede toto hájiti své církevní záležitosti. V Habeši jistě také mají Rusové své ruce, nebo i Abisinci jsou pravoslavní, byť vyznání jejich nebylo čisté. Svou pomocí tamže domnívají je Rusové při-

poutati ku své církvi. — Se stejnou energií stará se ruská církev o rozšíření pravoslavi v Americe. Loni přinášely ruské listy po celý rok nadšené články o tom, jaké proselytství pravoslavné v Americe se daří. Církev to všechno jistě platiti nemůže, jako nemůže vydržovati sama různé ty listy zahraničné, kterými agituje, sama ve svých hranicích co nejpřísněji každý nedíme cizí vliv, ale i každé hájení jiného vyznání zamezujíc. Na loňské pamflety o prodávání hříchů na západě nemohli se na př. katolíci ani hájiti. — Kněz Tolstoj, který prý stal se uniatem, byl exkomunikován. Má ve svém bytě skrytý oltář, kde slouží mši svatou pravoslavným ruským způsobem, ale připomíná při ni též sv. Otce. Je policií která několikrát už vnikla do jeho bytu, pilně střežen. Ale svou kapli jejím zrakům přece nchránil. Vede s několika ruskými obrázcemi život prvních křesťanů z doby katakomb.

Židovské črty. Lublaňský pěvecký obor měl svými rozkošnými typickými národními sbory ve Vídni veliký úspěch. Jako zvláštnost se vypravovalo, že když vyhrnula se opona, mladé lublaňáčky se pokřižovaly. Vykládalo se to jako neobvyklá, interesantní okolnost, která Videňanům dělala velikou „hetz“. Jak sděluje nyní „Corresp.-Blatt“ ne učinily tak lublaňské pěvkyně z bázně a ze zbožnosti, nýbrž z důvodů zcela jiných. Viděly se najednou obklopeny tolika židovskými žurnalisty a tolika perfidními nosy, že maně se pokřižovaly, asi tak, jako naše babičky, když uleknouce se volaly: Pán Bůh s námi a zlé pryč. Zodpovědnost za správnost ponecháváme ovšem zmíněnému listu. — Týž list sděluje, že v Kaposváru, rozumí se že v Maďarii, zavedli psovskou daň, a rozdávají majitelům psů jako známky, které tyto mají nositi, odznaky v podobě křížů. Zdali nejsou to historky, upamatující živě na dobu panovavšího u nás liberalismu židovského. — Ve Francii, která není o moc méně židovskou nežli Maďari, ve známém processu Lebandy, jak sděluje týž list, odsouzení byli ze žurnalistů, vydíravších mladého spustlika, odsouzení dva, kteří byli vyznání křesťanského. Všichni židé, i velepo věstný St. Cère, recte Rosenthal, byli osvobozeni. — Sláva vlastencům z Kapo-

sváru a z Francie! Ubohé pěvkyně lublaňské, jak musí býti hloupé, zatemnělé, nevlastenecké, klerikalní.

Různé. Die L' Annuaire catholique 1896 (Londýn) jsou v Anglii: 4 kardinálové, 24 biskupů, 3014 kněží, 1789 kostelů (921 mnichů). Katolíků je 41 pairů, 53 baronů, 15 radů, 5 členů anglického a 67 irlandského parlamentu, 5 a půl milionů kat. obyvatelů, v celé říši (i v koloniích) 10,250 000 katolíků. — Le Journal de Genève píše, že v Itálii je 50 pastorů a 82 jiných protestantských vůdců. Protestanté mají ve Florenci svou fakultu, mají tiskárnu 40 let starou, která vydává hlavně spisky pro protestantskou propagandu. Mají dva listy, nemocnice, kuchyně, školy. Ve Florenci má protestantská škola 200 žáků, z nichž 180 je katolíků. Proselytství dělá tu silné pokroky. Přes 5000 proselytů právě přihotovuje k odpadlictví. Propaganda stojí asi 80 000 franků ročně. Dále libuje si výbojný žurnál, že i na další úspěch je naděje. — Pod redakcí Brunetiérovou vychází v Paříži velká sbírka slavných francouzských spisovatelů. Při spisech B. Paskalových nalézá se noticka, že Calvin učil, že prý zabiti, vyhnati a pomlounvati jesuity je povinností. Ihned zaslal tajemník francouzských protestantů M. Weiss nakladateli (d. Hachette) opravu. Poněvadž ale Brunetiére se nedal a pravdivost věci dokázal, strhla se proti domu Hachette zlá bouře o fanatismu etc. To my v Čechách dáváme si libiti nejen pravdy, ale nejtlustší pomlnavy. Neškodilo by vystoupiti vždy co nejrázněji. — V jednom starokatolickém žurnále čteme, že to byli ti nejdřavější a nejučenější katolíci, kteří po roce 1870 odpadli k starokatolicismu. To se zajisté povedlo. — Dominikán Scheyl byl jmenován profesorem assyrštiny na Sorboně. Jak sděluje a se chlubi zednářský list Libre-penseur (duben 1896) podaly proti tomuto „škandálu“ všechny spolky zednářské protest k ministerstvu kultu. Ministr jim odpověděl mimo jiné toto: Mýlíte se, vidouce ve jmenování návrat útočného klerikalismu, k němuž by se ministr nikdy nepoddal. Assyrština nemůže žádným způsobem dáti podnět nějakým diskusím theologickým. Mimo to učinil mistr všecka co nejpečlivější

opatření, aby zůstalo jen při assyrštině. — Těmuž listu je ovšem i kat pohřeb v kostele (na ulici nejsou dovoleny) útokem klerikalismu.

Drobnosti.

S jakou láskou byli němečtí protestanté od českých nekatolíků přijati. *) Slycháme často a dočisti můžeme náhled namoze houževnatě potvrzovaný, že nynější čeští protestanté jsou jaksi potomky národní církve „pod obojí“ čili husitské, nebo potomky Českých Bratrů. Nynější protestanté všech odstínů by se rádi na paty těmto Husitům a Bratrům zachytili, by mohli zakryti svůj cizácký původ a vzali na sebe nátěr národní. Oslavují přední muže Husitů a Bratrů, jejich bible a knihy si osvojují a rádi by zatušovali v dějinách svůj původ. — Jak bláhové jest počínání dnešních protestantů v Čechách. nasvědčuje to, že Husité sto let před Lutherem, zakladatelem německého protestantismu, působili a rovněž ta okolnost, že s velikým odporem byli od nekatolických Čechů přijímáni a že s vírou i německý živel ve vlastech našich rozšiřovali. — Lutherství hlásal v Praze Němec Tomáš Münzer, kazatel a žák Lutherův a vetřel se i do kaple Betlémské, kde „bouřil po německu i latině.“ Český patrně neuměl jako jeho společníci. Roku 1519 svolána synoda všech děkanů pod obojí, aby protestovali proti učení, které kazatelé po Čechách šířili. Novoty Lutherovy byly zatraceny od českých nekatolíků a jako bludy prohlášeny. Ale protestantismus z Němce šířil se přece hlavně pomocí některých českých pánů jako Bohuše Kostky, Kašpara Pfluga, Šliků Albrechta a Lorenze, Viléma Doupovského, Volfa z Krajku, Jana z Perštýna a jiných jimž se nejvíce zalíbilo z Němce od protestantů přinesené a hlásané právo: „Cujus regio, illius religio,“ to jest čí panství, toho i náboženství; jinými slovy že si může každý pán nutiti své poddané ku které chce víře. A že při těch obrazech mnohému pánu z beneficia hodně uvázlo, což posud jménem ukazuje na zboží kněžské, jest podnes patrné.

*) Sestaveno dle „Života církevního“ v Čechách od Zigmunda Wintera (1895 Matice Česká) a jiných pramenů.

K šíření protestantismu napomáhalo, že už tehdejší Lutheráni užívali toho pláště, kterým se dnešní kryjí. Neustavili se totiž v žádnou z počátku stranu, ale schovávali se za kališníky, kteří na základě kompaktat s katolíky v Čechách měli své bytí a veřejnost pojištěnou. Pod záštitou kalicha prováděli tuto obojakou hru. Třeli se ku straně pod obojí, třeba této název „Lutheránů“ byla na urážku a v Čechách po všech zmatech nastal nový boj starých utrakvistů (českých nekatolíků) proti protestantům, jimž se dostalo i jména „novoutrakvistů.“ Ano, boj proti Lutheránům tak daleko postoupil, že se strana pod obojí se svým administrátorem Šišmánkem dala do vyjednávání s katolíky a kapitolou pražskou o smír a naprosté sloučení, jenom aby se protestantů zbavila. Kdyby bylo k tomu došlo a strany se sloučily, mocná tím rána protestantům by byla zasazena. — A kdo překazil jednání to? Ten, který dobře předvidal, co by ze smíru Čechů pro jeho stranu vzešlo, Martin Luther, který poslal na sněm onen varovný dopis, čím všechno v zárodku pokazil. — Protestantismu v Čechách pomahal na nohy ctižádostivý a ošemetný Havel Čahera, farář pod obojí v Litoměřicích, který to dělal za tím účelem, aby dosáhl nejvyššího úřadu mezi protestanty, ne však z nějakého předsvědčení a z lásky k Lutherovi a jeho učení. — Jinak lovili protestanté při známých tehdejších zmatech a sporech, které byly jenom na záhubu vlasti. — Češi vidouce řádění Lutheránů, kteří zbytky pravé víry zatlačovali, beztoho už sporé od kališníků, kteří také Němci rozšiřovali hlavně v městech, opět v letech 1524 a 1526 počali se shodovati a smířovati. Podobojí měli se spojití s katolíky proti novotám protestantským, o něž byly hádky v hospodách i na ulicích, aby zničeni byli Lutherští jako náboženští a političtí nepřátelé Husitů i Říma. Však ten i onen sněm byl bez výsledku a nešťastná kompaktata vždycky se stala jako kamenem úrazu. Zášť obrácena jak proti protestantům, tak proti nenáviděným Pikartům. — Kdo jiný se radoval z těchto nezdarů smíření než Lutherští, kteří z těchto nepokojů a svárů získali pro svou věc. Konšelé Pražští měli protestantů a jejich učení brzo dost;

vypuzovali je z města a vyháněli, tak že se musili r. 1525 k samému králi obrátiti o pomoc. Ten sice nařídil, aby byli zpět přijati, ale obec a konšelé se dlouho bránili, uvádějice, že jenom oui lid srotili a nepokoje uvedli. — Čeští nekatolíci nadále nenáviděli Lutherány, ano pronásledovali je v Praze i na venkově. Kališní Pražané bránili se jim tak, že r. 1533 ani nikoho nepustili mezi měšťany, kdo byl Lutherian nebo Zvinglian. Katolíci, kteří byli tehdy v menšině, vystupovali sice také proti protestantům ale daleko ne s takovou mocí a důrazností jako kališníci. — Král Ferdinand nerad viděl rovněž takový vzrůst protestantismu v Čechách, přál smíru strany kališní a katolické, aby byli Lutheráni odkrviti a vypuzeni. R. 1537 znovu vyjednáváno o smír naproti protestantům, však opět nadarmo. Čechům se nelíbilo nejenom rozvolněné učení Lutherovo, ale i německý původ jeho, jako že kazatelé chodili do Němec na besedy, jako farář od sv. Štěpána. Lutherští kazatelé byli pronásledováni. Král byl by proti nim mnohem úsilovněji zakročil, kdyby mu v tom nevadily turecké vojny, na něž potřeboval peněz. Páni, kteří králi peníze povolovali, uváděli pak, co chtěli. Vypudili kněze katolického nebo podobojí a osazovali kazatele buď krejčího (Jindřich z Zolhausu), buď ševce (Jan Lankvic), buď jinou loutku, které nařídili úplnou poslušnost a poddanost. Günther z Bunu slíbil faráři katolickému, že jej nechá na faře, nebude-li sloužiti za mrtvé, choditi do poutního kostela atd. Když neposlechl, byl vyhnán a protestantský usazen, a to ze Sas. Také Šlik vyhnal katol. faráře z Podbořan po dvacetiletém farařování. Krištof Kolovrat povolal kněze lutherského atd. — Jakého poučení se dostávalo kazatelům v Němcích, o tom svědčí Kadaň, kde šířena nová víra od jakéhosi Lva, od něhož pochází rozkaz, „aby papisté byli pochováni na hnoji.“ V Znojmě pak se modlil protestantský kazatel: „aby Bůh všech věřících od moci turecké a papežské, kteréž křesťanstvo a slovo Boží potupují, zachovati ráčil.“ — Kazatelé se hrnuli do Čech z Němec i z Polska, lidé to všelijací, kteří prý běhali po vsích, „co řezníci po telatech, ptajice se sedláků, mají-li co křtiti.“ Páni pak

je rádi přijímali z ohledů sobeckých, aby měli hodně povolné faráře a mohli prováděti nad poddanými onu surovou německou zásadu: „Koho panství, toho i náboženství.“ Že to poddaným nebylo milé, že mnozí musili často víru měniti, že se neobešlo bez bojů, samo sebou se rozumí. V Olomouci řemeslníci protestantského kazatele Němce, že se „způsobem lutherským“ oženil, zabili a vikářství vybili. A tak bylo i jinde, že lid nerad kazatelů přijímal. — Protestanté šířili v Čechách němectví. Kazatelé jejich ani mnohdy neznali jazyka českého a byli od pánů i do českých osad dosazováni. Dali tedy německému živlu v osadě počátek. Protestanté jsou také vinni, že český sever byl tak zněmčen. — Hlavnímu sloupu protestantství, Güntherovi z Binu, vzdává se chvála od německých historiků, že, bera kazatele ze Sas, „vybojoval slovanskou půdu pro německý národ“ A jako v Děčínku tak bylo i jinde Budějovičtí si stěžují, že se v městě usadili míšenští havéři národa německého a zásad lutherských — Protestantismus šířil nejenom „nové bludy a sekty, ale i německý jazyk. Proto nejvíce se šířil v Žatecku, Litoměřicku, Loketskú, kde měli nejvíce protestanté osad a far. Původně česká města byla od protestantů poněmčena a císař činí už r. 1530 výčitky farářům žateckému a litoměřickému, že, jsouce protestanty, mají časté styky s kurfiřtem saským a knížetem míšenským. — Nenáviděli čeští kališníci protestantů též proto, že byli příčinou němectví v Čechách, toto hlásali a rozšiřovali spolu s vírou Lutherovou. — Musili jich nenáviděti pro smělé jejich vystupování tam, kde se nějaké moci domohli. V Lánech nepřijali mezi sebe katolického zedníka a v Opavě vyvěšovali na domy znamení, že bude hořeti, budou-li evangeličtí kazatelé vypuzováni.

Proč je právě mnoho pokušení při modlitbě? Křestan, který snaží si osvojiti ducha pravé modlitby, ví ze zkušenosti, že právě při modlení nejvíce pokušením bývá drážděn. Zaměstnáváme-li se pozemskými věcmi, tu nás ďábel nechává na pokoji, sotva však počneme se modliti, sotva mysl svou k Bohu povzneseme, hned tu jsou pokušení všeho druhu. Odkud to, že člověk právě při modlení nejvíce trpí? Tuto otázku předložil jednou učeník sv. Františka sv. Egidiovi. Odpověď jeho zněla: Háji-li někdo před soudcem nějakou věc, tu nejprve uvádí důvody pro svou záležitost, pak apeluje na soudce, aby byl spravedlivý a ochotně mu k jeho právu dopomohl. Sotva svou řeč ukončí, povstává jeho odpůrce, aby ho porazil, popírá jeho právo a snaží se zabraňovati, by k němu nepřišel. Když se modlíme, tu obhajujeme své duševní záležitosti před Bohem a prosíme ho, aby dal nám to, co k naší spáse je na prospěch. Hned na to přichází náš odpůrce, ďábel, se svým pokušením a hledí nás z modlitby vytrhnouti. Vše vynakládá, tisícové věci uvádí před duši naši, abychom zapomněli na modlitbu a zbavili se jejího ovoce. Tak sv. Egidius. +73

Tři domy. V každém městečku nalezněš tři domy: hospodu, radnici a kostel. Hospoda je pro tělo, radnice pro rozum a kostel pro bohoslužbu. Takovým městečkem je také člověk. I v něm tyto tři domy nalezněš. Hospodou je smyslnost jeho, radnici jeho chytrost a rozumnost, kostelem jeho nábožnost. Jsou lidé, kteří první dva domy za důležité mají a třetím pohrdají. Ten jest však moudrým člověkem, který smyslnost svou rozumem drží, a rozum svůj náboženstvím osvětluje čili: kdo hospodu radnici střeží a tuto kostelem ovládá. + 73.

Obsah „Obrany“ :

Socialistický sjezd. Discipulus. — Rozklad slavjanofilství. Přeložil Frant. Sáleský. (Dokonč.) — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Doba trvání katolické Církve u porovnání s trváním největších říší. Dle Balmesa : Vojtěch Kameš. — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budíž zasláno přímo do administrace : Ostrovní ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Pesimistická kapitola.

Proces paní Geitlerové a pana Jaroše je jednou z událostí, která vyzývá k zpytování veřejného svědomí. Nezdá se, že by byl nějak zvláště rozčeřil veřejné mínění. Veřejné listy uložily si rezervu. Snad proto, že súčasněna byla školská Matice. Snad i proto, že kdyby měla zavedena býti opravdová revize a diskuse o tom našem českém vlastenectví, málo kdo by vyšel se štítem úplně čistým. Krýti svůj prospěch, svou živnost, svou slávu, své štreb-rovství vlastenectvím, ve jménu vlastenectví ubíjeti odpůrce, ku platnosti přiváděti své osobní náhledy nebo placené duševní hřivny, jest v moderní společnosti zjevem tak všedním a obyčejným, že ani proces paní Geitlerové, ač za zvláštních udál se okolností, nemusel vzbuditi zvláštního rozruchu. Stalo-li se tak tu a tam přece, a našli-li se přec mravokárci s živým roz-horlením, dlužno by bylo jistě rozsouditi, což ovšem není tak snadno možným, stalo-li se to skutečně z čistého mravního zápalu pro veřejnou mravnost a neporušený cit vlastenecký, nebo opět zase jen proto, že se tu naskytovala příležitost, přivesti k platnosti „svou vlasteneckou osobu“ nebo svou stranu. V tomto případě byli by vystrčili tito pánové jen ještě rafinovanější firmu nežli byl štít na milionovém pavilonu národopisném.

Hrozí se snad někdo tohoto strašného skepticismu? Neprávem. Naopak je konečně oprávněn. Moderní doba zanesla svůj materialism všady, i do vlastenectví. Jinak ovšem ani býti nemůže, nebo dle názorů svých žijí i jednotlivci i národové.

Idea národní, pravda, stále ještě panuje jako nejsilnější veřejná moc. Mužové, kteří od národů bývají voleni na čestná místa v zemi, dobývají si ho hlavně na základě nacionalním. Vidíme li však, že tam, kde se tak svobodně děje, jako ve Francii, v Itálii a jinde, charakterové nejpochybnějšího a nejsmutnějšího zrna přicházejí na povrch, nemůže se nikdo diviti, že není ani opravdivé víry ve vlastenectví. Vlastenectví má býti dle moderního učení vším. Má býti začátkem a koncem, jediným cílem, nevyšší ideou. A když přece není ničím jiným, nežli prodajnou služkou, které se za groš slouží, zástěrou práva, omluvou zločinův a bezpráví, věcí, jejíž jménem vše je

dovoleno, řebříčkem k moci a bohatství, pak věřte. můžete-li, že moderní vlastenectví není největším švindlem, že z ideí na něm nezůstalo nic. Ale pro nábožensko-mravní a kulturní stránku života charakteristické je to zajisté, že právě idea, již každý uznává, které sloužiti, aspoň na venek, již hlásati jako nejsvětější zájem, považuje za svou povinnost, že idea, kterou zvelebovati v srdcích všech od mládí sotva školy schopného až do stáří kmetského chce a usiluje všecka věda, všecko umění, všecka literatura, všecko školství, veškerý veřejný život, krátce všechny síly ducha a těla, že právě ona je nejpodařenějším a nejprohnanějším švindlem, že z obsahu sobě vlastního nemá ničeho. Lepšího a důkladnějšího odsouzení moderní osvěty nemohlo se světu dostávat nad toto. Doby, které národně byly neuvědomělé, kde vlastenectví jevílo se v šosáctví a tupém často lpění na starém, ty staré doby se svým intelligentním jazykem latinským, ty doby, ve kterých o vlastenectví sotva kdo psal, vytvořily nejkrásnější národní jazyky, vytvořily národní samobytnost v umění, v životě společenském a národním, v umění, v hudbě, v lidových zvycích, daly národům nejvelikolepější pomníky národní, nadchly k nejtěžším pracím, obětím, k postoupení nejhorších utrpení — a moderní doba, která princip národní povznesla na jedinou téměř a výhradní lidskou ideu a jediný úkol jednotlivcův a národů, tato moderní doba, která názory své podporuje vším pokrokem svým, vší úžasnou mocí literární, uměním, ovládati lid, vytvořila „vlastenecký švindl“, pojem bez obsahu, ideal za který vše se skrývá, jen ne to, co má v něm býti. Jaký to výsměch! Jaká ironie!

Nemá-li vlastenectví hlubšího základu, je-li jen vypěstovanou ideou jako každá jiná idea, může od těchto býti opět předstížena. Socialní a nové humanitní hnutí podává o tom důkaz. Má ovšem jakýsi přirozený podklad v otázce jazykové, v politickém ústrojí a ohrazení plemen, v národních tradicích a v mnohých jiných ohledech, ale jako liberalismus setřel a ustavičně stírá typickou svéráznost lidu, jež ideu národní nejvíce podporovalo, jako světy a země se sbližují a hranice říší a ideí mizí, tak oslabuje se tím skutečný, realný podklad národnosti a sesiluje přirozené základy jiných ideí, jako ideí internacionálního humanismu a p. Tam my ovšem ještě nejsme. Ale není pochyby více, že vlastenectví pozbylo u nás dávno svého čistého základu. Národnostní protivy se přiostrily, ale tím vlastenectví se nezvelebilo. Naopak, tyto ostré protivy jen ukazují, že je prázdným pojmem, nebo spíše že spojilo se s jinými, nižšími zájmy, že se zmaterialisovalo. Naše česká národní obětovnost ukazuje sice, že idea národní je silná, ale kdyby bylo lze, vyhledati vždy její pohnutky, bylo by viděti, jak i při tom nestojí namnoze více na mravním a vyšším podkladě. Zneužívání její je toho důkazem. Ale nejsme z těch, kteří ve všem vidi jen prospěchářství osobní, vlasteneckou živnost ať hmotnou, ať duchovní, vidíme zlo v tom, že moderní vlastenčení změnilo se v sobectví.

Sobectví se svými odrůdami je nejvlastnější známkou moderních proudů v národech. Rozeznati sobectví od vlastenectví je už nemožno. Nemyslíme tu na osobní sobectví, ale ono národní sobectví, jak jeví se v přepjatém téměř pohanském národním šovinismu. Jako pravý sobec jen své dobro, často ovšem jen domnělé, má na zřeteli, tak i národové jsou dnes větším dílem sobci, sobci, kteří sobectví stupňují do neskonalé výše, poněvadž idea, poněvadž vliv a názor celého národa dává jim k tomu zevnějšek práva, odůvodňuje toto

sobectví právně i mravně. Dnes antisemitism a antimadžarism ve Vídni je hlavní známkou vídeňského vlastenectví. Je v tom ovšem kus pravdy, ale kdo popře, že ještě více je v tom národního, nebo plemenného, nebo politického nebo hmotného sobectví! My Češi ovšem bojujeme za odpírání nám práva svého jazyka, za různá jiná práva národní, i má u nás vlastenectví dozajista ještě mnoho mravního a čistého základu, a národní sobectví nemůže ještě tak zřejmě vystupovati, ale pozorujme své domácí politické boje, pozorujme, kterak strany vítězí na základě planého radikalismu, na základě technické dovednosti a ne na základě mravním, kterak tytéž strany rozdmychují vlastenecké nadšení sliby téměř jen k zevní stránce národního ústrojí se nesoucími, i nevyznáme-li, že i naše vlastenectví je zmaterialisováno, ať už nemluvíme o různých těch zevních a i tajených, malých i velkých škandálech à la Geitlerové pavilion, které v jisté míře vždycky budou! Pozorujme maďarské vlastenectví a košutovství. To už vůbec není než příklad ze zoologie, příklad plemenného vyhlazovacího boje, rafinovaně stupňovaný duchem obdařeného zvířete, jež les, v němž žije, považuje za své výhradní panství a vše živoucí v něm za svou oprávněnou kořist. Kdo mravný, nedím v křesťanství — ale jen v ušlechtilosti vychovaný člověk nazve Košuta vlastencem, kdo Crispino, Bourgeoise, kdo polovinu z našich českých veřejných činitelův, osob, spolků a j.

Materialistické prvky v moderní výchově národů se ujavší nemohly než rozežrati rezem sobectví a zoologického materialismu i ideu vlastenectví. Proto vidíme všady méně pozitivné vlastenecké práce, té tiché, veliké, obětavé, a více jen boje proti právům, snahám a vymoženostem jiných, sobeckého domáhání se jen na venek okázale se stkvícího blahobytu. Nám milejší je uznání třeba pochybeného charakteru, umělce, učence atd. v cizině než mnoho dokonalého doma, ale neuznaného. Nám milejší je kousek vymoženosti, kterou třeba porušením práva nad jinými získáme než neporušenost citu náboženského, nebo mravního nebo právního. My nemáme smysl pro jiné tak zvané národní podniky, než ty, jež hoví požitkářství, snad i umění trochu, ale jen jako prostředku k zábavě, a vůbec prospěchářskému sobectví hmotnému a duchovnímu.

Materialistické nazírání na život, které ovšem není u všech stejné, důsledné a pronikavé, neuznává přirozených nebo božských zákonů, pevných, nezměnitelných, kategorických, život pronikajících, ale samo si tvoří pravidla životní — zákony je jmenovati nelze. — Nazírání toto zplodilo boj o život, který přenesen ze života jednotlivce do života národů vytvořuje moderní vlastenectví. Tam rozrušilo organickou spojitost lidstva, pošlapalo vznešené zájmy nad životem časným stojící, splodilo hrubý individualismus, jež mezi jednotlivci spolkářstvím na základě zájmů — tedy na základě sobeckém — jakž takž hledí udržeti, vyvolalo sobectví osobní, rafinovaně pro blaho člověka tělesné a duchovní vypočítané, — zde u národů vyvolalo národní individualismus plemenný, boj národů, sobectví zoologické, sobectví na základě plemenného příbuzenství. Kdo ho dovede nejvíce stupňovati a prováděti bez ohledu všelikého, dle materialistického moderního nazírání nejvýše v moderním vlastenectví dospěl. Idea národní nemá dle něho žádného vyššího regulativu. I národní válka, tedy vraždění zakryté jakousi formou práva, má tu svou oprávněnost. Tak i Košut byl dle mínění mnohých vlastencem.

Schází tu vyšší regulativ, vyšší posvěcení, bázeň Boží, a láska Boží. Bázeň Boží jako hráz před každým neprávem, nejen ovšem jako hříchem, ale jako činem — byť na pohled sebe vlastenečtějším, — který je sám v sobě nemravný, zákonům Božím a věčným odporující, tudíž i zhoubný a jen klamné prospěšný; schází láska Boží, z níž jako z úrodné půdy rodí se bohatá žeu obětavných činů nehledajících odměny, činů tichých, v duši blažících snad právě proto, že jen Bůh a vykonavatel o nich ví, z jakési vznešené hrlosti pocházejících, z níž rodí se láska k bližním, především ovšem ku svým.

My křesťané a katolíci nebereme živého účastenství na tomto moderním vlastenectví, ač ovšem jsme jím dost načichlí. Pochopitelně! Nejsme vyzna-vači sobectví, materialismu, požitkářství, zoologismu plemenného. Uznáváme ještě vyšší zákony lidské, ještě širší společnost, nežli je společnost národní, uznáváme společnost křesťanskou, církev jako rodinu, všecko lidstvo před Bohem jako celek. Ani domnělé přednosti naše a nedostatky jiných nevyvolávají v nás opovrzení nebo rychlou snahu, těžiti z toho sobecky a neprávě pro svůj prospěch, vědouce, že je to nepravé a směšné (Weis, Apologie I., 426). Proto v tom okamžiku, kdy liberalism, dítko rationalismu, jal se u nás ve veřejném životě po první době probuzení nabývatí vlivu, kdy pojem vlastenectví jal se upravovati dle sobeckého a materialistického nazírání na život, kdy vlastenectví stupňováno na zášť, boj na život a na smrt, kdy začalo se zbarvovati tak, jak jsme svrchu krátce naznačili, účastenství kněžstva a katolíků, kteří národ probudili a zachránili, ve snažení vlasteneckém zdá se zastíněno horečnou prací advokátů žurnalistů, politikův atd. atd. Vlastenectví stalo se výncsné, začalo hověti sobectví, skýtalo požitky přerozmanité, lichotilo ctižádostem, posadilo se na trůn Boží jako idea, ve službě, kteréž i „nejvyšší ušlechtilost“ ducha a srdce se jeví. Vlastenectví zmaterialisováno.

Takovéto znetvoření idee a takovýto švindl s ní, švindl, který otevřel svými hnusnými výstřelky tak mnohým oči, nemohly ovšem zůstati bez reakce. A jak už to v té naší radikální době plně výstředností, již umírněnost a konservatism je nectným zpátečnictvím a opovržlivým nedouctvím, je, že z jednoho extremu upadá v druhý: jako materialism zvrací se tu a tam mysticism, v spiritism a pod., tak vlastenecké sobectví najednou proměňuje se v neméně zdravé všelidství, v mělký v podstatě a výstřední humanism. Brání mu ovšem individuální sobectví, ale vše tomu svědčí, že moderní nacionalism se zvrhne v opak. I to ovšem bude idea bez obsahu, za níž opět bude se skrývati, co dnes se skrývá za vlastenectvím.

Pak opět to bude církev a uvědomělí věřící katolíci, kteří vlastenectví přivedou ke cti, ono vlastenectví, které hlásá lásku k zemi, již opustiti pro nějaké utrpení nebo pro kynoucí jinde zisk je hříchem, již zraditi hříchem před Bohem, které učí ctíti půdu krví mučennickou posvěcenou, milovati jazyk jako zvláštní dar Boží, za vlast statek i život položiti, krátce ono vznešené vlastenectví, pro které nemá důvodů sobeckých a zoologických, ale z víry vzatých, z povinností Bohem uložených, ale též pod kategorickým názorem poctivosti a práva stojících.

Je v pravdě něco velikého v tom křesťanství. Člověk žasne a je uchvácen, když pozoruje vliv křesťanských názorů na život jednotlivcův a národů. Není divu, že mnozí ve filosofování o tom trávili životy své na poušti v pouhém o tom rozjímání!

Fr. Žák.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

Od Lutherova vystoupení stala se celá střední Evropa jevištěm urputného boje. Zápasila zde stará církev Kristova se smělým novotářstvím, jímž nerozvázný reformátor německý chtěl zasaditi smrtelnou ránu církvi katolické. Spor nezůstal ovšem mezi theology, neboť o to se postaral Luther sám tím, že přenesl autoritu církevní na pány světské, na vladaře a tím poskytl jim příležitost, aby svou světskou moc rozmnožili mocí duchovní. Pak ovšem není s podivem, že boj se tolik rozpoutal, a že se rozšířil po území tolik rozsáhlém. K některým horlivcům, kteří opravdově věřili v pravost svých snah přidaly se zástupy jiných, kteří shledávali přednost nového evangelia v tom, že jim dovolovalo zmocniti se církevních statků, a užiti jich zde ku rozmnožení moci královské, onde ku založení secundogenitury a jiným účelům. V tom však shodovali se skoro všichni, že v ohledu politickém namířeno jest novotářství proti titulární světské hlavě křesťanstva, proti německému císařství, pokud jeho nositeli byli členové upřímně katolického rodu Habsburského. Proto neostýchal se francouzský kabinet, který doma rozhodně bojoval proti hugenotům, v Německu podporovati protestantismus i diplomaticky i finančně.

V Čechách soustředil se boj. Zde nejednalo se pouze o to, přibude-li protestantismu přívrženců, jednalo se též o zeslabení ano zničení moci habsburské, o pozvolné zahubení české národnosti. Obě strany věděly, že ovládne-li v Čechách protestantismus úplně, že se nezastaví až na jižním svahu Alp a v Uhrách že rovněž ovládne docela. Věděly že i vláda rodu Habsburského nad zeměmi protestantskými nemůže míti dlouhého trvání. Věděly, že otázka, která víra zvítězí, stává se i otázkou, zvítězí-li samostatnost, či vliv německý, bude li zachována česká národnost či utone-li pomalu, ale jistě ve přívalu německém.

Na štěstí pro království a národnost českou zvítězila strana katolická. Na štěstí! Neboť bez lekání nelze si představití případ, že by byla protestantská šlechta zvítězila. Jaká by byla budoucnost země české pod vládou stavovskou, to ukazuje příklad polský příliš jasně. Poroba vždy těžší, měšťanstvo přivedeno na mizinu a v nevážnost, aristokracie surová, potřebná a úplatná, chabost charakterův a tupost duchův, bezvládní zřízení na místo ústavy, občanská válka ustálená zákonem, země otevřená pletichám cizím, pokračující vliv německý a k osudnému závěrku nájezd a výboj; takový byl účet z vlády velmožův polských a pánové čeští byli by nebyvali osvícenější ani šťastnější.

Vítězství Habsburků mělo aspoň ten šťastný následek, že dalo zemi poměrný klid, že sjednotilo pod panstvím jediného pána rozličné částky království a že je chránilo proti nájezdu cizímu . . . Z druhé pak strany, ač na první pohled zdá se to býti pravdě nepodobno, Rakousko za příčinou své tuhé věrnosti ke katolictví a zvláštních poměrů své ctižádosti nikdy nebylo mocností opravdu německou. Vláda císařská netoliko nepřipravovala slití Čech s německou říší, nýbrž chránila je před Německem, a to právě v době, kdy spánek pudu národního a unavenost byly by je bez obrany vydaly všem pokusům dědičného nepřítele.¹⁾

Vítězství katolické víry a legitimacy ovšem nebylo dosaženo jedním rázem a bez obtíží. Vždyť obě strany vědomy si jsouce vážnosti podniku, vyslaly do boje své nejlepší síly a proto se zápas tolik protáhl. Bitva bělohorská, o níž Denis mluví, byla jen rozhodnou fází v celém boji. Po ní teprve bylo dokončiti vítězství drobnou prací mezi lidem, poučováním, vy-

¹⁾ Arnošt Denis: Konec samostatnosti české.

světlováním, odstraněním předsudků atd. Což tu bylo námahy! A k tomu ještě překážky, které se horlivým missionářům stavěly v cestu tu od císařských úředníků, kteří týrali vojskem katolíky jako protestanty, tu od lidí hodných, kteří přesvědčení nemajíce všeho jen ku vlastnímu zisku užiti chtěli. Ale věrní katolíci neumdleli. Nešvary se odstraňovaly, proti křivdám, kterých se dopouštělo vojsko, nebo některý příliš horlivý císařský rychtář, zakročeno u samého císaře ráznými přípisy podanými nejvíce od mariánských sodalů, jako kard. Harracha, hraběte Kristofa Vratislava z Mitrovic, hraběte z Talmberka a jiných. Zakládána katolická gymnasia a při nich výtečně působící mariánské družiny, časem přibýlo domácího kněžstva a výsledek byl, že český národ až na nepatrné výminky stal se upřímně katolickým. Katolíci uměli tedy zvítěziti, uměli také vítězství dovršiti tichou, klidnou prací. Ale jednoho neznali, aspoň ne tolik jako protestanté, t. j. moci veřejného mínění. Jest to vůbec okolností pozoruhodnou, že strany konservativní, strany pořádku skoro nikdy nedbají užiti veřejného mínění měrou takovou, jako to činí strany podvravné. I nyní jest veřejné mínění více v rukou liberálních listů, a katolíci a živly konservativní vůbec teprv učí se od svých nepřátel. Podobně, ba hůře, bylo ve století sedmnáctém. Tehdy přehlédli katolíci důležitost tisku v ohledu veřejného mínění a přenechali toto pole výhradně protestantům. A ti rozuměli věci jinak. Na př. již Gustav Adolf Vasa měl svůj Reptilienfond, z něhož odměňoval obratné spisovatele, kteří mu svými brožurami razili cestu. Jak to uměli, je nejlépe viděti na historii o dobytí Magdeburku, kterou dovedli převrátiti docela. Podobně bylo v Čechách. I mezi povstalými stavy byli někteří, kteří nahlédli, jaký význam má pro jejich podnik veřejné mínění v zemi i mezi okolními vladaři a proto hned druhého dne po vyhození místodržících již mají pohotově apologii svého jednání. I později nelenovali užiti proklamací, brožur, letáků všeho druhu, jen aby doma i v cizině jejich jednání se ukázalo v lepším světle. Směle rozšiřovali nesmyslné pomluvy o českých katolících, hlavně o Slavatovi a Martinicovi. Zdálo se sice, že nikdo neuvěří, že by mohl katolik, jenž má živou víru v přítomnost Pána Ježíše v nejsv. svátosti oltářní cpáti Sanctissimum v ústa svých poddaných, ale protestanté století sedmnáctého i pozdější tomu věřili a po nich se taková pomluva udržela do doby nejnovější. Rozuměli-li protestanté důležitosti tisku, musíme doznati, že u katolíků tomu tak nebylo. Katolíci spoléhali na to, že hájí věc dobrou, která pronikne sama. Proto byl nad obyčej vzácný úkaz, vyskytnu-li se na straně katolické nějaký časový politický spisek. Katolíci šli ve své lhostejnosti tak daleko, že opomenuli užiti způsobem náležitým i takového — možno říci — pokladu, jakým mohla býti pro ně tajná kancelář Anhaltská, jež jim padla do rukou. Anhalt byl tehdy ve velikých rozpacích, ale bál se celkem zbytečně; jeho tajnosti nebyly vykořistěny. Tím způsobem můžeme si vysvětliti, kterak se mohlo státi, že téměř celý vzdělaný svět do nedávna patřil na události věku sedmnáctého očima protestantskýma, proč mohlo se zakořeniti tolik nepravd. Nejen v románech a „historických“ povídkách, nýbrž i ve spisech mužů, kteří chtějí, aby byli za seriousní považováni, shledáváme se s názorem, že protestanté byli živeli veskrze pokročilý a svobody milovný, jenž bojoval se strnulým a násilnickým živlem katolickým. Takový názor ovšem není správný a může se udržovati jen tím způsobem, že mnozí dějepisci — jak praví Prescott — opakují udání jeden po druhém, tak málo o nich pochybující, jak málo je uvážili.²⁾ Ve skutečnosti mají se věci poněkud jinak. Katolíci zajisté nebyli takovými tyrany, za jaké byli vyhlášováni.

Lichtensteinské oragonády nyní straší už jen děti. Z vážných historiků v ně nyní po záslužných pracech P. Jos. Svobody nikdo nevěří. Jesuité ve slohu starším, Kouiaš atd., jsou již jen vděčným a laciným efektem pro povídkáře a řečníky v denních schůzích, kde se pravda neváží na zlatých

²⁾ Prescott: Dějiny Filipa II. 181.

vázkách Za to vybledla mnoho gloriola protestantské, zvláště kalvinské svobodmilovnosti. Ano, protestanté byli svobodomyslnými, byli liberály své doby. Měli plná ústa svobody, ale svobody jen pro sebe, ne pro jiné. Zvláště kalvinští protestanté byli typem nynějších liberálů. „Oni ten obyčej zachovávají, že neprve snažili se skrze nezbedná vyhledávání svá jen svobodu svědomí svého obdržeti a dosáhnouti, tak aby od žádného k jinému náboženství nuceni nebyli, než tak, jak jim Pán Bůh ve svědomí jejich poznati dá, při tom zanechání byli. Což obdržice, na tom nepřestávají, než snaží se, aby mohli exercitium a některá místa ku provozování svého náboženství dosáhnouti. Po dosažení toho hned v tom jiným netoliko rovni býti, ale všechny jiné převýšiti a nad nimi vládnouti chtějí. A když to sobě dovedou, tehdy potom již cizí exercitium a provozování jiného náboženství dále netrpí a žádnému je dopustiti nechtějí, nýbrž jen samojediné vlastní své náboženství urputně provozují a násilnou mocí zdržují.“³⁾ Tak jednali nejen proti katolíkům, ale i proti protestantům. Komu by nestačila zřetelná slova Slavatova, ať poslechne, co praví o kalvinistech saský dvorní kazatel Polykarp Leiser: „Jest zřejmo a nepopíratelno, drží-li s námi katolíci, že to činí jen k vůli pokoji. Když však se k nám kalvinisté přidávají, činí to jen proto, že by nám rádi svou bohaprázdnou víru vnutili a se do našich kostelů vetřeli.“⁴⁾ Nezvali tedy protestanté svobodu víry ani mezi sebou, což potom proti katolíkům.

Protestantismus byl prý bojem za svobodu, v první řadě za svobodu svědomí, utlačovanou prý Římem a jeho stoupenci, v druhé řadě za svobodu vůbec. Fráze o svobodmilovnosti protestantismu je velice rozšířena, ale pravdiva proto přece není. Veškeren protestantismus bojoval sice proti autoritě Říma, opíral se autoritám katolíků, ale místo nich nedovedl postavití ničeho, co by je jen zdaleka nahradilo. Místo odůvodněné autority papeže, náměstka Kristova pro církev obecnou, postavil bezdůvodné papeže světské v osobách knížat, kteří stali se hlavami církví zemských. Místo autority veškeré církve věřící, postavil autoritu jednotlivých pohlavárů svých a na té stál urputněji, než největší fanatik katolický na autoritě církve katolické. Celkem možno říci, že protestantismus bojoval za svévoli a nevázanost bohatých a mocných, ale utlačoval slabé a poddané. Dá se zajisté „snadno dokázat, že protestantismus v prvních desetiletích svého trvání ve všech zemích, kam se vedral, působil v postavení lidu krok k horšímu, kdežto zase zvýšil moc knížat a šlechty proti němu.“⁵⁾ Postavení lidu odvislého zhoršilo se ve všech směrech. Již roku 1527 přimlouval se hlasatel svobodného evangelia Dr. Martin Luther za zavedení nevolnictví, jako bylo u židů, tak aby děvečky a čeledínové „byli majetkem hospodářovým, jako jiný dobytek a aby směli též býti prodáváni dle libosti.“⁶⁾ U nemajetných lidí byl tedy protestantismus ochoten zavéstí formální otroctví. Ale i u rolníků zhoršil se stav jejich práv proti pánům měrou nevidanou. Podle slov Lutherových patří prý sedlákovi bič, seno a sláma a jest třeba, aby byl hodně utlačován, aby prý nebyl příliš bujným. A jeho žáci se dle toho řídili. Za jedno století stali se ze svobodných rolníků německých sami nevolníci, kteří měli mnoho povinností ku šlechtě, ale práv neměli žádných. A tento stav nebyl snad zbytkem po staré církvi; vždyť podle slov Bensenových reformatoři to byli, „kteří mezi Němci prve hlásali formálně zotročilost a vládu násilí“. Lid nenašel žádného slitování u „smutných dvorních theologů, kteří mocným se kořili v prachu země a všechny jejich násilné skutky přikrývali pláštěm pokrytecké lásky křesťanské“. Tělo brali poddaným, statky jejich považovali za své a ani duši jim nenechali ti, kteří hlásili se hrdě ku svobodnému evangeliu a kteří uměli svobodu svou vlastní tak udatně hájiti. A sami při tom byli nedotknutelní a nedůtkliví zároveň.

³⁾ Slavata Paměti I. 266 sq.

⁴⁾ Onno Klopp: Der dreissigjährige Krieg I. 26.

⁵⁾ Gindely Ant. Dr.: Rudolf II. und seine Zeit. I. 175.

⁶⁾ Vychovatel VI. 110.

Protestant Šebastian Franck svědčí, že „za papežství byla mnohem větší volnost v kárání neřesti i u knížat a pánův. Nyní musí se vše chváliti, jinak by to bylo povstalecké. Každý musí svému zemskému bohu (Landesgott) se klaněti. Zemře-li kníže, změní jeho nástupce brzy slovo Boží.“ Dějepis dokazuje, že Franck mluvil jen pravdu. Saský kurfirst August, falctí Jan Kazimír a Bedřich IV. jsou toho výmluvnými doklady. A jejich theologové jim dávali za pravdu. „Martin Butzer na př. zaběhl tak daleko, že se neostýchal tvrditi, že poddaný musí poslechnouti, kdyby mu i vrchnost poroučela něco, co jest proti příkázáním Božím ⁷⁾

Tak rozuměli protestanté svobodě vůbec a svobodě svědomí, dokud byli mezi sebou. Což teprve, když došlo na ty nenáviděné katolíky! Tu zdálo se, že jsou katolíci vyňati z jakéhokoliv ochrany zákona. Proti katolíkům smělo se diti všecko. Jest věru úžasno, co si dovolovali protestanté proti „papežencům“ a to nejen tam, kde sami měli moc, ale i v zemích, kde ještě nebylo vítězství jejich, jako na př. v Čechách, kde byl katolický panovník obklopen celou řadou mocné a bohaté šlechty katolické. Spíná-li některý liberální nebo protestantský historik ruce nad přehmatem, kterého se dopustil po bitvě bělohorské ten neb onen úředník císařský jako zástupce císařův a ne zástupce církve, nad přehmatem, který setkával se pravidelně s nechutí a stížností u arcibiskupa, opravdu katolicky smýšlející šlechty, horlivých missionářů, nad přehmatem, který se dá vysvětliti opojujícím vědomím vítězství nad povstalci a zároveň strachem před stálými velezrádnými styky s nepřitelem stojícím často u samých hranic říše, pak tím spíše musí budití podivení a zároveň musí nám býti dovoleno, abychom zase my mohli ukázati na příkoří, která systematicky dala se katolíkům od protestantů v době, kdy teprve se bojovalo o vítězství, na příkoří a potupy, kterými byli stibáni souvěrci krále a které se setkávaly nejen s pochvalou lidu, ale byly činěny jakousi normou a schvalovány zákonem. Poukážeme stručně na to, jak málo „tolerantními“ byli protestanté čeští ku katolíkům vůbec, jak zuřili proti kněžstvu a klášterům, kterak pletli se do církevních záležitostí katolických, jak chovali se ku katolickým chrámům, obřadům a svátostem. (Pokr.)

Počajevská lavra.

Cestopisna črta.

Jest pravda, že „není dobře člověku samotnému,“ ale ku cestování — totiž ku takovému cestování, z něhož chce mít člověk také trochu duševního prospěchu, při němž chce krajinu i poměry studovat, neb do minulosti kraje, jímž projíždí, se ponořit — je rozhodně třeba samoty a následkem toho i soustředěnosti ducha. Z cesty, již jsme konali ve společnosti veselé a četné, zbudou nám, byť společnost byla bývala sebe inteligentnější, vždycky jen vzpomínky více méně epikurejské. Co se kde dobrého či špatného jedlo, kde jsme zmokli, jaké byly postele v hotelu, to bývají tak hovory po návratu.

Kdybych měl z této stránky začínat svou cestopisnou črtu a povídat, jak se v Počajevě jezdí, promoká, prachem duší, nebo dokonce — horribile dictu — co všecko se v počajevských hostincích musí sníst, odradil bych tím jistě předem již každého navštěvovatele nejen od cesty tam, ale i od pouhého čtení svého cestopisu. Tyto zkušenosti své zastírám rouškou křesťanské shovívavosti a milosrdenství. —

Lavra Počajevská, sídlo volyňského arcibiskupa, jeden z nejslavnějších pravoslavných klášterů na západní hranici Ruska, je vzdálena jen několik málo

⁷⁾ Tyto a jiné doklady viz: Vychovatel VI. 123. sq.

mil od našich hranic haličsko-rakouských. Vyjedeme-li z haličských, či správněji řečeno židovských Brodů, poslední to stanice Rakouska, minem jen první ruskou stanicí Radziwillow, kde nás čeká příjemné několikahodinné čekání s příjemnější ještě prohlídkou pasů cestovních a zavazadel a již jsme v stanici Rudňa-Počajevskaja, odkudž jihozápadním směrem možno kláštera dosíci povozem po jízdě as čtyřhodinné. Pokropil-li malý deštík jen prach cesty, je jízda překrásnou. Maloruští drobní koničkové uhánějí bystře a čile a být jsi jel na povozce sebe bídňější, necitíš nárazů cesty. S polí vane zvláštní opojný a pronikavý zápach kvetoucí pohanky a brzy vjíždí povoz v hustý, širý, zelený les. Té divoké krásy volyňských lesů! Jedeš jako v úplné temnotě. Hustým listovím obrovitých dubů, buků a javorů neproniká ani proužek oblohy a koldokola jen hustá a neproniknutelná spleť podrostu, lískovi, habroví a olšovi. Zdánlivé bez konce, bez hranice. A široká cesta měkounká, pokrytá krásným bujným mechem, že jedoucího povozu neslyšíš, jen zvonek pod dubou unyle a tichounce klinká. Sem tam začerná se nějaká lesní tůň, vroubená krajkovitým kapradím; vypadá to jako by na tě pohlédlo nějaké sametové černé, hluboké, melancholické oko s pod hustého obrví. Cesta se úží, půda po bocích pahorkovitě zvedá. Jedeme úzkým úvozem, vroubeným hustým mlázím. Keře šípku, větve lískovi a trsy trnitých ostružin a divokých, malin rozpustile vnikají s obou stran až do povozu a šlehají v letu jizdy do tváří ostrými, chladivými políčky. A zas rozevře se úvoz a jsme na rozlehlé mýtině. Několik obrovských kmenů leží porůznu v travě, posekané větve kol sebe, jako padlí bojovníci s usekanými zohavenými údy. Ale nikde človíčka, ani zvěře.

Až v blízkosti Počajeva, v oné části, kde spojí se naše cesta se silnicí z Křemence, les poněkud oživne a povozů přibývá, zvonce zní a vozkové pokřikují.

Co myšlének budí se v klínu neproniknutelné té zeleně, každým rokem zmírající a každou novou vesnou slavně vzkříšené! Listi prastarých dubů šepce jako staré zvěsti a jen trochu třeba sluch zbystrit a duch i srdce porozumí. Poslouchám, co mi listí stromů velikánů šeptá o minulosti slavného kláštera, k němuž se blížím. Osud jeho těsně souvisí s osudy celé Volyně a s osudy Unie. Rokem 1831 vyrván byl klášter z rukou uniatských mnichů slavného a bohatého řádu Basiliánův a změněn rozkazem cara Mikuláše I. na monastýr pravoslavný, v r. 1833 připočten mezi ruské pravoslavné lavry. Od té doby jest Lavra Počajevskaja, jak výslovně o tom mluví „Volyňské Eparch. Vědomosti“ u příležitosti 50letého jubilea navrácení kláštera pravoslaví „centrem náboženského života v západním Rusku a silnou baštou pravoslaví proti nájezdům latinstva a uniatství, jakož i jediným útočištěm všech pode jhem latinstva i unie strádajících Rusínů haličských.“

Je-li mezi Rusíny haličskými skutečně některý, kterého by ono „hrozné jho“ tak tížilo, nevím, je-li mu co platno, dívá-li se na pozlacené bane lavry a drahocenná roucha církevních hodnostářů ruských.

Těm „nájezdům latinstva a unie“ ovšem může dlouho čelit pevnost a bašta tak bohatě zdobená, pevná a vši municí opatřená! Zvláště budou-li ty „nájezdy“ takové jako dosud.

Jen něco málo přes sto let byl klášter v rukou mnichů Basiliánů a doba ta je dobou jeho rozkvětu a síly. Připojen byv krátce po synodě Zamosčské r. 1720 v kongregaci klášterů uniatských na Volyni, Haličí i Litvě, stal se za nedlouho střediskem duchovního života uniatův celého kraje. Zde zřízen i seminář pro novice řádu basiliánského a v knihtiskárně klášterní vydávány vzdělávající knihy náboženské. Příznivec kláštera i unie, hrabě Mikuláš Potocki, syn Štěpána Potockého, bohatě klášter obmyslil a ku většině nynějších nádherných budov klášterních dán jeho podnětem základ. Tak položen základ k nynějšímu hlavnímu chrámu „Uspěnskému soboru,“ o jehož plánech a stavbě pracovali nejslavnější té doby architekti a stavitelé. Sem přenešen ze staré

církve Svato-Trojické obraz zázračné Matky Boží Počajevské, byv dříve ještě (r. 1773) přičiněním hr. Potockého papežem Klimentem XIII. korunován. Mimo to vystavěl Potocký jižně od Úspěnského chrámu, pod samou horou počajevskou tak zv. nyní „Pešternou církev“, kdež ve skalní sluji uloženy jsou kosti blahoslaveného Joba, igumena Počajevského, žijícího ku konci 16. a v první polovině 17. věku. Potocký po smrti své pochován rovněž na hoře počajevské, v chrámě jím založeném, kdež možno u západní stěny vidět balzamované jeho ostatky, oděné v řizu řádu Basiliánův. Vstoupil ještě krátce před smrtí v řád a stal se mnichem. (Pokrač.)

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

Tak mluvil syn s otcem a o otci. Není divu. Karel se už dávno nemodlil, jako jeho otec, a nikdo ho k modlitbě nenutil. Proto již dávno zapomněl na přikázání: Cti otce svého.

Toho dne se zdálo panu Drahotovi, že si v synovi vychoval na sebe — metlu.

Když Karel odešel ze světnice, Barbora se pustila do pana Drahoty. Tu ovšem se jí dařilo lépe, nebo on neměl vůči ní tolik kuráže jako jeho syn. Vyčetla mu, že je slaboch a trpí Karlovi všechny neplechy.

Ale mohla se zlobiti ještě více, — pan Drahotička se v duchu přiznával, že je na syna — slabým. Hned příštího dne jel pan Drahotička do záložny a vypůjčil si peníze pro Šperlesu. Připočítalo se to ku staršímu dluhu a vtělilo do knih.

Nyní hovořival ve světnici jen pan Drahotička s Barborou. Karel nemluvil ani na otce, ani na hospodyně. Však ani panu Drahotovi nebylo tuze do hovoru; býval často zamyšlen. Zdálo se mu, že už vážne na statku těch dluhů trochu mnoho; již by to byl nejráději odevzdal Karlovi — ale bál se jíti na výměnek. Dobré časy by u syna neměl — a pak, čím by byl? Iou, výměnkářem a ničím více. Potom by se neřikalo: To je pan Drahotička, statkář, člen okresního a obecního výboru, okresní a místní školní rady atd. — říkalo by se jen: To je Drahotičkův výměnkář!

Bez člena výměnkáře se již ti různí úřadové dobře obejdou.

Teď každý před panem Drahotou z daleka smekal — ale potom by každý čkal, až on — výměnkář — smekne před ním.

Chudák výměnkář! Vždyť znáte přece ty výměnkářské historky — bohužel pravdivé — z nichž slušné procento odehrává se v soudních síních.

Ubohý výměnkář — ale třikrát ubohý, jestli si děti špatně vychoval!

Pan Drahotička dosud myslel, že vychovává syna dobře — dával mu sám na sobě příklad, aby nevěřil „těm kněžským báhorkám“ — myslel si, že ho vychovává mnohem rozuměji, než vychovala matka dceru Johanku, která ovšem těm „báhorkám“ „slepě věřila“. Ale teď najednou se té vlastní paedagogiky nějak obával. Syn nejevil k němu ani dost málo vážnosti a lásky.

A hle, Johanka, ta odstrkovaná dívka, vychovaná „zpátečnický“ — ta svého otce, ač nehodného — ctěla a milovala. Škoda, že se jí sám tak od-cizil! Teď by řekl: „Johanko, nemám upřímné, soucitné duše na světě mimo tebe — potěš mne!“

Ano, řekl by to, kdyby se nestyděl vlastního dítěte, jehož si do té doby nevšímal, jež odstrkoval. Co nyní měl, to si připravil sám; vychoval si nezdravého syna a nepořádným životem způsobil si soužení, pokazil celou domácnost. Nevinně dítě má nyní trpěti s ním!

To vše leželo panu Drahotovi na mysli, a nemohl se toho zbaviti, se-
trásti to se sebe. Chodíval nyní častěji do hospody a déle se tam zdržoval.

Když to soused Rousák zpozoroval, pomyslil si: Milý pane Drahoto,
Tohle je počátek konce. Ale neříkal nikomu nic. Nesuď, a nebudeš souzen.

Pan Drahotova si nyní domácnosti a hospodářství pramálo všimal, a Karel
skutečně hospodařil sám. Ani výčitky Barbory panem statkářem nehnuly.

„Tohle je pěkný pořádek!“ přivítala ho kdysi, když se vracel z hospody.
„Vy jste čím dále, tím horší! Tu je pravá Sodoma — a vy nevíte nic! Před
chvilí jsem dala Rozáře výpověď.“

„Rozáře — a proč?“

„Ještě se ptejte! Je vám snad ještě málo té ostudy? Máme čekat, až
toho bude více? Beztoho již to lidé na ní pozorují.“

Pan Drahotova porozuměl.

„Dala jste jí tedy výpověď, a je dobře. Já se o takové hlouposti sta-
rati nebudu, to je vaše věc.“

„Toť se ví; jen že Rozára si staví hlavu: řekla, že jí nemám co po-
roučet — a že půjde, až bude chtít!“

„Tak? Na to se podíváme — zavolejte ji!“

Starší děvečka za chvíli přišla a tvářila se dosti směle.

„Co je to, Rozo?“ spustil pan Drahotova. „Nebudu se tě na nic vyptávat
— ale takhle zde být nemůžeš. Od prvn ho jsi propuštěna.“

„Já žádnou výpověď nepřijímám,“ odsekla Roza; „anebo ji přijmu a
půjdu — ale dříve si promluvte s mladým pánem, ať se o mne postará. To
není jen tak — oklamat a zkazit chudé děvče!“

Pan Drahotova zbledl — takového měl syna. Ovšem, syn už se dávno
nemodlil — a neznal tudíž ani příkázání šestého.

„Je to tvá vina,“ řekl pan Drahotova; „měla jsi si pomysliti, že si tě
nevezme. A teď si s ním vyjednej sama, co chceš — já s ním mluvit ne-
budu. Ale zde zůstati nemůžeš a nezůstaneš — tady poroučím ještě já.“

„Ne, tohle je ostuda!“ odlehčila si Barbora u kamen.

„Abyste zametala před svým prahem!“ odsekla jí děvečka. „Vy mne
snad budete napomínati? Mluvte o svojí ostudě a ne o mé!“

Po těch slovech odešla kvapně ze světnice. Barbora skřípěla zuby,
a pan Drahotova — si vzdychl. Neměl tolik odvahy, aby syna káral. Byl by
jej Karel třeba odbyl podobně, jako odbyla Roza Barboru.

Karel byl docela klidným. S Rozou měl prudký výstup, vyčetl jí, že
už ho stála dost, ale Roza se nedala. Jak mnoho bylo ještě potřebí, aby ji
umlčel, to věděl nejlépe pan Šperles, k němuž se Karel opět uchýlil. Pan
Drahotova se již o nic nestaral.

VIII.

Než nastala zima, a bylo možno si ještě vyjiti do polí, dokud bylo ve
statku plno práce — ještě to ucházelo. Ale když napadl sníh, a přikvapila
zima se svým nevlídným počasím a dlouhými večery, tu nebylo lze ve statku
téměř vydržeti. A jak také, když nejbližší sobě osoby na sebe nemluví!

Pan Drahotova, aby nemusil býti v nevlídné domácnosti, docházel často
do hospody. Tam při pivě a hovoru na ty trampoty aspoň na chvíli zapomínal.

Ale všecko má svůj konec — i ta dlouhá zima chýlíla se ku konci.
Počal tati sníh, a ledová kůra ustoupila rozmoklému blátu.

Byly poslední dny masopustní, — či jak se také říká, „bláznivé dny“.
Ve Zdobině bylo v obou hospodách jak by nabit. Po vsi chodily „maškary“
s hudbou. Veselí bylo všude až dost.

Pan Drahotova byl dnes v hospodě také; přišel dnes dříve než jindy.
Pil jak se říká na zlost. Není divu; nedávno se konaly volby do okresního
zastupitelstva, a pan Drahotova nebyl zvolen. Tím ubylo mu hodně slávy. Kdo
by se nezlobil! Pan Drahotova tedy pil na zlost, ale chtěl tím právě dokázati,
že se nezlobí a že dovede i při té mrzuté nehodě býti hodně veselým.

Stál s několika nejdůvěrnějšími známými — každodenními hosty — u okna a díval se na maškary. Však to byla také podívaná! Medvěd ovázaný brachovinou, který se sotva pohyboval, „žid“ s pytlím, prohánějící nezbedné výrostky, pak několik figur neurčitého povolání, a konečně něco. Čeho ve Zdobíně ještě nebylo: jeden z čeledínů přestrojil se za — mnicha a s kapucí na hlavu staženou ubíral se vážně za ostatními. To bylo něco nového a budilo to u „pokročilých“ pozornost.

„Podívejte se, jak to Ferdovi sluší!“ zvolal Záhora. „Ten by v tom uměl chodit!“

„Ještě ornát, a mohl by sloužit velkou!“ zasmál se pan Drahotka. Po-dařilo se mu také jednou udělati „vtip“.

U výčepu seděl starý Janděra. Od té doby, kdy přičiněním pana Drahoty byl jako obecní posel „suspendován“, živil se všelijak. Těžké práce konati nemohl, ale rád obstarával různé posylky. Právě přišel z města, kam jej byl hospodský poslal pro různé věci. Vrátil se s plnou nůš, až se pod ní prohýbal, a teď si pochutnával na obědě, jež mu hospodská předložila.

Janděra nebyl mnohomluvný člověk. Nejráději mlčel a pomyslí si „svůj díl“, jak říkal. Ale tohoble už snést nemohl. Nechal jídla a přistoupil k oknu.

„Jáčku, pantáto.“ promluvil rázně, „podle vašeho rozumu by tedy mohl Ferda sloužit velkou? Poslouchejte, vite, co je mše svatá? Chodil jste později do školy než já, mohl byste to tedy lépe vědět — ale vy máte mnoho starostí, snad jste to už zapomněl. Tak já vám to povím: mše svatá je nejsvětější oběť, při níž se obětuje sám Kristus Pán. A vy zde svým rouhavým jazykem urážíte tu nejsvětější oběť, zlehčujete samotného Krista Pana!“

Pan Drahotka se rychle obrátil a spatřiv Janděru, zapálil se jako kohout.

„Kdo s vámi mluví, dědku!“ rozkřikl se zlostně. Až zapomněl, že má v ústech hořící viržinku, a kousl se do jazyku, až zařal zuby.

„Ano, jsem dědek,“ řekl Janděra; „za to se nestydím, neboť jsem sešedivěl v poctivosti. Ale právě proto, že jsem byl již mužem, když vy jste byl ještě kloučkem, mohu si dovolit něco vám říci. A nyní vám to povím: kdybych byl mstivý člověk, oznámil bych vaše slova na příslušném místě, a vy byste si je třeba odseděl, ačkoli jste statkář. Ale já se vám mstítí nebudu — Bůh, jemuž jste se právě drze posmíval, vás nalezne. Snad se dočkáme ještě, že budete toho Krista Pána hledati. Styďte se — když ne před katolíky, aspoň před jinoverci. Já nevím, jak by se ti páni smáli, kdyby se některá maškara ustrojila za pastora!“

Janděra odstoupil a zase se posadil ke stolu, ale jíst už mu nechutnalo.

Hospodský schválně vyšel ven, aby nebyl svědkem hádky, a hospodská dávala očima Janděrovi znamení, že jednal dobře.

„Co je pravda,“ prohodil chalupník Jouzl, evangelík, „tohle je dosti hloupý žert. Budeme-li si jedni z druhých takle tropit posměch, kam dojdeme? Kdybych žil třeba mezi Turky, budu se držet svého, ale jejich náboženství urážet nebudu.“

„Ale co je nám do toho,“ řekl Závora, „Ferda neslouží u žádného z nás, slouží u katolika.“

Už se nikdo nesmál, ale pan Drahotka, aby zakryl své zahanbení, tvářil se nad míru uraženým. Jaký prý je to způsob, že ho smí sprostý člověk v hostinci urážeti, a nikdo jej neokřikne. Žert prý je žert. On chodil a chodí do jiných hostinců, a tohle se mu ještě nestalo. Vícekrát sem prý nepůjde.

Čekal, že hospodský nebo jeho žena ho budou chlácholit a Janděrovi domluví. Ale nikdo se ani nezval — ano, hospodský se naň podíval jaksi pohrdlivě. Pomyslí si, aby jen pan Drahotka šel, kam se mu líbí, ale dříve aby zaplatil svůj dluh, který v poslední době vzrostl na několik desítek.

Častý host i v hospodě sevšední. Osoba páně Drahotova tratila nějak povážlivě na vzácnosti. Snad k tomu přispěly ty nešťastné volby. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. V mladočeském klubu to do opravdy vše Nad dr. Vašatým, druhdy panošem dr. Grégia, vyslovena výtkka nelibosti! V úvodniku mluvili jsme o vlastenectví Co činí dr. Vašatý je patrně též vlastenectví. Kdo by to byl před pěti léty řekl! Kdo by byl si jen i pomyslit směl, že mladočeská strana upustí od opposice dřívě, než vymůže korunovaci, státní právo a samostatnost zemí koruny české. Mladočeši ponechali si volnost postupu taktického s obmezením, že kdyby šlo o vyjednávání s vládou, smí se tak státi jen s vědomím strany, jsou stranou opposiční. Ta taktika nastala a hrozí rozbitím klubu. Tak se mstí, vyvolávati radikalismus. Řeči, jež v poslední době jsme slyšeli, mají mnoho podobného těm, kterými druhdy staročeši obhajovali postupování své před voliči. Právě v okolnosti, že správnost jednání na říšské radě musí se před voliči vykládati, obhajovati, jest jejich slabost a matnost. Už i ty vymoženosti, mladočeské vymoženosti, musí býti voličům před očí stavěny, aby dali poslancům absolutorium. Jak musí býti vládě veselo, když čte, jak opposiční svobodomyšlné poselstvo rozvádí své zásluhy, které samo nazývá drobečky. Hrdé řeči, velká ústa — a drobečky, které namnoze ani zásluhou poselstva nejsou. Jak nedůstojné to jednání i poslanců i voličů. To postavení staročeků bylo přece důstojnější, poněvadž nebylo tak troufalé. Co učini národ? Má voliti zase z brusu novou stranu? Věru škoda, že není strany konservativní dnes kdy síla německých liberálů tak rapidně klesá. — Ve Vidni strana antisemitská neboli křesťansko-socialní nabyla konečně definitivně moci. Tvůrce její dr. Lueger starostou se ovšem nestane. čehož dlužno litovati v zájmu křesťanského živlu ve straně Doufejme, že je to poslední oběť židovského liberalismu Strana židoysko-liberalní ani tím není spokojena a žádala téměř, aby „dav blbců“, jak tituluje vídeňské obyvatelstvo, byl rozprášen. Byť i Lueger musel ustoupiti, idea přece zvítězila. Nic nepomohla straně židovské všecka moc, všecky peníze, všecka drzost; ani přízeň vlády. Je to opět důkaz, že skutečná moc leží v lidu, a kde lid chce,

všecko zmůže. Kdyby lid byl křesťansky a v pravdě vlastenecky uvědomělý, vyčistil by celý veřejný život ode všech vlivů cizích. Všecka moc, všecko bohatství, všecken vliv závisí od lidu. Kdyby lid dnes chtěl na př. zbaviti svou zemi židovství, jak lehce mohl by tak učiniti. Necht jen rok kupuje jen u křesťanů, a je po židovstvu u nás. Uvádíme to jen jako příklad. Hlavní činnost proto má vždy jen a jen doma býti vyvíjena. To platí i v politice. I politická síla zastupitelstva je v lidu. Jestliže je u nás malá, vady nejhlavnější neleží ani v poselstvu, ale v lidu. Kdyby organizace lidu doma byla dokonalá, vytrvalá, účelná a uvědomělá, každá vláda musela by se před lidem vzdáti. U nás však máme boj stran, snad organizace stran, ale nikoliv organizace lidu. I chudý i malý národ všecko by zmohl. Ale u nás děje se tak málo. Všecky síly, všecku pozornost vyčerpává starost o zachování stran, o marné hádky, neplodné politiky, o nové, často zbrklé ideje. A tak to nejde ani ve Vidni, a doma ztrácíme místo abychom mohutněli.

Zprávy národohospodářské.

V popředí stojí důležité sestátnění dráhy severozápadní, nejen pro nás v Čechách, z ohledů zvláště národních, nýbrž i pro Rakousko vůbec, z ohledů národohospodářských a železničně-politických. Pro sestátnění celé této sítě byly veškery strany a přece, co se stalo při prvním čtení předlohy dne 14. m. měsíce? Po krátkém čtení prvním, které prý bude zde i posledním, v němž vesměs od řečníků projeven souhlasný úžas nad tím, jak vláda může přijíti s předlohou, která na újmu státních financí plní nezasloužené kapsy akcionářů této dráhy, po většině židovských, odkázána předloha výboru železničnímu. Ačkoli pak předloha projednána býti má do 15. května t. r., do kdy dráha je smlouvou vázána, přece nezdá se, že by bylo s celou záležitostí tak přespřilíš na spěch, a tak svolán výbor teprve 28. m. měs. a zde k návrhu čes. poslance inž. Kaftana odhlasováno skoro jednohlasně po vývodech ministrových, aby odkázána byla záležitost sestátnovací zvláštnímu subkomitétu, jenž by data referentem

posl Sczepanowskim — na prospěch předlohy uvedená, mezi nimiž ovšem známé přeplacení 17 $\frac{1}{2}$ mil. zmizelo — prostudoval a pak určitý návrh pronesl Doufáme, že nešla předloha tím ad acta! — Po několik posledních let panuje v dopravě vůbec potěšitelný ruch a hledí anebo aspoň snaží se dohonit to, co tak dlouho leželo ladem. Tak zřízeno bylo několik drah lokálních, též u nás, a též vážně, jak se zdá, přikročeno k řešení otázky kanálové, ohledně které Rakousko při srovnávání se státy jinými hraje úlohu velmi smutnou. Roku 1879 ustanoven výbor, jenž výhradně o zlepšení a hlavně zbudování nových cest plavebních měl pečovat. Po starém osvědčeném způsobu zřízeny i zde dva subkomitety a sice ohledně průplavu dunajsko-oderského a dunajsko-vltavskolabského, které hleděly vládu z ospalosti vyburcovati, však zatím darmo. R. 1891 znova vláda vybízena a ačkoli průplav dunajsko-labský byl by pro celou řiší výhodou neocenitelnou, přece ponechávána až do poslední doby celá záležitost iniciativě soukromé. Teprve v letošní budgetní debatě ohlásil ministr obchodu Glanz, že vysláno bude 6 inženýrů hydrotechnické kanceláře ministerstva za příčinou přípravných prací při kanálu odersko-dunajském, kteří již, rozdělivše si dráhu od Vídně do Mor. Ostravy na šest dílů, s prací začali. Při průplavu dunajsko-labském o něčem podobném se strany vládní mluvíti nelze, avšak zde za to iniciativa soukromá, od Vídně až do Hamburku, zvláště obchodní komory vídeňská, pražská, liberecká a drážďanská popohání celou akci ku předu a právě 27. m. m. konána společná porada v Drážďanech. Jak se praví sebrán je dobrovolnými sbírkami obnos přes 132.000 zl. — A ještě něco dopravního resp. si na ně nedopravního. Jak budou páni poplatníci s myšlénkou, platiti daně pomocí poštovní spořitelny, spokojeni, těžko napřed a za celé Rakousko říci. Proto též vláda zavedla tento čistě moderní způsob prozatím na zkoušku jen doma, v Dol. Rakousku a sice počínajíc dnem 1. května t. r. Od tohoto dne totiž platiti možno v Dol. Rakousku dle nřízení min. financí, obchodu a nejvyš. účetního dvoru daně (ovšem jen přímé), vojenské taxy, kolky a poplatky vůbec

buď v hotovosti u každého poštovního úřadu (poněvadž ty jsou sbíratelnými pošt. spořitelny) anebo u těch, kteří jsou ve spojení chekovém a clearingovém, odepsáním z jejich conta, jež mají u pošt. spořitelny otevřeno. Zároveň slibuje vláda že osvědčí-li se tento způsob jen poněkud, pak zaveden bude v celém Předlitavsku. Výhody možná, že budou s tím spojeny pro velké město, kde jsou mnozí poplatníci pohodlni a choulostivi než aby se tlačili v dusných místnostech berních než odevzdají „co jest státního státu“, ale na venkově, kde daně vybírá starosta za darmo a poplatník musil by si nyní koupiti dříve Škrejcarový tiskopis k zaslání daně nutný (ovšem že je při něm i stvrzenka berního úřadu) půjde věc snad zvolna. — Bimetallismus považován na mnoze za věc života neschopnou. Že tomu tak není dokázal poslední kongres v Bruselu, kde přední zastanci bimetallismu všech států přimlouvali se za zavedení dvojité měny internacionální. Za tou příčinou podány v parlamentech rakouském německém, francouzském, belgickém a anglickém případné návrhy a vlády vyzývány ku podporování suah bimetallistických. Je to proud pro Ameriku a agrárníky všech států příznivý, pokud pro Rakousko, těžko říci. — Aby se státním úředníkům, zvláště těm nižším, také jednou dobře vedlo v Rakousku, o to stará se horlivě vláda, dávajíc roztrušovati povídačky o regulování platů úřednických. S tím by byli jak úředníci (to se rozumí samo sebou) tak i — poplatníci srozuměni Ale vláda nemyslí snad přidati svým pracovníkům ze své kapsy, čili z důchodů dosavadních, nýbrž chce ještě něco na účet úředníků vydělati, hodlajíc zvýšiti daň z piva a lihu. Ač zvláště první v Rakousku ze všech států je nejvyšší a ač ustanovila se proti tomuto záměru vlády, protiakce průmyslníků pivovarských, přece vláda není ochotna povoliti a tak si zatím úředníci počkají — a poplatníci mají prodlouženu lhůtu během níž si na lacnější pivo mohou pochutnati.

Z Východu. Carská korunovace je vždy jakýmsi velikým dnem smíření. Slavnost dne toho žádá, aby nebyl zakalen ni jediným stínem. Proto ve vládních listech ladí nyní struny své tu a

tam k smířlivosti. Hlavně se to týče k Polákům. Že tato smířlivost není než chlácholící úsměv toho, který jednou rukou hladí a drnou bije, je viděti z toho, že ihned týž tisk se o to stará, aby z takového projevu nemohla vzniknouti nějaká naděje „Petrohradské Vědomosti“ to byly, které nedávno začaly smířlivě s Poláky. Když však „Věstník Evropy“ v čísle za duben to konstatoval, ihned obrátily a přinesly článek, který odpovídá tak zcela onomu jezovitu jak ruská říše si ho představuje a se ho hrozi. Že takovými zprávami dělá „Stimmung,“ je průzračno. Vyslovuje obavu že příchod papežského legáta do Moskvy na korunovaci zmate slabé duchy v přivislanském kraji, že na povel z Krakova by mohla býti zase navrhována nějaká pseudo-uniatká deputace, že by zahraničné hnízdo (snad Krakov) latinskopolské propagandy mohlo opět probuditi otázku uniatkou, dávno nezvratně ruskou vládou rozřešenou „Petrohradské Vědomosti“ ličí, jak legát od katolického kněžstva a od katolíků, hlavně šlechty, byl nadšen a s láskou přijat, jak vše se hrnulo, aby přijalo jeho požehnaní. To je přec přirozeno v zemi, kde katolíci žijí v hrozné tisni, kam i prostý kněz cizí smí jen, dostav k tomu zvláštní povolení od ruského ministerstva vnitra a zahraničních záležitostí, v zemi, kde všecken styk s katolickým světem a hlavně s církevní hlavou je zakázán, kde mimo to víra je velice živá a horlivě se koná. To činí Rusové svému vyššímu duchovenstvu též a ruské listy rády o tom referují. Zde jednou za mnoho let a to při slavné příležitosti korunovační mohli katolíci viděti vyslance sv. Otce z Říma, který jest jim stále předhazován a tupen, i není divu, že srdce jejich hořela nadšením jako učeníků jdoucích kdysi do Emaus. Práví li ruský list, že agenti katolíci konali tu své dílo, je to prostě směšné. Jako by v Ruském Polsku vůbec mohli se i jen zdržovati. Zpráva listu má zřejmý náter, učiniti z vítání pap. legáta Vanutelliho z poslední korunovace jakési revoluční hnutí. Vi, že vláda ničeho se tak nebojí, jako toho, a že tím vždy se dá zastrašiti. Hádáme, že to hlavně byla příčina, že nerozřešena otázka etikety, a že tudíž nepojede kardinál do Moskvy. Že bude legát pod důkladnou policejní

dohlídkou, aby ani vlásek mu nemohl býti ukřiven, vysvitá už z uvedeného. Prostý legát přec jen nenadělá tolik bluku a možno s ním i jinak jednati. Pak ti ruští mužici nebudou přece před obyčejným legátem padati na zem, jak činili před Vanutellim. Že se žádná uniatká deputace k legátu nedostane, je jisto. Před poslední korunovaci Vanutelli si přál sejíti se s uniaty, jak vypravuje Stolovecki (Polsko-cholmskaja unie 1875—1885). Ale vše marno. Z vyjednávání v Moskvě vysvitlo, že ruská vláda za žádnou cenu nedovolí v říši jiné řecké víry mimo pravoslavné (roz. rozkolnické ač to není pravda, nebo Armeni sjednocení jsou tu četně zastoupeni, a vůbec od Rusů se liší), že za žádnou podmínkou nedovolí jmenovati biskupa pro cholmské i podlesské uniaty. My jen jsme dychtívi, nastane-li vůbec jednou v uniatské otázce světlo? Kraje uniatské vyhlíží asi tak, jako v době pronásledování Irsko, kde lid utíkal se do hor a žil skoro jako zvěř. — V Kijevě dávány některé nejslavnější skladby Smetanovy a Dvořákovy. Žádný Rus je nechtěl ani dirigovati. Obecnostvo sešlo se skoro jen české. Je to vysokomyslnost ruská, která u malých Čechů nechce uznati nic vynikajícího. To ovšem platí více jen o Kijevě, kde český živel je silně zastoupen a svou inteligenci budí ruskou konkurenci. Pak Čechové kolem Kijeva svým odpadlictvím, které tak smutně český lid pověstným učinilo, netěší se vůbec úcty. V Moskvě seznámil jsem se kdysi s koncertní pianistkou, paní K., upřímnou vlastenkou. Zvláště její muž — ovšem katolík — velice lne k zemi, do níž se chce vrátiti, vyzývá ji, aby popularisovala české mistry. Není to možné. Kde je angažována nesmí, a kdyby soukromými koncerty tak činila, ztratila by angažma. Dle „Nár Listů“ jsou prý tím vinni „židovšti“ referenti (v Rusku nesmí býti židé žurnalisty. Mají jen jediný větší list) — Pražský komisionář pro návštěvu v Nižním Novgorodě, pan Valečka, už kolikráte byl tážán, smí-li aspoň na výstavu kněží bez ministerského povolení. Neodpověděl. Patrně nesmí. Mohli by dělati v říši polsko-jezovitsko-latinskou propagandu a intriku. Rozumí se, že na tom na všem ruský lid nemá viny. Naopak je smířlivý,

snášenlivý, dobrý a ví, že velká jeho říše stačí pro všechny. — Polský jeden kněz z Ruska nám psal tyto dni, že do korunovace skládají se veliké naděje. To bude zase sklamaní. Na polském lidu leží jakási zasmušilost, zoufanlivost, která i v literatuře se jeví (Siękiewicz). Chytají se každé naděje. Když zasvitne, duše lidu vzplane, aby pak zase upadla do dřívější zasmušilosti. — V Kijevě vyšla brožura o volyňských Čechách, patrně jako protispis proti našim článkům. V něm volyňští Čechové, nebo aspoň pisatel, se ku všemu přiznávají a své necharakterní jednání chtějí omlouvatí odporným kašulírováním vládě a ortodoxii.

Drobnosti.

Otázka postačí. Četná a jak se zdálo, vzdělaná společnost, mezi nimi i starší duchovní, plula po parníku. Ve společnosti nalezal se mladík, který stálým povídáním pozornost cestujících na sebe poutal. Dle všeho patřil k oněm, kteří mezi nevěrci víru ztratili. A proto nebylo divno, že začal posmívati se náboženství, kněžím, obřadům, že vše posuzoval, všemu lál, maje neustále v ústech slova: fanatismus, pověra, předsudek. — Duchovní dlouho mlčky poslouchal; když ale pozoroval, že mnoho cestujících sdílí náhledy lehkomyšlného mladíka, cítil se pobádán zastati se svaté věci. — „Pane,“ pravil, „zdvořilost zakazuje, hovořiti ve společnosti o něčem, co by jen jednu osobu ze společnosti mohlo urazit. Vidíte, že jsem knězem, a přece neustále kněze hanobíte. Nechej hájiti svou osobu, ale náboženství, které, neznaje je, ustavičně tupíte.“ Mezi ostatními nastalo všeobecné ticho; oči všech obráceny byly brzy na kněze, brzy na mladíka. — „Pane,“ pokračoval kněz, „zdali pak rozumíte smyslu slov, které ustavičně máte v ústech: pověra, předsudek, fanatismus? Řekněte mně laskavě, co míníte slovem předsudek?“ — „Slovem předsudek míním . . . míním . . . nu předsudek.“ — „Ale,

pane, co jest to předsudek?“ — „Předsudek . . . předsudek . . . to se samo sebou rozumí. — Ale prosím, vysvětlíte mně, co znamená to slovo; zdáte se býti tak učeným; co jest tedy „předsudek“?“

„No, pod tím rozumím, co každý pod tím vyrozumívá.“ — „A co vyrozumívá každý slovem „předsudek“?“ — Mladík nalezal se v největších rozpácích, nebyl s to odpověditi, a každý se divil, jak snadno byl poražen ten, který s takovou jistotou proti náboženství mluvil. Kněz slitoval se nad jeho rozpaky a pravil: „Nemůžete-li mně toto slovo vysvětlit, pomohu vám; posuďte sám, bude-li tak správně. Slovem předsudek vyrozumívám předkládati špatné mínění bez důkazů a bez zkoumání. Rozumíte?“ — „Ano, ano, pane.“ — „Dovolte ještě, abych se otázal na vaše stáří?“ — „Jsem dvacet let stár.“ — „A já,“ doložil kněz, „jsem již sedmdesát, a padesát pět let věnoval jsem bohosloví. Prosím, kdo z nás dvou může míti více zkušeností? Vy, který jste snad ani 20 hodin studii náboženství nevěnoval, nebo já, který 55 let studoval?“ — Místo odpovědi zarděl se mladý pán až po uši, a každý těšil se z jeho porážky. — Často můžeme jedinou otázkou posměváčky umlčet.

Zajímavý zjev. Kněží vyzývají k žádostem za upravení kongregací. V „Čechu“ psal kdosi že snad se najde v Praze kaplan, který by se akce uchopil. Nenašel se žádný. Je jen dvojí možné. Buďto není pravda, že jsou v Praze 50letí kaplani s nárokem na pensi 250 zl, a není pravda, že hmotné jejich poměry jsou žalostné, anebo není v Praze tolik svobody ducha uvědomění a rozhodnosti mezi kaplany, aby některý svolal kaplany na poradě, ovšem s příslušným povolením, bez něhož není, tušíme, schůze dovolena. V tomto případě byl by to povážlivý zjev a vysvětloval by dostatečně, proč nemůžeme a nemůžeme se s katolickým duchem v národě a hlavně v Praze hnouti.

Obsah „Obrany“:

Pesimistická kapitola. Fr. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti? Fr. Jan Kroiher, kaplan. — Počajevská lavra (Cestopisná črta.) — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Sesocialisování společnosti.

Socialistický stát je sice utopií, která nikdy nestane se skutkem, ale nelze nevyznati, že zařízení společnosti stále více a více vyvinuje se pod vlivem socialistické ideje v jeho smyslu. Jednotlivé zájmové nebo jiného druhu organizace, vyvinuvší se druhy na různých základech přiroz-ných a umělých, v kterých společnost jevila a jeví se jako mnohotvárná, organicky bohatá a rozmanitá avšak celá a živá soustava, mizí nebo ztrácí na působnosti a na místo nich nastupuje stát buď politický nebo tu a tam národní. V něm všecko mizí. Mizí v něm jednotlivci, mizí v něm stavy, mizí v něm zájmová sdružení, mizí v něm samosprávné organizace, města a venkov, stavy pracující a intelligence, vše. Vše je stát, skrze stát vše se děje, od něho vše závisí a mimo něj není nic. I činnost jednotlivců a vliv celých idejí a spolků děje se ne bezprostředně, ale skrze stát, kde tento jako ve Francii dle moderního ducha se vyvinul. Jinde ovšem méně, ale směr a vliv je týž.

Je to pochopitelno. Liberalismus atomisoval společnost, rozdělil ji na rovnoprávné a tudíž vlastně bezprávné jednotlivce. Všecka práva jejich přenešeny jsou na stát a skrze něj se vykonávají. Jednotlivec a celá združení nejsou ničím. Je to moderní způsob centralisace, horší centralisace byrokratické. Tato je jen formou výkonnou, ona právní a ideovou. Ani tak zvaná federace nebo samostatnost některých zemí na ní mnoho nezmění. Dejme tomu, že Rakousko rozdělí se v samostatné útvary: rozdělí se jen ta velká centralisace ve dvě nebo tři menší. Věc zůstane táž. Státu zůstane týž význam. Jsa menším, nebude takovým mořem jedinců, v němž jednotlivec docela mizí, ale bude za to tím nesnesitelnějším a panovačnějším vůči nim.

Je to nebezpečný směr, jehož vliv jest zhoubný.

Moderní tento stát nemůže býti jiný nežli absolutistický. Vysvítá to již z toho, že má všecku moc jednotlivců. Je v tom něco hrozného. Žadný středověký potentat neměl tak úžasné, neohraničené moci. A kdyby ji byl i měl, byla tato jeho moc představována v jeho osobě a tudíž vždy snadno nějakým způsobem dostupna a dosažitelna. Ale moderní stát, jak ve smyslu socialním, zásluhou našeho parlamentarismu a hlasovacího práva, se vyvinuje, není repre-

sentován osobou, nýbrž je abstraktní, je souhrn zákonů většinou přijatých, od zájmu osoby nebo rodu celkem nezávislých. Proto ale není tu žádné zodpovědnosti.

Není hroznějšího absolutismu, jako absolutismu většiny. Většina a mínění většiny dle počtu jedinců je názor materialistický. Zde nerozhoduje, co je dobré a zlé, co rozumné a nerozumné, co z rozvahy a co z vášně vycházející: při panství většiny, zvláště při všeobecném rovném hlasovacím právu, rozhoduje hmotná síla, dovedná agitace, nerozum davu a pod. To je hrozný absolutismus, tím hroznější, že jím trpí blavně intelligence a jemná ušlechtilost, které s davem nerady se potýkají; ovšem ale je charakteristické, že toto, abychom tak řekli, opovržení a nevážení intelligence zavedla a zavádí „osvícená“ svobodomyšlnost.

Je-li tento absolutismus sprostě materialistické většiny hrozný a nedůstojný, hroznější je, že taková většina a ovšem ani stát necítí žádné zodpovědnosti. Kdo z těch tisíců voličů uvažuje a může vůbec uvažovati na př. o náboženskoethických otázkách, když vlastně rozhoduje teprve jen o zásadách a jich nositelích? Ve Francii zavedl jeden biskup do katechismu stať o zodpovědnosti ve svědomí za vykonávání voleb, ale stát jeho katechismus prostě zakázal. Kdo uvažuje o své zodpovědnosti z těch, kteří zákony tvoří nebo je reprezentují? Kdo je zodpovědný za většinu? Vždyť v ní jednotlivce úplně mizí. Nikdo! Stát také nemá zodpovědnosti, vždyť není tu nikoho, kdo by měl býti zodpovědným. Jsou tu zákony většiny a nic více.

To, co tedy v moderním státu blavně na základě všeobecného rovného hlasovacího práva se vyvinuje a vyvine, bude absolutismus nejhroznější, absolutismus materialismu nad ethikou, hmoty nad duchem, absolutismus chladné bezohlednosti. Moderní liberalismus chtěl největší svobodu jednotlivce, roztrhal přirozenou organizaci společenskou, a následek je: naprostá bezprávnost a duchovní i mravní otroctví jednotlivce k všemocnému státu a všeobecnosti.

Kde na jedné straně je všemohoucnost, takový absolutismus, že vůbec nedá se změnit, než opět většinou, kde vzhledem k abstraktnímu pojmu státu důvody rozumu a srdce jsou vůbec nemožny, je na druhé straně vědomí úplné odvislosti. Jednotlivci se ponechá ovšem svoboda, hájiti své myšlenky, hledati svobody a práva u veřejnosti a vliv na ni. Ale co je jednotlivce? Kapka v moři! Není ostatně pravda, že pod takovým státem je svoboda smýšlení. Kde proti jednotlivci stojí báječná moc celku, kde proti němu stojí všechna síla veřejného mínění a všeho toho, čím dnes lidé a myšlenky se ubíjí a čím udržuje se platnost panujících idejí, tam nemůže býti svobody. Ve společnosti, kde stojí jednotlivce o sobě proti celku nemůže býti než nesvoboda a znásilňování ducha a srdce. Združení dobrovolná, spolky, které přirozenou organizaci společnosti dle stavů a zájmů a p. zastupovati mají, mají tu úlohu, nikoliv hájiti svobodu a neodvislost jednotlivců členů, nýbrž jsouce zřízeny dle moderního ducha jednotlivce — výjma jednotlivce, kteří opanují přispůsobením se a využitkováním stávajících proudů, což je ovšem nemravné — pevně udržovati v nesvobodě nebo učiniti mu ji příjemnější.

Poněvadž ušlechtilá svoboda pod pravou a jedinou auktoritou, pod zákonem Božím, je potřebna k mravnosti a ctnosti, je jen důsledno, když vidíme, že moderní společnost jest školou egoismu. Není organismů, které mají

zájem svůj a zájem celku. Jsou jedincové, kterým stát a vše jiné lhostejno. Ba, není-li stát a společnost státní zároveň národní a nekryje-li s některými šovinistickými ideami moderními, rovněž egoistickými, jako s nationalismem anebo neslouží-li zrovna jeho prospěchům a j., nemá jednotlivec vůbec na něm zájmu, nýbrž musí ho považovati za svého nepřítele. Z toho už patrně, že tato moderní společenská organizace může vytvořiti jen egoism, který jinak je vždy vražedníkem mravnosti a vyšších společenských idealů. Jistá moderní združení jsou ovšem podle toho, že by mohla při jistých právech a jisté samostatnosti čeliti všemoc státu a krajnímu egoismu pěstováním zájmu vyšších v okresích, městech, a p. Ale to bylo by jen rozkouskování společnosti dle teritoria. Pak by tu nebylo živého organismu. Ten jeví se jen v přirozených zvláštnostech stavů, povolání, proti čemuž moderní směr čelí. Tentýž egoism z těchto příčin (Die sociale Frage H. Pesch 10, 11.) vedl k boji hospodářskému všech proti všem a ku konečnému pádu říše. Že nejsou při takovýchto poměrech možny občanské ctnosti, je rovněž pochopitelné. Proto také máme nyní Bismarky a Crispi, ale nikoliv mravní charaktery ve vůdcích lidu. Rozhoduje egoismus spojený s bezohledností, která by odpovídala bezohlednosti moderního státu. Mravní charaktery tu nejsou vůbec možné, a není vůbec možné, aby v moderním proudu společenském se vytvořily.

Tak mohli bychom ještě dlouho pokračovati a poukazovati na zhoubné následky směru vše postatňujícího, na to, jak podkopává energii v lidu, vědomí zodpovědnosti, budí apatii k zájmům mimoegoistickým, ničí mnohotvarnost a bohatost života různých vrstev lidových a jejich individualitu, vychovává jakýsi moderní servilní duchovní byrokratismus k většině, podkopává všecku stálost a mravní hloubku zásad, budí boj na život a na smrt, učí chápati se všech prostředků vedoucích u veřejnosti k cíli — však dosti jsme pravili. Zajímavé je, že i v církvi, nejstarší samosprávné společnosti, která dovedla vždy tak energicky hájiti svobodu svou a tím ovšem i svobodu vůbec, idea všemohoucnosti státu nabývá vlivu. Není divu, kde celý svět všecka práva a starosti ukládá státu, že i klerus hledá právo, materiální polepšení své, a p. u státu. Příčiny tohoto zjevu jsou asi: neurovnanost hmotných poměrů v době, kdy celému světu hmotné poměry se upravují a kdy není žádné příčiny žádati na kleru obětí, kterých není třeba, a pak snad zbytečný a přespřílišný centralismus, jakási přemrštěná, chorobná jednostranná a nepravdivá církevnost uvnitř, hledající opory přirozeně jinde. Je to jistě stav nezdravý, jemuž v zájmu církve měla by se učiniti důkladnými opravami přítrž.

Z ohledů sociálních je toho třeba. Musí tu i přes ten moderní stát zůstati v těch troskách společenských organismu někdo, kdo by společnosti, až na vlastních náukách se rozbije, dal opět zdravé zásady sociální a napomáhal jí k společenskému řádu a životu.

Fr. Žák.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

Nepřízeň protestantů proti katolíkům byla všeobecná a jevila se jak u obyčejného lidu, tak u šlechty, v životě soukromém jako v úředním jednání, dáváno jí průchodu stavy, tiskem i skutky. Jako až dosud, tak i tenkrátě záminkou k nepřátelství a různým jeho projevům bylo domnělé utlačování protestantů od katolíků. Protestant Pavel Skála ze Zhoře sám uvádí, v čem vlastně záležela křivda protestantům činěná: „Před lety bylo to právem obecným opatřeno, aby žádný, kdož by pod obojí způsobou těla a krve Pána našeho Ježíše Krista nepřijímal, v úřadech a povinnostech obecných sedati nemohl“. To ovšem bylo vhod protestantům a ani v nejmenším se jim nezdálo, že by takový zákon mohl býti křivdou na katolících páchanou. „Ale potom“ vzdychá protestantský historik, „pomalu zotavovaly se v zemi zase všeliké pověry papeženské, když na zřejmé téhož práva a zřízení zemského, ano i slov a přirčení královských protřzení a potupu, uvozovali se do království českého . . . nových a nikda prve v Čechách nevidaných mnichův, kapucínův žebravých, hojičův a jesuitův příšerné řeholy a sekty, kteréž jsou k mnohem větší potupě a ouboňe křesťanské církvi, svobody pak její k dokonalému zkažení nežli k jakému zvelebení a poctivosti“. Ze začátku nebylo prý to tak zlé, a obě strany snášely se dosti dobře, dokud se sekta jesuitská nevloudila do země“. Jesuité prý přivedli „divnými oulisnostmi“ mládež na svou stranu, pak i nejvyšší úředníky, soudce zemské a jiné nejpřednější panstvo duchem svým jesuitským co těla bezdušná a žádné citelnosti, rozumu a soudu zdravého ani obecného dobrého v sobě nemající, nadehli a (jimi) po libosti vládli“. Hlavní škodu z toho měl prý král, neboť šetrnost velebnosti královské brala den po dni mezi poddanými steučením větší . . . kdežto pod zástěrou a jménem vůle a velebnosti jeho lidé zlí a nepokojní všelijaká předsevzetí a úsilí svá šibalská řemeslně přiodivali a sumou všecka prostopášnost v lidu (byl prý ohromnou většinou protestantský. Pozn. spis.), nezřízené a směle panovala“. Pak ovšem prý nebylo divu, když utlačování protestanté „teprve začínali na ty neřády a zavedení obce národu českého po tichu bublati a časem i při přátelských poseděních tu vnitřní bolest srdce svého na sobě před stranou druhou trochu svobodněji pronášeti“⁸⁾ Ovšem Skála sám kazí dojem, který chtěl učiniti. A „vnitřní bolesti nad neřády“, an uvádí dále, že hlavní ospravedlnění té bolesti dlužno hledati v tom, že strana katolická z „nabádání jesuitského“ protestantů při obsazování míst úřednických pomíjí a „svých milých přátel a krajanův“ zapomíná. To ovšem byla věc velice nemilá pro lidi, kteří jako Thurn za nějaký statek byli odhodláni zraditi císaře, kteří pro ztrátu příjmů „brali sobě krále a pána svého v ošklivost nemalou. U nich je zcela pochopitelno, že „bublali“ a že „při přátelském posezení tu vnitřní bolest trochu svobodněji pronášeli“, jen že to bubláni nebylo tiché, ale hodně bouřlivé a svoboda v pronášení bolesti mohla by se směle nazvati nevázaností, ano spravedlnosti by se nijak neubližilo, kdyby se užilo slova přísnějšího. Skála sám vypravuje, jak mluvili protestanté o katolících. Zrovna v odstavci, kde uvádí, jak appellovali protestanté „mili přátelé a krajané“ katolíkům, aby také směli „všecko dobré své milé vlasti vyhledávati“ praví, že prý nejonačejší úřady obecné jsou obsazeny lidmi, kteří „k ničemu jinému se nehodili, jedině k tomu, aby na cizí mozoly panský život vedli, nad lepšími sebe násilně se potřásali a tomu bohu zemskému v Římě co otrokové se klaněli“.⁹⁾ Vytyká také jménem souvěrců zemským úředníkům, že „sobě rovné papežence

⁸⁾ Pavel Skála ze Zhoře: Historie česká II., 5.

⁹⁾ Ibid II. 7.

aneb patrné apostaty k úřadům obecným snažně fedrují, nevyjímaje ani těch nejšpatnějších prací povolání městských, jako starších obecných a cechmistrův, do jejichžto počtu nastrkali sobě ledajakýchs nehodných cizozemců, buřičů, lidí zlopověstných, šejdířů a pokladačův lidských a jiných stupkův a zlosynův nešlechetných, když se jen uměli stavěti na oko, že by byli příliš horliví a nábožní papeženci.¹⁰⁾ To přece je ne trochu ale příliš svobodně mluveno a můžeme slušně pochybovati, že by v tom byli mohli katolíci spatřovati důkaz, že se k nim protestanté chovají jako „přátelé milí a krajané“. Podobně asi mluvivali s katolíky při přátelských poseděních. Aspoň Skála uvádí, že katolíkům říkalo se veřejně jednušky, papeženci, modláři a podobné zdvořilosti.

Aby lid nevyšel ze svého fanatismu protikatolického, o to starali se horlivé lidé „pobožní a věrní“, kteří různými brožurami a písněmi štváli lid proti katolictví. Skála ve své Historii české uvádí s pochvalou dva mandáty, které rozhozeny mezi lid, velmi mnoho zlého mohly způsobiti. Oba jsou podepsány od „Jana Evangelisty království nebeského kancléře“, prvý z nich mimo jiné také od „Jana Husa a Martina Luthera, služebníků božích“. Skladatelé dali si záležeti na tom, aby Husovi a ještě více Lutherovi byli podobní aspoň v nadávkách všemu, co je katolické. „Pobožný“ skladatel mandatu duchovního dává mluvití hospodinu o katolících: „lidé nepokojní, vám milosti mé a pravého, vám ode mne daného poznání mého závidící, z kůrův andělských i ze všeho nebeského dobrého vypadlí, nepřátelé církve zlobiví a z pouhé zlosti a nenávisti ďábelské vrchnosti proti voleným ponoukající a tak ji svozující“. ¹¹⁾ Mandat Ježíše Krista tituluje zase katolíky „trochu svobodněji“: „Mimo toto všecko způsob vašich nepřátel gruntovně jsem vyznamenal, abyste nepřátely víry vaší jasné poznati mohli, s nimiž ten boj jest; že to ďábel a holomci jeho, vlci hitaví, rouchem ovčím zevnitř odění, zákonníci, pokrytci, falešní proroci antikristové, modláři, svatoskutečníci (!) a jiní svůdcové . . . antikristovi zlotřilí šejdíři“. ¹²⁾ Jaký dojem učinily asi takové letáky na obecný lid, snadno si domyslíme. A tyto „mandáty“ nevydávala snad nějaká obskurní tiskárna a nesetkaly se s odporem protestantské intelligence, na opak knih-tiskař Sixt Palma Močidlanský výslovně praví, že jakousi píseň haulivou dával si u něho tisknouti člověk stavu rytířského. Skála pak sám oba letáky úplně schvaluje a jejich skladatele chválí. Dotčený Sixt Palma složil a rozšířoval „píseň horlivou“ k mistru Janu z Husince, kde o katolících vůbec a papeži zvláště takto nectně se vyslovuje: ¹³⁾

2. „Poslyštež naříkání od věrného lidu,
již nyní na vše strany na papežskou rotu,
že chce pravdu potlačiti, své lotrovství zvelebiti
ten papež, jehož lež na světlo se zjevuje,
skutky jeho falešné sám Bůh pokutuje.
23. Někteří po cti, slávě a po zboží dychtí,
co korouhev na krově sem i tam se vrtí,
drží s těmi pleticháři, velmi potvornými lháři,
jenž pro břich, svůj teřich antikristovi slouží:
jakž by přišel na ně strach, jinak se roztouží.
26. Kdež jest Žížka na mnichy, aby je biřmoval
ty peleše lotrovské jejich navštěvoval,
palcátenu je pomazoval a cepami pomlacoval
v rohatých biretích, byť jich v chrámech křesťanských
netrpěh, těch svůdců, lotrů jezovitských.

¹⁰⁾ Ibid. II. 6. ¹¹⁾ ibid. I 33. ¹²⁾ I c. I. 38. ¹³⁾ I. c. 44. sq.

27. O Praho, Praho milá, škaredé ptáky máš,
pozná to země česká, co na nich vychováš!
První hnízdo sobě strojí, chystají se snažně k boji;
jak začnou, tak padnou se vši zběří. rotou svou,
však s velikou zahubou, s mnohých hroznou škodou.
32. O papeži! jestli pravdě místa nedáš,
vstrčí tě Bůh do pekla, to ty shledati máš,
zatopí satan světlici, posadí tě na svrchnici
jak sírou, tak smolou zmyje hlavu tvou holou;
dál též ohnivý polštář za tvůj mnišský žaltář“.

Takové, možno říci paličské, letáky vrhala mezi lid protestantská intelligence. I Sixta Palmu musíme mezi ni počítati a o něm tvrditi, že byl si vědom dosahu své písně, vždyť před soudem bránil se sám řečí dvě hodiny dlouhou, jež budila podivení samých soudců. Ve své řeči prohlásil, „že v nich nic jiného není než samá pravda.“ Ovšem tehdejší protestané s ním souhlasili z plna srdce. Jim byl, jako p Heraltovi Kavkovi „vrchní biskup antikristem, kněžstvo obecné cirkve ďábelníky a obecná víra římská ďábelskou, která brzo zahyne.“¹⁴⁾ A osud, kterým Palmova píseň hrozí papeži, byli by mu zajisté přáli, vždyť ho považovali za boha zemskeho, Bala, modlu římskou, nevěstku, na stolici babylonské mezi vodami na sedmi vrších sedící.¹⁵⁾ Čeští protestanté nebyli v tom ohledu horší ostatních. I v jiných zemích tisklo se hojně potupných knih a obrázků, kterými pak byly Čechy zaplavovány. Zvláště smutnou pověst v tom ohledu zjednali si knihtiskaři norimberští, tak že arcibiskupové pražští několikrát dovolávali se v té věci zakročení moci státní. Ale právě okolnost, že se podobné žádosti opakovaly, je nám svědectvím, že se protestanté ani cizí, ani domácí o císařské zakazy nestarali a bezohledně svou vůli prováděli.

V boji, do kterého se má strhnouti obecný lid, konají ovšem i úšklebky a nadávky na nějaký čas službu a pomáhají zvláště živiti vzájemnou nepřítel. Ale k podněcování boje nutno jest, aby užilo se také jiné zbraně. Protestanté čeští byli jimi zásobeni. Aby se zdalo, že katolíkům vskutku děje se po právu, když se s nimi tak bezohledně zachází, snažili se namluviti sami sobě, že jejich jednání jest pouhou odvetou, že se na nich katolíci již dříve těžce provinili. Tak čteme v mandátu Ježíše Krista, o kterém již výše jsme se zmínili: „Rozhnuval jsem se a odvrátil tvář svou od vás a dopustil jsem, aby nepřátelé vaši násilně v krajinu vaši se uvázali, vás jímali, trápili, sužovali, utiskovali, smýkali, dřeli, věšeli, pálili a všelijakou vůli svou s vámi provodili.“¹⁶⁾ Ovšem, že mnohý ze čtenářů dotyčného letáku těžko asi si vzpomněl, že by byli katolíci jeho souvěrce dřeli, pálili atd., ale to mnoho nevadilo. Právě se roznášela po Čechách pověst, že horlivý katolík, pan Jaroslav Bořita z Martinic „všecky lidi poddané své divnými nástroji až i štváním na ně psův anglických a úst na roubiky při posluhování svátostí jim rozpíráním k náboženství pod jednou ukrutně nutil.“¹⁷⁾ Obecný, lehkověrný lid zajisté trnul hrůzou nad takovou zprávou, a nepozoroval nijak, že se nic nepraví ani kdy, ani kde, ani komu takové násilí se stalo. Intelligence ovšem mohla poznati na první pohled, že se zde jedná o pouhý klep, že vůbec není možno, aby se katolický pán a katolický kněz dali strhnouti k takovému znesvěcení nejsv. Svátosti, aby ji vnucovali lidem notoricky nedisponovaným, ale to protestantům nevadilo. Klep zde byl, dobře se ujímal a také působil — a proto se starali, aby se co nejvíce rozšířil. Sám Skála uvádí ho dvakrát ve své Historii jako věc zcela jistou, ač nedovede povědět něco určitého. Na jistotě konečně některým pánům mnoho nesešlo, jen když mohli nevádně katolíkům něco vyčítati. Tak ku př. neosiýchal se pan Jan

¹⁴⁾ Borový Kl. Dr. Jednání a dopisy konsistoře a t. d. II. 317. ¹⁵⁾ Skála, Historie I. 33, 38. ¹⁶⁾ l. c. I. 38. ¹⁷⁾ l. c. I. 50.

Litvín z Řičan při defenestraci s křikem na Slavatu žalovati, že „mu někteří formané jeho, kteří jemu víno z Rakous vezli a skrze Hradec jeli, zprávu dávali, že on, Jan Slavata, lidi poddané své k víře pod jednou nutí, takže nejbohatší sousedé z Hradce pro takové nucení vyprodati se museli.“¹⁸⁾ I když mlčením pomíneme nejistý pramen, z něhož p. Litvín svou žalobu čerpal, nemůžeme pomlčet o tom, že když ne on, tož aspoň ostatní stavové mohli znáti Slavatovo stanovisko v této věci a posouditi, mnoho-li pravdy na věci může býti. Vždyť Slavata netajil se svým smýšlením v této záležitosti. Dne 6. února 1618 výslovně řekl veškeré obci města Hradce: „Že pak ode mne vám ven z panství k jiným pastýřům se utíkati nepovoluje (jakož vy toho žádostivi jste) ani také nezbraňuje, toho slušné příčiny mám. Nebo kdybych vám povoliti měl, aby jeden každý z vás, kněze pořádné zdejší opovrh-nouc, podle libosti své k jiným nepořádným pastýřům choditi a k nim se utíkati měli, tehdy bych všeho toho zlého, ježto by z toho pojití mohlo, sám sebe spolu, každým takovým (čehož mne Pán Bůh milostivě rač uchovati) účastna se činil. Zbraňovati pak vám toho nemohu, poněvadž v tomto království to za právo ustanoveno a opatřeno jest.“¹⁹⁾ Veřejné osvědčení jednoho z nejvyšších úředníků zemských a zároveň nejbohatších pánů v království zajisté že vzbudilo pozornost a můžeme předpokládati, že je stavové znali a že rozvážnější z nich asi se hanbili za své horkokrevné druhy. Ostatně hradečtí sami dali odpověď na tuto pomluvu. Hned 28. května 1618 píší direktorům, že považovali za svou povinnost, „starší obecní, hejtmany před-městské, ano i celou obec před sebe povolati a jim to v známost uvésti. Kterížto společně i rozdílně, složivše paměti své, toho, aby se kdo kdy pro náboženství vyprodati a vystěhovati musel, jako i aby kdo k víře katolické pod jednou od J. M. pána našeho milostivého nucen býti kdy měl, vynajiti nemohli, jakož i toho nikdy se nic nestalo, což se bohdá vynajiti moci nebude a také nevynajde.“²⁰⁾ Dali tedy hradečtí měšťané panu Litvínovi i ostatním stavům dobře na pamětnou, ale celkem to mnoho platno nebylo. Poněvadž nebylo dobré vůle, zavřeli protestanti raději oči a staré povídky o Slavatovi vyprávěny a vypisovány dále jako zaručené události, poněvadž protikatolická agitace v nich měla dobrý prostředek ku zaslepení veřejného mínění.

(Pokr.)

Počajevská lavra.

Cestopisná črta.

(Pokračování.)

Kláster počajevský šťastně přestál hrozící bouře a mraky panování Kateřiny II., unii tak nepřátelské, a za cara Pavla I. dočkal se i největší slávy své stav se na čas sídlem biskupským. Po znovuzřízení 3 uuiatských biskupských residencí, Polocké, Brestské a Lucké, usídlil se lucký biskup Štěpán Levinský Kateřinou II. r. 1795. vypuzený, na hoře Počajevské, jelikož residence v Lucku zničena byla ohněm za posledních válek. Duch polský a uuiatský vládl zde na čas volně a nerušeně. rozvíjeje se utěšeně. Ale sotva že skončila mírná vláda Alexandra I. nastaly s Mikulášem I. celé unii a s ní i římsko-katolické Polsce opět doby pronásledování až k době osudného povstání v r. 1831.

Jmenovitě pro řád Basiliánův a s nimi i pro Počajev nastává tu doba úpadku, pronásledování a úplné poroby. Žel, že dlužno přiznat, že základ zkázy vyšel ze samotného jich středu. Řád byl příliš mocný a příliš pozemskými statky nadán, než aby nebyl lákal cizí živly, hlavně schudlé polské

¹⁸⁾ Slavata, Paměti II. 107. ¹⁹⁾ Slavata, Paměti II. 147. ²⁰⁾ l. c. II. 149.

šlechtice, jimž jednalo se jen o bohaté příjmy a udělení výnosných hodností církevních, jichž se dostávalo hlavně členům řádu Basiliánův. Původní ideální snahy počaly hynout. Možné ještě šíření osvěty působením mnichů pak potlačeno novou vládou, jež zapovídala i další vydávání náboženských knih i zrušila učiliště pro novice.

V době polského povstání pak účastnili se Basiliáné v Počajevě i činné boje, poskytnuvše ochrany povstalcům a uvítavše okazale ve zděch kláštera Počajevského vůdce povstalcův volyňských, Dvěrnického. Tím ovšem spečetili osud svůj nadobro. Dnem 10. října 1831, předán již úkazem cara Mikuláše I. klášter Počajevský v ruce pravoslavných monachův. V r. 1832 zrušen pak řád Basiliánův v celém Ruském Polsku a statky jeho připadly buď státu neb předány pravoslavné církvi k užívání.

Nyní jest Počajev sídlem pravoslavných volyňských arcibiskupů, z nichž všichni, počínaje prvním archimandritem lavry Inokentijem od r. 1832 přičinili se, by lavra stala se okázalou na pohled a chovala nesmírné poklady zlata, drahokamů a skvostů ve vnitřku chrámu, na střeších a báních i v obrazech. Nevím, jak je v duchovním ohledu tou „baštou pravoslavi“. V knihkupectví lavry, chovající vesměs knihy v Počajevské klášterní tiskárně tištěné, našel jsem hlavně jen „Průvodce Počajevskou lavrou“ a knížečky „o zázračné ikoně Matky Boží Počajevské“, „Životopis blahoslaveného Joba,“ „o Svaté Stopě Matky Boží v Počajevě a tém pod.

Ale již povoz náš vyjíždí z lesa, jenž celý, rozlehlý, širý, táhnoucí se i daleko směrem ku Křemenci, přináleží v majetek bohaté lavry a byl klášter darován již v druhé polovině 16. století zemankou Annou Gojskou. Šlechtična ta byla také první majitelkou zázračného obrazu Matky Boží. Bratr její, byv dlouho slepým, nabyl zraku po vroucí modlitbě před rodinným památným obrazem a tu z vděčnosti věnovala sestra obraz blízkému monastýru, darující k tomu zároveň i kolik jiter orné půdy, 300 kop grošů, jmenovaný již les a odváděla klášteru desátky z celého panství Počajevského, jí patřícího. Mnichům Basiliánům naleželo již celé panství samo, s bohatými vinicemi, rybolovnými rybníky, štěpnicemi, lukami, na nichž pásala se četná stáda, s pivovary a vinopalnami, úrodnými poli atd.

Pozlacené bání lavry, jež zasvitly nám při výjezdu z Rudně a zmizely ve stínu lesa, objevují se nyní v plné blízkosti. Pohled na rozsáhlý komplex budov, amfiteatralně po pahorku Počajevském vystupujících, je vskutku impozantní. Široké terasovité stupně vedou k tak zv. Svaté Bráně, v řeckém slohu stavěné a mohutnými sloupy zdobené. Vyoká kamenná zvonice se zlacenou kupolí ční hned blíže Brány do značné výše, činic protějšek rozlehlému stavení, jednou částí v sad se sklánějící, residenci to biskupské. Střed nádvoří tvoří chrám tak zv. Uspěnský Sobor (chrám Nanebevzetí) spojený s budovou klášterní, a církev Sv.-Trojická, kteráž proměněna nyní v nemocniční kapli. Kupole soboru rovněž je zlacená. Bohatá galerie před průčelím chrámu skýtá pěkný pohled dolů v rozsáhlý starý štěpný sad, lavře přináležející, jakož i pod spodními arkádami svými chrání Peščernou církev se stříbrnou rakví ostatků bl. Joba. Niže ještě je malá kaple sv. Antonína a Theodosia a kol kláštera množství různých stavení jako menší útulny pro poutníky, knihtiskárna a knihkupectví, jakož i velký „Národní hostinec“ pro poutníky a hosty lavry v letech šedesátých za arcibiskupa Antonína postavený. Knihtiskárna lavry není bez dějinné zajímavosti. Založena byvši imenovanou již šlechtičnou Gojskou ku konci 16. věku, sloužila v století 17. ruským spisovatelům církevním. Mnohé dílo proti unii má zde svůj původ, hlavně působením Ostrožského knížete Konstantina Vasila, který snažil se klesající moc pravoslavi povzdušiti a vzrůstající přívržence Unie potlačiti vydáváním pamfletů proti uniátům. Tak vytištěno zde r. 1618 „Zrcadlo Bohosloví“ Trajkviliona, v němž rozloženo systematicky učení pravoslavné církve, jakož i různá archijerejská posláni. Sám tehdejší igumen kláštera Počajevského, Job Železo, byl vynikajícím církevním spisovatelem schismatickým proti uniátům i římsko-katolíkům.

Knihy a spisy v Počajevě vydávané tištěny byly vesměs církevním slovanským jazykem i písmem. Mniši řádu Basiliánův v 18. věku rovněž pilně používali knihtiskárny Počajevské, ovšem již tisklo se latinským písmem a v jazyce polském neb latinském.

Nechav povoz svůj dole v městečku v hostinci pod samou lavrou doie se nacházející a rovněž klášteru náležející, nemohu opominout, ač silně se již chýlí k večeru, vystoupit ještě nahoru a s galerie před soborem pokochat se rozkošnou vyhlídkou. Ku prohlížení budov mám zítra celé dopoledne.

Podé mnou v nejbližší blízkosti šumí koruny košatých jabloní a hrušní klášterního sadu, sestupujícího terasovitě až dolů, kdež rozkládá se městečko Počajevské. bohudíky již v soumrak se kladoucí. Vysvětlím čtenáři později význam tohoto „bohudíky“. Městečko je v údolí, ale nad ním jihovýchodně i jihozápadně vystupuje již půda pahorkovitě, tak že hořejší žloutnoucí pole ještě jsou ozářena zapadem slunce. Obzor zakončují tu temnější, tu světlejší pásma lesů a za nimi bělá se na pahorku kostelík a budovy kláštera v Podkameni, půda to již rakouská a klášter katolický, dominikánský. Jako dvě přední stráže nepřátelských vojsk stojí tu proti sobě nádherná „bašta pravoslavi“ a tichý, nepatrný klášter dominikánský na hranicích dvou mocných říší. Sotva sedm kilometrů dělí oba kláštery od sebe. (Dokouč.)

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Pokračování.)

A všude tu změnu pan Drahota pozoroval. Lidé se mu přestávali kořiti, ačkoli ještě nebyl na výměnku.

Než uplynulo čtrnáct dní, byl povolán čeledín, který se byl o maškarách přestrojil za mnicha, k soudu a odsouzen na tři neděle do vězení pro urážku katolické církve. Také pan starosta prý zaplatil pokutu, že dovolil takové maskaře choditi po vsi.

Než to utichlo, pan Drahota nespal strachem celé noci. Kdyby se tak soud dověděl, co on řekl tenkrát v hospodě, možná, že by z toho také bez nějakého trestu nevyvázl. A nebylo by divu; kdyby se mu Janděra pomstil.

Ale Janděra mlčel, a mlčeli i ostatní, kdo byli tomu přítomni. Pan Drahota si umínil, že bude příště opatrnějším.

Ale na Janděru myslil neustále — vlastně na jeho slova. „Snad se toho dočkáme, že budete hledati toho Krista Pána, jemuž se dnes posmíváte!“ — A to už byla druhá osoba, která mu tak brozila; poprvé promluvil k němu podobně starý učitel.

„Beztoho se spolu domluvili,“ prohodil pan Drahota sám k sobě, aby se jaksi ukonejšil. Ale věděl dobře, že se Janděra s učitelem velmi málo stýká.

Zpropadený Janděra! Pan Drahota marně se snažil vypuditi z mysli celý ten výstup v hospodě. Nikterak to nešlo; vždyť cítil dosud to nepatrné zranění v ústech, které si tenkrát ve zlosti způsobil.

Pan Drahota cítil jakousi úzkost, strach — a nevěděl, z čeho. Tak se mu zdálo, jakoby ho měla stihnouti nějaká katastrofa. Večer obyčejně nemohl usnouti, a když usnul, probudil se v noci a probděl několik hodin.

Co znamenala ta úzkost? Čí to bylo svědomí?

Takový život je trápením. Již ani v hospodě se pan Drahota nepovyrazil a stával se špatným společníkem. Již tam tak často nechodíval, ale doma nemohl také vydržeti. Syn na něj nemluvil, a Barbora měla pro něj vždy jen zásobu výčitek a stížností. Neví prý kudy kam. V hospodářství prý se nic nedaří: slepice nenesou, krávy málo dojí, málo se ze statku prodá,

tak že jí to ani nestačí pro domácnost. Musí prý pan Drahota přísazovati. Ano, přísazoval by, kdyby bylo z čeho. Ale obilí málo platí a vydaje jsou velké. Zvláště ty úroky činí velkou rubriku.

Divil se pan Drahota, že hospodářství tak málo vynáší, ale nepřemýšlel o tom a zase si ničeho nevšímal.

Prochodil celé dny v polích, jakmile se ukázalo jarní slunéčko, a země trochu vyschla. Doma ho nic netěšilo. I kouření nechal, neboť rána na jazyku ho při tom páčila a bolela. Už ho to znepokojovalo.

Podíval se konečně do zrcadla a zpozoroval na jazyku malou neštovici. Maličkost — a bolí to, jakoby to bylo kdo ví co. Ale při pohledu do zrcadla se pan Drahota sám sebe ulekl, jak v poslední době sešel.

Ano, pan Drahota úžasně scházel. Barbora to dobře pozorovala; pamatovala tedy na budoucnost a při tom — na sebe. Proto hospodářství tak málo vynášelo.

IX.

Přiblížily se Velikonoce. Na Velký pátek všechno šlo do kostela — jen pan Drahota zůstal sám doma. Syn byl někde v polích.

Lidé po celý den chodili do kostela a z kostela. Kdo nemohl ráno, šel odpoledne pomodlit se k Božímu hrobu. Toho dne se panu Drahotovi zdálo, že je jaksi jiným člověkem než všichni ti lidé. Každý šel do kostela — jen on ne. Tak jakoby ho něco pudilo, aby šel také — ale nemohl se k tomu odhodlati — z falešného studu. Nevkročil do kostela už kolik let — to by bylo divení mezi lidmi.

Ale na Boží hod už neodolal. Šel na ranní, vyslechl kázání a byl přítomen mši svaté. Johanka ovšem byla také v kostele, ale nevěděla, že také otec je přítomen. Vyšel z kostela dříve, ale zašel opodál, až lidé odešli. Nechtěl se s nikým setkat a dáti do hovoru. Viděl, jak Johanka jde z kostela s učitelovou dcerou. Vedle nich krácel syn doktor a s druhé strany učitel.

Jindy by to bylo pana Drahotu nemálo pohněvalo — ale dnes nepocítil ani nejmenšího hněvu. Così ho bodlo u srdce — pomyslí si, že starému učiteli bez příčiny ubližoval.

Johanka šla také na velkou, neboť byla dobrou zpěvačkou a zpívala na kůru. Dověděla se, že byl také její otec ráno v kostele, ale nemohla tomu ani uvěřiti. „Kéž by Bůh dal, aby se obrátil,“ pomyslí si.

Měla o něj strach, pozorovala, jak chorobně vyhlíží; ráda by se k němu byla přiblížila, ale neodvážila se toho, vždyť byl vůči ní vždy uzavřeným, cizím.

Byl krásný jarní den. Odpoledne vešel pan Drahota do zahrady. Když se tak zahleděl na ten probouzející se život v přírodě, bylo mu velice teskno. Všude život — a v něm jakoby ten život umíral.

Stanul pod jabloní a zahleděl se do polí.

„Tatínku, co je vám?“ ozval se tu vedle něho něžný hlas, ale nějak tiše, nesměle.

Pan Drahota se obrátil. Spatřil Johanku, jejíž hlas mu zněl zrovna rajským zvukem.

„Co je mi dítě?“ opakoval měkce. „Mnoho je mi, ale sám nevím, co. Tak se mi zdá, že tu na světě není pro mne žádných radostí.“

„Proč by nebylo, tatínku! Vždyť jiným lidem nevede se lépe než vám, a jsou spokojeni.“

Pan Drahota chtěl říci: Ano, ti jiní lidé jsou také jiní než já — ale utajil ta slova.

„Byl jste dnes v kostele,“ pokračovala dcera — „a neulehčilo se vám poněkud?“

„Byl, dítě — ale nevím, tak se mi zdá, jako bych tam ani nepatřil.“

„Ale co pak si to myslíte, tatínku! Kdybyste chtěl, chodili bychom vždy spolu.“

Panu Drahotovi nějak zvlhly oči. Tak mu bylo blaze u toho dobrého dítěte. Promluvili spolu jenom několik slov, a již se mu zdálo, jakoby od jakživa bylo mezi nimi bývalo nejlepší dorozumění a důvěra.

Johanka odběhla a po malé chvíli se vrátila, přinášejíc dvě židle, jednu pro otce, druhou pro sebe.

„Je zde tak hezky,“ pravila, usedajíc vedle otce. „Snad zapudíte ty smutné myšlenky. Ale já se obávám, tatínku, že ty myšlenky nejsou tak samy sebou. Jste snad nemocen — necítíte nějaké bolesti?“

„Nemocen? Abych ti pravdu řekl, nevím. Něco mám tuhle na jazyku, trochu to bolí — ale to je maličkost!“

Pan Drahotu nerad o tom mluvil. Vzpomínka na výstup v hospodě byla mu nejvýš nemilou.

„Ale opatrnosti nikdy nezbývá. Snad abyste se poradil s doktorem, mohlo by se to zhoršiti.“

„S doktorem“? Pan Drahotu mávnul odmitavě rukou. „Milé dítě, jenom si začít s doktorem a s lékárnou! To se stěhují peníze z domu! Já vím, jak to bylo za nemoci nebožky matky. A co to bylo na konec platno! A potom — nač bych ti něco tajil — už není u nás, jako bývalo — bojím se výloh.“

„Ale tu se jedná o vaše zdraví, tatínku“, domlouvala mu Johanka. „Konečně snad byste se i těm výlohám vyhnul —“.

Johanka se jaksi zarazila.

„Nu, co jsi chtěla říci?“

„Nevím, co mi řeknete. Tak mi připadlo, že je zde právě mladý pan Brodský —“.

„Učitelův syn“?

„Ano; on jest nyní zaměstnán v nemocnici — tam přicházejí lidé různými neduhy stíženě. Nehněvejte se na mne — vím, že se s učitelovými nemáte rád — ale on by zajisté ochotně vaše poranění prohlédl. Tak mi to připadlo, že je právě zde“.

„Nevím, byl-li by tak ochotným, jak myslíš“.

Johanka se obávala, že svými slovy otce velice popudí, ale nestalo se tak.

„Ó, vězte, že by to učinil“, pravila. „Kdybyste svolil, došla bych večer do školy, aby sem přišel — nikdo by o tom ani nemusil vědět“.

„Já nevím dítě. Ale vždyť je to maličkost a nestojí ani za řeč“.

Tu byl jejich hovor přerušen blížícími se kroky. Zeď u zahrady byla nízká a proto mladý muž, který šel cestou za humny, dobře mohl viděti do zahrady. Spatříc Drahotu s dcerou, smekl a přívětivě pozdravil.

„Ach, to je náhoda“! zvolala Johanka, a lehký růměnec zbarvil její líce. „Právě jsme o vás mluvili, pane doktore. Buďte tak laskav a vejděte na okamžik“.

Doktor otevřel laťová dvířka a vešel do zahrady.

„Milerád“, pravil, „ale těším se, že mne sem nevolá povinnost lékaře“.

„Inu, je to něco takového“, řekl Drahotu, rozpačité se usmívaje a podávaje doktorovi pravici. Přívětivost mladého muže jej poněkud pomátla.

„Tatínek má něco na jazyku“, pravila Johanka, „a pořád říká, že to nic není. Já pak myslím, kdyby to nic nebylo, že by to nebolelo. Proto jsem mu domlouvala, aby se s vámi poradil“.

„Tedy se na to podíváme“, řekl doktor a požádal Drahotu, aby mu ukázal jazyk. Ten ihned uposlechl.

„Carcinoma“! zašeptal mladý muž a zbledl.

Chvíli nemohl nic promluvit. Johanka postřehla ihned leknutí v jeho obličejí a otázala se úzkostlivě: „Je to nebezpečné, pane doktore“?

Mladý muž jakoby byl přeslechl její otázku. „Kterak jste se poranil“? ptal se.

„Trochu jsem se kousl“, řekl Drahotu; — zase ta neblahá vzpomínka.

„A snad jste při tom kouřil doutník“?

(Dokonč.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Jednou z věcí, které slavná mladočeská, národní a opoziční delegace chtěla co nejdříve ve Vídni si vydupnouti, jsou spravedlivé volební řády. V první kuraži podali hned návrh na všeobecné rovné přímé právo hlasovací, jak odpovídá názorům mělkého a bezmyšlenkovitého liberalismu, který považuje společnost lidskou za hromadu jedinců. Liberalismus totiž buď organického útvaru společnosti, její mnohostrannosti a na základě přirozeném se vyvíjející a doplňující rozmanitosti a celistvosti, nevidí, anebo neví si rady, jak by politické právo hlasovací rovnoprávně rozdělil, a tak si počíná asi jako Alexandr, který nemoha uzlu rozvázati, rozťal jej mečem — chce stejné hlasovací právo pro každého jednotlivce. Ať ho jednotlivci dovedou užívatí nebo ne, ať ho užívají rozumně nebo nerozumně, vše jedno. Důsledný však není. Odpíraje právo to dětem a ženám, zapírá vlastně své zásady společenské a jedná proti nim. Každý politik ovšem věděl, že pro všeobecné hlasovací právo u nás dávno ještě není půda připravena, a že tudíž mladočeši se svým návrhem důkladně propadnou, ale přece zůstali při svém, učinivše se tak nadarmo v nynějším parlamentárním zastoupení stranou, s níž těžko se přátelili. Snad museli tak učiniti, aby rázem nezapřeli duchy, které dříve vyvolávali. Dělnictvo, jak sám dr. Gregr vyznal, nezískali — to dávno jde svou internacionální židovskou cestou, uskutečnění spravedlivých volebních řádů odložili do daleké budoucnosti. A tak opět se ukázalo, že na poli politickém nerozhoduje radikálnost zásad, ale moudrá, účelná a vytrvalá diplomacie. Novou pátou kurií získá ovšem český národ několik poslanců, ale bude-li mu to ku prospěchu, je ještě otázka. Možná dost, že se rozmnoží jen zmatky a boje. I na dále zůstane i po Badianově volebním řádu konečně přijatém nespravedlivé Šmerlingovské rozdělení, které protežuje německo a kapitalismus, města proti venkovu, některé stavy proti druhým, ponechává nesmyslné volení skrze volitele. Krok ku všeobecnému hlasovacímu právu sice učiněn v páté kurií, ale je to krok nešťastný, poně-

vadž není sourodý volebnímu právu v druhých kuriích. Pátá kurie strhne na sebe asi největší pozornost a bude rejdištěm největších agitací, čímž boje o volební právo budou strženy do zásad jejich a myšlenka na jiné přirozenější a prospěšnější zásady politického zastoupení ustoupí do pozadí. Kapitál, fraze, vášně, porušenost, které v moderních parlamentech tak už četně jsou zastoupeny, nabudou i u nás opět většího vlivu. Lid a národ bude z toho mítí nejmenší prospěch. Že nás parlament nebude opět obrazem rakouské společnosti, čím má vlastně býti, rozumí se samo sebou, nejméně bude jim v páté kurií. — O berní reformě jindy.

Zprávy národohospodářské.

— Po celých čtrnácte dnů měsíce května stála v popředí otázka sestátnění dráhy severozápadní. Ještě prováděl černý kabinet subkomitétu na předložení své hokus pokusy a již kolovala zpráva, že do boje pro předložení vypravil se věhlasný rytíř Wittek, jenž sestaviv nová, správnější data, týkající se přeplacení akcií dráhy severozápadní (roční přeplatek činil by prý ne 700 000, kapitalisováno 17½ mil., jak Kaizl vypočetl, nýbrž 200.000 nejvýše ještě o stotisíc více, tedy kapitál 5.000.000) utvořil pro předložení zcela novou, příznivější situaci, tak že není pochyby, že bude přec předložena hned po volební „reformě“ dána na denní pořádek a — přijata. Leč, nová data nepomohla. Proneseno bylo jednou heslo „přeplacení“ a toho se protivníci nepustili, a když šestičlenný subkomitét, jehož předsedou byl známý národohospodář z levice a několikaletý pretendent železničního respektive dopravního ministerstva, dr. Russ a v němž zastoupen celý český národ, na předložení přece jenom největší interest mající, inženýrem Kaftanem, pln rozpaků na základě svých sezení prohlásil, že nemůže se svým úkolem, totiž předložiti určitý návrh výboru, s místa, poněvadž jsou tři členové stále pro a tři stále proti, začala pohádka o červené karkulce znova zase ve výboru. Ve schůzi výboru, dne 5. t. m., pak nastal začátek konce a po prudkém číselném boji jmenovaného odborného chefa, rytíře Wittka proti od-

půrcům předlohy a vzdor přimluvě ministra Guttenberga a referenta Sczepanowskiho, jenž důrazně připomínal odpůrcům zodpovědnost za těžké následky finanční a národohospodářské v případě nepřijetí předlohy, jednání zatím za příčinou vytištění návrhu dvou členů odročeno. V nastalé zatím přestávce, když zpráva vnikla do veřejnosti, agitováno hojně se strany měst a okresů východních Čech na prospěch předlohy peticemi mezi jinými z Jaroměře, Chrudimi a j., leč tím se nic nezměnilo. Mladočeský klub, resp. jeho hlava, prof. Kaizl, je sice pro sestátnění, ale — zatím ne. Nelze se diviti, že pak na konec předloha velikou majoritou (pro byli jen čeští zástupci a Sczepanowski) byla zkrátka odložena, id est pohřbena. Pokud na prospěch, ukáže budoucnost, ač se může říci, že jinak přísný fiskalista Wittek, nebyl by se předlohy ujímal, kdyby tato byla bývala tak velice na prospěch akcionářů. Smutnou, opravdu smutnou úlohu svou rozháraností, nesjednoceností, hrál mladočeský klub a na konec učiněné usnesení, přece jen pro předlohu hlasovati, věc nenapravilo. Předloha padla. Kaizl proti Kaftanovi zvíťazil! — Aby akce kanálová vůbec neusnula, činí se zatím aspoň všelijaké návrhy. Tak i ve výboru národohospodářském poslanecké sněmovny, kde referent jeho, levičák Proskowetz, majitel cukrovaru v Kvasicích na Moravě, přimlouval se zvláště za brzké zřízení průplavu dunajsko-oderského, který by, jak se snadno domysleti možno, jemu asi na škodu nebyl. Ostatně návrh jeho aby vláda buď za tou příčinou uzavřela smlouvu s některou privátní společností anebo vypsala půjčku, nebyl by zrovna špatný, zvláště kdyby se vypsala půjčka i pro kanál dunajskolabský. Přítomný ve schůzi ministr obchodu Glanz též se nejvíce zvláště o průplav dunajsko-oderský zajímal a prozradil, že se v té příčině vyjednává s konsorciem (francouzským), jež by ve formě akciové společnosti, majíc část kapitálu od státu garantováno, celou akci převzalo, slíbil, že příští rok se o celé akci rozhodne. Přípravy při podniku, 95 milionů zl. manévrujícím, zcela pochopitelné. — Mluvílo se poslední dobu mnoho o poštovní spořitelně a sice hlavně následkem Eimovy interpellace na říšské

radě, dle níž se nešetří při tomto ústavě jazykové rovnoprávnosti a pak následkem známého provolání v listech, týkajícího se svépomoci v té zajisté neoprávněné křivdě na nás páchané. Že bychom v té věci něco činiti, něčeho rázného se chopiti měli, je očividno, a stálé a stálé interpellace a prosté vrácení tiskopisů se zkomolenými a zpitvořenými jmény a charaktery vkladatelů je házením hrachu na stěny nehybného aparátu burokratického. Že by se však celé věci posloužilo zřízením zvláštní samostatné filiálky či něčeho podobného zde v Praze, troufáme si pochybovati. Radikální odpomoc stala by se dosazením úřednictva našeho jazyka znalého u poštovní spořitelny ve Vídni a zřízení zvláštní filiálky tam. Vždyť se zde nejedná vlastně jen o poštovní spořitelnu, nýbrž vzhledem k tomu, že poštovní úřady (jichž jest k pěti tisícům) jsou sbíratelnami a vlastně, aspoň do jisté míry, filiálkami poštovní spořitelny ve Vídni, spíše o náš největší ústav clearingový, při němž právě centralisace je úplně na místě. A právě v centralisaci těch nejrůznějších a nejjednotnějších vzájemných pohledávek dotýčných komitentů spočívá význam známých clearing-hausů, zvláště anglického (v Londýně od r. 1775) a rakouský při poštovní spořitelně od r. 1883. — Vyrovnání zatím stále se kolísá mezi nuntiem a renuntiem anebo obráceně komisse rakouské a uherské a mezi procenty 30—70 a 42—58. — Českým okresům připadla na základě zemského zákona ze dne 29. dubna 1895 definitivně počínajíc 1. květnem t. r. starost eu gros starati se o tuláky a žebráky. Posledně zmíněným dnem vstoupila u nás v Čechách v život instituce stravoven. Jest jich 276 a slouží jaksi k tomu, aby osobám bez práce a výživy poskytlly zatím přístřeší a postaraly se o práci. Taková populární noclehárna a bursa práce zatím mnohemu pobudovi za otevírajícího se jara a leta, kdy se tak příjemně cestuje, přijde zajisté vhod. Záleží jen na správě, zemském výboru a inspektořích, aby instituce se osvědčila a přinesla ovoce, hodné obětí jí přinášených.

Z Ruska. Mnozí se domnívají, že po korunovaci nastane úleva katolíkům v západním Rusku. Soudíc dle ruských

listů, je naděje na to malá. Spíše opak dá se očekávat. V dubnovém čísle „Ruského Obozrenia“ nalézá se stať, ve které pisatel si stěžuje, že polské kraje pořáde ještě nejsou slity s ruskou říší, to jest nezapomínají svého jazyka a své vlasti polské, byť ani ve veřejném životě ani ve školství nebylo dovoleno polštiny užívat, a že pravoslavi ještě neovládlo. Proto otázka „rozpoložení a rozkatolizování“ Poláků a katolické církve uvedena opět na přetřes. Má být tudíž zaveden i v katolických kostelích ruský jazyk. Poněvadž sv. Otec naprosto odepřel odstranění latiny, která v ruském Polsku má dost velký vliv na zachování polské národnosti jsouc jaksí zevnějším znamením a zamezujíc poruštění nebo splynutí, má být zaveden v mimoliturgické části bohoslužby. Vanutelli, který po Rusku cestoval, divil se, že se nikde nekáže rusky v katolických kostelích. Domníval se asi, že by tím pravoslavní přišli v užší styk s katolicismem a tudíž snad i bliže k sjednocení. V tom se ovšem důkladně mýlí. Následek mohl by být jen nepříznivý církvi katolické v Rusku, která by časem vymizením jazyka přinucena byla k rozkolu. Mezi Poláky zasazena by byla lásce k církvi ohromná rána. Již úsilí o tuto otázku se strany ruské vlády a církve s důstatek ukazuje nebezpečí. Než vraťme se k stati svrchu uvedené. Spisovatel praví, že obecnost polské zvláště intelligence, celkem se už vzdala polských idealů, o politiku se nestará a žije jen svým hmotným zájmům. Nějaký ten odpor je prostě pasivní a bezvýznamný. Národně politická organizace vůbec je v úpadku. Tam tedy policie a nátlak s hůry měl úspěch. Ale jinak je to prý u kleru katolického. Klerus prý udržuje ideály polské národnosti a pracuje horlivě pro ně. (Naše „Národní“ Listy“ už mu to také braly za zlé, že smýšlí s národem). A tento duch v kleru péstuje se prý v seminářích. A tu jsme u bodu, o němž se jedná. (A pak prý není v Rusku „jezovitů“, totiž ne těch pravých, nadšených a svatých synů sv. Ignáce, ale těch druhých, jak si je svět představuje). Dostati semináře do svých rukou, znamenalo by ovšem konec říma v ruském Polsku. Denunciace na seminářského ducha má sloužit záminkou. Jen slyšme. Semináře jsou prý zřízeny

na základě Tridentského sněmu, a moc biskupů je v nich prý příliš veliká. Nadzor policie je tu prý malý, vedení pak veskrz jezovitské. (To slovo jak známo na Rusi působí!) Program těchto seminářů záleží prý v zásadě, že rozkvět římské církve v Polsku není možný bez znovuzřízení polské říše, a že proto budoucí činnost chovanců musí záležeti v tom, aby udržen byl polský duch, rozdmýchána nenávist k Rusku a jeho vládě. Učice nenávisti k Rusku semináře učí své chovance i způsobu boje, ukazují jim na prostředky. Tak blavně prý sv. zpověď k tomu slouží. Je to prý prostředek úplně bezpečný, poněvadž ani jeden papeženec neprozradí zpovědi. Též kázání může být vhodným prostředkem, ale jen tehdaž, když není v chrámě žádného policejního dozoru. Chovanci stavši se kněžimi, velkolepě plní prý svou úlohu. Hlavně jsou prý činní na venkově. Učí prý tajně v rodinách a i jinde, že věrnost k ruské vládě je veliký hřích, poněvadž je to vláda schismatická, neuznávající moci papežské a tudíž Bohem neustanovená. Každá společnost s Rusy a užívání ruského jazyka přičítají k činům, které uvádí do „muk pekelných“ a „pekelného ohně.“ (Překládáme do slova). Zvláštní nenávist mají proti národní škole, tvrdíce nezfídka veřejně, že jest plemeništěm hříchů (Škola je ovšem jen ruská, jen náboženství vyučuje se polsky). Aby lid tím více proti vládě poštvál, stali se prý mnozí kněží hlasateli socialismu, učíce, že lidu vede se zle a to následkem ruské vlády. Za prostředky rozšiřovací svého polského ducha mají různé tajné spolky jako bratrstva „božského Srdce Ježíšova,“ tu „Panny Marie,“ „neposkvrněného Srdce Panny Marie.“ (Ty jsou ovšem zakázány, poněvadž by těmito jmény pohoršení byli pravoslavní, jimž jsou to haeretické novosti). Podporu mají i v některých klášterích jako hlavně v klášteře čenstochovském, kamž ročně tisíce poustevníků putuje (Čertovo kopytko v těchto slovech je patrné. Osm policajtů mají v Čenstochově stálý dozor, mají právo kdykoliv, i v noci, vstoupiti do cel mniců a prohlédati je, což se každoročně několikráte stává, ale to nestačí; i tento klášter musí padnouti.) V tomto klášteře zpovídají prý zvláště dovední zpovědníci, mniši, kteří dovedou

působiti na duši prostého lidu. Zvěst o jejich svatosti jde daleko široko a dává poučením jejich, které mají za účel šířiti nenávisť k „moskalu“, zvláštní váhu. A tak patrně prý, že největší nebezpečí ruskému dílu (!) na západě vychází od kněží — z ruských peněz placených. (Jakoby nebyli bídně placeni z uzmutých církevních peněz!). V „ksenzovské“ otázce je tedy hlavní bod díla — především v seminářích, v nichž ksenzi jsou vyučováni a disciplinováni. Je v zájmech ruské věci, aby tyto semináře byly poddány přísnému nadzoru. Jest to jediný prostředek k úspěchu. Což dosud byla svoboda „seminářská.“ Semináře neměly dosud ruskou pravoslavnou správu, dle níž biskup musí jen o každém seminaristu, než opustí stěny ústavu (na př. jde na prázdniny, k rodičům na návštěvu a p.), ihned podati zprávu. Bohoslovci jsou totiž pod zvláštní policejní dohlídkou. Nepřijetí nebo propuštění ze semináře musí též ohlášeno býti a též i důvod jeho. Od roku 1861 podléhají v semináři naddozoru přednášky, avšak energii profesorů a církve se stalo, že policajti na přednášky nebyvají puštěni. Jen přednášky ruského jazyka, dějin a zeměpisu jsou závislé na místním gubernatoru a od něho inspicované. Spisovatel však shledává to nedostatečným a žádá za stálého rektora v katolických seminářích „vládní osobu pravoslavnou“. Tak, domnívá se, přestanou kněží konečně smýšletí národně. — K zprávě této poznámek netřeba. Zvláště to, co svrchu řečeno o svaté zpovědi, dává smutné svědectví, k jakým až zbraním jisté třídy ruské intelligence sáhají. Křesťanské smýšlení to jistě není, co z těchto slov mluví.

Drobnosti.

† biskup Peleš. Ruská uniatská církev ztratila velikého muže a znamenitého biskupa, jakých málo. Dne 22. dubna zemřel v Přemysli Julian Peleš, znamenitý učenec na poli bohosloví a církevní historie, 53 let stár, byv 29 let knězem a 11 biskupem. Církev uniatská je hrda na tohoto muže, který byl jeden z nejsilnějších světél její. Byl synem selského učitele a jen svou neobyčejnou schopností a pracovitostí byl s to odbyti gymnasium. V roce

1867 vysvěcen, stal se r. 1869 doktorem bohosloví (ve Vídni), a hned na to professorem Lvovského duchovního semináře. Tehdáž začal vycházeti (1870) redakci nynějšího metropolitního Sembratoviče první rusínský církevní časopis „Ruskij Sion“, jehož dr. Peleš byl hlavním spolupracovníkem. Zde vyšlo od něho mnoho znamenitých bohoslovných statí v duchu přísné katolické, krásných kázání. Mnoho let už pracoval na svém věčně památném díle „Dějiny Unie církve rusínské“, které r. 1884. o dvou dílech vyšlo ve Vídni a obrátilo na něho pozornost celého katolického světa. V ruském jazyku napsal velké dílo: „Pastýřské bohosloví“ V téže době vydal „Sloh církevní.“ Mimo to napsal učebnice kat. víry pro 5 a 6. třídu gymnasiální a j. Znamenité účastenství měl též při vydávání „Kirchenlexikonu“ Hergenröthova. Byl professorem pastýřského bohosloví, rektorem semináře ve Vídni (Tento seminář nebyl po chuti Polákům a byl se souhlasem metropolitního Sembratoviče zavřen roku 1893 prý pro panslavismus). Peleš byl tu od všech posluchačů velice oblíben. Tam seznámil se s mnohými našimi učenici, kteří všichni vysoce ho ctíli jak pro jeho učenost tak i ušlechtilý charakter. Do politiky se nikdy nemíchal. Při uprázdňení metropolitního stolce r. 1882 byl dr. Peleš jedním z nejhlavnějších kandidátů. Již dříve nabízel mu biskupství, ale on ho nepřijal. Obsazení metropolitství záviselo od politického přesvědčení Dali ho na zkoušku do Lvova za archidiakona, bude li se vésti ve smyslu polských hegemonů. Ale dr. Peleš choval se velice zdrženlivě, do politiky se nemíchal, neudržoval těsnějšího spojení s polskými pány oddávaje se úplně své vědě a svým povinnostem. Sembratovič zrovna naopak. Tak ovšem metropolitou se nestal, a jmenován pak biskupem Stanislavským. Po své konsekraci 1885 měl na sněmu haličském znamenitou řeč o vhodném spojení obou národností. — Biskupskému úřadu oddal se zcela. A byla to těžká úloha. Ke všemu byl sám, nemaje kapitoly a pomocníků. Sám jsa mužem práce, hleděl kolem sebe takových získati. Ale polská vláda činila mu hrozná překážky, obviňovala jeho kandidaty z moskalofilství, tak že přes půl

leta zůstával vůbec bez kapituly. Zesnulý byl tím tak rozhořčen, že chtěl na vlastní útraty vydržovati si dva kanovníky, ale ani to nebylo mu dovoleno. Dostal platu 6000 zl., zajisté nejmenší biskupské služné v Rakousku (Farář latinský tamže má 12.000 ročních příjmů.) A tak bylo zesnulému těžce bojovati s hmotným nedostatkem. Starosti tyto a ostatní práce uvrhly ho v nemoc, z které nikdy více nevyšel. Hned při nastoupení biskupského úřadu založil diocesani list, jež sám redigoval, tam psal referáty vlastnoručně. V diecesi zavedl vzorný pořádek od býval konference vikariátní u sebe a p. Mnohonásobné toto zaměstnání, které i do noci prodlužoval, podrylo zdraví jeho úplně. Roku 1891 zemřel biskup Přemyslský a dr. Peleš jmenován na jeho místo, ale to už nebyl bývalý muž energie, zdraví a práce, nýbrž muž zlomený, nedůvěřivý, chorý na těle i duchu. Politické poměry národa a podivné chování hlavy rusínské církve roztrpčovaly ho. Svým kněžím ponechával volnost politického přesvědčení, žádaje na nich jen příkladný život a dokonalé plnění povinností. Ale jeho diecese byla vzorem dokonalosti. Pochopitelně, že ruská uniátská církev truchlí po svém velikém hodném synu a že zachová ho ve věrné památce.

Rusínský kněz.

Kněz Tolstoj. Kněz Tolstoj, příbuzný slovatného romanopisce hr. Lva Tolstého, o němž nedávno jsme psali, odešel do Říma. Stav se tajně uniatem, byl pro podezření z toho suspendován a exkomunikován, ale na osobní jeho svobodu nesáhnuto. Nyní měl býti vypovězen někam do Sibíře. Tajně ušel přes Finsko a Dánsko do Říma. Konečné rozhodnutí jeho k unii přivedla známá encyklika Lva XIII.

Nekrolog. V úterý 19. t. m. v poledne zesnul v Pánu P. Josef Svoboda, superior řádu Jesuitského. V něm ztrácí katolický život a historická věda jednoho z nejvynikajících mužů. Vých-

dištěm k jeho znamenité činnosti společenské bylo družstvo „Vlast“, v němž utvořil a vedl historický kroužek. Z této blahodárné činnosti povstaly pak mnohé jiné skutky. Životopisec jeho zajisté ocení tyto jeho zásluhy. My zde se zmiňujeme jen o jeho významu na poli historie. On to byl, který přivedl obrát v pojmání dějin reformace, nyní už všady mezi vážnými historiky uznáný. Historie à la Bilek není více možná. Neskonale pilí sebral hojný material, kterým dokázal, že vrácení se Čechů k církvi, z níž násilně cizou hanebnou agitací byli svedeni, dělo se ne dragouny a výnosy z Vídně, ale úsilovnou tichou prací osvětovou a pastýřskou, mírností, ale i rozhodností katoliků. Neméně veliký význam Svobodův spočívá v tom, že vychoval si nadějný dorost pracovníků na poli historickém. — Zesnulý těšil se mezi známými veliké důvěře a oblibě. Nazývali jsme jej jen „dědečkem“, milým dědečkem. Poslední chvíli ztrpčilo mu nestoudné zneužití jeho jména v liberalních a protestantských listech. Ale to je osud všech horlivých synů církve. Nad hrobem jeho truchlí budou všichni, kdož ho znali a těch je na tisíce. Bůh odplatí mu zajisté námahy a práce, které nezištně s neúmornou pílí konal pro pravdu a zbožnost. Muž takový je zajisté i nejlepší vlastenec a přítel národa.

Arcikníže Karel Ludvík †. Srdce mocnáte a krále našeho zastihla rána nejbolestnější. Nejstarší bratr jeho, arcikníže Ludvík podlehl zálučné nemoci úplavici v úterý 19. května o 6 hod. ranní. Arcikníže Karel Ludvík byl přímý dědic trůnu. Jeho práva nabývají pořadem jeho synové. — Zvěčnělý arcikníže vždy a všude projevoval nejživější účast ku věcem českým, jak to již denní listy s důstatek ocenily. Jeho Výsost měl i českého zpovědníka kapucína P. Žáka. Žel Bohu, že z nejjasnější císařské rodiny naší odchází na pravdu Boží tak vzácný přítel národa našeho. —

Obsah „Obrany“ :

Sesocialisování společnosti. Fr. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti? Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Počajejská lavra. (Cestopisná črta.) (Pokračování.) — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redukce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Anketa o ženské práci v Rakousku.

Několik mužů a žen různého postavení a různých směrů politických ve Vídni podniklo zajímavou akci: vyšetřiti postavení ženského dělnictva průmyslového, mzdy dělnic, jejich živobytí, zacházení s nimi, zdravotní, bezpečnostní a mravnostní poměry při ženské práci v jakémkoli oboru průmyslu, obchodu i služeb osobních, osobním vyslechnutím dělnic a služebnic i jejich zaměstnavatelů. Mezi pořadateli této ankety nalézají se prof. Kaizl a Philipovich, socialistický poslanec Pernerstorfer i posl. prof. dr. Scheicher, který o ní ve svém měsíčníku přináší vysoce zajímavé zprávy, baronka Vogelsangová spolu se socialistkou pí. Poppovou-Dvořákovou, k vyslychání povolaných expertů propůjčila zasedací síň obchodní komora Vídeňská — samé to věci, které již vnějšek ankety musely činiti nad míru zajímavým i pro ty, kteří by se jinak o výsledek nezajímali.

Anketa zabájena počátkem března a skončena dne 22. dubna t. r. Vyslechnuty dělnice, někde i dělníci a podnikatelé, z oboru knihařství, lepenkářství, cukrářství, zlatnictví, výroby umělých květin a ozdobnictví, papírnictví, šití prádla, krejčovství, kloboučnictví, rukavičkářství, kartáčnictví, stavebních prací, cihlářství, výroby doutníků, sborového zpěvu divadelního atd.

Nejsou to všechny obory, v nichž ženy u nás jsou zaměstnávány — ne byly vyslechnuty ku př. služebné, sklepnice, dělnice z knihtiskáren a j. — avšak již to, co anketa vynesla na povrch, otvírá nám hlubiny nezměrné bídy, v níž neorganisované, zákonem málo a liknavým prováděním jeho ještě méně chráněné ženy úpí v ohledu hmotném, zdravotním i mravním, ohrožující tak beze své vůle a viny, pouze tlakem nynějšího řádu hospodářského, fysickou i mravní budoucnost národa.

Zjištěny anketou věci vysoce zajímavé, které by jinak byly snad dlouho ještě zůstaly utajeny, ježto dělnictvo ženské nemůže dosud starati se jako dělnictvo mužské spolky, veřejnými schůzemi a tiskem o to, aby poměry jeho přišly v širší známost i u oněch tříd, jež s průmyslem, obchodem a jejich stinnými i světlými stránkami bezprostředně nemají co činiti.

Anketa ukázala, že práce ženská zatlačuje mužskou i v těch oborech, kde potřebí veliké síly, vytrvalosti a obratnosti. Jakmile v některém oboru počne se užívati strojů, objevuje se tam žena jako dělnice. Kdežto však dělník po dokonaném díle denním z pravidla volný čas tráví odpočinkem, musí dělnice po zaměstnání továrním doma večer a v neděli obstarávati domácnost, starati se o děti atd.

Pracovní doba žen jest již pro to delší než mužův. V dílně pracují ženy nezřídka až 14—15 a dokonce 20 hodin denně, třeba ne po celý rok, ale přece několik neděl a měsíců po sobě v dobách saisony, kdy dotčený odbor pracovní vykazuje veliký odbyt zboží, anebo kdy jest potřebí hromaditi zásoby pro saisonu příští.

Za tuto předlouhou práci platí se mzda celkem velice nízká. Největší počet žen nevydělá více než 5 zl. týdně, mzdy přes 6 zl. jsou jen výminečné a jako učednice pracuje děvče druhdy i několik roků zadarmo anebo za týdenních 60 kr. až 1 zl.

A co nejhorší, výdělek tento není trvalý. Po saisonách s obrovským přepjetím sil nastává až několikaměsíční mrtvá doba, v níž propouští se buď většina dělnic, anebo klesá aspoň mzda až na polovic obnosu obyčejného. Jiným způsobem, mzdu dělnic zkracujícím, jest čekání na práci, které leckdy trvá několik hodin denně nebo i několik dní v týdnu, v nichž musí býti ku práci sice pohotově, za něž však platu nebere.

I přemrštěné pokutování pro sebe menší pokažení materiálu nebo opožděné přijetí do práce, připravuje dělnice o nemalou část týdenního výdělku a nutí je k živobytí co nejskromnějšimu i v dobách, kdy výdělku jest poměrně nejvíce.

I jinak jest práce žen v průmyslu a obchodě trpčí než práce mužů. V některých závodech jim podnikatelé a ještě více jejich dílovedoucí a podobní tykají nebo hrubě spílají, dělnice musejí nejen zdarma čistiti dílny, nýbrž i k tomu si za vlastní peníze mýdlo, kartáče i hadry kupovati, nejenom dílovedoucí, nýbrž i zaměstnavatelé a chefové zneužívají své moci nad dělnicemi, dávajíce jim na vybranou buď nemravnost s pohodlnější prací a lepším výdělkem, nebo propuštění a hlad.

Leckde zařízeny jsou společné oblékárny a ložnice s muži, a mravní smysl žen i dívek tak násilím přímo se ubíjí. Jsou podnikatelé, kteří nemravný život svých dělnic přímo předpokládají jako doplněk bídné mzdy, kterou jim poskytují, a dělnice své při jakékoli žádosti o zvýšení mzdy na vedlejší výdělek prostituční odkazují.

Život dělnic odpovídá nízké mzdě. Káva a chléb, v létě ovoce a chléb jsou každodenní stravou těchto moderních otrokyň, maso jí se toliko v neděli a to ještě ne v každou, spí se za několik desetníků týdně v komorách anebo v bytech několika rodinám společných, bez světla, bez vzduchu, bez čistoty. Je-li dělnice vdána a muž bez práce, musí z bídného výdělku svého vydržovati děti a práti, šíti nebo spravovati na místo odpočinku v noci nebo v neděli, ač-li se nepracuje i v neděli v závodě přes veškeré předpisy o klidu nedělním.

Šatstvo, nářadí atd. kupuje se na splátky, strava na úvěr u hokynáře, vše dvakrát tak draho jako při hotovém placení.

Tento způsob života dokonává to, co namáhavá práce výtěžková započala. Matky pracují až do samého porodu a co nejdříve po porodu. Děti rodí se mrtvé nebo se zárodkem neduhu v těle a tak vyrůstá generace fyzicky i duševně zubožená.

Rodinný život je nemožný. Žena je celý den mimo dům, muž chodí na stravu do hostince, děti školní potloukají se po škole v ulicích a menší jsou u známých rodin na opatrování. Večer schází se rodiče prací zmoření a ženě po odbytí ještě domácích prací zbývá sotva krátký čas k nezbytnému spánku.

Nejhorší způsob vykořisťování ženské práce jest v tak zvaném zaměstnávání podomním, totiž kde dělnice ve svém vlastním bytě anebo v bytě nějakého podpodnikatele (sprostředkovatele) pracují pro samostatného podnikatele, továrníka nebo obchodníka. Počet takovýchto dělnic jest obrovský, avšak nezjistitelný, poněvadž práce v soukromém bytě nebo v lůně rodiny nedá se kontrolovati. Jsou mezi nimi ženy a dcery úředníků, které potají vyšívají pro kupecký závod, aby si přivydělaly na domácnost nebo toalety, jsou mezi nimi dcery po úřednících, obchodních zřízencích a pod., které takovýmto zaměstnáním vyživují sebe, své matky a sourozence buď úplně anebo na doplněnou pense nebo jinakých důchodů, jsou konečně mezi nimi bývalé služebné nebo tovární dělnice, které pro slabost nebo churavost svou, pro obstarávání domácnosti nebo ošetřování nemocných příslušníků rodiny do dílny na práci odbírají se nemohou.

Tento způsob výroby nesmírně se u nás rozšiřuje. Výrobce platí ji hůře než práci v továrně, nepotřebuje míti péče a výloh na místnosti pracovní, na jejich osvětlování, na jejich vytápění, nepotřebuje starati se o pojištění pracovníků při nemoci a úrazu a pod.

Ano, podnikatel sám ani s nimi přímo nejedná, vydá materiál s příslušnými pokyny sprostředkovatelům, kteří sami starají se o to, aby co nejlevnější dělnice našli a co nejvíce z nich vykořistili.

Nemuseli bychom pro podobné případy choditi ani do Vídně, šičky rukavic v Praze a v Dobříši, vyšivačky prádla ve východních Čechách a jinde poskytují nám doklady neméně truchlivé.

Je to materiál přímo strašlivý a plné uznání přísluší těm, kdož sebráním jeho ukázali vládě i společnosti, jaká propast duševní i fyzické pokleslosti hrozí pohltiti obrovskou část národa, nebude-li co nejdříve učiněna přítrž co nejdůraznější ochranou žen před nebezpečími, jimž je na pospas vydává liberální řád hospodářský.

—r.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

V agitaci protikatolické užito také výtek národních a státoprávních. Vytýkalo se katolíkům, že prý na škodu domácích stavů osazují úřady zemské různými cizozemci, ano nescházelo ani podezřívání, že chtěli návodem jesuitů „naši milou vlast k těžkému pádu a zahynutí přivéstí.“²¹⁾ Je-li pravda, že

²¹⁾ Skála, Historie II. 173.

jest drzé čelo lepší než poplužní dvůr, pak byli protestantští kazatelé bohatými lidmi. neboť drzosti jim nijak nescházelo. Jak jinak můžeme nazvat jejich žaloby na katolíky cizozemce. povážíme-li, že jejich předáci byli též cizozemci česky neznající, že oni, protestanté to byli, kteří za krále si volili Němce, jenž neznal slova českého a jehož manželka královna Alžběta nevážnost svou k živlu českému i veřejně na odiv stavěti se neostýchala.“²²⁾ Ti protestanté, kteří v kritické chvíli stávi v čelo své německá knížata Anhalta a zrádce Hohenloha, žalují a to křivě, že jim katolíci cizozemci překáží, aby nevyhledávali zemského dobrého. Věříme jim na slovo, že je to bolelo, neboť víme, jak dobře uměli hledati „zemské dobré“, ale pro sebe, jak o tom svědčí seznam statků, jež si mezi povstáním koupili někteří jejich předáci. Druhou výtku můžeme odbyti výsledkem. Katolíci zachránili český stát a jazyk, ale protestanté byli by ho za úplatky málem přivedli k pádu. To ovšem je známo nyní, kdy se i katolíci horlivě obírají studiem dějepisným, ale v době tehdejší bylo jinak. Tehdy měli náčelníci protestantští ještě dosti důvěry u svých stoupců, a proto se jim snadno dařilo štvání proti katolíkům. Proto nelze žalobu tak ziomyslnou lehce ceniti, zvláště povážíme-li, že není pronesena jako soukromé mínění, nýbrž ve veřejném úředním mandátu ze dne 9. června r. 1618.

Když bylo mezi protestanty takové smýšlení o katolících, jaké potom můžeme očekávati skutky? V zemi, kde bylo přece katolické náboženství náboženstvím od státu uznaným, bylo zároveň náboženstvím krále a přední šlechty, nemohlo se mu skutečně věsti hůře. Zákonem zaručená rovnoprávnost se nezachovávala a katolíci na mnohých místech postrádali práv, jakých požívali ostatní občané. Státně uznané vyznání bývalo překážkou přijetí do svazku měšťanského. Tak na př.: Dne 18. května 1593. pánům starším v radě (města Hradce Králové) bylo v známost uvedeno, že Antonín Débolt Vlach, o němž se ví, že jest víry římské pod jednou, koupil spáleniště od mlynáře Václava Malšovského a již v pátek minulý aby mu toho trhu přino a ku právu přijat byl, do rady vstoupil. A poněvadž jest to věc nebyvalá, aby lidem těm, kteří ex professo jsou Romanistae, zakoupení a práva měšťanského při tomto právě přino bylo a obávajíce se páni, jestliže jemu to odeprou, aby on toho na J. M. Cisařské nevznesl, aby potom chtěce neb nechtíce jemu toho dopřiti nemusili: vidělo se, aby mu toho přino bylo, poněvadž zřízení zemské A 32 toho jest nápomocno. I uradili se, aby páni tomu některak domácím způsobem překáželi; pakli by toho dověsti nemohli, zaučávají toho při dobrém uvážení Jejich Milostí.“²³⁾ A takových zjevů, kdy se katolíkům proti výslovnému znění zřízení zemského některým domácím způsobem v dosažení práva měšťanského bránilo, zajisté že jest více. Jak se asi chovali protestanté ku katolíku který dosáhnuv vzdor všem protivenstvím práva měšťanského byl potom jmenován mezi konšely měšťské? Ústecký rychtář A. J. Schosser, kterého jeho protestantští spoluobčané tak ukrutnou smrti zahubili, jest na to odpovědi nejkratší a nejdůkladnější zároveň. Ostatně protestanté, jakmile dostali moc do rukou, starali se horlivě, aby katolíci se do městských rad tak snadno nedostali. Mělo se to státi zákonem platným pro všechny země koruny české. Ačkoliv ve své konfederaci v pěkné frasi praví, že skrže ni „jednostejná ochrana nade všemi zeměmi, stavy a obyvateli jich bez rozdílu náboženství držána býti má,“²⁴⁾ přece hned v artikulu XIX. ustanovují, že „ve všech městech pražských, jako i jiných v Čechách, v Moravě, v Slezsku a obojích Lužicích, kde dostatek je lidí náboženství pod obojí, tu nyní i na potomní časy sami pod obojí na úřady konšelské a jiné povinnosti měšťské dosazování býti mají.“²⁵⁾ Jak by potom konšelé pod obojí „nade všemi obyvateli bez rozdílu náboženství ochranu drželi“, jeví výmluvně příklad hradecký. Však přece toto vyloučení katolíkův z městských rad ne-

²²⁾ J. Svátek, Osvěta 1886, str. 673. ²³⁾ P. J. Svoboda T. J. Z kraje hradeckého 60. ²⁴⁾ Slavata II. 202. ²⁵⁾ I. c. II. 205.

bylo bez výminky. XVIII. artikul konfederace dovoluje, „aby v těch městech všech zemí sjednocených, kdež se posavad rada toliko osobami pod jednou dosazovala, na potomní časy polovice osobami pod jednou a polovice evangelickými dosazována byla; však přední osoba jako primas, aneb v těch zemích, kde žádného primasa není, purgmistři ve všech městech muži hodní náboženství pod oboji aby byli.“²⁶⁾

Ale ani tam, kde katolíci z nouze museli dostati aspoň podřízené postavení v městské radě, nebylo jim přáno bez podmínky; každý měl přísahati, že nebude ničeho podnikati proti majestátu a proti porovnání a že odříká se „té v některých sněmích a právích nacházející se výminky v příčině nedržení víry kacířům a rozhrěšení od přísahy, jako i jiných sněmův duchovních ustanovení a nařízení, kteréž dotčeným majestátům jsou na odpor.“²⁷⁾ (art. XII.).

Kdo by nechtěl podrobiti se této přísaze, byl již vyloučen ze všech úřadův vůbec i z rad městských, neboť artikul XIII. určoval dotčnou přísahu za nutnou část kvalifikace k úřadu. Tuto přísahu měl dle konfederace vlastně skládati každý katolík, neboť „žádný pod jednou od nejvyššího až do nejnižšího nemá ve sjednocených, kdež by byli, trpín býti, leč by se podobným způsobem k těm povolením a sjednocením strany svobody v provozování náboženství (!) obzvláště pak k této konfederaci s tím, což nahoře v artikulu XII. doloženo jest, odřeknutím přísahou zavázal“ art. XIV.²⁸⁾ Té svobody v provozování náboženství, obzvláště podle této konfederace! Zda nemá zde pravdu Slavata, když v posudku svém praví: Stavové pod oboji v témž království, jestliže ne všichni, tehdy aspoň přední vůdové jich mezi jinými zlými úmysly a předsevzetími také toto měli, aby víru svatou katolickou v témž království jakž nejvíce býti může, potlačili, a pokud to dovedsti moci budou, osoby katolické pod jednou z téhož království docela vypudili. Nebo hned tehdaž někteří přední z jich prostředku se chlubili, že ačkoliv oni nechtějí vsecky pod jednou z téhož království vypověditi, však že je chtějí tak traktirovati, aby oni sami neměli chuti v témž království zůstávati.“²⁹⁾

Ale nejen v městských radách měli býti katolíci utlačováni a přístup do nich jim zabraňován; protestanté chtěli se zbaviti i menšiny ve sněmu. Menšina sněmovní byla pánům pod oboji trnem v oku a proto jakmile měli v rukou moc, ihned se rozhodli různé katolíky ze sněmu vyloučiti a ponechat pouze „také katolíky“, kteří by buď z pohodlí, buď ze strachu nepřekáželi většině v jejich přáních. Proto dekretuje 89. artikul konfederace, že „stavové a přední lidé duchovní, jako biskupové a těm podobní, kteří by se touž měrou k držení majestátův a výš psaným odřeknutím zavázati nechtěli, dále za žádný stav jmíni a držáni býti, ani také žádného místa v sněmích míti nemají.“³⁰⁾

Poněvadž se vědělo, že žádný uvědomělý katolický šlechtic — o biskupech a jim podobných ani nemluvě — dotčnou přísahu skládati se neodhodlá, bylo zajištěno, že se do sněmu dostanou jen vlažní katolíci. A přece byli již dříve pány sněmu a mohli usnašeti se bez ohledu na několik katolických stavů, jak to beztoho již dříve dělali. Když mělo se jednati o vydání majestátu a jednání se pro odpor císaře i uvědomělých katolíkův zdržovalo, tehdy stavové odepřeli krátce jednati o předlohách královských, a bez ohledu na katolíky se usnesli „na tom, aby se přímluvy ke kurfiřtům a knížatům římským vyslalo (sic) obzvláštními psaními. Kterážto psaní také v shromáždění jich společně čtena a korigována, ano i nížepsané osoby (bylo jich 25) k té legaci zvoleny, vše na náklad země, ačkoliv císař napomenul stavy v tom skrze Rudolfa Trčku, aby takových vyslání zanechali na straně.“³¹⁾ Proti vůli zeměpána usnesla se protestantská většina, aby země, tedy také katolíci,

²⁶⁾ I. c. II. 205. ²⁷⁾ I. c. 204. ²⁸⁾ I. c. II. 204. ²⁹⁾ I. c. II. 215. ³⁰⁾ I. c. II. 211, ³¹⁾ Skála Historie I. 159.

platila na jejich strannické záměry. A když vše to nestačilo k rozdmýchání bouře, kterou by byla cizina tak ráda v Čechách vyvolala, dali se stavové na cestu rozhodnější a začali zbrojiti, aby na císaři majestát vymohli, v pravdě však, aby ho strhli v boj nerovný, v němž by císař i rod habsburský ztratili českou korunu a pánem Čech by se stal německý Anhalt.³²⁾ Jednalo se o to, aby v houfi katolická dynastie byla smetena, tedy o zájem protestantů — a tito byli přece dosti směli, aby celou věc prováděli na útraty katolíků. Katolíci museli přispívati na podnik namířený proti katolickému císaři a proti nim samým. „Majíce pak strana pod obojí lid válečný najatý, ním mnohým pánům obyvatelům království českého, horlivým katolickým duchovním i světským osobám, i lidem poddaným jich znamenité škody dělali, zvláště knížeti z Lobkovic a hraběti z Martinic pro jich obou obzvláštní u víře svaté katolické horlivost k nim velikou nenávisť majíce. Knížeti z Lobkovic na panství roudnickém a hraběti z Martinic na panství smečanském veliké, na mnohomnožství tisíc zlatých se vztahující škody učinili. Nebo několik kompagnii lidu jízdného do města páně Muncifaje pod zámek Smečnem i po všech vesnicích tébož panství smečanského položivše, kvartýrovali a tu je za několik neděl pořád ležeti nechavše, sobě všeho všudy veliký zbytek dávati rozkázali, všelijakými pohrůžkami, láním a zlořečením i bitím nebohé chudé lidi, k takovému hojnému jim rozličných věcí dávání mocně přinucovali, žádnému nic neplatili, všelijaké nešlechetuosti a neřády páchali, lidi poddané, jež tam prve o též vrchnosti své k pravé víře svaté katolické šťastné přivedené, zomysla v té svaté víře jich rozpakovali, a je proti též vrchnosti jich dědičné k neuctivosti a neposlušnosti hanebně posazovali.“³³⁾ A k takovému jednání katolíci museli mlčeti, nemajíce nikoho, kdo by se jich ujal. Císař sám ve své známé nerozhodnosti nevěděl si rady a na konec podepsal majestát k nemalé mrzutosti náčelníků stavovských, kteří již dříve dávali Anhaltovi naději, že bude od nich považován za rádce, vůdce a ochránce a že snad někdy česká koruna královská ozdobi jeho hlavu.³⁴⁾ I když již majestát měli, nerozpustili ihned vojsko najaté, ale konali na radu Anhaltovu nové přehlídky vojska. Na konec však ztrativše udělením majestátu záminku, kterou až dosud svou defensi zastírali, rozpustili najaté žoldnéře. Výlohy na vojsko páčily se na 350.000 kop. Ačkoliv se jednalo o čistě protestantský zájem a ačkoliv katolíci již dříve byli ubytováním jízdy těžce stíženi, přece nerozpakovala se protestantská většina výlohy defense rozvrhnouti na veškerou zemi a tudíž i na katolíky. Menšina marně protestovala proti takovému násilí.³⁵⁾ Většina spokojila se s tím, že pochválila některé vlažné katolíky a jinak zůstalo vše nezměněno. Pěkně zněla slova Budovcova, když 17. října 1609 sliboval: Za to Vaším Milostem přátelsky a služebně děkujeme, zakazující se zase toho všelijakým dobrým a příjemným přátelstvím a volnými službami svými hotově odsluhovati. A znajíce tu Vaši lásku přátelskou vedle takového sjednocení našeho zase, pokudž by toho kdy potřeba nastala, že by se na stranu katolickou také nebezpečí svaliti, my všichni tři stavové pod obojí Vám připomínáme, že proti jednomu každému nejináče než sami sebe a naše pod obojí vlastní náboženství Vaše náboženství katolické každého času chrániti a do nejtěžšího přemožení našeho opatrovati nápomocni rádi býti chceme.“³⁶⁾

Slova byla pěkná, ale skutky je trestaly ze lži, i když nemluvíme o příkoří, kterým výmluvný Budovec hrozil horlivým katolíkům Martinicovi a Slavatovi. I ti jednotliví katolíci, kteří jim pomáhali k dosažení majestátu, a kterým Budovec jménem stavů pod obojí děkoval a jim odplatu sliboval, dočkali se různých protiveství, jak je podrobně možno čísti u P. Jos. Svobody Katolická reformace atd. I. 91.

³²⁾ Gindely Ant. Dr. Rudolf II. atd. II. 7. ³³⁾ Slavata, Paměti I. 338.
³⁴⁾ Gindely, Rudolf II. atd. II. 3 sq. ³⁵⁾ Gindely, Rudolf II. atd. II. 27.
³⁶⁾ Svoboda Jos. Kat. reformace atd. I. 119. a Slavata Paměti I. 417.

Páni Adam ze Šternberka, Adam z Valdsteina, Ferdinand z Donína, Točnick z Křimic, Zbyněk z Hasenburku, Kába z Rybňan, Jan z Klenového Hannewaldt z Enkersdorfu asi s divnými pocity vzpomínali „dobrého a příjemného přátelství i volných služeb“, o kterých se zmiňoval pán z Budova. Jak jim asi bylo, když později viděli, kterak protestanté nejen že „náboženství Jejich Milosti římské pod jednou spolu s Jejich Milostmi“ nejen nechrání a neobhajují, nýbrž největší nepřátelství všemu, což katolické bylo, na jevo dávají? Šternberk, Valdstein, Kába z Rybňan a Jan z Klenového dočkali se bouře, kterou protestanté zdvihli zdánlivě pro porušení majestátu, sami dočkali se nevděku a k tomu viděli, jak jejich souvěrci mají býti nuceni k potupné přísaze, jak jim odnímá místo ve sněmu, nebudou-li po vůli, jak hrozí se věrným katolíkům vypovězením. A nezůstalo při hrozbě. Již 18. března 1619. usnesli se stavové, aby 33 výslovně jmenované osoby a jiní „k nim podobní, kteří se ještě vynajdou v zemi trpíni nebyli, poněvadž žádná naděje býti nemůže, kdyby ty osoby, kteréž jsou stavům ten majestát a jiné svobody zemské skrze své rozmanité praktiky rušili, užívajíce v tom zle svých míst a úřadův, při těch úřadech a povinnostech zůstati, do tohoto království se navrátiti, ano i úřady na sobě míti měli, aby jaký a bezpečný pokoj způsoben býti mohl.“³⁷⁾ (Pokr.)

Počajevská lavra.

Cestopisná črta.

(Dokončení.)

Ráno platí první má návštěva chrámu Nanebevzetí. Jak podivným dojmem působí ty pravoslavné svatyně! Prázdné střední prostranství, ve sloupech, dělicích postranní lodi, zasazena jsou zrcadla a se stropu visí nádherné lustry. Teprv když se porozhlédnu, vidím, že stěny zdobeny jsou obrazy, představujícími veškeré zázraky, jež udály se mocí zázračné ikony Bohorodičky. Vysoká, bohatě zlatem i drahokamy vykládaná „carská vrata“ uzavírají stěnu průčelní. Za nimi, jak známo, odbývá se vlastně hlavní bohoslužba východořecká. Po obou stranách výklenky postranních lodí zdobeny jsou pěknými freskami rozměrů, z nichž jeden obraz představuje křest pohanských Rusů v Kijevě v řece Dněpru, druhý pak „Vítězství Matky Boží nad Tatary a Turky v r. 1675.“ Tu dobu v čase tak zv. války Zbaražské, chan Nureddin, zvěděv o bohatství kláštera dostal se s oddílem Tatarů a Turků až k samému úpatí hory Počajevské, oblehaje ji po 3 dny. Dle pověsti zjevila se Matka Boží v oblacích nad klášterem a poděšení oblehatelé uprchli, neučinivše klášteru nic zlého.

Hlavní sláva Počajeva nalézá se v „carských vratech“ na ikonostasu. Sám ikonostas, jakož i lampa před ním, dary to carů Alexandra Nikolajeviče II. a Alexandra III. jsou pravé divy nádhery a bohatství a jen září drahokamy a zlatem. Na ikonostasu pak ve hvězdě z drahokamů uložena jest divotvorná ikona Matky Boží, stejně drahá i cenná pravoslavným i uniátům. Jeť korunována za doby Basiliánů papežem a v r. 1866. obdarována skvostnou řízou od archijereje Antonína. Každou sobotu po bohoslužbách spouští se po neviditelných stuhách obraz Matky Boží dolů před „carské vrata“ a zbožní poutníci přistupují k jeho líbání. Mezi Rusy, putujícími sem ze všech končin říše, od Volhy, Petrohradu, ba i z dálné Sibíře přimísí se velmi často i některý uniat nebo i katolík rakouský a stejně úctyplně líbá obraz.

A úsměvná, milá tvář přelaskavé Matky přijímá stejně všechny ty polibky a se stopami jich tiše vznáší se opět vzhůru v nádherné své sídlo. — Ještě jednu zázračnou věc chová lavra Počajevská. Jest to stopa Matky

³⁷⁾ Slavata, Paměti II. 219.

Boží, nalezající se pod chrámem v podzemní chodbě ve příkré skále, na níž jedna stěna chrámu směle je vystavěna. Objevení se stopy té ve skále a vytrysknuvší z ní pramen hojivé síly je vlastně původem založení kláštera Počajevského. V šerém středověku, as z počátku 13. století obývali horu Počajevskou ve skalních slujích poustevníci, inokové to z peščerského kláštera kijevského. Tém zjevila se dle pověsti Matka Boží v ohnivé záři a po ní zůstala ve skále stopa její nohy, z níž vytryskla voda, zázračné prý moci uzdravující. To byl podnět ku postavení chrámu kamenného a založení kláštera kolem něho. Stopa dlouho nacházela se pod širým nebem, až r. 1648 igumen Job vystavěl nad ní novou církev, sv. Trojici zasvěcenou a nyní i se soborem spojenou.

Ono z evení se Matky Boží inokům Počajevským zobrazeno je v chrámu reliefovým obrazem z massivního stříbra.

Chodbou podzemní dostaneme se ku skalině, v níž prohloubenina svatě Stopy tkví a voda prýští. Tu zbožní věřící nabírají si ji do nadobek a kropí se jí. Ale ruskému mužiku nestačí pouhé vložení prstů do vody. Oběma rukama nabírá ji a plácá po vlasech, tváři a krku, až mu za oděv teče. Tataž voda prodává se i v knihkupectví klášterním v zapečetěných lahvičkách.

Zbývá ještě ku prohlédnutí dolejší Peščerná Církev, zřízena na způsob katakomb Kijevských. Pod skalním baldachýnem spočívají zde ve stříbrné rakvi kosti igumena Joba kterýž byl prohlášen blahoslaveným v roce 1659. Kijevským metropolitou Dyonisem Balabanem. Překrásnou rakev darovala teprv v r. 1842 hraběnka Orlova Česmanská.

V annálech lavry zlatým písmem zaznamenány jsou několikere návštěvy carské, z nichž každá zanechala klášteru nějakou drahocennou památku v podobě skvostného mešního roucha, či lampy či čeho jiného. Tak hned v r. 1712, kdy jevil se už silný úpadek pravoslavi v těchto končinách ruské říše, meškal zde car Petr Veliký návštěvou. V době, kdy klášter nalezal se v rukou Uiatů, po celých sto let, nezavítal ovšem žádný car ruský počít jej návštěvou. Až teprv v r. 1842 meškal zde car Mikuláš I. a v r. 1859 car Alexandr II., kteří při svých návštěvách obohatili Uspěnský sobor skvostným ikonostasem a drahocennou řízou. Mimo to zaznamenány jsou četné návštěvy různých archimandritů, arcibiskupů a metropolitů pravoslavné církve.

Rozumí se, že as při takovýchto slavných návštěvách objevily se všechen lesk a nádhera lavry v dvojnásobné záři. Slavné průvody vycházely hodnostářům vstříc a duchovní div neklesali pod vahou drahokamy a zlatým krumplováním přetížených rouch, a ze skvostných kadidelnic stoupala libezná vůně drahých kadidel. Snad to všechno mělo dvojí účel: vítat activě hodnostáře a zároveň mu omámit zrak i — čich, aby neviděl a necítil všechno to, co nalezá se v bezprostřední blízkosti pod lavrou . . .

Jen to zkus někdo a kromě návštěvy lavry a noclehu v hostinci zajdi si také trochu do městečka. První bude, že se propadne do nějaké tůně bláta nebo prachu — dle povětrnosti — a z té ho vytáhne ne jeden, ale hned asi dvacet přechočných (v naději na výdělek) židků, špinavých a páchuoucích česnekem až běda, v usmolených kaftanech a podezřelých pejsů, kteří všichni v hromadě brebentíce začnou mu při té příležitosti nabízet své zboží a potáhnou ho ku svým krámkům, bídným to dřevěným boudám, z jichž pozadí co chvíli vystřelí hlava nějaká odporná, blikající židovka s nitěnou parukou. Před boudou v příkopě, přes nějž je položeno prkno, aby přec byl vstup do „krámu“ slušný, a v němž hníje na sta odpadkův váli se polonahé děti svorné a klidně spolu se zamazanými štětináči. Ploty a střechy rozedrané, okénka vytlučená, zalepená papírem a nadevším atmosféra přímo pekelná. Kdo z mých čtenářů cestoval ruským Polskem ví z vlastní zkušenosti, že nelicím přepjatě, hledě dělat vše horším, naopak bude vědět, že ještě leccos zamlčuji.

Snad to jinde na jiném místě tak nepůsobí. Měl jsem příležitost žít v úplně židovském městečku nedaleko Křemence po nějaký čas a dosti z blízka jsem si tu všechnu orientální zbědovanost prohlédl, ale přiznám se,

že mi nikde nebyla tak odpornou jako zde v sousedství té těžké nádhery a pýchy bohatého kláštera.

Tak mi napadla skromná myšlenka či návrh, jež bych rád ku konci své pouti Počajevské předložil: Nebylo by prospěšnějším, aby ta mocná „bašta pravoslavní“ postavená proti „nájezdům latinstva a uniátství“ všimla si také trochu oné nebezpečné invase židovské, jejímž vlivem mění se nejrozkošnější kraje, utěšené vesnice a městečka brzy v pouště vyprahlé nebo v pelechy nečistoty a semeniště morových nákaz? Vyobcování židů z blízkosti lavry a upravení městečka by jistě i pravoslavnému lidu, lavru navštěvujícímu, lépe prospělo než neplodné pomlouvání Basiliánův, jak se to děje v knížkách, vypisujících „krátké děje Počajevské lavry“, prodávaných v klášterním knihkupectví.

Lavra Počajevská stojí za návštěvu a podívanou. Je krásná, nádherná, všestranně zajímavá a jízda k ní ze stanice Rudňa Počajevskaja příjemná i romantická, ale jen radím každému co nejupřímněji toto:

Přijet do Počajeva co možná pozdě večer, ráno prohlédnout lavru, projít také ještě klášterní starý sad, ale pak ujíždět se zamhouřenýma očima a otevřít je, až když les šumí nad hlavou. Pak zůstane v paměti všecko to zlato aspoň — čisté.

V době pokroku.

Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček.

(Dokončení.)

„Ano“; ale teď už dlouho nekouřím“.

„Kolik je vám let, pane Drahotě?“

Právě mi bude padesát“.

Nesmíte meškati ani den; jeďte hned ráno do Prahy na kliniku. Malá operace bude nutná — neměl jste tak dlouho čekat.“

„A co to je, prosím vás?“ otázal se Drahotě.

„Nu, teď vlastně ještě nic; snad se tomu dá ještě zabránit. Jenom se příliš neoddávejte obavám a buďte dobré mysli“.

Drahotě doktorovi poděkoval a rozloučiv se s ním, odcházel do stavení. Chtěl hned konati přípravy na zítřejší cestu.

Johanka trnula strachem; soudila z doktorovy řeči, že otec jest v nebezpečí.

„Prosím vás, Františku“, tázala se, když zůstali sami, „jaká je to nemoc? Vystůně se tatínek?“

„Drahá Johanko, život lidský jest v rukou Božích“.

„Co tím chcete říci?“ Je s otcem tolik zle“?

„Nemohu vám říci nic jiného, nežli co jsem řekl jemu. Kéž by jenom nebylo pozdě“!

„Tedy je to tak nebezpečné? Prosím vás, jaká je to hrozná nemoc? Povězte mi to“!

Mladý muž chvíli váhal. „Slibte mi, že to otcí nepovíte — a vůbec nikomu to neříkejte — a buďte statečnou. Před otcem nedávejte na sobě znáti obavy“.

„Slibuji — všecko učiním“.

„Nuže, je to počátek hrozně nemoci — rakoviny. Modlete se, drahá Johanko; mohl by ovšem ještě nastati příznivý obrat — ale buďte připravena na všecko. A dlouho to může trvat“.

Johanka se dala do pláče. Pospíchala hned k otcí — umínala si v té chvíli, že ani na chvíli ho neopustí. Poděkovavši doktorovi a rozloučivši se s ním stisknutím ruky, odkvapila domů.

Doktor Brodecký smutně odcházel. Knihu, kterou byl Johance přinesl, odnášel domů.

X.

Uloženo jest lidem jednou umřítí. — Kdy a jak, neví nikdo.

Jsou nemoci, které by mohly býti nazvány dlouhým umíráním. A takovou nemocí byla nemoc Drahotova

V Praze zůstal několik dní. Malá operace byla vykonána a pomohla — na čas. Bylo pozdě. Pod jazykem nalezen již malý vřed, který pomalu rostl.

Rakovina jazyka! Strašná nemoc!

Z počátku ještě to bylo snesitelné, ale když nemoc postupovala a nemocnému plnila se ústa hnisem, zdálo se to být nesnesitelné nejenom nemocnému, ale i těm, kdo byli kolem něho. Ale člověk snese mnoho, když musí.

Jsou lidé, o nichž možno říci, že jsou vtělené zlo. A jsou zase lidé, o nichž možno říci, že jsou vtělená dobrota — světci.

Takovou světicí byla Drahotova dcera.

Když nemoc jevila se patrnějšími známkami, a čeládka, Barbora, ba i vlastní syn štilili se býti nemocnému na blízku — tu ona jej přiměla, že se ubytoval v jejím pokojíku. Stala se mu nejtrpělivější a nejlaskavější ošetřovatelkou.

Ob čas přijížděl doktor z města; léčiti nemohl; jenom radil, co má nemocný jísti — pokud bude moci — jak vymývatí ránu a vůbec pečovati o čistotu.

Zápach, před nímž každý utíkal, naplňoval celou světničku, ale to dobrou dceru neodstrašovalo; ani nepomohly domluvy doktorovy, aby se trochu šetřila a pamatovala na vlastní zdraví. Neopustila otce ani na chvíli. A on jí tiskl ruku, měl oči zalité slzami a stále opakoval: „Jak jsi dobrá! Bůh ti to vše odplatí.“

Někdy vešla nahoru i Barbora — ani ne z útrpnosti, ale ze zvědavosti. Kdysi se zeptala doktora, jak je s nemocným, zdali se uzdraví.

„Zdali se uzdraví? Máte rozum?“

Kdykoli přišla Barbora, nemocný se odvracel — pohled na ni byl mu protivný. Johanka ji požádala, aby se před nemocným raději neobjevovala.

„Tak — teď mne nechce vidět!“ zvolala Barbora — „ale dříve o mou společnost stál! Však já si s ním promluví!“

Darmo jí Johanka bránila; Barbora zlostně přikvapila do světničky.

„Jdu se vás zeptat, zdali jste již udělal testament — a co jste mi odkázal?“ spustila na nemocného.

Ten se odvrátil a zaúpěl. Jakoby se mu byl zjevil zlý duch. Johanka darmo před ní spínala ruce, aby otce ušetřila.

Karel byl na dvoře a uslyšev křik přikvapil nahoru a vyvlekl hospodyní násilím z pokojíku.

„Já mám právo na dědictví jako vy!“ sípěla Barbora. „Nemyslete si, že se dám odstrčit!“

„A vy si zas nemyslete, že jste zde ještě tím, čím jste bývala! A abyste to nemyslila — v tu chvíli ať jste odtud!“

„Snad mne vyháníte, ne? To si počkáte!“

„Nepočkám ani chvíli. Vy rušíte klid nemocného, jehož má nejvýše zapotřebí — a proto vás tu déle nestrším“

Barbora tomu ovšem nechtěla rozuměti. Karel zavolal čeledína a děvečku, ukázal jim její věci a poručil, aby je vynesli před vrata. Potom Barboru vyvedl ven a zavřel dvéře.

S kletbou opouštěla zahanbená ženština dům, kde zanechala svoji dobrou pověst. Karel nařídil starší děvečce, aby zatím pečovala o domácnost.

Johance se odchodem Barbory ulehčilo. Nyní jí nikdo nevyrušoval. Ošetřovala otce, těšila ho a přečítala mu knihy zbožného obsahu.

Nad lůžkem nemocného visel památný kříž, jež mívala nad postelí jeho manželka. Často prosil dceru, aby mu kříž podala. Tiskl jej k sobě a líbal, jakoby jej chtěl odprositi za urážku, již se proti němu dopustil.

Drahota hledal kříž . . .

Johanka se mu několikrát šetrně zmínila, chtěl-li by se dáti zaopatřit, ale on vždy vrtěl hlavou: „Ještě ne — snad ještě bude pomoc.“

Již sotva mluvil — jen s velikým namáháním a nesrozumitelně — ale bál se smrti.

Kdykoliv doktor Brodecký přijel domů, vždycky navštívil Drahotu a těšil ho i jeho hodnou dceru.

Drahota zpozoroval, co se děje v srdcích mladých lidí. Když o Vánocích mladý muž opět ho navštívil, on mlčky vložil ruku své dcery do ruky jeho. Potom si přál, aby ho navštívil jeho otec.

S podivnými city vkročil starý učitel do příbytku nemocného.

„Ublížil jsem vám — odpusťte mi,“ šeptal sípavě Drahota. Některé zvuky již jen naznačoval pohybem rtů — jazyk byl zcela zničen hroznou nemocí. Sotva mu bylo rozuměti.

„Odpouštím, ze srdce odpouštím, sousede,“ řekl vážně stařec, „jako doufám, že i mně Bůh odpustí.“

„A Johanku přijmete — za dceru.“

Slzy zalily nemocnému oči — i starý učitel slzel, a jen stisknutím ruky si pověděli, že si rozumějí.

Života Drahotova bylo již na mále. Potrava byla mu již vpravována do úst po nějaký čas, nyní však mohl přijímati již jen potravu tekutou. Byl vyhublý a podobal se takofka živé mrtvole.

Drahota přál si býti zaopatřen . . . hledal Krista.

I zbožná dcera Drahotova ve stále úzkosti na něco zapomněla, jako zapomněl její otec.

Přišel kněz přinášeje mu poslední útěchu. Drahota se vyzpovídal — bylo na něm viděti nejhlubší pokoru a lítost, obdržel rozhřešení — ale když kněz chystal se mu podati Tělo Páně — nemocný zavrtěl hlavou. Pravicí bil se v prsa, levou ukazoval na ústa — obličej se lítostí svíral, slzy řinuly se proudem ze zapadlých očí, prsa se dmula a bolestné sténání ozývalo se světničkou. Drahota křečovitě spínal ruce — ale marně!

Rád by byl přijal těžce uraženého Krista — ale nemohl. Jeho jazyk, jenž vyřkl rouhavá slova, byl již docela zmizel.

Hluboce dojatý kněz, uloživ Tělo Páně do schránky a drže je před očima nemocného, dlouho se modlil.

* * *

Když Drahotovi v poslední masopustní den zvonili umíráčkem, mnohý z jeho přátel, a snad každý z těch, kdo před rokem byli s ním v hospodě, vzpomněli na jeho slova.

Barbora na pohřeb nepřišla, ale když byla projednávána pozůstalost, dostavila se se dvěma dětmi, jež měla na vychování v Praze. Žádala pro ně dědictví po otci, ale nedostalo se jim ničeho. Karel a Johanka obdrželi jen podíly po matce — ostatní stačilo po prodeji statku právě na zaplacení dluhů.

Johanka stala se po roce šťastnou chotí doktora Brodeckého. V bolu, jež cítila pro otce měla tu útěchu, že zemřel jako pravý kajicník.

Karel si koupil menší hospodářství a pojal za manželku zbožnou dívku ze řádné rodiny — dceru chalupníka Rousáka. Od smrti otcovy změnil se velice a stal se horlivým křesťanem. Rozumní nyní osvětě a pokroku poněkud jinak: z osudů svého vlastního otce poznal, že pravý pokrok je ten, k němuž vede svaté náboženství.

Časové zprávy.

Z poslední doby. Nejvýznamnější událostí z poslední doby je prohlášení zvláštní katolicko-politické strany na Moravě. Jak máme tuto věc posuzovati? Nebude-li následovati skutek a úspěch, nezmůže-li se tato nová křesťanská strana na skutečný nějaký vliv a nezíská-li slušný počet poslanců, pak byl to krok nejen zbytečný ale i nemoudrý, který dal jen našim nepřátelům příležitost k urážkám a útokům, a pomohl jim trochu z vlastní mizerie. Topením a pranýřováním, ve kterém jsou mistři, přišli vlastně k moci a vchovali k tomu i lid. Bude-li krok mít úspěchu a utvoří-li se slušná katolická strana, bude to veliké dobro, ale jako ideal ani to nelze považovati. Idealem zůstane ne boj, ale mír, jedna strana, která by stála na zásadách křesťanských, majíc leda jen podřízené odstiny. Dvěma stranami s vyslovenou náboženskou tendencí zůstří se i protivy. Cesta k tomuto idealu není snad jiná, leč utvoření vlastní strany, ku které konečně i v Čechách musí dojíti. Nestane-li se tak mohutným lidovým proudem jako ve Vídni pod vlivem mohutných a uvědomělých idejí a hesel, bude to umělá věc a bez trvanlivosti. To se může ovšem státi náhle, najednou, ale vyznáváme, že máme malé naděje. Dávno ještě není ten duch mezi námi, i mezi těmi uvědomělými, který vede k horečné nadšené činnosti. Pracovníků je hrstka, kterým mimo to ohledy bojácny, úzkostlivý duch, nejistota v mnohých otázkách, a jiné věci stojí v cestě. Bez literatury a žurnalistiky není strana možná. Jaké jsou tu u nás ještě nedostatky! A mnoho jiných je tu ještě věcí mezi námi, které bylo by nutno dříve zorganizovati. Nepřátelé naši znají naši slabost a znají i lid. Důkaz je v článku „Nár. Listů“ ze dne 30. května. O posledním židu, o internacionálním socialistovi neosměli se tento židovsko kapitalistický list tak surově a neomaleně psáti jako o nás. Tento list, který běže židovské, maďarské a jaké vůbec se naskytnou úplatky, který je listem výdělkářským jak dokazuje stále se podřizování modním náhledům, tento list, jehož některý redaktor má mnoho tisíc zlatých služného mimo ve-

dlejší důchody, vyčítá nám bažení po majetku, nám kaplanům s 350 a farářům se 700 zl. Tento list, který provozuje nejhroznější samovládu, kde se to dá, ubíjí, jinde zase zbaběle utíká, který jako turecký satrap chce diktovati každému své zásady, který sáhá i do svědomí jeduotlivcům, nám, kteří dues už ani kostelníky nesmíme si sami ustanovovati, kterým se i v kostele poroučí skrze nějakého radu, kteří i ve škole jsou podřízeni učitelům, tento list vytýká nám touhu po moci a po království tohoto světa. Ať někdo hledá bezprávnějšího státního občana nad kněze, hlavně kaplana. Tento list, který dnes odporučuje pravoslavi, zítra kalvinismu, potom husitství, který koketuje s německou levicí, z vlastenectví dělá kšeft, který za trochu radikalismu svobodářského rehabilituje kohokoliv, vytýká nám zcela neomaleně nevlastenectví, nám, jichž stav vůbec je založen na idealních snahách lidových. Tento list, který jako Jerusalemsťi fariseové pranýřuje, volá „lid! lid!“, který ho fanatisuje jako titěž fariseové proti tomu, jež nenávidí, ať je to osoba tak vznešená jako Rieger, nebo celý stav, ovšem nemá li vlivu, který právě jako fariseové z té pouliční luzy tvoří si svou fanatickou klaku, tento list, který vlastenecky se kroutí, ale pěstuje jen kult několika osob, zcela neomaleně a bez trestu nadává nám do očí fariseů. Tento list který padá v prach před kapitálem, který umlčuje vlastenecké lidové řeči Luegrovy, ale koketuje s levicí, prohlásivši se jedině za stranu kapitalistickou, to jest výdělkářskou — nikoliv za vládní nebo rakouskou a p., který není nežli listem buržoasie a advokatů, který klaní se samoděržaviu ruskému a obdivuje se nejen ruskému policajtu, ale ho i nápodobuje, vytýká nám nedemokratičnost a mnoho jiného ještě. Za to Komenského prohlašuje za křesťana, toho Komenského, který měl lásku leda jen ku své jednotě, který kde kterého nepřitele i Turka volal na Rakousko a Čechy, pokud byly katolické, který k tomu užíval podivných proroků, jako Drabika, který v lux e tenebris fanatismem a nenávistí téměř

se zžiral, který zradil i své přátele, jako Lešno, tohoto Komenského problašuje za stokrát lepšího křesťana nežli všechny řečníky na katolicko-politických jednotkách. Pak snad i pisatel jedovatého pamfletu v „Národ. Listech“ ze dne 30. května, mluvící o úřadě kněžském jako o sprostém kšeftu a zisku, je křesťanem a celá redakce nějakým sborem apoštolským. Že mladočeská strana není křesťanská, přiznala sama. Dokud neodvolá známé ony odstavce sjezdu Nymburského, dokud nezastaví jisté agitace ve východních Čechách a j., zůstane protikřesťanskou, vlivem ideí protestantsko-německých zotročenou stranou. — Než dosti toho. Chtěli jsme jen poukázati na to, jak musíme býti bidni, když toto vše beztrestně smí se říci ve tvář celé straně, straně, která se domnívá býti první inteligencí v národě. Jiného není možné: buď mravní úroveň „Nár. Listů“ je na vyšší podomka který byl právě pánem kopnut se schodů, anebo jsme skutečně tak smutně bezmocni a nezorganizováni, že se proti oné sprostotě ani brániti nejeme s to. A tak tvoříme velkou stranu v národě? Je to možné? Přáli bychom si, abychom se mylili. — Utvořila se národohospodářská společnost, která chce sledovati praktické povznesení národa. Ustavující schůzi měla v neděli dopoledne (na svátek nejsv. Trojice) v čas služeb Božích. Patrně má společnost cíle nejen materiální, hmotné, ale i materialistické. Na každý způsob je šlapání Božího přikázání, které zároveň má veliký socialně-hospodářský význam, špatný začátek k povznesení národa, který právě více nežli krisemí klesá vadami vnitřního života. — V politice je celkem pokoj; došel nám rozum. Snad Pán Bůh naší slavné delegaci přece zas vnukne nějakou myšlénku. Do té doby musíme čekati ovšem i se svým politickým referátem. — Ve Vídni to míní s antisemitismem do opravdy. Nechtí přijati do rady židů. Zajímavo je, že naši liberalové neosmělili se pro popularitu antisemitského proudu zcela bez obalu proti tomuto „zkrácení“ židů vystoupiti. Skryli se jen za zákon o „rovnosti všech.“ —

Zprávy národohospodářské. Náš zkosnatělý a zastaralý system berní má dostati nový kabát. Je sešit z všelijakých kusů barev nejkřiklavějších, ale

přece to bude něco nového. Hrabě Badeni, jenž teprve po přijetí volební reformy dostal appetit na nejnezáživnější kousky svých předchůdců, je určen k tomu, aby konečně provedl reformu daní a poplatků v Rakousku. Co se těchto posledních týče, vyzvány byly před nedávnem různé korporace (zvl. obchodní komory) a autonomní i státní úřady za příčinou podání příslušných návrhů na změny, doplňky atd. Že při tom poplatníci, ta „misera contribuens plebs“, stkvěle nepochodí, je jisto. Reforma daní dále připravována již dávno. Šlo stále o to, kde berní šroub přitáhnouti, aby kryty byly stále víc a více rostoucí výdaje veřejných hospodářství. Mají to býti daně přímé (pozemková, domovní, výdělková a daň z příjmů) či nepřímé? A v tom kolísá vynalézavost ochránců státního důchodu. Dunajewski jako ministr rovnováhy byl dosti vtipným k tomu aby poznal, že na daních přímých již ničeho vytlouci se nedá; pustil je tedy se zřetele a snažil se získati si přívržence pro zreformování recte zvýšení daní nepřímých, zdražujících spotřebu nejširších vrstev lidových. Za Steinbacha nastoupena skoro cesta opačná a přišly tenkrát na řadu daně přímé, a sice takové, jež si měly vzíti na mušku kapitalisty a majitele velkých, samo sebou rostoucích důchodů, kteří dosud buď nic anebo jen velmi málo o daních vůbec slyšeli. Nebude tuším nikoho, kdo by popíral, že vzdor tomu, že Steinbachova berní oprava, ač byla fiskalistická — a to jsou a budou berní „reformy“ snad vždycky — byla přijatelnou. Nastoupil „rozený“ a „reformní“ finančník Plener, předělal do jisté míry reformní předlohu předešlou, a nestaraje se ani mnoho o rozpočet, předložil svůj opravený návrh říšské radě. Leč spojená opposice a zvláště obstrukce mladočeská pětihodinnými řečmi zvítězila a reforma propadla. Přišel Badeni, a ten se svým krajanem Bilińským dal se do práce, a poněvadž zvláště tento poslední také peněz potřebuje, vytažena oprava na světlo denní a dána na „mlýn“. Tenkrát opposice ve sněmovně, která trpí již marasmem se ztratila, a obstrukce našich českých zástupců rovněž, tak, že na konec stal se div divoucí, a oprava berní přijata. Staré daně z výdělku a příjmu se rozdělují, a místo nich nastu-

puje všeobecná a zvláštní daň z výdělku a daň rentová mimo osobní daň z příjmu, jejíž přebytky, jak Biliński stále hodným poslancům dokazoval, určeny k tomu, aby ulehčeno bylo zvláště tížím daně pozemkové, pak domovní a výdělkové, a konečně — známý čl. XIII. předlohy — ve prospěch zemských fondů, hlavně českého, začez tento musil se vzdáti přirážek zemských k nové dani osobní. Zminky ještě zasluhuje, že Biliński při této příležitosti chtěl si udělati dobré oko u zemi, ujištnje, že se musí skutečně ve prospěch chatrných zemských fondů (viz usnesení zemského výboru českého) něco učiniti, a že stát má v úmyslu později realní daně vůbec zemím ponechati (v Německu gruntovní daně není, osvědčili-li se daň příjmu osobního.*) Nikdo by nevěřil, jak dobré zastance mají mezi jinými též naši slováckové, dráteníci slovenští, u naší obchodní správy. Na základě ministerského nařízení ze dne 20. dubna t. r. zakázán podomní obchod v Praze a obvodu. Výjimkou nevztahuje se nařízení na zvláště chráněné drnhy těchto malospekulantů (zminěné dráteníky, rudohorské krajkáře a p.) a pak na prodej zboží denní potřeby (mléko, ovoce, zelenina atd.). Proti tomuto sumárnímu odbytí vystoupil spolek na ochranu podomních obchodníků ve Vidni, svolal schůzi interessentů, a a již dne 27. t. m. objevila se u hrab Badeniho a druhý den u min. Glanze deputace z Prahy, žádající buď odročení neb omezení zákazu. Oba slíbili, že — atd. Od 1. července t. r. má nařízení nabýti platnosti; což u těch, kteří zaplatili daň za celý rok? — Výbor pro sestátnění dráhy severozápadní je s prací „fertig“. Výsledků jednání jeho sotva mělo jakých mimo kursovní kotrmelce na burse, kde ve chvílích pro sestátnění příznivých haussieři pečlivě starali se o to, aby stát akcie si zasloužil. Ovšem že na pověsti opačného obsahu tyto zase klesly. Známo, že české dráhy většinou dobře, ba i velmi

*) Při kontingentování daně gruntovní pak po velkém nářku a malování bližícího se deficitu Bilińským přijata sleva 2¹/₂ mil. (místo 1¹/₂ mil.) a revisi katastru a přijetím nového zákona o odepsání daně gruntovní následkem živelních pohrom, ohledně čehož se nyní skutečně nouze poškozeneho nevyžaduje, zatím dílo končí.

dobře jsou situovány. Méně příznivé vyhlídky jsou pro české dráhy obchodní, které ve vydané právě bilanci za uplynulý rok vykazují v hlavní položce, položce zisku, nedorozumění se stejnou položkou roku minulého. Čistý zisk jest tentokrát o 41% menší, takže ani nutný obnos na zúrokování a umožení části priorit kryt není. Státní dráhy dle smluv zde vypomáhají. — V zasedání železniční rady v let. květnu, prvním za samostatného ministerstva a posledním dle staré organizace železniční, upozorňovali dva zástupcové čeští ministra na brzké svolání enkety ohledně tarifování chmele. Poslední dobou stále se natiká, na klesání obchodu s českým chmelem, druhdy tak kvetoucím a výnosným, jež zaviněno jednak známým falšováním, jednak tarify železničními. Pomoc čeká se od zákona nedávno přijatého proti nesprávnému udávání jakosti a množství zboží v obchodu, a pak od zavedení nových tarifů, jež by zasílání chmele v naší říši samé usnadňovaly. Snad by se potom náš chmel do Uher a Štýrska neposýlal přes Německo, resp. Bavorako. — Učiněna minule zmínka, že Proskowitz, člen levice, ve výboru národohospodářském přimlouval se za zřízení kanálu dunajsko-oderského. V sezení poslanecké sněmovny dne 29. m. m. podal v té příčině obšírné vypracovanou zprávu a žádal, aby vláda co nejdříve vyjednávala s cizí společností nebo sama věci se chopila a vypsala půjčky. Jedná se mu o kanál již jmenovaný a pak o nově projektovaný dunajsko-moravsko-labský přes Olomouc, ač není pochyby, že suad konečně i projekt dunajsko-labský stává se akutním — Ze zprávy poštovní spořitelny za rok 1895, jejíž činnost rok co rok, a zvláště poslední léta, stoupá, zřejmý je vzrůst i co do činnosti spořitelni i checkovní a clearingové. Roční obrat v checkovním styku činil 2970 mil. zl. a z toho 32.5% docela bez použití hoto- vých platidel zapláceno a vypláceno odepsáním. Čistý čisk činil 1.341 mil. V Čechách připadá na 1000 obyvatel 44 ukladatelů. Škoda, že z jazykových důvodů ztrácí ústav obliky! — Dočká-li se akce na snížení telefonních poplatků výsledků, už nyní pochybujeme, poně- vadž stát i v příčině pošty listovní lípi na dosavadních tarifech, ač zde zvláště

liberecká obchodní komora o zlevnění se zasazuje.

Církevní drobnosti ruské. Poněvadž ruský klerus ve městech je velice bohatý a jsa ženat podléhá ovšem značně modě a zvykům té lepší společnosti, touží jako pravý buržoa též po letním bydlení, které na Rusi je rozšířenější než kdekoliv jinde. Od začátku června až k září trávivali tudíž s rodinou příjemný život ve venkovském zátiší, nechávajice se zastupovati najatým bludným jerejem. Poněvadž se toto zastupování stalo dosti výnosným femeslem, nebylo o takové bludné jereje nouze, jen že bohnžel každou chvíli se z některého vyklubal povedený podvodník. Zvyk letních bytů nelze ovšem u kněží s 20.000 rublů ročně a u rodin patřících k prvním v buržoasii, jen tak zapověděti; vyžaduje se tedy legitimace a schválení zástupců. Při tom si vzpomínáme na hanebné urážky a nadávky „N. Listů“, kterým pravoslavné poměry jsou idealem, a na jejich potupy o „kšeftě“ kněžském a o klerikální moci. V celé Praze nenajde se ani mezi prvními, už sestarálymi faráři jediného, který by mohl žíti jako prostý městský duchovní ruský. Tu dřinu, které vyjma snad asi dva, všichni musí snášeti, nevzal by na sebe nejposlednější ruský baťuška. A toto práci skoro vesměs sedřené, špatně placené — až na malé výminky ovšem, — kněžstvo, zvláště kaplani, které nemá ani dost prostředků, aby si mohlo opatřiti vedle odborného vzdělání onoho, kterého tak zvané lepší kruhy na něm žádají, a jež nabývá se cestováním, uměním, sledováním literatury a p., musí si dávatí libiti stále urážky i z tak vážných listů, jakými mají býti „Nár. Listy“, otevřené urážky fariseů, kšeftovníků, nekřesťanů. Kněžstvo naše konečně samo je částečně vinno. Kdežto ruský klerus hledá v lidu a ve své literatuře oporu a moc, my zrovna těchto dvou činitelů zanedbáváme a všecku starost a zodpovědnost přenecháváme Pánu Bohu a náhodě. Ani tak daleko jsme to nepřivedli, abychom rozlámali kalvínská a luterská pouta, kterými i intelligence naše je spoutána. — Mezi výtečníky z oboru svrchu uvedeného platí Arméni. Právě chytili jednoho, který ukazováním kosti z oslice, na níž Kristus Pán jel do Jerusáléma, vy-

dělal si na ruském venkově 20.000 rublů. Podobná femesla se na Rusi ještě vyplácí — O ruské korunovaci a jejím významu přineseme později pojednání.

Literatura.

Velkolepé dílo **Církev vítězná**, sepsané dp. Fr. Ekertem, farářem u Matky Boží Sněžné a vydávané dědictvím sv. Janským, blíží se svému ukončení. Právě vyšel svazek třetí (číslo podílu 83.). Od světské literatury, která mluví o každém škváru literárním, zůstane i takové dílo, jakým je „Církev vítězná“, nepovšimnuto i nedoceněno. Tím vděčnější musíme býti spisovateli my, kteří znamenitou jeho cenu literární, historickou, kulturní a náboženskou známe. Ekertovo dílo je veliké objemem. Tři objemné svazky již vyšly, práce to mnoholetá. Čtvrtý, poslední, vyjde v některém z příštích let. To dílo bylo napsáno vedle práce úřední, vedle horlivého kazatelství a různých jiné činnosti. Dílo je psáno prostým slohem. Jednoduché, prosté věty, biblicky prosté. Ale při tom čeština ryzá, sloh srdečný a lbitý, přísna logičnost ve vypravování, nikde žádného opakování. Jen mistr slohu a mistr spisovatel dovede tak psáti. On skryl moderní stkvělost díce za prostotu, popularnost a průzračnost. Tu oběť přinesl spisovatel lidu a církvi. Ale právě, že i v té prostotě a nehle danosti slohu jeho česká řeč a jeho srdce slaví triumfy, ukázal se pro toho, kdo tomu rozumí, mistrem. Dílo páne Ekertovo je kriticko-historické. U mnohých životopisů to nešlo, zvláště u cizích a starých světců; za to životopisy slovanských a domácích svatých jsou virtuosní kousky práce populárně historické, vlastenecky-katolické. V tom překonal dp. Ekert všecky dosavadní spisovatele, a bude dlouho trvati, než někdo ho jen i dostihne. Ale proto nemělo by býti vlastenecké a katolické rodiny bez tohoto díla, jemuž málo i podobných, v němž katolik, vlastenec, historik a rozumný asketa, znatel české duše, muž se zdravým a širokým rozhledem podali si ruce. Po stránce asketické byly obtíže nemenší při stejnosti látky a jednotvárnosti životu starších světců, legendami stejně sestřižených. I tyto obtíže spisovatel stkvěle překonal. Ne-

máme vůtec dosti slov k chvále a uznání. Sv.-Janské Dědictví tímto dílem postavilo si pomník věru znamenitý a vyšinulo se na první stupeň mezi všemi ostatními našimi literárními spolky. Velikou zásluhu o to má hlavně předseda jeho kan. dr. Sedlák, duch rovněž otevřený a vnitřní. Není pochyby, že dílo vykoná nesmírně mnoho dobrého. Sami jsme pocítili jeho vliv. Kdybychom ho tak v 100.000 exemplářích mohli rozšířiti, však by království Boží u nás vzkvetlo. Kde kdo můžeš, získávej dědictví sv.-Janskému příteli a žádej hlavně dílo „Církev vítězná“. — **Španělská inkvizice a její hrůzy** je pěkná brožurečka z pera p. Jirouška, redaktora „Dělnických Novin“. Ukazuje, jak pilným studiem i prostý dělník o mnohé otázky dovede si získati pěkný rozhled. Katolický lid bude mu vděčný. Že se ani pádnými důkazy Jirouškovými helveti, svobodáři a různí ti „Vrány“ Pravdové a Pravoslavové nedají umlčeti, rozumí se samo sebou. Vždyť vědí, že lhou. Lhou tak dlouho, pokud to jde, a když už to nejde, vyhlou si zase něco jiného. Vždyť smysl jejich života je jediná idea, nenávisť ku katol. církvi. Jirouškovi ale zůstane zásluha, že proti těmto hlupcům a lhářům měl dosti odvahy vystoupiti. Užil i vážných historických děl „Křišťákovy velké dějiny“, Hlavinku Borového a j. — **Slov pravdy** došly nás čísla 7., 8., 9., 10. Drastický obrázek Kopalův „Vědik a Věfik“, varovný a výborně časový obrázek Vaníčkův „Rodina opilcová, poučení Hoffmannovo „pryč s konkubinátem“, pro Prahu a její předměstí svrchované nutné a časové, a pana n. řizná a upřímná „Pravda o pokrokářích“. Doporučujeme nejvšeleji Črty jako poslední jen honš! — Neméně doporučení hodna je brožurečka dr. Řeháka **Kde jest reformače**. Jen tak lze zlomiti konečné ty blbé předsudky, lidské mrav-

nosti a intelligence tolik nedůstojné, o reformaci. Cena 10 kr. — **Mojžiš**, lrdinská báseň od B. M. Kuldy, kanovníka vyšehradského. Poněkud starší veršování, ale má též své zajímavé a poutavé stránky. Vypravuje ve váznaném slohu biblickou historii o Mojžišovi. Cena 60 kr.

Drobnosti.

Řízná odpověď. Jednoho dne vešel důstojný farář smíšené osady do hostince, kde se již několik radních se starostou vesele při sklenici plzenského bavili. Nalezal se tam též protestantský kupec, který měl u sebe psa, jehož Papežem nazýval „Papeži sem, na, Papeži chleba“ — tak to šlo každou chvíli. Přítomní katolici pravili k faráři: „Slyšel jste, pane faráři?“ — „Ano, slyšel jsem.“ — „A nenamítnete nic proti tomu?“ pravili dále — „Ani mne nenapadne“. odpověděl kněz; „my, katolici, máme svého papeže v Římě; a co jest mi do toho, myslí-li tento pán, že jest onen papež u kamen dobrým pro jeho církev“ — Hosté se smáli; kupec ale, zaplativ, brzy se vzdálil.

Nedbej ani na hanu ani na chválu. Ku sv. Makariu přišel mladík a děl: Otče, dej mi radu, jak bych blažen býti mohl. A světec mu odvětil: Jdi na hřbitov a tam mrtvým laj. Mladík šel a tak učinil. Potom se vrátil ku světci zpět. Nu, co ti na to dělí? tázal se. Ani slova na mé urážky neodpověděli. Dobře, jdi tam zítra zas a nyní je chval. Stalo se. Mladík dával jim ta nejsladší jména. Nu, co ti odpověděli nyní, tázal se ho opět svatý Makarius. Ani slova — odvětil jinoch. Na to pravil vážně svatý kmet: Tys jim lál, ale oni na to nedbali, tys jim chválu vzdával, ani na to neodvětili. Poznal jsi to sám. Chceš-li býti šťasten, a spasen, jdi a buď takovým, jako oni. Nedbej, jako mrtví tito, ani na chválu, ani na hanu lidí a budeš vysvobozen.

Obsah „Obrany“ :

Anketa o ženské práci v Rakousku. — r. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Krojher, kaplan. (Pokračování.) — Počajevská lavra (Cestopisná črta. (Dokončení.) — V době pokroku. Obrázek ze života. Napsal Václav Špaček. (Dokončení.) — Časové zprávy. — Literatura. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskarny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisku, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Třetí Řím.

Kdybychom měli naznačiti dvěma slovy hlavní myšlenku ruských církevních listů a jich slavnostních článků, u příležitosti korunovace cara Mikuláše II. uveřejněných, nebyli bychom na rozpacích, ačkoliv zdál by se to úkol bizarní. Ta dvě slova by zněla: Moskva, třetí Řím. Čím druhdy lichotili Řekové Rusům, žebrajíce na nich pomoc peněžitou i vojenskou, sami zůstávajíce horečně žárlivi na slávu a význam Cařihradu, svého domnělého druhého Říma, to dnes praví si Rusové sebevědomě sami: Ano Moskva je třetí Řím. Náboženská posvátnost a sláva drahdy i Rusům na výsost drahého Cařihradu dávno ustoupily nationalnímu šovinismu a vědomí vlastní velikosti. Iněvem užírá se Řecko, že padlo před skvělostí třetího Říma, a nebyti odvislosti a bezvýznamnosti jeho, dávno by se bylo vzepřelo a vyvolalo krutý boj náboženský, ale politické okolnosti nutí k jakés takés zdrženlivosti. Zlatohlava Moskva vévodí bez odporu pravoslavnému východu.

Zlatohlavá Moskva — psal hlavní žurnál pravoslavné církve dne 16. května — je skutečně nyní třetí Řím, poněvadž právě v ní nyní bije puls všeho kulturního života. To poznal už i starý vyžilý Řím a marně snažil se tomu předejiti. Ještě nedávno učinil pokus, přivesti pravoslavné Rusko a jeho ověněného cara pod panství své hlavy, slibuje, že toto podčinění papeži přivede cara na nebývalou výši a učiní ho druhým Karlem Velikým. Marná a smutná lest, zachrániti umírající velikost západního Říma! Proud všesvětového života jde nyní na východ a ústí v srdci největšího křesťanského národa, v korunovačním městě Moskvě, kteráž skutečně zaujímá místo třetího a posledního Říma, poněvadž čtvrtého nebude. Car třetího všesvětového Říma nepodobá se Karlu Velikému, ale Konstantinu jako všekřesťanského sjednotitele.

Tak hlavní pravoslavný list. Je bez odporu pravda, že poslední korunovace byla ze všech dosavadních nejvelikolepější. Když car hleděl na ty tisícové zástupce národů sobě podčiněných, kteří sešli se z krajů, které co do velikosti v pravdě rovnají se polovině světa, mohl zvolati, že půl světa poslouchá jeho hlasu. Když přehlédl ty zástupy vyslanců cizích vlád, mohl si říci, že pozvedl Rusko k moci a slávě, o níž se mu snad nikdy ani nezdálo. Když

do korunovačního soboru kremelského tlačili se zástupcové všech církví pravoslavných kolem metropolity cara korunujícího, tu vypadalo to skoro, jakoby Moskva byla Řimem, středem veškerého pravoslaví. Nikdy žádná korunovace nebyla tak velkolepá jako korunovace cara Mikuláše II. Ale co to dokazuje? Leda jen to, že to, co se nazývá sociálním pokrokem moderní doby, že republika a různé ty ideje o panování lidu zastupitelstvy a parlamenty, že uskutečňování lidových vládních forem jsou pěkné idealy, ale že nepřivádí národy k síle a mohutnosti a zdatnosti na venek, nýbrž naopak je oslabují a uvnitř rozžírají. Jest ovšem otázka, jestliže tato zevní sjednocenost, založená na absolutismu jedné osoby, vyváží ona dobra, která emancipace lidu má v zápětí.

Ať o tom soudí kdo chce co chce, my se jen tážeme, kterak má na tom podílu církev pravoslavná. I její lesk zasvitl ovšem při carské korunovaci úkonem, kterým se na ni účastnila. Ale je-li to lesk vlastní velikosti a síly? Kdo odváží se to tvrditi? Vždyť je patrno, že to je jen odlesk státní velikosti ruské, v níž se zaskvěla. Zjevuje se velikou jedině ve velikosti národní a politické moci, již slouží a s níž jest srostlá. O Římu, tom velikém, samostatném Římu, bojujícím po století za svou samostatnost a právě v jeho neodvislosti velikém, není tu ani zmiňky. To není svobodná královna, která se tu zjevila v nádherném lesku na Kremlu s carskou korunou, to byla služka, snad krásná, vážená a bohatá, ale jen služka favoritka cara a jeho vlády. Úcta jí prokázaná podobá se úctě, kterou moderní svět prokazuje krásným paním a divkám, kterým líbá ruce a kterým dává první místo, kterých však přec jen užívá ku svým nízkým chutěm. Ne to nebyl Řím, ta paní božská, čistá nedotknutá nevěsta Ducha svatého.

Mohli bychom nyní pro tuto pravdu uvéstí nescíslné důkazy spisovatelů tak pravoslavných, ba skoro fanatických, jako Chomjakov J. S. Aksakov a j. v, ale není tuto pro to místo. Stačí, když upozorníme na stať prvního bojovníka nynějšího pravoslavného klerikalismu, Kirjejeva, v květnovém sešitě „Ruského Obozrjenija“ (Religioznyja zadači Rozsij na prav. vostokje), v níž volá po samostatnosti církve pravoslavné.

Právě okolnost, že absolutismem ruská říše dostoupila výše a moci nad všechny jiné země, ukazuje na absolutismus církve západní, ovšem absolutismus, který s moderním světským pojmem toho slova nemá nic společného, absolutismus onoho vrchenství, které vyjádřil Kristus slovy „aby všichni byli jedno“, absolutismus hlavenství Kristova v osobě nejvyššího pastýře. Na Kremlu byli zástupcové církví východních, ale scházela jim hlava, scházela apoštol Petr a jeho nástupce mezi nimi. Marně žádá pravoslaví požadavek samoděržaví, jako výsledek své nauky a ruského ducha. Světské samoděržaví nenahradí církevní hlavenství. Ruský absolutismus je dočasný a dočasný je i lesk církve bezhlavé. Ale věčný je katolický absolutismus, hlavenství papežské. Církev pravoslavná na Rusi rozkvetla ruku v ruce se státem a politikou, s ní i klesne lesk zlatohlavé Moskvy jako třetího Říma. Ale věčně trvati bude Řím svatého Petra, poněvadž je neodvislý a svobodný od moci státní. On vždy zůstane velikým svým absolutismem Kristovým, ač, jak už praveno a ovšem každému známo, s absolutismem světským nemá nic společného. Kdyby i pravda bylo, že západ práchniví — on často už práchnivěl. Ale v tom je

rozdíl, že sílu obrození má církev katolická v sobě samé, a nikoliv v lesku a slávě nějakého samoděržce.

Proto nikdy nestala se síla římské stolice tak zřejma, jako při korunovaci, při níž světský absolutismus slavil svůj triumf. Byla tam hlava sjednocující, ale to byl car, hlava světská, byť i křížmem svatým pomazaná. Stolice římská je absolutní sama v sobě

Obrovská tato síla a moc ruského cara nedovedla zameziti hroznému neštěstí na poli chodynském. Smutná, ale charakteristická to událost. Tak ani zevní moc nedovede dáti jednotu ducha. Při triumfu pravoslavné církve rozepisovaly se církevní žurnály o nedorozuměních a bojích, které trvají a stále rostou mezi církvemi ruské, bulharské, řecké, armenské a j. Ani moc a velikost ruské říše nestačí k jich urovnání. Volá se tudíž po všeobecném východním sněmu v Moskvě nebo v Petrohradě. Je naprosto neuskutečnitelný, nebo jeho hlavou musel by býti opět car. Jako ruské samoděržaví má v sobě zárodky rozkladu, které s emancipací u národů a jich vzděláním ustavičně rostou a nutně dospějí k vývinu, tak mizí naděje, že pomocí zevní politickou velikosti uskuteční se jednota duchovní. Zde hmota a duch stojí proti sobě, nemluvě ani o žárlivosti, která s rostoucí mocí ruskou roste u církví jinonárodních. Politická a národní stránka východních církví prostě je v odporu s katolickostí, s obecností, kteroužto známkou jen katolická církev může se honositi.

Každý Slovan těší se zajisté z velikosti ruské, k níž v mnohých ohledech můžeme v největší nouzi se utíkati. Ani katolík se svými ideami a touhami, které živé a teplé Spasitel zanechal mu v srdci, nemusí se rmoutiti, jakoby touto okolností uskutečnění jich se vzdalovalo do daleké, nedozírné budoucnosti. Naopak, může se právem domnívati, že klas dozrává a že blíží se doba žní, kdy jeden nerozdělený Kristus bude panovati na světě a utěšené pásiti sjednocené stádo své.

Fr. Žák.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

A mezi vypovězenými jest mimo Zdeňka z Lobkovic a hraběte Martince také Jan z Klenového a Janovic, jemuž se Budovec kdysi zakazoval příjemným přátelstvím strany pod obojí. Někteří katolíci ovšem nečekali, až budou vyhnáni a odešli raději sami z Čech. S těmi bylo naloženo nad míru přísně. Byli prohlášeni za velezrádce a usneseno: „A jakož jsou někteří zpronevěřili synové vlasti beze vsí příčiny (1) z království českého utekli a nad ním zradili i proti stavům radou i skutkem pomáhali a ti na díle v Apologii zejména položeni jsou: protož, aby víceji v království trpění nebyli nyní i na časy budoucí; statkové pak jejich jacikoliv, mohoviti i nemohoviti, kdekoli a za jakýmkoli zůstávají, ti k dobrému vsí země a na zaplacení lidu obráceni býti mají.“³⁸⁾ Té licoměrnosti, s jakou zde stavové lhali směle před celým světem. Že prý beze vsí příčiny utekli z království českého! A všeska veřejnost věděla, že bylo povinností pana z Lobkovic, aby

³⁸⁾ Skála III. 87.

zastáváje úřad nejv. kancléře, stále byl u osoby královny. Všecka veřejnost věděla, že stavové vyhodili Jaroslava z Martinic oknem, že jen zázrakem se zachránil, že ještě po něm bylo střeleno — a stavové přece prohlásí ho za zrádce vlasti, poněvadž beze vši příčiny (!) utekl. Adama ze Šternberka celý rok ve vazbě chovali, nutili ho, aby od Ferdinanda odpadl, i paní jeho s dítkami chtěli se zmocniti a když přehl, vyčítají mu, že to učinil bez příčiny. Stejně stalo se Adamovi z Valdštejna. Janu z Klenového atd. To byla vděčnost za ochotu prokázanou protestantům r. 1609.

Tak jednali protestanté s uvědomělými katolíky, kteří byli hotovi raději podstoupiti cokoliv nežli by v nejmenším odstoupili od svých katolických zásad. Takových ovšem nebyl v Čechách nedostatek. Znameníť organizace a dobré působení Mariánských družin se skvěle osvědčilo. Vedle katolíků rázných byli ovšem i katolíci „opatrní“, kteří si nechtěli kaziti poměru k žádné straně. Byli to většinou lidé, které buď protestantská manželka naváděla ku lhostejnosti, buď zase vrozená láska k pohodlí a nerušenému klidu jim bránila v ráznějším vystupování, nebo konečně i tací, kteří pro slabost povahy šli se stranou, které se lépe dařilo. Takoví kdysi přemlouvali císaře Rudolfa, aby udělil majestát, ochotně uzavřeli narovnání s druhou stranou, slyšeli krásná slova pochvaly od pana z Budova, ale vděku se přece nedočkali. Stavové aspoň jich 33 jménem určili, které pro časy budoucí uznávají za nehodny, aby zastávali jakýkoli úřad a slibili, že ještě jiné vyhledají, kterým rovněž přístup k úřadům bude zabráněn.

Již dříve jsme uvedli, že v konfederaci bylo katolíkům stanoveno, že musí složiti potupnou přísahu, chtějí-li dosíci potřebné kvalifikace k úřadům. Nepochybujeme nijak, že i tenkrát našli se „také katolíci“, kteří nerozpakovali se pro světský zisk tupiti svou víru. Vždyť Harant z Polžic ze světských ohledů zcela ji zapřel. Ale ani taková ochota jim úplně nepomohla. Z některých úřadův byli vyloučeni docela. XVI. článek konfederace stanoví doslovně: „V Čechách mají tito úřadové osobami evangelitského náboženství na potomní časy osazováni býti, totiž: nejv. pan purgkrabé pražský, nejv. písař, presidentové komory a nad appellacemi, obadva podkomoři, hejtman hradu pražského, nejv. mincmistr a též obadva hofrychtýřové; v Moravě hejtman zemský, nejv. komorník, podkomoři, a nejv. písař, ve Slezsku vrchní hejtman, jako i jiní všichni hejtmané a kancléři v dědičných knížectvích, v dolejších a bořejších Lužicích oba landfojtové zemští, hejtmané a sudí.“³⁹⁾ Tak vypadala ona náboženská rovnoprávnost, kterou sliboval r. 1609 pán z Budova a kterou zaručovala v úvodu konfederace, táž konfederace, která ve svých člancích občanská práva katolíků šlape v prach.

Jak viděti, nedařilo se katolíkům dobře. Ale ještě hůře dalo se těm, kdož chtěli přestoupiti nebo přestoupili k víře katolické. Byliť tehdejší protestanté zcela podobni našim liberálům a nynějším protestantům. I nyní bývá každý, kdo odpadne od katolické církve oslavován od liberálních listů a je-li náhodou něčím zuámý, bývá ihned pasován na veličinu prvního řádu, jako na př. prof. Brentano. Za to mužové znamenití, jakým byl Stolberg musí slyšeti urážky a nadávky, když poznavše pravdu, neostýchají se veřejně ji vyznati a státi se katolíky. Na začátku 17. století dalo se zrovna tak. I tehdy radovali se protestanté nemálo z každého odpadlíka nehledíce nic na jeho vlastnosti, nebo na příčiny jeho přestoupení. Tak 17. června 1609. „jeden mnich řádu sv. Františka z kláštera sv. Jakuba ve Starém městě pražském, jménem Kašpar Felix. Moravec, rodilý z města Olomouce, do soudné světnice přišel a Joachim z Techenic od něho promluvil, přednášejsce, kterak týž mnich dobrovolně beze vši rady a přinucení k němu se najiti dal a pronesl, že z pilného čtení zákona Páně, zvláště pak majíce sobě k tomu v tom příčinu danou tímto stálým stavův svobody v náboženství jich pod obojí vyhledáváním na to z milosti Boží přišel a to poznal, že v těžkém

³⁹⁾ Slavata, Paměti II. 205.

zavedení, v nehlubších tmách a v největších pochybnostech spasení svého až posavad postaven byl. Pročež že jest sobě oblíbil tuto konfessi českou, ji četl a přečetl i z ní cestě jistší k spasení nežli v tom řádu sv. Františka se naučil a déle s nimi že v tom životě zůstávati nemůže . . . Strana pod obojí z toho potěšena byla a jej k stálosti napomínala, ochranou svou jemu se zakazující.“⁴⁰⁾

Jaký to byl člověk a jaké důvody ho přesvědčily o jistější cestě ku spasení, pravi Slavata sám: Tento mnich byl člověk mladý a rozkoš světská jemu se líbila. Neb jak tehdáž z kláštera byl vystoupil, hned jest se oženil (!) a jak se potomně zpráva dávala, že jedouce ožralý skrze jeden dosti hluboký potok, do něho upadl a se utopil a tím způsobem zlé skončení života svého vzal.⁴¹⁾ Jak uvedený příklad svědčí, nebyla strana pod obojí přísná na ty, kdož poznali „tmu římskou“, když z přestoupení prostěno mnicha a ještě takové jakosti stavové svou radost projevují. Ale jako sami rádi přijímali odpadlíky katolické, tak zase zuřili, když někdo přidal se ku katolíkům. Když kněz Bartoloměj z Horšova Týna i s bratrem vrátil se k církvi katolické, rozlobila se paní Bohdanecká, jejich dosavadní patronka a zapečetila všechn jejich majetek. I nezbývalo církevní vrchnosti nic jiného, než hledati pomoci královské.⁴²⁾ A takový duch byl nejen v dobách, kdy protestantismus byl v Čechách v plné síle,⁴³⁾ nýbrž i později, když byl odboj potlačen.

Ještě 1. září 1624 oznamuje arcibiskupský komissar P. Jeronym Lapius: „Oznamuji Vaší Milosti, že včera pastor Adam Smilovský veřejně odvolání svého bludu v kostele učinil. Tu jakýsi člověk zlý a krivověrec zuřivý, jménem Fabian Ripanus, v kostele dupal a hulákal a potom před kostelem vykřikoval, volaje: „Pojďte, zabme toho Smilovského, pomozte mi, já mu ránu první zasadím!“ Nám missonářům to srdce svírá, že tento člověk a jiní podobní vyhrožují druhým, tak že se na víru katolickou dáti nemohou.“⁴⁴⁾

Víme sice, že protestanté nikdy neměli nedostatek odvahy, ale takovéto smělosti bychom se přece nenadáli. Jak by byli asi jednali s katolíky a s konvertity, kdyby vítězství bylo připadlo jim!

Nenávisť jinověrců přirozeně obrací se v prvé řadě proti kněžstvu. Kněžstvo jest zajisté vůdcem v boji, ono předchází příkladem v hajení zájmů katolických povzbuzuje umdlévající, volá do boje liknavé. V době, o které píšeme, nebylo v Čechách o duchovní správu postaráno tak dobře, jak bylo žádoucí. Dlouhé uprázdňení stolce arcibiskupského způsobilo značný nedostatek kněží, neboť kandidátům bylo vážit cestu často nepohodlnou a doprošovati se svěcení u biskupů sousedních, kteří neměli zrovna největší důvěry v pravověrnost jejich. Proto byl počet kněžstva žalostně malý a správa jednotlivých farností obtížná, a tím také nedostatečná, ježto jeden kněz musel 5 i více far obstarávati. Nechtěla-li konsistoř a později arcibiskup, aby lidé žili bez sv. svátostí a beze slova Božího, nemohl se ohlížeti tak přísně na kvalifikaci kněží, kteří odjinud se hlásili do Čech. Vždyť i méně dokonalý kněz byl pro osadníky velikým dobrodiním, uděluje jim svátosti a spojuje je s vrchním pastýřem v jeden celek. Že nebyli všickni kněží vzornými, toho my nijak nezapíráme a jich neomlouváme, ačkoliv ten úkaz dobře se můžeme vysvětliti. Ostatně nebyli to pouze katoličtí kněží, kteří někdy dali pohoršení. Vychvalovaní čeští bratři trpěli podobně. Dekrety jednoty bratrské vykládají nám o tom věci velmi překvapující každého, kdo až dosud viděl Jednotu v gloriole nejčistší mravnosti.⁴⁵⁾

Nezapíráme-li však vady nesmíme na druhé straně pomlčeti o tom, že konaly se horlivé pokusy, kterak by se mohlo vadám z nedostatku kněžstva vyplývajícím pomoci a že v této snaze nižší duchovenstvo závodilo s konsi-

⁴⁰⁾ I. c. I. 307. ⁴¹⁾ ibid Winter Z. Život církevní v Čechách 242.
⁴²⁾ Borový, Jednání a dopisy konsistoře II. 331. ⁴³⁾ Borový, Martin Medek 120.
⁴⁴⁾ Svoboda, Katolická reformace, II. 99. ⁴⁵⁾ Gindely A. Dr. Dekrety Jednoty bratrské 253 sq.

stoří a s arcibiskupem. Jména dr. Flaxia, Adama z Vinoře, Martina Pfeiffera, mučeného Daniela Hájka, Dan. Hessela, Martina Strakonického a celé řady jiných budou vždy svědectvím, že katolická církev i v době tolik trudné nepostrádała mužů v pravdě apoštolských, kteří nedbajíce ničeho, věrně stáli na stráži a nedali církvi ublížiti. Horliví knězi bděli nad méně horlivými a nedali jim odchýliti se z cesty dobré. Velikou podporou jim v tom byli arcibiskupové pražští. Můžeme se skutečnou chloubou ukazovati na arcipastýře, jakých tehdy Bůh dával stíněné církvi v Čechách a s radostí vzpomínati výtečných rádců, kteří v kapitole svatovítské kupili se kolem arcibiskupa.

Rozumí se, že i protestanté nahlédli, že chtějí-li církev potříti, musí se boj obrátiti proti kněžstvu a že lid musí býti katolických pastýřů svých zbaven. Proto měli vždy napřed namířeno na kněžstvo. Že musí s av duchovní vydržeti prvý naval jejich nesnáselivosti, to zdálo se jim samozřejmým a oni se tím ani netajili. Tak řečnil známý Tschesnebl, který v odboji českým stavům rozumu dodával, před moravskými vyslanci: „Pro reformaci ztratil císař (Rudolf) své země; králi (Matyášovi) může se státi podobné . . . Dojde-li k válce pak budou prelati a duchovenstvo naší první kořisti a celá věc skončí vyhubením duchovenstva.“⁴⁶⁾ Katolické duchovenstvo vůbec musilo se báti každého rozbroje v zemi, poněvadž vždy ho zaplatilo velikou hmotnou škodou. Statky církevní byly pro válčící protestanty vždy příhodnou zásobárnou, ze které vydržovali své vojsko. Onno Klopp uvádí přiznání se protestantů: „Jest skoro nevyhnutelno jakmile začneme zbrojiti, abychom něco proti duchovním podnikli, nejen proto, že jsou protivníky naší strany a pravými původci našich stížností ale i proto, že nemůžeme svůj lid válečný na vlastních statcích vydržovati a nechati se od něho vytrávit.“⁴⁷⁾ A tento záľusk na duchovní statky nebyl vlastní pouze vojákům, kteří se tehdy ovšem málo ohlíželi na pravo vlastnické a kterým se spíše jednalo o to, aby více vytěžili a uloupili, — naopak, duchovenstvo mělo býti zcela zbaveno svých statků a to z á k o n e m. V konfederaci zemí koruny české dekretovali stavové zcela krátce: „Lidem duchovním, kteří by nechtěli nahoře dotčeným způsobem, jak při artikuli VII. a XII. i jiných doloženo, k zdržení majestátův zvláštním oderčením přísahou se zavázati, mají býti statkové pobráni a důchodové k defensi obráćeni.“⁴⁸⁾ To ovšem znamenalo naprosté pobráni statků duchovních, poněvadž se přece nemohlo očekávati, že by některý katolický kněz tak potupnou přísahu složil. To byli stavové moravští upřímnější. Ti se beze vší výhrady „usnesli, aby všickni statkové biskupští, kapitolní, klášterští, mezi nimiž se i panenští rozumějí, ovšem pak dědičné kardinála z Ditrichšteina do sequestru vzati, poddaní jich z povinnosti jim učiněné propuštění a k ruce stavům i zemi v poddanost uvedeni byli.“⁴⁹⁾ A nezůstalo jen při slovech. Povstálá šlechta nerada platila, města konečně také již nechtěla celou akci vydržovati a tu se statky církevní tolik dobře hodily. A pak byla ještě důležitá okolnost, že vůdcové povstání také chtěli pamatovati na sebe, aby měli na svou práci nějakou památku a k tomu se jim statky duchovní velice hodily, ať je již dostali zdarma, nebo za levnou cenu. Tak stal se pán z Roupova majitelem statků, které dříve patřily proboštství doksanskému, děkanství mělnickému a klášteru broumovskému. Ale statky církevní nebylo tak mnoho znáti, ne proto, že by byly nepatrné, ale že bylo mnoho podílníků; proto se financím zemským nijak nepomohlo. A proto se na sjezdu generálním, na hradě pražském v úterý po památce sv. Maří Magdaleny držaném v artikulu 17. nařizuje, aby na zaplacení lidu vojenskému a na zaplacení dluhův statkové klášterští a duchovní, též jezuitští všelijací v hrabství kládkém neb kdekoliv jinde v království českém zastaveni neb prodáni byli.“⁵⁰⁾ Řeholníkům byla dána pense, kterou ovšem páni direktori sami dle vlastního

⁴⁶⁾ Onno Klopp: Der 30jährige Krieg I. 71. ⁴⁷⁾ l. c. 288 ⁴⁸⁾ Slavata II 211. ⁴⁹⁾ Skála III 225. ⁵⁰⁾ Slavata II. 236.

uznání vyměřili. Také stavové moravští zapomněli, že dříve brali statky duchovní jen do sequestru a „položivše sobě sjezd obecný do města Olomouce, mezi jinými věcmi snesli se vespolek, i o to, aby všecky a všelijaké statky duchovní, kterýchž mělo býti pro ně za osm milionův počacováno, ku potřebám zemským obrátili a osobám hodným za dědické rozprodali.“⁵¹⁾ A tomu se v konfederaci říkalo, že se nade všemi obyvateli bez rozdílu náboženství ochrana drží a spravedlnost, že průchod svůj má.

Nejhůře z katolického duchovenstva bylo nakládáno s jesuity. Jesuité hráli vskutku vynikající úlohu na straně katolické. Znamenitými svými školami, kterým ani jejich nepřátelé uznání odepřítí nemohou, vychovali katolíkům českým celou řadu mužů pevného přesvědčení náboženského, mužů ryze katolického smýšlení. Jejich zásada sdružovati katolíky ve spolky, nejvíce Mariánské družiny, přinášela zdárné ovoce. Sodalové Marianští podporovali se navzájem modlitbami, povzbuzováním a jinými způsoby a za krátko bylo členství některé družiny, ať již studentské nebo měšťanské, mezi katolíky považováno za povinnost na nejvyšší čestnou. Se sodály sbledaváme se skoro všude, kde se jednalo o zájem katolické víry. Mimo to dovedli jezuité u lidí rozumných zlomiti osten různým předsudkům, jaké mezi protestanty o katolících se rozšiřovaly. Ano, jesuité vychovali pro katolíky mnohou zdatnou sílu i ze strany nepřátelské jako na př. slavného Slavatu. Činnost jejich byla ovšem pocítována na obou stranách. Katolíci ovšem s pýchou pohlíželi na otce řádu Ježíšova, protestanté zase soptili hněvem a to tím více, že byli proti jesuitům beze vší zbraně. Kázeň, jaká v řádu panovala nedala vzniknouti ničemu, co by pro ně bylo hanbou, v učenosti a vychovatelském taktu rovněž bylo nemožno s jesuity zápasiti. Řád byl také dosti opatrný, aby vyhnul se výtce cizáctví a proto hned ze začátku se staral, aby měl členy národnosti české. A právě to že vlastně jesuitům nemohlo se nic vyčítati, působilo, že hněv protestantů proti nim neměl mezí.⁵²⁾ Tak na př. Skála ze Zhoře, který přece nezavíral oči ku chybám strany vlastní, jakmile píše o jesuitech, rozčiluje se nade vší míru. Jesuité jsou mu příšernou řeholí, sektou bouřlivou a škodlivou, jen na oko nábožnou, jedovatou. Roztrušuje o nich starý klep, že jim účel světí prostředky, že štvou jednotlivé panovníky navzájem. S radostí a souhlasem uvádí veřejný mandát, který byl dne 9. června r. 1618. jménem všech tří stavův království českého pod obojí rozeslán po všech krajích a kde se tvrdí ovšem bez udání dokladů, že ta „jedovatá sekta jesuitská vrchnosti proti poddaným a poddané proti vrchnostem pozdvihovala, na krále a pomazané Paně po zlých radách jejich pro Boha a svědomí své postupovati se ostýchající, každému vrahu sáhnouti dovolovala, ano i k takové lehkomyšlnosti srdce vražedníkův obzvláštními sliby dojití věčné slávy a pomínutí očistce nastrojovala; přátely proti přátelům v hromadu strubovala, skrze zpovědi všeliké tejnosti vyzvězovala, svědomími lidskými tak vládla, aby netoliko učiniti, co dobrého, bez vůle jejich, ale ani toho, co by od nich komu uloženo a poručeno bylo, byť pak to jakkoli proti Bohu a příkázání Jeho čehlo, v jaké rozmyšlení a pochybnost bráti nemohla.“⁵³⁾ Proto jim ovšem přeje, co je od direktoria potkalo. A současník jeho, skladatel Volání jesuitů k sv. Václavu a Kristoforu, nechává Krista takto k jesuitům mluvit:

Duší lidských vražedníci,
cti slávy mé loupežníci
Čechův věrných protivníci
i falešní erbovníci
jsouce psi Antikristovi.
Neb za ně dobře štekáte,
věrným pokoje nedáte,
hrozné modlařství pácháte
k svatým umrlým voláte atd.

⁵¹⁾ Skála III. 415. ⁵²⁾ Z. Winter, Život církevní v Čechách 151. ⁵³⁾ Skála, II. 172.

Přeje jim také, aby je svatý Křištofor zanesl

třebas až do Ameriky — mezi lidojedce Krky.

Ti vás tam upekouc snědí — dřív nežli Čechové zvědí.“

Skladatel však nezůstává u přání tak těžko splnitelného a volá krátce na pražský lid:

Vstaň, vymlat je, chaso Pražská,
ať jich nezůstává částka.“⁵⁴⁾

Pavel Skála uveřejňuje dotýčný pamflet a soudí, že to jesuitům patří.
(Pokrač.)

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

I.

„Dámy, račte poroučet, prosím, aspoň ještě skleničku vína. A cukroví nechutná? Tak málo ho ubylo. To mně bude líto. Tak jsem se na to těšila a teď jsem nepřišla vhod.“

„Ale, paní účetní, proč se tak o nás staráte?“ chlácholila řečnici paní řiditelová. „Vždyť jsme už vypily kolikátou skleničku. Já ostatně doma vína ani nepiju. Stoupá mi příliš do hlavy. A vaše cukroví je výtečné. Zeptejte se tamhle mého muže, ten vám řekne, jak si vždycky doma vzpomínám.“

„To snad není pravda,“ pochybovala paní účetní a otlá její tvář zářila. Ruce si na příliš vystouplém životě složila a hbitýma šedýma očima tékala po společnosti. „Koupila bych cukroví u cukráře, ale myslím si, že doma dělané je chutnější. Aspoň člověk ví, co do toho dá. Vy kupujete cukroví u cukráře, vidíte paní lesní.“

„Ano, já kupuji u cukráře,“ svědčila elegantní paní lesní a jemnou ručkou přitiskla si pevněji skřípec na svém nosíku. „Mohu říci, že jsem s ním úplně spokojena. Je pravda, že mnohý není příliš čistotným, ale svého cukráře mohu dámám s dobrým svědomím doporučit.“

„To budu prosit o adresu,“ švitořila paní účetní. „Doma to dá přece jen mnoho práce.“

„Právě proto. Můj mužiček se o mne bojí, že by mi pobyt u plotny škodil a proto mi ani nedovolí, abych dělala něco, co si mohu jinak zaopatřit.“

„Muži, slyšíš, jak se pan lesní o svou paní stará?“ volala paní účetní a učinila několik kroků ke druhému konci stolu, kde seděli páni manželé. „Ani jí cukroví doma péci nenechá, aby jí to neublížilo. Ty jsi mi nikdy takového něco neřekl.“

„Nu ty a paní lesní jest velký rozdíl,“ povídal účetní a změřil postavu své paní, jež, ač byla hodně vysoká, přece ce se týká šířky mohla se honositi rozměry skutečně velmi řídkými.

Zraky všech upřely se na paničku a zavzněl zdrželivý smích. Hostitelka se zasnála taky a podepřela si mohutné boky.

„Za to já nemohu,“ povíдалa. „Mně to samotné překáží, ale pomozte si. Když jsem si mého brala, byla jsem taky tak slabounká, jako paní lesní. Ale pak přišly děti, starosti a já horempádem sílila. Teď už si od toho nepomohu. Není to hezké, ale člověk k stáru na krásu nekouká.“

„Ba, jak jsou děti, přestane pro člověka všechno,“ vzdychla paní řiditelová. Měla doma pět dětí, jednoho chlapce a čtyři děvčata a už dorůstaly.

⁵⁴⁾ I. c. II. 175. Skála uvádí ještě jiné podobné věci I. c. II. 177 sq. J. Winter o nich mluví: Život církevní 151.

„Taky tak často naříkám,“ souhlasila paní účetní. „A kdyby aspoň člověk měl samé chlapece. Ti si přece živobytí najdou. Ale tahle děvčata jsou velké trápení. Aby pro ně člověk sháněl notné věno a kde brát? A kdyby i bylo tady na venku je dobrý ženich bílá vrána.“

Vzdychla si a usedla těžce k druhým paničkám.

„Vy nemusíte tolik naříkat, jako já,“ hlásila se paní řiditelová. „Máte jen dvě dcerušky, ale my máme čtyři. Karolinka chce už nosit dlouhé sukně, že ji bude za měsíc šestnáct let. A jak ta začne, půjdou za ní druhé jako schůdky.“

„Vždyť oni ženiši přijdou,“ usmála se sladce paní lesní. „Až se doví o takových roztomilých květinách, jaké rostou v Záblatí, počnou se hlásit jeden přes druhého.“

„Což, slečinky tuhle milostpaní jsou všechny tuze hezké, ale za to naše za mnoho nestojí,“ povídala paní účetní jakoby lhostejně a sešpulila nevinné rty.

„Aha paní účetní chce, abychom chválily její dcerušky,“ oplácela lichocením paní řiditelová. „Ona dobře ví, že Emilka je rozhlášená kráska.“

„Jen to račte před ní povídati!“ napomínala paní účetní. „Ona není na takové poklony zvyklá a darmo by se pokazila.“

„Vidíte, Emoušku, že vás to nepokazí,“ volala paní řiditelová na účetních dcerušku, jež seděla opodál a hlavu měla sklopenou k jakémusi pletení.

„Naše maminka mě vždycky před lidmi haní,“ řekla červenajíc se.

„Kdo haní, rád má,“ prohodila paní lesní a nahnuvši hlavu na stranu podívala se na Emilku přátelským pohledem. „Bože, vy, slečinko, každým dnem rostete a sílíte. Já když byla ve vašich letech, byla jsem jako proutek.“

„To je po mamince,“ přikyvovala paní řiditelová. „Slečinka dlouho svobodnou nebude.“

„Ba bude,“ s povzdechem pravila hostitelka a přemáhajíc radostnou pýchu, jež při chválách zalila její tvář. „Kdo by si ji tu vzal? Vyskytne-li se tu nějaký svobodný pán, jede si pro nevěstu jinam.“

Na toto tnutí, zdá se, že čekaly obě společnice.

„To je pravda,“ souhlasila paní lesní, kývajíc hlavou.

„A kdyby aspoň si takový přivedl něco zvláštního, aby člověk viděl, že by takového něco tam, kde je, nenašel. Ale to aby se každý moudrý potom zasmál, když vidí, co a jak.“

Paní řiditelová po těch slovech vztýčila hlavu výše a ledový úšklebek utkvěl na její tváři. Paní účetní si zakryla svou masitou rukou ústa a smála se tiše radostným a pochvalným smíchem. Paní lesní podepřela se pohodlně o lenoch židle a zasmála se nahlas. Snažila se dodat smíchu mladistvé svěžesti a líbeznosti a vyluzovala z hrdla trilky, jakoby zkoušela na pianu veselou píseň.

Neodpovídaly obě.

„Nu, ony se mu oči brzy otevrou, ale pak bude pozdě,“ dodala paní řiditelová potěšená výsledkem svých slov.

„Tak jsem to taky povídal' muži,“ pronesla rychle paní účetní. dusíc hlas a nahybajíc hlavu k dámám. „Věřte mi, mně je toho člověka lito. Takový chytrý, dobrý člověk a tak se napálil. Já ji viděla jen jednou, ale co už jsem o ní slyšela! Moje děvečka přijde každé chvíle a povídá mi to i ono. Ale já to nechci ani poslouchat. Vždycky jí říkám, aby si takových řečí ani nevšímal, že to pro ni není. Prosím vás, je teď taky úřednicí a člověk musí pro svou vlastní hanbu zakrývat její chyby.“

„Byla už u milostpaní?“ ptala se řiditelky paní lesní.

„Nebyla správce se mému omlouval, aby odpustil, že ještě paní k nám nepřivedl. Nemají prý všecko nahoře v pořádku a začnou dělat návštěvy až po neděli. Ale až ke mně přijde, dám jí cítit, co je.“

„Já s ní také přátelství zavírat nebudu,“ ohrnovala nosík paní lesní a poklepávala ubrouskem na stůl. „Nejsem z domova na takové známosti zvyklá.“

Takové paničky nemají taktu a společenského vzdělání a jaká tedy s ní zábava. Když ke mně přijde, přijde. Já jí návštěvu oplatím a dost.“

„Taky tak to chci udělat přiznávala se paní účetní. „Náš Emoušek ji potkala a vid, jak se na tebe zaškaredila.“

„Nevídáno!“ pohodila Emilka pohrdavě hlavou a ušklíbila se. „Nevšímnu si jí podruhé a ani pozdravení jí nedám.“

„Ona myslí, že snad jsme chtěli, aby si pan správce vzal naši Emilku. Aspoň prý povídala šafáře, že se diví, že se Emilka nelíbila jejímu muži. Je prý velmi hezká. Je to jedovatost, co? Nám to ani ve snu nenapadlo.“

Pod stolem dotkla se špička nohy paní ředitelové nohy paní lesní. Vyměnily bleskem pohled, ale hned zase dívaly se s účastí na paní účetní.

„To je nesmysl,“ rozhodla paní ředitelová a založila si ruce na prsou. „Kdo by koho nutil? Naše Karlička taky už není dítětem a kdyby se býval do svatby nehnal, mohl ji taky dostat. Ale žádný mu to nedal znát ani v tom nejmenším.“

Teď opět se opakoval skrytý telegraf směrem od paní účetní k paní lesní. Tentýž bleskový pohled se knítl a dámy tvářily se dále velmi neviunně a sdílně.

„A jaké by to byl udělal štěstí,“ soudila paní účetní. „Mohl by si považovati, kdyby byl za rok dostal tak roztomilou nevěstu. „Nu, teď má, co chtěl. My ho nenutily a ať dává vinu komu chce.“

„Já jsem zvědavá. půjde-li s ní také do společnosti,“ obracela hovor paní lesní a přisládle se usmívala. „Kdo zná okolní honoraci, ví, jak přísný požadavek na vystoupení dámy klade. Věřte mi, ctěné dámy, že se stane Záblati předmětem posměchu.“

„I věřím ráda. škandál je to,“ kývla paní ředitelová. Dívala se přísně před sebe a malý lalůšek vystupoval až přes bradu, jak hlavu brozivě do ramen skrčila. „Nu, Pepi musí u milostpána působit, aby Fejtl byl přeložen. Správce Beneš beztoho stále jej moří, aby jej z té pustiny z březí vysvobodil.“

„To by byla zlatá věc,“ vychvalovala paní účetní a oči se jí zajiskřily. „Zbláznila by se zlosti. Ale co jiného dělat? Když sama nemá ohledu, nesmí čekat, že ho bude mít někdo k ní. Snad si naposled myslí že paní ředitelka a ona jsou si rovny.“

„No, nepřeju jí, aby se zmátla,“ hrozila paní ředitelka s vysoka a na židli sebou zavrtěla. „Když vidím způsobnou dámu jako na příklad jste obě dvě vy, dámy, pak mi ani nenapadne na něco takového myslet. Ale kdybych viděla někde nadutost, nu, pak ukážu, že také něco umím.“

Obě paničky přikyvovaly horlivě.

„Co pak milostpaní! Takovou dámu aby člověk pohledal kraj světa,“ rychle lichotila paní lesní.

„To já taky říkám,“ kázala paní účetní. „My máme čím se honosit. Já znám kolik těch paniček z okolí, ale žádná nemá od milostpaní ani prst.“

„Dělám arci co mohu,“ honosila se ředitelka a snažila se dodatí tváři ještě velebnějšího výrazu.

„Koukejte, dámy, jak se nese. Kam to jde? Bezpochyby zase za mužem na pole. Svět to neviděl. Teď poroučí u nás správce i správcová.“

Paní účetní vzdor své tloušce vyskočila hbitě a hořic zvědavosti utíkala k oknu, tam také obě dámy už přiskočily. Emoušek také nezůstala pozadu a tak u obou oken nakupili se zvědaví.

Po dvoře, kam vedla okna přízemního bytu účetního, kráčela štíhlá paní správcová, již si byl před desíti dny správce Fejtl přivedl. Snad neviděla pozorujících, či nechtěla jich viděti. Šla nenuceně, otevírajíc slunečník a míříc k velkým vratům, jež otevřeny do kořán, poskytovaly pohled na lány polí, táhnoucích se na mírném svahu nade dvorem.

Šla drobným, elegantním krokem. V jejích pohybech nebylo nic nuceného, přepjatého. Oblečena byla ve světlý, volný šat, bez ozdob a přepychu. Její tvář podlouhlou a poněkud přibledlou stínil široký slaměný klobouk. Na rukou měla hnědé, pletené rukavičky.

Obrátila se několikrát, dívajíc se k oknům druhého poschodí, kdež byl správčův byt a v té chvíli bylo lze pozorovati její tvář.

Nebyla vzornou kráskou, ale přece tkvělo cosi v jejím obličejí velmi něžného a půvabného. Měla velmi jemnou pleť s nádechem růžovým, podobným pelu zrajících broskví. Velké, hnědé oči, stíněné sametem řas dívaly se otevřené a dětinsky upřímně do světa. Ze spod klobouku chvěly se nakadeřené, tmavohnědé vlasy, od nichž odráželo se pěkné bílé čelo. Kolem svěžích rtů poletoval úsměv prozrazující sladkou touhu po někom. kým se v té chvíli obírala její mysl.

Nedošla ani ke vratům, když proti ní vyšel pomalý muž, oblečený v plátěný oblek. Šel poněkud přibrben a v té chvíli držel slaměný klobouk v ruce, stíraje si s čela pot. Jeho hlava seděla v ramenách tak že se zdálo, jakoby neměl krku. Tvář měl také poněkud podlouhlou, pokrytou plnovousem, končícím na bradě v úzkou dlouhou bradu. Hezkým nebyl, ale za to oči jeho byly zrcadlem duše velmi bystré a jemné.

Jakmile svou paní proti sobě jdoucí spatřil, rychle přikryl hlavu a učinil několik chvatných kroků. Tvář jeho zazářila radostným úsměvem a obě ruce natáhl proti své ženě. Ona podala mu jednu ruku, již on stiskl. Podívali se navzájem do očí, cosi si řekli a již mladá paní zavěsila se do jeho ramena a vycházela s ním ze dvora.

„To je pýcha, co?“ prohodila paní účetní jedovatě a tvář její jevila nepokryté nenávisť. „Neví ani jak má jít. Že se nestydí, tak se mazlit na dvoře. Dělá, jakoby byla sama milostivou vrchností. Teď musíme před ní dělat poklony.“

Paní lesní se zasmála.

„Prosím vás, ať dělá co chce, přece jen z ní kouká, co je,“ pravila sladounce. „Co není člověku vrozeno, tomu se nenaučí.“

„A co bychom se o ni staraly,“ rozhodla paní ředitelka. „Pojďme si raději sednout. Kdyby nás viděla, domnívala by se, že snad nás kdo ví jak zajímá.“

„To jest znamenitě řečeno,“ souhlasila paní lesní. „U takových lidí je nejlépe nevsímat si jich. Tím nejlépe zkrátnou.“

Ušedly na svá místa a jen Emoušek stála dosud u okna a dívala se upřeně ke vratům, ačkoliv správčovi již zmizeli. Představovala si, jak by jí bývalo slušelo, kdyby ona tak mohla po boku správce jako jeho žena si vykračovati. Dámy pokračovaly v hovoru, předstihující se v poklonách. Na druhém konci stolu hráli jejich mužové bulku, nevsímající si, o čem hovoří. Jen ředitel, když prohrával, pohleděl pátravě v tu stranu, kde seděla jeho paní a snažil se svou prohru zastříti.

„Pepi, už je čas,“ napomenula jej před večerem paní ředitelka. „Už jsme tu velmi dlouho a paní účetní nás měla už dávno vyhnat.“

Vstávala a natahovala si rukavice.

„Božinku, já jsem nevýslovně ráda, že dámy jsou tu,“ šveholila paní účetní. „Račte se ještě na minutku posaditi. Tak znamenitě jsme se bavily.“

„Už nás nezdržujte,“ povídala paní ředitelka podávajíc s laskavým úsměvem Emilce závoj, aby jej vzadu přišpendlila. „Nazlobily jsme se vás dost. Chci se ještě projít. Když paní lesní dovolí, vyprovodím ji kousek. Teď na večer je venku nejpříjemněji.“

„To ano, my s Emouškem také sedáme po večeri v zahrádce. A kdy se zase mohou těšit, že nás počtíte?“

„Teď je rada na mně,“ hlásila se paní lesní, upravujíc si klobouk s péry, podobný švédským kloboukům. Od neděle za týden se zase shledáme v Bukovci, nepohrdnou-li totiž dámy mou prostou svačinou.“

„I přijdeme, jen prosím vás, nedělejte žádné hostiny. Trochu kafička a dost. Je to tak nejdůležitější. Pobavíme se a půjdeme zase vesele domů.“

Nastaly vzájemné poklony, líbání. Emilka řekla asi dvacetkrát rukulíbám a paní zanechavše s povzdechem karet, čekali, až se skončí loučení. Paní účetní se svou paní i s Emilkou doprovodili hosty až před dům a pak se vraceli.

„No zaplať Pán Bůh, že už šli,“ vzdychla si paní účetní. „Usednou si tu a seděly by do soudného dne. Mně už není nikdo protivnější, jako ta fořtka. To je cirátů, že byl její tatík soudcem. Paták si ji vzal pro jméno a nedostal s ní ani peřiny. A teď na všechno ohrnuje nos a honí dámu, jakoby jí panství náleželo.“

„Všimla jsi si, maminko, jak tě sekla řiditelka, když jsi povídala, že si mohl správce vzít mne? Ona chystala proň Karolinu. No, ten by si byl dal.“ Emilka obrnula rty a ušklíbala se posměšně.

„I vždyť mi řiditelku dávno známe,“ kázala účetní a usedla, aby si odpočinula. „Ona si myslí, že přes ni není. Jen ať si dá pozor, aby ji jednou nebylo leccos na co se teď ošklíbá, vhod. Má se čím chlubit! Její Karla vypadá jak žličník. To ta nová správcová je tisíckrát hezčí.“

„Dej pozor, děvečka je v kuchyni a zaslechne-li co, pojedje s tím ještě dnes k řiditelovům,“ napomínal ji účetní, prostřední obtloustlý pán s holou hlavou a bojácným pohledem.

„I ať jede,“ odsekla účetní. „Však ona paní řiditelka ví, že si musí dát před námi pozor, poněvadž leccos víme.“

Pan účetní šel se přesvědčit do kuchyně, neposlouchá-li služka.

„Náš tatínek se bojí!“ smála se dceruška.

„Tak, Emoušku, to máš pravdu. Nás se neujme, když je toho potřeba, ale před jiným se klaní a třese. Kde potom můžeme mít vážnost, když muž a otec nechá na nás hrnout hanu.“

Pan účetní už neposlouchal. Vyběhl do síně a vešel do kanceláře. V útěku spočívala jeho spása. Zavřel se v kanceláři a natáhuje se na pohovce, přemýšlel, kdy dnes v bulce chybil a jak měl hrát, aby byl bulku vyhrál. —

Zatím manželé řiditelovic kráčeli s Patákem a jeho paní směrem k Bukovci, lesu od Zablátí asi čtvrt hodiny vzdálenému, kde se nalezala myslivna. Napřed nadnášela se paní řiditelová s paní lesní, jež se sotva dotýkala nohama země. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Rozrušení budí zákaz sokolské slavnosti. My ovšem vlastenčení podobnými slavnostmi provozované vysoce neceníme. ač nelze upřít, že může přispět k povznesení českého vědomí v Teplicích a v okolí. Ale dnes z Teplic do Prahy neb jiných ryze českých měst je jen krok a o podněty k probuzení není nikterak nouze. Výše ceníme vytrvalou práci, třeba tichou, pěstování ne okamžitého nadšení, ale pevného charakteru a toho, co blahobyť a neodvislost naši povzuší a nikoliv umenšuje. Ale pro toto naše doba nemá smyslu, to znamenalo by v jejich očích klid, umrtvenost a reakci. Z této příčiny ze zmaru sokolské slavnosti bychom se nermoutili. My beztoho samými slavnostmi se jen hubíme. Ale je tu jiná stránka, povážlivá a významná. Ukazuje nám sílu a vliv našich krajanů kteří sami jsouce všady svobodni ve svých národních požadavcích a krocích, dovedli slavnost zmařit.

Ač v menšině, ač i v Teplicích a okolí český živel je silně zastoupen. vykonávají moc. To je povážlivé. A podobně na všech stranách jdeme zpět nebo stojíme, což vlastně je také krok na zpátek. V boucharonském vlastenčení, v husovávání, v českobratrskování a p. jsme chlapíci, požíváme se teoriemi a osobními boji v tisícových zásadových odstínech, a zatím národně hyneme. V národohospodářské společnosti mladík tak dost poznamenaný otevírá pyšně ústa proti šlechtici, jakých málo, proti muži, který nejen svou kvalifikaci nad většinu členů společnosti vyniká, ale o jehož vřelém citu pro lid není pochybnosti, ačkoliv mu to ani nevynáší jako mnohým našim vlastencům, a společnost dává se terorizovati. Zatím jako pidimužáci ustupujeme před svým nepřitelem. To je zajisté charakteristické. Nechceme své očividné neúspěchy, kterými zajisté v první řadě je vinen národ sám a jeho maľicherná výchova,

ztrácející se v moři malých, vše zne-
mravňujících a ničících spolcích, klásti
na vrub mladočeské delegaci, ale je vý-
znamno, že datnji se hlavně z posled-
ních šesti let, vlastně o něco dříve, kdy
nynějšími proudy byla bývalá organi-
sace podlomena. A naděje na nějaký
obrat tu není. — Ve Vídni hnutí anti-
semitské roste a brozí nabýti všady
vrch. Přispěje-li k znovukřesťanění mo-
derní společnosti? Ideové proudy mění
se dnes jako mody, možná že i tu
přijde opět reakce, nejde-li s hnutím
rukou v ruce solidní křesťanská práce.
Ve Vídni prý skutečně je tomu tak.
Skutečné sluby a oddané otroky má tam
židovský liberalism už jen v sociali-
stech. Ale skutečný návrat ku křesťan-
ství v rozumu a srdci je přece jen
možný úplnou emancipací z bídné lite-
ratury, všeevropskou duchovou změnou
a obrožením církevním. — Delegace
zasedají letos v Pešti. Že peníze na
vojáky povolily, rozumí se samo sebou.
Důležitějšího úkolu nemají, tušíme. —
V Praze a okolí horlivě je činným
lidový křesťanský spolek s tendencí anti-
semitskou. Co z něho bude, nelze ještě
říci; že povstal v příhodné době, je
jisto. — Při „Vlasti“ ustavil se spolek
ligy, mající za účel obranu víry, kleru
a katolíků. Myšlénka je velkolepá. Ale
k dokonalému provedení jejímu je za-
potřebí peněz, mnoho vytrvalých a svo-
bodným časem vládnoucích pracovníků
a tuhé důsledné organizace. Zvláštní
redaktor musel by mít vše v evidenci.
To jsou u nás, v katolické straně, zlé
požadavky; ale poněvadž je v dobrých
rukou, očekáváme přece mnoho dobrého.
— Kolej Arnošta z Pardubic koupila
dům, v němž hodlá provésti levné stra-
vování a ubytování akademiků katolíků,
chtíc zároveň pečovatí o to, aby ne-
vzali náboženskou a mravní zkázu. Fa-
natikům ze sektářského a protestant-
ského tábora není ani tento šlechtný
čin po chuti, vyšedší sice z popudu ka-
tolického kněze, ale uskutečněn byl
hlavně laiky. Vykládati věc bylo by
zbytečno. Onino pánové mají o svo-
bodě, mravnosti a náboženství pojmy
asi takové, že svobodu vidí jen tam,
kde dovoluje se všechna nevázanost,
mravnost tam, kde nemravnost má totéž
právo na existenci jako mravnost, ná-
boženství tam kde nevěra a všechno

rouhačství je snad více čestné, než vy-
konávání náboženských povinností, kte-
réž pro slabší duchy v theorii jen tak
tak se připouští. A tak nevěšme si
těch pánů.

Zprávy národohospodářské. —

O vládní předloze, týkající se zajištění
drah lokálních pro rok 1896 jednáno
bylo v poslanecké sněmovně v prvních
dnech tohoto měsíce. Jednalo se celkem
o 25 linií v délce 531 km se základním
kapitálem 24·8 mil S české strany
hlavní slovo měl posl. Kaftan, přimlou-
vaje se za některé trati. Zvláštnímu
dojmu zajisté se neubrání nikdo, kdo
debatu sledoval, vida, s jakou horlivostí
při této příležitosti někteří řečníci uji-
mali se slova (zapsáno bylo 22 řečníků),
aby se přimlouvali za věc, již se snad
ani nedožijí. Miněna zde, jako při všem,
co vlastně v rukou má stát, známá
liknavost a musil chef železniční správy
za staré hříchy nevinně pykati. Jak
v debatě uvedeno, zbývá totiž ještě
z let 1894 a 1895 malý zbytek ze
37 tenkrátě povolených lokálek, totiž
nic více a nic méně než jen 36. poně-
vadž posud jen trať Dušník - Beroun
provedena. Příčiny tohoto loudavého po-
stupu káral Kaftan a udal zároveň pro-
středky, jichž provedení bylo by s pro-
spěchem spojeno. Ministr Guttenberg
omezil se zatím v této příčině na kon-
statování toho, že jsou to plány zvláště
železničního společenstva, jež by bylo
lze těžko provéstí, že však stát podrobí
návrhy udaných prostředků důkladnému
studiu. Že na toto poslední a nic více,
scvrkne se celá činnost státu, rádi vě-
říme. Ku komedii plné omylů ve příčině
dráhy severozápadní a jihoseverní ně-
mecké spojovací, proveden v téže schůzi
sněmovní moc zajímavý epilog, nemožno
říci poslední akt. Zapřisáhlý protivník
celé předlohy a takto t. č skoro vládce
klubu mladočeského podal pilný návrh,
aby vláda znova se chopila projednávání
sestátnění těchto drah a na podzim na
jisto předlohu dotyčnou podala. Proč?
Když s takovým despektem celá zále-
žitost pohřbena, proč s ní zase teď ven?
Nám se zdá, že interpelace se stran
interessovaných měst a voličů na mlado-
český klub vzhledem ku končící saisoně
říšské rady působí neobyčejně silně.
Největší radost z této komedie mohou
a budou mít akcionáři zmíněných

drab (zvláště známý pan Taussig!), a pak některé, této předloze z příčin Bůh ví jakých, méně nakloněné orgány našeho veřejného mínění.* — Vyrovnání rakousko-uherské jde ku předu zvolna. Nyní je řada na Rakousku, které stojí nyní na válkách, má-li se přetrumfnutí v uherském renuntiu provedeného opravdu leknout, či nic. Že je do skutečného provedení, jak se před nedávnem tak optimisticky psalo, daleko, snad čím dále, tím více, souditi lze právě z nyní navrhované odpovědi na zmíněnou notu uherskou. Jak známo, spočívá důležitost a také podle toho nesnadnost celého vyjednávání hlavně v tom, aby určen byl poměr příspěvků na společné výdaje, hlavně vojsko. A v tom právě vězí háček! Najíti pevný základ této quoty, aby už jednou přestaly vždy každých 10 let se opakující hádky a spory dvou polovicí říše, které jsouce tak spolu v úzkém hospodářském styku, žítí mají ve shodě a míru. Jisto je, že dosavadní způsob určování quoty 68·6 : 31·4, jež při prvním vyrovnání r. 1867 považován byl za vymoženost proti od Uhrů požadované quotě 25 : 75, a opírající se hlavně o přímé daně, které jsou v každé polovici jiné, a na jiných základech stojící, nemožno déle udržeti. Žádají tedy někteří rozdělení příspěvku 50 : 50, uvádějice: stejná práva, stejné povinnosti. Jiní zase tvrdí, že by se quota měla určití dle některých daní společných, na př. spotřebních a jiné a jiné jsou návrhy. V první notě rakouské hájena, vlivem dvorního rady Beera, zásada rozdělení příspěvků ku společným výdajům dle počtu obyvatelstva, jak prý se ve skutečnosti provádí v Německu. V návrhu odpovědi rakouské na renuntium setrváno na této zásadě a dokazuje se na základě zevrubných číselných důkazů, že skutečně od Maďarů placená quota každé desetiletí čím dále je menší u porovnání ku quotě rakouské. Tak činila rakouská quota r. 1867 22·4⁰/₀ všech výdajů, uherská 21·9⁰/₀. R. 1877 rakouská 18⁰/₀, uherská již jen 14⁰/₀ a činily obě quoty podle posledních výkazů z r. 1893 rakouská 10⁰/₀ a uherská již jen 7⁰/₀ všech výdajů vůbec, počítáno podle příjmů povšechných činí příspěvek Rakouska v posledně uvedeném roce 97⁰/₀, Uherska pouze 61⁰/₀, tedy nepoměr ještě větší. Uvádívá se, že rozdělení

příspěvků dle počtu obyvatelstva by bylo nejjednodušší a prý též výsledkům státních hospodářství de facto nejpřiměřenější. Poměr by činil 58 : 42, a proti tomu právě brání se Maďaři se známou u nich rozhodností vši silou. Fatalní při tom je, že by i Badeni i Banffy rádi viděli již konec těchto dlouhých oklik, ať již to dopadne tak či onak, poněvadž se obávají, že s novými, jinými, anebo, jako v Rakousku, docela ještě nevyzkoušenými parlamenty, celá záležitost hůře půjde ku předu než nyní. Práví se, že v tomto smyslu prý byl panovník též instrnován a snaží se sám, aby tomuto smlouvání před celou evropskou veřejností učiněn byl konec.

Carská korunovace. Korunovace ztratila na západě dávno už onen charakter, který měla v minulosti. Jinak je na Rusi. Tam korunovací v očích lidu stává se teprve car osobou posvátnou a sjednocený s národem. Proto byli mnozí, kteří tuto korunovací považovali za zvláštní osmou svátost. Na každý způsob považuje se za tajemství svate, podobné asi příchodu Ducha sv. na apoštoly. Rusové přijali církevní korunovací z Byzancie, kde záhy z obřadu pouze světského stal se obřad náboženský. Korunovace Lva Velikého (457) stala se na Marsově poli, sliboval spravedlnost, péči o říši, zvláště o vojsko, ale patriarch, který byl přítomen, uijkž neměl na ní podílu. Car pouze navštívil pak kostely sv. Jana Křtitele a sv. Zofie. (Niebuhr I.) Korunovace Anastasia (491) dělá se už za intervence patriarchy, který na jeho zvolení byl už měl vliv. Car byl zavázán odříkati vyznání víry. V desátém století jeví se korunovace už jako skutek církevní. Odbývá se už v chrámě a vykouvává ji patriarch. Car je korunován při oltáři, carevna nedaleko od něho. Slavné přijímání má už rovněž místa. Pomazání sv. oleji není ještě všeobecný obřad. Car podával též patriarchu vlastní rukou napsané vyznání víry tohoto obsahu: Já věrný v Kristu car a císař římský napsal jsem vlastní rukou: Věřím v jednoho Boha Stvořitele nebe a země a přijímám, vyznávám a potvrzují apoštolské a Boží podání, takéž ustanovení sedmi obecných sněmů, jakož i práva a obyčeje sv. veliké Cirkve Boží. Mimo to přijímám a potvrzují vše,

co řádně, kanonicky a nezměnitelně ustanovili na různých místech sv. Otcové naši. Též slibují zůstatí vždy věrnými a nezměněným sluhou a synem sv. Církve, strážcem a chránitelem jejím, milostivým a milujícím vzhledem ku svým poddaným, pokud spravedlivost dovolí. Budu co možná vystřihati se trestů, budu si vésti spravedlivě a pravdivě a vše, co zavrhlí a do klatby dali sv. Otcové, zavrhuji a dávám do klatby i já. To slibuji plniti před sv. katolickou Církví Boží“. Ale jsou i příklady, kdy car byl sám heretikem a přece byl korunován, aniž se obrátil. Zjev to čistě byzantský. Když církevní obřad korunovace byl už vyvinut, děl se při liturgii. Car vykuřoval též kaditelnici všecky oltáře. Byla mu ukázána nádoba s lidskými kostmi a spálilo se před ním něco vlny. Obřad tento měl ho napomínati na pomíjelnost všeho lidského. A ještě různé jiné obřady se vypravují. Hlavní bylo ovšem kladení věnce na hlavu carovu patriarchou. — V uspenském chrámě moskevském chovají se starodávné korunovační předměty, pocházející prý z Byzance. kříž, šapka, řetězy a jiné. Historického není o tom nic známo. Jisto je, že záhy byli carové korunováni církevně. Zprvu při příchodu do Moskvy nebo Kijeva car zašel do chrámu a byl metropolitou jen křížem žehnán. Teprve po pádu Cařihradu, kdy všecka práva carů byzantských osobil si vládce moskovský, práva politická i náboženská jako první hlava pravoslavné církve, povstala úplná korunovace jako v Cařihradě. Ruští spisovatelové církevní dávají si mnoho na tom záležitosti, aby dokázali že před pádem Cařihradu ruská korunovace byla jiná, domácí, a že teprve pak zaveden způsob byzantský. Má to býti jaksi zevním důkazem že veškerá moc „druhého“ Říma (Cařihradu) přešla do Moskvy, třetího Říma. My ovšem podrobnosti ty vypravovati nebudeme. První krok k tomu stal se za Jana Hrozného při němž už všecky korunovační předměty kladl po způsobu byzantském metropolitou Makarij na cara jakožto věci náboženské. Ale jedno tu scházelo, což tehdaž zdálo se přece ještě žádoucí: osoba cařihradského patriarchy a jeho schválení. I vyslal Jan Hrozný poselstvo s bohatými dary do Cařihradu, kde peníze všecko zmohly, aby patriarch

korunovací carovu jako vládce všeho pravoslavného východu schválil. To se také stalo (Snoš *Rossij's vostok*. 78 n.) Roku 1562 dostal to car i písemně. V listině stálo, že korunování metropolitou je neplatné, poněvadž k takovému úkonu jen dva mají práva, totiž patriarch cařihradský a římský papež. Ale z důvodů, které se dále uvádí, dává se caru právo, považovati se za právně a dobře korunovaného. Tím ovšem ale byl učiněn začátek k tomu, aby carové mohli býti doma korunováni korunovací byzantských císařů. Zřízení ruského patriarchatu r. 1589 rozřešilo otázku ovšem úplně ve smyslu ruském. Při následující po Janu Hrozném korunovací nalézají se už obřad pomazání na čele, uších, prsech, plecích a obou rukou. Při korunovací Alekseje Michajloviče r. 1647 den před konání večerní (u Rusů obvyklá) bohoslužba. Před oltářem v uspenském soboru postaveno zlaté místo pro cara, stůl pro patriarchu a pro korunovační regalie. Cesta od carského místa k carským vratům (kterými ikonostazem jde se k oltáři) pokryta tepichy. Regalie odneseny duchovenstvem slavně z hradu do chrámu. (Regalie se rusky nazývají: krest, barmy, šapka Monomachova, skipert — žezlo — a děržava — jablko). Průvod očekával ve dveřích patriarcha. Na to tiše bral se car se svým dvorem do chrámu, napřed protopop Štěpán s křížem, kropě svícenou vodou cestu. Zvláštní dohlížitelé dávali pozor, aby nikdo na cestu nebo přes ni nevstoupil. V chrámě uvítal cara zpěv, on pak klonil se a líbal obrazy a ostatky sv. divotvorců Petra a Jana. Na to přiblížil se k patriarchu, který ho žehnal a pokropil svícenou vodou. Nastaly modlitby. Na to kněžstvo sedlo, bojarové stáli a patriarch a car odebrali se na slavnostní místa. Car měl řeč o pravosti své moci a žádal patriarcha, aby ho korunoval věncem, diademem a pomazal sv. křížem. Patriarch žehnal cara a v řeči dovedl původ cara od císaře Augusta (!), od sv. Vladimíra a projevil vůli korunovati cara. Nastaly modlitby, celování, žehnání a vkládání regalie na cara, při čemž car a patriarch činili si na vzájem poklony. Patriarch napomínal cara k dobrému panování a ochraně církve. Pak byla velká liturgie. Evangelium celoval hned po

patriarchu. Mezi mši sv. položil patriarchu caru řetěz na prsa a mazal jej sv. křížem před carskými vraty Bavlna spálila se na oltáři. Po osm dní nesměl se pak car mytí. Přijímal po patriarchu, ale nikoliv u oltáře. Při odchodu zasypávali cara zlatými penězi. U cara byl pak oběd. Pomazání dělo se dříve též na bradě, poněvadž vousy na bradě byly znakem pravověrného křesťana. (Ještě dnes jsme my katoličtí kněží u ruského lidu, hlavně proto heretiky a schismatiky, protože nemáme vousů. Pravoslavný význam vousů lze viděti ještě na ruských kněžích, ale v liturgii a dogmatice, tušíme, už tolik neplatí. Tato korunovace obsahovala jistě některé maličkosti, které v Cařihradě se neděly. I byly vypuštěny, aby jednotnost korunovacího obřadu v Moskvě a na Rusi byla veskrz patrna a tím ovšem i zřejma právoplatnost třetího Říma. Když Petr Veliký, který, jak známo, i v Církvi vládl jak chtěl, pokud se nebál lidu, zavedl korunovaci Kateřiny Aleksejevny, dokazoval lidu v manifestu, že se tak dělo i v Cařihradě, a že tedy i po přeslici je Moskva třetím Římem. Nyni je korunovace královen i pomazání a přijímání při oltáři zvykem. Zvláště přijímání při oltáři ženy dlužno považovati na Rusi, kde do nedávna ženy sotva do kostela směly, za velikou zvláštnost. O nynější korunovaci ještě příště slovo.

Literatura.

Apologie sněmu kostnického. Napsal dr. Ant. Lenz, domácí prelát Jeho Svatosti, probošt kapitoly Vyšehradské. Str. 92, cena 60 kr. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. — Tento nevelký, ale pracný spis, založený na 34 spisech Viklefových, dokazuje, že všechny bludné věty, sněmem kostnickým odsouzené, nalezájí se ve spisech Viklefových. Vedle dogmatické stránky má

spis proto velikou vážnost, že mnohé Viklefovy bludné věty učil Hus a hrozného tohoto kacíře anglického měl za učitele dobrého, jež doporučoval a hájil. Na sjezdu v Praze roku 1429 horšila se strana husitská města, šlechta a poslové měst na mistra Příbrama, jenž vinil Viklefa z bludů, anof by jinak se muselo připustiti, že byl Hus spravedlivě v Kostnici na smrt odsouzen, že byly spisy Viklefovy po právu spáleny, že se království české po spravedlnosti viní z kacířství a že právem proti němu bylo stanoveno křížácké tažení. Tak souzen a odsouzen byl Hus svými vlastními přívrženci, nebo že byl Viklef hrozný kacíř, slovítný český učenec ukázal slovy a výtahy z jeho spisů zřejmě a nade vši pochybnost. O tom vlastně mezi těmi, kteří pravdu mluví a znají, nikdy nemohlo býti pochybnosti. Přes to Husova otázka rozpřadá se lživě do nekonečna. My ovšem víme, že se to neděje na očistění Husa. On prostě je záminkou k balamucení lidu a ku štvání proti Církvi. Prof. Goll to pravil zřejmě, že v Husově otázce záleží hlavně na tom, že Hus postavil se proti církevní auctoritě ve věcech věroučných. Naši liberálové a protestanté, které oba by Hus nejpršněji odsoudil, provádí tu jen svůj sektářský systém, držíce se vždy obvyklého u nich pravidla, že každý prostředek je dobrý proti církvi. Ale pravda zůstane, že Viklef byl hrozný kacíř že Hus z něho čerpal, že s lidem českým si tropil nebezpečnou a vědomě neupřimnou hru, nebo jako mistr musel hrozné bludy Viklefovy znáti, a že sněm kostnický jednal správně v zájmu pravdy a víry. Znameníť spis Lenzův obsahuje mnoho časových a zajímavých podrobností, tak že i při látce, o niž jedná, se velice příjemně a zajímavě čte. Ku slávověnci své učenosti přidal si vsdp. spisovatel opět znamenitý list vavřínový.

Obsah „Obrany“ :

Třetí Řím. Fr. Žák — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Drobná vojna. Obrázek. Napsal Bohumil Brodský. — Časové zprávy. — Literatura.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. - Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. - Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Akce cukerní.

Je tomu právě v těchto dnech 30 let, co spojenec náš nynější ze severu se svými trupami probánil se žirnými krajinami naší krásné vlasti, na niž vždycky míval zálsusk, ohrožuje konečně i samu Vídeň. Dnes, sevřen v ohledu vojenském ze dvou stran, hodlá jiným způsobem ukázati svou převahu nad ostatní Evropou.

Tentokráte stalo se tak na poli hospodářském, kde Německo duplo si na ostatní své konkurrenty na mezinárodním trhu cukerním přijetím nového zákona, týkajícího se zvýšení exportní premie cukerní. Zmíněným zákonem totiž, jenž dne 15. května letos nevalnou většinou 144 hlasů proti 124 na německém říském sněmu pro vládu byl odhlasován, zdvojnásobena vývozní premie, tak že stát za každý vyvezený q (metr. cent) platí nyní 2.50 marky (1.50 zl.); dále stanoven roční kontingent výroby na 17 mil. q a konečně zvýšena konsumní daň z cukru z 18 na 20 m. (12 zl.) za 1 q.

Ještě za projednávání celé předlohy v Německu v komisích a pak při generální debatě zmocňovalo se rozčilení všech států cukr exportujících. Jak mají si naproti tomu počínati? Pováží-li se, že Německo je státem nejsilněji cukr produkujícím — vyrobiloť r. 1891 13.2 mill. q cukru, Rakousko pouze 7.6 mill. q., Francie 6.9 mill. q a Rusko 5.2 mill. q atd. — byly starosti tyto jistě odůvoděny. Ovšem až na Rusko, kde, dle zpráv, již pro kampaň letošní (1895-6) zavedeno kontingentování výroby cukerní, aby tím aspoň poněkud doma škodlivé následky nadprodukce a vůbec krise cukerní se mírnily.

Při důležitosti, jakou má cukerní průmysl v Rakousku, nezbyvalo nic jiného než i u nás kousnouti do kyselého jablíčka premie a daně cukerní. O důležitosti svědčí data jen namátkou zde uvedená: Počet cukrovarů vzrostl v r. 1851 ze 100 na 228 v r. 1894, váha zpracované řepy v týchž letech z 2.7 mill. q. na 71.3 mill. q, množství vyrobeného cukru v Rakousku páčilo se skoro na 8 mill. q v prvních letech devadesátých a činilo v r. 1894-5 10.5 mill. q. Rovněž netřeba širokých důkazů o tom, že na celém právě uvedeném množství výroby mají podíl měrou nemalou země koruny české;

a sice připadá, podle dat z prvních let devadesátých, na Čechy 52%, na Moravu 29.3% a na Slezsko 5%, ostatek pak, tedy ani ne 14%, na všechny ostatní země dohromady.

Celou akci cukerní u nás zahájily interpellace posl. rytíře Proskowtze, levičáka moravského, jenž sám jest velkopřemyslníkem hospodářským, a pak posl. Sehnala, tak že vláda byla nucena předložiti t. zv. z á k o n z n o u z e pouze na rok, jenž měl zatím odpomoc získati. Předloha podána bezprostředně před odročením poslanecké sněmovny a tak se stalo, že přijata byla ani ne ve dvou sezeních dne 15. června 170 hlasy proti 70. Uvedeno budiž hned zde, že po projednání v poslanecké sněmovně, z denních listů dostatečně známém, předložen návrh sněmovně panské a zde po kratičké debatě dne 26. června beze změny přijat. Sankce nedá na sebe asi dlouho čekati. Dle ustanovení zákona upravena vývozní premie z cukru tím způsobem, že nebude přímo zvýšena (proti intencím vlády uherské, která přímé zvýšení si přála), nýbrž zůstane na 1 zl. 60 kr. za 1 q jako dosud, za to však vyplátí se až do celkového obnosu 9 mill. zl., kdežto dosud vyplácelo se ročně nejvýše 5 mill. zl., t. j. dokud se nevyveze více cukru než $5\frac{5}{8}$ mill. q vyplácí se plný obnos premie zl. 1.60 vlastně již r. 1888 ustanovený. Poněvadž v předposledním roce vyvezeno bylo asi 4.5 mill. q, není třeba zatím ani zvýšení minimálního celkového obnosu. Že zároveň vláda usilovala o to, aby výlohy jí premií způsobené nějak kryla a proto o zvýšení cukerní daně spotřební, ustanovené zákonem ze dne 20. června 1888 na 11 zl. z 1 q, o 2 zl. na 1 q, se starala, nebude se nikdo diviti.

Zvláštní při celé akci je postavení obhájců a odpůrců této předlohy v ohledu národohospodářském. Poslednější ovšem a priori veškeré zvyšování premií resp. s tím spojenou daň spotřební zde zavrhovali, ač jim bylo docela dobře vytknuto od kohosi, že i většina liberálů je proti zvýšení, resp. proti celé pomocné akci jen v tomto odvětví průmyslovém, poněvadž kromě svých kollegů ze zemí českých (Peschke, Bauer, Proskowetz a jiní, kteří pro předlohu hlasovali) nijak přímého interessu na přijetí návrhu nemají. Stačí jen pamatovati si chování těchto pánů, až oni vyrukují s předlohou této podobnou a doháněti budou vládu ku přijetí výčitkou, že vůbec v Rakousku, proti Uhrám, tak málo děje se na podporu průmyslu a výroby. Avšak zvláštnější je, že nejen sám zástupce vlády, min. Bilinski, nýbrž i všichni obhájci návrhu zákona, Wohanka, Sehnal, Teklý ano i referent dr. Kramař vyslovovali se, a dosti důrazně, v principu proti exportním premiím vůbec a přece jim nezbyvalo v tomto konkrétním případě nic jiného, než mluviti pro premie a tedy proti sobě samým. O tom není sporu, že vývozní premie cukerní nějaké vážné a skutečné oprávněnosti za nynějších hospodářských poměrů naprosto pohřešují. Co svědčilo u nás, a vůbec v každém jednotlivém státě, pro jich zachování, byla ta choulostivá okolnost, že existují v sousedních státech cukr vyvážejících, a že dokud soused nepřestane dávat premie, nemůžeme přestat ani my. Také se zdálo, aspoň v prvních letech devadesátých, že všeobecně se poznala nesolidnost a nehospodárnost t a k o v é t o podpory. Německo v zákoně z r. 1891 přijalo postupné snižování premií cukerních a v Rakousku, a snad i jinde, byla by sama sebou exportní bonifikace klesala při zvyšovaném vývozu a stále stejné maximální sumě vyplacených premií. Leč krise cukerní r. 1894/5, která letos jen nahodilou

okolností (vzpourou na Kubě) poněkud ustala, nastal docela opak a premiový zápas začíná znova.

Komu bude vlastně celá akce na prospěch, ukáže teprve budoucnost. Konsumentům dozajista žádné výhody nekynou, poněvadž nuceni budou platiti cukr dráže nejen o daň spotřební, nýbrž tak, jak budou kartelly raffinérií, proti nimž mnoho při projednávání mluveno, diktovati, zvláště když proti dovozu cizího cukru vysokým clem dovozním jsou chráněni. Tak budou ovšem konsumenti na jedné straně připláceti na laciný cukr v Anglii a na druhé na drahý cukr u nás doma. Rozhodný prospěch budou míti raffinérie a pokud ti dovolí, anebo jinak k tomu nuceni budou, i rolníci, jiní živnostníci, dělnictvo, dráhy atd. jak to Wohanka a Bilinski vypočítávali.

Připomenuto budiž, že příkladu Rakouska následovati musily ovšem Uhry, kde opposice proti předloze bojovala z důvodů ne národohospodářských, theoretických, nýbrž z důvodů politických, tak že pro předlohu mluvil jen referent, min. Lukacs a pak jediný posl. Hegedüss. Debata trvala po dvě sezení a byla na konec bez změny přijata. Rovněž ani Francie, kde právě vrch má regime protectionistický a agrární (předs. min. Meline býval dříve min. orby stejného přesvědčení), neváhala, a tak má vlastně celá akce směr, mohlo by se říci, komický, kdyby se nejednalo o věc jinak tak vážnou. Bylo několika obhájců předlohy u nás podotknuto a tvrdila, ovšem snad jen satiricky, strana agrární v Německu, že novým zvýšením premií vývozních přiveden bude celý tento systém ad absurdum a podle všeho zdá se, že tomu snad přece bude tak. Nezvýší-li na přesrok v Německu znova cukerní premii, bude celá evropská konkurence vývozní ve stejném poměru vzájemném a pak se snad spíše pozná, že celá tato akce, při níž jeden stát „strká“ peníze druhému, je zbytečnou a že na základě mezinárodního dohodnutí dá se tato záležitost lépe a výhodněji rozřešiti. jt—

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

Ti, kdož volali po stihání jesuitů, nevybízáli nadarmo. Stavové již dávno chovali přání podobná. Hned r. 1609. žádali, aby zákonem bylo opatřeno, „aby Jesuité žádných statkův pozemských bez dovolení J. M. král. a obecního sněmu a svolení všech tří stavů království českého nekupovali a budoucně nedrželi.“⁵³⁾ Tedy ani kupovati ani držeti t. j. dostávatí neměli jesuité ničeho. aby se tak zabránilo zřizování nových gymnasií jesuitských. Tehdy ovšem nemohli ještě stavové žádati více, ale za to později, když vypuklo povstání, mohli jednati zcela dle své vůle. Hned 1. června 1618. byl přijat dekret, vypovídající jesuity z království. Druhého dne byl jim odevzdán a 8. června již museli se jesuité ubíratí z pražské kolleje. Všecky jejich prosby, aby k vůli několika nemocným bratřím se jim lhůta prodloužila, byly marny. Direktorium prohlásilo, že neručí za možné neštěstí, zdrží-li se jesuité déle. Že se jim statky konfiskovaly, rozumí se samo sebou. Podobně jako čeští stavové, jednali také na Moravě. Jakmile tam převládla strana radi-

⁵³⁾ Slavata I. 157.

kální, ihned prohlásila jesuity za vypovězené na všechny časy a provedla svou vůli s chvatem neobyčejným. Dne 4. května 1619. bylo první zasedání revolučního sněmu již příštího dne dostavila se stavovská komise do kollje, aby sněmovní usnesení provedla. Jesuité právě chystali se k jídlu, když jim byl dekret sněmovní ohlášen. Všecky prosby za poshování byly marny, nesměli ani hlad svůj utišiti a museli se ihned seřaditi a vydati se na cestu⁵⁶⁾ Návrat byl jim zakázán pod trestem smrti, který je měl stihnouti bez milosti a bez výslechu. Brzy po odchodu jesuitů vypukl v kolleji požár, který zničil nejen budovu jesuitů, ale i na sto domů sousedních. Vznikl-li náhodou nebo zlomyslným založením, nevysvětlilo se.⁵⁷⁾ Oba zemské zákony, český i noravský, byly později pozměněny v zákon platný pro všechny země ku království přivtělené. Hned IV. artikul konfederace stanoví: „Jesuité nemají již na věčné časy do těchto sjednocených zemí pod jakýmkoliv zámyslem a barou neb řeholou uvozování býti a pokudž by oni neb učedníci jich ještě kde zůstávali, neb tejně se vloudili. mají odtud vybyti býti. Ta pak řehola, v které by se jezuité a učedníci jich kryli a nalezení byli, má o důchody a staky své přijíti a ty k defensi země obráceny býti. Tolikéž jich jezuitův funkcí a privilegia i jakákoliv jiná opatření, kteréž jsou buď od králův neb jiných, privátných osob vypracicirovali a v Čechách na relaci sněmovní do českých zemských sobě vpravili, mají zase z týchž desk zemských vymazány a všechny jejich kolleje, statkové a důchodové k dobrému země obráceny býti.“⁵⁸⁾ Takovým duchem byl naplněn ne snad pouze lid, ale i šlechta a vzdělaný stav městský. Zdálo se jim býti zcela v pořádku, upírají-li se katolíkům různá práva jak v theorii tak v praxi. Sami chtěli vždy nabývati větších práv, žalovati na násilí ve věcech víry a přece chtěli a nejen chtěli, nýbrž vskutku sami činili jinak smýšlejícím krajanům největší příkoří.⁵⁹⁾

Příkré a bezohledné chování se panstva ku stavu duchovnímu nezůstalo ovšem bez vlivu také na jiné třídy. Když se roznášely pověsti po Čechách, jak horlivě se někteří stavové zastávají „čistého evangelia“ proti katolíkům, když potom úřední zprávy potvrdily, že úsili protestantů setlalo se se zdarem a že vymožen jest majestát, což divu potom, že někteří protestanté počali ze všeho činiti důsledky přemrštěné a že dovolovaly si skutky, jakých by jinak se neodvážili. Když viděli, jaké příkoří se děje kněžstvu soukromě a nad to, o čem se stavové usnáší a jaké zásady stávají se zákonem, tu ovšem nemůžeme se jim diviti, čteme-li o různých výtržnostech, kterých se dopouštěli nejen proti svým katolickým sousedům, ale i vrchnostem.

Markantní příklad můžeme uvést na klášterním statku Broumově. Tam nedbalostí opata Martina z Prawdowicze rozmohly se některé lutheránské rodiny a spoléhajíce na lhostejnost faráře Kirsteina zaujali hlavní kostel pro své protestantské bohoslužby. Když pak r. 1602. byl opatem zvolen horivý Selender, který se dotčené usurpaci bránil, vzali si protestanté kostel hřbitovní a když opat jim ani ten dati nechtěl, utekli se dne 17. července 1609. k defensorům. A ne nadarmo. Defensoři slíbili se jich ujati. Když potom se celá záležitost zdržovala u soudu appellačního, domnívali se Broumovští, že defensoři vskutku prosadí svou vůli a odhodlali se k tomu, že si sami opatří svou duchovní správu. Opatřili si z Německa pastora Jana Klementa Kirchmanna, opustili také brzy hřbitovní kostel, ale začali si stavěti kostel nový. Peníze jim na to sebrala nejvíce cizina, pozemek vzali klášterní a pro dříví a jiné potřeby jezdili do klášterních lesů. Opat ovšem varoval, zakazoval, bránil, ale nebylo nic platno. Konečně rozhodl císař Matyáš ve prospěch kláštera a výslovně jim stavbu zakázal. „Kteréhožto poručení oni neuposlechl ani žádnou zprávu J. Msti císařské nedali, ale přece stavěli, i také od defensorův na to psaní dostali, aby nedbajíc na J. Msti císařské záповěď v tom stavení kostela přece postupovali a dále stavěli.“⁶⁰⁾ Vskutku také měli Brou-

⁵⁶⁾ Gindely Ant. Dr. Dějiny českého povstání II. 38. ⁵⁷⁾ Skála III. 172.
⁵⁸⁾ Slavata II. 203. ⁵⁹⁾ Slavata II. 216. ⁶⁰⁾ Slavata I. 88.

možtí dosti odvahy, že na císařský zákaz nedbali, nýbrž spolehajíce na defenory stavěli dále, ano i druhého pastora si přibrali. A tak to trvalo šest let. Teprve po korunovaci Ferdinanda II. vzmužil se Matyáš k rozhodnému rozkazu, aby kostel opatovi vydali. Ale město nepovolilo, ani když císař vysal schvální komissi, která by klíče kostelní přinesla. Jako dříve městská rada, když chtěla vyhověti rozkazu císařskému, tak i nyní komisse setkala se s odporem netušeným. Měšťané se ženami i dětmi postavili se na odpor a komisse musela odejiti s nepořízenou. Tak jednali proti výroku císařovu. Což teprve, když vládu císařskou vystřídalo direktorium! To pohlíželo ovšem zcela jinak na záležitost broumovskou, sesadilo dosavadního katolického hejtmara broumovského a opata volalo k soudu. Bratři dobře tušili, že nyní asi budou chtít protestanté provésti svou vůli dávno tajenou a přemluvili opata, aby ujel do Police. „Odchod se prozradil, nepřátelé hnali se za ním, a házeli kamením do vozu, zradný kočí utekl a nebyti tu věrného, moudrého služebníka byli by opata usmrtili.“⁶¹⁾ Když nemohli se zmocniti opata, vrazili do kláštera, strhli opatovu podobiznu, vypíchali oči, pořezali tváře a s děsným klerím na kusy roztrhali. Na to ustrojili slaměného hastroše, oblékli v řeholní benediktinské roucho, vyvlékli na náměstí a na šibenici pověsili pokřikující: opat Wolfgang! a sundavše vláčeli blátem do kláštera a vyhodili oknem, jak by vyhazovali opata samého; — klášter vydrancovali, pobrali co mohli, a co nemohli, roztloukli“. Zatím ukryl převor Michal Lukáš, jenž sám jediný v klášteře zůstal, monstranci, kalichy a ostatní načiní bohoslužebné a pak přec obrazem sv. Vojtěcha očekával, co se s ním stane. Nečekal dlouho. Krajané jeho — byl rodák broumovský — vedrali se do kostela a s křikem žádali, aby pověděl o kostelních klenotech. Hrdinný kněz odepřel. Poslali pro kata, ale kat nechtěl mučiti kněze tak dobré pověsti. Tu vedral se mezi zástup „pověstný surovec a nepřítel katolíkův a nabídl se k dílu. I ztrýznil kněze převora až hrůza. Kněz mlčel. Posléze se dal do trýznění tak ukrutného, tak hanebného, že čistotný kněz to sněsti nemohl a pověděl o pokladu.“⁶²⁾ Nikde nečteme, že by byli direktori nařídili vyšetřování této ukrutnosti. Měli řadu jiných starostí, jak by co možno rychle statky kláštera rozprodali a sami při tom také něco polapili.

Kdyby se byla podobná výtržnost stala od katolických poddaných protestantskému pánu, zajisté že by direktorium již nějak bylo pomohlo. Vždyť jim tolik záleželo na tom, aby duch poddanský se udržel; že raději dali v sádku své jmění i životy, než by byli ozbrojili protestantský lid a tím mu dali možnost osvoboditi se z poddanství. Když však se jednalo o katolickou a k tomu duchovní vrchnost, tu nedbali svých zásad a nechali vše bez trestu.

To co se zde v Broumově dalo se schválením vlády direktorské, dalo se větší neb menší měrou již dříve v celých Čechách, jakmile do některé krajiny se dostali vyznavací evangelické svobody. Všude, kde mohli, hleděli se zmocniti katolického kostela a osaditi ho vlastním kazatelem přivolaným nejvíce z Německa aneb odpadlíkem od Církve katolické. Již r. 1528 byla stížnost na Kadaňské, že vzali sobě kostel klášterní, a když ho na rozkaz králcovský museli vydati, že ujali ve svou moc předměstský kostel sv. Jana, kde usadili tři své predikanty. Aby jim opatřili byt, vyhnali katolického oltářníka Jana Leyse. V kostele zbořili oltář sv. kříže, zavedli si nové obřady při křtu i pohřbu. Faráři skonfiskovali clo, které na řece vybíral, po několik let zadržovali mu desátek a to vše proto, že ho chtěli odtud vytisknouti.⁶³⁾ A to chtěli mnozí kollatoři, kteří přilnuvše k protestantismu, shledávali fundace zbožných předků zbytečnými a chtěli si je krátce vzíti zpět. Aby se to stalo co možno rychle, neštíteli se žádných prostředků. Protivili se konsistoři a později arcibiskupovi, týrali kněze na vlastních farácích. „Představeným ve vykonávání úřadu se překážky činí“, ztěžuje sobě

⁶¹⁾ Svoboda Jos. P. Z kraje hradeckého 47. ⁶²⁾ l. c. 47. ⁶³⁾ Borový, Jednání a dopisy konsistoře II. 7.

konsistoř katolická r. 1549, „a jejich autorita ve správě duchovní i kázání přestupků není uznávána. Mnozí zajisté páni kollatoři pod zástěrou práva patronátního sobě osobují právo na osoby duchovní jako na poddané, farářům povinnované desátky zadržují, polí, luk a jiných věcí ku kostelům (jako fundace) pro spásu duší darovaných ku světským a vlastním účelům užívají jako by to byly jejich vlastní dědičné statky. Závěti a poslední vůle kněží kněží i o věcech po přátelích zděděných ruší. Zároveň je též z míst nespravedlivě vyhánějí. Jiní patronové kněze svojí sekty bez schválení vrchnosti směle jednak přijímají, jednak všemožně chrání.“⁶⁴⁾ Tito kněží ovšem postrádali svíce, mnozí z nich byli ženati, každý z nich učil jinak; jak se mu líbilo. Žaloba konsistoře byla tedy zajisté na místě. Jiná však jest otázka, zda pomohla? Dle všeho asi nebyla mnoho platna, neboť již r. 1561 stěžuje sobě kapitola metropolitní znovu, že mnozí patroui své právo prodávají, ať se to zákonům církevním příčí. Kupci pak že považují pole a vůbec všechno příslušenství kostelní a farní za svůj majetek a podle toho že jednají. Nestarají se o to, aby fara byla obsazena, nedbají o kostely, které následkem toho mnoho trpí. Mnozí ještě faráře týrají, z far sobě činí příbytky pro ovčáky, jen aby katolický farář odešel a byl vystřídán lutheránským, neboť tomu nikdy nevydávali vše, co k faře patřilo. Také žaluje kapitola, že patronové zadržují desátky, kterými jsou sami povinni a nedbají nikterak, aby aspoň osadníci desátek odváděli.⁶⁵⁾

Trpké tyto stížnosti byly bohužel do slova oprávněny. Archiv arcibiskupský vykazuje celou řadu žalob jednotlivých duchovních správců, kteří všickni mluví v témž smyslu, jako kapitola králi přednesla. Tak r. 1583 pán z Černína chtěje faráře přinutiti, aby mu ve věcech náboženských byl po vůli, neostýchá se mu broziti, že mu nedá desátek a že ho vyžene. Pán z Lobkovic zase zapověděl svým úředníkům dati zdickému faráři Václavovi desátek, takže farář byl nucen prositi arcibiskupa za jinou faru. Jirí hrabě z Gutensteina zapověděl pod ztrátou hrdla svým poddaným dávatí faráři desátek a nutil je, aby nechajice katolického faráře v Ebersdorfu, obraceli se ku protestantskému do Hostouně. Vskutku také farář musel oželeť desátek za dvě léta, až se ho arcibiskup ujal. Pan Leskovec z Leskovce zadržel faráři katovickému desátek za čtyry roky.⁶⁶⁾ Paní Voršila z Lobkovic zapověděla svým poddaným v Maštové dávatí faráři desátek. Její sused Volf Hazlauer z Maštova čtyry leta nedal desátek, ač byl kárán od úřadův církevních i světských. Teprve přísné zakročení arcibiskupovo pomohlo, že Hazlauer aspoň část desátku odvedl.⁶⁷⁾ Pan Heralt Kavka z Řičan nejen že sám nedával desátek faráři švihovskému, nýbrž ještě bránil svým poddaným dávatí desátek faráři v Polině, nebude-li jim podávati pod obojí, nebo neopatrí li k tomu kaplana. Stejně jednali pan Šebestian z Řičan na Přestavlcích, Jan Smil z Janovic a Jan Přichovský.⁶⁸⁾ Vůbec páni neradi dávali, spíše chtěli z desátku těžiti a proto o faráře nestáli. Když kněz Tomáš co farář do Zvíkova přišel, nechtěl s ním kollator ani mluvití, ale rychtáři svému poručil, co by jemu za odpověď dáti měl. To vše kollator učinil jsa toho úmyslu, aby sám „podle svých kacířských kněh knězem byl“, jakož toho dovedl prvé, když faráře neměli, že sám od poddaných desátek bral. Též nyní o faráře nestojí, vzkazuje knězi Tomášovi, aby se ke všem čertům stěhoval.“⁶⁹⁾

Nedávali farářům, čím jim byli povinni, ale co nad to, ještě jak mohli olupovali beneficium. V okolí Strašeně odpadli rodové Planských, Švihovských a Kocův od Církve katolické, přidali se ku protestantům a zabírali po právu protestantským jmění kostelní.⁷⁰⁾ Dotýční pánové nebyli však sami“. V Kozojedech dal pan Vilém Sviták z Langsteina háj kněžský vysekati, nemaje v něm svobody ani jednoho dřeva stíti; mimo to dal v zástavu vesnici, která k snad-

⁶⁴⁾ l. c. 114. ⁶⁵⁾ l. c. 307. ⁶⁶⁾ Borový, Antonín Brus 206. ⁶⁷⁾ Borový, Martin Medek 106. ⁶⁸⁾ Borový, Jednání a dopisy atd. 312. ⁶⁹⁾ Borový, Brus 206. ⁷⁰⁾ P. Jos. Svoboda T J. Vlast VII. 294.

šimu vychování faráře se všemi poplatky byla do Kozojed oddána⁷¹⁾ Podobně učinil Jan Charvát na Bělušicích, jenž přivlastnil si nemálo polí i luk ze záduší Kozelského a k tomu ještě vzal faráři úrodu na polích i lukách.⁷²⁾ Když pak farář benefícia bránil, vyhledával kollator záminky, aby se ho zbavil. Ovšem že sám z toho škody neměl, neboť zatím co byla fara vyprázdněna, užíval lesa, polí i luk farských nedbaje nic, že třeba několik let dítky bez křtu, bez svátosti, staří bez slova, bez správy Boží mřeli, hůř než hovada se pochovávali.⁷³⁾ Když pak duchovní vrchnost přihledajíc k duchovním potřebám lidu, o kněze se postarala, hledal patron různých záminek, jen aby ho přijati nemusil a na faře dle libosti mohl hospodařiti.⁷⁴⁾ Když viděli poddaní, jak kollator s farským jménem jedná, že neostýchá se bráti sám, ano, že farářovu úrodu bez rozpaků prodává,⁷⁵⁾ nedbali ovšem také, pásli na farních pozemcích, kradli na farářových polích dobře vědouce, že se jich protestantský pán zastane a že jim ublížiti nedá.⁷⁶⁾ Smélost jejích dosáhla takového stupně, že se neostýchali na potupu katolického kněze i psa potupně děkanem jmenovati a jemu i tonsuru vyholiti.⁷⁷⁾

Šlechtici ovšem si dovoľovali mnohem více. Někteří z nich si ze svých farářů veřejně šašky tropili⁷⁸⁾, a když se jim farář vyhýbal, aby své důstojnosti nezadal, všelijak ho trápili. Tak pan Gothart Žďárský zval faráře k sobě, ale pak ho posměšně všelijak odbýval. Když však farář Václav Hodovský raději zůstal doma, nežli by potupné jednání snášel, tu „z nenadání kollator klíče od kostela vzal a faráře do kostela již nepustiv, z fary vyhoditi poručil. Ani tolik času farářovi nepopřál, aby mohl z kostela vzíti velebnou Svátost oltářní a jiné věci posvátné, chtěje tomu, aby vše bludařům na potupu církve katolické do rukou přišlo. Dne 1. června v samý večer, když už otec farářův odpočíval a ostatní se na odpočinutí strojili, poslal kollator poddané své, aby věci farářovy z fary vyházeli. I vzali farářovi krávu i s teletem a pryč odvedli. Z leknutí toho matka farářova těžce onemocněla“⁷⁹⁾. Teprve zakročení arcibiskupa Martina Medka přivedlo změnu k lepšímu.

Některý kollator byl aspoň tolik opatrný, že nejednal sám, nýbrž prostřednictvím úřednictva, aby měl na snadě výmluvu, že co se stalo, stalo se bez jeho vůle. Tak farář chýšský konával služby Boží v osiřelé farnosti štědrské. Když potom přišel úředník prohlížet účty kostelní, pod ztracením hrdla i statku zapovídal kostelníkům pouštěti faráře do kostela a prohlásil, kdyby ho v kostele zastihl, že ho s kazatelny shodí.⁸⁰⁾

Jiní ovšem nebyli tak prozřetelní a neostýchali se sami na kněze ruku vložiti.⁸¹⁾ Vyskytovaly se případy, že bylo třeba, aby se duchovenstvo proti násilí dovolávalo pomoci císařské, ježto nebylo jisto životem ani na veřejné silnici. Lev Vlček na příklad pod samým klášterem chotěšovským zranil tamního faráře Linharta až do krve.⁸²⁾ Jindy zase oznamuje katolický farář, že přepadli ho čtyři lutheranští šlechtici a když ho dosti potupili, ukazovali svou statečnost pohlavkující ho a za vlasy ho tahající, až konečně otadníci ujavše se ho, učinili konec šlechtické zvůli.⁸³⁾

Ani ve vlastním domě farním nebyl horlivý kněz jist před urážkami a násilím prstestantů. Zakusil toho děkan chejnovský, když na visitační cestě přišel do Milevska. Tam vedrali se k němu jakýsi šlechtic ve službách Václava Berky, nedbaje pozdní doby noční a dorážel na děkana slovy potupnými a hrozil bitím. Na štěstí domácí lidé ho zaplašili.⁸⁴⁾ (Pokr.)

⁷¹⁾ Borový, Brus 206. ⁷²⁾ Borový, Medek 19. ⁷³⁾ Borový, Brus 135. ⁷⁴⁾ Svoboda, Vlast VII. 211. ⁷⁵⁾ Borový Medek 19. ⁷⁶⁾ týž 112. ⁷⁷⁾ Borový Jednání a dopisy. II. 24. ⁷⁸⁾ Borový, Brus 135. ⁷⁹⁾ Borový, Medek 112. ⁸⁰⁾ Borový, Brus 205. ⁸¹⁾ týž 134; též Winter, Život církve 162. ⁸²⁾ Borový, Jednání a dopisy atd. II. 311. ⁸³⁾ l. c. 335. ⁸⁴⁾ l. c. 312.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

Za nimi několik kroků šel ředitel Beránek s lesním. Ředitel šel upjatě, mrskaje hubenýma nohama, jakoby je nemohl v kolenou zlámati. Hlavu nesl hezky vysoko a díval se upřeně před sebe. Snažil se tvářiti hodně vznešeně. Chytrá hlava však nebyl. Sloužil ještě za starých časů, kdy páni Francové byli vrchními pány lidu venkovského a od té doby žil domněnce, že není nad řiditele. Byl protivníkem pokroku, hovořil rád německy a hlavní činnost vyvíjel v týráni podřízených úředníků. Někteřího si zamiloval a obšťastňoval svou přízní, aby mu za to donášel, co ostatní úředníci mezi sebou o něm a vrchnosti hovořili. Udržoval se v přízni majitelové panství klepy a poukázáním na chyby svých podřízených.

Jeho žena byla dcerou řiditele panství a povahou se mu rovnala. Někdy mívala dobré chvíle, kdy bylo viděti, že nemá srdce veskrze zkažené. Zvláště svého muže často krotila, aby nekazil podřízených úředníků a nevyháněl jich. Podařilo se jí to mnohokrát ale proto přece dostavovaly se okamžiky, kdy vzplanula záští a dohnala svého muže, že zahájil boj i proti takovému, jenž se ničím neprovinil.

S manželkou lesního, žila velmi přátelsky. Paták byl hezký muž, prostřední postavy a počínal si vždy velmi uhlazeně. Jeho druhové o něm říkali, že není myslivcem a posmívali se mu pro jeho starostlivost, aby byl vždy elegantně oblečen a voňavkami napuštěn. Měl dalekosáhlé úmysly, počítal na brzkou smrt nadlesního a už napřed upravoval si cestu, aby jej povýšení neminulo.

Oženiv se s dcerou soudce, s níž nedostal sice žádného věna, postavil se tím zvláště u řiditele a řiditelky do velmi příznivého světla. Jeho paní hájila s důrazem, aby vždy a ve všem bylo pamatováno na její původ. Se ženami druhých myslivců tuze se nekamarádila, netajíc se, že jest jí jejich společnost špatná a nedostatečná. Řiditelce lichotila, prohlédla její slabosti a stala se jí záhy nepostrádatelnou.

„Nejste unavena?“ ptala se jí řiditelka, když vyšly za dvůr a prošeďše vesničkou, jež se vedle dvora krčila na stráni, zatočily se na polní cestu, běžící k lesu.

„Strašně. Už jsem tam sotva vydržela,“ mazzila se paní lesní. „Nevím, čím to je, ale mně není u účetních nikdy volno. On, zdá se, je dobrý člověk, ale ona! Již pohled na ni člověka ohromuje. Kdyby aspoň se trochu utáhla, aby nevypadala tak hrozně široká! Ale jako naschvál chodí, funí a na židli se válí jak veliký pytel masa.“

Řiditelka se dala do smíchu a drobátko se narovnala, aby šla hezky přímo a lehce. Byla sice také statná paní, ale snažila se dodatí svým pohybům svěžesti a hbitosti.

„Výborně řečeno,“ chválila. „A ten její Emoušek bude po ní. Už teď chodí líně a počíná si jako by byla dvacet roků vdaná.“

„Prosím vás, milostpaní, nemá domácího vychování, nikdo nedbá, aby si zachovala dívčí eleganci. S ní by si byl Fejtl teprve dal. Chtěla by jako její maminka ráno do deseti hodin spát, po obědě na pohovce si hovět a houf služek kolem sebe posluhovat. A to nejde. Beztoho se divím, kde ti účetňovic na takové věci berou.“

„Také vám to už bylo nápadným?“ ptala se řiditelka a poobrátila k ní hlavu. Štiplavě se usmála a zachřestila stříbrnými kruhy na ruce. „Vidíte, mně to je také divné. Pepi často leccos prohodí a chystá se, že upozorní milostpána. Ale já mu vždycky říkám: prosím tě, nech je, mají ty děti, naříkají by na tebe. Až bude míra naplněna, praskne to samo.“

„Milostpaní je příliš laskava, ale někdy není dobře nadržovat nehodným, Účetňovic si v posledním čase počínají tuze vyzývavě a kolikráte jsem už svému muži řekla, že se divím, jak se pan ředitel dává urážet. Účetní s ním jedná tak pakatelně, že by to jiný už nesnesl.“

„Nu, vždyť vy se dočkáte, až to jednou praskne,“ slibovala ředitelka a zamračila se.

Paní lesní podívala se letmo na ředitelku a vidouc, že trefila, spokojeně se usmála. Sundala skřípec a počala jej jemným batistovým šátkem čistiti.

„Je na čase,“ pravila lhostejně. „Mně se to z duše protiví, když vidím, jak někdo, kdo by měl býti pokorným, povyšuje se nad toho, kdo mu byl tolikrát dobrý a kdo nad ním stále ochranou ruku drží.“

Ředitelka chtěla cosi na to odpověděti, ale v tom upoutána byla její pozornost jinam. Kráčeli s paní lesní po cestě, táhnoucí se po stráni. V pravo bylo údolíčko a za ním druhý svah, pokrytý lány panských polí, mezi nimiž tu a tam krčil se úzký záhon selských pozemků.

Po mezi dlouhého pole, pokrytého žloutnoucím ječmenem cupal správce se ženou. On šel napřed, chvílemi se zastavoval a ukazoval své ženě na jednotlivé pozemky. Ona, držíc klobouk v ruce a podpírajíc se o slunečník, bedlivě poslouchala, co muž povídá.

„To je škandál,“ hubovala ředitelka. „Tahá se s ním v polích, jakoby byla správcem ona a ne on. Jak potom může konati své povinnosti? Tomu se musí udělati konec. Pepi, slyšíš, Pepi, podívej se na správce. Místo, aby byl u lidí, chodí na procházky. Ne, to se neodvážil ani jediný z úředníků a bylo jich tu už hodně.“

„Že se nestydí ona. Dělá zamilovanou a snad se s ním naposled venku líbá. Skutečně, podívejte se, že jí dal teď správce hubičku. Ne, to by stálo za to, dat to do novin.“

„Zavolám si ho ráno do kanceláře a neposlechneli, víme už co dělati,“ řekl ředitel suše. „Pojďme dále, aby nás neviděli a nemyslili si, že je špehujeme.“

Šli dále a zašli za vysoký smrkový plot, jež vroubil cestu až k myslivně. Chvílemi natáhla ředitelka či její společnice krk a dívaly se přes plot, spatřili-li správcovy. Ale ti se jim ztratili mezi vlnícím se obilím.

Kráčeli v té chvíli po úzké mezi mezi dvěma žitništi. Fejt! klusal napřed a žena cupala za ním.

„Dej pozor, Slávinko, ať nesklouzneš a nezlomíš si nobu,“ napomínal ji starostlivě.

„Neboj se, Toníčku, vždyť nejsem slečinka z města. Já se, holenku, něco v polích a po mezích nalítala. Když jsem byla malá, byla jsem hotová uličnice. Skákala jsem přes příkopy, prala jsem se s chlapci, v zimě se kulovala a často jsem přišla domů umazaná, až z toho bylo kázání.“

„Jen se přiznávej,“ hrozil jí správce a ohlédl se po ní zrakem plným něžné a nadšené lásky. „Copak jsi dělávala, když jsi byla velká? Nezapírej.“

„Ba ne, holou pravdu ti řeknu. Také jsem za mnoho nestála. Chodila jsem po přástkách, smála se hochům a zlobila tatínka. On se chudák o mne bál a mamince stále říkal, že jim nějakou hanbu připravím. Maminka zase pověděla všecko mně a já jsem tatínka tím více škádlila. Ale doopravdy jsem se ho rozhněvat bála. Byl přísný a ačkoliv mě měl rád, byl by mě potrestal, kdybych byla něco vyvedla.“

„Nebývalo by škodilo, kdyby byl ještě přísnějším,“ na oko se hněval správce. „K pěkným věcem se mi přiznáváš. Které to hochy jsi škádlila?“

Zastavil se a podíval se jí ostře do očí.

„Ááá, mužíček dělá bubáka,“ rozesmála se upřímným, srdečným smíchem. „Chceš vědět které? Jména ti nepovím. Ale hezcí byli, hezcí než ty.“

„Tak a proč jsi si některého z nich nevzala?“ ptal se táhle. Nutil se do smíchu, ale smích i slova vyznívaly hořce.

Zatleskala rukama, mžikem se ohlédla, není-li někdo na blízku a pak chytila jej kolem krku a bouřlivě políbila.

„Ty, ty, snad nezačneš bručet?“ mazlila se pŕvabnĕ a ručkou mu vousy rozčechrala. „Nevidíš, že tĕ ráda vidím, když žáríš? Víš, koho jsem nejmíc škádlila? Tebe zlatý Toníčku.“

Správce rozjasnil obličeje a chytil ji za ruku.

„Pamatuješ se, Slávinko, jak jsme se vidĕli poprvĕ?“ ptal se chvějícím se hlasem.

„Abych se nepamatovala! Jako dnes tĕ vidím, když jsi pŕijel na svátky k svĕmu bratru do Lašovek. Šel jsi kolem nás do kostela a bratr Ladislav mĕ volal k oknu. Podívej se, povídal, tamhle jde Fejtl se svĕm bratrem, správcem, pŕijel k němu na svátky. Já se dívala a vidĕla jsem takového pomalého panáčka. Za chvíli jsem šla s tatínkem do kostela. Byla zpívaná mše a ty jsi byl taky na kruchtĕ. Tvůj bratr ti něco šeptal, ty jsi se na mne podíval a uklonil jsi se mi. Vidĕ, že to tak? Co ti to tehdy tvůj bratr povídal?“

„To je pana fídícího Slávinka, nejstarší dcera. Hezky zpívá, uslyšíš,“ vyznával se správce. Celý obličeje mu zářil a utkvíval pevnĕ na rtech Slávinčiných. Byl teprve čtrnáct dní ženat a tolik svou ženu miloval.

„Vidíš, já si zrovna myslila, že ti to povídá,“ štĕbetala Slávinka, držíce mezi řečí jeho ruku ve své a hladíc jí. „Já jsem se tehdy začervenala a mĕla jsem zlost, že se tĕ tolik stydím. Ale nikdy jsem si nedávala takový pozor, abych dobře zpívala jako tehdy. Chtĕla jsem se několikrát na tebe podívat, ale bála jsem se, že bys si myslil, že si tĕ prohlížím. Až po mši jsem šla za tebou a to bys se býval koukal, jak jsem tĕ zmĕřila.“

„Líbil jsem se ti?“

„Mnoho ne,“ zatřásla hlavičkou. „Ale zdálo se mi, že jsi hodný a dobrý. Tvĕ oči se mi líbily.“

„Víš-li pak, že jsi se ty mnĕ líbila hned celá?“ pŕiznával se a chtĕl jí ukrásti políbení.

„Počkej, počkej, až ti dovolím,“ hrozila mu prstem, odstupujíc od něho. „A ještĕ jsem nedomluvila.“

„Aspoň jednu hubičku,“ žebronil tolik prosebnĕ, že rychle naklonila tvář a políbila jej.

„Teď dost. Musím ti povĕdit všechno. Ale pojď, vyjdeme si ven a sedneme někam na mez, abychom vidĕli na svĕt. Já se tolik ráda dívám do kraje. Je mnĕ pŕi tom nějak volněji, cítím, že lépe dýchám a že mne tĕší život.“

„Pojď, nedaleko stojí planá hruška u selského pole. Sám jsem tam vyseďel často třeba hodinu.“

Šel rychle ku pŕedu a žena za ním. Začala notovat píseň, napŕed nesrozumitelnĕ potom polohlasnĕ. On se k ní obracel a smál tichým, štastným smíchem.

Vyšli ven ze žitné hradby a sbĕhnuvše několik kroků níže, stanuli pod vysokou, planou hrušní. Mĕla větve zpŕelámaný, jak pasáci na podzim trhající trpkĕ její ovoce nemilosrdnĕ haluze rvali. Ale vzdor tolikerým ranám stála pevnĕ, zasmušile dívajíc se do kraje.

Správce vynašel pĕknĕ stinnĕ místočko a už sedĕli vedle sebe, držíce se za ruce.

„Tak povídej, ať se dovím, jak jsi mi učarovala,“ pobízela správce.

„Já ti čarovat nemusila,“ žertovala. „Ty jsi si učaroval sám. Holenku, ženské mají bystrý zrak a já vidĕla hned, když jsi odpoledne pŕišel navštívit tatínka, že se ti líbím. Nevĕříš? Zeptej se maminky. Když jsi odešel, povídal jsem jí: Maminko, ten pan správce si mĕ prohlížel, jakoby si mĕ chtĕl vzít za ženu. Maminka se mi dala do smíchu a plácla mĕ pŕes ruku. Slávinko, jsi prostoreká, povídal vážnĕ. Pan Fejtl je hodný muž a na takové hlouposti nemyslí. On potŕebuje paní bohatou a ty nemáš nic. To ti povídám, ať nikde takových marností nemluvíš. Ale já nedala jinou. Mnĕ se taky líbí, povídal jsem bez obalu. Má takové dobré oči, že mu je jimi vidĕt až do

duše. Maminka mě zase hubovala, ale já na tě myslila celý den. Pak jsi odejel a já už myslila, že nepřijdeš nikdy.“

„Opravdu?“ ptal se tiše, jakoby se bál porušit sladkou náladu, která se ho zmocnila.

„Opravdu.“ tvrdila prostosrdečně. „A bylo mi, když jsem si na tebe vzpomněla tak nějak divně teskno, že jsem sama nevěděla, co a jak. Ale za měsíc jsi přijel opět. Stála jsem tehdy mezi dveřmi, když tě bratr vezl z nádraží. Zdálo se mi, že koukáš k nám a já skočila do dveří a skryla se. Koukal jsi?“

„Koukal a tebe jsem také viděl.“

„Tak vida. Co jsem se proto natrapila celou noc. Pořád jsem říkala. Přijde-li zítra k nám, má mě rád a já budu jeho. Bůh sám ví, kde mně ta myšlenka mohla napadnout. Vždyť ty jsi mi nic takového nedal na jevo? Druhý den jsem byla celá zmatená a maminka se mě několikrát ptala, co mi je. Až když jsi ty před polednem přišel k nám, už věděla. Já se skryla do třídy a tam za mnou přišla maminka. Slávinko, měj rozum, povídala mi, a nedávej tolik na sobě znát, že se ti ten pan správce líbí. Kdyby to pozoroval, řekl by, že jsi vypočítavá a lstivá. A to mě hned vyléčilo. Šla jsem potom do pokoje jako ledová.“

„A málem bys mě byla zastrašila,“ smál se jí správce. „Já přišel se ptát, chtěla-li by si mě slečinka vzít a ona se na mě mračila jako peklo.“

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Literární sjezd družstva Vlast.
Dvanáct let tomu, co ustavilo a udrželo se, sesílilo a zmohutnělo družstvo Vlast, a přes veškeru nepřízeň doby zabezpečilo si další trvání pro budoucnost — Abychom projevili své zásady, jimiž se po dvanáct let řídíme, bychom je obnovili, upevnili a rozšířili, jakož i opět označili své stanovisko, jež zaujímáme k důležitým časovým otázkám, usnesli jsme se po vážných úvahách a pilných přípravách, pořádati ve dnech 10 — 12. srpna r. 1896. v Praze, v sálech sv. Václavské záložny, **literární sjezd**. Předmětem našeho jednání a posuzování nebudou osoby, nýbrž jediné a výhradně spisy, knihy, časopisy a výtvarná a umělecká díla, směry a tendence nepřátel katolické věci při čemž nám bude vodítkem a měřítkem učení našeho sv. náboženství. Prosti všeho osobního nepřátelství, chceme ve věci samé vystoupiti mužně, přímo a rázně, jsouce si dobře vědomi, že hájíme zásady věčné pravdy a moudrosti a nikoliv zásady lidské. — Proto si mnoho slibujeme od tohoto sjezdu. Čekáme s důvěrou, že z něho katolické literární straně vzejde hojný užitek; sejdeme se, poznáme se blíže, sdruží

nás láska ku společné práci, sbratří nás nadšení a obětavý duch pro naše katolické zájmy: to vše, založeno na svornosti, dodá mohutnému celku našemu odvahy, síly a důvěry k dalším pracím, k dalšímu postupu, k účinné a neutuchající obraně proti nepřítelům Církve, našeho náboženství a křesťanského řádu. — Předloživše celý program literárního sjezdu Jeho Eminenci, nejdůstojnějšímu svému Arcipastýři, byli jsme brzy potom přijati od Jeho Eminenci ve slyšení a obdrželi jsme od něho pro celý sjezd vrchnopastýřské požehnání. — I zveme tedy co nejuctivěji k našemu sjezdu katolickou šlechtu českou, církevní hodnostáře, duchovní řády, duchovenstvo vůbec, alumny a kleriky, katolické korporace, spolky, družiny a členstvo jejich, redakce katolických časopisův a vůbec každého, kdož jest upřímným a věrným katolíkem. Připomínáme, že i katolické dámy mají k sjezdu přístup. — Sjezd jest veřejnou spolkovou schůzí družstva Vlast, proto mají všickni zakládající, činní a přispívající členové k němu volný vstup; ostatní hosté musí však býti opatřeni legitimacemi, kteréž v pátek a v sobotu před sjezdem po celý den v naší kance-

láři (Jilská ulice č. 234 -I., třetí poschodí) a od 1/2 1 — 1/2 2 hod. odp. mezi sjezdem v záložně sv. Václavské vydáváme. — Po sekčních schůzích předseda zahájí rokování o přednášce a o navržené resoluci; při slavnostních však rokování se nepřipouští Hlasovati při sekčních i slavnostních schůzích mohou jen členové družstva. — Očekávající v plné důvěře velmi hojně účastenství a těšíce se na zdárný výsledek, sdělujeme zároveň **Program sjezdu**: V pondělí dne 10. srpna roku 1896. v 10. hod. dopoledne sekční schůze: Historický kroužek družstva Vlast. jeho účel a potřeba, hledíc k současnému historickému písemnictví (Jos. Vávra). — Ve 2 hod. odpoledne sekční schůze: Knihovny a kolportáž katolického tisku. (Rud. Vrba.) — V 1/2 4 hod. sekční schůze: Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. (Fr. Žák.) — V 7. hod. večer slavnostní schůze: Zahajovací řeči: a) předsedy komitétu, prof. Dr. M. Kováře a b) předsedy sjezdu, Dr. Rudolfa Horského. — Slavnostní řeči: 1. Ráz moderního umění. (Dr. Ant. Podlaha) 2. Nové literární proudy (realisté, moderna, pokrokaři, spiritisté a pokrokové studentstvo v písemnictví.) (Filip Jan Konečný) V úterý dne 11. srpna: V 8 hod. tichá mše svatá v chrámu Páně sv. Jilji (u Dominikánů.) — V 9. hod. sekční schůze: Divadla naší doby. (Jos. Flekáček.) — V 1/2 11 hod. sekční schůze: Přírodovědecká literatura. (Tomáš Pícha.) — Ve 3 hod. odpo. druhá slavnostní schůze: 1. Čtení došlých dopisů a telegramů 3. Čtení přijatých resolucí v odborových schůzích a hlasování o nich. 3. Slavnostní řeči: a) Význam katolického písemnictví v nové době. (Fr. Weber); b) Naše organizace, její účely a principy. (Dr. Rud. Horský). — Ve středu dne 12. srpna dopoledne sekční schůze: 1. v 8 hod. ráno: Agrární otázka (Rudolf Vrba.) 2. v 10 hodin ráno: Záložny Raiffeisenovy. (Jan Holba.) — Odpoledne sekční schůze: ve 2 hod.: 1. Otázka femesnická. (Václav Žižka) 2. ve 4 hod.: O dělnickém hnutí. (Tom. Jiroušek.) — V 7 hod. večer: 1. Čtení přijatých resolucí a hlasování o nich. 2. Slavnostní socialní řeč. (Dr. Rudolf Horský.) 3. Závěrečné proslovení předsedy družstva. V Praze, dne 15. června

1896. Za družstvo Vlast: Dr. Rudolf Horský, předseda. Fr. Žák jednatel. Za komitét pro literární sjezd: Dr. M. Kovář, předseda. Dr. Ant. Podlaha, jednatel.

Z poslední doby. Politika je na letuích bytech, a tak není o čem referovati. Doma náš veřejný život hyne. Naše spolkářství už je tam, že chceme-li mít dostatečný mateřní příjem, musí účastníci se děti. Ty ještě táhnou. Až ani ony nepotáhnou? Kdo pomůže pak? Snad průvod nemluvnat či něco podobného. My nemůžeme z ohledu pedagogického zneužívání dětí třeba k nejlepšímu účelu schvalovati. Slavnosti tyto nemohou mít nežli následek zhoubný. Ale moderní doba tomu chce. Mít prosté zdárné dítky už nerozumným rodičům nestačí. Sokolství, kolo, tance, slavnosti, a všechna možná umění zavítala už do škol a do světa dětského. Jen zavésti nutno ještě milování, totiž oficielné, neboť neoficielné se už praktikuje, jako to učinil pověstný Robin ve Francii, a budou z našich dítek v 14 letech úplně vyspělí lidé, kteří svět už budou znáti skrz na skrz. Budou se pak ještě četněji střílet a utápěti z omrzelosti, čímž předejde se blahodárně v čas předlidského a hrozná Malthusova theorie stane se zbytečnou. Tak se nám zdá, že k dosažení sebe menších úspěchů vynakládáme úžasně mnoho lidské energie, tak že jí v člověku málo zůstává, a úspěch k spotřebě není v poměru. Ale takový je moderní člověk. Prostá lidská cesta života v jeho hloupé, skrz na skrz polovičaté a mělké hyperkultuře se mu jako profanni hnusí. Napsal to nedávno jakýs dvacetiletý mudřec, že je tak přesycen úžasnou kulturou, že má z toho sesláblý žaludek. Pro samé extrakulturní problémy na upravení spráchnivělého světa zapomněl na reformu svého vlastního lidského tělesa. Je sverchované nějakého Kneippa třeba ne pro kloubový rheumatismus, ale pro rheumatismus rozumu a srdce. Ostatně reakce musí se dostaviti. Není možné, aby v mladší společnosti moderní výchova jednou se nezvrátila. Máme přece pevnou víru, že v člověku je něco hlubšího a vážnějšího, že je to v jeho přirozenosti, nežli kolo, prapory, péro sokolí, dětský slováček a slovačka, lesklá prázdná fráze, nicotná povrchnost. Ostatně je věru

divno, že naše slavnosti vůbec něco vynášejí. Musíme kupovati tolik praporu, súčastňovati se tolika sjezdů vypíjeti tolik vlasteneckého piva, že vůbec je divno, jak nám může ještě nějaký ten krejcar zbyti na podniky opravdu vážné. Ale zákon přirozený zní, že je každý trestán tím, čím hřešil. A po trestu přichází obrat. Nebylo by trestu třeba, zvláště v našem postavení mohl by býti i mnohostranně záhubný, ale slepota je hrozná věc. Aby nás jen Pán Bůh při zdravém rozumu zachovati ráčil, pravil slavný jeden český muž. Možná, že jeho prorocké, druhdy vysmívané slovo, stane se ještě jednou naší modlitbou.

Zprávy národohospodářské. — Čeho by se byl sotva kdo nadál, stalo se. Zmínili jsme se totiž v jednom z předšlých čísel, že na základě min. nařízení z dubna t. r. přestati má počínaje 1. červencem letos podomní obchod v Praze a obvodu (až na malé výjimky). Legitimovaný zástupce těchto maloživnostníků domáhal se zatím aspoň zastavení tohoto drakonického nařízení. Jako obyčejně vypravena deputace k hr. Badenimu a Glanzovi, kteří slibili. A ejhle! Vídeňský úřední list přináší nové nařízení min., že zákaz podomního obchodu platí teprve až od 1. ledna 1897. Není známo, jak dlouho požívají naši podomníci tak vysoké přízně, avšak za dosavadní svízele a nepřizeň jak od úřadů, tak zvláště od velkovýrobců, ano i od obecenstva, jim ji přejeme. Nebude dlouho trvat. — Data, která uveřejnilo právě statistické oddělení v ministerstvu obchodu, mají pro nás veliký, ač rok od roku smutnější význam. Již letos v lednu vykázán náš zahraniční obchod jako nepříznivý, poněvadž obsahoval již pro ten měsíc passivum 4·3 mill. zl. čili o 2·6 mill. zl. větší schodek, než v lednu 1895. To se dosud mnoho nezměnilo. Obnášel sice vývoz pro měsíc květen 1896 u porovnání s tímž měsícem roku minulého více 4·6 mill. zl. ano i naproti dovozu letos v květnu přebytek 4·2 mill. zl., tak že by se pro okamžik zdálo, že hojný vývoz a aktiva obchodní bilance (rovnováha) našeho státu zase se vrací. Leč, máme-li na zřeteli výkazy za dosud prošlé letošní měsíce (leden — květen), zbývá konec konců při obchodní rovnováze passivum 14·1 mill. zl. a sice passivum skoro

o 4 mill. zl. větší než loňského roku. Jednotlivými druhy zboží se zabývati nebudeme, přece však budiž uvedeno, že vývoz cukru stoupl a naproti tomu, a sice o více než 10 mill. zl., vývoz dobytka vůbec klesl. Uvedeme-li k tomu, že v polovici června t. r. klesl kurs devis (hodnota směnek) a sice na trhu londýnském, který jest vlastně pro celou Evropu směrodatným, na poměr 1 l. šterl. = 119·90 zl. pod hodnotu, která v počátcích let devadesátých byla sice obvyklou, ale po zavedení zákonů nové měny se týkajících značně stoupla, stojíme před dosti zajímavým úkazem, kdy naše obchodní bilance je pasivní, platební však aktivní. Je to opravdu zajímavý úkaz již proto, že není tomu tak dávno (v letě 1894), kdy byl poměr dvou bilancí našeho státu docela obrácený. Ať si to naši učení národohospodáři (a všichni ti, kdož se domnívají, že jimi jsou) jakkoli vysvětlí, my zde nechtěli bychom tvrditi, že by buď jedna nebo druhá z uvedených bilancí byla výhradním měřítkem naší hospodářské síly. Budiž zde jen ještě učiněna zmínka o resoluci, resp. pamětním spisu, rakouských vývozců k min. zahraničních záležitosti, v němž tito prosí o ochranu. „Jsme dalecí mínění, že jen od vlády podpory čekati máme, tak že by soukromé iniciativě nic na práci nezbyvalo. Avšak jisté podmínky tvořiti nebo jisté překážky odstraniti, tato poslední mnohdy nemůže; potřebuje v této příčině podpory státu, zvláště tam kde o velkou organizaci, ochranu a podporu v cizině se jedná.“ Slova osudná a úplně včasná, když vzpomeneme oněch zpráv jež nedávno hlášány o přípravách k nové volbě presidenta Spojených států amer. Cleveland, dosavadní president a vůdce strany demokratické, nehodlá již znova kandidovati a tak nejspíše nezbude, než zvoliti kandidáta stranou republikánskou fetrovaného — Mac Kinleye! Náš vývoz do Ameriky činí 11% veškerého vývozu, do Asie, Afriky a Australie jen 5%. Zůstane-li vývoz náš právě do Ameriky na stejném stupni v případě skutečného zvolení M. Kinleye? Sotva. Je dosud v dobré paměti zákon celní z r. 1890, M. Kinley bill, jenž přímo zabil naše druhdy kvetoucí perleťářství a výrobu

ozdobného, galantního zboží a oděvnictví. A právě letošní volby odávají se ve znamení tohoto zákona, plynoucího ze soustavy ochranné, a hesla „Američané Američanům“! — O otázce cukerní, která vlastně byla v popředí zpráv a diskusí za posledních dnů, referováno, poněvadž se z rámce těchto zpráv pro svoji důležitost vymyká, na jiném vhodnějším místě.

Carská korunovace. Nynější způsob carské korunovace, zevně i vnitřně nádherný a slavnostní, má charakter výslovně církevní. Při dosavadním církevním smýšlení vlády a národa nemůže ani jinak býti. Koná se v Moskvě, středem církevně-ruském, kdežto Petrohrad je místem moderním. K Moskvě tíhnou ostatně národní tradice. Až se bude jednou konati v Petrohradě, bude to zevním důkazem, že národ nebo vláda své starodávné tradice opustily. Car a carina jsou před vchodem do uspenského soboru (nanebevzetí P. M.) pokropeni sv. vodou. Jsou ovšem očekávání vysokým klerem. Když usedne car a carina na trůn, předloží jim petrohradský metropolita, který vykonává čin korunovace, vyznání pravoslavné víry. Dnes znamená, že car vírou je za jedno s národem. Počnou modlitby, obsahující prosby k Bohu za cara, radost a p. Čtou se mezi jiným Isaiáš 49, začátek z listu k Římanům, Mat. o dani císaři. Na to metropolita oděje cara purpurem, řetězem řádu sv. Ondřeje a klade na skloněnou jeho hlavu ruce, modle se modlitbu, při níž se připomíná pomazání krále Davida a svolávají se všechny dary Ducha sv. na cara a žádá se, aby zůstal pevný v pravoslavné víře a chránil ji. Na to položí mu metropolita korunu na hlavu, při čemž říká, že jako tato koruna je viditelně na hlavě jeho, tak že neviditelně korunuje jej Bůh a potvrzuje v nejvyšší a svrchované moci nad lidem. Při podávání ostatních korunovačních insignií mluví metropolita že jsou obrazem jeho samoděržavja. Následují pozdravy lidu a vojinů, střelba a p. Na to car odloží insignie, kleče říká modlitbu; totéž činí i metropolita po něm. Pak je slavnostní krátká řeč metropolitova. Tím korunovace ukončena a následuje liturgie (mše sv.), při níž car líbá evangelium. Po přijímání služebních mší sv. car v purpuře a carevna

přiblíží se k carským vratům. Car stojí mezi nimi, carevna před nimi. Metropolita maže cara sv. křížem na čele, očích, nose, ústech, uších, prsech a rukách, pronášeje příslušná slova, a metropolita kijeviský otírá sv. křížmo. Nyní i carevna přistupuje k carským vratům, kterou maže metropolita jen na čele. Ji maže sv. olej z čela metropolitů moskevských. Na to metropolita petrohradský vede cara carskými vraty k oltáři (kudy jen kněží smí kráčet) a podává mu zvlášť Tělo a zvlášť krev Páně jako u kněží. Carevna přijímá před carskými vraty obyčejným způsobem. (Tělo a krev Páně smíchané v jedno.) Po mši svaté jde car v archangelský sobor poklonit se sv. ikonám (obrazům) a ostatkům svých předků, pak v blagověščenskij sobor (Zvěstování P. M.), a odtud domů. Hlavní části korunovace jsou: modlitby, vyznání víry, odevzdání insignií korunovačních, pomazání sv. křížem. Uspenský sobor založen byl r. 1326 od Jana Kality. Ikonostas má čtyry jarusy (řady obrazů) ze zákona starého a nového a křesťanské církve. Má tak znázorňovati celé dějiny sv. zjevení a ukazovati, že pravoslavná církev jest dědičkou Kristovou. Vnitřek chrámu byl vymalován r. 1514 Vlchem Aristotelem Fiorovantim. R. 1644 byly znova zlaté části pozlaceny nákladem 210.000 zlatých destiček. Roku 1771 obnoven umělci ruskými, hlavně duchovními. Znovu obnoven ikonostas věrně dle starého způsobu r. 1812, rovněž i zlaté nápisy chrámové, obsahující historii, jak vyvinulo se ruské samoděržavje. Mezi obrazy zaujímá první místo zázračná ikona, vladimírské Matky Boží, vymalovaná sv. apoštolem Lukášem a přinesená sem z Cařihradu. V době napoleonské války byla na čas odnesena do Vladimíra. Jiný obraz Spasitelův je rovněž z Cařihradu. Obraz Nanebevzetí Panny Marie je malován od sv. Petra metropolitů, a mnoho jiných obrazů je tu, jeden dokonce z Říma, z doby Konstantina Velikého (svatý Jiří potírající draka, nápis je latinský, obraz kamenný), všechny památné a drahé tím, že připomínají něco z domácí historie politické nebo církevní. Tu velikou výhodu mají autokefalní církve východní, pokud totiž jsou zřízeny na základě národním a nikoliv politickém; církevní tradice jsou

úzce národní, tak že celý národ je svou historií co nejužší spojen s Církví. Je tomu ovšem jen tam, kde cirkve jsou zřízeny na podkladě národním. Kde základ je politický, tam ovšem tradice národa panujícího — na př. Řecko v některých bulharských eparchiích — převládají a národní zatlačují, tak že tam slabší pravoslavný národ nemá ani církevní vlastní tradice. U římsko-katolické cirkve je jakýsi střed mezi extremem nationalismu vlastního a cizího, což pro politicky nesamostatné národy je neobyčejné dobrodiní v ohledu národním, u národů samostatných jakási umírněnost nacionalni má opět znak všeobecnosti, katolickosti, kteroužto vlastnost jedině pravá církev mítí musí. — Oltář uspenského soboru má tři větší kříže pocházející od sv. Vladimíra, skřínku Potemkina na památku vítězství nad Turky z r. 1778, v níž chovají se důležité státní listiny Kateřiny II., Alexandra I. a j. V riznici chová se korunovační nádoba s křížem, která prý patřila císaři Augustu, z Říma přešla do Cařibradu, odkud jí dostal prý Vladimír Monomach Drahocenné evangelium s vazbon mající, totiž vazba, cenu 200.000 rublů. Z rouch jedno je vyhotoveno vlastní rukou carevny Kateřiny II. Kříž bohatě vykládaný, který se tu dále chová, je od byzantského císaře Konstantina. Při pultavské bitvě měl ho Petr Veliký na prsou. Zachránil mu prý život, zadržev a odrazil kuli nepřátelskou. Do soboru přišel z athoské hory. Cena pokladu na zlatě a stříbře a více ještě v ohledu archeologickém a církevně národním je obrovská. — V jiné svatyni téhož soboru konala se druhdy volba patriarchy, a to losem. Prohlášení vykonal car. Když patriarch Jov byl nucen se vzdati učinil to zde před obrazem Panny Marie, při čemž pravil: Dosud chránil jsem celistvost víry, nyní vidím, jak vítězí kacířství; matko Boží, chraň nás. V témž soboru jsou hrobky ruských patriarchů. Zde nalézá se i část roucha Kristova. Jiná část je v Petrohradě v zimním dvorci, z níž při křtu cara dává se kousek do kříže, jež obdrží. Z doby francouzské války vypravují se o soboru mnohé zázračné legendy. Sobor je architektonická smíšenina slohu byzantského a staroruského, skládá se ze tří svatyní. —

Z korunovační řeči metropolity Palladija, mající těžkopádný ráz prorocký, uvádíme: „Svatá pravoslavná církev vidí v tobě cara po srdci Božím, Bohem osvíceného nadšence víry a zbožnosti, vznešeného svého ochrance. Vlast v tobě zří moudrého vůdce k štěstí, spravedlivého soudce a dobrotivého otce. Při tvé velikosti září nám koruna tvá požehnaním nebeským a zemským. Církev i vlast klade v tebe světlé naděje. Ve věnci tvé carové září kámen křesťanské lásky, která poji se s tvou vírou. S nimi jde k Bohu teplá modlitba za štěstí a spasení matky carevny. Raduj se, Rusko, radostí velikou, Boží milost zjevila se nad tebou. Caře Bohem korunovaný, opírej se o víru v Boha; v ní byli carové silni a říše pevný.“ Moskevský metropolita oslavoval cara jako samodržce, kijevský mluvil o víře předků a zapřísahal cara, aby vysoko držel prapor carské a říšské víry pravoslavné, čímž povznese Rusko na výši dosud nikdy nedostiženou. — Že car navštívil též lavru (klášter) sv. Sergijeva nedaleko od Moskvy, je známo; vyhoví tím ruské tradici církevní. Sv. Sergij považován je za ochrance Ruska vůbec a carského domu zvláště. Proč a jak se to stalo, je vypsáno v loňské a letošní „Vlasti.“ — V době korunovace přinesl hlavní církevní žurnál článek „Vláda a církev.“ Oproti ozvavším se voláním po svobodě cirkve, hájil nynější stav, který prý je správný a pravidelný. Svoboda cirkve by bylo roztržení vlasti. Směli-li bychom si dovoliti žert, řekli bychom, že korunovace byl obraz jakési pozemské nejsv. Trojice. Car, Otec a Pán v trojích osobách, v metropolitu petrohradském, moskevském a kijevském. Jen nevíme, co s carevnou. Zdá se ostatně, že tam nepatří dle starých tradic. Dříve byl ovšem první osobou mezi metropolity hierarch moskevský, nyní jest jim petrohradský. Možno tedy souditi, že časem přece budeme mítí ještě čtvrtý Řím, ač Rusové tvrdí opak. Tím bude Petrohrad. Začátek je v tom učiněn prvenstvím petrohradského metropolity. Chudák starý Řím, co se navandruje. Kdyby tam tak mohli odnésti hrob sv. Petra! Možná, že bychom se dočkali, jak ruští malíři dali by mu do rukou opět ty klíče, kterých dosud na ruských obrazech nemá.

Literatura.

Krise agrární a rolnická družstva hospodářská. Napsal JUDr. Gustav Pöschl, adv. na Mělnice. Nákladem vlastním. Cena 70 kr. — V záplavě studií, pojednání, brožur atd., pojednávajících o otázkách k zemědělství se vztahujících, objevila se na trhu kupceckém monografie zmíněného názvu. — Spisovatel pojednává nejprve krátce a přehledně o krizi hospodářské, uváděje šest známých příčin jejích, resp. opatření, jež by mohla býti s to zhoubný účinek krise mírniti. Ovšem již zde na základě bohaté literatury odborné (mezi jinými i výtečné spisy Vogelsangovy a Vrbovy) s připojením přehledných instruktivních tabulek (drobení středních statků, zadlužení atd.) Hlavně se však jedná spisovateli o družstva rolnická, pro něž, dle předmluvy, aspoň zájem chce vzbuditi. Cíl, při známé nečetnosti ve věcech hospodářských u nás, již sám sebou těžko dosažitelný. „Svépomoc“ a „vlastní síla“, jež jsou vůdčí myšlenkou družstev vůbec, jsou hesla vhodná a účinná v cizině, u našich národních nepřátel a Maďarů, ale u nás? — Je to publikace plné a opravdového povšimnutí hodná. Sebraný materiál této otázky, jež čerpán byl z bohatých v tomto oboru literatur anglické, francouzské a německé, a jež i domácí odborné literatury pilně a svědomitě si všimá, dosud od málo koho sestaven a upraven tak přehledně. Dodáme li, že uvedeno stále hojně a případných citátů, že připojeny i v této druhé části případné statistické tabulky, právem lze říci, že celek činí dojem díla, na němž nejen s velkou pilí, pečlivostí a skoro až úzkostlivou svědomitostí, ale též s rozhodným zdarem pracováno bylo. Pozoruhodny jsou zvláště stati o účelu a organizaci těchto družstev, jakož i oboru působnosti jejích (činnost hospo-

dářská, úvěrní, pojišťovací atd.) Luce učiní tuto monografii každému snadno přístupnou.

Vira našich otců. Sepsal kardinal Gibbons baltimorský. Přeložil Jakub Pavelka. Cena 1 zl. 40 kr. v Brně, knihtiskárna mor. akc. Jméno tohoto slavného kardinála, kterému byla vyčítána kdysi jakási svobodomyšlnost, je světoznámo z pře, v které tak skvěle obhájil americké rytíře práce (spolek dělnický na obranu proti kapitalistům). Žije v prostém domku, navštěvuje rodiny i protestantské, ale když pořádká veřejnou církevní slavnost, celé město přes jeho sekty je na nohou a účastňuje se. Že je to lidový, moderní muž, jež Bůh sám vyvolil, je patrné i z uvedeného spisku, který co nejvšeleji doporučujeme. Je i u nás na výsost časový, ač přiléhá více k poměrům americkým. Je populární a neobyčejně zajímavý. Jsou to rozkošné články a besedy. O mnohých věcech se tu mluví, ne mnoho sice, ale to je to krásné, že důvody pro a proti jsou kratinké a pádné, jimž nelze odolati. Přečtete si španělskou inkvisici, bartolomějskou noc a j., pár stránek stačí. Nebo pohlédněte na jeho tabulky: učení církve apoštolské, katolické, protestantské. To je jádrné; pár slov, ale stačí. V tom je právě ono veliké umění. Zdálo by se, že kde kdo dovede napsati takovou knihu. Ale jen zdálo. Jen učenec, ale časový, s dobou obeznámený, obratný stilista toho dovede. Odporučíme co nejvšeleji. Takové knihy lidé ještě čte, ovšem i vzdělaný. Neznáme lepší populární apologie. I kněžím stane se velmi vhodnou časovou pomůckou, co do způsobu apologie naučí je velmi mnohému. Odporučujeme k rozšíření co nejvšeleji. Překlad je výborný. Máme za to, že překladatel přidal mezi textem tu a tam něco. Či zajímá se kard. Gibbons tolik i o Slováky a zná Čechy, Moravany a jiné?

Obsah „Obrany“ :

Akce cukerní. jt. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Drobná vojna. Obrázek. Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literatura.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrby v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. - Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisku, obdrží šestý nádatkem. - Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Odpověď na papežskou encykliku o sjednocení církví.

Svatý Otec vydal opět encykliku o sjednocení rozkolnických církví. To nás vede k tomu, abychom tuto činnost Lva XIII. zevrubněji probrali. Tento článek, dávno napsaný, byl už odložen, ale vytrvalost, s jakou Lev XIII. provádí své sjednocující snahy, přiměla nás, přece ji uveřejnit. Mezi tím vydali východní rozkolníci patriarchové na ni oficiální odpověď, která opět z kat. strany byla podrobena vědecké kritice. I ji uvedeme a sledovati budeme nový krok sv. Otce. Myslíme, že to nebude nezajímavý obraz, který se nám tu odhalí.

První encyklika sv. Otce Lva XIII. o sjednocení: „Praeclara gratulationis publicae testimonia . . .“ jest až příliš známa, než aby bylo potřebí šířeji o ní se zmiňovati. Chtějíce uvéstí jako odpověď na ni dva hlasy, ruský a řecký, oba s mnohou chválou v ruské řeči uveřejněné, poznamenáváme tedy jen, že jakož všichni papežové obraceli se vždy aspoň jednou za svého panování ku křesťanům od mateřské obecné církve během doby se odtrhnuvším, volajíce je k zapomenutí na stará záští a k návratu zpět do obětí mateřského, i sv. Otec Lev XIII., náš nynější věhlasný a milovaný nejvyšší pastýř, považoval za svou povinnost, na konci života, kdy přestávají míti platnost a svůdnost všechny ohledy zemské a světské a rozhoduje jen věčnost přede dveřmi stojící, aby učinil podobně, jako jeho předchůdce. Poněvadž nynější držitel stolce vatikánského vyniká nejen vzácnou učeností a dobrotou srdce, ale i elegancí a ušlechtilostí pravého diplomata, stkví se projev papeže Lva XIII. „ku knížatům a národům světa“ nade všechny dřívější i věcně i formelně. Není tedy divu, že encyklika jeho vzbudila vzrušení nejen u katolíků, ale nezůstala nepovšimnuta ani u těch, jichž se týče. A poněvadž papež Lev XIII. vůbec jest vážen a milován pro vzácné své vlastnosti a znám jest jako muž pokroku a nových směrů, jako takový, který bystře dovede patřiti do budoucnosti, jest pochopitelno, že jeho encyklika dlouho byla předmětem rozličných úvah.

Encyklika vyšla z nejhlubšího přesvědčení papežova, že roztržky a rozdělení náboženská dějinami se utvořivší odporují nejen Kristem zjevené pravdě, jsou věroučně bludná a tudíž co se týče spasení jednotlivců velice nebezpečná, ale vytryskla i z toho vědomí, že mnoho z moderních zel již rozežírají náš život soukromý a veřejný, má v nich svůj původ. I není také pochybnosti, že náboženský indiferentismus, nevěra a všecko to, co z nich pochází, jest v značné míře plodem rozštěpení se církve obecné na mnohé církve rozkolnické nebo schismatické, poněvadž méně vzdělaný a logicky méně sběhlý člověk musí býti zmaten, vida, jak celé země odloučené od jedné pravdy žijí, jakoby měly pravdu. Jak snadno vynikne tu absurdní a nesmyslná zásada „víra jako víra, jen když člověk je poctivě živ“, první a osudný to často krok k náboženské lhostejnosti a nevěře, po němž nemohou nenásledovati jiné, horší. To a mnohá jiná zla tanula před pronikajícím zrakem velikého papeže. Ostatně celý jeho život, jeho spravedlnost tak vznešená, že i nejhorší nepřátelé papežství — starokatořici — nemohou nevzdávati mu nedobrovolné úcty, v pravdě dětská prostota veliké jeho duše, všechny jeho činy, nám jako otevřená kniha známé, krátce všecko, všecko hlásá, že encyklika nemá a nemůže míti jiného důvodu, nežli ono svaté zanícení, onen svatý zápal, jež dává láska k Bohu a lidem. Ohledů panovačných, světských a všech jiných nežli věroučných a mravních jest duše sv. Otce prostá, ano i povrchní znatel jeho ihned uzná, že takové důvody a charakter I. va XIII. jsou naproste protivy. Vždyť máme ještě v živé paměti všichni, jak lichotivé byly všechny ty posudky o jeho osobě, které před několika lety od vynikajících mužů byly sebrány a uveřejněny.

Ve své encyklice věnoval sv. Otec jistou část i východním církvím, kratičké, ale velmi pěkné a lichotivé místo také rozkolnickým Slovanům. Kdežto mluvě o Řecích vzpomněl slavné jich minulosti, dotýkaje se rozkolnických Slovanů, mluvil s uznáním o jich přítomnosti a budoucnosti. Jinak ovšem ani nemohl. Avšak encyklika věnuje mnoho místa i protestantům, starokatolíkům a j., tak že bylo by nesprávně považovati ji jen jako blastykající se především církví východních. Vždyť vrácení se protestantů do církve jest daleko důležitější pro církev katolickou nežli sjednocení se s ní církve východní. Nebezpečí z protestantismu jí brozící daleko je větší a osudnější, náboženský stav národů pohroužených v bludech protestantských daleko politování hodnější. Kdyby tedy někdo na encykliku papežovu osměloval se klásti měřítko jiné, nežli náboženské, ono, jež právě svrchu jsme naznačili, totiž kdyby chtěl posuzovati ji tak, jakoby papež I. ev XIII. dával se při ní vésti také prospěchy své moci a své církve, mělo by to smysl jen co se týče národů protestantských, méně východních.

Čtenář čeká už zajisté na vysvětlení, proč tyto myšlenky byly napsány. Vysvitne z toho, co dále uvéstí míníme. Chceme totiž uvéstí doslovně a téměř bez poznámek dva hlasy církve východní o papežské encyklice, jeden ruský a jeden řecký. Oba uveřejnil nejčelnější vědecký orgán církve ruské „Christian-skoje čtenie“ v čísle zářiovém a říjnovém roku 1894. Jsou doplňkem dvou článků, které pisatel této stati uveřejnil v „Obraně“ č. 19. a 20. r. 1894.

* * *

Prvý napsal A. Kirjejev, známý přítel starokatolíkům a bojovný nepřítel katolíkům. Starokatolické přátelství jde mu patrně k duhu; článek aspoň by

nebyl k necti pp. Friedrichovi nebo Reinkensovi. Zde jeho překlad, který v ruském časopise následuje hned po doslovném překladu encykliky a má býti její rozbor.

Výše uvedená encyklika „Praeclara gratulationis“, píše Kirjejev, „patří k nejzajímavějším encyklikám, jakou kdy „následník sv. Petra“ napsal. Napsána je velice dovedně, velice silně, — avšak zároveň i velmi měkce, ano podloudně (v originále: kradčivo): o ní lze říci: „Suaviter in forma — fortiter in re“! Vůbec jest sestavena s takovou jemnou dovedností, že nejednou ani nerozbereš, co skryto pod rozkošnými květy římského krásorečnictví, neuznáš, jaké pod nimi vážné cíle!

Papež obrací se ku všemu křesťanstvu, ku všemu lidstvu — „jako moc mající“, jak se sluší na neomylnou hlavu církve. „My zaujímáme na zemi místo všemohoucího Boha“, mluví on, „toho všemohoucího Boha který chce, aby všichni došli spasení a pravdy“. Neobrací se jen ku svým římskokatolíkům, ale i ku všem ostatním křesťanům, také k pravoslavným a k protestantům (anglikány patrně počítá také k protestantům). Všecky zve „k sjednocení v božské víře“, a slibuje za to všeliká dobra, veliké a bohaté milosti.

Čta tyto hrdé řádky encykliky, domníváš se, že napsány jsou nějakým Řehořem VII. nebo Innocencem III., že papež i nyní je skoro tak mocen, jako ve středověku, že i nyní dle libosti vládne korunami, že i nyní stačí jedno jeho slovo, aby celá Evropa povstala proti nepřátelům jména Kristova! Zároveň zdá se posláním Lva XIII. dýchatí láskou k míru a bezměrnou láskou ku všemu lidstvu; ano i pro nás, „schismatiky a heretiky“, i pro nás má nejsvětější Otec skoro jen slova lásky a laskavého snížení; on jen o naše blaho se stará, on o jiném ani nemyslí! A všecka slibovaná nám dobra a milosti dává nám darem, nebo skoro zadarmo; zdánlivě za všecko slíbené nežádá od nás nic nového, nic jiného — než abychom se vrátili k dřívějším, k starodávným řádům, k dřívějšímu stavu věci, více ničeho — a my budeme šťastni!

Ne o sebe, ne o své výhody stará se papež, plní jen svou povinnost. „Poněvadž mu zaujímáme na zemi místo, Boha všemohoucího a vidíme blížiti se svůj skon“, mluví, „to, po příkladu Spasitele před Jeho navrácením se k Otci, prosivšího Jej, „aby všichni jedno byli“, také my zveme všecky lidi bez rozdílu národnosti a rodu k jednotě božské víry“. Avšak času u papeže už nemnoho, nutno pospíšiti si, a tak netrpělivě obrací se k Spasiteli a jaksi doléhá na Něho: „I Ty, Ježíši Kriste“, praví papež, „pospěš vyplniti nám Tebou slíbené, že přitáhneš všecky a všecko k Sobě, sejdi tedy a ukaž tomuto nesčíslnému množství . . . pozvedni je sedící ve tmách“!

A hle! „náměstek všemohoucího Boha na zemi“ obrací se k nám, bídným východním křesťanům, přebývajícím ve tmách, a zahrnuje nás pochvalami a sliby: „Východ“, dí, „kolébka spasení lidského rodu, na Východě — nalézají se církve, znamenité vírou svých praotců, slávou svých chrámů. A jaká pro nás velikost a jaká sláva v budoucnosti, sjednotíte-li se se mnou, s následníkem Petrovým; a to není ani těžké“, dodává podloudně, a ihned začínají objasnění, důkazy, jak všecko to snadné. Vždyť hranice mezi námi, ujišťuje papež, není ani zvláště určena. Mimo sotva několik bodů, souhlas mezi námi tak jest úplný, že pro hájení katolické víry my katolíci často užíváme důvodů z vašeho „východního učení, z vašich mravů a obřadů! Hlavní bod rozdělení — primat římského biskupa“! Tu začíná odvracování pozornosti: sám papež Lev XIII. ukazuje se plně jako chytrý diplomat a jemný (tonkij) politik. Zatím co jeho naivní a omezený (ograničennyj) předchůdce Pius IX. vhod i v nevhod mluvil, že jest neomylným, tvrdil, že neomylnost jeho vztahuje se i na čistě administrativní věci, umný Lev XIII. nejen že nevynáší se svou neomylností, nejen že neopakuje jako Pius IX., „la chiesa son' io“ (církve — toť já), ale pozorlivě vystříhá se i zmínky o své neomylnosti, zaměňuje slovo neomylnost jiným více měkším, neurčitým — takovým, které by mohlo užívati se leda jen na naznačení vysoké moci, mohutnosti, jež by nevzbuzovalo smutné vzpomínky

na vatikánský sněm. Toto zamlčování dogmatu neomylnosti i v učebnicích římskokatolických jest zjev věru zajímavý. Ustanovivše své právo na neomylnost, doloživše to téměř dokumentálně, papežové a učenci římskokatoličtí vůbec, položili ho na čas ad acta. Nehledí ho dokázati ve vsí jeho jasnotě; nutno, myslí, (a ne bez příčiny). svět římskokatolický k novému učení poznenáhla přiučiti, nutno vpašovati ho do lidu pod různými už známými jmény hlavenství, prvenství atd., poznenáhlu jen sesilovati jich význam, aby teprve v následcích, snad později, odkryli ho úplně. U nás, křesťanů Východu, podobná opatrnost ještě více je nutna, a skutečně v celé encyklice o dogmatu roku 1870 není ani zmínky. Opakují se všechny známé argumenty, vyvozené ze slov Ježíše Krista k Petru: „Ty jsi Petr“ atd., při čemž ovšem zamlčuje se fakt, že apoštol Petr dřívě, nežli přišel do Říma, zaujímal po dobu sedmi let biskupský stolec v Antiochii. (Patrně, že jestliže by práva římského papeže měla základ svůj jen na následnictví po Petru, práva ta v daleko větším stupni patřila by patriarchu Antiochenskému, nežli patriarchu římskému). Míno to ukazuje se na poslání legátův papežem Mikulášem I. do Cařihradu k vyšetření záležitosti mezi Fotiem a Ignacem, ukazuje se na Lyonský a Florentinský sněm, jako na konečné rozřešení sporné otázky.

Cíl těchto důvodů jasný; byly často rozebrány a vyvráceny. (Tu ukazuje se na některé ruské spisy o té věci. Pozn.) Co se týče dvou sněmů, na něž papež poukazuje, jest všem známo, že nebyly východaími církvemi přijaty, že pravoslavný národ — jich nesankcionoval, prohlásiv, že pravoslavní biskupové ukázali se lživými svědky viry svých stád (To je důvod! Pozn.), a bez takové sankce ani ustanovení sněmů nemají síly. Řecký národ nesouhlasil s tím, aby jeho víra byla papeži prodána (sic! Pozn.), a raději chtěl pozbyti své politické svobody, ale za to uchrániti svobodu náboženskou, pozbyti svého života, ale uchrániti svou víru. Čest budiž mu za to a sláva! (Zajisté zločinná to slova, jakých málo; blahoslaví se v nich turecké panství. Pozn.)

Tak žádá na nás papež velmi málo — uznání jeho hlavenství; ani naše obřady, ani obyčeje, ani naše práva nebudou změněny ani porušeny: vše zůstane při starém jako dřívě.

A což dogmata? tážeme se my. Vždyť všechny tyto různé obřady, obyčeje, vše to věc málo vážná, vše má význam druhotný, vedlejší! Proč v encyklice není ani slovo o dogmatech? — Činí se jehou zběžná zmínka o učení Východu, již uznává se za staré a vážné... Proč nejsou rozebrány vzhledem ku učení Říma? Ani o filioque, ani o učení o odpustcích, ani zvláště o neomylnosti papeže ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae se nemluví. Co to znamená? Bude-li nám i toto vše přijati? Ale pak změni se i celá naše víra, nebo s přijetím dogmatu o neomylnosti papežové změni se značně i pravoslavné učení, a církev naše zbaví se svobody!

Vidíme, že patrně encyklika Lva XIII. skrývá (a dlužno říci — se znamenitou diplomatickou chytrostí) ty závazky, které bychom na sebe vzali, jestliže bychom neopatrně souhlasili, uznati papeže hlavou naší církve. On vykládá o své otecké lásce, o své nezištnosti, on předkládá nám jen synovské podrobení; ve skutečnosti ale znamená to, že nabízí nám nejubožejší ze všech otroctví, otroctví ne politické, ale mravní. On nejen nám chce vzíti, co naše jest, ale duši naši samu chce přivesti o náboženskou svobodu, t. j. o to, bez čeho ani nemůže žíti, bez čeho nemůže existovati církev hodná tohoto vysokého jména!

Než co slibuje nám papež Lev XIII. za všechny tyto, jak patrně, nijakž malé, ale naopak těžké, nenahraditelné oběti? Věru, velice mnoho! Ano, skutečně, velice mnoho. Dle slov papežových církev naše se uveliči, vzdělá, nám ulehčí se spasení, mohutnost naše neobyčejně vzroste! Jaká domýšlivost, je-li jen upřímná! Slibů mnoho, ale kde garancie za to, že papež je splní? Kde důkazy, že může vyplniti vše, co slibuje? Záruk žádných nedává a nemůže dáti. Kdybychom i chtěli papeži víru svou prodati, tu on by nemohl uplatiti slíbené ceny, a předložený jím obchod nemohl by

se uskutečnit. Ovšem jest jeho moc ještě veliká, arsenaly jeho jsou ještě bohaty, ačkoliv středověké zbraně, v nich chráněné, silně zrezavěly. Ovšem vede se římskokatolická propaganda až dosud ještě úspěšně, a prostředky její patrně neumenšují se, vede se uničnými rukama; avšak všechny síly Říma přece očividně padají, zvláště v boji s novými řády, zavládoucími v západní Evropě. S těmito řády nesouhlasíme ani my. Nemůžeme souhlasiti s tím, že vlády uchvacují práva církve, zavádějí civilní manželství, sekularují školy, a různým jiným způsobem církev tísní, že sahají do oblasti jako „cisaři“, co patří „Bohu“; ale všemu tomu papež nedovede zabrániti ani na západě. Jemu dostává se porážek i tam, kde do nedávna ještě moc jeho byla tak velika: Itálie bere mu světskou moc, ve Francii Pavel Berth vyhání jej ze školy, v Uhrách právě Wekerle odstraňuje jej při uzavírání sňatků. Kde ta jeho moc, kde prostředky, které sibi buje nám, naší církvi jež dají naší církvi sílu, lesk a nezávislost? Ovšem může dáti jí vnější jednotu, již skutečně postrádá; ale i toto blaho, zajisté veliké, můžeme najíti bez jeho pomoci v o b e c n ý c h s n ě m í c h. Proto ale nemáme zapotřebí abychom papeži prodali své křesťanské svědomí. Papež i nyní ještě je mocný, ale jen v jediném, totiž v propagandě Unie, kterou s úspěchem vede na Východě a zvláště ve slovanských zemích. To ale právě jest bod, ve kterém my nikdy nemůžeme se s ním sejíti, protože tento bod jest osudný. Vysloví-li dnes Rusko souhlas s unií, ať to ve způsobu jakémkoliv, ať to na principech kterých libo, — zítra bude Východ polatiněn, a pozitíří budeme polatiněni i my.

Nikoliv, ne my máme zapotřebí pomoci papežovy, ale on naší; vidí klesání své moci na Západě, a toto klesání uvádí jej v nevyhnutelnost získati si otroka v podobě spojence na Východě. Lev XIII ovšem Rusko nejmenuje, avšak není k tomu třeba velké bystrosti, že míní právě Rusko, právě nás ruské vidí ve svých budoucích východních stádech. Třeba i sám v tom smyslu nemluví, mluví za něho zcela otevřeně jeho agenti, jeho novináři; ti už přímo vyjednávají s carem; tak — „Moniteur de Rome“ praví: „Unie se sv. Stolicí byla by pramenem nové síly pro říši carskou.“ Žurnal „Les Echos d'orient“ mluví o témže předmětu, dí, že „vliv Ruska rázem pozvedl by se do nekonečnosti, kdyby vešla ve velikou katolickou rodinu. Miliony katolíkův přijali by ji v oběti, s nadšením vidouce velikého křesťanského císaře jíti ruku v ruce s papežem, náměstkem Ježíše Krista . . . Vrátily by se doby Karla Velikého.“ (Původní text zní na začátku trochu jinak; totiž: L'immense surcoit d'influence qui serait acquis . . . Pozn). Dále mluví autor o vážném zdvižení, které prý v Rusku se děje ve směru k sblížení, opíraje se na „vážné projevy prof. Solovjeva — les déclarations si importantes du professeur Solovieff.“ (Jedná se patrně o řeči p. Solovjeva v Paříži u příležitosti tulonských slavností). V tom smyslu psaly i ostatní římské žurnaly, ony s novinářskou otevřeností odkryly i ty zámysly papežovy, o kterých on sám by nechtěl se přes příliš šířiti . . .

Ne, my se nedáme lapiti lstivými návrhy Jeho Svatosti. Jestliže bychom se mimo očekávání i smířili s jeho bohosloveckými argumenty, to přece ještě příliš svěží jest u nás paměť na strastiplné dějiny Západního Ruska, obráceného v unii, ano i příklad Červené Rusi stojí stále před našimi zraky

Toť článek generala A. Kirjeva. Tento pán jest rytíř bojovný a smělý, i není divu, že i jeho slova jsou bojovná. Vzdělání nemá valného. Naplněn jest zcela oněmi předsudky, které kněz i laik na Rusi šíří s vytrvalou houževnatostí. My je vyvraceti nemíníme, domnívajíce se, že není čtenáře Obrany, který by nevěděl, jak jsou falešny a bludny. Ovšem ale musíme se ohraditi proti neslušnému tonu pana spisovatele. On ovšem nemůže za něj. Mluvte s posledním psalomščíkem, on stejně jest přesvědčen, že činí papeži a nám katolíkům milost, nemluví-li zrovna s okázalým pohrdáním o okovech svědomí a otroctví víry na Západě, o Jesuitech, o panovačnosti Říma etc. Kdo by tedy mohl více žádati na generalu Kirjevě, prvním bojovníku za sjednocení se starokatolíky. Nízká mravní úroveň jeho sama jej ničí. (Dokončení.)

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

Šlechta ovšem mnoho si dovoľovala, vědouc, že vždy najde zastání u souvěrců a spoléhajíc na to, že Pán Bůh je vysoko a císař daleko. Ale podle šlechty troufali si i jiní. Již výše jsme uvedli, jak mnoho si dovolili proti svému pánu měšťané broumovští a jak nacházeli v direktorech ochránce. A broumovští nebyli ani první ani poslední, kdož tak zuřivě vystoupili proti kněžím.⁸⁵⁾ Roku 1561 žaluje konsistoř, že rychtář a někteří konšelé městečka Bernartic sebrali jmění bývalého svého faráře Pavla, tehdy faráře v Ratajích a zmocnivše se jeho osoby, že opatřili ho nejpotupnějším vězením. Konsistoř obrátila se na pána jejich, Jana Bechyni z Lažan, ale nedostala ani odpovědi.⁸⁶⁾

Kněz Pavel svoje pronásledování odbyl žalářem, poněvadž bylo se báci zakročení rázného Ferdinanda. Když však později moc panovnická v Čechách aspoň na čas byla zlomena a radikální protestanté dosáhli vrchu, odložili také všechny rozpaky a jednali mnohem násilněji. Po událostech v Broumově nejmarkantnějším toho dokladem jest protivenství, jehož zakusil litomyšlský děkan Daniel Hájek. Litomyšl byla působením pánů z Pernštejna skoro zcela katolická, ač okolní protestantská panství nezůstala bez vlivu na některé měšťany. Povstáním stavů nabyla tato menšina ovšem nemalé odvahy a terrorisovala občany mírné a katolické. Po děkanovi bylo stříleno na ulici, házeno po něm kamením a to s takovým fanatismem, že ani posvátnost kostela ho nechránila. Konečně dosáhla jejich zášť takového stupně, že sešedše se pod záminkou pohřbu, zmocnili se děkanského kostela, ztrýznili některé přítomné katoliky a na konec vrazili do děkanství, žádajíce, aby jim děkan udělil hromadně rozřešení a podal jim pod obojí. Katolický kněz ovšem nesvolil. „Svázali jej tedy provazy a řetězy a vytáhše jej na ulici, zavěsili jemu na krk buben, na který tloukli. Nikdo by nespočítal, jaké křivdy, co ran, plvání, kopání, kamenování a jiného hanebného ukrutenství mu činili, pokřikujíce naň: „Kde jest tvá Marie? Vzávej ji v mukách, ať ti přijde na pomoc, může-li, ať tě vytrhne z rukou našich“. Když pak pro smrtelnou mdlobu klesal, zdvihali jej novými ranami a jako vzteklí křičeli: „Uděláme ti větší pleš na hlavě, aby tě čerti v pekle poznali“ a sekyrou velmi těžce ho sekli do hlavy. Při tom mu pořád domlouvali, aby zpovědi vyradil. Když pak to žádným způsobem učiniti nechtěl, nýbrž že raději tisíckrát umře, dokládal, tu jej ubohého novým bitím zasypali, do úst mu hnůj a moč cpali . . . Když pak to trýznění již devět hodin trvalo, dosmýkali ho na místo popravy, svlékli ze všech šatů do naha, tloukli tak tyransky, tak hanebně, až jej jako mrtvého na místě nechali ležeti. Pak odešli na děkanství a rozebrali chudobný nábytek; na zítřek zašli do Litrbachu⁸⁷⁾ a tamního katolického faráře Pankracia Skribe podobným způsobem do smrti utrýzili.⁸⁸⁾ Stalo se dne 11. a 12. června 1619.

Z uvedeného možno si učiniti pojem, jaké postavení měl katolický kněz v místě, kde byl protestantský kollator, kde se mezi osadníky zahrnulo také novotářství u víře, nebo kde dokonce byli protestanté ve většině. Bylo zajisté třeba mysli hrdinské, aby ode všech pronásledovaný kněz neklesl na mysli. Proto také nemůžeme se diviti, že tak často prosili faráři, aby byli přeloženi jinam. Ovšem také nebylo vzácností, že farář vytrval na místě a snášel vše možná příkoří, jen aby věřící nebyli opuštěni a aby na jeho místo se nedostal protestantský pastor. Tak se ku příkladu podařilo Václavovi Kocovi z Dobrušky vypuditi tři katolické faráře ze svého patronátu a chystal se na konec i na

⁸⁵⁾ Borový, Medek 128 sq. ⁸⁶⁾ Borový, Jeduání a dopisy 312. ⁸⁷⁾ Winter, Život církevní 281. ⁸⁸⁾ Svoboda, Vlast VI. 243 sq.

děkana vikariatu Prachenského, Martina Strakonického, jenž již 31. rok byl farářem ve Strašeni a jenž vydatně čelil všem sektářským nástrahám v celém okolí. „I vzkázal mu kollátor, že prý se Pánu Bohu velikou přísahou zavázal, že to nezmění a když svůj čas uhlídá, jestliže se jemu farář do sv. Jiří nevystěhuje, že sám kollátor přijede na ten den a kněze Martina jako psa rozkáže z fary vymetati“. I prosí děkan Martin arcibiskupa, aby kollátorovi „dopsali páni místodržící, poněvadž on ne mnoho dbá na psaní Vaší knížecí Milosti, aby on pan Koc mne na té farce pro ty lidi katolické do dalšího času zanechal, poněvadž mne ti lidé osadní rádi chtějí míti za svého správce jako i prvě“. ⁸⁹⁾ Ale nebylo nic platno. Násilí pana Koce nebylo lze odolati a tak se Martin Strakonický po 35 letech kněžství fary musel odřici a obcházel po pracheňském dekanátu jako „obecní kaplan“ vypomáhaje, kde bylo třeba. Zvláště dlouho působil v Blatné u hr. z Rozdražova.

Martin Strakonický byl zajisté kněz vzorný a horlivý. Jestliže tedy on nemohl snésti příkoří patrona, jak možno diviti se jiným že umdlévati a bezohledným patronům ustupovali. A takových patronů byla celá řada. ⁹⁰⁾

Jiní kollatoři pokoušeli se o změnu víry na svých panstvích způsobem mírnějším, snažili se totiž sama faráře učiniti přístupným reformaci a s ním zároveň celou osadu převésti. Proto chránili provinilé faráře proti arcibiskupovi. Tak byli někteří faráři na patronátu města Loktu obžalováni pro bludné učení a měli se v Praze ospravedlniti. Ale městská rada ujala se jich a „praví, že by se ráda podívala na toho člověka, kdo takové lživé zprávy k panu arcibiskupovi donésti směl“ a faráři že pro nutné práce polní do Prahy nemohou. ⁹¹⁾ V Lounech zase děkan „jako pikhart se choval.“ Sloužil mši bez ornátu, místo pozdvihování zavedl obrátku, nekonal processí, obřady sv. týdnu atd. Když pak konsistor ho chtěla přesaditi, vyhrožovali Lounští vzbouřením. ⁹²⁾ Jiní kollatoři upírali arcibiskupovi veškeru pravomoc nad kněžstvím svých patronátů a zle se ohražovali proti rozkazům konsistorním. Ty ostatně nebyly nic platny, dokud nepřistoupila moc světská. Pan Volf Perklar aspoň řekl, a jiní bez pochyby smýšleli stejně: že dříve arcibiskupa omrzí psáti, než jeho čísti.

Zcela protestantské bylo, že nechtěli znáti duchovní vrchnosti a že každá protestantská vrchnost chtěla na svých statech býti papežem a císařem zároveň. ⁹³⁾ Proto nechtěli dovoliti, aby v záležitostech manželských šlo odvolání k arcibiskupovi. ⁹⁴⁾ V replice stavův k císaři ze dne 30. května 1608. výslovně se upírá ⁹⁵⁾ papeži právo dispensace v překážkách příbuzenství, ačkoliv jejich kazatelé sami žádných překážek neuznávali a šmahem oddávali příbuzné, ano i světskou mocí rozvedené zase v j ná manželství spojovali. ⁹⁶⁾

To ovšem nebyla jediná záležitost, kde se protestantští kollatoři pletli do církevních věcí. Protestanté ustanovovali také svátky, ač svátků jinak nesvětili, vtírali se na katolické hřbitovy a vyžadovali si katolické obřady při pohřbu, ač sami se ku katolíkům chovali zcela opáčně, nutili faráře k jedno-

⁸⁹⁾ Borový, Medek 110. ⁹⁰⁾ Někteří z nich jsou Jáchym, Mofic Albrecht, Kašpar, Jindřich a Vavřinec Šlikové, knížata z Plavna, Krištof Štampach, Vilém Konojedský, Jan Lunkvic, Jindřich, Bedřich Prokop a Anna ze Solhausen, Karel z Bibrštejna, Jan Knobloch, Heřman Kelbl, Lev Fictum, Jindřich a Vilém Kurepachové, Jindřich ml. ze Švamberka, Jiří Schleinitz, Zikmund Berka, Ondřej Ungnad, Abraham z Janů, Bedřich Hora z Ocelovic, Vilém Doupovec, Bedřich Munch, Jiří Hora, Jan Smrčka na Hořicích, Jan z Veitmile, Ginter z Biny na Děčíně, páni z Řičan, páni Hassistejnští a mnozí jiní. Viz Borový Akta kon. katolické str. 167, 168, 193, 195, 291, 297, 304, 315, 316, 317, 320, 321 a j. Borový Brus 112, 134, 202, 203, 204, 206 a j. Borový, Medek 88, 109 sq 131, 169 a j. Vlast VII. 212. Svoboda Jos. Studium našeho dějepisu. ⁹¹⁾ Borový, Brus 202. ⁹²⁾ Medek 93. ⁹³⁾ Onno Klopp 20. ⁹⁴⁾ Brus 119. ⁹⁵⁾ Skála I 105. ⁹⁶⁾ Borový, Medek 81.

tlivým funkcím a zase jim v nich bránili,⁹⁷⁾ ano trestali za účastenství — a to vše v zájmu evangelické svobody.

Protestantští kollatoři a městské rady přisuzovali sobě právo rozhodovati i o svátcích. Tak usnesla se městská rada v Hradci Králové: „slavnost Vtělení Syna Božího či Zvěstování Panny Marie že připadá na sobotu před květnou nedělí; ale sobota den trhový jest: tedy slavnost ve čtvrtek před květnou nedělí konána bude.“⁹⁸⁾ Tedy trh nemohl býti přeložen, ale církevní svátek ano. Jinde zase vzpomněl si kollator fary v Uhošťanech, kadaňský měšťan Vavřinec Strajčko, že by se mohlo posvěcení chrámu Páně svěřiti jiného dne, než na který připadá. Farář mu dal správnou odpověď, že ani farář, ani kollator nemají práva, aby překládali slavnosti. Ale Strajčko byl jiného náhledu. Dal jednoduše o trhu vyhlásiti, že se posvěcení má slaviti jak on poroučí a městská rada Kadaňská svou autoritou jeho vyhlášku potvrdila. Uhošťanští poslechli. Že však Strajčko na svěcení svátků mnoho nedbal, vidno z toho, že dal v den sv. Tří králů loviti ryby i mezi mší sv., a na svátek Zvěstování Panny Marie dal voziti dříví z lesů.⁹⁹⁾ Již dříve oznámila konsistoř, že dne 1. května (1562) o slavnosti sv. apoštolů Filipa i Jakuba někteří rolníci nedaleko Prahy orali¹⁰⁰⁾ a na Novém městě Pražském byly v týž den dílny a krámy jako jindy všedního dne otevřeny. 1) V Brandýse nad Labem „protestanté v neděli jako lidem na odív na rynku pekli, vařili, smažili, sýr krájeli a ovoce prodávali a úřad tomu nic neříkal.“ Když pak se farář ozval, dali mu jednoduše výpověď. 1588. 2)

Ačkoliv protestanté nevěděli o katolicích nic dobrého, přece stáli velice o to, aby byli pochováni mezi nimi na katolickém hřbitově. To ovšem bylo příčinou třenic, ale protestanté, majíce hmotnou převahu, prosadili svou vůli. Faráři mašovskému Vavřinci Puchwaldtovi přihodily se najednou dva takové případy. Zemřeli na osadě dva protestanté, ovšem bez přijetí sv. svátostí, a příbuzní žádali, aby byli na katolickém hřbitově pochováni. Když farář odepřel, prohlásila paní Voršila z Lobkovic, že dá je pochovati sama. Dala vskutku vykopati hroby, poručila zvoniti a všichni osadníci museli jíti na pohřeb. Marně jí dokazoval farář, že k tomu nemá práva. Dostal za odpověď, že paní, koupivši statek, koupila i kostel i hřbitov. 3) Katolíci mohli býti konečně rádi, že to tak dopadlo. Vždyť v Königshainu v hrabství Kladském císařský tajemník Jachym Smitt vzal katolíkům hřbitov docela a prohlásil, že mohou se pochovávat na mrchovišti 4)

V uvedeném případě nutili faráře, aby proti svému přesvědčení konal funkce kněžské, jinde zase faráři nedovolovali, aby osadníkům posloužil v jejich duchovních potřebách. Tak poručil úředník Jana Tejřovského z Ensídle kožlanskému kostelníku, aby v nepřítomnosti faráře Matheda klíč kostelní z fary vzal a u sebe ho uschoval. Zlomyslností úředníka byli osadníci připraveni o služby Boží a to „v tyto kající dni a čas postní, v kterémž nejvíce mládež pobožnosti a modlitbám vyučována býti má a staří ku zpovědi přicházeli. V neděli některé šestinedělky přišly do Kožlan chtěje mši sv. býti přítomny a vedle obyčeje církevního do chrámu uvedeny býti; farář za příčinou kostela to vykonati nemohl. Konečně jedua žena vzala klíč od kostelníka a sama tam ty šestinedělky uvedla.“ 5)

V Brandýse nad Labem konal farář Barloměj Brodský průvod na křížové dny předepsaný. Hojně účastenství rozhněvalo jednoho z konšelů městských, jenž se na průvod z hostince díval, takovou měrou, že jal se uličnický vykřikovati: „Hleďte, kterak mnoho prasat jde za sviněmi!“ Později šla jeho žena k úvodu, a tu sobě ulevil protestantský manžel přáním, aby „ji i s modlářem farářem sto tisíc zlejš rozrazilo.“ Byl pro tyto výtržnosti udán, ale Brandýsský císařský hejtman měl asi jiné věci na starosti a žaloba zůstala bez výsledku. 6)

⁹⁷⁾ Winter, Život církevní 169. ⁹⁸⁾ Svoboda, Z kraje hradeckého 59.

⁹⁹⁾ Borový, Medek 117. ¹⁰⁰⁾ Winter, Život církevní 93. 1) Borový, Brus 113.

2) týž, Medek 118. 3) l. c. 115. 4) l. c. 119. 5) Medek 112. 6) l. c. 118.

Jako Brandýsský hejtman, tak jednali i jiní císařští úředníci náchylní k lutheranismu. Císařských rozkazů nedbali a nechali predikantům a protestantským kollatorům cestu zcela volnou. Ano někteří zcela proti rozkazům císařovým protestantismus podporovali. Kazatelé lutheránští a kněží k bludům náchylní v nich mívali mocnou ochranu. ⁷⁾ Jeden z nich, zmíněný již Jáchym Šmitt nebál se „nutiti sedláky vězením i ranami holi zasazenými, aby šli k lutheránskému nekneži a tam aby přísahali, že co živi budou, ani do Kladska (města), ani jinam do katolického chrámu nepůjdou“. Sedláci se bránili, probošt Augustiniánů v Kladsku se jich zastával. Sedláci zcela důsledně dle protestantského principu se o valí: „My jsme katolíci a nevěříme jinak, než jak naše hlava a dědičný pán, císař, věří, a vy nás od této víry neodstrašíte“! Příkladný císařský úředník bez rozmýšlení na to odvětil: „Aj! a kdyby císaře čert vzal, (!) také byste pak chtěli s ním do pekla jeti“? Na přímluvu probošta Kirmesera nedbal, naopak kázal sedláky zavřít do vězení ještě tužšího. ⁸⁾ Takovým způsobem mluvil a jednal císařský úředník. Což divu potom, že protestantům přibývalo odvahy, když viděli, že orgány vládní jim nijak nepřekážejí, ano spíše je podporují. ⁹⁾ Kterak jinak mohli bychom si vyložití jednání úředníka na panství Lva Vichuma, který dal zavřít několik sedláků a hrozil jim smrtí a to vše jen proto, že si dvakráte pozvali kněze do Niklasdorfu, aby byli přítomni mši svaté a slyšeli slovo Boží? ¹⁰⁾

Jak viděti, jest svobody milovnost protestantismu prázdnou frasí, která nikterak neobstojí před soudem nestranného pozorovatele. Můžeme právem říci, že snášelivost protestantů patří do říše bájí. Čeští katolíci, laikové i kněží, zakusili toho měrou vrchovatou a to nejen v době bouře a války, ale i v dobách klidných, kdy nic nepřekáželo tomu, aby se plnily staré zákony o náboženství, jedině špatná vůle protestantů.

Protestanté nejen že neznali tolerance k lidem druhého vyznání, oni dávali se poštvaťi i proti katolickým chrámům, které založili jejich předkové, zuřili proti sochám postaveným od jejich otců, rušili obřady církevní a rouhali se svátostem, kterých si staří Čechové tolik vážili a které s příkladnou pobožností přijímali.

Spisovatelé protestantští i liberální velice se horší na opata Selendra, že zavřel kostel, vystavěný od jeho poddaných na jeho pozemku z klášterního materiálu. Padající zdi hrobského kostela uspišily prý svým rachotem výbuch povstání. Protestanté se nemálo rozčilovali a rozčilují dosud nad oběma událostmi. Při tom méně často se děje zmínka o tom, jak hospodařili protestanté v kostelích katolických. A není těch hříchů málo. Na prvním místě uvádíme vandalství, s jakým hospodařil Bedřich falcký, král volený českými protestanty, v chrámě svatovítském. Kterému Čechu nevstoupí do očí slzy lítosti a hněvu, když vzpomíná, jak Bedřich „zohavil starodávnou svatyni národa českého“, chrám, kde odpočívají naši národní světci, budovu, která byla svědkem všech vážných událostí v Praze, místo, kde stavěla se českým králům na hlavu koruna svatováclavská, kde bohužel byla vstavena na hlavu i jemu. A to neudělal Skultét pouze na rozkaz cizáka, který neměl smyslu pro naše památky, nýbrž k tomu přistoupil souhlas českých pánů. Ano Skála podotýká výslovně, že „ta reformací z strany obrazův a maňasův (!) rozličných v hlavním kostele sv. Víta na bradě pražském se stala ne tak z rozkazu krále Bedřicha, jako původem, snažností a horlivostí některých předních pánův českých“. ¹¹⁾ Výslovně pak jmenuje nejv. purkrabí, Bobuchvala Berku z Dubé a nejv. kancléře Václava Viléma z Roupova. Marně protestoval Joachim Šlik i Vilém st. z Lobkovic.

Dne 21. prosince 1619 dal Skultét shoditi veliký kříž před hlavním oltářem, dával rozbíjeti oltáře, obrazy, sochy svatých i kříže. Když dělníci chtěli poněkud šetřiti uměleckých věcí, dostalo se jim od zuřivého obrazoborce pokárání.

(Pokrač.)

⁷⁾ l. c. 12 sq. ⁸⁾ l. c. 119. ⁹⁾ Borový, Brus 207. ¹⁰⁾ l. c. 205. ¹¹⁾ Skála III. 416 sq.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

„To ne, tak jsem se nemračila,“ bránila se mrzutě, „ale chtěla jsem ti dát na jevo, že se ti nedobízím.“

„Vždyť já vím,“ chlácholil ji správce. „Já se tě, dušinko, taky styděl a čekal jsem, až jsi vyšla. A pak jsem se teprve tatínka ptal, dal-li by mi tě za ženu. Nevíš, ani jak zoufale dlouhé byly ty okamžiky, když tatínek šel za tebou se tě ptát, co mému návrhu říkáš.“

Zasmáli se oba a stiskli si ruku. Chvilu mlčeli, hledíce před sebe do prázdna a obnovující ve svých myslích něžné upomínky.

„A víš, kdy mi bylo ještě tak sladce?“ ptala se po chvíli tichým přítulným hlasem?

„Když jsme se po prvé polibili, vidíš?“ řekl on.

„Ano,“ šeptla a zakryla si tvář, na které naskočil růměnec.

„Tys má zlatá, drahá žena,“ povídal v roztoužení. „Já tě nosil v srdci od prvního spatření. Divná věc. Tolik nevěst mi dohazovali a byly mezi nimi sličné i bohaté. Ale já při všech zůstával lhostejným. Až ty jsi mě opanovala.“

„A proč jsi si některou z nich nevezal? Mohls dostat bohaté, vzdělanější, a nebýval bys měl tolik trpkosti, jako máš a budeš mít.“

„Zase zlobíš?“ povídal hroze jí. „Vždyť mi rozuměj! Pravím to pouze proto, abych naznačil, jak často mimo nadání změni se směr života. Já často dobrořečím oné náhodě, či řízení Prozřetelnosti, protože jsem nyní dokonale šťasten.“

„Dej Bůh, abys mluvil tak stále,“ vzdychla zamyšleně. „Jsem tu jen několik dní, ale bojím se opravdu, že nám nastanou brzy chvíle trpké. Koho potkám, ten se na mne mračí. A já přece nikomu ničeho neudělala.“

„Nediv se Účetňovic i řiditelovic chystali pro mě své dcery a poněvadž se zklamali, mají teď zlost. Ale to přejde. Já dělám své povinnosti, nekoukám se ani na pravo, ani na levo a co o nás budou mluvit, je lhostejno.“

„Jen abys tak stále hovořil a soudil,“ zatoužila upřímně. „Já také mám dosti síly, abych podobných skrytých útoků nedbala. Ať o mně mluví a ke mně se chovají jakkoliv, jen když ty mě budeš mít rád, budu spokojena.“

„A myslíš, že snad přestanu tě mít rád?“ ptal se úsměšně.

„Vidíš, já se toho bojím. Budou stále proti mně štvátí, pomlouvati, každou chybičku na mně vynajdou, až tě unaví a proti mně popudí. Ale, Toničku, to ti povídám, dnes v této chvíli, kdy si otevíráme své vzpomínky, kdybych viděla jednou, že jsi se mnou nespokojen, že překážím tvému štěstí a tebe že to mrzí, ustoupím. Umím pracovat a nebudu se na tebe hněvat. Beztotoho si často myslím, že jsem si nezasloužila takového štěstí.“

Slzy se jí už chvěly v očích a hlas její vyzníval tolik smutně a procky truchlivě, že správce uleknut nahnul se k ní blíže a chytil ji za obě ruce.

„Slávinko, co to děláš?“ ptal se úzkostlivě. „Vždyť se dosud nic nestalo. Až něco uvidíš, pak buď smutna, ale teď netrap sebe i mne.“

„Už jsem veselá,“ pravila nutic se do smíchu a stírajíc si rychle slzy. „Jsem už taková nerozumná. Něco mi napadne a já se tím obírám tak dlouho, až už nemohu se opanovati. Vždyť já vím, že bude u nás stále dobře, vidíš?“

„Bude, jistě bude,“ tvrdil Fejtl horlivě. „Já jsem teď tolik šťasten, že jsem tak nebyl nikdy před tím. Ráno vyjdu si ven do polí, oběhnu hospodářství a přitom stále myslím na tebe. Venku všechno voní, zpívá, jásá a já to cítím v duši, že je mi také tak. Pozoruji, co jsem tu nového zavedl, zkouším, osvědčuje-li se to a bude-li to milým milostpánovi. Při tom už na tebe si vzpomenu. Víš, podaří-li se má práce a budu-li pochválen, že i ty budeš cítit se mnou radost. Odněkud s pole dívám se dolů ke dvoru, hledám

okno, kde je náš byt a představuji si, co děláš a myslíš-li taky na mě. Lidé, kteří na poli pracují, jsou mi jaksi milejší. Dívám se na ně a soudím, mají-li doma také někoho, na něhož vzpomínají, neb kdo vzpomíná na ně. Předešlý správce je předržoval, ale já, jak padne hodina, pouštím je domů. Ať jdou mezi své milé a drabé osvěžit se a potěšit, protože sám vím, jak jest sladké, když mohu chvátati k tobě. A myslíš i ty doma tolik na mě?“

„Ty bys mohl pochybovat?“ ptala se káravě. „Je to přece jen krásné, když se najdou dva, kteří si rozumí a spolu cítí. Tak jsem si představovala štěstí. Neuprchně nám?“

„Dá Bůh, že neuprchně,“ řekl mužně.

Zmlkli a zadívali se před sebe. Dole pod nimi bělal se zámek, obklopen svěžimi trávníky, v nichž pestřily se květinové koberce. Dále táhly se žlutavé stezky mezi stromořadími a pod korunami starých lip a topolů. Předě zdi, obklopující zámek a park rozkládal se dvůr, na jehož konci vyčnívala vysoká budova. Tam byly úřednické byty. Správcovi bydleli v druhém poschodí. V přízemku byl byt účetního a kanceláře, v prvním poschodí byt ředitelův a ve druhém útulek novomanželů. Byly tam také dva pokoje, pro adjunkta a lihovarníka.

A ještě blíže směrem k nim za dvorem krčilo se asi patnáct chalup, obydlených většinou pracujícím lidem. To bylo celé Záblatí. Leželo v úpadu, tak že nebylo odnikud viděti, dokud každý nevystoupil na okolní návrší. Ze všech stran táhly se povlovné stráně, rozdělené v rozsáhlé délce rolí, obráničnými stromovými. K jihu zvedal se homolovitý vrch, osázený lesem, jehož lysé temeno dívalo se do širého pahorkovitého kraje.

Z místa, kde Fejtlovi seděli, bylo viděti dále do kraje, na pahorky a chlomy, tu svěže zelenými lesy pokryté, tu holé a rozdělené záhony polí, na nichž nyní přede žněmi zlatilo se obilí, zelenaly se dílce bramborů a jetelin. Dále k západu táhlo se mírně vyčnívajících, modravé pásmo Brd.

Pohled na kraj byl veselý a rozmanitý. Tam na stráni uprostřed syté zeleně stromů krčila se dědinka. Několik bílých štítů vykukovalo odtud jako ptačí písklata z hnízda. Jinde bělal se rozložitý panský dvůr, kolem nichž v pravidelných dílcích táhla se role, vroubená alejemi. Jihozápadně na obzoru tměla se zřícenina starého hradu, který zažil a viděl celou řadu věků, bouřlivých i klidných. Ještě asi dva zámečky, malebně položené mezi vysokými topoly, jichž štíhlá těla rýsovala se na obzoru, poutala pohled pozorovatele.

A všude nyní panoval život, jakoby příroda rázem chtěla ukázati veškeré poklady. Bylo přede žněmi a role obtížena byla úrodou. Bylo jasné viděti dozrávající dílce žitnišť, zlatící se pšenice a jasné zelené teprve trochu se zapalující ovč. Posečená luka znovu vyrážela hebkou, mechové zelenou svěží travičku. Někde na bahnisku zlatil se blatouch dodávaje svými masitými tvrdě zelenými listy květům tím vábnějšího pozadí.

Slunce klonilo se k západu a ozářilo vzdálené vrchy. Někde v dálce opřelo se do oken a ta zahořela, zablýskala se jak dýmanty a ostré paprsky dolétaly až sem. Lesy kladly stíny a vůně roznešená mírným vánkem opojovala. Zdálo se, že cítiti vůni chleba, jenž tu na rolích dozrával a kynul lidem. Nikde nebylo viděti život odumírající, který oblašuje se, když začnou kosy klást dozrálé obilí, a když nač bramborů i jetele žloutne a k zemi poklesává. úpal dne ustupoval lahodnému večeru. Lehýnký průzračný závoj spouštěl se s oblak a vše chystalo se k jednomu z těch večerů, které tolik vábí a mile uspávají svým tichem a vůní.

Krásné bylo venku. Nedaleko manželů zazpíval cvrček a ve větvích bručně ozvala se pěnice. Z obilí tloukla křepelka a ozýval se táhlý zpěv malých, hbitých kobylek. Z parku až sem bylo slyšeti drozdy a kosy a na topolech kolem dvora štěbetali a pohvizdovali špačci. Seděli na nejvyšších větvíčkách, křídlyma třepetali a dívajíce se proti zapadajícímu slunci, v jehož záři zlatilo a blýskalo se lupení, plnými hrdélky prováděli svůj veselý koncert.

Fejtlovi dívali se asi půl hodiny. Kouzlo letního večera stěhovalo se také do jejich duší a oni pili plnými doušky něhu vanoucí kolem jejich skrání a tiché nadšení padající se soumrakem s oblohy.

„Pojďme,“ řekla konečně Slávinka a povstala.

Vzali se za ruce a volně jako dvě děti šli tiše travou k zámku.

II.

Po neděli začaly návštěvy. Toho se bála Slávinka nejvíce a kdyby byla mohla je odložit, jistě by tak byla učinila. Ale nešlo to, aspoň na poprvé ne. Tolik aspoň na svém muži vyprosila, že nebudou návštěv opakovati. Zůstanou pěkně ve svých útulcích, zařídí si své hnízdečko a v něm budou starat se jen o sebe.

Slávinka se na návštěvy vystrojila, jak uměla nejlépe. Vzala si světlé, hedvábné šaty. Bylo jí jich líto. Byl to první dar správcův a přála si, aby je dlouho ušetřila. Ale Fejtl, znaje úřednickou honoraci, nedal jinak.

„Kdybys se oblékla jen jednoduše, pomluví tě před služkami a do večera budou všichni panští čeledínové věděti, že jsme žebrota. Já bych si sice z toho nic nedělal, kdybych prostý lid pracovní neznal. Soudí o člověku dle zevnějšku a dle toho zařizují taky svou úctu a úsudek. Koukali by na nás s pohrdáním, že nemáme ani šatů a už by nás ani mezi „pány“ nepočítali. Já jim musím imponovati, aby přesně plnili mé rozkazy a proto byť i neradi, musíme se podvoliti otrockým pravidlům společenských požadavků.“

S těžkým tedy srdcem oblékla se Slávinka a když byla posluhovačce, ženě jednoho čeledína, nařídila, aby dala v kuchyni pozor, vyšla se správcem. Ten oblékl se také slavnostně do černých šatů. Byl pobledlý a zrakem stále utkvíval na ženě.

Ani jí neřekl, jak se sám leká dnešního dne. O sebe se nebál, jemu bylo lhostejno, co bude kdo mluvit, ale šlo mu o Slávinku. Věděl, jak je citlivá, jak se jí všechno dotkne a proto touží stále, aby to dobře dopadlo.

Když stali před dveřmi u pokojů řiditelových, podívali se na sebe a usmáli se. Ale úsměvy obou byly plaché a z očí jim koukala bázeň. Nejraději by se byli chytli za ruce a běželi nahoru, kde byli svými, kde se nemusili přetvařovati a lekatí zlomyslných pohledů a poznámek.

Fejtl zaklepal a z pokoje se ozvalo chraptivé: herein.

Vešli do vnitř. U řiditelů již čekali. Paní řiditelová oblečená v těžké, černé hedvábné šaty, byla ověšená šperky a blavu nesla vzhůru. Pan řiditel měl světlé, letní šaty a poněvadž se mu tratil zrak, měl na nose zlatý skřípec.

Paní řiditelová popošla dva kroky vstříc, sešpulila ústa k milostivému úsměvu a podala Slávince konečky prstů. Řiditel se drobátko uklonil a podal ruku správci.

„To je hezké od vás, že už jdete“, povídala paní řiditelová zvolna a zrak její jezdil po postavě správcové. „Však jsme si už povídali, že ani nepřijdete. Pojďte dál. Nebojte se, my vás zdržovat nebudeme. Víme, že máte dnes mnoho běhání. Abyste šli ještě k účetním, k fořtovům a v poledne do zámku“.

„Snad to dnes dokážeme“, řekla Slávinka stísněně, usedajíc na pohovku v saloně. Tento salon byl předmětem zájmu ostatních úředníků. Byl takřka přeplněn nádherou a řiditelovic si dali na tom záležeti, aby každého jim omráčili.

„Tak; jak se vám v Záblatí líbí?“ začínala paní řiditelová usednouc vedle Slávinky. Posadila se šikmo, ruce si založila a pozorování začalo znova. Pod dojmem jejich pronikavých pohledů bylo mladé paní úzko a hledala pomoc u muže, který s řiditelem posadil se naproti.

„Děkuji“, odpověděla prostě. „Je tu velmi hezky“.

„A nestýská se vám po domově“?

„To stýská. Jsem z velké rodiny, byla jsem zvyklá na rodiče, na bratry, sestry a časem je mi po nich smutno. Ale když je doma Toníček, zapomínám na domov“.

„Tak to bývá vždycky“, řekla paní řiditelová se zdrželivým úsměvem.

„Nu, máte hodného pana manžela, musíte si ho vážit“.

Slávinka se usmála a podívala se na Fejtla. Její úsměv zdál se povídati: Bláhoví, koho bych si měla vážit, když ne jeho? Marně mne napomínáte.

„Nevím, jak bude se mnou spokojen“, řekla čtveračivě. „Nejsem dosud zkušena.“

„Musíte si dáti pozor a kdybyste si nevěděla někdy rady, ráda vám poradím. Na tom záleží, aby mladá paní svému muži vyhověla, zvláště když ji udělal šťastnou“.

Paní řiditelová pronášela svá slova důrazně, přivřela oči a hlavu naklonila v zad, dávajíc na jevo, že jest jí známo, že ji správce povýšil. Slávinka trochu zbledla, ale hned se upamatovala. Odpověděti však nemohla. Paní řiditelová se nad tím nepozastavila. Přijímala její mlčení jako důkaz, že si je svého podřízeného postavení vědoma, ano pochválila ji za to v duchu, že není vzdorovitá a domýšlivá.

„Máte pěkné šaty,“ řekla za okamžik, dotýkajíc se prsty látky. „Co stál metr?“

„Nemohu říci. Kupoval mi je můj muž a nechtěl mi říci, co za to dal. Bylo škoda tolik peněz za to dávat. Stálo dost zařízení domácnosti. Ale v tom ohledu muž je útrata.“

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Posledních čtrnáct dní stálo ve znamení Husově. Však už bylo mrtvo. Tu zahoukla „mariánská houfnice“ a husitští rytíři se probudili (Mariánskou houfnici nazval povedený spisovatel božích bojovníků v Rozhledech „Nár. Listy“). Listy radikální, stojící hodně na straně protestantských předpokladů a obnovující pilně všecky lži a pamflety, na něž protestantism proti nám je tak bohat, pak listy stojící přímo ve službách Gustav-Adolfsvereinu, Kalvína a Luthera, rovněž nelenily. A osvícení svobodomyšlní buržoasové, na které Hus mívával spadýno, pocítili také, jak lenivá krev začíná jim v opivělých žilách prouditi. To vše způsobil mučedník za „Wiklefovou pravdu“ anglickou, který prý se musí stát českým svatým. To se ovšem ještě nestalo, ale stane se, jakmile zvítězí pravda revoluce. A pravdu milují tyto kruhy všecky uade všecko!! A tak chrllila mariánská houfnice a steré ty husitské pušky oheň do zatemnělého tábora tmářů, černokabátníků a p. Kde se vzala, tu se vzala ale byla tu, totiž ta vzácná u Čechů svornost a jednomyslnost. Co je uherské vyrovnání, co

krise národohospodářská a cukerní, co státní právo, co rabství talmudské a jeho němčourství! Vždyť šlo o klerikály, patrně největší škůdce národní. A proto bylo nutno vynásti kde kteristarář palcát a bušiti do nich, štváti, pomlouvati, pravdu překrucovati. A vida! účinek se ukázal. Do našeho veřejného života jakoby padl blesk — všude plno života. Schůze střídá schůzi, — s Hussem totiž přišla zpráva, podezřelá sice, ale přece jen povážlivá, že nové říšské volby jsou přede dvěma. Jen jedno se ztratilo — jednomyslnost a svornost. I z mladočeského klubu se vystěhovala. Vůdce radikálů, svými toiletními tajnostmi a různými udatnými afferami pověstný husitský rytíř se vzepřel. Marně houká mariánská houfnice. Jde o mandaty, a tu planý radikalismus je přece jen nejjistější zárukou úspěchu u nás. Pánové, kteří hájí přátelské stanovisko k vládě, vypomáhají u lidu jiným způsobem — bušiti do zrádců národa — moravských klerikálů. Je to jediný záslužný vlastenecký čin poslední doby. Aby tak byli v Třebenicích vítězili Němci! Kdož ví, jestliže si toho lidovci tajně nepřáli. Vinni by byli bý-

vali klerikálové, a to by bylo divadlo! — Legrační článek o Husovi přináší „Čas“ č. 27 (str. 427.). Vedle jiných zajímavostí se tu čte že Hus byl od sněmu zlaicisován. A přec prý každé ditko ví že ve svěcení se vtiskuje ne-smaza-telné znamení. Sněm tedy bloudil. To se povedlo, co? Kdo může po tomto kousku bráti ještě vážné různé ty historické a náloženské objevy realistické? Ovšem stranictví je slepé. — V Praze s úspěchem vystoupila opět strana antisemitská. Bude mítí prozatím přívržence mezi menším lidem. Naše buržoasie je dosud ještě hodně požídivštělá. Socialisté pak přímo volají židům sláva. Za to ovšem tupí kněze. Je věru podivná ta naše veřejnost, v níž zbrklost, mělkost a vrtošivost jdou ruku v ruce s materialismem a mravní anarchií. Proces Outraty a Pravdy odhalil trochu záclonu z tváře této společnosti která za drahé peníze kupovala listky do porotní síně a se pásala na neurvalosti a cynismu obžalovaných. Pomalu nedovedou ovládati tuto společnost už ani chytří liberálové kteří vždy dovedli se velké mase ulichotiti a za slabé její stránky ji uchopiti. Nu. bude-li toho třeba, oni za tím účelem sestoupí na úroveň soudní síně.

Zprávy národohospodářské. — Poslední dozvuky z rozrušených dob, za nichž projednávána předloha o premii cukerní, docházejí k nám nyní, po přijetí předlohy u nás z dalekých krajů cizích. Ve Francii nevědí, vzdor tomu že ministerstvo Melineovo a vlastně i celá většina obyvatelstva je pro zvýšení premie cukerní jak celou záležitost za pravý konec chytit. Podán opět nový návrh zákona ohledně náhrady výloh jež vývozními premii státnímu hospodářství způsobeny budou, a sice i zde na základě odjinud čerpané moudrosti fiskální. Navrženo totiž i zde zvýšení spotřební daně z cukru. a poněvadž předloha teprve na podzim má býtí projednávána, zároveň zatímné zvýšení cla na dovážený cukr cizí. No buď jak buď, jen když aspoň někde něco se trhne. Veškery tyto starosti mají bavlňení lordové z trojjediného království anglického aspoň uspořeny. Nesejí, aniž žnou a — mají se při tom na útraty cizí dobře. Že by oni s nynějším stavem po přijetí vývozních premii byli nespo-

kojeni zajisté nikomu a jim nejméně, ani nenapadne. V tom případě ovšem neměla Anglie na vybidnutí ostatních, cukr vyvážejících států, aby totiž cestou vzájemného dohodnutí premie vývozní dále vypláceny nebyly a Anglie, jako poměrně neutrální, v této příčině iniciativy se chopila, jiné odpovědi, než vyhýbavé. To by musili býtí opravdu nynější staří praktikusové angličti na hlavu padlí aby za jiného pállli si prsty v ohni, jenž jim neškodí. — U nás zákou týkající se cukerních premii dne 5. července sankcionován (schválen) a nezbyvá nyní než čekati, komu prospěch přinese. — Naše berní správa bývala odjakživa lačna po nových pramenech důchodu, slídivým okem se rozhlížejíc po kapsách svých poplatníků. S činností svou poslední doby, resp. s výsledky jejími může opravdu býtí spokojena a byla-li přijata velká předloha opravy berní a zvýšení daně cukerní, bude následovati jistě vyšší daň z lihu a snad i z piva, ač se, zejména proti poslední, interessenti všemožně vzpirají. Avšak na tom není dosti! Zdá se, že nastala doba, kdy zaveden bude u nás docela nový, dosud neznámý poplatek, který již u několika sousedních států (v Rusku, Francii, Španělsku, Srbsku Rumunsku a t. d.) je zaveden a o němž i u nás již několikráte se mluvílo, totiž poplatek či dávka ze sirek ať již ve způsobu daně nebo monopolu. Celá tato akce nabývá nyní, když konečně předložena dobrá zdání obchodních a průmyslových komor v této otázce, forem víc a více určitějších. Ovšem že ani zde nepůjde věc docela hladce, poněvadž není dosud jisto byla-li by v tomto oboru příhodnější, t. j. pro berní správu výnosnější, daň či monopol. Výrobcům ovšem pokud vůbec zdanění neujdou, byl by milejší monopol ať již monopol výrobní, kdy by stát zakoupil veškery závody sirkové a vyráběl by a prodával svoje výrobky ve vlastní režii (asi podobně, ač ne docela, jako nyní při monopolu solním), anebo monopol obchodní, tedy tak, že by výroba děla se týmž způsobem, jako dosud u soukromníků a tito by byli povinni, nevyrábějice více než určité množství, kontingent, výrobek svůj státu za určitou cenu prodati. Stát pak by výhradně

buď sám přímo uváděl výrobky sirkové do prodeje, anebo by přenechal prodej obchodníkům. V tomto smyslu podány již mnohokrát petice a resoluce, a jak se podobná, obyčejně bezvýsledná volání hlasů na poušti jmenují k vládě od legitimovaného zástupce výroby sirkové od spolku rakouských sirkových továrníků. Daň prý by zvláště byla nevýhodnou pro malé výrobce, jimž by bylo namnoze úplně nemožno výrobní kapitál zvětšiti. Ovšem u obchodníků, detailním prodejem sirek se zaměstnávajících platí zase docela jiné ohledy a důvody a tak se není co diviti, že by jim daň. při niž získají obyčejně více než třetinu a mnohdy až polovici ceny tržní, byla milejší nežli monopol, jenž by jim zaručoval malá, předem určená procenta veškerého odbytu. Co se konečně širokého, spotřebního obecenstva týče, to nemá v této příčině jiných přání, než aby se nedělo vůbec nic poněvaž ať zavedena bude daň, ať monopol vždy a v každém případě bude nuceno sirky dražé kupovati. Veškery obchodní a živnostenské komory, vyjímaje pouze komoru plzeňskou, (ač zde v okrese jsou dvě z největších továren sirkových), a krakovskou, stojí na stanovisku výrobců, vyslovivše se proti dani a zákazu prodeje sirek se žlutým fosforem z důvodu s hora uvedeného. Na každý pád bude tedy nyní pořekadlo „od sirky se musí začít šetřit“ spíše na místě, než kdykoli dříve. — Jako kdysi bývalé těžké vozy formanské s rázovitými průvodci svými patří, aspoň u nás, skoro už šedé minulosti tak se snad za nějakou dobu stane i s onou třídou živnostníků, kteří mnohdy po celá léta táhnouce od místa k místu, kočujíce, na trzích a tak zv. jarmarcích prodejem zboží výživu si hledali. Na špatné obchody nařikali naši jarmarečníci již dávno a všude. nyní pak dochází podobná zvěst z Plzně, kde poslední jarmark na den sv. Petra a Pavla jenž kdysi celý týden trval a k němuž sjížděli se koupěchtivi z daleka široka, byl tak slabý, že by nejlépe bylo jej zrušiti. Je to také jeden z následků obrovského vzrůstu nynějšího dopravnictví. Zvláštní jenom je, že na obchodní a průmyslovou komoru v Praze došla žádost skoro opačného obsahu aby zavedeny byly i v Praze velké trhy hlavních měst jako v Berlíně

asi a Lipsku. Sekce, žádosti tou se zabývající, usnesla se však v této příčině nijakých kroků učiniti, poněvaž význam trhů, aspoň v těch místech, kde je živé a laciné spojení beztoho den ode dne upadá, a obchodníci a živnostníci, v takových místech trvale usedlí, a pravidelně i větší daně platící mnohdy citelně takovouto konkurencí bývají postiženi. A tak dožijeme se v brzku toho, že pojem „jarmark“ a „jarmarečník“ bude běžným jen kdesi v zastrčených horách a vůbec místech tím velkým ruchem dopravním netknutých.

○ francouzské revoluci Cirkvi vytýká se španělská inkvisice, a její zločiny kladou se jí za vinn. Činí tak ovšem jen bojovní protestanté, fanatličti radikalové, ač snad dokonce dobře vědí, že španělská inkvisice není dílem cirkve, že papež hned po roce jakmile o řádění jejím věděl, ji zakázal, stíhaných inkvisici se veřejně ujímal a p. Cirkve ji naprosto zavrhuje. Páni radikalové a jiní liberalové fanaticové broznou francouzskou revoluci, která je jich dílo, velebí, ač tisíce a tisíce nejlepších lidí s ukrutnou zběsilostí bylo v ní povražděno. A dojde li k revoluci opět, bude ještě hroznější. S naší strany bylo o revoluci dosti psáno, ale to nepomohlo. Proto vítáme, když i jiné kruhy nebojí se tu říci pravdu, byť snad za to byly terorizovány. Je to vlastně smutné, v té věci už dávno není jasno. Tak vítáme práci říd. Gablera o Ludvíkovi XVII. — Malé zástupy sansculottů rostly jako lavina: povahy bázlivé se schovaly, povahy lstivé a vychytralé, byť i s nimi nesouhlasily, šly s nimi, a mužové i ženy charakterů nejlepších byli od nich quillotinováni, tak že hned na počátku revoluce bylo těchto mučenníků 3000! V pravdě mučenníků! Neboť smrt quillotinou byla jim jenom vysvobozením z rukou krvelačných bestii. Největšími mučenníky ovšem byli sám král Ludvík XVI. a jeho choť Marie Antonie, a nebylo by divu, kdyby Cirkve katolická těmto předním repraesentantům všech nešťastných z oné revoluce obětí dala do ruky palmu mučennickou. Avšak smrti těchto vznešených manželů nebyly útrapy nešťastné rodiny královské u konce. Luzovláda pařížská hřešila dále na královské dceři Marii Terezií, pozdější vévodkyni Angoulemské, a ne-

korunním princí Ludvíkovi Karlovi. Co těmto dětem bylo ve vězení templářském vytrpěti, to ví jedině Bůh. V některých dějepisech se dočítáme, že následek tčebto útrap zůstal duch vévodkyně Angoulémské vždy již jako ronšskou obestřen, malý dauphin však že následkem řádění svého vychovatele ševce Simona ve svých desíti letech r. 1795 již zemřel. V skutku však nezemřel, nýbrž od některých věrných poddaných a oddaných rodině královské byl z rukou republikánů vysvobozen. O tom, jakož i o dalších osudech nešťastného prince nás poučnje způsobem velice poutavým v letošni „Osvětě“ pan fidele Gabler. Věru, toť román na základě historických dat a logických závěrů, při jehož čtení se nejednou derou čtenáři slzy do očí. Již to podivné vysvobození mladého prince ze žaláře — v rakvi. A později ty jeho cesty s věrným hrabětem Montmorinem do Benátek, do Říma k sv. Otcí Piu VI, a zase do Anglička, jeho zajetí a uvěznění v citadelle Strasburské mezi ohybnými krysami, jeho vysvobození pomocí neméně nešťastné manželky Bonapartovy, císařovny Josefíny, která v několika nejkritičtějších případech vždy jako anděl dobrý zasáhla v osudy princovy, konečně jeho příchod již jako dospělého mladého muže do Německa a jeho usazení se ve Špandavě. Ač vykázal se nešťastný dědic královského trůnu u pruského dvora listinou rodinnou, podepsanou Ludvíkem XVI. a Marií Antonii, ač nebylo pochyby nejmenší o jeho osobnosti, byl nucen z politických ohledů přijati jméno Karel Vilém Naundorf, a, aby mohl býti živ, provozoval počestné řemeslo hodinářské. Ale i tak byl pruské vládě nepohodlným. Byl později křivě obviněn ze žhářství a z padělání peněz a odsouzen na 4 léta do káznice. Konečně byl nucen v největší chudobě usaditi se v městečku

slezském Krossenu. Teprve po roce 1830 dostala se záležitost princova ve Francii do proudu. Princ uveřejnil v Londýně svoje paměti, ocítil se jakožto poznáný královský princ v kruhu věrných přátel ve Francii, kteří s celou energií se zasazovali o jeho uznání, a žil proti časům dřívějším v blahobytu. R. 1834 byl učiněn v Paříži útok na jeho život, ale dyka vrazila na medailon Panny Marie, jež nosil na prsou. Svého uznání nedočkal se nikdy, ani od své vlastní sestry, vévodkyně Angoulémské. Pouze holandský král Vilém II. veřejně uznal jeho nároky na trůn francouzský. V jeho zemi zemřel také nešťastný syn Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty, a na jeho hrob mu postavili pomník s nápisem: „Zde odpočívá Ludvík XVII. král Francouzský a Navarský. Karel Ludvík, vévoda Normandský, narozen ve Versaillu 27. března 1785, zemřel v Delftu, 10. srpna 1845.“ — Jak již praveno, jest vypsání dějin revoluce francouzské četbou velice poučnou. Práce p. Gablerova jest doplňkem dějin těch a každý čtenář dějin bude zaň panu spisovateli vděčným. Jen jedno nás zarazilo. Pan spisovatel právem zavrhuje rozumy těch strannických historiků, kteří hrůzovládu Dantonů a Robespierů omlouvají vzhledem k tomu, čeho prý se revolucí dosáhlo, a pravi: „Nechci tu připomínati, že takto vlastně se schvaluje tak zvaná jezovitská zásada, jinak určitě zatracovaná že „účel posvěcuje prostředky . . .“ Že užívá jméno „jezovitská morálka“ je potupou celé velectihodné instituce, která nikdy této zásadě neučila, ani dle ní nejednala. Pan spisovatel to zajisté ví a proto ani tohoto jména neměl užiti, které nepřátelé řádu a církve zpopularisovali. Jest povinností čestných milovníků pravdy, aby proti užívání tohoto jména přísně vystupovali.

Obsah „Obrany“ :

Odpověď na papežskou encykliku o sjednocení církvi. F. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Drobná vojna. Obrázek. Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Drobnosti.

**Předplatné budíž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.
Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.**

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádykem. Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Hospodářský antisemitism.

V posledním čase organisuje se u nás velmi úsilně hospodářský antisemitism, heslo „svůj k svému“ zaznívá na veřejných schůzích, objevuje se ve sloupcích časopisů a na reklamních etiketách obchodníků, a „svým“ rozumí se toliko Čech a křesťan zároveň, bez všelikého zřetele k židům „také národovcům“, židé — ať k nám se hlásící, ať na německé straně proti nám bojující — odkazují se k tomu, aby pokládali se za národ zvláštní, samostatný, který ani s námi ani s Němci nemá nic společného.

Podobný ruch, daleko dříve nastalý a daleko pokročilejší spatřujeme též u německých sousedů svých, kteří energicky zbavují své spolky a j. korporace živlů semitských přes veliké služby, jaké jim kapitál židovský v ohledu národním a politickém v Rakousku prokázal a dosud prokazuje.

Co jest příčinou tohoto zjevu?

Hospodářský a politický liberalism od polovice tohoto století strhal veškeré přehradu mezi jednotlivými stavy, prohlásil rovnost všech občanů před zákonem, odstranil veškeré meze činnosti výdělkové. Poddanství přestalo, sedláci směli své statky volně zadlužovati, prodávati, děliti, testamentem odkazovati, k provozování řemesel, továren, obchodů atd. nebylo potřebí úředního povolení, nýbrž mohl je provozovati každý, kdo je úřadu prostě ohlásil a daň zaplatil. Židé, kterých r. 1744 Marie Terezie nechtěla vůbec v Čechách trpěti a které do konce ledna 1745 měli Prahu a do konce června 1745 celé království opustiti aniž se v jiné zemi korunní (mimo Uhry) usazovati, a kteří do r. 1848 a částečně ještě do r. 1867 jistým omezením byli podrobeni, stali se občany státními, všemu ostatnímu obyvatelstvu právně na roveň postavenými.

Do této rovnosti politické a právně hospodářské přinesli však židé ze staleté právní poroby, staletého zaměstnávání svého a také dílem z morálky své jisté schopnosti a vlastnosti, které jim umožňovaly, z nabyté svobody mnohem úspěšněji ve svůj prospěch kořistiti, než mohlo a chtělo obyvatelstvo ostatní.

Jsou to obchodnický bystrozrak a chápavost, s jakou dovedou ualéztí nejlevnější prameny nákupu, vyslíditi nejpríhodnější druh zboží k výrobě

a odbytu, vyzkoumati poměry svých odběratelů a dlužníků, jejich osobní přednosti a vady, jest to úžasná trpělivost a pracovitost, která je přidržuje sledovati po celá léta neunavně určitý cíl, aby se ho pak rázem mohli zmocnit, jest to pokora a podlízavost, s jakou dovedou lichotiti nezkušeným a marnivým svým obětem, aby jim ihned ukázali zpupně panskou tvář, jakmile se jim obět více vyrvati nemůže; jest to konečně neostýchavost, která obchody posuzuje ne dle morální jakosti, ale dle očekávaného zisku peněžního, a pohyblivost, která pudí žida z krajiny do krajiny, z jednoho odvětví výdělkového do druhého, jakmile vyssátý kraj nebo obor neposkytuje dosti úrodné půdy k dalšímu těžení.

Naproti těmto žvlům, které nad to již z dřívějšího — třeba právně nižšího — postavení a povolání svého přinesly do nových poměrů hojně kapitálu movitého, stál sedlák, o kterého do nedávna se starala a za něhož z nemalé části myslila vrchnost a „osvícený rozum“ byrokratický a kterému nyní stoupla do hlavy horečka nabyté svobody osobní i majetkové;

stál malý řemeslník, jemuž liberalistická živnostensko-právní praxe úřadů dávno před svobodomyslným řádem živnostenským z roku 1859 podryla půdu pod nohama připouštěním k živnostem žvlů nevyučovaných, spekulativních a nesolidních, a jemuž nedostávalo se škol, museí ani jiných prostředků k poznání onoho převratu technického i obchodnického, který po vynalezení nesčíslných strojů a po zřizování železnic hýbal Evropou i Amerikou;

stál obchodník, který po starém způsobu v neúhledném krámě toliko solidností zboží a obsluhou hleděl kupce přilákati a udržeti, bez většího kapitálu, bez reklamy, bez oné hltavosti, která třeba celý obchod s jistým zbožím na dlouho zruinuje, jen aby co nejrychleji co nejvíce vydělala a pak opět na jiný obchod vrhnouti se mohla.

Nenapadá nám, obchodní úspěchy židovstva přičítati vezměs jen na vrub nesolidnosti, lichvářství atp. I mezi židy jsou obchodníci solidní; židé již přirozeným nadáním svým, jež dlouholetým cvikem v nich se vypěstilo, jsou ke kupčení způsobilejší než národové, mezi nimiž žijí — ale rovněž jest nevyvratnou pravdou, že mezi židy je poměrně mnohem více odsouzení pro zločiny a přečiny. podvody a zpronevěření a podvodné kridy přes příslovečnou obratnost židů, s jakou dovedou pohybovati se až na nejkrajnějších mezích tak zvané zákonnosti, kdežto na přečinech z přenáhlenosti spáchaných (poškození tělesné, násilné jednání naproti úřadům) a pod.; a konečně i na té nejhrubší a nejneobratnější formě poškození cizího majetku, krádeži, daleko menším procentem jsou účastněni.

A pak jsou-li tu již značné kapitály, jsou-li tu ony pevné solidární úvazky, jakými k sobě bez velikého hluku v novinách skutečně lnou příslušníci židovstva, lze židu vydělati veliké sumy pouhou praktikou, aniž by bylo třeba dotknouti se rukávem káznice, jak vtípně podotkl známý židovský milionář.

Účinky všech těchto poměrů velmi záhy se objevily a nyní rozsáhlostí a mocností svojí překvapují.

Majetek pozemkový, půda, dříve základ státu a blahobytu jeho obyvatelstva, pozbývá významu bývalého naproti kapitálu movitému. Sedlák pracuje pro věřitele, na jehož milosti závisí, do kdy bude ještě statku majitelem, a věřitelem tímto je po většině žid.

Žid půjčuje rolníkovi na zasetí, na placení dluhů za syna na vojně nebo na zbytečných studiích, končících z nemalé části písařskou kariérou u státního nebo obecního úřadu, u nemocnice, u záložny atd., žid opatřuje selce pěkné šaty, slečince klobouk a pentle, čeledínovi klobouk.

Žid je skoro jediným obchodníkem s obilím, jež rolnictvo v potu tváří vypěstilo, žid skupuje vejce, peří, ovoce, seno, slámu, dobytek atd., jejichž ceny sedlák ani nezná a s nimiž obchodovati neumí.

Žid dodává potřeby našim živnostníkům, prodává kůže, plátno, sukna, železné náčiní, obstarává Sokolům a veteránům fábory na spolkový prapor, je zkrátka komissionářem a bankéřem celého okolí.

A tak veliká bohatství stěhují a soustřeďují se obrovskými kroky v ruku židovských. Židům patří nejkrásnější domy a největší krámy v městech, židé skupovávají velkostatky, židé staví továrny a železnice, židé zakládají akciové společnosti, zřizují banky a pojišťovny, přejímají emisse státních půjček a rozhodují o úvěru států.

Židé naplňují nákladné parky městské, vykládají se v ložích divadelních, hemží se na nejkrásnějších promenádách.

Jeďte k alpským jezerům a bystrinám, v Išlu, Gmundenu, Ebensee a Reichenhallu, v Inšpruku, Ženevě, Curychu a na Bodamském jezeře, všude spatříte nepoměrné množství příslušníků židovstva, spěchejte do mračných Tater a první, koho tam uhlídáte, bude jistě žid, zabruste do Berlína, na Helgoland, do Ostende, vraťte se do Drážďan, Mnichova, zajedte do Paříže nebo Calais a Doveru — všude užasnete nad číselnou převahou židovstva a bude se nám zdáti, že veškery krásy světa jsou jenom k tomu určeny, aby oslazovaly a zpříjemňovaly odpočinek od obchodní činnosti tohoto živlu, který se stává pánem jednotlivcův i celých národův.

A university (hlavně německé) i obchodní akademie přeplněny jsou židy, v samotné Praze jsou německá gymnasia a třídy, kde žactvo křesťanské je v menšině nebo ani není zastoupeno, vojenští lékaři velikým procentem jsou židé, židy hemží se i advokacie atd.

Tento příval moci a významu židovstva, onen způsob, jakým postavení svého se domohlo a v něm se udržuje, a neméně onen jaksi vtíravý, neomalený a ryze materialistický způsob, jakým židovstvo finanční síly své užívá — ať k dalším obchodům, ať k pouhému požívání — vzbudily antisemitism, který není leda projevem pudu po sebezachování v této záplavě židovstva, výrokem pocitu poddanství již stávajícího a předtuchy i obavy před budoucím ještě větším podmaněním.

Jest tedy antisemitism jakožto hnutí o b r a n n é, nikoli útočné, úplně oprávněn, jest prostým užitím pravidla, od židů samým od pravěku a podnes zachovávaného.

Aby však měl po hospodářské stránce účinky trvalé, musí s prováděním hesla „svůj k svému“ ruku v ruce jíti výchova živnostnictva a obchodnictva našeho co do odborné i obchodnické obratnosti a co do solidnosti. A že nám v obojím směru — opakujeme po dobrém uvážení a ze zkušenosti: i co do solidnosti obchodní — schází dost a dost, o tom máme příkladů s dostatek, hlavně na nezdařených pokusech v trvalý vývoz všelijakých produktů za hranice. Čím více budeme vynikati inteligencí a mravností, tím menším bude pro nás nebezpečí záplavy židovské. Pouhým křikem hrabdy Jericha ne-

padnou. Práce, organisace, spotřebitelstva a svádění jeho k domácím pramenům, ale také výchovou výrobců a obchodníků — jest obrovská, ale muselo s ní býti již začato v zájmu národa i náboženství. — r.

Odpoověď na papežskou encykliku o sjednocení církví.

(Dokončení.)

Ale vrchol všeho je následující článek prof. A. Dionida Kiriaka. Tak, právě tak, mluví každá pravá ortodoxní duše, právě takové jsou její názory. Činí-li tak jen v ohni boje, nebo je li to skutečné její přesvědčení, nevíme; možné je to dost. Jeho stať, jak doslovně ji uvedeme, byla napsána ještě před vyjitím papežské encykliky. Náš list omlouvá to tím, že výpravy papežovy na Východ jsou staré i jestliže stať Kiriakova uhádá myšlenky encykliky, jest to prý jen důkazem, jak málo může papež i na konci XIX. století přidati nového. My myslíme, a jsme přesvědčeni, že kde kdo musí nám dáti za pravdu, že napsána-li stať před vyjitím encykliky, jest to důkazem, že někteří páni mají své ustálené předsudky, stálá podezřívání, stálé potupy, že netřeba jim více ani bádati po úmyslu, z jakého encyklika vyšla, nýbrž že musí vůbec každé slovo papežovo vycházeti z panstvíchivosti, a z jiných neušlechtilých důvodů. I největší frivolník jedná tu a tam z motivů ušlechtilých, dávaje se vésti aspoň okamžikovým lepším hnutím, papež a církev katolická nikdy. — Proto pan prof. Kiriakos může svou stať napsati ještě před vyjitím encykliky. Není možné, aby Lev XIII. jednal jinak. Než k věci. Prosíme čtenáře, aby se ozbrojil trpělivostí a připravil na střelbu nejnižšího kalibru. Pan Kiriakos takto píše:

„Od některé doby se mluví, že papež chystá encykliku k východním ortodoxním církvim, s cílem vyzvati je k sjednocení s církví západní, v tom smyslu, aby ony podřídily se papeži a vrátily se v lůno římské církve. Že v Římě obírají se podobnými plány, není nikterak nepravdě podobné, vzpomeneme-li, jak málo jsou tam známi s pravým míněním pravoslavných (řeckých, Pozn.) křesťanů na papežskou církev, a pak, jak nynější papež Lev XIII. hned od začátku své vlády ustavičně v tomto směru se projevoval. Jest ze stanoviska papežů zcela přirozeno, že snaží se a musí se snažiti za tímto cílem, jelikož papež považuje se ustanovenou od Krista hlavou církve, jemuž podříditi se povinni jsou všichni křesťanští národové, a na něm tedy leží úloha přivésti zpět do svého stáda bloudících a zahynulých.

Dějiny ukazují skutečně, že papežové od začátku IX. věku, hned od početi velkého rozkolu, neopomenuli ani jedné příležitosti, nešetřili nižádných úsilí, aby jen si podčinili východní církev. Především se to ukazovalo v době křížáckých tažení, když papežové mezi jiným starali se užiti těchto tažení k tomu, aby přivedli v poddanství východní Řeky. Tento cíl nebyl ovšem dosažen; naopak násilí, jichž v byzantské říši křížáci se dopustili, a která ve zřízení latinského císařství v Cařihradě nabyla vrchole, jen rozšířila propast, jež mezi Východem a Západem panovala.

Tímtež způsobem zůstaly bez úspěchu i pozdější pokusy k sjednocení, především ta unie, po které toužil císař Michael Paleolog na Lyonském sněmu od r. 1274. Řecký národ choval se k učiněnému sjednocení svrchovaně nepřátelsky a ničeho o něm nechtěl věděti. Tentýž osud stihl i nový pokus císaře Andronika III., který, stísněn jsa Turky, proti nimž doufal najíti pomoc na Západě vešel r. 1339 ve vyjednávání s papežem v Avignoně žijícím. Lepší úspěch sliboval z počátku pokus k sjednocení učiněný na sněmu Florentinském od r. 1439, avšak brzy po návratu ze sněmu císař Mark Efeský a jiní povstali proti sjednocení, proti němu vůbec povstala velká bouře a na

dvou sněmích, Jerusalémském r. 1443 a Cařihradském r. 1451. Florentinská unie odsouzena.

Avšak papežové od svých pokusů neupustili ani po dobytí Cařihradu Turky (1453). Ve stoletích XV. a XVI. ponýšleli především na to, aby přiměli západní knížata k vojně proti Turkům, v naději, že v osvobozené od Turků a pod moc římsko-katolických knížat přivedené zemi zavedení západního katolicismu bude snazší. Avšak poněvadž při stále větším úpadku papežské moci tohoto cíle dosáhnouti nebylo lze, tu od konce století XVI. vzali útočiště k jiným prostředkům. Od této doby naléhali především na proselytism, pročež posílali misionáře mezi pravoslavné Řeky. Od roku 1600 objevili se na řecko-pravoslavném Východě první Jezuiti; ihned přistoupil tento řád k dílu, stavě školy, aby tímto způsobem získal proselity mezi řeckou mládeží. Tyto pokusy rozšířily se z Cařihradu na Smyrnu, Chios, Cykladské ostrovy, Cypr, Syrii, Palestinu, a nebezpečí bylo tím větší, že jezuité byli podporováni římskokatolickými pány v Benátkách, Španělsku, Francii a Rakousku a jich vyslanci v Cařihradě. Papež Řehoř XIII. zřídil r. 1583 také v Římě zvláštní školu pro mladé Řeky, kteří vraceli se do latinské církve, školu sv. Athanasia, z které vyšli mnozí odpadlíci od pravoslaví a stali se fanaickými zbraněmi papežských pretencí na pravoslavný Východ. Jedním z nich byl na př. Alljacij. Avšak zvláště energickou činnost projevovala papežem Řehořem XV. r. 1622 zřízená kongregace de propaganda fide. Století XVII. a XVIII. byla tudíž nejsmutnější a nejnebezpečnější dobou pro řeckou víru, a tudíž i pro řecký národ, který ohrožovali s jedné strany panující Turci, stojící tehdež na výši své moci, a s druhé strany — vtrhnuvši k nim jezuité.

Papežové XIX. století zaujímalí k pravoslavnému Východu totéž stanovisko, jako jejich předchůdcové. Chtěli za každou cenu přivésti rozkolnické národy Východu, aby se podrobily Římu. Pokusy na proselitism v následujícím století na Východě nejen neoslábly, nýbrž spíše dosáhly svého vrcholu. Nyní stala se Syrie centrálním bodem těchto pokusů, s jezuitskou universitou v Bayrutě v čele, a školy od jezuitů vedené působily po celém Turecku, právě tak jako v Řecku a Bulharsku. Zvláštní horlivostí vynikali v poslední době u dostižení sjednocení Řeků s církví římskou dva poslední papežové, Pius IX. a Lev XIII. Pius IX. hned na začátku své vlády, r. 1848, vydal v tom smyslu encykliku k národům Východu, která sestavena byla pečlivě patriarchou cařihradským Antimonem. Po neúspěchu tohoto pokusu opakoval jej Pius později jiným způsobem; když totiž r. 1855 za pomoci řeckého odpadlíka Pitcipia zřídil tak zvanou „křesťanskou východní jednotu“, jež měla připravovati půdu. Ale tato jednotu brzy se rozpadla, nedostihuvši ničeho, a dílo skončilo rozpadnutím se Pitcipia s papežem. Známo, že Pius IX. pozval před sejitím se vatikánského sněmu k účastenství na něm i obecného patriarchu Řehoře zároveň s východními biskupy; ale patriarch, kterému požadavky papežovy už známy byly, pozvání papežova nepřijal.

Nu a nyní Lev XIII. pokračuje v těchto pokusech. Papežství ztratilo téměř ve všech zemích západní Evropy své dřívější moci a téměř všady nalézá se v boji s vládami, poněvadž nechce se smířiti s novějšími zásadami. Touhou, najíti si někde novou oporu, možno hlavně objasniti si zdvojnásobněné pokusy, nakloniti si ku svému prospěchu nebo podčiniti si církve východní.

Římské papežství, krok za krokem v toku dějin mohutnicí, nezakládá se na apoštolském ustanovení, nemá následovně žádného skutečného základu, a přímo odporuje základním principům ústavy staré církve, již pravoslavní národové Východu drží se dosud. Toť jedna z příčin, proč východní církve nikdy nemohou se podříditi vrchenskému panství papeže.

Ústava církví východních zůstává ještě i nyní tatáž, jaká byla ústava starých církví prvých století, a opírá se na ustanoveních prvých obecných sněmů a otců. Celá církev tvoří sjednocení oddělených místních církví. Každá říše má svou vlastní neodvislou církev, která sama sebou vládne skrze své

synody nebo vyšší vládní orgán. Avšak všechny místní církve sjednocuje tatáž víra v Spasitele našeho Ježíše Krista a vzájemná láska. Čestnou přednost dává pravoslavná církev těm biskupům, kteří zaujímají stolice v dlouhém životě církve nejvíce vynikající, totiž patriarchu cařihradskému, alexandrijskému, antiochenskému a jerusalémskému; mezi nimi ale zvláštní čest vzdává patriarchu Cařihradskému jakožto bývalému sídlu křesťanského byzantského císařství. Ale to jest jen prvenství ústy. Každá místní církev jest samostatná a řídí se svým synodem dle obecných ustanovení celé pravoslavné církve. Žádný cizí biskup nemůže míchat se v její řízení. Naopak zase všechny tyto místní církve svázané jsou mezi sebou stálým bratrským obcováním. Takovým způsobem jest v téže době, co všechny místní církve opírají se na zásadu samoupravení, možno, že na společné osnově pravoslaví každá z nich samostatně a bez překážky rozvíjí se v souhlase s duchem národa, jehož představitelkyní života náboženského jest, tak že v lůně pravoslavné církve následkem toho možná jest různotvarnost v jednotě. Všecka tato velkolepá budova církevně-vládní úpravy byla by rozrušena podrobením se papeži a rozšířením papežského vladařství na Východ. Papež byl by pak jediným biskupem, který by měl právo vyřknouti cokoli, a který vládl by církvi po své vůli skrze své zástupce, zatím co by biskupové neměli moci a nižádného významu. Patriarchové, metropolité, arcibiskupové a biskupové nebyli by více ničím jich synody — pouhým stínem; zmizely by stopy samostatného upravení, všeliký samostatný život místních církví stal by se nemožným, jakož stejně by byl nemožným jich souhlas s národním charakterem v jednotlivých říších, a na rozvalinách všeho toho vládla by neohraňčená vůle jediné osoby, biskupa římského a jeho radců, jezuitů a kardinalů.

Za druhé podervalo by podřízení papeži dogmata pravoslavné církve. Tato dogmata nejsou než dogmata staré církve, i naši nepřátelé přiznávají, že východní církev nepřidala ničeho a ničeho nezměnila v tom, co ustanoveno bylo obecnými sněmy a prvními Otcí. Učení naší církve jest staré křesťanství, křesťanství velikých učitelů církve prvých věků; ale podčinění papeži, zvláště jestliže by naše duchovenstvo nabývalo vzdělání v Římě nebo ve školách jezuity řízených, místo prvotného křesťanství řeckých otců zavedlo by se latinské křesťanství středních věků, jak vypracováno bylo scholastikou, zvláště dogmatika a filosofie Tomáše Akvinského. Pak museli by Říkové přijati nejen Filioque v symbol víry a západní formu křtu a eucharistie, ale také všecka v starověku neslychaná dogmata o neposkvrněném početí a papežské neomylnosti

Za třetí zničilo by podřízení se papeži bohoslužbu naší církve. Na místo starých řeckých liturgií zavedena by byla znenáhla liturgie římská a latinský jazyk jakož i halda nových svátků římské církve. Pravda, papežové slibují východním křesťanům, že při unii ponechají jim církevní jazyk; ale časem zcela jistě byly by jich vlastní liturgie a jazyk vytisknuty latinskými, jak toho zakusili i mnozí národové, když, zřeknuvše se své samostatnosti, poddaly se Římu.

To podrobení škodilo by dále východním národům i v politické příčině. Papism jako panující církev působil by vládám těchto říší tytéž obtíže, jak to vidíme v západní Evropě. On snažil by se po svých středověkých zásadách učiniti z církve stát ve státě, který by od vůdcovství vlády se stranil, přičemž sám papež by se do všech vládních záležitostí míchal a snažil by se zničiti zásadu náboženské tolerance a všechny jiné svobodné zásady novějších vlád, svobodu svědomí, svobodu slova, svobodu tisku, aby opět obnovil stav středověku, v němž by výhradně vládlo papežství. Při takových svých zásadních principech papežská církev nikdy nemůže žíti v souhlase s novějšími vládami. Naopak ale pravoslavná církev dává císaři, co je císařovo, a Bohu, co jest Božího. U ní není žádné vládychtivosti, ona nechce panovati nad vládou, stará se jen o zachování svobody jednání ve vnitřních církevních otázkách, ctí vládu a její zákony, a ruku v ruce s ní jedná v těch otázkách

smíšených, které zároveň týkají se i vlády i církve. Odtud vidíme, že východní církve ve všech pravoslavných zemích žije v nejpřímějším souhlase s vládami. Ona nejen neživí nepřátelství k vládě, ale naopak stojí v nepřátelštějším s nimi vzájemném obcování. Zatím co na př. v Itálii a ve Francii vláda a církve jsou skoro dva nepřátelské tábory, stranníci vlády a její zákonů a svobod jsou nepřátelé církve, ve východních zemích náboženství a vláda jsou nejtěsnějším způsobem sjednoceny v srdcích všechněch jako nejposvátnější dobro, a duchovenstvo prokazovalo vždy se zvláštní silou svůj patriotism. Místo tohoto národního pravoslavného duchovenstva, které vládu ctí, podrobuje se jejím zákonům a upřímně slouží zájmům národním, dostalo by se nám podřízením se Římu časem duchovenstva, které by bylo našim národním zájmům cizí, duchovenstvo, které zaujalo by ku vládě stanovisko nadutosti, které vždy ve všech otázkách hledělo by projeviti svou vlastní vůli, čili lépe, vůli své neomylné hlavy v Římě, jejíž slepou zbraní by se stalo, a tím ustavičně působilo by vládně mnoho obtíží.

Ale poddání se papeži uškodilo by nám i v ohledu národním. To souvisí s tím, co jsme právě řekli, a jest toho jen nutným následkem. Římsko-katolické duchovenstvo jest vychováno v Římě, a v jezuitských školách skoro v témže tvrdém papistickém duchu, tak že vlast, národní vláda, patriotism, národní zájmy zůstávají mu neznámými. Římsko-katolický klerik není více ani Francouzem, ani Vlachem, ani Němcem, ale jedině papežencem. Pro něj římská církev neboli papež jest i vlastí, i národem, i vládou. Národní dějiny nemají pro něho žádného interesu; pro něho existuje jen historie jeho církve. V případě sporu vlády s církví, on nerozpakuje se ani na okamžik býti nesmířitelným nepřítelem zájmu své vlasti, již skoro vůbec ani neuznává. Úžasným příkladem může tu sloužiti zvláště chování se papeže a italského duchovenstva k novému sjednocenému království italskému. Takové nenárodní romanizování duchovenstva ukázalo by se zvláště osudným tam, kde by duchovenstvo uchvátilo úplně do svých rukou výchovu mládeže.

Konečně uškodilo by podřízením se papeži východním národům i v socialním ohledu, vzhledem k jich socialnímu pokroku, v jich vědeckém vývoji a mravním provedení. Papism jest vrahem pravdivé vědy, a dějiny dokazují, že moderní věda od doby Galilea a Koperníka do nynější doby byla nesmířitelně pronásledována od papežů. V naší době Řehoř XVI. ve své pověstné encyklice mezi jiným odsuzuje i svobodu bádání jakožto blud v nejvyšším stupni záhubný. Tytéž klatby proti svobodě vědy opakoval Pius IX. ve své encyklice z r. 1864 a v přiloženém k ní syllabu. Římská encyklika vždy ničila každé svobodnější vědecké družení. Knihy, které nebyly psány úplně v duchu přísného papeženského katolicismu, podrobovány pozornému zanašení na index, a čtení jich římským katolíkům se zakazovalo. Takovým způsobem zadržovalo a zadržuje papežství, kam jeho moc sahá, každý vědecký rozvoj národů a chová je v nevědomosti a pověře. To vidíme ve Španělech a v Portugalsku, kde inkvisice zvláštní vládla mocí. Tak tomu bylo v Itálii do jejího osvobození. A ještě více vidíme to v jižních amerických státech. Ve Francii a Germanii, kde vzdělanost v poslední době učinila větších pokroků, musela se z části vyvíjeti v odporu s papežstvím.

Tak nemůže býti žádné pochybnosti, že římský katolicism, kdyby k nám byl zaveden, hleděl by, pokud by byl s to, zastaviti i u nás svobodný vědecký rozkvět a vzdělání národa. Konečně snížila by se mravní úroveň východních národů. I svým nepřátelstvím k vládě a vědě přivádí romanism proti sobě vzdělané třídy a odevzdává je konečně rukám nevěry; nutný následek nevěry jest také zeslabení mravního citu. S druhé strany, byť i oddané mu masy udržuje ve víře, zároveň s tím udržuje je v nevědomosti; latinská bohoslužba jest jim nesrozumitelná, a neposkytuje jim žádného vzdělávání duchovního; jich náboženství jest z pravidla jen pověrčivé, zachovávání jistých obřadů, které nemá žádného účinu na mravní uvědomění a může existovati i s nejprostopášnější nemravností. Naše církve však nejen že nevhání systema-

tický vzdělaný lid k úplné nevěře a k nepřátelství vzhledem ku každé víře (ovšem jsou i u nás lidé, kteří jsou k dogmatům církve lhostejní, avšak nikterakž nejsou systematickými a fanatickými smrtelnými nepřáteli náboženství), ale neponechává ani masy bez všelikého vzdělání, protože podporuje lidové vzdělání a podává jim poučení i prostředkem liturgie v srozumitelném jazyku konané, tak že jim při nejmenším nezůstanou cizími aspoň elementární začátky náboženského vědění. Že vliv naší církve na její národy je znamenitý a úspěšný, o tom dává svědectví prosté porovnání nábožensko-mravní stav východních národů s národy římsko-katolické církve. Kde nalézají se nejnesmířitelnější a nejúpornější nepřátelé křesťanství, nežli ve Francii, této vlasti Voltairea a encyklopedistů a v Itálii? Ovšem i v protestantských krajích, v Anglii, Německu, Švýcarsku, Holandsku jest jako v krajích protestantských Řecku, Turecku a v druhých východních zemích mnoho mravní hniloby, protože přirozeno, že kde jen lidé žijí, tam i chyby, a křesťanství nemůže převrátiti všecko množství lidu v anděly; avšak každým způsobem převyšuje mravní hniloba římsko-katolických národů. Francouzů, Italů, Portugalců, jižních Američanů, mravní vředy Paříže, Madridu, Neapole a Říma všechny meze. Kde panuje papežství, tam následovně i zkaženost, hniloba, zpustlost mravů, jak o tom svědčí zkušenost a dějiny.

Ille příčiny, proč východní národové vždy zamítali každé podřízení papeži, zavrhnou i nyní a budou zavrhnouti na věky. V Římě měli by to jednou na vždy seznati a v budoucnosti ušetřiti nás od svých mnohočíslných encyklik psaní, vyzývání a slibování k sjednocení církví, t. j. k podrobení se východní církve západní. Pravili jsme nejednou. Pokud slunce půjde svým chodem, a pokud východní národové budou při zdravém rozumu, ony nikdy nenastoupí cesty, která vede do Říma.

To je tedy ta odpověď, která v Řecku tak se zalíbila a v Rusku v nejvážnějším časopise našla místo. Nečiníme k ní poznámek, bylo by to nás nedůstojno. Ale zapamatujeme si to, a až Rusové opět si budou stěžovati, že jich neznáme, nebo že popisující jich život jim křivdíme, upozorníme je na tento nedůstojný pamflet. Ale nejveselejší jest přece to, že vyšel z národa, který už po staletí spí spánek spravedlivých, který nic pozoruhodného nevykonal v nižádném odboru, který po staletí jest již v mravním a vědeckém úpadku, národ, kde řídký jest kněz, který by uměl i jen psáti, národ, který právě spěje k všestrannému bankrotu. Jen pyšný je, jak patrně z uvedené stati, a domýšlivý do zaslepenosti. Snad se považují za hodné syny Sofoklů, Sokratů, Platonů, Aristidů. Nuže ať jsou šťastni ve své domýšlivosti ty hrdé církve východní. Přeji bychom jim, aby tomu bylo tak, a velebili bychom je. Zatím máme přece jen to přesvědčení, že nikdo pro mravnost, vědu, umění, pro vše krásné a dobré neučinil více nežli papežství. Nebýti jeho, Evropa měla by historii asi takovou, jako země východní.

Fr. Žák.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROJHER, kaplan.

(Pokračování).

Druhého dne rozbíjeli krásné náhrobky, svaté ostatky pohazovali po zemi, šlapali po nich a vrhali je do ohně. Konečně učinil tomu řádění přítrž nejv. hofmistr Vilém st. z Lobkovic, jenž Skultéta rázně zakřikl. Ale bylo pozdě. Ačkoliv hofmistr i podkomoří Prokop Dvořecký z Olbramovic zachránili některé drahocenné památky, vzalo přece české umění církevní ztrátu nemalou. Bedřich prosadil svou vůli -- náš velechrám byl „holou kalvínskou modlitebnou“. Svě věci tím Bedřich ovšem neposloužil. Současný svědek o tom píše: „Jinak ani nemohu dosti vypsati, jak lid bez rozdílu náboženství

jest nespokojen s tímto děsným spustošením oltářů i obrazů a, jak nepříznivě se o tom všude mluví a jak je lid proti králi roztrpčen. Proskakují tak podivné a zvláštní řeči, že je ani všechny napsati nesmím. Mnozí praví, že si (Bedřich) celý svůj podnik zkazil, že již k němu žádné lásky nemají.¹²⁾ Znesvěcení národní svatyně bylo tedy mnohým protestantům věcí obavnou, i počínali „litovati, že si takového krále zvolili, při jehož počínání nemohli doufati v Boží požehnání“.¹³⁾ Ale děsili se zbytečně. Král a jeho rádcové učinili totéž, co protestantští Čechové i Němci činili již dávno. Již za arcibiskupa Brusa „dali nejedni kollatorové z chrámu vzdáliti sochy a obrazy svatých, mešní roucha, missály, monstrance, prapory, svícny i se svícemi, varhany z chrámu, ano i zvony s věže odstraniti kázali; a na konec chrám v stodolu proměnili, jako to učinil u Děčína Ginter z Bíny.¹⁴⁾ Vždyť jim byly varhany a několikotvárné zpívání naboženstvím kratochvilným, ornát byl jim k modlářství, oltáře nazývali veřtaty a ohništi.¹⁵⁾

Při takovém smýšlení nedivíme se Kadaňským, že r. 1528 „sou voltáře svatého kříže u svatého Jana vybořili“.¹⁶⁾ Sic to Václav Valecký na ně žaloval, ale bez výsledku. Aspoň r. 1535 píše císař českým stavům, že si Kadaňští protestanté pozvali okolní souvěrce, a ti že se „do kláštera před městem dobývati chtěli, do kostela šli, voltáře neobyčejné polili a u fary obrazy z oltářů smítali a jiné neřády činiti jměli“.¹⁷⁾ Roku 1538 měla spor Kadaňský vyrovnati komisse z polovice katolická, z polovice protestantská, ale bylo vše bez výsledku.

Kadaňským a Žateckým ovšem málo záleželo na tom, zkazili-li nějaké umělecké dílo. Kdo ví, jak umění rozuměli. Ale šlechta měla býti jiná. Ta přece znala cenu umělecké práce a vážila si jí. Aspoň když později mezi povstáním nastala veliká tíseň a direktori chtěli, aby stavové na oltář vlasti obětovali své věci zlaté a stříbrné, povstal Václav Šťastný Pětipeský a za souhlasu většiny dokazoval, „že mnozí ze stavů klenoty své mají ozdobeny šmelcem a dílem pěkným, kteréž mnohem více než zlato samo stojí; kdyby tedy takové věci řemeslně udělané zase do ohně uvrženy býti měly, že by všecken šmelc a dílo v nic přijíti musilo.“¹⁸⁾ Dlouhé řeči krátký smysl byl, že on si umělého šmelce a řemeslné práce váží více, než společného prospěchu stavů. Ale vždycky nebyl u stavů smysl pro uměleckou práci tak živý, zvláště tehdy ne, když se jednalo o umění katolické, církevní. Někdy chovali se v kostele ještě hůře, než obyvatelé kadaňských předměstí.

Asi r. 1580 přijel Ondřej ze Šternberka do kostela v Nicově a vida, že „se lidé klaní oltáři a svíce lípají, poslal sluhy, kteří vytrhali a pobrali kostelní archy či oltáře nejen tu, než i ve třech jiných chrámech. Pobrané sochy a oltáře spálil pán v pivovare na Planici. Ale tím neskončil pán svou kalvinskou reformaci.“ Kdysi v neděli vzal dva selské vozy řebřinové a přijel ke kostelu nepomuckému. Než přivedl rychtář městský tesaře, boural pan Ondřej oltáře sám s pomocí dvou sedláků, jichž „byly vozy řebřinové. V tom sbíhala se obec, přiběhli konšelé. Pán vstaviv se do dveří, nepustil nikoho do kostela. Prosili konšelé, jsou-li pánovi oltáře věc nemilá, že je pěkně rozeberou a složí, ale fanatický člověk nepopustil. Sousedé žalostně naplnili chrám a ulevovali si pouhými slovy. Jeden osmělil se říci vrchnosti své, že oltáře modlářství nejsou. K čemuž, poněvadž pravda bylo, odpověděl obrazoborce nadávkou: „Mluvíš jako osel, a rozumíš jako vůl.“ Tak zničeny všechny oltáře, kromě toho, jež matka pánova kdysi pořídila. Na velikém oltáři, ryzím zlatem potaženém, zsekáno 35 obrazů! Když rozrazil pacholek panský krucifix krásně dělaný, nedovedl se přemoci jeden z konšelů, aby nevzkřikl: Házej, bodejž sám taky hlavu srazil. A již přiskočil pán, hroze konšelovi věží. Hromada pozlatilých a malovaných trosek staročeského umění odvezena do zeleno-

¹²⁾ Onno Klopp 479. ¹³⁾ l. c. 478. ¹⁴⁾ Borový, Brus 207. ¹⁵⁾ Winter, Život církevní 68. ¹⁶⁾ Borový, Jednání a dopisy. II. 7. ¹⁷⁾ Winter, 92. ¹⁸⁾ Skála III. 275.

horského pivovaru, kdež jimi svařili pivo. Tím způsobem na ten den popáleno okolo 16 arch s mnohými obrazy. Na druhý den přišli zedníci a musili i zbytky kamenů oltářních vybrati a se zemí srovnati.“¹⁹⁾ Skutek tak ohavný vzbudil pohoršení veliké, tak že vlastní bratr na Ondřeje žaloval. Současně řádil v klášterním kostele v Horažďovicích Václav Švihovský. Vzal z kostela všecka roucha bohoslužebná a jeho manželka jich užila ku své potřebě. Zkazil mnoho knih tištěných i psaných. „Těž pan Václav dal vybořiti oltář v kapli v ambitu a z ní světničku udělati a ze sakristie sklep tomu staršímu pikartu a tež v kostele samém na levé straně v koutě dal zbořiti pěkný a ukladný oltář a tu na tom místě má světničku a z kaple podle kůru dal udělati kostnici.“²⁰⁾ Že byl klášter i kostel stavěn nejvíce pomocí jeho praděda, toho nedbal pan Václav ani dost málo.

Obrazoborci neohlíželi se vůbec na nic, jen když vyhověli svému fanatismu. Tak dal Jan Vchynský zohaviti kapli sv. Mikoláše na Karlštejně, kde byl přece pouhým úředníkem katolického císaře Rudolfa II.

Zhanobení kostela svatovítského nebylo tedy zjevem osamoceným, nýbrž předcházela ho řada jiných podobných násilností, které jenom proto ušly velké pozornosti, že se přihodily v kraji, odkud zpráva tak snadno se neroznášela.

Ale jako kostel svatovítský nebyl první, tak nebyl ani poslední svatyně, které bylo zakusiti nenávisti protestantů. Když radikální vláda v Praze dala příklad a tím zároveň záruku beztrestnosti pro podobné případy, což divu, že našla následovníků.

Roku 1620. vrazili protestanté do kláštera a chrámu zlatokorunského, rozbili kde co našli v klášteře a v kostele zničili dva oltáře.²¹⁾ Podobně v Broumově. Když se Benediktini vrátili, našli kostel vydrancovaný, oltáře zbořené, skříně rozbité, posvátné nádoby a roucha pobrána.²²⁾ Konečně Broumov byl direktoriu nemilý, byl od Prahy vzdálen a v horách zastrčen — tu bychom si mohli vysvětliti, proč direktori nedbali. Ale podobné věci dály se i v Praze. Když po bitvě bělohorské komise odevzdávala Jesuitům kollej, tu zardivali se sami protestantští její členové. V kapli českého patrona sv. Václava našli hnůj. Některý radikál udělal z kaple koňskou stáj.²³⁾

Tak jednali v době, kdy jednalo se o boj na život a na smrt mezi stavovskou republikou a dědičným a korunovaným králem; stavové prohráli, ale nezmoudřeli. V bojích, které později podnikali vlastně za zájmy saské a švédské, jednali zrovna tak, jako dříve. Zakusila toho kaple družiny Marianské v Chomutově, kde remigranti rozbili co mohli, obrazy roztrhali a pošlapali a mnoho věcí odnesli.²⁴⁾ Podobně se stalo r. 1639. v Hradci Králové. Remigranti vyházeli z jesuitské kaple oltáře i lavice, shodili strop a hospodařili v ní tak, že se zdála P. Kravařskému více peleši než kapli podobnou.²⁵⁾

Takovým způsobem uměli protestanté řádit v katolických chrámech. Což tu zničeno památek uměleckých. Litujeme toho, že po bitvě bělohorské Maxmilian bavorský odvezl z Čech tolik pokladů staročeského umění, a často psává se o tom s trpkou výčitkou. A přece Maxmilian bral je v zemi cizí, bral je právem vítěze a zachoval je pro budoucnost, kdežto synové naši vlastní vytloukali chrámy stavěné od vlastních předků a užívali uměleckých soch i obrazů k topení v pivovarech.

Protestanté neměli úcty k sochám a obrazům svatých, ani ne k obrazům Krista. To vše bylo jim modlářstvím. Také skoro nenalzáme jiného názvu než „maňas“ nebo „modla“. Marno jim bylo vykládati, že se katolíci sochám ani svatým neklaní. Za takové poučování dostalo se měšťanu z Nepomuka od Ondřeje ze Sternberka slov málo lichotivých.²⁶⁾ A tímto fanatismem byli nakaženi všichni — prostý lid jako nejvyšší šlechta. (Pokr.)

¹⁹⁾ Winter 213. ²⁰⁾ Vlast VII. 213. ²¹⁾ Svoboda. Z kraje hradeckého 14. ²²⁾ Svoboda. Katolická reformace atd. II. 92. ²³⁾ I. c. II. 4. ²⁴⁾ I. c. II. 23. ²⁵⁾ týž. Z kraje hradeckého 87. ²⁶⁾ Winter, Život církevní 213.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

„Má vás rád. Hezké šaty, tuze hezké. Ale abych vám upřímně řekla, je jich sem do Záblati škoda. Upozorňuji vás, že naše vrchnost nemá ráda, vidí-li úředníky a jich ženy příliš vyparáděné. Domnívá se potom, že úředník musí na podobné věci pomahati si nepoctivým způsobem.“

Slávince div slzy do očí nevstoupily. Už ji šlehá. A co může ona na svou obranu říci? Řiditel je mocný pán a nesmí si ho pohněvati, tím méně řiditelku, jež mužem svým vládne.

„Já si je nechtěla vzíti, ale muž jinak nedal,“ povídala zajíkáje se a polykaje slze. „Je mi jich také líto a nejsem zvyklá v podobných šatech choditi. Moji rodičové nemohli mi podobných šatů kupovati.“

„Věřím, věřím,“ blahosklonně souhlasila paní řiditelová. „Slyšela jsem, že je tatínek jen učitelem.“

„Ano, je jen řídicím učitelem na vesnické trojtřídní škole a bylo nás pět a tu není na nádheru pomýšlení.“

„To máte pravdu. Znáím to, jak se špatně učitelům vede. Myslím si však, že by neměl tatínek dávat syny studovati. Kdyby je dal na řemeslo, taky by to dostačilo. Beztoho je studovaných lidí dost. Můj papá byl řiditelem u knížete Z. a dva bratři moji také studovali. Jeden je okresním soudcem a druhý správcem. Ovšem, u nás to bylo jinak, byly tu prostředky.“

Slávinka zbledla ještě více a podívala se na muže, jenž tlumeně hovořil s řiditelem. Díval se pokradmu na ženu. Zaslechl poslední slova řiditelky a pochopil, že už má žena návštěvy dost. Rychle vstal.

„Milostpaní odpustí, spěcháme dnes. Budeme po druhé tak smělými,“ povídal jako jedním dechem.

„Škoda, tak hezky jsme si povídaly,“ řekla řiditelka a vznešeně vstávala. Doprovázela hosty ke dveřím, podala opět konečky prstů Slávince, milostivě kynula hlavou a zahrozila prstem.

„Tak mě poslechněte, ať jste na pana správce hodná,“ volala za Slávinkou. Pak zavřela dveře a podívala se na muže. Úšklebek jí hrál na tváři.

„Žebrota,“ řekla opovržlivě. „Kouká z ní bída, a nastrojí se jako kněžna. Ani já nemám takových šatů. Dej si na toho správce pozor. Zdá se mi, že krade. Kde by jinak vzal peněz na takovou parádu?“

„Má zámožného otce,“ bral řiditel správce v ochranu. „Nu, ostatně, kdybych něco pozoroval, nesmlčím ničeho.“

Zatím Fejtlovi sestupovali se chodů. Slávince bylo do pláče a jen s namáháním se překonala.

„Ženuško, prosím tě, nedbej na ty řeči,“ prosil Fejtl tlumeně. „Víš, že jsou to lidé nafouklí, domýšliví. Jen co si odbudeme návštěvy, budeme miti pokoj. Pak ať si mluví, co chtějí.“

„Jen kdyby nepotupovali mých rodičů,“ zažalovala Slávinka. „Co jim na tom záleží, dá-li tatínek bratry studovati? Vždyť oni na to nepříplácejí.“

„Jsou to marná slova. Rádi by ti ukázali, že jsou větší páni. Proto se nermuť. Ono na ně taky dojde. Ostatně máme to nejhorší odbyto. Ti druzí jsou sice snad jedovatější, než řiditelka, ale může už člověk svobodněji mluvit. Už jsme se dali na vojnu, dobojujme jí! Teď uvidíš Emouška, kterou mi mermomocí dávali.“

Slávinka si oddechla, přivřela na okamžik oči, aby se vzpamatovala, a už vcházeli k účetňovým.

„Pěkně vítám, pěkně vítám,“ hrnula se paní účetní naproti Slávince. „No, to jste nám udělali radost. Dejte mi, drahoušku, pusinku. Tak. Teď už jsme jako svoji. Já se na vás tolik těšila. Kačenko, běž pro pána do kanceláře, že je tu pan správce s paní. Ať nechá všebo a běží domů.“

Vzala správcovou za ruku a věkla ji do druhého pokoje. Tu stála Emilka, plná krajek a mašlí.

„Koukni, Emoušku, koho to vedu. Nová paní správcová k nám přišla. To je naše dceruška. Velká, že? To je má pravá ruka. Já abych už teď jen seděla a koukala kolem sebe. Všecko za mne udělá. Je to radost pro člověka, když má hodné děti. Tak, tihle si hačněte a teď nám povězte, jak se vám tu u nás líbí. Je to hnízdo, tohle Záblatí, vidíte?“

„Není to tak zlé,“ řekla Slávinka, překvapena srdečným přivítáním. Byla by bývala úplně klidna kdyby nebylo těch nejistých, tčkových a potměšilých pohledů paní účetní i Emilky. „Já nejsem na město zvyklá. Byla jsem stále na vesnici, a tak ani žádné změny nepozoruji.“

V tom vešel účetní. Usmíval se velmi přátelsky a stiskl Slávince ruku.

„Pěkně vítám, milostpaní,“ povídal, vtahuje stisknutými zuby dech. „Velká čest pro nás, velká čest. Jak se ráčíte?“

Děkuji, dobře.“

„Je vidět, milostpaní jen kvete. To věřím, pan kollega si vybral paničku jako kvítek.“

„Pan účetní je velmi galantní,“ podotkla Slávinka, rdíc se.

„O prosím, jen pravdu mluvím. Ale račte se posadit. Emoušku, přines láhev piva.“

„Děkujeme, nebudeme ničeho pít“, zdržoval Emilku správce. „Chceme ještě do myslivny a pak do zámku“.

„Když paní nechtějí, nechoď tedy Emilko nikam“, kázala paní účetní, všecka se rozplývající. „Ale hned ještě nesmíte pryč. Vždyť jsme si dosud nic nepověděli. Vy si tam povídejte, co chcete, já musím užít tihle paní správcové. Pojdte sem ke mně, ať nás mužští neslyší. Oni se potom ženským jenom vysmějí“.

Přitáhla Slávinku až k sobě. Emilka usedla na židli a dívala se utkvěle do tváře mladé paní.

„To máte krásné šaty“, začínala paní účetní jako ředitelka. „Prosím vás, co jste to platila?“

„Nevím. Dostala jsem je darem od muže“.

„Co pak pan správce, to je dobrý člověk! Věřte mi, takového dobráka nensjdete na celém světě. To si vždycky, když se tihle na Emilku podívám a vidím, jak dorůstá, přeju, aby ona měla taky takové štěstí a našla takového pořádného člověka, jako je váš pán. Teď jste byli u řiditelů?“

„Ano, jdeme právě od nich“.

„Prosím vás, jak se k vám chovali?“ ptala se paní účetní, tlumíc hlas a nakloňujíc se ke Slávince. Slávinka viděla její pichlavé, nepokojujné oči a cítila horký dech.

„Velmi hezky. Paní řiditelová, zdá se, je velmi příjemná dáma“.

„To se divím“, zakroutila hlavou a významně se ušklíbla. „Inu, ona dovede se tvářit, jak si člověk přeje. Vidíte, kdybych byla škodolibá, mohla bych vám všelicos říci, ale darmo byste se hněvala a trápila“.

Slávinka neodpovídala. Pamatovala si na přání mužovo, jenž jí nakažoval, aby na žádné narážky a pomluvy neodpovídala“.

„No, však vy to brzy poznáte sama“, pokračovala po chvíli paní účetní, ještě se blíže nahýbajíc. „To je vám hořké koření. Žádný se jí nezachová, na každém něco vidí. Řiditel, ten krade jako straka, ale při tom ostatní úředníky týrá, posazuje na ně a sám se dělá hodným. Ale ať si dá pozor. My toho víme dost, a až to jednou praskne, mlčet nebudeme. Půjdete také k fořtovům?“

„Povídal můj muž, že půjdeme“, řekla Slávinka. Začínalo jí býti horko. Přílišná důvěrnost účetní byla jí podezřelá a lekala se, aby se snad v něčem nepodřekla.

„To máte taky takovou vrchnost“, šeptala účetní, těsně k Slávince se přitlačivši. Jednou rukou držela její ruku a druhou dotýkala se obrub a ozdob

na šatech Slávinciných. „Její otec byl okresním soudcem a ona byla ráda, že si ji vzal fořt. A co je to fořt? Učiněná bída. Jo, jim není zle, protože drží s řiditelovými. Ale kdyby se jednou milostpán dověděl, jak to běhá v lese, bylo by po slávě. Ta se vám jistě libit nebude. Nosí skřípec, hlavou potfásá a pořád něco fňuká“.

Paní účetní nápodobila fořtku a pohled na mohutné její tělo sebou se házející a na úšklebek, k jakému stáhla obličej, byl tolik směšný, že se Slávinka dala do smíchu. Ale hned se opanovala a potlačila smích. Za to ěmoušek smála se plným hrdlem. Paní účetní se rozesmála po dceri.

„To je veselé dítě, co“? povídala, ukazujíc na dceru a zjevně projevujíc mateřskou pýchu. „Člověk se musí smát s ní. A tak vám je to celé dny. Já vždycky říkám, že muž, který ji dostane, ani nebude vědět, co je zle. Všecku práci odbývá jen smíchem. Když vám zlatá paní správcová, bude někdy smutno, jen si pro ni pošlete. Ona k vám přijde ráda. Víte, chodila by k řiditelovům, ale tam nesmí pro samé klepy. Koukají na ni skrz prsty, že je jen účetních, jako kdyby jejich Karolinka byla o něco víc. To vám snad už pan správce říkal, že by byli řiditelovi rádi, kdyby si byl Karolinku vzal“?

„Neříkal nic“.

„Však on vám to jednou řekne. No, ten měl dobře, že se nenechal splést. To by byl dostal na sebe metlu. Je vám to taková hloupá husa, není k práci a k ničemu. Jo, naše ěmilka, ta už zná všecko, ať ji člověk postaví kam chce, ke plotně, k žehličce, k šicímu stroji. Měli jsme ji arci tři léta v Praze, ale přece, kdyby k tomu všemu nebyla vedena z domova, bylo by jí to málo platno. Máme ještě jednu, Amálku, ale ta je teď pryč, u strýčka. Vy máte taky bratříčky a sestřičky?“

„Ano, dva bratry a dvě sestry.“

„Sestřičky jsou starší?“

„Ne. Já byla nejstarší. Po mně přijdou dva bratři a pak sestry. Ty jsou ještě malé, chodí do školy.“

„A co páni bratři, jsou někde v učení?“

„Starší je v osmé latinské a půjde bez pochyby studovat na kněze, mladší je v kadetní škole v druhém ročníku.“

„Tak se podívejme, jak pěkně budou zaopatřeni. To bych byla ani neřekla,“ divila se paní účetní laskavě, ale laskavostí probleskovala závist. „A co páni rodičové, oba ještě zdraví?“

„Chvála Bohu, oba.“

„A teď mi řekněte, jak se to stalo, že náš pan správce se tak najednou do vás zamiloval?“ řekla přátelsky a její masitý obličej byl pln zvědavosti.

„To nemohu říci,“ řekla Slávinka s úsměvem. „Já ho ani neznala. Přijel k nám do Lašovek navštívit bratra, jenž tam má veliký statek. Viděl mne jednou a když přijel po druhé, už o mne říkal. Před tím jsme spolu ani nemluvili.“

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Hus opanoval veřejnou diskusi. Usnesením zastupitelstva pražského má postaven býti jeho pomník na betlemském náměstí. Politickým demagogům přišlo to velice vhod, mají čím agitovati. Domnívali se, že strhnou za sebou celý národ. Vívali asi v duši offeru velmi rádi, nebo neúspěchy politické a vnitřní nesrovnalosti klubovní

zle je ohrožovaly. Litujeme Husa, že musí sloužiti za zástěru politickým lhářům a pochybným vlastencům. Právě v tom bylo jméno kněze Jana čisté. Ale stalo se, čeho páni neočekávali: národ zůstal celkem klidný a sotva, jak se podobá, dá se strhnouti k větším agitacím, bylť prof. Masaryk některé z těchto demagogů, kterým účel

posvěcuje prostředky, zle pošramotil různými odhaleními z nichž právě politický demagogismus s Husem tropený se ukázal. Projev kat. mužů na galerii zasedací síně vzbudil všady sensaci. Je to také poprvé, co tak rozhodně pravidelně tichý a bojácný tábor katolický samovolně a svobodně vystoupil ve věci tak vážné. „Nár. Listy“ a jich slepi žižkovci a palcátovci hleděli přiostrfiti věc tak, že hlasování pražského zastupitelstva přibijeli na pranýř jako vítězství klerikálů, nevlastenců, tupců, jezovitů, černých oblud. Člověk by ani nevěřil, jakého fanatismu svobodomyšlní (!) pánové jsou schopni. Vzpomněli jsme si na Zolův román „Germinal“, který je sice bezcenný huusný pamflet, ale obsahuje jednu scenu, která „mariánské houfnici“ z poslední doby na vlas se podobala. V Germinalu líčí se stávky dělnické. Z ošklivých scen zolovských jednou z nejošklivějších je líčení rozličných žen, pravých to litic. Jedna z nich dle Zoly zvláště užírala se vztekem, že ústa se jí otevírala až k uším, že slintala pěnu, očima koulela, hrozně nadávala, nejinak než jako pominitá čubice. Na konec se obrátila k obydlí panskému, a vystrčila na ně n... z... S podobným zběsilým vztekem počínalo si svobodomyšlné vlastenectví, které se vyrábí v mariánské ulici, toto vlastenectví, které nedávno poslalo ferman po všech svobodomyšlných listech, aby vystupovaly proti lidové straně antisemitské, pracující o vymanění lidu z německého a židovského kapitalismu dle hesla „svůj k svému“. Páni svobodomyšlníci mají skutečně virtuositu v nadávání klerikálům se steklostí, která nic si nezadá oněm krví a fanatismem zpitých žen, které kdysi ohrožovaly Versailles. A poněvadž k tomu na Moravě zaujali konservativci a strana klerikální pevné stanovisko, spojili si obě v libozvučnou harmonii“. Nuže, my i to přečkáme. Jedno pončení z toho běfeme jisté: nic neodsuzuje Husa tak, jako toto řádění lidí, kteří za jeho jméno se skrývají. Jen tak dál, a Hus stane se opět odporným každému slušnému a vzdělanému člověku. Stůžž zde aspoň jeden citát, telegram z Nového Bydžova. Zní: „Národ Husův a Žižkův nedopustí, aby směla vládnouti zlovůle jezuitů a s nimi

společných staročeských kostelníků! Velebná záře jasného mučedníka zaplaší hejno černých oblud a pomník sv. Jana Husi na velkém Staroměstském náměstí státi bude a státi musí“. Tam je i poznámka o mariánském sloupu která je rouháním a svědčí o takovém ignorantství, že je mu málo podobných. Známe náhodou ty svobodomyšlné kruhy bydžovské, odkud zpráva zaslána. Je to společnost telegramu zcela důstojná, v Bydžově a okolí známá. Jen houšt, a bude brzy po husitismu. — Zajímavost je, že při této příležitosti vyšel na jevo švindl, který s Husem tropí protestanté. Kdesi žádal protest. katecheta soukromého protest. gymnasia, aby 6. července bylo prázdno jako na veliký svátek protestantský. Vládnoucí protest. kruhy církevní odmítly. Patrně činí protestanté, oslavující Husa za svého švindl, vědouce dobře, že by kdes Hus je odsoudil za kacife. Ale Hus je populární, proto za agitační prostředek dobře se hodí. Když po smrti Lutrové poklesla v protest. zemích osvěta, zavřeny byly vysoké školy, gymnasia, školy obecné a lid spustl, rozmohly se mezi protestanty hrozné pověry a všelijaké toho druhy bludy staly se populárními. Dnes je pánové odsuzují jako finské a jdou ruku v ruce s moderním osvětářstvím. Tenkrát zase populární pověry, které ovšem namířeny byly hlavně proti Římu, byly jim drahé. Možná, že až přestane husitská horečka nebo vezme na sebe tvar čistě revoluce, zřeknou se Husa, kterého za církevního světce neuznávají. A pak že účel posvěcuje prostředky u katolíků. Významná to historie. Jak ale jinak jedná církev katolická, nesniživši se nikdy k nízkým zbraním svobodomyšlným a protestantským, aby dobývala si popularity a vlivu něčím, co zásadně neschvaluje. Jak skvělá to společnost práva a pravdy, jež hájí i s vlastní škodou a přes tisícere urážky. Mohli bychom ještě leckterou poučnou črtu z tohoto předmětu uvést, ale je to zbytečné. Jisto je, že jestliže někdo opravdově a dle zásluhy oceňuje Husa, jsme to my katolíci — dle práva a pravdy to činíme, a ta na konec přeče zas z vítězi.

Oslava Havlíčkova. Pročetli jsme všechny Havlíčkovy vydané spisy a dojem, kterého jsme nabyli, je dobrý. Máme

přesvědčení, že Havlíček byl katolík. O jeho vlastenectví, o jeho čisté povaze mravní, o jeho šlechetnosti není vůbec pochybnosti. Mezi novináři a politickými činiteli má málo sobě rovných. Je to všeobecně uznáno a netřeba se nám o tom ani zmiňovati. Na důkaz svého tvrzení, že Havlíček byl přesvědčením katolík, upozorňujeme jen na jeho článek, v němž se postavil rozhodně proti odpadávání katolíků ku protestantismu, když nastala svoboda vyznání. On ovšem psal ostré články proti hierarchii, ale jen z národního ohledu, což je pochopitelné. Náhledy o celibatu a o české liturgii dlužno přičítati jeho mládí a neustálenosti. Tyto věci jen zralost a dokonalá rozvážnost opravdově chápe. Ostatně lze se domnívati, že leccos v těchto náhledech ho podporovalo co mezi některými kněžími s nimiž žil v ustavičném styku, slyšel. Byl tenkrát josofinismus ještě hodně živý i mezi českým klerem. Viniti ho z toho nelze, nebo byl tak byrokracií proti církvi vychovávan. Havlíček mohl tu snadno blouditi. Není pochyby, že časem byl by se vypracoval i v ohledu církevním k náhledům správným a příznivým. Kritické šlehy, kterými mrskal různé pověry, nevkus lidu, různé nešváry byly sice velmi ostré, kterými i věci samé, jež vyžaduje útlého jemnocitu a pečlivé obezřetnosti, bylo uškozeno, přece namnoze nebyly bezpodstatné. Vždyť ani dnes nebylo by o látku nouze. Na každý způsob je Havlíček osobou velice sympatickou, českému duchu i katolickému velice blízkou, bližší než mnohá jiná, poněvadž českou lidovostí prochnutou a odchovanou. Vyznáváme, že se nás nemile dotýká, když se o Havlíčkovi nemluví s dokonalou šetrností a úctou. Posuzujeme jej ovšem, jak praveno, dle jeho vydaných spisů.

Socialistický kongres londýnský. Zpráva o poměrech českých, na sjezdu přednesená obsahuje kus smutné pravdy. Čte se tu mezi jiným neblahá ale pravdivá zvěst, že kdežtě Čechy posílají do ciziny ročně sta mužů z intelligence, již je u nás ohromný nadbytek, větší majetky na zemích a průmyslu přecházejí v ruce cizí. Konstatuje se to nyní všeobecně. Dlužno ještě podotknouti že intelligence, jež odchází, je pravidelně dobré kvality, kdežto intel-

ligentního proletariatu zůstává mnoho v zemi. Proletariat tento tvoří pak zástupy oněch individuí, které hledají své živobytí v bídné žurnalistice a v onom klukovském a mělkém radikalismu socialním a náboženském jenž tak neblaze podkopává charakter lidu. Bude málo zemí, kde by toto inteligentní proletářství tak kvetlo jako u nás. A příčina tohoto zjevu, který ukazuje se stále víc a více největším nepřítelem našeho bytu národního? Hyperosvícenost, ale ta mělká, polovičatá, mělké a malicherné politické boje, pravé to národní šosáctví, neschopné velkých myšlének a vytrvalé, organizační práce, nezdravé spolkaření a vyplývající z něho nerozumná poživavost, obmezený nationalism, topící se v malichernostech a osobnostech, vyhýbání se vytrvalé práci, plané boucharonství a velikášství. To naše husitství je k němu dokonalé zrcadlo. Tak se musí na národu, co národní demagogové a boj malých frakcí, změščením vzdělání osvětového a náboženského a zaslepená stranickost zavinily. Je stále víc a více patrné, že jen houževnatý konservatismus vychovaný prohloubením vzdělání a charakteru, nás zachrání před úplnou zkázou. Kdy se k němu vrátíme?

Zpráva národohospodářské. — V říši naší připravují se „veliké“ reformy týkající se přímých daní. Aby se poplatníci darmo nepolekali, že stát, nejsa s to, aby daně tyto zvýšil, snad je sníží a sebe ještě více zadluží, dokládáme, že tyto reformy týkají se pouze vybírání daní. Jak zde ve zprávách svého času oznámeno bylo, zavedl stát, počínajíc dnem 1. května l. r. ve snaze, aby snad poplatníkům nemilou jejich povinnost usnadnil, placení daní přímých prostřednictvím poštovní spořitelny. Tento způsob vybírání daní zaveden zatím na zkoušku pouze v Dol. Rakousku. Jak vídeňské listy píší, osvědčil prý se tento pokus znamenitě a není prý daleka doba, kdy veškerý poštovní úřady celé říše budou účinkovati nejen jako sběratelny úspor, pro spořivého vkladatele, nýbrž i jako sběratelny pauza finančního ministra, tvoříce takto jaksi filiálky berních úřadů. Neméně zajímavou jest i zpráva jiného listu, antisemitské „Deutsche Zeitung“, že vláda chystá návrh zákona, týkajícího se stanovení

odměn obecním úřadům za vybírání daní státních. Bývalo to, ještě před nedávnou dobou, zvláštním trumfem oposičním. Když ta která obec vypověděla státu vybírání daní, pouze z ochoty konané. Možná, že se pak, až snad bude zákon přijat, dočteme, že za provisi $\frac{1}{2}\%$, tolik totiž činí navrhovaná nyní odměna, hotova jest obec vybírání daní zase přijmouti. Nebylo by to u nás, oposičních Čechů, kteří dosud tak mnoho si potrpí na přislňování státu za plat třeba malý, „ale jistý“, docela nic divného. Na každý způsob bude poplatník nyní na ukrutných rozpacích, kterému z konkurentů při vybírání daní by příspěvek svůj odevzdal. — Zmínili jsme se v letošním čísle 9., že z obou průplavů, o něž se u nás již dávno jedná, nejdříve asi překročeno bude k dunajsko-oderskému, k jehož prozkoumání vysláni inženýři hydrotechnické kanceláře a jehož uskutečnění ministr obchodu, Glanz, dle slibu svého hodlá urychlit. Než ani druhý podnik, kanál dunajskolabský, nezmizel úplně s denního pořádku a rozšiřována právě tyto dny zpráva, že hotový návrh tohoto kanálu podán vládě ku schválení. Náklad, dle přiložených rozpočtů páčí se na 106 mil. zl. V čele podniku stojí několik velkokapitalistů-interestentů, mezi nimi zvláště známý Wittgenstein, předseda železářské společnosti. Obrovský kapitál, jehož tu třeba, sehnati se má rozepsáním akcií. Že se obezřetně na podniku pracuje, rozumí se samo sebou a zřízena mimo jiné i statistické pododdělení, jemuž zvláště vyšetřiti jest hospodářský význam celého podniku pro Rakousko vůbec a pro Čechy zvláště, jakož i přibližnou jeho výnosnost. Aby šetření spočívalo na pokud možno správném podkladě rozesílány jsou dotazníky zdejší

obchodní a živnostenskou komoron na veškery interessenty, v nichž má býti udáno zboží, jež by bylo možno dovážeti po této vodní dráze jakož i průmysl, jenž by vzniknouti mohl její působením. Projednává se zde otázka veliké důležitosti pro Čechy a Rakousko vůbec, která zvláště je způsobila porušení převahu severní polovice říše v celém rozvoji obchodním, průmyslovém a hospodářském vůbec, než jak dosud se dělo. — V popředí všech rozprav národohospodářských a novinářských debat je vlastně t. zv. vyrovnání rakousko-uherské. Laskavi čtenářové dovoli snad jen několik slov. Jest to v době kyselých okurek velice oblíbené a nad obyčej vděčné thema zvláště pro rozředěné úvodníky listů všech barev a stran v obou „bratrských“ polovicích naší říše. Positivního není a nemůže, ani po posledním rendez-vous ministerském, k němuž páni z Maďarie zajeli si do Cis na pravé vídeňské řízky, známo býti nikomu nic a tak není divu, že nad pérem pp. novinářů rozestírá duhová svoje křídla čarovná fantasmie... Ministrům a jiným rozhodujícím osobnostem vkládají se do úst slova odstraňující bez obtíží ty nejhrubší překážky a rozevřete-li druhý den číslo svého žurnálu, povidá vám týž s tímže přesvědčením jako včera, že „prý“ se zpráva jeho včerejší nepotvrdila. Ba ani listy officiosní jako náš „Fremdenblatt“ a maďarský „Pester Lloyd“ nezachovaly svou příslušnou vážnost a hází po sobě papírovými koulemi svých úvodníků na thema: jsou-li skutečně tak dalece přípravy učiněny, že začne na podzim rokování čili nic. Byla by to zkrátka tak dosti veselá vojna, kdyby v pozadí její nevystupovaly vážné, snad velice vážné mraky.

Obsah „Obrany“ :

Hospodářský antisemitism. — r. — Odpověď na papežskou encykliku o sjednocení církvi. F. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Drobná vojna. Obrázek. Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBBANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisku, obdrží šestý nádykem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budíž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Literární sjezd družstva „Vlast“.

Ve dnech 10., 11. a 12. srpna konalo družstvo „Vlast“ literární sjezd. Byla to první větší veřejná manifestace družstva za dvanáctiletého jeho trvání. Když povstalo, smáli se mu jako dítku mrtvě narozenému. Dnes je největším katolickým literárním združením českým, na jehož sjezdu účastnili se i znamenití učenci i vyšší církevní hodnostáři, na němž zastoupen byl delegatem nejdůstojnější pan kardinal a zástupci dvou nedůstojnějších biskupů, dále šlechta a značný počet české intelligence, poslední den pak třídy řemeslné a dělnické lid, v tak hojném počtu, jak v Praze jen zřídka vídáno bývá.

V dějinách družstva má sjezd ten zajisté vážný význam, že přesvědčil členy jeho o četné a značné intelligenci, jež mezi svými členy má, o úctě a uznání všech katolických kruhů, jež muselo si vydobyti krok za krokem svou prací, dost těžce vydobyti, že tím upevnil víru v budoucnost katolické věci vůbec, u členů a pracovníků družstva že posilnil důvěru a sebevědomí, tyto nejmohutnější vzpružiny a podmínky pokroku a úspěchu, že tímto sjezdem nastupuje širší pole činnosti, významnější, uznané, vítané, již účastníci se nebudou více nikdo pokládati za ponížení, nýbrž za vyznamenání.

Krátká doba, na kterou každý sjezd nutně je omezen, nedala družstvu rozvinouti všechny ty odbory, na kterých pracuje, přece však byly zastoupeny důkladnými pracemi, referáty o historii, denním tisku, poesii, divadlu a vědě přírodní, o umění, o časových literárních proudech, pole sociální bylo pak representováno velice rozsáhle.

Už častěji pronesli jsme myšlenku, že katolické sjezdy, jak od let všady se pořádají, mají význam více manifestační, že by časem ztratily na své působivosti, kdyby vedle nich nebylo vážné práce drobnější ve všech odvětvích duchovní činnosti, snad méně okázalé, ale tím důležitější, že velké sjezdy katolíků umožňuje a připravuje jak výchovou pracovníků, tak i výcvikem oddaného voje. Literární sjezd družstva byl takovouto přípravnou etapou, která je tím důležitější, že vystupuje jako pevná organizace, silná uvnitř a mohutná na venek. Sjezd nemůže nemíti za následek ještě hlubší a rozšířenější uvědomění, prohloubenější a rozsáhlejší rozdělení práce, získání

i pracovníků v odborech i přátel. Zde právě se poznává, kde jsme již silni a kde ještě slábi, a kde tudíž dlužno intensivněji pracovati. Zde kladou se tedy ty pravé, časové zárodky k budoucí velké organizaci světa katolického.

Tyto zárodky jsou nejslibnější na úspěch, poněvadž jsou časově položeny. Bylo mnoho podniků i u nás, které začaly s přízní všeho, co zdá se zabezpečovati úspěch. Vyšly, abych tak řekl, téměř z nejvyšších míst, měli dosti kapitálu hmotného i duševního k dispozici, slavně a mnohoslibně začaly: a přece usnuly, životní síla jejich jakoby uhasla. A byly jiné, které začaly z dola, z počátků co nejmenších, přemáhati musily nepřízeň se všech stran, i z vlastní strany, inteligenci musily si buď teprve vychovávat nebo vyhledávat, hmotné zabezpečení dobývat — přec vzkvetly a zmohutněly k podivuhodné životní síle. Kde tajemství neúspěchů oněch a úspěchů těchto? Mnoho ovšem záleží na osobách, na nichž nějaký podnik nebo nějaká idea spočívá, avšak více ještě závisí úspěch a neúspěch na náboženských, ideových a vůbec společenských poměrech; vůdčí osoby jsou pravidelně už jen zosobnění tužeb a proudů, které v lidu se ozývají, ano, osoby jsou namnoze fotografie charakteristiky té které doby. Od schopnosti jejich závisí jen větší neb menší úspěch. I literární družstvo „Vlast“ nebylo by se dodělalo dosavadních úspěchů, zvláště ne za doby literárního úpadku, která úmrtím několika výborných kat. spisovatelů nastala, kdyby ho nebyla žádala přirozená potřeba, kdyby moderní literární kruhy nebyly zabíhaly na hranice tendencí protináboženských a protimravních. Měl-li český katolicismus v sobě ještě trochu zdravé krve, nebyl-li docela liberalismem ukolébán v mělkosti a zmalátnělosti, musilo něco povstati, co by se bylo vzepřelo proti tendencím náboženství tak krutě hubícím. Tímto protestem stalo se družstvo „Vlast“, a bylo li mu, aspoň v první době, vyčítáno, že vystupuje příkře a neúprosně, vycházela výčitka patrně od těch, kteří o stavu katolické věci neměli jasného pojmu. Příkrost ta, ač možno-li vůbec o ní mluvit, byla zcela přirozeným výkřikem hnutí, jež celé nebezpečí prohlédlo, bila do očí jedině proto, že tu jasně a nezakrytě v čisté nahé pravdě postaveny proti sobě dvoje zásady: zásady panujícího a despoticky vládnoucího liberalismu, a nové zásady obrodu. Konstatujíce tyto zřejmé a věčné se opakující pravdy, neubíráme zakladateli a spolutvůrcům „Vlasti“ nic na jejich zásluhu, bylať jejich úloha v pravdě veliká a těžká, již překonati byla s to jen železná vytrvalost, která nezná zastrašení.

Zároveň je přirozeno, že obrod přišel nikoliv s hora, ale s dola. Veškerá duševní hnutí moderní jsou hnutí lidová. Jich proudění a vlny bijí v první řadě opět do těch, kteří stojí v nich, mezi lidem a s ním se stýkají. Obnova, která takto z dola pak vyjde, má tu zvláštnost do sebe, že odpovídá věrně lidovému hnutí, že běže se cestou, jaká právě zdá se nejpotřebnější. Ona není napřed vypracovaným programem a prací dle něho, nýbrž roste zvolna dle potřeb časových a daných poměrů. Proto její charakter je tak silně reformní. Na „Vlasti“ vidí to každý. Nejprve byl tu literární časopis, aby položil meze přehmatům veliké výše dostupivším a vychovával zdravý literární dorost proti extrémům moderní literární produkce. Byla to u úroda čtenářů a literátů nejnaléhavější potřeba. Literární kritika, opravdová a zásadní, tvořiti musila přirozeně převahu. Sociální hnutí vyvolalo list dělnický a onen cílý sociální kroužek, který takových dodělal se už úspěchů. Nemohlo ani jinak býti. Náš největší nepřítel, tendenční historie, zvláště populárnější její část, už dávno

burcoval nás ze sna. Bylo tu sice vždy znamenitých pracovníků, ale nebylo organisace; tuto zdělal historický kroužek „Vlasti.“ Totéž platí o paedagogickém listu družstva, a není bezvýznamno, že ho převzala „Vlast“ v době bojových táborů radikálního učitelstva. Scházel organisovaný literární kroužek. Už kolikrát přistupováno k jeho založení, jež zmařily jediné příčiny vedlejší, osobnosti, vnitřní boje. Nyní snad k němu dojde, čímž vývin družstva bude, tušíme, ucelený.

Všady tedy vidíme přirozený rozkvět dle potřeb doby. Odtud ten živý zájem přátel, nenávisť nepřátel, ty bojácné naděje a ta nedůvěra a zase ta radost z úspěchů. V hrobech egyptských nalézají se často zrnka obilí. Vloženy do země, vzejdou a nesou plody přes své dvoutisícileté stáří. Tať jest síla víry a církve. Ale toto zrnko musí přijíti do dobré půdy. Kde nebylo dost víry, nebo kde ležela malomocna, nebo kde nenašly se vhodné osobnosti, aby jí daly mohutný výraz, nebo kde se našly, ale nestály na půdě církve sjednoceny s biskupy a sv. Otcem tam, náboženský, mravní a vůbec socialní úpadek, podobný tomu, kterého právě jsme svědky, končil vždy revolucí, hroznými boji a děsným krveprolitím. Tak bylo za Husa, Luthera, ve francouzské revoluci a jindy a dříve už v severní Africe, Římě i Cařihradě. Až jednou budou se psáti opravdové a nestranné kulturní dějiny lidstva, pak co se dnes od radikalů a kacífů velebí jako reformace, bude skvrnou století, bude důkazem jeho slabosti a mělkosti, jeho nedostatků oněch drobných, ale silných charakterů reformatorských, důkaz jeho igaorance historické a psychologické neznalosti doby a jednotlivce, jeho zaslepené vášnivosti, a světlem budou ti mužové a celá sdružení, kteří za stejných podmínek a okolností o jiné době daných činností svou společnost podobných hrůz ušetřili. O kolikrát četněji byly by se bez nich tyto revoluce opakovaly! Družstvo „Vlast“ bude pak jedním z těchto sdružení. Už dnes je patrné, že na zažehnání hrozící socialní revoluce mělo a má značný vliv. Neučinilo ovšem všecko jen ono, také nechce o sobě tvrditi, že na něm vše závisí, ale tolik lze mu právem přičknouti, že probudilo nebo aspoň silně podporovalo ono reformní hnutí, které po ztrnulosti, francouzskou revolucí způsobené, pomalu jde celou Evropou a jehož účinky už nyní lze cítiti. Přejeme mu, aby dlouho ještě pracovalo v tomto směru a vidělo jednou ovoce svých snah obrodních v národě, jako vidělo první krásné úspěchy osvětové práce své na prvním svém literárním sjezdu.

Jen jedna okolnost nových proudů katolického života českého zaráží. Je to okolnost, již vyjadřujeme otázkou: Proč začíná se u nás každý podobný podnik od začátku? Zdálo by se dle toho, co jsme právě řekli, že to tak přirozeno, poněvadž novými poměry povstávají nové potřeby. To je pravda. Ale mohou přec stejně povstati v rámci stávajících organisací. Vždyť i do ní vstupují noví lidé, vyrostlí v nových poměrech! Abych konkrétně mluvil, proč celé toto literární a vědecké hnutí nevyrostlo z velké vědecké literární a umělecké organisace, která už léta trvá, byvši s takovou slávou započata a těšící se i velikému fondu intelligence i zlaté hmotě? Proč nepovstala tak i naše moderní činnost socialní a politická ze sdružení starého a osvědčeného? Každý uhádá, které organisace myslíme. Je patrné, že v našem českém kat. životě není vše v pořádku a nejde v před v přirozených, pevných kolejích. Je to okolnost dost povážlivá, poněvadž svědčí, že veškerá naše nyní tak

bobatě rozvětvená činnost je více plod oné přirozené síly, kterou má víra v církvi Kristově, nahodilý, samorostlý, dole působící. A to by právě mělo býti úlohou vyšších krůhů, aby bystrým zrakem tato tvořící se hnutí postřebovaly, jim přišly vstříc, je vzaly do svých starších organizací a jimi je obrozovaly a před úpadkem zachraňovaly, neomezující je ovšem, nýbrž jen řídící. Kolik let práce by se ušetřilo! Jaká musela by býti, řízena jsouc pevnou, svobodomyšlnou — nebo spíše ne úzkoprskou a stavovskou — inteligentní rukou, síla jejich, kolika marným pokusům a drobením sil by se předešlo. Že se tak nestává, je důkazem, jak vše visí na osobách a jak těžce jsme ve svém konservatismu schopni, přijímatí v sebe nové proudy, nové síly vyhledávati, vésti a v školy s'učovati.

Klesne odchodem jistých osobností snad i „Vlast“ a bude třeba po úpadku opět někoho, kdo by něco od začátku nového nám vytvořil? Bude tu zase hromada pracovníků, na zdař Bůh vydávajících se na nedozírné vlny lidského vědění? — — —

Nemajíce místa, abychom šířili se o průběhu památného tohoto sjezdu, uvádíme jen ještě resoluce, připomínající, že všechny práce a řeči sjezdu svědčily o velikém fondu intelligence, jímž družstvo vládne. Některé byly takové, že jim podobné v české veřejnosti bývají vůbec jen zřídka slýchány. Všecky byly veskrz časové.

Resoluce jež podáváme dle pořádku, jak navrženy byly, zní:

Resoluce historická dp. Frã Hammerschmieda měla následující znění:

Literární sjezd družstva Vlast uváživ, že moderní dějepis bere za předmět svého líčení člověka, lidská společenstva i veškeré lidstvo pouze o sobě, bez ohledu na poměr člověka k Bohu a církvi jako Bohem zřizovanému ústavu a vůdci člověka k nadpřirozenému cíli,

uváživ dále, že současný dějepis jest ve správném úsudku o kulturním a mravním vývoji člověka ohrožen ménivostí a neustáleností moderních názorů o mravnosti, ježto zřiká se jedině spolehlivých pravidel mravných, které sám Bůh zjevil,

uznává potřebu Historického kroužku, který zásad zde vytčených chce dbáti, schvaluje jeho účel a doporučuje anahy jeho všem, komu zjevené náboženství je mile a vzácné.

* * *

Resoluce k otázce agrární, o níž referoval dp. Rudolf Vrba, zněla následovně:

Poněvadž český národ z převážné většiny od pradávna sestává z lidu selského, a velká většina národa československého, v ze nich koruny svatováclavské od nepaměti usedlého, dosud zemědělstvím se žíví, uznáváme za nutno, chceme li, by národ celý nevyhynul, by selský stav, který ve svých základech je otřesen, jehož majetek pozemkový na sypké půdě postaven, příslušným novým zákonodárstvím byl zachráněn a proto žádáme, by veškeré požadavky našeho rolnického programu, jak jej navrhuje česká křesťansko-socialní strana, byly uzákoněny.

Žádáme od našich stoupenců, věrných katolíků, by mezi lidem venkovským zásady našeho programu všudy objasňovali, rozšiřovali a tak bludné názory liberalismu a socialní demokracie v lidu našem potírali.

* * *

Resoluce při schůzi sekce pro knihovny a kolportáže katolického tisku, o níž referoval vsdp. kanovník K r á s l, zněla následovně:

V uvážení, že naše žurnalistika a české písemnictví z větší části nedbá vznešených nauk náboženství Kristova, že valná část jeho vštěpuje lidu zásady

mravům od našich předků zděděným odporující, zachovalost lidu ohrožující, tisíciletou kulturu křesťanskou českého národa ničící, jest povinností naši lid chrániti od duševního úpadku zkázy a mravní pohromy, a toho hodláme docíliti šířením tisku katolického, náboženské povaze lidu našeho odpovídajícího.

K tomu cíli navrhuje:

1. Každý kněz český pečej dle sil svých v oboru svého působení na šíření tisku katolicko-národního. Duchovní správce a kaplani zakládejtež farní knihovny, starejte se v obvodu farností, aby lid si oblíbil četbu katolických listů a spisů, a je odbíral.

2. Každý duchovní správce neb kaplan postarej se o licenci ku kolportáži pro noviny a periodické spisy, modlitby a kalendáře katolické, neb si zjednej ve farnosti hodnověrné a k tomu způsobilé laiky.

3. Necht' družstvo Vlast vydá v nejbližší době ve formě brožury — seznam všech spisů, které se do farních knihoven hodí a to prostonárodních, poučných, vzdělávacích a náboženských, které ducha lidu zušlechtí a obohatí dovedou. V tom seznamu uvedeny buďtež všechny české katolické noviny periodické spisy a kalendáře, na poslední stránce budiž návod, kterak se zadává o licenci kolportáže a kterak se zakládají katolické spolky.

* * *

Resoluce k otázce: Směry moderní poesie a hlavní representanti u nás, o níž referoval dp. Fr. Žák, zněla následovně:

Literární sjezd družstva Vlasti oceňuje po zásluze veliký význam poesie, umělecký, národní, kulturní, náboženský i mravní, raduje se z mnohoslibného rozvoje poesie duchovní, vítá neméně srdečně četné plody básníků laiků katolického náboženství duchem blízké a k církvi spravedlivé nevyslovuje se proti žádnému směru básnickému, považuje směr specificky český a národní českému národu za nejvíce prospěšný. Neklada mezi v pojímání umění básnického nemůže neupozorniti, že pravé umění vždy vzdělává a zušlechtuje jen přesvědčení, že mimo učení víry a mravů katolické církve nemůže pro národ katolický býti ani pravého umění ani skutečného prospěchu z něho, vyslovuje se co nejrozhodněji proti plodům německým, které podkopávají víru a ničí mravnost.

Uznáváje nutnost, aby dobrá, zvláště katolická poesie byla pilně čítána a pěstována, zhoubnost poesie protináboženské pak co nejvíce obmezována, vyslovuje se toto přání: nejbližší valná hromada družstva Vlasti změní knihovní komisi družstva v literární kronžek, který by studium české poesie obral si za zvláštní svůj úkol.

* * *

Resoluce k otázce „Přírodovědecká literatura“ navržená dp. far. Pícho:u:

Uvažujice: že zjevy v přírodě, zvláště zjevy života animalního a intelektuálního bez Boha jakožto nepodmíněné bytosti a prapříčiny všeho bytí vysvětliti nelze, jakož i že účelnost v přírodě vyžaduje nutně tvůrčí intelligence:

protestujeme proti zavádění atheistického směru, realistickým monismem zvaného, do přírodovědy.

Uvažujice, že původce rádu přirozeného i nadpřirozeného jest jeden a týž Bůh, a že tedy mezi náboženstvím a přírodovědou ni žádný opravdový rozpor nastati nemůže: prohlášíme své přesvědčení, že důkladné studium přírodovědy náboženství jen podporuje a povznáší; připomínáme však, že není úlohou přírodovědy nahraditi náboženství, aniž jest úlohou náboženství řešiti přírodovědecké problémy. Spolu rozhodně odmítáme výtku, jako by církev katolická svobodnému bádání přírodovědeckému nepřála a je omezovala. A konečné:

Uvažujice, že přírodovědě k vysvětlení mnohých úkazů jest třeba hypotéz, které však často ukazují se býti nesprávnými, žádáme: aby vysvětlení na základě hypotéz zbudovaná byla označována jako hypotetická, ale nikoli jako nepopíratelné výzkumy nezvratné vědecké pravdy.

* * *

Resoluce k otázce: Záložny Raiffeisenovy, o níž referoval Jan Holba, zněla následovně:

Přesvědčivše se o důležitosti a užitečnosti záložen Raiffeisenových pro lid venkovský, hlavně rolnictvo, chceme záložny ty v našich zemích československých co nejvíce rozšiřovati, hlavně tam, kde jiných záložen není, nebo, kde jsou jen takové, které mají výdělkářskou tendenci, a vůbec všude, kde toho třeba, aby lid náš z rukou lichvářsko-židovských byl vymaněn. Očekáváme, že naši uvědoměli rolníci podobně jako rolníci v krajinách německých budou si všimati a zařizovati Raiffeisenovky, pro sdružování rolnictva a vzájemnou podporu tak důležité. Co na nás jest, chceme každého, kdo by se o zařízení Raiffeisenovky a vedení knih chtěl poučiti, informovati, a radou i skutkem podporovati.

Očekáváme, že mimo rolníky hlavně kněží a učitelé, jichž většina z rolnictva vyšla a mezi lidem venkovským žije, též o hmotné zájmy lidu sobě svěřeného se starati, Raiffeisenovky zakládati, a kde toho třeba, i řídit budou.

* * *

Resoluce k otázce řemeslnické, o níž referoval V. Žižka, zněla následovně:

V uvážení, že práce dána jest od Boha člověku nejen k tělesné výživě jeho, ale také k tomu, aby v trpělivosti mravní síly, ku vedení života spravedlivého sobě shromáždil: vyslovuje se sjezd se stanoviska theologického, že práce spojená s trpělivostí jest člověčenstvu k spáse jeho potřebna a v uvážení:

Že práce lidská jako náboženství, jen v samostatné pevné organizaci dle řádu spravedlnosti obojího cíle dojiti může: vyslovuje se sjezd pro odbornou organizaci jednotlivých řemesel na základě křesťanském tak, aby jediné řemeslné společenstva ku hotovení řemeslných výrobků oprávněna byla, na poli řemeslné práce samostatně vládla a nad spravedlivým pořádkem práce bděla.

* * *

Resoluce k otázce: O dělnickém hnutí, o níž referoval T. J. Jiroušek, zněla následovně:

Dělnického hnutí naší doby, které vyvoláno bylo i v národě československém za účelem zlepšení hmotných i duševních poměrů dělníka, účastňují se dnes osoby, jimž dle pozorování dělnického tisku právě na hmotném zlepšení ani na duševním povznesení dělnictva mnoho nezáleží, ale jimž záleží více na povalení zásad náboženských, vlasteneckých, národních a vůbec společenských — tedy skutečně sociálních.

A proto přihlízejíc k tomu, jaké zásady zastupuje a šíří sociálně demokratický internacionální tisk, a zvláště tisk ethických anarchistů, pokrokových, neodvislých a tak zvaných národně-liberálních dělníků, jakož i přihlízejíc k tomu, co od řečníků těchto stran ve spolcích a veřejných schůzích českému lidu se mluví, prohlašuje literární sjezd družstva Vlast v sociální schůzi, konané dne 12. srpna 1896:

1. Necht' veškeren český tisk a veškeré dělnictvo české, které ještě nepozbylo náboženství ani národnosti, postaví se proti zásadám a učení sociálně demokraticky internacionálních, ethicky anarchistických, pokrokových, neodvislých a tak zvaných národně liberálních socialistů co nejrozhodněji, ucht' všude proti uvedeným stranám šíří se zásady křesťanského socialismu.

2. Proti tisku nevěreckých, vlastenectví, národnosti i pravému společenství (socialistice) nepřejících skupin a stran, budiž hleděno k tomu, šířiti katolický dělnický tisk (časopisy i brožury) do všech vrstev lidu a budiž hleděno k tomu, aby tam, kde nachází se dělnický lid, zakládány a povznášeny byly křesťansky sociální a dělnické spolky, po případě jednoty katolických tovaryšů nebo svato-Josefské jednoty katol. mužů a jinochů.

3. Nebudiž ani jednoho katolického dělníka a křesťanského sociála, který by pro sebe, pro své duševní osvězení a vzdělání i pro potřebu k obraně, alespoň jeden katolický dělnický list neodbíral, nebudiž ani jednoho katolického dělníka, který by alespoň v jednom katolickém spolku nebyl členem a mezi členy pilně nedocházel, přednášky a členské schůze nenavštěvoval, a konečně nebudiž ani jednoho katolického dělníka, který by nejen ve svém rodinném kruhu, ale i na veřejnosti a všude jako katolický muž se neosvědčoval a jiným za příklad nesloužil.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROIHER, kaplan.

(Pokračování).

Hned při začátku protestantismu v Čechách probudilo se tábořské obrazoborství, a pražská luza užívala zvláště Husova svátku k různým výtržnostem, při kterých obrazy bořili a blátem smýkali.²⁷⁾ V Kadani se r. 1584 vedrali protestanté v noci do kostela, kde rozlámali mříže a odnesli odtud sochu Pána Ježíše, které potom užívali k nejnepřítelům při svatbách a kterou pro potupu postavili v noci před svátkem Božího Těla do prostřed náměstí.²⁸⁾ V Plzni pak již r. 1569 nějaký nepřítel obrazů skydal hanebně obraz Kristův před bosáckým klášterem.²⁹⁾ A nejen nevzdělaný lid si liboval v takovém osvědčování víry, také šlechta chápala se podobných prostředků, aby dala na jevo svou nechuť k římským „pověrám“. R. 1589 zve císař do své kanceláře Adama Loubského, Kristofa Castolara a Václava Koce, protože v den Vtělení Páně v kostele sečském při kázání neváženě a nenáležitě se chovali, knězi zjevně láli a s obrazem blahoslavené Panny Marie na potupu církve katolické rouhavě a hanebně zacházeli.³⁰⁾ Ani útlocitné dámy šlechtické nedovedly se uvarovati podobných „všetečností“. Magdalena Lobkovicova, hraběnka ze Salmu, bavila sebe i své poddané rouhavým způsobem. Vyplnila totiž zámecká okna obrazy svatých, vzatými z charvateckého kostela a osvětlila je, užívajíc k tomu svícňů i světel z téhož kostela.³¹⁾

Skoro současně (r. 1585) provedla nepěknou scénu v maštovském kostele paní Voršila, choť Jana Valdemara z Lobkovic. Vešla s Evou Hazlamerovou do kostela a spatřivše mimo jiné obraz sv. Jakuba apoštola, zvolala posměšně: „Aj, ty milý Jakube! Já se domnívala, že jsi v nebi a ty jsi zatím tuto?“ Na druhém oltáři pohoršoval ji pěkný závoj, kterým jakási nábožná žena ozdobila obraz Panny Marie. „Té šílené ženy! že se tak zbláznila; kéž by raději byla závoj prodala aneb nějaké žebračce darovala. Co tu má činiti na té modle?“ Není divu, že se faráři Vavřinci v Maštově nelibilo.³²⁾

Konečně není proč se takovému jednání diviti. Již dříve hlásal protestantský kazatel v Křivsoudově, kněz Martin, že „z ďábla jest a z Lucifera, kdo vejda do kostela, klaní se obrazům a sloupům“, a měl toho takovou jistotu, že chtěl pro to třeba upálen býti.³³⁾

Pohnutá doba českého povstání také vykazuje nechutné zprávy o rouhání se obrazům a sochám. Není konečně divno, když spustlá soldateska zhanobí a zkaží obraz sv. Rodiny, jako stalo ve Strakoněch, kde postavám Panny Marie a sv. Josefa vypíchali oči. Ale budí podivení a odpor, když povážíme, že podobně jednal i Bedřich, nedbaje pohoršení, které dal zhanobením chrámu sv. Víta. Varovali ho sice již dříve někteří rozvážní šlechtici, mohl také viděti nespokojenost lidu, ale on nedbal. Choť jeho Alžběta urážela se nemálo historicky památným křížem na Karlově mostu. Rouhavě se vyslovovala, že nemůže toho lázeňského čeledína viděti! Ona, která budila v Čechách pohoršení svými hluboce vystřiženými šaty, nechce viděti sochu Krista ukřižovaného. A Bedřich byl něžný manžel. Ihned zvěděla staroměstská rada, čeho si král a královna přejí. Ale přízeň ku královským manželům již byla příliš malá, a opatrnost městské rady zase příliš velká, než aby králi vyhověli a poštváli na sebe usedlé měšťanstvo. Odpověděli chytře: „Kříž postavila všechna obec staroměstská, tedy jen ona o tom může rozhodovati. Poručí-li král sám odstranění kříže, že městská rada za pořádek neručí.“

K městským strážníkům mluvili zřetelněji: „Sáhne-li kdo na kříž, ať je to kdokoliv, aby ho hodili do vody.“ Po tak rozhodné řeči se asi Skultětovi

²⁷⁾ I. c. 72. ²⁸⁾ Borový, Medek 129. ²⁹⁾ Winter 166. ³⁰⁾ I. c. 212

³¹⁾ I. c. ibid. ³²⁾ Borový, Medek 116. ³³⁾ Winter 209.

do obrazoborství nezdálo. Ale Bedřich pokusil se znovu a vyzval novoměstskou radu, aby ona kříž odstranila. Rada na to krátce, že se nebude plésti do záležitostí a práv staroměstských. V prvé zlosti pohrozil Bedřich, že ubytuje v Praze osm tisíc řízných vojáků a pak že uvidí, poslechnou-li. Ale neubytoval. Jeho hrozba zůstala ranou do vody. Celý případ osvětlil jenom jeho fanatismus, nerozum a slabost.³⁴⁾

Co tady se nezdařilo na potupu církve, podařilo se později za saského vpádu ve Staré Boleslavi. Dva saští rytmistři a, žel Bohu, rodáci čeští — Hrbovatý, Řičan a Jan Tomer učinili vpád do Staré Boleslavi, vjeli koňmo do obou kostelů a loupili a rozbíjeli vše napořád. Rozbili oltáře, lavice, sochy i obrazy, uloupili monstrance, kalichy, ciboria, roucha posvátná a, co Boleslavské nejvíce zarmoutilo, odnesli také palladium země české — prastarou sošku Matičky Boží. A jejich plukovník, Vavřinec Hoffkirch, dal ji postavití na starou rozlámanou židli — pod šibenici na náměstí staroměstském. Rouhavé toto jednání vzbudilo takové rozhorlení, že uznal plukovník za vhodné uschovati obraz ve svém bytu. Po vypuzení Sasů z Čech vzal Hoffkirch s sebou i milostný obraz Staroboleslavský a nevrátil ho až po šesti letech za veliké výkupné.³⁵⁾

Jako sochy a obrazy, tak i roucha posvátná byla protestantům solí v očích. Při „reformaci kostela“ obyčejně také došlo na roucha. Když na př. Václav Švihovský vzal Františkánům klášter horažďovský, pobral v něm také všecka roucha, jichž potom užito k domácí potřebě.³⁶⁾ Pan Slavata prohlásil r. 1572, že na panství svém ornátů trpěti nebude.³⁷⁾ Když Ondřej ze Sternberka tak vaudalsky poškodil chrám v Nepomuku, rozkázal, že u jediného zbylého oltáře smí kněz sice sloužití mši sv., ale bez svíce a bez všelikého roucha. Ani komže nedovolil užívatí.³⁸⁾ Z toho sobě ovšem bral lid příklad zlý. Roucha kostelní stala se předmětem posměchu. Když vypuklo povstání, udefil lid v nepřítomnosti opata na klášter sedlecký a dopustil se různého násilí. Mezi jiným „zpohanilá chasa nejpěknější ornáty na krávy vstrkala a je do nich oblékala a zvoneček, jehož se k pozdvihování užívá, k ocasu přivázic, kratochvil sobě působila.“³⁹⁾ A ani ne dvě leta později zase ve Zlaté Koruně navlékli na sebe roucha posvátná a na hlavy si vsadivše opatské infule, pobíhali tak po osadě.⁴⁰⁾

Protestanté dali si nemalou práci, aby evangelium očistili ode všech přídavků lidských. Proto ten jejich boj proti ornátům, svícím, sochám a obrazům svatých, o kterých v evangeliu nic není. Ale ve své horlivosti zašli poněkud daleko a zamítali také věci, které v písmě sv. jsou. Luther omezil na př. počet svátostí, a čeští jeho stoupenci šli chutě za ním. A dělali to zcela po protestantsku, rozhodovali o tom hlavy světské. Tak v Hradci Králové městská rada starala se mimo jiné i o články víry a to zrovna o svátosti a ritu: „I vážili páni starší s panem purkmistrem v kanceláři tyto věci: „Co se památky pohřbu na Velký Pátek dotýče, na tom zůstane, aby Sacramentum do toho hrobu neseno nebylo; než pan arciděkan aby buď testament anebo svíce ne a, ceremonii vykonal, tak aby se profanatio Sacramenti nedálo. Confessí neb zpověď před přijímáním Velebné Svátosti, kdyby pan arciděkan pomocníky měl, aby držána byla; ale poněvadž k tomu sám osoba jedna stačiti nemůže, aby starobylý způsob zachován byl, t. j. sám sebe zkoumal bez zpovědi. I jsou potom ti artikulové panu arciděkanovi v známost uvedeni, které pan arciděkan přijal.“⁴¹⁾ Dovedli tedy páni starší rozhodovati nejen o časném, ale i o věčném blahu spoluměšťanů, ale pochybujeme, že by jim byli za to všichni vděční. Stejně neradi se zpovídali sedláci v Dlažkové, kteří „chtěli faráře zavázati, aby jich zpovědi, jakožto věci zbytečnou nezaneprazdňoval.“⁴²⁾ Ovšem nepochodili. Farář se obrátil k arcibiskupovi a ten soudil, že učiní Dlažkovští lépe, budou li se držeti svých statků.

³⁴⁾ Onno Klopp, Der dreissigjährige Krieg 479. ³⁵⁾ Votka, Památky staroboleslavské 337 sq. ³⁶⁾ Vlast VII. 213. ³⁷⁾ Winter, Život církevní atd. 160. ³⁸⁾ l. c. 213. ³⁹⁾ l. c. 273. ⁴⁰⁾ Z kraje hradeckého 14. ⁴¹⁾ l. c. 59. ⁴²⁾ Winter 171.

Takovým způsobem zavrhli skoro všechny svátosti, tak že jim zbyl jediný křest a večeře Páně. Ovšem že ani v těch věcech nesouhlasili s učením církevním. Protestanté zavrhli úplně transsubstanciaci a popírali, že by byl Kristus v nejsv. Svátosti přítomen i mimo okamžik přijímání. Proto jim nebylo tělo Páně ničím více, než „posvátným oplatkem“ a prokazování božské pocty nejsv. Svátosti bylo jim modlářstvím. Při tom nebdali protestanté, jak mnoho svým jednáním urážejí náboženský cit katolíků. Jejich fanaticismus přivedl je brzy od lhostejnosti k zuření proti jakékoliv úctě Sanctissima, zvláště pak proti mši sv. a proti theoforickým průvodům.

Protestanté popřeli mši sv. povahu oběti a proto o ni nestáli. Co chvíli mají obě konsistoře žalobu, že ten či onen kněz libovolně mši mění, vnecháváje církevní modlitby, ano i kánon a že je v tom podporován od osadníků protestantismu nakloněných. V takových případech se osadníci dovedli kněze zastati.⁴³⁾

Ale bylo dosti osad, kde byl farář katolík, který se držel ve všem církevních předpisů a také mši sv. náležitě sloužil. Na mnohých místech dostalo se mu maleho vděku. Lounský farář, kněz Hořický, konal bohoslužbu po kalvinsku. Když pak konsistoř toho trpěti nechtěla, doznala rozhodného odporu se strany Lounských. Konečně se podařilo konsistoři, že se Hořický podrobil a slíbil, že bude konati vše katolicky. Ale nepodrobili se Lounští a Hořickému nezbylo než státi se vesnickým farářem.⁴⁴⁾ Konsistoř posílala jiné kněze, ale Lounští jich nepřijali, poněvadž se nechtěli řídití řádem protestantským. Lounští ostatně byli v konsistoři zapsáni špatně. Již r. 1572 dostali důtku, že pro obřady ritu katolického vypudili kněze Jiřího, a hned roku následujícího žaluje nový děkan Havel Turnovský, že jsou Lutheráni, a purkmistr že veřejně říká, že „o mšení nestojí.“⁴⁵⁾

Rakovničtí konšelé zase mají strach, že by jejich protestantský kněz, Šimon Cerasyn mohl býti jinam přeložen a „že by snad přišel katolický bludař, jenž by znova zarazil ceremonie nám i obci naší obvyklé (?) a v zapomenutí přišlé.“⁴⁶⁾ Aby si Cerasyna udrželi, poslali nejezdou věrtel piva starého, ale konsistoř dolejší dárky vzala a Šimona na konec přeložila přece. R. 1591 přišel do Berouna.⁴⁷⁾

Protestanté Lounští a Rakovničtí tedy o mši sv. nestáli nikterak. A na mnohých místech bylo ještě hůře. Nymburští na př. když jim byl přeložen kněz lutheránský, dali novému děkanovi místo kalicha na oltář konev.⁴⁸⁾ Téhož roku 1589 nedali Berounští knězi kalicha vůbec a vyřízli mu z missálu kánon. Když bylo pozdvihování, utíkali z kostela, a primas se posmíval neslušně: „Mezkové jdou a soumaři.“⁴⁹⁾

Misty došlo k různému rouhání se. V Chomutově bujni synkové městští posmívali se v domech šenkovních, některý z nich nápodobuje kněze mši sv. sloužícího, jiný zase vyleze na stůl a káže. A otcové jejich nechtějí o kostele ani slyšeti, dokud nebude protestantský.⁵⁰⁾

Co dělali chomutovští mladíci popíjejíce v domech šenkovních, to dovedla i urozená paní Voršila Schenková ze Schenkensteina, provdaná Lobkovicová. A její skutek byl ošklivější, protože se stal v kostele. Vešla kdysi se šlechtičnou Evou Hazlauerovou do kostela v Michelsdorfu, oblékla rochetu a stolu a s obřadní knihou v ruce postavila se před oltář a posmívala se katolickým zpěvům, zpívajíc: hé, hé, hé, hé, načež spolu s Evou obešla oltář, poskakujíc a tančíc, při čemž obě zpívaly čum, čum, čumprle, čum. Spatřivši ciborium, otázala se paní, co prý jest v té nádobě zavřeno? I odpověděli, že se tam nalézá nejsv. Svátost; načež paní zvolala: Aj, jak malomocného Boha mají ti papeženci, že se jim uzavíratí nechává.“⁵¹⁾ Právem nazývá Winter tento výjev nechutným.⁵²⁾ (Dokonč.)

⁴³⁾ l. c. 205. ⁴⁴⁾ Borový, Medek 93. ⁴⁵⁾ Winter 166. ⁴⁶⁾ l. c. 205. ⁴⁷⁾ l. c. 347. ⁴⁸⁾ Borový, Medek 84. ⁴⁹⁾ Winter 204. ⁵⁰⁾ l. c. 161. ⁵¹⁾ Borový, Medek 115. ⁵²⁾ Život církevní 212.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

„Není možná, není možná,“ divila se paní účetní štíplavě. „Já tomu, zlatá paní správcová, ani věřit nechtěla, když jsem slyšela, že se bude ženit. To je vám divný pán. Do zábav nechodil a když šel, někde se postavil a stál. Tady v okolí je děvčat dost a každý by mu byl dceru dal. Ale tu najednou slyšíme, že si přivede paničku. Žádný tomu nechtěl ani věřit. Ale tak je to, přišla jeho chvíle. Já vás měla za jeho starou lásku, a kdybyste mi to sama neříkala, ani bych nevěřila. Inu, máte štěstí. Je to pán moc hodný, domácí, šetrný a vrchnost ho má ráda. Přeložila ho sem k zámku, aby jim byl pořád u rukou. Víte, on může být jednou šťastným. Jen pozor na řiditelovy. Ti závidí člověku, kdyby se na něho někdo lépe usmál. A fořtovi jsou také svoji. Před těmi ani muk. Je to velké přátelstvo s hořejšími, táhnou za jeden provaz.“

Slávinku už hlava bolela. Dovéděla se toho netoužíc tolik, že si mohla na dlouhá léta vybrat, co by chtěla. Byla také přesvědčena, že jí paní účetní i hodný Emoušek prohlédly každý steh a každý pohyb. No, pomoz Pán Bůh, myslila si, při její ja ykové hbitosti, co na mne spatřila, všechno se dozví celý svět. Bála se také, aby snad nevěřovala jí nových tajností a proto vstala, omlouvajíc se, že mají ještě dvě návštěvy.

„To je škoda, že si nemůžeme poseděti déle. S vámi bych chtěla být pohromadě stále, už jsem dávno tak příjemné paničky nepoznala. Dnes vám věřím, máte mnoho práce, ale po druhé vás tak zhora nepustím. Uvařím trochu kafička, vy si můžete vzít punčochu nebo jiné pletení a pak bude vesele. Tak nezapomeňte.“

Obejmula zase Slávinku, přitiskla ji k sobě a vlepila dvě mlaskavé, dlouhé hubičky na tvář.

„Tak, dušinko, s Pánem Bohem. Vyzdvihněte si šatečky. Venku je prach a bylo by jich škoda. A pozor na jazyk u fořtových. Vy jste hovorná a člověk se ani nenaděje a už ho chytanou. Pane správce, ať jste hodný na svou mladou paní, máte zlato, učiněné zlato“

Vyšli za správcovými až na chodbu.

„Hezká panička,“ řekl účetní, vraceje se zamnuv si ruce.

„Ty hned na každém vidíš krásu,“ odsekla mu paní. „Je mladá a to je celá její krása. To naše Emilka by dovedla jinou paní udělat. Je to seelská holka. Na vesnici se vylíhla a na vesnici vyrostla. Dá to správci ještě času, než ji ocepuje.“

„Seděla jako holub na báni,“ pitvořila se Emilka. „Než promluvila slovo, vrtěla hlavou, jakoby si teprve vzpomínala. A na správce koukala zamilovaně, až mně samotné bylo hanba.“

„Máš pravdu, nechtěla jsem sama nic říkat a čekala jsem, pozorovala-lis to také. No, žádné přátelství s ní nebudeme začínat. Darmo by se člověk zahazoval. Ale jak se na ni podívám, mám zlost. Takového dobráka ulovila! Pořádná holka to štěstí nemá.“

Vzdychla si a šla s Emouškem do pokoje. Pan účetní cupal do kanceláře. —

Správcovi už vycházeli ze vsi. Mlčeli, bojíc se, aby je někdo za zdi neposlouchal. Až když se octli mezi poli, uvolnil správce krok.

„No tak, jak se ti zdají účetní?“

„Víš, že nepronáším úsudku po jednom setkání. A protože asi nikdy více k nim nepůjdu, nebudu ti moci říci nikdy, co o nich soudím. Jen to je mně k smíchu, jak mě nazvala hovornou. A já za tu celou dobu promluvila snad deset slov. Ta má dar výmluvnosti! A neudýchá se! A což hubičky! Ještě teď mě tváře páli.“

Rozesmála se srdečně a radostně, cítíc veliké ulevení, že už má polovinu starostí odbyto. Vyňala šátek a utírala si místa, kde ji paní účetní tak horoucně líbala a stále se při tom usmívala svým světlým, upřímným úsměvem.

„Vidíš, ti tě chválili,“ s uspokojením prohodil správce, rozepínaje kabát, v němž mu bylo horko. Obloha byla sice zatažena světlými oblaky a slunce nepronikalo svými paprsky, ale bylo opravdu vedro. „Líbila jsi se jim,“ dodával nadšeně. „A víš-li pak, že jsi dnes opravdu sličná. Mně samému se líbíš.“

„Děkuji, pane správce, za poklonu,“ ukláněla se Slávinka čtveračivě. „Vaše chvála přivádí mne v obdiv.“

„Už jsi zase zlá,“ hněval se. „Povídám ti něco upřímně, a ty to hned ve smích obrátíš. Což tě nemohu pochváliti, zasluluješ-li toho?“

„Jen žádný hněv, staroušku,“ poroučela, pokukujíc po něm a stíhajíc jeho pohledy zářivou láskou. „To bychom nebyli brzy dobrými přáteli, kdyby se můj pan manžel pro každou maličkost hněval. Všechno je mi od něho milé jenom ne lichocení. Slyším dost podobných věcí od jiných a protože to malo kdy je upřímné, vzbuzují ve mně poklony odpor. A já bych nerada, aby něco od mého Tonička bylo mi odporné.“

Správce už se usmíval a hledal její ruku.

„Jsi ty chytrá,“ smál se. „Člověku hned vše obrátíš, že ne ty, ale on se vinným musí cítiti. Jen teď buď opatrná. Paní Patáková je „nóbl“ paní.“

„Co myslíš, mám dělati také „nóbl?“ ptala se na oko vážně a vypjavši se, učinila několik kroků s takovou přepjatou noblessou, že se zastavil a rozesmál, až se zakuckal. Ona už se také nemohla přemoci a smála se s ním svým zvonivým smíchem, jenž jej vždy vzdor bránění strhoval k bezstarostné veselosti.

Chvíli se smáli a pak šli dále. Vešli mezi smrkové ploty a tu již se přemohli. Žertovali sice, ale jen po tichu a střídě. Bylo odtud viděti již myslivnu a dalo se očekávati, že paní lesní asi už vyhlíží, jdou-li.

„Škoda, že tu nezůstáváme my,“ řekla Slávinka opravdově. „Byl by zde krásný život. Pěkně ticho a pokojno. Poslouchala bych ptáky, bloudila lesem a nedbala bych, dívá-li se kdo, pozoruje-li mé šaty, mou chůzi, mé chování. Tam u nás jsme jako v zajetí. Stále někdo číhá, špehuje, posuzuje, každá děvečka je vyzvědačem a každý čeledín posuzovatelem.“

„Také zvykneš. Teď je ti to nové, nepříjemné, ale za čas ti bude, jako bys byla o samotě. Já také si myslil, že tam nevydržím, ale vydržel jsem. Z počátku jsem byl samé pozvání. Brzy u řiditelů, brzy u účetních byla hostina a já nesměl scházet. Jednou, dvakrát jsem šel, ale potom jsem se vyhýbal. Zlobili se, dělali poznámky, zahrnuli pomluvami, až je to omrzelo. Nesmíš ztratit nyní duchapřítomnosti a lhobestejnosti. Ať si mluví o tobě cokoliv, nech je. Unaví se sami.“

„Já si to taky tak představuji ale přece se bojím,“ řekla smutně. „Jsem někdy prudká, lítostivá, a tu snad vyvedu, co ti nebude milé. Ustoupím těm dámám ráda s cesty, ale kdyby mě snad zjevně urážely, pak se taky nedám.“

„Nu, ony tě urážet nebudou,“ chlácholil ji správce. „Řekneš všechno mně a já to už spravím.“

Docházeli k myslivně, po švýcarském způsobu vystavěné. Cesty se tu rozbíhaly na všechny strany do lesa a na nich nalézaly se kamenná sedadla a stolky. Byl to rozkošný kout, a zvláště v letě bylo tu velmi příjemné.

Malou brankou vešli na dvorek, kde jim vstříc vyběhl žlutý, honící pes. zaštěkal, očmuchsá a pozoruje je podezřívavě, doprovodil až ke prahu. V síni vyšla jim v ústrety služka.

„Je paní lesní doma?“ ptal se správce.

„Páni jsou doma, jsou nahoře v saloně“

„Půjdeme tedy nahoru,“ vyzýval Fejtl ženu. Nemluvili ničeho, ale podívali se na sebe významně. Po chodbách byly rozestaveny skupiny květin, na schodech byl koberec a stěny ozdobeny byly různými parohy. Vše se lesklo a svítilo jako v zámku. Nahoře byla chodba zasklena a stál tu věšák

na svrchní šaty a klobouky. Správce odložil klobouk, pauí jeho slunečník a už klepali.

„Volno,“ ozval se vysoký, zpívavý hlas paní lesní.

Vešli do salonu. Jen co je pravda, zařizen byl velmi vkusně. U okna stálo otevřené piano, ještě zánovní, a na něm halda různých not. Pauí lesní v moderních domácích šatech, jakoby ji vyňal z modního časopisu, hoptovala naproti a lesní, podoben kavalíru chystajícimu se na vyjíždku, podával správci ruku, ukláněje se při tom Slávince.

„Buďte nám vítáni,“ zpívala paní lesní. „Přinesli jste velikou oběť, když jdete až k nám. Prosím, posaďte se a odpuště, že není všechno v pořádku. Jak je hospodářství, nedá se vše uspořádati tak, jak by mělo býti.“

„Ráčíte míti krásný byt“ chválila Slávinka upřímně, dívajíc se do pokojů, jichž dveře byly otevřeny. Podlahy byly vyleštěny, pokryty koberci a vsudy bylo plno ozdobných drobností, květinových stolků, záslon a přepychu.

„Jen trochu,“ usmívala se paní lesní samolíbě. „Prosím vás, zde to ani jinak nejde. Proč bychom na takové samotě vyhazovali peněz. Málo kdo k nám přijde a se služkami je potíží. Zručné nedostanete a takové venkovské děvče je zvyklé uklízetí krávy, ale ne pokoje. Je to opravdu na venkové kříž. Ja jsem vždycky všecka nemocna než si služby trochu navedu. Na začátku roku třeba měsíc nemohu se piana ani dotknouti. Jakou vy máte služku?“

„Já nemám služky,“ přiznávala se Slávinka a cítila, jak se do tváře jí hrne krev. Cítila bodnutí velmi roztomile pronesené. Paní lesní asi dobře už věděla, že nemá služky, ale teď se ptala, aby ji mohla pokořit a urazit.

„Vy nemáte služky?“ ptala se s mistrným udivením. „A kdo, prosím vás, vám všecko dělá?“

„Něco posluhovačka a něco já sama,“ řekla Slávinka už pokorně. Umínila si, že nebude nikterak zakrývat pravý stav věci. „Posluhovačka mi nanosí do stoudivy vody, uhlí a dříví, přinese mi dvakrát denně mléko a ostatní si odbydu já.“

„A kdo vám myje podlahu, pere,“ ptala se dále paní lesní, tváříc se ohrožená a jakoby nemohla pochopit, že by to vše pravda byla.

„To si dělám sama,“ odpověděla Slávinka s úsměvem. „Můj muž mi sice chtěl zjednat také děvečku, ale já nechtěla. Vždyť bych sama neměla co dělat. A ostatně je to zdravé pracovat. Člověk zapomene na jiné starosti.“

„Ne, to byste přece neměla dělat,“ vrtěla paní lesní hlavou a zatřásla se, jakoby jí tělem mráz projel. „Víte, když si vzpomenu, že bych měla kleknout na zem a drhnouti, jdou na mne mráčky.“

„Není to tak zlé,“ zasmála se Slávinka, dívajíc se na krčící se a pitvořící paničku. „Jde tu jen o jednu. Já ovšem byla tomu zvyklá hned z domova a proto mi taková práce nepřipadá těžkou. „Zbude mi i potom času dost, abych si mohla zahrátí a něco přečísti.“

„Také hraje?“ podivila se paní lesní.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. V poslední době událo se několik případů světepého útoku na Čechy v uzavřeném území. Dlužno ovšem podobných případů plemenné zášti litovati, ale diviti se jim nelze. Liberalismus a radikalismus, který v posledních letech tolik se rozmohl, a který není než pohanské zneužívání práv druhých, musel nutně je zploditi

Mezi Němci panuje už dávno, i není divu, že je tak divoký. My Čechové jsme sice vůči Němcům snášenlivější. za to obracíme ve své známé historické moudrosti svobodomyšlnou svou zášť proti vlastním bratřím. Český radikalismus činí podivuhodné pokroky, jen že místo proti Němcům a vládě obrací se hlavně proti kleru a katolickému du-

chovenstvu. Máme už asi osm radikálních listů, které hlavně za tím účelem vycházejí. To nás ovšem nejspíše spasí. Naše svobodomyšlné kruhy, bojíce se o popularitu, kterou radikálové jim vyrvati hrozí, následují jich příkladu, jak v Poděbradech byli jsme právě svědky. Nuže, národ bude jistě zachráněn. Nic nemůže jeho sílu a blahobytnost hmotný, o němž nyní tolik se píše zachrániti, zvýšiti, jako to, bude-li některý biskup nebo kněz nebo katolík hodně ztupen, bude-li pohaněn Řím a lid nábožensky rozeštván. Nebo několik ztracených existencí najde při tom chleba, a jiní pomohou si do křesla poslanceckého. To je zajisté dostatečný důvod. Mimo to budeme mítí pomník Husův, a pak už nám nic nebude scházeti ani k české samostatnosti ani k národní individualitě. V Poděbradech už mu pálili téměř kadidlo. Čeští kněží mají tu příklad, jak snadno mohou se státi národními mučedníky a světci. Trochu neposlušnosti k Římu k tomu stačí. Nuže, katoličtí kněží, chcete-li býti ve svobodomyšlném národním kalendáři a mítí pomník, následujte Husa, jinak se vám ho nedostane, kdybyste třeba za živa přišli do nebe. — Volby se blíží. Nejhlukněji připravují se socialisté. Možná že jim sklapne, nebo nejsou u liberálů v lásce. Leda že by jim dopomohl osvědčený jich radikalismus proti církvi, nebo ten u našich svobodomyšlných vlastenců vyváží i internacionalismus socialně demokratický. Moravská katolická strana vystoupí samostatně. A což česká? Má nejvyšší čas. Bylo by chybou, kdyby tak neučinila. Doufáme jistě, že se vzmuže a rázně a rozhodně vystoupí. Jde o zájmy viry a zájmy národní, kterým páni svobodomyšlníci rozumí jen ve světle sobectví. Nechtě už je jednou opět vztyčen prapor bezúhonného vlastenectví, prostého sobectví a stranických vášní. Ať za to my katolíci trpíme sebe více hany, kde volá povinnost a zájem národní, třeba vše na sebe vzíti. Tak jednali katolíci v dobách reformace. Ještě dnes za to trpí, ale přece zachránili národ a národní čest. To stačí. Dnes, kdy národ a jeho nejvyšší statky jsou v nebezpečí, ustoupiti musí rovněž všechny ohledy a musí býti bezohledně konána povinnost náboženská a národní. Ostatně nelze se neobávatí neúspěchu,

nebo lid na mnoze už prohlédl ty své přátele, kteří při všem chvastání o vlastenectví slouží zájmům cizího národa, židům — a ovšem sobě. Poznává své pravé, nezištné přátele.

Orgije fanatismu protikatolického. Slavnosti, které pořádaný v Poděbradech u příležitosti odhalení sochy krále Jiříka Poděbradského ve dnech 15. a 16. t. m., měly ráz zřejmě protináboženský. Již doba, kdy pořádaný, o tom svědčí. Na zasvěcený svátek Nanebevzetí Panny Marie položeny na dobu služeb Božích, které tak staly se téměř nemožnými, na druhý den v neděli měl býti pořádan opét dopoledne tábor lidu, jež prý zmařili jedině socialisté, internacionální duchovní synové liberalních našich vlastenců. K této charakteristické události lze ještě jako další význačný moment přidati, že na tomto táboru měli mezi jinými řečníci dr. Strauský (!) a východními koberci známý vlastenec Rašín. Co by tomu byl asi Jiřík řekl! Řeči pak samé, hlavně řeč dr. Herolda, plna byla tak hrozného fanatismu proti katolické víře vůbec a proti Římu zvláště, že málo kdy lze něco podobného slyšeti. V krajině nábožensky smíšené okolnost tato je dvojnásobně významná a hrozná, vrlhající pochodeň náboženských vášní přímo do lidu. Mladický dr. Rašín tupil otevřeně, přečítaje pozdravný telegram města Tábora, otce tohoto města, že posílají telegram a zároveň podepsali prohlášení ku katolickému sjezdu v Táboře. O ostatních zjevech, neméně fanatických, ani nemluvíme. Nuže, promluvíme si o tom několik slov. Co se týče dr. Rašína, nedivíme se jeho dějepisné nevědomosti, ueměll pán ten asi nikdy příležitosti, konati dějepisná studia. Jinak by věděl, že i katolíci ctí Jiříka Poděbradského. Byl by se na př. v Palackém (IV. str. 500. a j) dočetl, jak též věhlasný historik český, ať protestant, pravdivě napsal, že po vyhlášení klatby na krále „neméně netoliko mnozí páni, rytíři a města, nýbrž i kněží katoličtí sami neuposlechlí hlasu duchovních představených.“ (Nyní Palacký je vypočítává) a dí: „Ba co nejpodivnějšího jest, že kromě několika žebravých, klášterové všichni jak v Čechách tak i na Moravě nepřestávali jeviti oddanosti své ku pánu světskému (králi totiž), nic nedbajíce

na nevoli, s kterouž zejména u legata Rudolfa proto se potkávali: mezi nepřátely krále Jiřího r. 1467 neví se ani o jediném opatu aneb proboštu řádném z těchto zemí, kromě biskupa Jošta, jenž byl spolu proboštem Pražským a mistrem Strakonickým.“ Dále (Pal. IV. p. 494.) „Král měl v obyvatelstvu všech předních měst katolických koruny své stránku sobě věrně oddanou.“ A děkan Hilarius sám narákal (IV. str. 499.), že král držel se prý nejvíce pomocí pánů katolických.“ Jiří měl přátely, kteří se ho zastávali i mezi kardinály. (Pal. IV. str. 598.) A jak katolici oplakávali krále Jiřího, může se učený (!) ten pan doktor dočísti u Palackého IV. str. 602. Odboj proti Jiříku doma neměl nic náboženského do sebe, a jestliže pak někteří pánové, jako hlavně Zdeněk ze Sternberka vzali na sebe též plášť náboženský, byl to právě jen plášť. Byla to prostě nová organisace pověstných stavů českých, ovšem ne jediné katolických, kteří žárlili na velikou moc krále, který byl z kruhů jejich. O tom slovatný pan doktor může se dočísti u Palackého (IV. str. 431. a následující), kde vznik panské jednoty široce je vypsán. Jestliže tedy i tehdejší kněží, biskupové, opatové, páni města, a lid mohli srovnati se svou vírou úctu a věrnost papežem sesazeného krále, tím spíše my, pohlížejíce na dobu okem vášni nezaslepenou. Zdá se to ovšem podivný zjev, ale není se mu co diviti. Pánové sdíleli mínění Jiříkovo, o němž di též dějepisec (IV. str. 488.): „Nevinil (totiž král Jiří) papeže ze křivd, které se mu dály, ale zlé lidi, své neúřadníky, kteří nepřestávali osočovati jej u Otce svatého.“ A tito neúřadníci byli političtí nepřátelé Jiříkovi, panská jednota, a hlavně nevěrný a nevděčný císař. Jak si vedli, o tom Palacký, o němž se di, že vše vynaložil, aby Jiříka zvelebil, často vypravuje. Nebýti katolíků, byl by Jiří přes všechny své skvělé vlastnosti úlohu svou rychle neslavně dohrál. Je to zcela jasné a přirozené. Jak řečeno, ignoranci dr. Rašina se nedivíme, ale divíme se úžasné jeho smělosti. Divíme se, že svému fanatismu dal výraz před pomníkem královým, jež líčil dr. Herold před ním jako bojovníka za svobodu svědomí, a jehož mírnost a spravedlnost ku kato-

likům Palacký tolik chválí — ať právem či neprávem. Patrně byl fanatismem, sršícím z předešlých řečí, tolik rozpalen, že rovněž se chtěl vyznamenati mezi těmi, kteří sice hlásali, že velebi tu vlastenectví velikého českého krále, a oslavují národního ducha, ve skutečnosti však, zcela podobni farizejské jednotě panské, dali si dostaveníčko na ničení náhoženství a učinili z oslavy velikého českého krále Jiříka, jež všichni ctí, protikatolickou demonstraci nejnižšího způsobu. Že tomu tak, že slavnost Jiříkova stržena tu advokatem, který bral z českého lidu vysoké úroky a je členem prý patnácti bank, zajisté ne všech českých ani demokratických, do bláta náboženské demonstrace, ukážeme ihned, pouze dříve několik slov o kompaktatech a jich významu, o papeži a jeho chování se k Jiříku. Je známo, jak slavný byl český národ, dokud byl věren Římu. Dr. Herold pravil sice, že německví za Přemyslovců se zmohlo, a že za Karla IV. dostoupilo vrchole, tak že jen revolucí bylo lze zem českou očistiti, ale tu prostě nemluvil pravdu a věc si dle potřeby nastrojil, aby odůvodnil oprávněnost a nutnost husitství. Povolání Němců do Čech nemělo nic náboženského do sebe; ale mělo pomáhati jen průmyslu a blahobytu země. Jsou podmínkou osvěty, bez níž by dle Palackého český národ byl zahynul jako jiní kmenové slovanští. Že se tak dalo v míře upřilíšené je bohužel pravda, ale je pravda též, že právě za Karla český živel všady vítězil. Právě husitství je důkazem, jak silné bylo už české sebevědomí, tak silné, že nemohlo už vyčkati přirozeného úpadku německví, ale revolucí mu chtělo rázem učiniti konec. Osudné bylo, že s hnutím tím šlo ruku v ruce husitské kacířství. To bylo neštěstí národa. Odtržen od Říma, národ český klesal, až padl. Padl u Lipan vlastní rukou, na Bílé Hoře právě těmi pány, kteří husitským vlastenectvím se chtěli vyznamenati, jichž synové však dali se naverbovati německým Anhaltem Bedřichem, Thurnem a j. A zůstal zničen, až opět katoličtí kněží jej zvedli ze spánku. Jednou zasvitlo mu slunko naděje v lepší budoucnost. Bylo to právě za Jiříka. Kompaktáty, ve kterých povoleno hlavně kalich učiněn smír s Římem.

Kompaktata nemohla ovšem věčně trvati, ale byla papežem povolena jen dočasně na usmíření lidu a jako přechod k návratu českého národa do církve katolické. A v tom záleží hlavně osudná chyba krále Jiřího, že ačkoliv se přiznával k hlavenství papežovu (viz na př. Pal IV. p. 501 a j. často) pro tento návrat pracovatí nechtěl, ale považoval a vyhlášoval kompaktata, pro národ veskrz bezcenná a nicotná, za národní čest, Bůh ví za jaké privilegium po otcích, za podmínku národní existence a p. A přec byl by odstraňováním kompaktat pracoval pro sjednocení rozděleného národa, pro mohutnost, jež v jednotě záleží, přec byl by měl na své straně papeže a jako největší bohatýr evropský té doby byl by nám snad zanechal nejskvělejší stránku našich dějin českých, ba lidských dějin vůbec — vítězným pochodem proti Turkům, který by se byl za pomoci sv. Otce jistě uskutečnil. A byly by opět povstaly slavné Čechy s dynastií Jířikovou, čisté českou. Toho Jiřík v naivní věru pruderii o kompaktátech nepochopil. Proto neměl ani odvahy dáti korunovati syna svého za krále, a proto následovaly z církevní desorganisace utrakvistů ty které sekty náboženské, v nichž německý protestantismus našel tak úrodné pole, proto vrhli se potomci husitů v objetí německých přivandrovalců, a národ klesl na Bílé Hoře. A pusté kraje, válkami odlidněné, zaplavili Němci, tak že dnes za své právo domovské musí bojovati potomci doby Karlovy. Kdo bez vášně čte Palackého dějiny, musí to vycítiti, ač Palacký všemožně se snaží ospravedlniti reformaci důvodem že bojovala za existenci národa. Bojovala — ale s Němci proti Čechům, aspoň v době protestantské se tak dělo. A co otec — o jak sliboval vše dobré, podrobili se národ — ne k něčemu zlému, ale ku svému vlastnímu dobru. Citujeme dle Palackého, který uvádí mnohá místa, jen toto jedno, a ještě krátce (IV. p. 388.): „Povězte králi svému, že ho milujeme, a že pro dobré i užitečné jeho i království českého hotoví jsme učiniti všechno, což jest s naší ctí a stolicí této .. ač přivede lid k jednotě víry, bude skrze to zveleben on i království jeho . . . A bude lépe, učiníte-li to sami ze sebe nežli z přinucení, aniž máte za to sty-

děti se: jako Španělové nemají hanby, že z rozkazu této stolice opustili blud ariánský, tak i vám nebude nežli čest a chvála z poslušnosti vašeho.“ A podobně a ještě krásněji na jiných místech (na př. IV. str. 384.). Že to nebyla planá slova, toho důkazem je přízeň papežů českému národu dříve, na př. za Karla projevovaná, jež přivedla ho na první stupeň mezi národy. Sám Palacký nemohl zatajiti osudnosti neposlušnosti Jířikovy, nebo napsal slova která v sobě ještě více skrývají, než praví (IV. p. 389.) „Nestranný však a chladný soudce nesezná bohdá více svévole v rozkazích Pia nežli v neposlušnosti krále Jiřího; staliť se oni tuším oba obětí postavení a přesvědčení svého.“ Chyba papežova je omluvitelná, nebo nehoroval pro fantom, ale pro velkou myšlénku jednoty církve z rozkazu Božího a spásu českého lidu, utrakvisté pro — je to skoro neuvěřitelné — kompaktáty; pro kalich dávali národní existenci v šanc Nemajíce místa, abychom to šíře rozváděli, vracíme se nyní k řeči Heroldové. Byla to jednostranná, tendenční, ba namnoze i lživá snůška všeho toho, čeho se dá užiti proti katolické církvi, snůška bez ladu a skladu. Jen fanatism hrozně ze všeho sršel. Kdo očekával nějakou čestnou oslavu Jířikovu, i jen poněkud hlubší ocenění jeho významu — mimo boj s papežem — snad právnické a historické rozvedení toho, co naznačil Palacký (IV. p. 390.), totiž že v Jířiku zosobňovala se „idea vymanění vlády světské v Evropě z moci hierarchické“ nebo nakreslení české otázky na silné době Jířikové a p., byl sklámán; nic než bombastické útoky proti náboženství katol. a papežství. Středověk je mu „ztupělý“ (o ztupělosti svědčí patrně i to umění české, i ty kostely, proto je liberálové nyní ničí), český stát nemohl se udržeti v čistotě, protože záhy přijal křesťanství římsko-katolické. Palacký proto velebí český národ, hlavně sv. Václava, že tím zachránil lid před zahynutím a s ním všickni historikové, ale fráši tuto, mohli bychom říci rovněž „ztupělou“, naši slavjanofilé zpopularisovali. Dále pravil, že vliv tohoto náboženství byl od počátku této naší vlasti osudným, ovšem ale byla oprávněna husitská revoluce. Ta patrně nebyla osudnou, nebo

když — jsou to slova řečníkova — z dálné hranice kostnické jiskra prokleté zrady k nebi vzlétla celý národ strnul nad zradou římsko-nevěreckou a bojoval za volnost víry, svobodu svědomí — ti husité, ti jí rozuměli té svobodě svědomí, co? pozu. — a za čistotu svého národního života — když jejich synové zavolali Němce Bedřicha falckého do Čech a Skultétem dali drancovati sv. Vitský chrám, pozn., pan řečník mluvil o husitismu, nebo husitism přivedl pryč kališňsky na myšlénku, aby zvolili si krále ze svého stědu. Znameníť myšlénka. Patrně katolíci Jiřika nevolili. Řečník zasluhuje, aby mu byl dán ještě druhý doktorát z historie. Toť se rozumí, že Jiřík byl liberál a demokrat. Palacký sice vypravuje, jak Zdeněk ze Sternberka, znepráteleliv se s Jiřím, se na něho vztekal, „že ten zlořečený kacíř posloužil dobru obecnému a zachoval všechny stavy při právech a svobodách jejich“ (Pal. IV. p. 564), dále „že sekta Tábořská — prosím tábořská! pozn. — byla od pana Jiřího z Poděbrad násilím potlačena, že rovněž přísně vystupoval proti sektě českých bratří, — prosím, českých bratří, té dle moderních liberalů nejideálnější a nejkrásnější společnosti náboženské. — (Pal. IV. p. 521. a n.), vypisuje jednání s papežským legatem Fantinem (p. 397. a j) tak, že ukvapenost Jiřikova do očí bije, ale co na tom, vždyť z těch tisíců sotva který četl Palackého. Papež Pavel II. stal se pryč Jiřikovým nepřitelem jediné proto, že mu český král zapomněl k volbě gratulovati (smích v obecenstvu). Palacký sice o tom vypravuje, že byl tím Pavel uražen (IV. p. 437.), jenže pan doktor to překroutil a drze si zalhal. Papež mluvil k důvěrníku zcela jinak, jak laskavě a krásně, stojí hned na další stránce Palackého, totiž 438. Krásná to oslava Jiřikova, co? Pak

člověk si nemá to naše vlastenectví a tu svobodomyšlnost zhnusiti! — Přestáváme na těchto ukázkách. Proslavený vůdce národa patrně prošel trochu Palackého, čili nespokojil se s nějakou brožurou a vytáhl si z ní ne to, co by podalo skvělý obraz Jiřikův, ale co by se dalo dle moderní šablony liberální využítkovati, hlavně proti Římu využítkovati. Sláva mu! je za to hoden i slávy i cti. Bojům papežství a Jiřika pan doktor vůbec nerozumí a nikdy neporozumí, poněvadž neví nebo nechce věděti co je to pozitivní víra, kterou papežové hájiti musí protože holduje ne svobodě svědomí, ku které i katolíci se přiznávají, ale náboženskému nihilismu a anarchii. Jeho emfatický výkřik, jež Jiřík učinil nad svědomím svým, nerozhoduje nikdo jiný než já, tomu svědčí, že u Jiřika má zcela jiný smysl, než jaký mu pan doktor přikládati se zdá; co na tom. Než dosti, sice ještě někam zaběhneme. Jisto je, že dojem který člověk nabude o těchto věcech z Palackého, proti Římu vždy ochotně vystupujícím a dobn husitskou jednostranně pojímajícím, je zcela jiný, byť dnes jednání římské kurie sotva kdo schválil — že se takové věci díti mohou, jaké v Poděbradech bylo slyšeti, je ukaz hrozný, věstící zlé bouře. Český národ oddechl si poněkud, a páni svobodomyšlníci v mnohém smyslu ne nepodobní panovačským a mravně mělkým stavům českým z doby reformace, připravují mu nějaké Lipany nebo nějakou Bilou Horu. Na štěstí jsme dosti připraveni Na každý způsob budeme náboženství, v moderní socialní rozbouřené době statek neméně významný jako v oněch krvavých dobách českých, poněvadž by všechny boje vzaly nábožensko-socialní ráz, jako druhdy měl ráz nábožensko-politický nebo stavovský, hájiti statkem a životem, a bohdá, že národ před novou pohromou uchráníme.

Obsah „Obrany“ :

Literární sjezd družstva „Vlast“. Fr. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Kroiher, kaplan. (Pokračování.) — Drobná vojna. (Obrazek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování.) — Casové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské tiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nejslavnější doba česká!?

Některé české listy podrobily řeči při poděbradské slavnosti pronesené tak zdrcující kritice, že bychom nosili dříví do lesa, kdybychom ještě pokračovali v polemice proti nim. Té cti jistě nezasluhují projevy, které od pravdy jsou tak daleko jako země od nebe, jinž je zcela lhostejnou věcí, potupiti nepřitele jakoukoli lží a pomluvou. Dokud byly naděje na vysoké křeslo, bylo ovšem některým pánům třeba počínati si vůči vládě s rezervou i v době nejužší opozice, ale v Poděbradech jednalo se jen o klerikaly — někteří bláhovci se domnívali, že se jednalo o oslavu Jiříkovu — tu nebylo lze ničeho ztratiti, ale mnoho získati, tu naskytla se, dle domněni pánův jednou pro vždy, vhodná příležitost zacpatí ústa těm, kterým jich prý nestatečná opozice byla v podezření.

Doktor Herold, hlavní řečník, užil s emfází slov Jiříkových: „nad svědomím mým nerozhoduje nikdo jiný, než já sám“ t. j. mohu dělati, co chci. Uznává dr. Herold tato slova za pravdivá i před trestním soudem? Proč se tedy při Weineltovi tolik namáhal? Mohl prostě říci k pánům porotcům: „Pánové, jak byste se mohli opovážiti souditi obžalovaného a snad odsouditi? Jaké právo máte nad jeho svědomím?“ Jak parno, anarchistické učení, které v ústech právníka podivuhodně se vyjímá. Řeknete, že dr. Herold oněmi slovy mínil jen pole náboženské a snad mravní, pokud nezabíhá do paragrafů trestního zákona? Pak však musíte odstraniti logiku a zdravý rozum, nebo ty jsou důsledné, jak na socialistech a anarchistech máme makavé příklady. Rozkošný to, zajisté, pojem práva a ještě rozkošnější pojem historie, upírati hlavě církve katolické právo nad katolíky, a všecky její kroky, aby k poslušnosti přivedla část neposlušného národa, který byl poslušnost přísahal, odsuzovati jako nepřátelství; rozkošná to theologie, žádati na papeži povolení dogmatického bludu, viniti ho z fanatismu, že řekl své „non possumus“, nemůžeme.

Je známo, že papež tázal se vyslance Zdenka Kostky, jak Češi přijímání pod obojí způsobou rozumí, a Zdeněk vyznal, že veliká většina považují kalich za potřebnost ku spasení. (Pal. IV. str. 381.) Nebylo v moci

papežově, povoliti kalich, když s ním byl spojen věroučný blud, že Kristus není pod jednou způsobou celý přítomen. Co ovšem liberálu po tom. On má na tom dost, že se věc dá překroutiti k tupení sv. stolice. Tak daleko nešli ani husité ani čeští bratří, kteří aspoň chtěli nad sebou uznávati právo Boží, moc Kristovu, vrchenství sv. Písma.

Kam dospějeme, když vůdcové celé strany takovým způsobem veřejně hlásají nihilism a anarchism? Stopujte řádění malých radikálních plátků, a užasnete. Před zrakem vaším objeví se více než Lipany a Bílá Hora. Jestliže řádění těchto listů bez studu a cti tak poroste, jak se vzmožilo v posledních pár letech, pak běda! Maruše voláš, kde jsi historie-učitelko, ta postavena je na hlavu; z ní, jak patrně z řeči Heroldovy, čerpá naše veřejnost právě opak nežli pravdu a poučení, čerpá z ní zaslepenost, strannickou nenávisť, zhoubu, vniterní rozkol.

Které je toto poučení?

V době husitské, pravila si v jistém smyslu část národa, odloučivši se od autority stolice, „pánem svědomí jsem sama,“ ovšem ne v tak nahém nihilismu, jak slova ta proslovil dr. Herold. A co z toho vzešlo? Lipany. Čechové zvítězili v tomto boji, jak dí Palacký (V.—VII.) téměř zázračně proti celému ostatnímu křesťanství. Vinití z těchto válek sv. Stolicí, je nesmysl. To byl boj dvou principů, sv. otec byl jen přirozeným reprezentantem jednoho z nich, maje mimo to na své straně právo Boží, ano nejsvětější povinnost, potírati sektářství. Na Rusi toto právo od celého národa ještě dnes bez všelikého odporu dává se i církvi i vládě. Čechové tedy zvítězili na celé čáře. A přece přišly Lipany? Podivná to věc! Palacký odůvodňuje husitskou revolucí tím, že prý byla nutna na uhájení ohroženého bytu národního. Tomek hájí Žižku, jako nástroj božské prozřetelnosti, omlouvaje tím jaksi hrozné jeho pustošení Čech, ano praví, že Žižka byl si toho vědom (jeho spis o Žižkovi na četných místech). Důvodů pro tato smělá tvrzení neuvádí ani Palacký ani Tomek. Tento způsob ospravedlňování husitské revoluce padne jistě, jakmile krev a válečná krvežíznivost, byť i vítězná, přestane platiti za něco velkého, a český národ trochu vystřízliví. Než to jen mimochodem. Avšak tážeme se, kým byli Čechové u Lipan poraženi? Kdyby se tak bylo stalo papežem nebo Němci, tu by se těmto mohlo klásti za vinu, že v husitských válkách poškodili národ český. Avšak byli to Čechové, kteří porazili své vlastní bratry. Celému světu křesťanskému odolali.

Tážeme se tedy, kdo tu pochoval český národ, kdo ho zničil? Národ sám. Odpadnutí od pravdy, strannické boje z toho vzešlé, rozpadání se na frakce, vzájemné jich potírání: to byl ten nepřítel! Hroznější bude ještě spustošení, nabude li štváčské řemeslo páně Heroldovo a radikálů v národě vrchu.

Po Lipanech bylo v českém národě sice ještě mnoho mravní váhy, ale rozklad do českého lidu jednou zasetý, šířil se dále. Ani takový rytíř vznešený, takový politik prozíravý, takový silný duch, jako Jiří z Poděbrad, nedovedl rozvratu, který se byl už vtělil do života národního, zabrániti.

Bylo by se to stalo, kdyby byl poslechl hlasu sv. stolice, vyzývajícího nesčetněkrátě všemi možnými důvody, rozumovými, citovými, lákavými sliby, k uskutečnění jednoty církevní v Čechách. Valná část katolíků tomu přála (Palacký IV., 395.). Povoláním kompaktát byly by však zůstaly strany v ná-

rodě na vzájem zuřivě se potírající a beroucí si za záminku svých stavovských snah náboženství. I Eneáš Sylvius i ostatní vyslanci, papežové všichni, vykládali mu to takovým způsobem, že jeho osudnou úpornost dlužno jistě míti za zaslepenost. A panování Jiříkovo nevypravuje nám skutečně, než o samých bojích.

A tážeme se opět: kdo byl vítězem v těchto bojích, o nichž Palacký výslovně podotkl, aby nebyly brány jako boje náboženské (Palacký IV., 431, a j.). Kdo tu zvítězil? Jiří.

A co následovalo, co ze všech těch vítězství husitských i Jiříkových zbylo, na důkaz uvádíme jen několik slov Palackého (IV., 260.). „Porovnáme-li právní poměry všelikých stavův a tříd obyvatelstva českého mezi sebou, jak na počátku XV. stol. jsme je poznali, se způsobem tím, ve kterémž je spatřujeme na konci téhož století, ustrneme nad velikostí a těžkostí proměn, která během asi dvou živobytí lidských počala a dokonala se. O tělesné porobě selského a nižšího lidu vůbec nebylo na počátku tohoto století ještě ani zmínky: na konci však jeví se už co skutek uznaný a ustálený, co známka povšechná lidu obecného. Přebrot takový, ačkoli potřeboval k uskutečnění svému celé téměř století, byl nicméně nad míru náhlý, když povážíme, že nestal se omráčivým podmaněním pod meč dravých cizinců, ale vypučel takoruka z lůna národa pouhým nadužíváním okolností. Bylyť — — to bouře a války neslýchané — — ježto zasahovaly až do jádra života a bytí národa.“

„Z toho béřeme skutky následující, pokračuje Palacký: předně, že před vypuknutím válek husitských počet zemanů a dědinníků t. j. prostředních statkářů, svobodných a jen králi samému poddaných, byl téměř nesčíslný, tak že nezabloudíme od pravdy daleko, řekneme-li, že asi $\frac{2}{3}$ veškerého povrchu země české byly v držení jejich, za druhé, že třída tato, někdy hlavní národa jádro, menšila se a řidla víc a více; že příčiny toho byly netoliko přirozené, jako války a mor, ale také politické (o náboženských nemluví Pal.), totiž vzrůstání se skrze válku šlechty vyšší nad jiné obyvatele, soustředění čím dále tím hojnější národního jmění v rukou jejich a vypínání se i zvláštního stavu rytířského nad prosté zemany vůbec . . . Musíme přiznati, že i Jiří sám, jakkoliv moudrý a spravedlivý, nebránil směru dotčenému, ale napomáhal vědomě i nevědomě.“

Koho si tedy vítězný národ porazil u Lipan? Řím, Němce? Ne, ale svůj demokratismus. (Pal. V, 4.) Sílu svého národního bytu.

A co dále připravil si národ svým sektářstvím a svými boji, tím domnělým, úžasným vlastenectvím? Citujeme Palackého, jenž napsal (IV, 262), že v Čechách bylo plno svědectví o zdivočilosti mravů, o všeobecné bezuzdnosti a násilí, kteráž pojímáme i ze spisův i ze skutků té doby. „Pravda jest, píše, že národ náš přepychu, zvláště v oděvu, vždy milovný, nepřestával ani tehdaž vyhledávati kroje a mody nové, dle zdání lepotvárné; nezřízenému tomuto chtíči byl již ohětoval před léty všecky výhody kroje národního stálého a opičil se již od XIII. století nejvíce podle Francie. Proto marně jest se ptáti po kroji českém věku Poděbradova . . . A totéž platí o všelikém nářadí domovním, hospodářském atd. atd.“

O kalichu fantasíroval vztekle dr. Herold jako o národním znaku církve české (ten nesmysl!), uvedené námi zjevy, které pro typičnost národa

jistě mají valnou důležitost a jimž Palacký tolik stránek věnuje, však zamlčel.

Ano, byla to právě doba po Jiříkovi, které věnoval Palacký na 40 stránek, nadepsav ji „Čechy na nejnižším stupni“ (Pal. V, 107—142).

A jaký, prosíme p. doktora, byl tento nejnižší stupeň národa? Neuvěřitelně — duchovní, osvětový. Píše Palacký na př. (V, 69.): „Ani v umění válečném byli Čechové nepokročili od věku Žižkova i Prokopova, kališnický pak rigorismus (ne Řím, p. doktore!) stavěl myslnému vzletu i rozhledu ještě větší překážky . . . Ale strana Římu poslušná, zachovavši se v duchovním spojení a ve vzájemnosti s ostatním světem křesťanským, účastnila se aspoň pokroku tohoto, ač nenáhlého, přece skutečného. Z humanistických studií, jež staly se pramenem vzdělání, kališníci se vylučovali zúmysla.“ Ano Palacký dí i to hrozné slovo „kráčeli ku barbarství.“ Mimochodem podotýkáme zde, že tímto způsobem nabýváme výkladu k podivnému zjevu, proč spisy Chelčického a jiných této doby, které sám Palacký nazval neskonale nechutné, předkládají se dnes obecně, jež ovšem jich nikdy nechte, za Bůh ví jaké znamenité plody. Ovšem, kdo řekl a, řekne, aby se nemusil stydět, i b.

Takové uzavření se pokroku křesťanskému vyhubilo v IX. a X. století Slovary polabské a jiné. Bylo by zahubilo i český národ, kdyby sv. Václav nebyl přijal křesťanství, byl by zahynul ovšem i kdyby byl přijal pravoslavi (o tom také fantasíruje několik členů redakce „Nár. Listů“, viz článek ze dne 15. srpna 1896), poněvadž pravoslavi tehdejší nebylo ani osvětové, ani otevírající se kultuře západní, v Evropě tehdejší jediné. To nechť pánové promyslí, až budou chtít pronášeti opět nesmyslné nářky na křesťanství latinsko-německé. Už toto slovo je nesmysl, ale nemůžeme se jím nyní zabývat.

Že konečně synové domnělým vlastenectvím proslavených husitů a kališníků proti vůli Říma a proti všem jeho námahám přijali německý luterismus a kalvinismus, prodali českou vlast svou německým dobrodruhům, Bedřichovi, Anhaltovi, Thurnovi a j. — ne za víru, ale za stavovské privileje, mohli by pánové rovněž uvážiti. Významně napsal Palacký o 30tileté válce (V—VIII): „Zahynuly a zmizely v pohromách a strastech neslýchaných tři čtvrtiny národa a jedna čtvrtina, ježto zbyla, zachovala se pod podmínkou, že snah předků svých netoliko se odřekla, nýbrž i zapírala a zatracovala je.“

Může býti hroznější ironie? Tam mohl býti národ v době husitské, zvláště v době Jiříkové, kdyby byl poslechl hlasu papežova, který byl by zahrnul Čechy svou láskou. Jiřík zemřel ovšem jako katolík, ale už bylo pozdě.

Uzavíráme, ač mohli bychom ještě dlouho pokračovati. Jen se tážeme opět: kdo to byl, jenž zhubil národ, který za posledních Přemyslovců přízní papežů byl, jak Palacký nejednou podotýká, nejprvnějším mezi národy evropskými, takovým, že bez jeho intervence nic ve světě se nedělo, že slavným byl daleko široko. V době husitské vzali ovšem, jak dí Palacký, národové jméno české v nenávist a potupu (V, VII), ale přece byl slavný, nebo trávil ještě z té síly, kterou z minulosti měl. A když ji vyčerpal zhynul. Kdo ho zabil? Ne Řím, ne cizí nepřítel, ale takoví štváči, kteří prohlašovali své já za jediného pána svědomí, takoví Creontové, kteří, jako někteří řečníci z tábora poděbradského, budili jen a jen vášně lidu, takové ničemné listy, jako naše radikální, které, aby zachovaly jisté ztracené existence, propůjčují

se každému řemeslu, zatím co ředitelové jejich sami sedí v úkrytu za několika zámky.

Poněvadž národ, byť i po dlouhých bojích, vrátil se zase ku své víře otcovské, nedali mu jeho sv. patronové zahynouti docela. Vzhůru, katolíci, aby nás moderní nihilisté a anarchisté náboženští nezhubili znova. Ať vás tupí, ať na vás takovou hanu kydají, jako na šlechtného a vlasteneckého biskupa královéhradeckého, přemozte svůj odpor a svůj hnus a se sebezapřením ochraňujte národ vlastenectvím i tak těžkým, ano nejtěžším.

Sv. Václave, sv. Vojtěše, sv. Ludmilo a všichni svatí patronové čeští, nedejte zahynouti nám ni budoucím.

Frant. Žák.

Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti?

Podává FR. JAN KROHNER, kaplan.

(Dokončení.)

Jako se nelíbila protestantům mše sv., tak jim také nebyla vhod veřejná úcta nejsv. Svátosti ať již projevovaná výstavou nebo průvodem theoforickým. Protestanté nenáviděli obojí stejně.

Výstava nejsv. Svátosti zdála se jim býti zbytečnou a byla také jednou z prvních známek, že kněz se kloní k protestantismu, když nechtěl vystavovati. Farář u sv. Mikuláše, pod obojí, byl citován před dolejší konsistoř, že prý nekáže pravověrně a že Sanctissima nevystavuje. Místo něho přišli jeho osadníci a řekli konsistoriánům do očí nezdvořilost, že je dobře, že jejich farář nekáže, jak konsistoř chce, „že nevystavuje monstranci, to také dobře; osadníci prý sv. písma čtou a jim rozumějí, že takové vystavování večere Páně jim k spasení náležité není.“⁵³⁾ A konsistoř byla bezmocna, nemohla téměř na taková slova odpověděti skutkem. Není divu! Již čtyřicet let dříve, v letech dvacátých století XVI. mohla se „z kazatelny ozývati slova potupná: Není v ní (v nejsv. Svátosti) Boha, a kteréhož vy mníte býti, tohoť pavoukové a myši snědí, a jinak se ta věc zšeredí, a víno zkyselí a zrosolovati, ježto to Bohu nepřileží, on jest na pravici Boha Otce v nebesích.“⁵⁴⁾

Majíce takové smýšlení o nejsv. Svátosti, dopouštěli se protestanté chladnokrevně velikých rouhání. Predikant lutheránský, který dal v Jablonné zazditi ciborium i se Sanctissimem,⁵⁵⁾ nejednal ještě nejhůře. V Litomyšli uloupili v děkanském kostele sv. hostie, rouhali se a šlapali po nich.⁵⁶⁾ Ve Zlaté Koruně odnesli monstranci i s nejsv. Svátostí a ciborium ukradli, vyházevše napřed sv. hostie na zem.⁵⁷⁾ Pan Gothart Žďárský poručil zase faráře z fary vyhoditi a ani mu nedovolil, aby z kostela odnesl nejsv. Svátost, nýbrž chtěl, aby protestantům do rukou přišla.⁵⁸⁾ Jak by s ní byli nakládali, viděti z předešlého a pak z toho, jak se chovávali při processích theoforických.

Mívali kdysi kališníci Čechové velikou úctu k nejsv. Svátosti a nosovali ji k veřejnému uctění častěji, než sami katolíci. Ale vlivem německého protestantismu ochladla tato úcta docela.

R 1589 žaluje konsistoř pod obojí, jak se změnily poměry na radnici pražské. Předkové prý tehdejší rady „chodívali každý čtvrtek na processí s velikými svícemi, v křížové dni nechávali soudů a kráčeli za svátostí všichni radní, nyní sotva rychtáře vyšlou, na processí Božího Těla jindy též všickni chodívali i s cechy, teď písaři hledí z oken smějice se a prsty uka-

⁵³⁾ l. c. 159. ⁵⁴⁾ l. c. 75. ⁵⁵⁾ Borový Brus 209. ⁵⁶⁾ Vlast VI. 243.
⁵⁷⁾ Z kraje hradeckého 14. ⁵⁸⁾ Borový, Medek 112.

zujíce⁵⁹⁾ Z kanceláře královské ovšem poroučeli, aby se úřady, žakovstvo, cechy atd. processí účastnili, ale nebylo nic platno. Protestanté ovšem nešli, a kde šli, chovali se neslušně. V Tachově odepřeli dáti obvyklé máje cechy jednou přišly, po druhé se nedostavily a na konec se faráři Söldnerovi vysmáli.⁶⁰⁾ To bylo r. 1614. V Litoměřicích již padesát let dříve nechodil skoro nikdo na processí, ale ne z lhostejnosti, nýbrž ze zloby. Aspoň stavěli se mezi dvěře a okna a posmívali se.⁶¹⁾ V Sadské zase utekli od průvodu a „purkmistr Sokol hlasně volal, aby ho (faráře) čert se vším vzal.“⁶²⁾ A takové poznámky nebyly nic neobyčejného. Archiv pražský obsahuje celou řadu podobných. Hned v letech dvacátých XVI. století, vyčítá kterýsi soukenník pražský Řihovi Tlačisvětovi, že „když šli s processí, on stál před Jednorozcovic a mluvil, že mnoho psů a tist za malým kusem chleba jde.“ A to si vyčítali v cizině, ve Velvarech na jarmarce. A jiní také sobě brousili vtip o processí. Pražan Opršal viděl průvod z týnského kostela. Když pak šel okolo kteréśi hospody a podávali mu poctu, jal se „jim volati: Co již pijete a jíte, však ještě s Bohem doma nejsou, teprv Týnští jdou s Bohem na procházku do Celetné ulice“ A jal se zpívati potupnou píseň. A potom honil pro potěšení mládencům, kteří mu dříve připíjeli, nějakého vepře, pokřikuje uličnický: „Skůro ta svině knězi mezi noby vběhla a byla by skůro s Bohem utekla.“ A nožíř Hlásný mluvil ještě neomaleněji. Vešed do cizí dílny, začal se vysmívati: „Tak jižli ste se s svým Bohem nanosili po ulicích, ježto byste toho měli nechati, aby stál na svém místě a jest množství zábytcův po ulicích a máte dva bohy, jednoho na nebi, a druhého v monstranci a nanosíte se s ním do vůle i postaví vám stůl před šatlavou a vy tu s ním odpočíváte, a odpočinouce tu s ním, tu vám opět nenůžže jíti i musíte opět nésti do kostela.“ Rázně mu odpovéděl jeden z brusičů: „Nešlechtná ústa tvá rouhavá, a to shledáš, bude-li tě Pán Bůh milovati, že tě bude trestati.“

Nevhodným způsobem potrestali Jan a Pavel Lepení kožišníka Urbana. Týž mluvil mnoho potupného o processí a na konec podotkl posměšně, že „jsou sobě žoldnéře zjednali, aby jim Boha neukradli.“ Rozčilení Lepení bili ho tolik, že „sotva zživil.“ Za to se dostali před soud a byli zcela po právu vzati v kázeň.

Jako kožišník Urban, tak také měšťan Pavel Schodecký posmíval se veřejně processí: „Hle, mračí se, poprchá déšť, kdyby Pána Boha v kuklu oblékli, aby jim nezmokl.“ A na tom nepřestal. Jal se posuzovati Paška a ostatní konšely, že prý „kněží dobré (lutheránské) vyhnali a lotrů nechali,“ a jejich prý jednání s Hlavsou a stoupenci jeho že se jim nevyplatí. Rozumí se, že se o těch řečech Pašek dověděl, a pak nepomohlo Schodeckému ani vysvědčení od faráře, že jest pravověrný, ani ústní svědectví, že bratří nemá v lásce. Byl bez milosti vzat v kázeň konšelskou.⁶³⁾

A časem přibýlo protestanům odvahy, že nejen užívali každé příležitosti ku rouhání, ale že ji schválně vyhledávali. R. 1584. přišel do Kadaně želmský pastor Krištof Lasiger se zřejmým úmyslem, aby provedl výtržnost při processí, které Kadaňští konali o vigilií Božího Těla. Posadil se před kterýśi dům na náměstí a čekal až půjde průvod kolem. Dozorce, který kráčel před průvodem, napomenul ho k projevu úcty před nejsv. Svátostí. Když to nepomohlo, žádal ho primas Volf Klener a radní Urban Gösner, aby se buď nejsv. Svátostí poklonil nebo do domu vešel. Ale nepochodili. Lasiger jim vynadal všem kněžstvu, městské radě, měšťanům i měšťankám. O processí se vyslovil, že nenosí se při něm Bůh, ale ďábel a při tom plival před Sanctissimem. Primas i radní Gösner žalovali u cíř. rychtáře a městské rady, bratrstvo Mariánské stěžovalo si u arcibiskupa, ale vše bylo asi s malým výsledkem.⁶⁴⁾ Císař vydal potom r. 1586 dekret, kterým se nařizovaly některé věci stran processí

⁵⁹⁾ Winter 186. ⁶⁰⁾ l. c. 260. ⁶¹⁾ l. c. 164. ⁶²⁾ l. c. 260. ⁶³⁾ Uvedené případy a jiné viz Winter, Život církevní 76, 77, 83, 84, 164, 186, 212 a j. ⁶⁴⁾ Medek 175 sq.

o Božím Těle, ale dekretu nebylo posloucháno. Ano, císař Rudolf dočkal se toho, že stavové zrušili o své ujmě rozkaz kanceláře císařské, aby se totiž duchovenstvo podřízené konsistoři dolejší účastnilo průvodu. A kněží raději poslechli stavův, než rozkazu císařského. Smělost jejich byla tak velká a strach před stíněným císařem — bylo to 18. června 1609 tedy před vydáním majestátu — tak malý, že nejen na průvod nešli, ale každý z nich učinil kázání obšírné, „jak přehrozná ohavnost by se kryla v té processí, a že by to bylo zřetelné modlářství před Bohem, činiti takovou nábožnou poctu a poklonu věci té, kteráž žádným Bohem není, ale pouhý a prostý účinek a výmyslek lidský.“⁶⁵⁾

V letech pozdějších když zmatky poustaly, nezdálo se dolejší konsistoři odporovati rozkazům vycházejícím z císařské kanceláře. Do nepřijemného postavení dostala se r. 1613. Tehdy císař poroučel, defensoři zakazovali. Konsistoř si však pomohla. Rozhodla šalamounsky, že sama nepůjde, ale žákovstvo a lid obecný poslala přece.⁶⁶⁾

Zloba proti klanění se nejsv. Svátosti oltární propukla, když nastalo české povstání. Jako došlo na rouhání se v kostelích, tak objevila se také parodie průvodu o Božím Těle a to svrchovaně rouhavá a nechutná. Chomutovští měšťané Lunzer a Jan Kolb smluvili se s některými mladšími a uspořádali na den Božího Těla posměšný průvod. V ohavné nádobě nosili kus řípy, místo nebes nesli nad tím poslamku na čtyřech bidlech, místo kvítí sypali si na cestu hnůj a k tomu zpívali posměšné a rouhavé písně o nejsv. Svátosti.⁶⁷⁾ To se stalo ovšem v domněni, že věc povstalců zvítězí. Zatím však byl jejich osud zpečetěn. Za měsíc na to stál již Maxmilián v Rakousích, odkudž se dal na pochod, jenž skončil na Bílé hoře. Po pěti letech již se účastnil slavnosti Boží všecek Chomutov, jediného Kolba vyjímaje. A ten zemřel náhle mezi tím, co se průvod konal.⁶⁸⁾

Protestanté dovolovali si mnoho i za Rudolfa, jenž byl přece znám svou oddaností víře katolické. Tím více si troufali za jeho předchůdce Maxmiliána. Tehdy mohl hroziti kterýsi lounský měšťan, že by kněze holi zbil, kdyby se opovážil v Lounech Velebnou Svátost vystaviti, nebo processí konati.⁶⁹⁾ A čím měšťan hrozil, to učinil statečný rytíř Jan Chrt z Ertinu v Podbořanech. Když kněz Řehoř nedbaje pána processí konal, zavolal ho Chrt do hospody a nadal mu lotrů a zpoličkoval ho a potom ho zkracoval na desátku, až musil odejti z fary.⁷⁰⁾

Každý patron nebyl ovšem tak zpozdilý, aby takovým způsobem se zbavil nenáviděného processí. Takové případy působily mu mrzuté vyšetřování buď s konsistoři dolejší nebo s arcibiskupskou. Z těch by si byli ovšem málo dělali, ale takových věcí se ujímala i královská kancelář a s tou nebyly někdy žerty. Proto se někteří chopili lepšího prostředku. Chrudimští ku př. vzali monstranci a uschovali ji na radnici.⁷¹⁾ A při tom byli tak neupřímní, že žalují na děkana, že jest ženat a mění obřady! Jičínský děkan Václav zase žaluje, že pan Slavata dal na celém panství sebrati monstrance a uschovati. Pak ovšem nebylo třeba rušiti průvodův.⁷²⁾

Monstrance na radnici byla ovšem zbytečná a neužitečná. Proto připadli leckde na myšlénku, jak by obci prospěla. Velvarští⁷³⁾ aspoň bez dlouhého rozmýšlení prodali svou monstranci do Drážďan. Kutnohorští jednali radikálněji. Chtíce zaplatiti direktorům za klášter sedlecký, „stloukli nádhernou monstranci a jiné klenoty a tak sobě pomohli poněkud.“⁷⁴⁾ Aby se něco podobného vědělo o Jesuitech.

Vzpomeneme-li uvedeného, zajisté přijdeme k poznání, že tolerance nebyla ctností českých protestantů. Utiskovali katolíky soukromě i úředně, v míru i ve válce. Jejich fanatismu zakusili rázni i povolní katolíci, laikové i du-

⁶⁵⁾ Skála I. 223. ⁶⁶⁾ Winter 260. ⁶⁷⁾ Katolická reformace a t. d. 125. ⁶⁸⁾ I. c. II. 18. ⁶⁹⁾ Winter 166. ⁷⁰⁾ I. c. 162. ⁷¹⁾ I. c. 169. ⁷²⁾ I. c. 160. ⁷³⁾ I. c. 207. ⁷⁴⁾ I. c. 278.

chovní, světští i klášterní. Překážela jim velkolepá budova církevní hierarchie i mrtvé chrámy křesťanské. Zúžili proti „modlářství“, páchanému úctou svatých a klaněním se nejsv. Svátosti. Tážeme se, co ještě měli konati za daných poměrů, aby se jejich fanatismus zdál býti větší? Nelze odpověděti, že mohli učiniti více, než vskutku učinili. A to má býti tolerance?

Ale podotýkáme přece, že čeští protestanté nebyli zrovna nejhorší. V Hollaudu, Švédsku a zvláště v Anglii byli horší.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

„Ano, umím na varhany, harmonium, piano, housle a kytaru. Doma jsem také zpívala, ale teď mě už zpěv netěší. Nemám více jasného hlasu.“

„To je výtečné,“ zatleskala paní lesní rukama. „Ani nevíte, jak jsem ráda, že hrajete. Já mám tolik krásných kousků na čtyry ruce. To si často něco zabrajeme. Víte, zde není nikoho, kdo by kloudně na piano zahrál. Až se tomu divím. Ku příkladu u řiditelů a účetních mají slečinky. koukají, aby si je přece někdo slušný vzal, ale ony na piano nezahrají ani jediný kousek. Jaké je to potom vychování? Ale víte co, má drahá, pojďte, zkusíme něco hned. Prosím, pěkně prosím, nezdráhejte se. Do zámku máte času dost, třeba až za hodinu. Panstvo obědvá až ve dvě hodiny a v tuto chvíli bývají v parku. Jen aspoň jediný kousíček.“

A už cupala k pianu a počala se hrabat v notách.

„Moje paní je pravá virtuoska na piano,“ chválil lesní, potahuje se za vousy a vznešené se sem tam natřásaje.

Nechválil, hošíčku, není to hezké,“ mazlila se paní lesní. „Prosím, paní správčová, račte odložit rukavičky. Zde je pěkný kousek. Bubi, šel obracet noty.“ Bubiček šel. Slávinka vidouc, že neunikne, podívala se na muže pohledem, v němž šelmovství se pojilo s omrzením, svlékla rukavice a šla. Paní lesní přehrabala celou haldu not, ale pak zůstala při kousku, jenž ležel hned dříve navrchu. Aha, má jej nacvičený, napadlo Slávince, Podívala se na noty a viděla, že je to starý Straussův valčík, jež již dávno všichni kolovrátkáři hráli. Parádní kousíček paní lesní, myslila si, kterým uctívá každého, kdo přijde a přizná, že na piano umí.

Usedla vedle ní a začaly. Paní lesní vzpřímila tělo, naklonila hlavu a svými pečlivě pěstěnými prstíky, na nichž se leskly prsteny různé velikosti a tvarů, dotkla se kláves.

„Prosím, hezky s citem a dle znamének,“ napomínala, dívajíc se roz-toužené do not.

Salonem rozlehly se tony vážného valčíku. Paní lesní hrála téměř po paměti a proto jí zbylo dosti času, aby se mohla podívat chvílemi na Slávinku, jak se ta činí. Činila se panečku, až paní lesní udivením se několikrát zmátla.

„Vy jste to již mnohokrát hrála, vidíte,“ pravila jaksí pohněvané, když dozněl poslední ton a když pání dotleskali.

„Nikdy jsem této skladby ani neviděla,“ řekla Slávinka upřímně, osušujíc si zavlblé prsty. Hrou se rozjařila a tváře ji rozkvetly.

„To vám nevěřím. Vždyť je to velmi těžký kus,“ ostře odporovala paní lesní, nemohouc snésti pokoření.

„Nemohu ovšem podati jiných důkazů než ten, že můj otec německých skladeb vůbec nekupoval. Říkával, že je to hřích vydávat za ně peněz, když máme krásných skladeb od domácích mistrů.“

„To je ovšem úsudek přepjatý a nepravdivý,“ suše prohodila paní lesní. „Můj otec byl sice také rodem Čech, ale byl osvícený a rozumný. On tvrdil, že jsme za Němci dosud velmi daleko v každém ohledu. Ale dovolte, ráčíte snad znáti některý ten český kousek z paměti? Já bych tuze ráda slyšela českou muziku. Možná, že je v ní něco pikantního, zvláštního a pak bych vás prosila, abyste mi některé kousky půjčila.“

Slávinka byla sice v hloubi duše uražena nejapnou poznámkou paní lesní o Němcích a Čěších, ale jen to ji donutilo, že se odhodlala zahrát. Zнала mnoho z paměti, majíc pro hudbu zvláštní vnímavost a nadání. V té chvíli si přála, aby zahrála dobře a s porozuměním. Vzpomněla si na jeden Dvořákův Slovanský tanec. Na okamžik se zadívala do kláves, jakoby myslí přelétala melodií a pak pozvedla hlavu. Přimhouřila oči a její prsty spočinuly na klávesách.

Čarovné zvuky Dvořákovy rozkošné poesie zašuměly salónem. Jak řada perliček, skákajíc v lesním potůčku s kamene na kámen, rojily se tony v laškovném tanci. Tu zvolna a tu zase chvatně, zde sotva slyšitelně a opět bouřlivě plynula hra, uchvacujíc posluchače. Ined zdálo se, jakoby se salónem točil švarný šohaj slovanský, jenž své lepší tělo nese sálem, podupává, výská a pln ohně vrhá se v taneční vír a pak lepě, jakoby byl slyšel šelest šatů a opojný dech sličného děvčete, prolétaly se tóny v nevyrovnatelném souladu. A již zachvacuje omamující rozkoš tance všechno, všechno se točí, směje, září, raduje, až unaveno ustává.

Slávinka měla již oči zamhouřeny. Zahrála se celou duší do hry, zapomněla kde je a co tu hrála, to odbývalo se také v její duši.

Dohrála a chvatně vstala. Rychle oddychovala a podívala se na svého muže dlouhým, zaníceným pohledem, v němž celá její láska vstříc mu zářila. Snad prožila při hře kousek slastného okamžiku, kdy poprvé v jeho loktech letěla taneční síní a kdy ona netušená slast probuzené lásky probíhala jejími údy.

„Takhle já nedovedu hrát,“ přiznávala se paní lesní, zapominajíc v mohutném dojmutí se přetvařovati. „Vy jste umělkyní, velikou nmělkyní. Proč jste nevystoupila veřejně?“

„Mé umění není tak veliké,“ s blaženým úsměvem bránila se Slávinka. „A je lépe míti tichou domácnost v níž jsem šťastna a milována, než hledati slávu, která dnes člověka opojí a zítra zanechá.“

„To není pravda. Je to krásné, býti oslavovánu, velebenu, viděti zástupy nadšených ctitelů. Vidíte, ani bych byla neřekla, že jsou taky české skladby tak pěkné. Buďte tak laskava, půjčte mi nějaké, nastuduju je. A vám, pane správce, závidím. Musí to býti umělecký požitek, když vám každého večera takto zahraje.“

„Já večer nehraji,“ přiznávala se Slávinka unaveně.

„A proč? To se nejkrásněji hraje.“

„Nevím, jak by to bylo milé pánům bydlícím v témže domě. Každý není stejný milovník hudby. A pak večer obyčejně s Toničkem čteme.“

„Já také ráda čtu, zvláště romány,“ vzdychla paní lesní sladounce. „Jaké knihy čtete vy?“

„My odebíráme české časopisy a dvě knihovny. Doma v Lašovkách založil tatínek čtenářskou besídku a tam odebírají zase jiné. Když je přečtou, bude mi to tatínek půjčovat sem.“

„Já mám nejraději Gartenlaube, Pikante Blätter a potom Modenblatt. Tam jsou také velmi pěkné romány, nejvíce zamilované a to mě zvláště zajímá. Víte, já jsem byla také do svého Bubi hrozně zamilována a rodiče tomu nechtěli dovolit. Pohrozila jsem jim, že se utopím a tu mi oni dovolili si jej vzíti. Viď, ty ošklivý mužičku.“

Pan lesní se zdrželivě usmál. Slyšel to s tím zamilováním již několikrát a kdyby byl měl pravdu říci, byl by musil povědět, že to bylo poněkud jinak. Ale takhle to vypadalo více nóbl a proto mlčel.

Nastala pomlčka. Slávince bylo tu najednou nudno. Ti dva lidé připadali jí, jakoby hráli komedii a toužila vyjít ven. Teď jí zlobilo, že se dala uprosit a že hrála. Ať by třeba si o ní mysleli co chtěli, jen kdyby měla pokoj.

„Snad už máme, Toničku, čas,“ pravila vstávajíc.

„Ach, ještě ne, ještě ne,“ prosila paní lesní, spínajíc před ní ručky a tváříc se dětinně, prosebně.

„Nezdržuj, Grétl, hosty, musí ještě do zámku,“ připomínal pan lesní.

„Vždyť oni nám prokážou tu čest a přijdou zase brzy, že ano?“

„Budeme tak smělí,“ klonil se poněkud neohrabaně Fejtl.

„Když to musí býti, tedy vás propustím,“ mzlila se paní lesní, „ale po druhé si vás tu nechám déle. Apropos, jak se vám líbilo u účetních a u řiditelů?“

„Děkuji, jsou na obou místech velmi pozorní, zvláště paní řiditelová.“

„To jsem si myslila hned, že na vás udělá dojem. Je to dáma z velkého světa a má důvtip. Ale co se týká paní účetní, mezi námi řečeno, je trochu přibroublá. Svého času stála o to, aby si Emilku vzal váš pán, ale dobře udělal, že se jí vyhnul. Je velmi špatně vychována. Tak na shledanou, paní správčová. Už se ode dneška budu těšiti, že mě zase brzy svou hrou okouzlitě.“

„Nebyla by zlá, jen kdyby svůj původ tolik do popředí nestrkala,“ řekla, když se s mužem vrátila do salonu. „Aspoň správce by mohl míti rozum a neměl by jí dovolovat, aby dělala nádenické práce sama. Vihá to špatné světlo na všechny úřednice. Všiml jsi si její rukou?“

„Rukou ne, ale tváře. Má velmi jemnou a svěží pleť a jak jsem pozoroval, nelíčí se.“

„Má to snad být narážka na mě?“ ptala se paní lesní studeně, oddělujíc každé slovo a dívajíc se naň jako na sluhu.

„Co tě to napadá,“ chlácholil ji chvatně. „Jen tak jsem to řekl. Souhlasím úplně s tebou.“

„Proto,“ řekla suše. „Zdá se mi beztoho, že častý styk se sprostými lidmi v lese má na tebe velmi zhoubný účinek. Nebýti mne, zabředl bys záhy v nízkost a surovost.“

Odvrátila se od něho a šla si sednout k pianu. Pan lesní několikaletou zkušeností dosti poučen, vzal klobouk a odešel ven, dokud by se jeho paní huňv z nalíčené tvářičky neztratil. —

V zámku přijal Fejtlův klíčový, pomalý a obtloustlý muž, s velmi živými pohyby a mnohými poklonami. Zazvonil na lokaje a pobíhaje sem a tam uzavřenou předsíní, pokukoval po mladé paní. Byl Záblatským novinami, shromažďuje malé i velké novinky, aby mohl v čas svou vrchnost jimi krmiti a své postavení upevňovati. Když byl v dobré míře, vypravoval kolik už úředníků „jsme propustili,“ stotožňuje sebe s milostivým panstvem. Rád se za větrem napil a tu na koho měl zlost, bez rozpaků a mučení pověděl. A takový buď musil hledat jeho přízně, nebo se připravit, že co nevidět panstvo nebude v něčem s ním spokojeno.

Správce, než lokaj sešel dolů, promluvil několik slov s klíčným, ale Slávinka, kterou muž zapomněl o klíčném poučiti, stála lhostejně, považujíc klíčného za to, čím byl. Pan klíčový se záhy ztratil a v duchu počítal, kdy bude moci k řiditelovům zaskočiti. S těmi byl velký přítel a u těch dozajista se něčeho dozví, co by mohl vrchnosti jen tak mimochodem prohodit.

Na místo klíčného objevil se lokaj, vymydlený, napuštěný voňavkami. Tvář měl voskově žlutou, nehybnou, jakoby v ní ani neměl svalů. Ospale podíval se na správce a lehýnce kývl hlavou.

„K milostpánovi nebo k milostivé?“ ptal se odměřeně.

„K oběma, pane August,“ prohodil Fejtl ochotně.

„Jdou se mnou,“ znělo chladné vybidnutí a už zamířil ke schodišti, pokrytému těžkými koberci. Na odpočívadle byly květinové skupiny, viselo tu veliké zrcadlo a stály dvě sádrové sochy, představující alpského horala

a horalku. Lokaj podíval se do zrcadla, na okamžik se zastavil, poopravil si bílou mašli a pak zase odměřeně, tichými kroky stoupal výše.

Slávinec bylo velmi úzko. Ilu, tady by nechtěla býti. Všecka ta nádhera dusí, svírá, působí sire a nezvykle těžce. Je-li panstvo takové, pak je věru jejímu otci ve vesnické škole mnohem volněji, než zde vrchnosti. A zdálo se jí, že všichni úředníci i se svými paničkami byli mnohem snesitelnějšími, než klíčny a lokaj. Připamatovala si jednu povídku, ve které byli tito služební duchové nazváni bílými otroky, kteří nejen že svého otroctví nelitují, ale ještě se jím vynášejí, okovy své libají a každého, kdo před okovy těmi se neklaní, zákeřnicky napadají.

Byla ráda, když konečně „pan August“ se vrátil z pokojů, kam je šel ohlásit a otevřev dveře pokynul, aby vstoupili.

Vešli do prostranného přijímacího pokoje. Vše tu bylo potopeno v přítmi. Těžké záslony kryly okna a stěny potaženy tmavou látkou unikaly do tmy. Pohovky a křesla s povlakem tmavozeleným jaksi těžkopádně trčely kolem kulatého stolu, na němž v té chvíli nalézala se pouze skříňka s doutníky.

Když vcházeli, otevřely se protiležící dveře a jimi vstupovala milostivá paní, následována svým mužem.

Fric Forst, jak se majitel Záblatského panství podpisoval, byl syn bývalého nájemce dvorů. Tatíkovi se dařilo, dvory měl pronajaty lacino a rozkvět hospodářství, jaký panoval za prvních dob cukrovarnických, pomohl mu na nohy. Porozuměl době, stal se vynikajícím akcionářem a společníkem při několika cukrovarech, byl volen do správních rad a tak si pomohl, že nemusil své děti učit hledat živobytí ve světě, nashromáždív jim tolik, že mohly klidně hleděti do budoucnosti.

Oba synové pochopili otce a kráčeli v kolejích jím vytčených. Rozumně hledali nevěsty, neopomenuvše ovšem se napřed do syta vybouřiti a rozumně se ženiti. Fric našel si nevěstu, která mu vedle manželské lásky přinášela půl milionu. Její otec obchodními špekulacemi získal jmění, které rozděleno mezi děti, zůstalo dosud velmi úctyhodným.

Přidal tedy k věnu ženině ještě dvě stě tisíc, a koupil Záblatí. Sám nespekuloval, nepouštěl se v marné vydání. Bylo-li potřebí, ukázal pána, zahrál si na kavalíra, jemuž sice scházelo kavalírské jméno a kavalírští předkové, ale nikoliv kavalírská pýcha. Sám v sobě byl člověk dosti dobrý, jen že každému vlivu přístupný.

Milostpaní Forstová byla pomalá, slaboučká dáma, se všední tváří a jakýmsi unaveným vzezřením a pobyby. Vešla do pokoje volným krokem a šla vstříc Slávince, snažíc se dodatí své tváři laskavého výrazu.

„To je vaše paní?“ povídala, dříve než správce, jenž jí líbal ruku, mohl něco pronésti.

„Ano, milosti,“ odpověděl uctivě, nemoha zastříti ostýchavost a úzkost.

„Pojďte dál, paní správcová,“ řekla klidně, podávajíc jí ruku. „To je můj muž. Fric, paní správcová.“

„Těší mne,“ řekl zvuchým, poněkud chvatným hlasem a podal jí ruku, stiskl ji srdečně. „Prosím.“

Ukázal na křesla a sám předešed správce, odstrčil mu jedno křeslo.

„Posaďte se,“ pravil přátelsky. „Kouříte?“

„Jen někdy,“ usmíval se lejtli.

„Tedy poroučejte.“ Nabídl mu doutník a sám si zapálil. Pak zazvonil.

„Vino,“ řekl Augustovi u dveří se klonícímu.

Paní Forstová posadila se vedle Slávinky. Patřila na ni mírným pohledem a Slávinec se zdálo, že je milostivá nejpříjemnější ze všech těch paniček, které dnes spatřila.

„Máte velmi sličnou toaletu,“ řekla měkce. „Jistě svatební dar vašeho pána.“

„Ano,“ zarděla se Slávinka. Bylo jí velmi milo, že paní Forstová první mluví s ní otevřeně a netváří se jinak, než jak myslí. (Pokr.)

Časové zprávy.

Jak dopadnou volby, nedovedl by dnes uhádnouti ani nejprohnanější politik. Poměry české staly se takovými, že se v nich nevyzná už nikdo. Hlolí to bezvládní. Mladočeský terrorismus slaví sice orgie, ale právě okolnost, že ho tak náramně třeba, svědčí, že to se stranou mladočeskou nestojí dobře. Začala kdysi tuze z vysoka. Slibovala hory doly, vedla nejrozhodnější opozici, rozbouřila celý národ — a vyčerpala se. Zbyl ze všeho jen strašný terrorismus proti probouzející se nespokojenosti a radikalismus náboženský, dostoupivší poděbradskou řečí dr. Herolda téměř bezpříčetnosti. Neslýchaným tupením Říma, strannickým přezvykáním neblahých stránek české historie mini udržeti ve cti prapor oné svobodomyšlnosti. Je to politika zoufalce. Je však otázka stačí-li to na uhájení posice strany. Pochybujeme. Kdyby dnes bylo nějaké strany, která by aspoň poněkud svými ideami a zástupci jejich slibovala nějaký úspěch, možná dost, že bychom byli opět svědky smutného divadla, pro nevyspělost naší tak charakteristického, jak celý národ šmahem opouští stranu jednu a přidává se k straně druhé. Takové strany tu však dosud není. Hlotové bezvládní, naprostá desorganisace, nedostatek zdravých, stranu scelujících ideí mužně a bez vášně hájených, rozrušení veškerého života jsou známky doby, v níž žijeme. Nejhorší trest, který nás stihnouti mohl trest bohužel zasloužený. Co z toho vzejde, nikdo neví. Dobrého asi sotva co. Nejen strany, ale ani muže tu není, který by vynikajícím vzděláním a velikostí svého významu politického mohl se státi naší nadějí. Ze strany mladočeské chudoba tato přímo zeje a podiv budi. Ba i o čisté a bezúhonné charaktery je nouze, pravá bída. Tak boj proti domnělému auktoritářství skončil neslavně v anarchii. To by konečně nebylo to nejhorší, nebo jinak není ani u Němců, ale ze všeho zbylo nám přesmutné dědictví: porušení lidu, hrozný a nesmyslný radikalismus, ignorantství hloupě domýšlivé, mravní oslabení. A to je k pláči. Kdybychom vzdělání lidu školami vyšroubovali třeba

na nejvyšší stupeň, přece nedospějeme nikdy tak daleko, aby osvěta mohla býti řídídem života lidu, taková osvěta, která by pronikala všechny poměry. To je utopie. Věčně zůstane hlavním činitelem národním mravní charakter lidu, ona prozíravost přirozená, která na charakteru mravním jsou založena, posuzuje osoby strany svým zdravým a přirozeným rozumem, a jim dává svou důvěru. Je-li tato otfesena, stává se lid lodí bez vesla, třtinou větrem se klátící. Český radikalismus, který po venkově slaví pravé orgie, je toho důkazem, že lid náš ztratil svou mravní prozíravost a pevnost. Je hříčkou radikálních frasi, hříčkou ztracených existencí a sobeckých štváčů, kterým je lhostejno, jakým způsobem dostanou se na vrch, kterým nejvyšší statky národa a jeho trvalé zájmy jsou k smíchu. Tak tomu bylo asi před každou revolucí, před každým úpadkem národním, u nás v době husitské, za Vladislava II. ve Francii na konci předešlého století, před úpadkem národa řeckého a římského. Není možná, aby bohaprázdné ono štvání, tak ničemné, že mu není rovného, tak jednostranné a prázdné, tak domýšlivé a prolhané, jak ho provádějí stále rostoucí listy radikální a krajinské, aby mohlo nabýti takových rozměrů, jakých u nás právě nabývá, kdyby národ nebyl hluboce hluboce porušen. Je to výsledek mladočeského radikálního liberalismu. Jak skončí? Tak smutně, jako v dobách minulých u nás a ve Francii? Či je mezi námi ještě zdravý kmen, který se vzhopí a potře tohoto lada, který záhubou nám hrozí? To je otázka, na níž nejbližší doba dáti musí odpověď. Malá naděje je tu. Provolání ku sjezdu v Táboře podepsalo četné mužů laiků, mužů majících ve společenském našem životě jistý význam. Tato odvaha, na naši dobu jistě vzácná, vzbuzuje opět víru a naději v lepší budoucnost. Katolický konservatism je touto nadějí. Proti židovskému liberalismu a bídnému radikalismu dnes jediný prostředek k zachráně národní. Kdosi napsal, že kdyby Havlíček dnes žil, stal by se vůdcem

tohoto katolického konservatismu. Je to dost pravdě podobné. Vyhlášení jej za radikála. Pravda, byl radikálem, ale s tím nemravným, bohopustým moderním radikalismem českým neměl jeho radikalism nic společného. Jeho radikalism nebyl štváním ztracených a znemravněných existencí. On by zplakal, kdyby viděl, kam až dospělo to národní a sociální jeho nadšení, za něž šel až do žaláře, kterak ztratilo se tu v neslýchané ignoranci, tu v slepém zášti, tu v sobectví, tu v cynismu, kterému tradice národní jsou směšným humblem. Kéž by doba příštích voleb přinesla nám žádoucí obrat, jakého blaho národa má tak velice třeba. Katoličtí mužové, mužové konservativci, neskládejte ruce v klin! Vlast' vás volá, nebezpečí hrozí, vzmužte se tedy a vstupte a hrdým slovem zakřikněte tu společnost, která jako myš hryže na kmenu národním, vzmužte se a zaslápněte zmiji, jejíž uštknutí bylo by národu osudným!

Zprávy národohospodářské. — Když v polovici minulého měsíce ohlašovaly zprávy, týkající se t. zv. vyrovnání rakousko-uherského, že „prý“ docílena jakási shoda v jistých otázkách (ohledně železničních tarifů, dovozu mouky atd.), připojováno hned jaksi na ukojení národů lačných po nějakém pozitivním výsledku, že „prý“ otázka kvoty, klíče, a bankovní z a t í m odložena. Rozumí se, že důvody vynechány, ač by tyto právě byly tím nejzajímavějším. Je ostatek každému známo, jak celý soubor otázek do vyrovnání spadajících letos v zimě se projednávati začal. Usilováno předem o rozřešení otázky nejdůležitější, stěžejní, na níž všechna ostatní vyjednávání spočívají, otázky, která proto nejdříve rozhodnuta býti musí, t. j. otázky kvotové. Vyjednávalo se v cis. vyjednávalo se v trans a konec? Záležitostí nebylo hnuto. Nechala se tedy z a t í m běžet a přikročeno k řešení druhého vyjednávacího rebusu, k otázce bankovní. Leč i zde se práce nechtěla dařiti. Vlády zde ovšem jsou úplně sjednoceny (bohudík!) ale je zde zase ta šlakovitá bankovní komise, která tuto, zajisté dosud málo oceněnou, shodu vlád povážlivě kazí. V poslední době — a to je nejnovější činné stadium vyrovnání — projednává

se bankovní otázka znova. Vlády totiž žádaly na bance, aby přebytek přes 4% dividendy (dosud dostávalo se akcionářům banky dividendy 7%) rozdělil se na polovic mezi banku a obě říše (kdež by se zase dělení konalo podle klíče 70:30, poněvadž i dluh, prvotně 80 mill. zl., eventuálně bance dle téhož poměru by se platiti musil), dále, aby od prvotní 80 millionové půjčky státu (nyní asi 76½ mill. zl.) odečten byl obnos 13½ mill. zl., jejíž banka nabyla pouze tím, že její kovový, zlatý poklad zavedením korunové měny v r. 1892 o tento obnos stoupl, zbytek pak (asi 62½ mill. zl.) splacen by byl ve lhůtách. Mimo to poskytnouti má banka ze svého zisku 1 mill. zl. státu za propůjčení privileje bankovního. To jsou požadavky vlád. Banka ovšem odhodlána jest čistý zisk, přesahující 4 a ½% dividendu, ponechati vládám na rozdělení, a sice do jisté výše dle stejných dílů (!) a teprve při vyšším procentu, dle klíče 70:30, o nějakém odepsání bursovního zisku (oněch 13½ mill. zl.) však dokonce slyšeti nechce, tvrdíc, že státy už dokonce nemají žádného právního nároku na tento obnos. Za poskytnutí privileje bankovního přenechala by banka státu jako praecipuum ½ mill. zl. a mimo to byla by ochotna odepsati se stávajícího dosud dluhu 76½ mill. zl. dotýčený obnos, jenž odepsati se má a udává se různě. To je v nejhrušším rysu skutečný stav této otázky, jež v posledních dnech stála v popředí zpráv časopiseckých. Otázky ostatní (určení počtu guvernérů, ustanovení jich vládami a bankou, doba nového privileje) pomijíme dokládajíc, že v nich, jakož i při zmíněném již dělení čistého zisku nad 4½% dividendu, viděti zřejmou převahu našich milých státních přátel za Litavou. Jsme opravdu zvědaví na konečný výsledek aspoň těchto porad, jež „prý“ mají býti tento týden, kolem 20. t. m. ve Vidni skoncovány, aby v září se sestoupivší sněmovny měly čím se zabývati. Ubohé sněmovny, zda se dočkají? — Učiněna v čísle 14. tohoto časopisu zmínka o úpadku výročních trhů u nás, docela přirozeném v dobách rozvinuté, živé a poměrně laciné dopravy. Tam jednalo se o trh plzeňský a dues dodáváme poznámku o trhu libereckém. Pověstný, ba

slavný kdysi trh na soukenné výrobky liberecké, jenž konán býval po 14 dnů, koncem minulého a počátkem tohoto měsíce, navštíven byl právě velmi slabě a to ponejvíce zákazníky z venkova vyhledávající malý odbyt. Větší firmy, resp. kommissionáři jejich, přišli jen tak „na podivanou“. Jaká je toho příčina, nebudiž zde rozhodováno, tolik jen směle říci můžeme, že úpadkem tím sotva asi vinna špatná jakost dotýčených výrobků. — Ačkoli do svolání říšské rady ještě mnoho vody Dunají nplyne přece již páni u vesla pouštějí se do práce, resp. začínají se do ní pouštět, aby sněmovny na konci svého života zaháletí nemusily. Také nově organisované železniční ministerstvo získati si chce bez pochyby rytířské ostruhy. Aspoň roztrušována nedávno zpráva, že vláda vážně zabývá se otázkou sestátnovací, a sice ne pokračováním ve vyjednávání s drahou severozápadní, nýbrž započítím nového díla, sestátněním jiné dráhy české, totiž české dráhy severní (z Prahy do Turnova). Podmínky sestátnění jsou dle nedávno publikované bilance této dráhy pro vládu dosti příznivé. Jsou vlastně dvoji, spočívající buď v koncesi anebo na smlouvě. Sestátnění provedeno bude, jak se dosud podobá, na základě čistého výnosu posledního roku před sestátněním který činil okrouhle 2 1/2 mill. zl. a tvoří tedy tato suma jaksi minimum renty vyvazovací. Tak tedy vzniká zde vážný konkurent dráze severozápadní, ať i o té počátkem tohoto měsíce jsme četli, že zástupci její pozváni do Vídně k novému vyjednávání. Snad bude v této příčině zasedání v roce 1896 a 1897 šťastnější.

Národnostní. Mladočeští poslanci učinili dne 23. srpna na staroměstské radnici projev proti vzrůstajícímu se terrorismu, jemuž naše české menšiny v uzavřeném území jsou vydány. Některé listy, které ničeho tak se nehojí, jako naivní výtky nevlastenectví, byly nad tím u vytržení. Jiné posuzovaly věc skepticky, nazvavše projev tento komedií. Ať je tomu jak chce, jisto je, že teutonský duch pangermánský nafukuje se hroznou záští plemennou. Nadšení české v uzavřeném území neutuchá. Ano, kdyby nás tak postavili vedle těchto trpitelů vlasteneckých, s mnohou liberální veličinou vla-

steneckou smutně by to dopadlo. Jisto však je též, že propuknutí této plemenné zášti je výsledkem liberalismu. Zbavivši vlastenectví základu náboženského, základu spravedlnosti, lásky k bližnímu, ký div, že u socialistů změnilo se v pravý opak. Socialisté nepostřehli totiž chyb v pojmu vlastenectví liberálního, i přišedše k přesvědčení že je to něco pohanského, nekřesťanského, ba nelidského, vyhlili dítě i s koupelí. I zde nezbývá než vrátiti se k pojmům křesťanským. Bez pozitivního křesťanství to ovšem není možno vždyž i humanismus došel téhož cíle, jako socialismus

Vynikající státník ruský o nás.

„Nár. listy“ ze dne 24. srpna 1896 přinesly lokálku přijatou z „N. Fr. Presse,“ dle níž vynikající ruský státník takto referoval o poměru Ruska k Čechům: Veliká různost mezi námi a Čechy byla nám nápadna už před 50 lety v době tak zvaného slovanského sjezdu v Praze. Rozumí se samo sebou, že sledujeme s interessem vývoj nejzdatnějšího slovanského kmene v Rakousku, avšak víme též určitě ve který směr zabočil a zabočiti musil. Vražení na jazykovém ostrově ve kraj germánský ocitili se Čechové úplně v oblasti německého ducha. Veškeré jejich citění a myšlení, celá jejich literatura je duchem tím opanována slovanská duše žije v nich již jen slabě. V Německu slaví dnes triumfy český hudebník Smetana, je to přirozeno, neboť podkladem tvorby jeho jsou německá hudební díla. Cestujeme-li po Čechách, zvíme záhy, čím povinnováni jsou Čechové německé kultuře, jak poddáni jsou šlechtě vic německé než slovanské a při tom úplně klerikální. Nejednou seznámili jsme se s lepšími názory mladočeských vůdců, kteří toliko na prahu říšské rady od Staročechů různiti se zdáli, kteří však nyní úplně jejich sledují směry a cesty. Každý z nich má svůj vlastní názor a svůj vlastní plán. V mladočeském klubu je tolik proudů, že těžko určití přejeli-li si ten či onen více než malý osobní prospěch neb prospěch své frakce. Ostatně známe Čechy ne pouze z ptací perspektivy. Značná jejich část usadila se mezi námi jako hosté. Car Mikuláš I. zasadil vyššímu vyučování těžkou ránu. Zavřel v okamžiku duševního zatemnění řadu učitelských ústavů, tak že se nám

potom nedostávalo profesorů pro střední školy. Zjednali jsme si náhradu v Čechách. Bylo jich neméně než 450 mužů. Však tito čeští professoři, kteří na Rus se přistěhovali, požívají zlé pověsti, jak možná nejhorší, byli to lidé naduti, kteří domnívali se býti zástupci prvního slovanského národa kulturního, kteří s opovržením pohlíželi na jazyk ruský a na naši národní podstatu a nedbali seznámiti se s nimi, kdežto Němci horlivě se namáhali doplniti, čeho se jim v této příčině nedostávalo. Tim u žáků svých vzbudili odpor a následkem úplného nedostatku způsobilosti paedagogické zkazili v nich chuť a lásku k učení, takže se nám jevíli jen jako apoštolové nepřátel osvěty naší a jako odpůrci klasicismu. Jsme šťastni, že těchto národních bratří, kteří u nás vzbudili tolik roztrpčení a nespokojenosti, nemáme už zapotřebí. — Naším hyper rusofilům, kteří za úsměv cara byli ochotni prodati víru i jazyk kteří dokonce vinili z nedostatku slovanského ducha ty, jimž víra a statky národní jsou dražší než ruské šuražky a vousy, přejeme od srdce toto sprosté odkopnutí. Na takové servilní odřezance, kteří před každou mocí a novou myšlénkou poníženi na bříše leží, šťastni, když se jim kopnutí dostane, nic lepšího nemůže býti. Jen k litosti je, že těchto odpadlíků je skoro sto tisíc, a že se rekrutují většinou jen z českého národa. Českým návštěvníkům ruské výstavy neostýchalo se ani toto odřezanství představit se a velebiti je. A čeští turisté neobrátili se s hnusem od muže odpadlíka, ani snad se nerděli slyšíce mluvití jej.

Drobnosti.

Americká žena. Žena americká je idealem všech apoštolů a apoštolkyň emancipace, tedy předmětem interessantním. V poslední době zabývaly se jí četné žurnaly francouzské („Revue de Deux“, „Études“), vynikající francouzští spisovatelové (Varigny, Bourget a j.). Slyšme z nich aspoň něco. — Hned jako malé děvče navykána je američanka k self governmentu. Nezachází se prý s nimi jako s panenkami, ale jsou vedeny k samostatnosti, totiž jsou ponechány úplně samy sobě. Do školy chodí s chlapci, což prý záhy přiučuje obě

strany nejlepším společenským mravům. Zaslouží-li dívka metlu, nastaví galantní žák ochotně svá záda. Mladé dámy-školačky shledávají to zcela přirozenou věcí, která se strany dívky ani vděčnosti nežadá. V ohledu mravním jedni shledávají vše v pořádku, jiní jako Cl. Jannet mluví o hrozné demoralisaci. Tento ovšem je tuším katolík, který na šesté přikázání hledí trochu jinak nežli americká protestantka jako pí. Bentzonová. Střední školy jsou v Americe každá samostatná, jež udílí vysvědčení dle libosti. Ženských středních učilišť je 179 s 24 851 studentkami. Wellesleyský ústav má 200 hekt. parku, množství elegantních budov a asi 700 studentek. Mají k dispozici koncertní sály, musea, biblioteky, laboratoře. Žijí tu zcela volně. Mohou vycházeti bez dovolení. Nezneužívají toho, poněvadž prý vědí, že jsou v ústavě, aby studovaly. Zajisté podivuhodný důvod. Dámy-studentky přijímají tu návštěvy, dávají soirées, hoví sportům, hrají divadla, tvoří různé kluby, a prý také nalézají ještě prázdné chvíle ku studiu, ba jsou na řečtinu, chemii, anatomii, sanscrit, matematiku a j. celé posedlé. Jako charakteristiku lze prý o dívce americké říci: co nejvíce býti svobodnou, co nejméně dívkou. Autorita rodičů je v Americe prý vůbec odstraněna. Vychází svobodně, nikomu není nápadné, když cizým člověkem dá se doprovoditi do divadla, nebo když po koncertě jde s ním večeřeti do hostince. To proto že až přijde na universitu, musí už uměti se chovat. Když americkou dívku chce doprovázeti garde-dama odpoví nraženě: „což jsem Francouzskou?“ Že čte, co se jí líbí, rozumí se samo sebou nejraději prý E. Zolu. Pověstný „flirt“ panuje ovšem všady. Ale dama americká je moudrá a nezahodí se. Ze svých zbožňovatelů nevybírá milence, ale muže. Páni musí ovšem býti na stráž, nebo zákon je zlý. Ihned má některý z nich na krku proces pro slíbené manželství. A tu nejsou žádné žerty. Když se vdá, zachová si ovšem svou svobodu, ztratí však všechny vliv. V Americe svobodná dívka je obklopena jako by apotheosou, vdauá není ničím. Svobodné dívky mají nějakou zvláštní vnađu: jedna je královna krásy, druhá elegance, třetí dobroty atd., kterýmižto vlastnostmi jsou i ve veřejnosti známy

jako u nás na př. virtuosky na housle, na harfu a j. Rozumí se samo sebou, že všechna veřejná místa a všechny hodnosti jsou dámám přístupny. Že za to pro dočasnost toho vědí pramálo, není divu. Místo kuchyně zaujímá tu ročnick nebo dva chemie. Proto nabývá převahy bydlení v hotelu, kde se v jednom pokojíku spí a vše ostatní koná se v místnostech hotelních, jí se v jídelně, kouří v kufárně, hraje v pokoji koncertním, odpočívá v zahradě hotelu atd. Roku 1890 bylo umělkyní 3 019, ženských architektů 22, malířek a sochařek 10 810, spisovatelek a vědátorkyní 2 725, pastorkyní (místo pastorů v kostelích zastávajících, tak zvaných Clergy ladies) 1 235, zubních lékařek 337, ingenierek 127, žurnalistek 888, hudebnic 34 518, úřednic 4 875, lékařek 4 555, fidelek divadel 641, nakladatelkyní 27 777, opisovaček, sekretářek 64 048, stenografek 21 185 (Journal des Débats 23. července 1895) atd. Je otázka, co dělají ubozí muži. Kdo má v Americe asi děti? Ani otázkou sociální nezabývají se tak mužové jako ženy, a nejsou členy tolika klubů, jako každá američanka. Jak vypadají americké rodiny, může si každý představit. Jeden z následků je, že američan nemá vlasti. Jemu je zcela lhostejno, kde se zdržuje. Všady, doma jako v cizině, žije jako v hotelu. Tam i zde nemá z manželů i muž i žena větší starosti, než zachovati si úplnou samostatnost v jednání, v chování a v požitcích. Požadavky k uzavření sňatků zákonné nejsou též nikde tak malé jako tam. Kdokoliv dá vysvědčení: ti a ti jsou manželé. Muž nemá vůči ženě povinnosti žádných. — Zodpovědnost za tyto řádky ponechávám ovšem zmíněným na začátku pramenům. Jedno zdá se však jisté: upřímného křesťanství, to jest katolictví, má Amerika potřeby jako soli, má ho zapotřebí, aby američanka stala se opět

ženou a přestala být jakousi poběhlicí, kterou v jí tém smyslu, nikoliv ovšem v nízkém smyslu tohoto slova, je .

Na sjezd do Tábora!

Podepsaní vyzývají katolíky všech tří diecésí: pražské, hradecké a litoměřické, i bratry Moravy a Slezany, aby se diecévního sjezdu katolického v Táboře v hojném počtu účastnili. Kdož použije vlaku Praha-Tábor, račtež to laskavě korrespondenčním listkem oznámí Tomáši Škrdlovi v Praze, č. 234 I., abychom věděli, mnoho-li nás asi bude.

Osobní vlak vyjede z Prahy v 9. h. 40 min. dopoledne, do Tábora přijede ve 12 hodin 35 min. s poledne.

Rychlovlak vyjede z Prahy v 1 h. 40 min. odpoledne a do Tábora přijede ve 3 hod. 33 min. odpo. Sjezd bude zahájen ve 4 hod. odpo. Z Prahy vyjedeme dne 9. září, a přihlášky k společné jízdě přijímají se pro osobní vlak.

Zároveň žádáme všechny katol. noviny, aby diecévní katolický sjezd v Táboře vši silou podporovaly.

V P r a z e, dne 24. srpna r. 1896.

Vojtěch hrabě Schönborn, přisedící zemského výboru; **dr. Fr. Krásl**, metropolitní kanovník; **dr. Jos. Burian** a **Jos. Kuchynka**, sídelní kanovníci na Vyšehradě; **Tomáš Škrdlo**, katecheta a redaktor „Vlasti“.

Oprava. Do posledního čísla vloudily se nám některé chyby tiskové, které zavineny byly tím, že redaktor, bysím u exercitiích, nebyla doručena korektura. Byly vynechány některé resoluce sjezdu družstva „Vlasti“, o jedné bylo mylně řečeno, že o ní referoval vdp. kan. Dr. Krásl. Menší pomůžeme.
Redakce.

Obsah „Obrany“ :

Nejslavnější doba česká! ? Fr. Žák. — Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti. Fr. Jan Krojher, kaplan. (Dokončení.) — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasláno přímo do administrace: Smetanova ulice č. 1508—11.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisku, obdrží šestý nádykem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné buďž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Auktoritativní slovo.

Nedávno konal se v Solnohradě sjezd rakouských katolíků. Rakouští biskupové zaslali sjezdu dopis, který byl sice i v českých katolických listech uveřejněn, ale většího povšimnutí nedošel. A přec obsahuje celý program. Vykládají se v něm katolíkům všem, bez rozdílu řeči a zájmů, základní body katolicko-konservativního programu. To je přec událost dalekosáhlého významu, které měla by se věnovati největší pozornost. Tento list stane se zajisté dokumentem, na nějž všichni řečníci katoličtí a všichni veřejně činní mužové budou dlouho se odvolávati.

Zajímavě by bylo zvědět, proč liberální žurnalistika, která na každý projev „drahé“ hierarchie čeká jako pes na kost, či lépe jako kočka na myš, nechala bez povšimnutí dopis ne jednoho hierarchy, ale dopis všech. Kdybychom měli hádati, řekli bychom, nejspíše mlčí proto, poněvadž projev biskupský hájí práva země, mluví o dobru lidu, o spravedlnosti i k těm nejnižším, poněvadž je vůbec prodchnut vážným smýšlením vlasteneckým a lidovým — lépe tudíž takový projev umlčeti. Vždyť ta hierarchie vypadá v tomto projevu zcela jinak, než jak ji liberální paní žurnalistika svým věrným pravidelně líčí. Tož lépe mlčet. Přec nemůže katolickou hierarchii pochválit! A tak zůstane na dále jedinou svobodomyšlnou přítelkyní lidu!

Biskupové píší, že už několikráte bylo od katolíků vysloveno přání, aby hierarchie o nejvážnějších časových otázkách se vyslovila. To je zajisté pravda. Katolická strana má ovšem už svůj program dávno. Ale oficiálního schválení z míst nejvyšších nebylo. Mohla tudíž často vzniknouti nejistota, v polemikách a diskusech nebylo auktoritativního dokladu, pro jednotu ucelenou a v hlavních bodech jistou a určitou nebylo otevřeně vysloveného základu. Ani projev rakouských biskupů není úplný a pohybuje se více jen v základních, všeobecných zásadách, ale i přes tuto okolnost, ovšem pochopitelnou a snadno vysvětlitelnou, má znamenitý význam tím, co podává.

Už proto, že projev se vůbec stal, je důležit. Jím katolíkům, kněžstvu i laikům zpečetěno právo a povinnost, aby neobmezovali se na činnost pouze soukromou, na praktické křesťanství více jen osobní důležitost mající, ale aby

pracovali veřejně, politicky, socialně, národně. Byly doby, a ty nejsou tak dávné, kdy pole této veřejné činnosti se neodporučovalo, zvláště kleru ne. Katolická hierarchie za to od „pánů vlastenců“ dost trpěla. Nyní po projevu rakouských biskupů přestala každá nejistota, nyní tato veřejná činnost stává se povinností naší. Že to „výhradním pánům vlastencům“ zase nebude po chuti, je jisto, vždyť už od několika let namlouvají nám zrovna opak toho, co dříve činili, pravíce, že církvi a náboženství prospěje, když zůstaneme pěkně za kamny. Slova těchto pánů od nějaké doby mají u nás sice už málo víry, ale je přece dobře, že projev se stal, je to dobře pro ty „útlé“ duše vlastenecké mezi námi.

Projev rakouských biskupů úsilovný klade důraz na jednotu katolíků. Zdálo by se, že mezi katolíky nemůže nebyti jednoty, ale poslední doba nás poučila, že na tento moment nelze dost a dost nepoukazovati. Nemluvě ani o potřebě jednoty u jednotlivých kmenů — projev má širší a obsáhlejší význam, poukazuje na jednotu všech rakouských katolíků. Při státoprávních a jazykových našich roznicích bylo svrchovaně třeba auktoritativního povzbuzení a napomenutí, aby aspoň katolíci nezapomínali na oprávněnost a svatost práv jednotlivých zemí a jazyků. Jen spravedlnost a úcta vzájemná, jen křesťanská umírněnost jsou s to, aby poznenáhlu vyplňovaly ty propasti, jež jednotlivé národy mezi sebou, všechny pak od velké rakouské myšlenky dělí.

Je pochopitelno, že katoličtí biskupové mluví na prvním místě o momentu náboženském. Ukládají katolíkům za povinnost, aby hájili svobody své církve. My rakouští katolíci, kterým dostalo se pochybného štěstí, státi pod bezkonfessijsními zákony z doby liberalistické, této povinnosti tím živěji musíme si býti vědomi. Jen svoboda, jen uznávaná samospráva dává církvi možnost, aby činnost svou rozvíjela ku nábožensko-mravnímu dobru jednotlivců, rodin, národů a celého státu. Nemá žádných sobeckých zájmů, poněvadž jich nemůže míti. Zájmy její leží v zájmech lidu, z něhož se skládá. Vše co koná a chce, nemůže konati než pro lid, poněvadž ona a katolický lid jest pojem socialně totožný, poněvadž církev — to jest lid s biskupy a klerem jsou pod duchovní vládou sv. Otce. Poručníkování a obmezování církve je poručníkování a obmezování lidu, jsou pouta nepřirozená, nemravná. Naše historie nám ukázala, že zotročování církve liberalismem bylo zotročování lidu k sobeckým prospěchům kapitálu, židovského liberalismu, bylo ničení individualit národních a práv zemských, nemluvě o zlech nábožensko-mravních, která z toho povstala. Proto katolíci, kteří hájí svobodu své církve, hájí jen svobodu svou, svobodu svého lidu, práva svá a práva svých zemí, hájí nábožensko-mravní zájmy lidu časné a věčné. Liberalism dovedl toho, že, aby ukryl pouta, v něž národy poutal, zkalil jasný hled mnohých katolíků a namluvil jim, jakoby zotročením církve dával lidu nějaká nová práva, práva nad církví, jakoby ho zbavoval církevního panství. Mnozí nepoznali, že pouta církvi daná jsou pouta na lid, na ně vložené. Slovo biskupské probudí zajisté mnohé, kteří dosud neviděli, a kteří hrozný absolutism liberalistický vykládali si né jako následek své zaslepenosti, ale jako následek zhoršených poměrů socialních.

První podmínkou svobody náboženské je požadavek konfessionální výchovy národní. Školství veškeré, nízké i střední i vysoké musí býti náboženské, toť druhá povinnost, již biskupové katolíkům ukládají. Jen tak se osvobodí z pout liberalistického despotismu, jen tak přemoženo bude hrozné

sobectví, které hrozí zničení veškerou organizací společenskou, jen tak může býti zlomena vláda onoho světáckého proudu, který otravuje každý ideální vzlet lidu, každou ušlechtilou snahu duchovní, který vychovává lid ve všednosti a duchovní zmalátnělosti, nedává vykvétati mohutným charakterům, jen tak vrácen může býti lidu pravý názor o životě, nestranný soud zdravého rozumu, ušlechtilý pojem mravní, porozumění pro trvalý klid duševní, souladné utváření se života, rozumný blahobyt, porozumění pro zájmy širší a obsáhlejší. Prohloubená náboženská výchova veškerého národa osvobodí ducha a dá mu opět panství nad hmotou, jež uvalila ho v porobu.

Katolíci rakouští oprou se všelikému zkracování a obmezování práv koruny, zní další krásné a ušlechtilé slovo biskupské. Nás, národy rakouské, vízí ovšem, jak už Palacký ve svém památném listě pravil, přirozené zájmy ku koruně rakouské. Ale katolíkům krásně bude slušeti, když mimo sobectví ojobní a národní budou pěstovati v srdcích svých ještě onen ideální plamen posvátné úcty a lásky, které v posvěcené osobě panovníkově vidí povolanou záštitu náboženství, práva a jednoty monarchie, legitimního ochrance národů. A právě dějiny české i rakouské svědčí, že velicí a šťastní byli národové rakouští, když ctili práva koruny.

Český pessimista, který na své dějiny pohlíží zrakem posledního století, mohl by nad těmito slovy se zaraziti a viděti v nich hlubší smysl, který by ho mohl pobouřiti. Pravíme mohl, kdyby nenásledovala slova další, zlatá slova, o kterých bychom si přáli, aby čeští katolíci zapsali si je hluboko do srdcí svých. Zní pak tato drahocenná slova: „Rakouští katolíci jsou přesvědčeni, že každá politika, která by nedbala rozličného dějinného vývoje zemí a národů rakouských, musí se ztroskotati. Budou proto všechna království a země chrániti v jejich právech, všechny pak národy v jejich řeči a mravu, při tom však budou míti i potřebný zřetel na jednotu říše. — Budou proto katolíci rakouští řídit se ve všech státoprávních a národních otázkách snahou, aby se zachováním autonomie zemské a rovnoprávnosti jednotlivých kmenů národních spojovali sílu monarchie“.

To jsou zvláště pro nás Čechy památná slova. Od reskriptu, jehož pětadvacetiletá památka právě se oslavuje, nestalo se projevn státoprávního, byť zde i zdrženlivého, který by byl důležitější a významnější. Nejen český episkopat, na jehož podnět asi nejspíše tato slova byla do projevu vzata, ale celý rakouský episkopat staví se tu na foederativní ideu rakouského státu dle Palackého, staví se proti centralismu, proti tomu, jako by naše ústava nynější se vžila a byla jediné možnou ústavou rakouskou. Když celý episkopát takto se vysloví, otevřeně vysloví, jest to zajisté něco velkolepého, tak znamenitého, že bychom z toho skoro souditi se osmělovali, že i ve vládních kruzích začíná vanouti poněkud jiný vítr. Na každý způsob máme ve slovech rakouského episkopatu kus státoprávního programu. My Čechové máme v něm církevní schválení snah našich po korunovaci a českém státním právu, ostatním katolíkům je dán pokyn, aby nestavěli se zásadně do opposice proti právům jednotlivých zemí, tudíž ani proti právům zemí koruny české. A pak se opovažují naši „vlastenečtí“ svobodomyšlníci mluvíti nepřátelsky o katolické hierarchii! Co jsou jejich protesty, co Nymburské usnešení a jiné sjezdy proti auktoritativnímu projevu rakouského episkopatu? Politicky málo významná, vzhledem ke katolíkům stranická, lživá a potupná horování.

Významná slova korunovační, která kan. dr. Krásl přednesl jako delegat kardinálův na tábořském sjezdu, a která takový rozruch způsobila, byla zajisté už ohlasem projevu rakouských biskupů. Naši řečníci k tomuto místu asi často se budou vraceti a komentovati je, zvláště nyní, kdy stojíme před volbami. Věru, že slova biskupská přišla velevhod.

Dále mluví rakouští biskupové o záležitostech hospodářských a sociálních v užším smyslu slova. Tu obrací zřetel katolíků hlavně k rolnictvu a malému řemeslnictvu, pak k chudším třídám lidu vůbec, aby domáhali se pro ně berní opravy. V tom slově skrývá se mnoho! Ve Francii pokoušejí se právě o zavedení progressivní daně z majetku, což nazývají sociální pokrok. Ať je to pokrok skutečný nebo domnělý, projev biskupů dává katolíkům právo, aby postaviti se směli na půdu lidovou, sociálně zbarvenou, která otevírá se zdá dráhu do budoucího se utváření poměrů společenských na základě stejnoměrných práv a povinností. Není tedy pravda, že hierarchie stojí na straně kapitalu, moci, feudalismu, nýbrž je pravda, že stojí na zásadě berních oprav ve smyslu sociální spravedlnosti a rovnoprávnosti. Dále pro zemědělství doporučuje společenstevní rozčlenění a založené na něm zastoupení dle zájmů, což už dávno je propracovaným bodem všech katolicko-konservativních programů. Pro stav živnostenský doporučují další vytváření se společenstev na ochranu slabších, lepší vzdělání živnostenské mládeže a potlačení nepočetného švindléřského o zisk závodění. Zvláště poslední dva požadavky jsou dalekosáhlého významu. Společenstva jsou sice dobrá a leccos dobrého vykonala, ale skládají se z pochybného materialu, trpíce na moderní chorobu mělkého a porušeného spolkaření, co do náboženství, mravu, co do vytváření se charakternosti spíše škodí. A tu může odpomoci právě jen lepší vzdělání řemeslné mládeže a potlačování švindléřské pohanské konkurence. Naše buržoastické školství (pokračovací školy, obchodní, řemeslné a p.) jest vesměs beznáboženské, ano dle jednomyslného soudu všech moudrých lidí nábožensky mravně spíše porušuje. Odtud ten jed, který rozežírá menší a střední stavy. Bohužel, že katolíci zde téměř ničeho nečinili. Pro samou pozornost školám národním zapomínali a zapomínají na to, co daleko více otravuje a přímo podrývá naši společnost, na beznáboženské školství pokračovací, řemeslné a p. Hle, slovo biskupské, které vybízí k nápravě. Názor o potlačení švindléřského honění se za ziskem není jen sociální teorií, stavící se proti teoriím o svobodné konkurenci, o nejvýše možném blahobytu, ale má i moment přímo náboženský. Není účelem života jediným ani největším, do nekonečna s horečnou snahou říti se po domělých podmínkách blahobytu. Klidné, rozumné, ušlechtilé požívání i menšího blahobytu daleko více se blíží lidskému, humanitnímu a ideálnímu pojmu o životě lidském, nic nemluvě o jeho stránce nadpřirozené. „Proto, dí biskupové, budou se katolíci rakouští dožadovati vedle rázného provádění zákonného nedělního klidu v živnostech také jeho rozšíření na přikázané svátky, na veřejnou dopravu, zvláště při poště a železnicích, jakož také na všechny úředníky a zřízence ve veřejných službách.“ To je zajisté rázné slovo v čas. Veřejnost přišla sice už k vědomí, že práce nedělní, která druhdy vyhlášena od liberalismu za velkolepý pokrok, není osvobození lidu, ani nevede k většímu blahobytu, nýbrž naopak uhnětení, moderní zotročení lidu na prospěch velkokapitálu. Ale veřejnost je ještě tak v poutech lžiliberalismu, že zůstala v opravách o nedělním klidu jen na půl

cestě. Biskupové katolíky vyzývají, aby v hájení práv lidu a v lásce k němu nezůstávali na této poloviční cestě, aby nedali se svéstí úsměvem zlatého telete, ale stáli mužně při požadavku, aby každý nejen zámožný, ale i chudý, i úředník, krátce každý měl jistý počet dní k odpočinku, k duševnímu občerstvení a vzdělání. Při našem úpadku mravním je sice každá prázdeň nebezpečná, ale jen dočasně; úcta k posvátnosti principu má zajisté větší mravní váhu a vliv než okolnost, že mnozí nedovedou nezneužívat svobody.

Toto stanovisko biskupů je lidovější, než kterýkoliv program kterékoliv strany. Všecky naše strany jsou poněkud pod panstvím kapitálu nebo v nezdravý radikalism se zvrhšího lžiliberalismu; biskupové rozvinuli tu prápor cele lidový. Že tomu tak, nasvědčuje i další požadavek, aby beze všech ohledů prováděna byla ochranná ustanovení pro dělníky a dělnice, aby bylo postaráno o pojišťování dělnictva, o jeho náboženskomravní zdar, nejhlavnější podmínku jeho spokojenosti a štěstí. Katolíci mají radostně vše podniknouti, co by bylo s to upokojiti oprávněné nároky kohokoliv, co by mohlo odstraniti nedostatky. Spravedlnost ve všem, péče o blaho lidu, láska k vlasti a k císařskému domu, oddanost sv. náboženství mají jim býti vůdčími hvězdami. Mají tedy katolíci bezohledně, ochotně a radostně vše podnikati, co by vedlo ku zdaru lidu, církve, vlasti, státu. Zde není v těchto slovech žádných ohledů na nikoho, na žádná privilegia, na žádnou moc; víra, čest, blaho, spravedlnost, láska k vlasti a císařskému rodu, (o Rakousku jako byrokratické a zcentralisované ideji nic se tu nepraví), vše a ve všem mají rozhodovati u katolíků. A tak se tážeme, kdo postavil program vlastenečtější, kdo nesobečtější, kdo šlechtěnější, kdo lidumilnější?

Nemohouce se již dále o věci šířiti, vyslovujeme jen ujištění, že projev rakouských biskupů bude tvořiti novou epochu v dějinách katolického hnutí lidového, že katolíci národové dlouho budou jim za něj vděčni, že bude i k prospěchu zemí, poněvadž program, jež tu katolíkům dávají, je tak svobodomyšlný a tak široký a povznešený rozhledem, že všichni budou uspokojeni. Rakouští biskupové vstoupili tu cele na cestu sv. Otcem Lvem XIII. naznačenou, jehož slova vhodně položili též hned do úvodu k svému listu.

Frant. Žák.

Slovo k židovské otázce.

Ustavičné jsou stesky pravých zástupců lidu, že naši svobodomyšní páni vlastencové hlásají sice ustavičně s velikým hlukem zásadu „svůj k svému“, že ale sami jednají proti ní. Naše společenstva nic nečiní, aby vymanila se z hospodářského poddanství židovského kapitalismu, naše noviny podporují svými inseraty židovskou moc proti majetku křesťanskému, naše intelligence nijak se nebrání proti tomu, že číselně slaboučké židovství usurpuje si naše gymnasia a vysoké školy, ba ani naši advokáti a lékaři, ač přímo jsou utlačováni nesolidní konkurencí, která i z těchto zaměstnání činí kšeft, nic nečiní na obranu svou a na obranu svého stavu. Není tedy divu, že heslo „svůj k svému“, v našich poměrech jako sebeobrana a obrana zájmů lidových, osvětových a vlasteneckých tak oprávněné, zůstává planým heslem, nemajícím na praktický život téměř žádného vlivu.

Je to kormutlivé divadlo, je to smutné svědectví, jak u naší svobodomyšlné intelligence pojem pravé svobodomyšlnosti zvrátil se v zkázonosnou

liberalistickou pruderií, jak hmotný prospěch osob ztlačil vědomí povinnosti k celku, jak beznadějnost ve vymanění se z židovské velmoci zničila všelikou energii. Pravíme, je to smutné divadlo, ale to není ještě to nejhorší. Nebezpečnější se nám zdá to stálé lákání židovstva do českého politického a národního tábora. Děje se v novinách, při volbách, stále; při otevření vinohradské židovské synagogy jeden z účastníků na banketě přímo připíjel na sjednocení se židovstva s českým národem. To je zlý úkaz. Ten den, ve kterém se to stane, ten den, kdy valná část židů otevřeně přihlásí se k českému národu, bude jeden z nejosudnějších, jaké česká historie nám vykazuje.

Krátkozrací politikové, kteří nemají nic pilnějšího na práci, nežli slábnouti se po nějakém zevním úspěchu, aby v naší rychle žijící době, jež svou důvěru dává dnes tomu a zítra jeho protivníku, udrželi se na povrchu, domnívají se, že by tím český národ získal na politické moci, že by národně se sesílil, že by hmotně získal. Mají za to, že by tím spíše zvítězili nad živlem německým, dosáhli rychleji uznání státního práva, že by v Rakousku získali si vůdčí postavení. Proto lákají židy do svého tábora, potírají hospodářský antisemitism, nedávají proniknouti heslu „svůj k svému“, zahrnují židy přízní, jaké pro mnohé jiné ryze české a vlastenecké stavy nikdy nemají. Známe „svobodomyšlné“ město, které odepřelo před dvěma, tušime, lety místnosti svého divadla katolickému spolku na sta členů z vlastních občanů čítajícímu, ale s okázalostí je propůjčilo slavnosti židovské a jí s nádherou se účastnilo.

Není hroznějšího klamu nad ten, jemuž čeští pohlaváři vzhledem k židům se oddávají. Současný rozhled patrně svědčí, že všady tam, kde toto sloučení židovstva s národem se uskutečnilo, národové vzali z toho mravní rozvrat, uhnětení, ožebračení. Antisemitism, který ve Vídni, ve Francii a jinde vzrostl až v plemennou zášť, jest toho nejlepším důkazem. Jedině v Uhrách zdá se, jakoby židovství bylo přispělo k zevní moci, k hospodářskému rozkvětu a k pokroku. Ve skutečnosti není tomu tak. Lid uherský již již cítí hroznou nebezpečí a povstává k obraně. Ať v tomto boji zvítězí nebo padne, dnes je jisto, že za několik desetiletí národové uherští budou hmotně na mizině, že zem bude z větší části patřiti židům, že obchod a užitek ze řemesel bude v jejich rukou, že budou majiteli domů a paláců, že židé budou pány a národ bude u nich v nájmu, že pro ně bude pracovati, šetřiti, za židovské myšlenky se bít. Už dnes žurnalistika je jejich, již vládnou nad duchem lidu, jehož lepší síly, dávno porušené, svým zlatem dovedou snadno přivázati si ku svým službám.

Hroznější poměry by nastaly u nás, u národa, který daleko méně je svým, daleko více je lehkomyšlnějším a za lesklou frazí i mincí se honícím. Dosud zachoval si český národ přes všechny staleté boje svůj typ celkem neporušený. Židé leckde mu sice vládnou, ale on přece nevidí v nich své, nýbrž nepřítel, Němce, cizince. Proto i vymanění se z moci židovské nemůže býti tak těžké proti národu, s nímž nic nás nespojuje, ale všecko dělí. Jakmile by židé se přihlásili k českému táboru a byli přijati za „naše“, vymanění se z této nadvlády stalo by se nemožným. Žid by tím nic neztratil, nebo on by zůstal, čím je, jen jeden kabát by zaměnil za jiný, ale lid by ztratil všecku oporu ve svém boji za svobodu. V židu by už neviděl jeden ucelený národ, který má své vlastní, cizí zájmy a žádné jiné, který nikdy necítil a není schopen cítiti, co je to rodná zem, co jsou to ty posvátné svazky, jež lid váží k jeho hroudě, ale viděl by v něm jen nespravedlivého a mocného jednotlivce, jako v každém jiném pánu českém. Tak měl by svázané ruce a bylo by k tomu dlouholeté práce třeba, nežli by mohl býti zorganizován a uvědoměn. V malém národě padly by na váhu ještě okolnosti národní. Chtěl-li by se lid vymaniti z moci židovské, musel by pak postoupiti boj proti národní organizaci, a tu by se našlo četně „vlastenců“, kteří by se postavili proti lidu. A tento boj byl by pak skutečně vzhledem k národní organizaci nebezpečný.

Není pochyby, že i v politice, v socialních a národních otázkách Židé dostali by brzy vůdcovství do svých rukou. Už dnes sedí Židé v mnohých redakcích českých. Národní Listy jsou tendencí svou sice dosti židovsko-liberální, ale přece ještě české. Jakmile by se zmohlo české židovstvo, prvním českým listem stal by se list židovský, jako je tomu v Uhrách, Vídni, Paříži, Hamburce a j. Vždyť je k tomu jen třeba peněz a trochu intelligence. Obého mají židé z důstatek. Následek by byl, že i v politice vůdčí úloha připadla by židům. Porušení, kterého by z toho vzal český národ, bylo by tak veliké, jaké nezpůsobilo mu žádné sektářství, žádné vnitřní boje. Národ český stal by se národem v pravdě neživým, nemyslicím, chudým. On i dnes nechává za sebe mysliti své žurnály a své zástupce, pak by tuto úlohu za něho převzali Židé. Naši vůdcové jsou namnoze jistě sobci a nic než sobci, ale jest to přece krev z naší krve, jsou to synové národa jednoho. Ať je dělí strany, ať se potírají, jsou to přec členové jedné rodiny. Ale že by Židé, i kdyby se psali vlastenci a na venek po česku mluvili, i kdyby bili se za české státní právo, že by nečinili tak pro lid, nýbrž jen pro sebe a pro svůj, cizí pro náš národ, o tom nepochybuje asi nikdo. A dejme tomu, že bychom pak dosáhli i korunovace i státního práva, co nám to prospěje? Český lid neměl by z toho ničeho. On měl by leda to potěšení, dívati se, jak cizinci krásných jeho věcí a statků mile užívají.

A žid přec jen zůstane Němcem. Pak tedy měli bychom v Čechách něco horšího a nebezpečnějšího, nežli je dvojjazyčnost, pak měli bychom tu živý přechod z ducha českého do ducha německého. A těm několika stasticům židů, kterým jazyk je jen kšeftovním prostředkem, kterým zájmy vlastního kmene přec vždy byly a jsou nade všechny zájmy, nebude nikdy činiti rozpaky, odhoditi národnost, která nemá pro něho ceny, kterou přijali jen pro výhody hmotné. Národ ale bude už na mizině. Co pak postaví do boje, aby uhájil svůj byt? Bude mu začítí tam, kde začal proti německví na začátku tohoto století, jen že nebude míti více tolik zdravého a neporušeného materialu lidového k dispozici, jako tehdáž v době probuzení.

Z těchto a mnohých jiných příčin přišli jsme k přesvědčení, že přilnutí židů k české národnosti — či vlastně přivítání a přijetí Židů do politicko-národní organisace bylo by našim největším, osudným neštěstím. Zde je možný jen boj a vymanění českého lidu. K užívání české řeči je přinutíme ihned, jakmile boj vyhraje. A že ho můžeme vyhrátí, o tom není nejmenší pochybnosti. Jen kdyby mezi námi bylo méně prospěchářství, zláště mezi liberalistickou třídou národa, a více pravého češství. Nemusíme nikoho odpuzovati, kdo chce se hlásiti k české řeči a k našim zájmům, nemusíme porušiti právo pohostinství vůči židům, ani právo snášlivosti k cizímu vyznání, avšak poškozují český svůj lid, kdo volá židy do české organisace politicko-národní. V Čechách smí jen křesťané, jen Čechové panovati. Chcete-li míti spojence, musíte se s nimi děliti. Ale židé jsou spojenci nejnebezpečnějšími, poněvadž umí všecku kořist jen sobě přivlastňovati. Jen bojujeme vytrvale, trpělivě. dojdeme sami svého cíle. Pak židé sami se k nám přihlásí, a my jim vykážeme slušné místo jako hostům, cizincům, místo plné šetrnosti a uznání. Ale pány chťejme býti jen sami.

Jsou ovšem mezi liberály lidé, kterým je zcela lhostejno, s kým obcují, kteří na židovský ples jdou se stejnými city, jako do společnosti křesťanské, ano tam snad cítí se ještě domácněji. Ti jsou ochotni děliti se o národní statky i s cizím národem, jen když jim dostane se podílu. To jsou ti židovští liberalové. Je jich mnoho, bohužel. Proto i proti nim musí se obracetí boj, který vedeme za emancipaci českého lidu. Je oprávněn, nebo to nejsou ani křesťané, ani Češi, to nejsou vůbec lidé úctyhodní, Čechové své důstojnosti si vědomí. Oni nesmí nikdy nabýti v národě vrchu, poněvadž je jim lhostejno, k jakému patří vyznání, k jakým tradicím, k jaké společnosti. Dospěli-li k moci, musí jim ve jménu národa býti vzata.

Proto buďme svými a jen svými. To chraňme, co jsme od předků přijali a co je naše, co patří k naší české domácnosti. Pozorujme ale pilně naše vůdce, naše listy, naši společnost, abychom viděli, kde je neuvědomělost, ochota k národní zradě, kde nevěrnost k jedině českému programu dle hesla „svůj k svému“.

Discipulus.

Drobná vojna.

Obrázek. Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování.)

„Páni bývají po svatbě velmi pozorní,“ pokračovala milostivá se slabým úsměvem a živý záblesk přelétl její bledou, bezvýznamnou tvář. Snad ji v té chvíli napadla také její mladost a ony krásné dny, jež kouzlem obestírají manželství.

„Pan správce musí býti k tak sličné paní vždy pozoren, vmísil se v hovor pan Forst. „Ostatně, abych nezapomněl. Nebyli jste, než jste šli do zámku, u lesních?“

„K službám, milosti.“

„To nehrála paní lesní, vidíte?“

„Nikoliv.“

„Proto. Já její hru znám. Břínká na piauo nechutně a lépe by bylo, kdyby toho nechala. Chodím z parku do lesa na procházku a často mi pokazí náladu. Hrála snad dnes vaše paní?“

„Ano,“ s radostnou pýchou přisvědčoval správce.

„Kdybych věděl, že paní správcová není unavena, prosil bych, aby zahrála ještě jednou. Rád bych, aby moje ženuška slyšela, jakou umělkyni si náš pan správce vzal. Byl jsem v lese na procházce a šel jsem právě okolo, když paní správcová hrála. Zůstal jsem státi a tak bez dovolení vyslechl jsem celou hru. Ještě nyní mám hlavu plnou oněch rozkošných tonů. Ale já nebudu, není-li to možno dnes, budeme snad slyšeti jindy.“

„Prosím, bude-li to milostivému panstvu činiti potěšení, zahraju ráda. Znáám několik Dvořákových tanců na pamět a mohu snad zahrát i jiný.“

„Jste velmi ochotná a pozorná,“ uklonil se pan Forst a vedl Slávinku do hudebního sálu.

„Tu stála dvě piana a Slávinka nevěděla, ku kterému se posaditi.“

„Račte sem,“ pobízela milostivá. „Na onom hrají naše dcerušky a je poněkud rozladěno. Můj muž je velký milovník hudby, ačkoliv sám nehraje. Já musím často, ať mi je volno či nic, usednouti a hrát.“

Slávinka se usmála svým dobrým, průzračným úsměvem, a pohled její setkal se s pohledem milostivé. Také ta patřila na ni pokojně a jaksi domácky, že Slávinku veškerá ostýchavost opustila. Volně a bez bázně posadila se k pianu. Napřed přešla rukou klávesy a hlavou se jí mihlo: Kéž bych měla jednou takový krásný nástroj.

A pak zapomínajíc na okolí začala hrát. —

Když správcovi ze zámku odcházeli, vyprovodila je milostivá až ke schodům a pan Forst až ku bráně. Klíčový i lokaj ohýbali šíje a kroutili hlavami, co se to stalo, že milostpán, podivný pavouk, najednou si usmyslil těm správcům prokázat takovou pozornost.

„Hodní lidé,“ chválil milostpán, když se vrátil domů. „Řiditel mi cosi povídal, že se správce zahodil, vzav si z vesnice ženu. Ale já vidím, že ta ženská má velmi citlivou duši a nesmírné nadání. Správce je také hodný člověk, a jsem rád, že mezi těmi zdejšími pokrytci je aspoň jedna rodina pořádná.“

„Ano, zdají se hodnými. Je čas, abychom šli do jídelny. Zazvoň, Fric, na slečnu, aby přivedla děti.“ A pomalu, přimýkajíc ospale oči, brala se napřed do jídelny. —

„Ženuško, ty činíš divy, radoval se Fejtl, blíž se k úřednickému domu. „Jen se bojím, aby tě to neomámilo a já pro tvou hudbu neztratil ženu.“

„Neboj se, ono je to brzy omrzí. Ale víš, proč jsem dnes šťastna?“

„Nu?“

„Protože aspoň někdo mne nešpičkoval a nepotupoval, a to byla vrchnost sama. Podívej se, jak Emoušek kouká a pozoruje, jak se vracíme. Nebolí tě při tom srdce?“

„No, počkej, tohle ti neodpustím.“

A za trest musila mu nahoře v útulných pokojích dovolit, aby ji zlíbal. A ona to tolik ráda dovolovala!

III.

Polovina nepřijemností byla odbyta a mladým manželům zbývala ještě druhá. Odbyli návštěvy a čekali na oplacení. A pak bude už pokoj. Nepůjdou více nikam a zůstanou doma, kde se jim každého dne více líbilo.

Slávinka, byť neměla zkušeností, kterak si paničky počínají, měla za to velmi mnoho přirozeného vtipu, jenž nahražoval malost různých intrik. Předpovídala, že dámy nesplatí návštěvy, dokud se mezi sebou neshodnou, kterak si mají proti ní počínati.

„A nemýlila se. V neděli byla schůze u lesních. Ještě ani káva nerozvázála jazyky a už začal soud. Řízení otevřela dle hodnosti ředitelka.

„Tak, milé dámy, jak se vám líbila správcová?“ ptala se s vážností presidenta, který počíná vyslychati svědky proti zakuklenému vrahu.

Účetní podívala se na paní lesní, tajuplně se usmála a pokrčila rameny. Paní lesní měla najednou co dělati s čistěním skřípce a ponechala první slovo paní předsedkyni.

„Jednoduchá ženská, vidíte,“ řekla ředitelka.

„Taký se mi zdálo,“ souhlasila paní účetní a významně se rozesmála.

„Až moc jednoduchá,“ pepřila paní lesní.

„Divím se, co tak dlouho dělali v zámku. Ovšem, náš pán je někdy podivný, ale milostivé se divím. Ta má přece takt. Klíčny mi povídal, že správcová nahoře hrála. Kdo by to v ní hledal?“

„U mne hrála také,“ přiznávala se paní lesní. „Hraje dosti slušně, ale poněkud šumařsky. Prosím vás, snad doma pomáhala otcí hudbě vyučovat. Venkovští učitelé jsou tím živi. Služka povídala, že milostpán šel okolo, když tu u mne hrála. Víte, jak rád slyší nějakou hru. Tady u myslivny často třeba celou hodinu vystojí, když jde náhodou okolo a slyší mně hrát. Řekl jí asi, umí-li hrát, a ona se hned nabídla, že mu zahraje. Já ji tu pochválila a prosím vás, taková je hned v devátém nebi, když jí člověk zalichotí.“

Zasmála se velmi způsobně a nasadila si švihácky skřípce.

„No, jen ať s tím břínkáním začne v domě, já ji poženu,“ vyhrožovala ředitelka, a zavrtěla sebou, jakoby už chtěla vstávat a běžet na správcovou.

„A je to samá chloubka,“ sdělovala účetní důležitě. „Mně začala z ničeho nic povídat, že má bratry, kteří studují. Jeden má být panem páterem, druhý důstojníkem nebo kterým šlakem. Chudáček! Když se člověk na ni podívá, vidí celou chudobu a hned si o ní pomyslí svůj díl.“

„Souhlasím úplně s vámi, paní účetní. K vojsku běhou jen z pořádných rodin a ne z takových, kde dělají nádennickou práci. Považte si, ona sama myje zem, pere, žehlí. Ruce má samý mozol a chce dělat paničku. Až se to roznese mezi dvorskou čeládkou, bude hotový skandál.“

„No, to jí přetřnu. Řeknu svému muži, aby správce napomenul. A vrchnost se musí také dovědět, co je to zač, aby se s ní zbytečně nezahazovala.“

„To bude dobře“, horlivě souhlasila paní účetní. „Abych řekla pravdu, není ošklivá. A kdyby se milostpán trochu zdvořileji k ní zachoval bude si mysliti, že snad . . . však mi rozumíte. Taková se propůjčí ke všemu.“

„Což o to! Z očí jí kouká, že má už své zkušenosti“, dotvrdila ředitelka. „Na oko učiněné nevinátka a po straně prohnaná, až hanba povídat. Musíme ji zkrotit.“

„Já jí návštěvu oplatím“, zpívala paní lesní, „a to jen aby neřekla, že neznám způsobů a pak dost“.

„To my všechny. Kdo by s ní nějaké přátelství začínal“.

„Až sem přijede správčův otec, ten se potěší. Je to jen venkovský člověk, ale rozumný. Až se doví, co si syn na krk uvázal, ten bude nařikat. Já myslím, že nechybím, když mu všechno povím“.

„Naopak, je to vaší povinností“, s důrazem kázala předsedkyně.

Slávince neznělo sice v uších, ale doma muži se smíchem podotkla, že je u lesních dnes pohromadě kafičková společnost, kde asi jsou předmětem ostrého rozboru.

„Nebyla bys tam také ráda“, škádlil ji.

„To víš. Jsem uražena, že mě nepozvaly“.

Taškařili, Slávinka chvíli hrála, něco zazpívala a po svačině vyšli na procházku. Když se vrátili osvěžení a rozesmátí, převlékla se Slávinka do domácích šatů a večeřeli. A pak se posadili ke knihám. Vesele ulehali, ale smutně vstávali. Jitrem začínala řada dnů, v nichž čekali dvorskou honoraci k návštěvám.

Pondělí uteklo beze vši nehody, ale v úterý oznamovala ráno posluhovačka, že se od řiditelovy děvečky dověděla, že dnes páni půjdou ke správčům.

„Už to začíná“, prolétlo hlavou Slávinky. Prošla po snídani třemi pokojíky a podívala se, je-li vše v pořádku. Nábytku nádherného neměli, ale vše bylo ladné, vkusné a útulné. Ať se jim co chce nelíbí, myslela si Slávinka, nečistoty tu nenajdou a to je to hlavní. Nepřipravovala se nikterak na návštěvu. Ponechala si domácí šaty a jen na krk uvázala si šňůrku se zlatým křížkem.

O jedenácté hodině zaslechla vrzání schodů a hned na to ozvalo se sebevědomé, hlučné zaklepání. Řiditelovic nepřiliš vyparádění vstupovali do vnitř. Slávinka postřehla ledabylost, s jakou k ní přicházejí a vzdor projel jí hlavinkou. Což jsem nějaká jejich služebná, že mi chtějí na jevo své pohrdání dáti? Jak se budou chovat oni ke mně, tak se budu chovat já k nim.

Zdvořile, ale zdrželivě je přivítala a vedla do pokoje. Řiditelka neměla času na řeči, poněvadž byla celou duší zaujata prohlížením. Ani nejmenší předmět neušel jejímu pronikavému zraku.

„Račte odpustit, můj muž není doma“, omlouvala Slávinka správce. „Je kdesi na poli“.

„Nevadí“, odpouštěl milostivě řiditel. „Vím, že nemůže doma sedět. Jest to jeho chléb a chce-li si jej udržeti, musí si služby hledět“.

Slávinka se zarděla studem. Proč hned má na jazyku chléb? Což on jej muži poskytuje? Nejí sám panský chléb? A nezaslouží si jej tak, jako Toníček!

„Já doufám, že jest milostivá vrchnost s mým mužem spokojena“, pravila klidně, ale významně. „Jest tolik svědomitým, že se až bojím, aby zdraví neztratil“.

„Služba je nade všecko“, prohodil řiditel nadutě. „Když jsem já byl správce, bylo ještě více práce. A měli jsme tehdy řiditele, jenž byl mnohem přísnějším než já. Já často zambouřím oči ačkoliv bych měl kárati“.

„Snad by to bylo dobře, kdybyste ráčil kárati, kdy je potřebí, aspoň by podřízení věděli, na čem jsou“.

Oči se Slávince zaleskly a, byť se při tom sotva znatelně usmívala, její pohled pravil, že chování řiditelovo je neslušné.

„Má zlatá, nesmíte býti tolik umíněná“, napomínala ji paní řiditelka měkce, jakoby zlata ukrajoval, ale při tom štiplavě. „Až budete v Záblatí rok, budete se na všechno dívat jinýma očima. Koukám, jak máte pěkný byt. Správec v Březi má jen dva pokojíky a takové tmavé! Čisto tu máte, to je pravda, tak že ani nechci věřit, že byste mohla sama všecko zastati“.

„Ó, ano“, přiznávala se Slávinka bez ostýchání. Srdce se jí chvělo hněvem a lítostí a jen s těžší tvářila se zdvořile. „Nenechám si nikdy všechno na jednou a lehce to zastanu“.

„Vidíte, já jsem vám chtěla jako umpřímná vaše přítelkyně poraditi, abyste toho nechala. Není to dobře. Doma na vesnici, kde byli lidé na to zvyklí a nevěšili si toho, tam jste mohla něco podobného konati. Ale zde jste jinou paní, lidé vás pozorují a pak divně o tom soudí. Vrhá to špatné světlo na všechny úřednické domácnosti.“

„Milostpaní, domnívám se, že práce není hanbou,“ namítala Slávinka. Krev jí polila a byla uzardělá až po bílé hrdlo. „Jiným ničím snad nedávám příležitost, aby ostatní dámy musily se za mne stydět.“

„Vy mi nerozumíte. Dvorská čeládka bude se vám posmívati, že konáte práce jako služka a protož teď jako správčova žena patříte do jiných společenských kruhů, bude ten posměch padati i na ty, s nimiž jste ve styku.“

„Ať už lidé soudí, jak chtějí já budu se řídit tím, co za svou povinnost uznám. Můj muž nemá tak velikého platu, aby mohl vydržovati služku a kdžby i měl, dokud budu moci býti bez ní, budu ráda. Vyhnu se tak pomlouvám a klepům.“

„Suad tím nechcete říci, že kdo má slůžku, pomlouvá a klepá?“ ostře a s vysoká vyjela paní ředitelka.

„To jsem neřekla,“ bránila se Slávinka, cítila, jak už nemůže zadržeti slz, které se jí draly do očí. „Nikoliv páni, ale služky dělají klepy, vynášejí z domácnosti a způsobí často velké nepříjemnosti.“

„No pojďme, zdrželi jsme paní správčovou dost dlouho,“ řekl ředitel vznešeně. „Přeji vám, abyste byla v Zablatí hodně zdráva.“

Podal jí konečky prstů a paní jej následovala.

„Navštivte nás brzy, ráda vás uvidím,“ zvala chladně.

„Budu-li mítí času, mileráda.“

Doprovodila je ku schodům. Už se k ní ani neobrátili a sestupovali slavnostně do prvního poschodí. Slávinka veběbla do kuchyně a už vyhrkla v pláč. Jací jsou to nadutí, pyšní a domyšliví lidé. Domnívají se, že je muž jejich otrokem a ona jejich služkou. Slibovala muži, jenž úzkostlivě si přeje, aby nikde nenarazila, že pokud bude moci, spolkne hořká sousta, jimiž ji budou častovati. Ale aby se snižovat, muže tupit a sebe dle jich vůle komandovat nechala, ne, to ne. To raději půjde do služby a bude sloužit. Aspoň bude vědět, že má paní, která ji živí, a tu že musí poslechnout.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Katolický sjezd v Táboře vydařil se dle úsudku všeobecného co nejkvěleji. Město bylo nádherně okrášleno, účastníků byl počet nadobyčejný. Tak zvaná intelligence, rolníci, femeslníci a hlavně dámy byli čteně zastoupeni. Všecky řeči byly eminentně vlastenecké a lidové. A přec nezachovali se katolíci ani liberalům z „Nár. Listů“ et cons., ani evangelíkům. Bušili do nich všichni, psali o farských kuchařkách etc. Inu, slušná to společnost, která své vychvalované vlastenectví miní „do opravdy“. Jako kdysi jedinými vlastenci byli Husité, ačkoliv hubili vlast, pak utrakvisté, ač přivedli národ na duševní mizinu a národnímu typu svým cizáckým opičactvím nejvíce ublížili, pak zase „bratři“, ačkoliv na Čechy volali německon chásku, jí se zaprodali, ano i Turka, kdežto

i v době husitské, i utrakvistické i bratrské katolíci, hájící staré svaté tradice vlasti, byli nevlastenci: tak i dnes svobodomyšlníci se židovskými liberaly za jeden duchovní provaz táhnoucí, i radikové, z neukrotitelných vášní slepi a hluší třeštenci, rozsévající jen nesvár, tak i evangelisující katolíci, nechutné staré paskvily vyhlašující za květ národní literatury, straničtí fanaticové historičtí, pošilhávající ke Gustav-Adolf-vereinu jako kdysi „bratři“ do Němec — tak tito všichni, třeba konali placenou službu nájemníků v cizích ideách, jsou ryzí vlastenci a katolíci, kteří obrozují svého ducha na těchže posvátných ideách cirillo-methodějských a svatováclavských, na nichž jich předkové došli k nehynoucí slávě, jsou feudalisté, nevlastenci, a Bůh ví co ještě. Historie

se jen opakuje. Na štěstí katolíci rostou a sílí a nedají zajisté opakovati se smutné historii z dob minulých. „Nár. Listy“, zdá se, pomýšlejí skutečně na nějakou novou církev. Snad vavřiny Husovy nedají některému členu vlastenecké a lidové redakce spáti. Slyšme, co psaly dne 12. září: „Jest chybou dosavadního vedení českého, že od let šedesátých nedovedlo vysloviti své vlastní požadavky v oboru církevním, že zůstali jsme tu až podnes bez programu, neboť zásada, že politické strany šetří náboženského přesvědčení svých stoupenců, týká se pouze osob jakožto jednotlivců a nikoliv daných náboženských organizací. (To je logika a svobodomyšlnost, co? Pozn.) Tyto organizace jsou však veřejným činitelem, a aktuální politika musí míti opatření ve svém programu ohledně všech veřejných činitelů.“ Tak můžeme očekávati, že co nevidět dá nám redakce „Nár. Listů“ nebo sbor důvěrníků nějaká nová církevní nařízení. Pak budeme míti zajisté národní církev. Nebo, pokračuje svobodomyšlný pisatel, národ musí dostati na církevní organizaci vliv. Jako ušlechtilý příklad tanulo mu dle vlastního přiznání na mysli řádění uherských židů proti kat. lidu. Bravo, Figaro! U nás prý má vliv na církevní život německá hierarchie! Patrně dle domněni pisatelova zpravují české diecese biskupové z Němec. Upozorňujeme na náš úvodník. Ale u nás se smí psáti jakýkoliv nesmysl. Naši laikové jsou v církevních záležitostech obeznali dle zpráv liberálních listů a předsedků protestantských. — Mezi blavnými řečníky byli mimo dr. Horského sami laikové. Proto slyšeli jsme tolik praktického. O škole málo kdo s takovou praktickou znalostí promluvil jako řídící p. Špaček. Řeč prof. Braniše byla na známé thema, ale měla sílu a kompetenci znalce. Jeho historický názor, že český národ byl šťastným jen v dobách rozkvětu kat. víry, a že jen tehdy stál kulturně vysoko, málo kdy byl tak jasně a logicky vyložen. Podobně dobře vedli si i ostatní řečníci. Proto i nadšení bylo všeobecné, které tím více bylo stupňováno, že přítomen byl pan biskup diecese. — Veselost vzbudil nápad některého „vlastence“, který zaslal do města sta výtisků „parte Žižkova“. Aby to tak táborští vzali do opravy!

Celá ta legrace přispěla jen k veselému oživení sjezdu. Jest si jen přáti, aby se českého lidu zřekli ještě Hus a bratři, a vystěhovali se od nás někde na měsíc. Rádi bychom si dali jich parte na památku za rámeček. Ale máme malou naději, že do opravy se tak stane. Nezbude, než postupem času úsilovnou prací vykážati jim nějaké to místo tichého zapomenutí. Pak jim od srdce budeme přáti „requiescant in pace.“

Zprávy národohospodářské. — Když čtenáři všech rakouských a tím více asi uherských denuiků otravování bývali v poslední době zprávami o t. zv. rakousko uherském vyrovnání, nemůžeme ani my jinak, a chtějíce referovati pravdivě o všem, co právě zmitá světem hospodářským, nuceni jsme laskavým čtenářům přenechati též jednu z těchto nechutných pilulek. Charakteristickou známkou celého tohoto procesu je v posledních dnech jako již stále dříve neurčitost, nejasnost, nysystematičnost — zkrátka chaos. U nás měli jsme v posledních 14 dnech v politice skoro ještě t. zv. mrtvou saisonu, za to naši „mili“ přátelé za Litavou již si pospíšili. Dříve než vláda uherská na druhou notu vlády rakouské odpověděti mohla, prohlásila strana liberální (Wekerle a Tisza) i strana národní (Horauzky a Aponyi), že nesmí býti z dosavadního stanoviska ustoupeno a byla zvláště významnou řeč posledně jmenovaného, jenž připojil, že kdyby „chabá“ vláda přece snad povolila, že poplatníci uherští více dávati nebudou, nýbrž že tento větší příspěvek bude musit Rakousko jinou cestou si zapraviti. Ostatně asi o nic méně chytrým nebyl ani sám vůdce národní strany uherské Horauzky. Nápad jeho skutečně je roztomilý a byl by nejlepším východištěm z tohoto zmotaného bludiště — aspoň pro Maďary. „Nechte všechno prozatím zas běžet 10 roků, až zavedena bude podle stejných zásad v obou polovicích osobní daň příjmová a pak se difference teprve dodatečně uhradí.“ Nemyslíte, že by pak Uhry beze všeho všechno zaplatily? V této otázce ovšem fin. ministr uherský, Lukáč, maje tak silné hlasy za sebou mohl jen ve svém prohlášení dne 3. t. m. volati: „Já nic, já muzikant! To my nemáme jmenovitě s kvotou co dělat, ta spočívá v rukou

deputace! My (ministři) jsme ještě s rakouskými ministry nevyjednávali.“ Skutečné peče se zatím v troubách maďarských odpovědí na druhou notu Rakouska, které zde na základě výpočtů, zvláště poslance Beera, též prohlásilo, že dosavadní příspěvek platiti nebude. V Rakousku samém dosud ticho. Hluboký spánek politický a hospodářský panuje té doby u nás. Jen časopisy, trpíce nedostatkem látky záživnější, brousí si svoje péro zatím aspoň na tomto „guláši“. Z hlasů časopiseckých zajímavějším byl návrh Offermanna ve vídeňském týdeníku „Die Zeit“, aby kvota určena byla dle výtěžků tabákového monopolu. Byl by to poměr asi 33 1/2 ku 66 1/2. Co by se nedostávalo, krylo by se z jiných podobných pramenů finančních (regálu mincovního, bankovního, poštovního). Uherská kvotová deputace sejde se prý 19. t. m. a tak snad uslyšíme zde něco nového. Ostatně budeme mít prý nového fin. ministra, prof. Kaizla, a ten snad s celou otázkou podobně jako se sestátňováním dráhy severozápadní, bude brzy hotov. — I rakousko-uherská banka dostává pomalu kuráž. Ze souhlasných not obou vlád k bance proskočilo jen na veřejnost, že povoleno bude bankou požadované zvýšení kapitálu akciového z dosavadních 90 na 105 mill. zl. a udělena koncese na dalších 10 až 13 let, postoupí-li banka aspoň státu oněch 13 1/2 mill. zl., jichž docela beze všeho právního titulu nabyla v r. 1892. I zde brzy uslyšíme odpovědi, poněvadž prý 16. t. m. koná se porada generální rady o těchto otázkách a tak bude mít říšská rada až se koncem tohoto nebo počátkem příštího měsíce sestoupí dosti práce. Ovšem, nebude li, jak psaly listy, (neznáme, zda pak odvolaly), zatím uherský říšský sněm rozpuštěn. — Hamburský úřad pro vystěhovalectví vydal právě statistická data vystěhovalectví přes Hamburk se týkající. Jest ovšem Rakousko posud po výtce státem zemědělským, a s tímto, jak známo, za posledních 20 let to jde rapidně s kopce, uvážíme-li však, že kontingent vystěhovalecký z Rakouska činí dle dat zde 25, ano i v roku 1886 28% všech vystěhovalců vůbec a že jmenovitě Čechy účastněny i kvalitativně značnou částí, a tato zase nejvíce z českého

jihu se rekrutuje, maně vzniká v nás otázka po příčinách tohoto pro Rakousko tak žalostného zjevu. Svěho času, počátkem června t. r., když jednalo se v poslan. sněmovně o zákonných opatřeních u nás proti agentům vystěhovaleckým, přimlouvali se mnozí z poslanců za to, aby otázka tato pojímána byla z vyššího stanoviska, kde nestačí vydati zákony proti lidem, kteří lákají vystěhovalce do zemí, kde se jim o nic hůře nedaří, než dříve doma. Poměry lidu (zvláště prý v Haliči) upravití nutno tak, aby zde žiti bylo snesitelnější, postarati se o odstranění bídě atd. Poměry smutné, pro nás tím smutnější, poněvadž vystěhovalci ze západních zemí rakouských zřídka kdy zpět se vrátí, aspoň ne tenkrát, když hmotně dobře si stojí, kdežto u vystěhovalců z Haliče a Uher (severních) právě opak se děje. Co jest ve větším prospěchu staré vlasti, jest na biledni.

Zemřel. Německo-nacionální listy mající pochopitelný zájem na osudech strany liberální, přinášejí následující „parte“: „Místo každého zvláštního oznámení: Hlubokým žalem skličeni oznamují podepsaní všem příbuzným, přátelům a známým zarmoucující zprávu o smrti jejich jediného vroucně milovaného syna, otce, strýce, vnuka etc. pana Liberalismu, který z křesťansko-německých rodičů roku 1848 narozen, později vzdal se náboženství a nyní, po dlouhém tělesném a duševním skomírání zemřel vnitřním rozkladem, vysýcháním míchy a blouzněním nemocných tiše a bez srdce. Pohřeb drahého zesnulého bude se konati při příštích volbách zemských a říšských a potou bude pozemská schránka zemřelého z domu smutku: domu rakouského parlamentu I. Franzensring 1. odnesena a na politickém hřbitově (israelitské oddělení) převezena a ve vlastním hrobě k věčnému (!) odpočinku pohřbena. Ve Vídni v srpnu 1896. O tichou soustrast se prosil Hluboce zarmoucení pozůstali: Der dumme Kerl von Wien (zemřel 1896) jako (přirozený) otec Spojená německá levice, jako macecha. Dr. Suess, Wrabetz, Noske, jako synové (2. manželství). Teta aus der Fichtegasse. Německá strana pokroková, jako podložené dítě. Sociální demokrat, strana, jako

tchýně. Dr. Adler, Dr. Elbogen, jako (přirození) synové. Dr. Nothnagel, jako domácí lékař. Moritz Schäps, Aaron Schaf, Elias Speichel, jako kmotři při obřezání. Dr. Kronawetter jako domácí přítel. Bertha von Suttner, jako emerit. babička. Prof. Marchel, Prof. Bendel, jako prosebníci. A všichni židi bursy a „šornálů.“

Vtip nebo pravda? O knížeti Schwarzenbergovi koluje následující „antisemitská“ anekdota: Baron Nathaniel Rothschild, jenž právě těchto dnů dostal jedno z nejvyšších vyznamenání, totiž velkokříž řádu Františka Josefa, je zamilován do té pravé aristokratické společnosti, v jejíž jedině středu cítí se mezi svými, doma. Jako nástroj sloužila mu k tomu Pavlina, kněžna Metternichova (známá presidentka vídeňské divadelní výstavy roku 1892). — Tato chtějíc kdysi představití zmíněného pana barona knížeti Schwarzenbergovi, doložila, že Rothschild již se židy neobcuje — „Neobcuje-li p. baron Rothschild již se židy.“ zněla lakonická odpověď, „nepotřebuji ani já se židy obcovati.“

Drobnosti.

Stará nenávisť.*) Kniha, jejíž název dole uvádíme, jest denník známého německého historika Gregorovia auktora velkého díla: „Řím ve středověku.“ (Gregorovius žil v Římě za účelem svých studií od r. 1852—1874 a v této době vznikly jeho zápisky, které po smrti vydal přítel jeho Althaus a které pro každého veliké jsou zajímavosti — Zápisky znamenitých osob bývají z dvojího stanoviska zajímavé a to biografického a všeobecného. Mohli bychom je přirovnati k autobiografiím, ale před těmito vyznamenávají se velikou upřímností a bezprostředností. V obou těchto případech jsou zápisky Gregoroviovy odkazem trvalé ceny. Zajímavé doklady sneseny ze života Gregoroviova, jako učence i člověka a vylíčena znamenitě doba od r. 1852—1874. Gregorovius vytknul si za svůj životní úkol napsati dějiny věčného města. Přijel za tou příčinou r. 1852 do Říma a po dvaceti letech r. 1872 dílo své dokončil. Příhodnější dobu ku sepsání svých dějin

*) Römische Tagebücher. Von Ferdinand Gregorovius. Stuttgart 1893. Gotta.

Říma nemohl si ani vyvoliti. Jakým byl Řím v 17. a 18. století, takovým byl i v 19. století. Žádné novoty nezaváděny, vše klidné a tiché a jakým byl Řím, takovým byl i jeho lid. Sotva možno uvěřiti, že když Gregorovius přišel do Říma, procházel se sv. Otec na korsu pěšky, zastavuje se tu a onde se známými. Děti přicházely líbat sv. Otcí ruku. Velkolepé průvody církevní bylo možno viděti z kostelů vycházeti do ulic, v Colosseu kázáno pod širým nebem zástupům po stupních polorožbořených gallerií rozloženým. Tehdáž byl ten pravý čas studovati starý Řím, tehdáž ještě pokrýval Řím prach zašlých věků, tehdáž ještě nebyl zasáhnut rukou moderního stavitele. — Gregorovius dobře věděl, že jde psát dějiny města katolického, města, v něm od počátku sídlili papežové kteří též toto město vystavěli, ozdobili, učinili takovým, jakým je, a proto tím nepochopitelnější jest nám odpor jeho proti náboženství katolickému a proti papeži Piovi IX. Vůči mravním přednostem katolického náboženství a velikosti římské církve nemá nic jiného než odpor a pohrdavý úsměv. Vše jest mu modlářstvím, sv. Otec jest mu starcem, který z ješitnosti své zešilel. Pevnost s jakou hájil Pius IX. svou světskou vládu, byla mu nepochopitelná. Dogma o Neposkrněném Početí bylo mu absurdním, kněžstvo jinak nenazývá než kněžoury atd. Aby Gregorovius, německý protestant, skládal chvalozpěvy na katolickou církev a její kněžstvo, nikdo nežádal ale předpojatost Gregoroviova byla více než nespravedlivá. — Přišed do Říma, ve svém bádání odkázán byl většinou na knihovny a archivy kněžské a odměnil se nevděkem a pomluvou. Dobře vyznává na str. 385, kdy jeho dějiny Říma na index přišly: „Vpominám si na všechna svá namáhání, utrpení a radosti, na svou náruživost a na vše, co jsem ve svém díle uložil a dobrořečím Geniům, že nad dílem bděli a mně ho dokončiti dovolili v tom okamžiku, kdy vláda papežská v Římě dokonala. Kdyby byli kněží mé dějiny hned po vyjití prvního svazku na index dali, nebylo by dnes díla mého, neboť by se mně byly zavřely všechny bibliotéky Říma. Od té doby, co na mně Jesuité v Civiltà Catholica upozornili, očekával jsem stále, že tento blesk na

mě dopadne a proto pracoval jsem na dile svém „inter fulmina.“ Věděl tedy Gregorovius dobře, komu má za své dílo děkovati a proto nevděkem odplácti neměl příčiny. Diví se, že mu byly odeřeny dějiny Giannona, které byly na indexu a nazývá to absurdností v roce 1855. Při 30. květnu r. 1855 napsal auktor do svého Denníku: . . . „Dne 12. dubna o 5 hod. probouřila se podlaha pod papežem v domě vedle sv. Anežky. Mnoho kardinálů, francouzský general, rakouský hrabě Hoyos a více než sto žáků Propagandy spadlo s ním do průlomu. Pád papežství jest tím názorně představen, neměla však příhoda tato žádných následků. Brzy na to viděl jsem Pia IX. u brány Popolo jeti v kočáře; zdál se zářiti.“ Dne 18. prosince 1856 postaven byl pomník Panně Marii na Španělském náměstí. Sv. Otec hleděl na slavnost tuto z oken paláce španělského vyslance. Auktor píše o tom: „Papež z oken paláce španělského vyslance patřil na pomník své mystické blouznivosti a ješitnosti. Musim se v skutku smáti. Svět, praví Alertz, jest jediným blázcincem, jenže největší blázní se nezavírají.“ Autorova nenávisť všebo katolického zvrhá se až v chorobu. Tak čteme na str. 39.: „Země, v nichž světská moc papeže, v nichž katolictví vládne morálně i politicky, se rozpadávají, tak Španělsko, Rakousko, Itálie, ano i sama Francie, která nic jiného není, než obilný hrob.“ Na str. 59. píše: „Z Genazzana jel jsem do Ferentina. Byl právě svátek S. Maria del Rosario. Krásný oděv obyvatelů pěkně se vyjímal, ale pusté modlářství vzbudilo ve mně ošklivost. Bude toto modlářství ještě dlouho trvat? Není konečně na čase, aby toto náboženství kouzel bylo odstraněno?“ Oddanost lidu obecného, šlechty římské ho dráždila. Většina Římanů zachovala mu pevnou víru a upřímnou oddanost. Tak dne 27. ledna 1860 podala římská šlechta papeži adresu oddanosti, opatřenou 134 podpisy. V čele podepsáni byli Marchese Antici, senator římský, princ Domenico Orsini a Marcantonio Borghese. Mnoho knížat přidružilo se k těmto, jako Gaetani, oba Torloniové, Doria, Pallavicini, Gabrielli, Piombino, Buonaparte, Buoncampagni, Fiano, Cesarini a jiní. Kde se jen sv. Otec objevil, bylo nadšení pro něho všeobecné. „Evviva

Pio IX.“ slyšeti bylo všude, kde se objevil. Zatím však události nedaly dlouho na sebe čekati. Vzniklo království italské. Biskupové sardinští, kteří nechtěli v kostelích svých světití svátek 12. května (sjednocení král. italského), postaveni před soud. Arcibiskup z Ferrary, biskup z Faenzy, generální vikář z Bologni zatčeni. Biskup z Parmy utekl do Mantui. Kardinál arcib. z Pisy se stráží poslán do Turina. Provincie papežské odřadly. Garibaldi se zmocnil Palerma. Se všech stran sjížděli se mužové k obraně státu papežského. Poláci, Irčané, Němci, Neapolci, Švýcaři, Francouzi, ano i Afrikáni. 7. listopadu 1860 „katastrofa se k Římu blíží. Dějiny papežského města dospěly ku své předposlední kapitule. Po pádu Gaety bude otázka Římská palčivější.“ Po pádu království Neapolského přicházelo do Říma velké množství uprchlíků, kteří musili býti živeni na útraty papežské. 11. listop. 1860. Podle Giornale di Roma přestoupilo hranice 30 000 mužů neapol. vojska a rozděleni na různých místech. Jejich vydržování stojí denně 6000 skudů. Vojáci prodávají revolver po 3 pauli, koně za 2 skudy. Mezi nima je 5000 jezdců a 63 děl. Papežská vláda zbraně kupuje. Mnoho neapolských důstojníků je zde v civilu. Kněží jsou roztrpčeni, že 30.000 mužů, místo aby se bili, jako kobylinky padli na papežské území.“ Přišli nejen obyvatelé neapolští, ale i sám král, královna a celá rodina. 22. listop. 1860: „Předevčirem přijela královna vdova neapolská z Gaety s rodinou. Antonelli přijal ji na nádraží, a doprovodil ji do Kvirinalu, kde se stoupila. Včera ji navštívil papež. Zdá se, že to byla pohnutá scéna. Královna i její děti vrhly se s pláčem k nohám papeže, který hlasitě plakal. Před dvánácti lety on se byl utekl k této královně žádaje o útulek. Dnes ji vítá u sebe vyhnanou, sám na odchodu do vyhnanství.“ Celý svět posílal pomoci. Chudé Irsko poslalo 2 mil. franků, z New Yorku 200 000 fr. atd. Že se i mnoho chátřů do Říma nahrnulo, jest pochopitelno. Na str. 105 píše auktor o těchto postavách: „Jest nemožno vypověditi, jaké zjevy možno zde zřít, plížící, zamračené, zbědované, pokrytecké, fanatické postavy. Zatemnělci, pacholci despotie, vypadají zde jako

sovy, ze všech zřícenin světa sem slétlé. Všechny kavárny jsou jich plny. Pohled těchto „mučedníků“ naplňuje mně ošklivostí. Obzvláště tito žlutí, žebrající, zbědovaní Neapolitané“. Dne 14. února 1861 padla Gaeta, když dva generálové byli zemřeli a tři prachárny vyhozeny byly do povětří. Král František II., jeho choť, hrabě Trani, general Bosco přijeli z Terraciny do Říma. Úhrnem 28 osob. Královská rodina usídlila se v Kvirinale, kdež ji ještě v týž den navštívil sv. Otec. Po návštěvě sv. Otce byl král František II. neobyčejně vesel. Když uslyšel sv. Otec o pádu Gaety, pravil: „Adesso, tocca a noi. Nyní je řada na nás.“ První, co učiněno bylo v Neapolsku, bylo vyzdvižení klášterů, statky církevní zabaveny a konkordát z r. 1818 za neplatný prohlášen. Dne 14. března byl Victor Emanuel za krále vyhlášen a přijal jméno „Victor Emanuel II.“ Na květnou neděli byla celá královská rodina přítomna slavnosti v kostele sv. Petra. Král vypadal starší, než v skutku byl, královna bledá a trpící. Král vystoupil nejdříve po stupních k papežskému trůnu a kleče přijal palmu z rukou sv. Otce. Gregorovius dodává (Str. 115.): „Svržený král, který palmu resignace z rukou padajícího krále přijímá, jest zajisté úkaz historické váhy. Při tom velebné zvuky Stabat mater.“ 2. června 1861. Ve čtvrtek odbyvala se slavnost Božího Těla, již se též královská rodina účastnila. Papež ponořen pohledem v monstranci, zdál se býti hluboce dojat a trpící. . . . František II., který palác ve Feoli v Albanu na léto pronajal, nepůjde tam, bojí se, že by tam byl zabit, ač mu chtěl dáti sv. Otec dvě setniny vojska k ochraně. Král vše odmítl a 1000 skudů za odstoupenou zaplatil. . . . Královna dala se u fotografa Alessandriho v padesáti pozicích a oblecích fotografovati. Projíždí se každého večera na korsu se svou sestrou

a ukazuje se příliš nápadně lidu. Jezdí na koni, kouří, střílí z pistole v Kvirinale, fidi čtyřspřežení. Nešťastného ex krále lze velmi často v obyčejné drožce spatřiti.“ V druhé polovici svých zápisků začíná býti auktor spravedlivějším. Jest mu úplně nepochopitelné, že by Řím mohl někomu jinému patřiti, než papežům. Tak píše 4. dubna 1861: „Nesmírná událost: Řím sklesl na hlavní město italské říše, Řím, který po 15. věků byl městem světovým, mravním střediskem světa, stal se sídlem královského dvora, jako jiná hlavní města to ne mohu skutečně pochopiti. Šel jsem s touto myšlénkou Římem a shledal jsem, že zde za každým krokem jen vzpomínky a pomníky papežů zřiti lze, kostely, kláštery, musea, vodotrysky, paláce, obelisky s křížem, cisařské sloupy se sochou sv. Petra a Pavla na vrcholu, tisíce soch papežů a svatých, tisíce náhrobních kamenů biskupův a opatů — duch prosycený vzduchem zřícenin, katakomb a náboženství, zkrátka celý Řím jest pomníkem církve ve všech její epochách od Nerona a Konstantina až ku Piovi IX. Všecko civilní, politické, světské mizí, neb vynořuje se jako šedá zřícenina oné doby, kdy Itálie nic nebyla, než provincií Říma a celý svět nic, než provincií Říma. Vzduch Říma nehodí se pro nově zřícené království. Král italský bude zde jen figuru dělati, podobnou válečnému zajatci dáckému s vítězného oblouku Trajanova, větší nebude zde nikdy. Vše opustí Řím, jeho republikánský vzduch, jeho světová šíře, jeho tragický klid“. Dne 6. června 1861 zemřel Cavour. Sv. Otec, uslyšev o smrti jeho, pravil: „Cavour nebyl z nejhorších, nejhorší nepřátelé církve přijdou za ním“. Že odpustil nepříteli svého státu dokázal tím, že sloužil sám za Cavoura mši svatou. Za to italská vláda vystupovala proti kněžstvu čím dále, tím ostřeji. (Dokončení.)

Obsah „Obrany“ :

Auktoritativní slovo. Fr. Žák. — Slovo k židovské otázce. Discipulus. — Drobná vojna. (Obrazek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Drobnosti

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Česká korunovace.

Majice v paměti státoprávní postavení koruny České a jeouce Sobě povědomí slávy a moci, kteréž tato koruna Nám a předkům Naším propůjčila, mimo to jeouce pamětliví neoblomně věrnosti, s kterou obyvatelstvo země České každé doby trůn Naš podporovalo, uznáváme rádi práva tohoto království a jsme hotovi toto uznání přísahou Naší korunovací obnoviti *Z císař. reskriptu ze dne 12. září 1871.*

Pětadvacetileté jubilum císařského reskriptu, o němž všecy listy minulý měsíc se zmínily, dává nám příležitost, abychom v několika člancích pojednali o českém státním právu, jak už nejednou byli jsme slíbili. Nemůžeme ovšem nic jiného podati, než to, co sebral dr. Kalousek ve své výtečné knize, a co hlavně na základě jejím rozebírali naši politikové. Články naše budou tedy více jen oživením toho, co každý, kdo všímá si veřejného života politického, ví.

Začneme korunovací. Česká korunovace má význam státoprávní. Tento její státoprávní význam byl v posledním století jedině proto poněkud zastřen, poněvadž národ nebyl státoprávně uvědomělý a sám nekladl v ní všecy důležitost, kterou ve skutečnosti má. Korunovace, která by dnes se děla, měla by význam nepoměrně větší. Dnes národ ví, že jest nejokázalejší známkou bývalé svéprávnosti české koruny, a tak také ji pojímá. Dnes tedy byla by korunovace významným krokem k uznání českého státního práva, nikoliv pouhou slavností a církevní ceremonií, kterými národ svému panovníku slavnostně holduje. Hlavním bodem byla by tu ovšem korunovační přísaha, a ta by státoprávně nesměla a nemohla obsahovati méně než jak ustanovena byla Ferdinandem II. v obnoveném zřízení zemském roku 1627., ovšem uzpůsobená moderním poměrům, poněvadž zatím moc zastupitelská přešla ze stavů „na všecy obec kralovství českého,“ kterýžto dodatek velevýznamně nalezá se už v základním zákoně Karla IV. Také jazyková otázka by patrně musela býti do přísahy pojata. Pak ale přísaha korunovační v státoprávně probuzené naší době stala by se skutkem vysoce právním a bodem, v němž by naše státoprávní snahy měly nadále pevný základ. Korunování znamenalo by po všem tom, co centralismus

na právech koruny české spáchal, trvalý a pevný obrat zpět k státnímu právu českému, který by více nedal se zdržeti. Odtud ty obtíže, odtud to odkládání.

Do „obnoveného zřízení zemského“ znamenala korunovace, že přijímá český král panovníčí moc. Byť i nastoupil po právu dědičném a byl národem už přijat, teprve po korunovaci nabýval skutečné moci, a mohl vládnouti. Tím bylo patrné, že královská moc v zemích koruny české nebyla jen dědičná, byť Čechové právo dědičnosti v plné míře uznávali, zvláště v době pozdější, nebo když byli tu přímí dědicové. ale že nabývala se zároveň volbou. Volba děla se na generálních sněmech ode všech stavů všech zemí koruny české, korunování v Praze rovněž u přítomnosti všech stavů; holdování dělo se v každé zemi zvlášť. Po Bílé Hoře přijímání krále zaniklo, a tím ovšem vzal za své i význam korunovace jakožto aktu „práva volebního.“

Právo volení krále přestalo dávno býti podstatnou částí českého státního práva. Dědičnost nabyta různými smlouvami, o nichž později bude řeč, takové převahy, právní převahy, že právo volení krále. pokud ještě zemím koruny české přísluší, posunuto je do takové dálky, hlavně pragmatickou sankcí, že nelze ani myslet, že by brzy opět mohlo přijíti k platnosti. Podstata českého státního práva může spatřována býti hlavně jen v nerozdílnosti, svrchovanosti a svéprávnosti české koruny. A tento význam leží i v české korunovaci, jako vůbec v každé korunovaci. A proto je to tak podivuhodná událost, že česká korunovace nikdy nebyla odstraněna, ani v době absolutismu ne, České koruně zachován tak, zajisté proti vůli centralistů. nepřetržitý zřejmý důkaz, že její státní právo trvá. V tom má i katolická Církev velikou zásluhu o české státní právo, nebo jí vždy šlo o toto korunování, jestliže i ne vždy z ohledu státoprávních, potlačených, neuvědomělých, tedy aťpoň náboženských, nebo královská přísaha zaručovala Církvi pod přísahou královskou účinnou ochranu katolického náboženství. Známé, že i poslední návrh na korunovaci vyšel od kardinála Schwarzenberka r. 1861. Možná dost, že to byla jedna z hlavních příčin, proč korunovace nebyla potlačena, i tehdyž ne, když vídeňští centralisté o to usilovali, jsouce si vědomi státoprávního jejího významu. Snad jí tedy ponechali více jen jako holdovací akt národa králi, ale dobrý genius národa českého to byl, který bděl nad právy národa. Ten kaceřovaný konservatismus katolické Církve stal se nám dobrodějem tak znamenitým, že by naši liberálové měli k němu býti méně nevděční.

Ať dáván byl české korunovaci od nástupců Ferdinandových kterýkoliv význam, jisto je, že značil a značí uznání celistvosti a nerozdílnosti zemí koruny české. A to je konečně kořen českého státního práva nejhlubší, nejzákladnější. Kdyby nic jiného z něho nám nezbylo, než toto uznání celistvosti a nerozdílnosti české koruny, je toho dost, aby na tomto základě mohl býti vysloven a správně odůvodněn požadavek státního práva. Nebo tvořili v jednom státu jako říši rakouské, jisté země takový svazek, že král pro tuto oddělenou skupinu zemí dává se korunovati, je přeci patrné a zřejmé naznačeno, že tyto země tvoří pro sebe zvláštní jakýsi celek, v koruně vyznačený, ukazuje se tím, že moc královská, které rakouský panovník nad zeměmi koruny české nabývá, nevyplývá z jeho moci císařské, kterou má nad celou říší, nýbrž právě jen z titulu českého krále. Celistvost skupiny zemí a uznání této celistvosti, je tedy zároveň důkazem a uznáním svrchovanosti

těchto zemí. Země koruny české nemají v praxi této svrchovanosti, zvláště zdá se celistvost a svrchovanost ohrožena říšskou radou, kam jednou pro vždy měli by čeští poslancové, míni-li to s českým státním právem do opravdy, přestati choditi, a nebo voliti tam své zástupce skrze sněm, ne skrze zemské sněmy, ale společný sněm generální zemí koruny české. Ale v korunovaci tato celistvost a svrchovanost vystupuje opět na venek a aspoň v theorii se uznává. Nebo kdyby země předlitavské tvořily jeden stát, v němž by česká koruna mizela, jak to říšská rada naznačovati se zdá, byla by zvláštní korunovace nesmyslem. „Není korunování na krále, leč ke státu svrchovanému“ platilo vždy a platí dosud. Všady, kde přestala celistvost některé země a slila se s jinou říší, přestala i zvláštní korunovace, nebo stala se zbytečnou, nesmyslnou. Taková země pozbyla svrchovanosti, která v korunovaci je vyjadřena.

Proto musí nám na korunovaci tolik záležeti. Ať by pro tentokráte redakce korunovační přísahy vypadla jakkoliv, — a že nemohla by odporovati statoprávnímu smyslu přísahy Ferdinanda II., rozumí se samo sebou — byl by tu akt, který vzhledem k nepřetržitému trvání korunovace, naposledy za Ferdinanda V., nabýval by stůj co stůj vážnosti práva, tihnoucího k uznání českého státního práva.

A že celistvost zemí koruny české byla o královských přísahách vždy vyjadřena, je známo. V každé z nich zavazoval se král, že ničeho od české koruny neodcizí. Ferdinand II. položil to do přísahy, jež nalézá se v jeho obnoveném zřízení zemském. A poněvadž vídeňští rádcové Ferdinandovi namlouvali císaři, aby korunování české vůbec bylo z ústavy pobělohorské vypuštěno a stvrzení privilegií neobnoveno, čímž by na místo ústavy české nastoupila jediné ústava všerakouská, a poněvadž Ferdinand II. přece tak neučinil, je patrné, že si byl práv české koruny vědom, že v jisté míře jich šetřiti chtěl, že nejen sebe, ale i své nástupce korunovační přísahou k uznání aspoň statoprávního základu české koruny k soustátí rakouských zemí připojené, zavázati zamýšlel a zavázal. Sedm let bojoval Ferdinand sám s sebou, než se rozhodl; na konec vědomí práva v něm zvítězilo. Jako katolický panovník přišel k přesvědčení, že jen právo je trvalým štítem státu. V roce 1620 dal své obnovené zřízení vyhradiv si všecku moc zákonodárnou, ovšem proti právu, v roce 1627 ale stvrdil přec česká privilegia a práva. Přísaha královská nevztahovala se už ovšem k českému právu, jak ono do bitvy bělohorské se vyvinulo, nýbrž k oněm privilegii a právům, která neodporovala novému zřízení zemskému, Ferdinandem říši české oktrojovanému. Přísaha korunovační byla změněna. Z toho ale též následuje, že králové pečlivě redigovali obsah přísahy, věduce, že, co v ní ponechají, „bude právem.“ Když tedy Ferdinand potvrdil privilegia stavů, na kterých ovšem státní právo se tenkrát hlavně zakládalo, byl si vědom, že potvrzuje téměř celé státní právo české, hlavně celistvost a nerozdílnost korunních zemí českých, a tudíž i jich svrchovanost. To stvrdil i Ferdinand V. A tak korunovační přísaha českého krále navazuje zřejmé právní svazky s naším státním právem pobělohorským i předbělohorským.

Že v potvrzení privilegií Ferdinandem II. r. 1627 je potvrzená celá bývalá ústava české koruny v základních bodech jejich, ukázal dr. Kalousek ve svém „Českém právu státním“ str. 435—449.

a řečmi touto tendencí se beroucími docíleno u mnohých, že mnohý slovem Jesuita představuje si člověka velice bídného charakteru.

Soudný rozum, který jest dalek všech předsudků, nepřijímá každé báchorky za bernou minci, každý smyšlený román za historickou pravdu a každý pamflet za vědecký spis. On chladně uvažuje, přemýšlí, pozoruje a srovnává a tvoří si úsudek svůj. A toto stanovisko jest správné. Jako soudce který by jen na základě ledabylých zpráv a pověstí někoho bez řádného vyšetřování odsoudil, správně by nejednal a rozsudek jeho za správný by pokládán býti nemohl, tak by nejednal ani ten správně, kdo by na základě různých smyšlených románů a pamfletů řád jezuitský úplně odsuzoval. Každý člověk má mysliti své myšlenky a jednati své skutky, on nemá býti odstínem jiných, nýbrž má býti mužem svého vlastního, na dobrých základech spočívajícího přesvědčení. Má uvažovati a přemýšleti a pak teprve úsudek svůj klidně pronésti.

Tak by tomu mělo býti, ale bohužel není. Naše pokolení jest k tomu příliš pohodlné, aby si svůj vlastní úsudek vytvořilo, ano rádo přijímá úsudky od jiných již utvořené za své vlastní a tak se stává, že jeden nešlechtný člověk jich učiní pomocí tisku nešlechtných na tisíce.

Tak tomu bylo a jest posud, pokud se o řád jezuitský jedná. Jejich nepřátelé smyslili proti nim celou řadu bídných povídaček, lid jim uvěřil, a zdrcující soud nad Jesuity byl vysloven. Hněv proti Jesuitům uměle vyvolaný obrátil se proti celé církvi, a s nimi odsuzovala se i celá katolická církev šmahem.

Jinak však soudí o Jesuitech ten, kdo jen poněkud něco objektivního o nich četl. A proto v tomto článku chci řádu jezuitskému několik rysů ze stanoviska úplně nestranného věnovati.

Řád jezuitský založil sv. Ignác z Loyoly, rodilý ze šlechtické rodiny ve Španělich z provincie Quipuscoa, který až do r. 1521. sloužil jako důstojník ve vojsku španělském. Řád jím založený byl potvrzen papežem Pavlem III. dne 27. září 1540. bullou regimini militantis. Řád jím založený nejprve jen sestával z noviců, kteří během dvou let měli osvědčiti ve zkušebním čase svoji schopnost k řádu. Po dvou letech stávali se scholastiky, kteří vzdělávali se 8—15 let na učitelstích pro své povolání a po této přípravě skládali jednoduché sliby a stávali se koadjutory. Nejlepší z těchto připouštěli se ku slavným slibům a tím vstupovali v řady třídy professů, kteří byli vesměs kněžími a kteří vlastní jádro řádu tvořili.

Hlavním jejich účelem byl svatý život v řádu pěstovati a všemožným způsobem, v rámci katolické morálky se pohybujícím, o povznesení náboženství pečovati. Aby tím spíše účelu svému dostáti mohli, neměli žádného zvláštního roucha; jejich řeholní šat byl obyčejný oblek světských kněží španělských, který však podle potřeby času a místa mohli zaměňovati, aby tím snáze do rozličných kruhů, které různými předsudky proti církvi naplněny a již předem proti řádu zaujaty byly, přístupu zjednati si mohli. Představení dovedli moudrými ustanoveními toho docíliti, že znali výborně povahy jednotlivých členů řádu, následkem čehož dali každého na takové místo, pro které taková byla zrozena a to bylo hlavní příčinou velikých úspěchů řádu.

Zavádělo by nás příliš daleko, kdybychom se chtěli jen poněkud obšírněji rozepsati o všestranné činnosti tohoto řádu, a proto omezíme se jen na několik nejdůležitějších tahů.

Hlavní činnost Jesuitů spočívala v šíření zbožného života a hájení církve katolické. Když v Lutrovi nastal církvi katolické mocný nepřítel, postavili se Jesuiti na celé čáře proti lžireformaci německého augustiana, omezili šíření protestantismu na všech stranách, přemohli vytrhli opět z apostasie a na jiných stranách získali církvi katolické daleko více členů, nežli jich protestantismem bylo ztraceno. Proti protestantstvu dobyli vítězství na všech stranách, a snad by se jim bylo dařilo ještě lépe, kdyby znali to, co Majunke

dokazuje, ¹⁾ totiž že Luther se oběsil. Proto obrátil se hněv protestantů v plném svém dosahu po většině proti nim. Protestanté měli historii skoro všechnu sami v ruce od vzniku reformace až po naše časy, falšovali ji a lživými zprávami ji naplňovali. A až podnes máme historii z pramenů protestantských, historii neobjektivní, nýbrž tendenční, lživou, která vše protestantské velebí a vše katolické nohama šlape. Avšak nyní udeřila této falešné historii hodina smrti, neboť ve světové literatuře objevují se knihy, které spravedlivě a objektivně posuzují události světové. Poukazují jen na veliké dílo Jansenovo: *Geschichte des deutschen Volkes* a na znamenité historické dílo anglické od Macaulay. A z děl těchto dovídáme se věci nové, netušené, a církev vystupuje tam v celé své slávě a velebně jako poctivá šířitelka kultury a jí po bok důstojně se řadí řád jezuitský se svou požehnanou působností ve prospěch a blaho lidstva.

Nechci laskavého čtenáře obtěžovati vypisováním dalekosáhlé působnosti řádu jezuitského na poli čistě theologickém, to by nás zavádělo příliš daleko, chci jen několika slovy poukázati na působnost tohoto řádu na poli vědeckém.

„Skutečně jest málo oborů,“ praví Macaulay, „které by jimi (Jesuity) zůstaly nepovšimnuty. Výborná díla historická, exaktní vědy, astronomická, země- a dějepisná díla pocházejí od nich. V našem strannickém čase zřídka kdy bývají připomínány zásluhy Jesuitů a ještě řidčeji bývají oceněny. Oni rozluštili latinské nápisy, oni pozorovali pohyb měsíců Jupiterových, vydali celé bibliothéky, podnikli cesty do těch krajin, do nichž se nikdo neodvážil za účelem průmyslu nebo vědy.“

Julius Tancher dí: „Jesuiti pokusili se tehdy vážně o to, aby legitimní vládu ve všech odvětvích vědy provozovali, zrovna v týž čas, kdy bouře třicetileté války její světlo alespoň v Německu úplně zhasiti hrozily.“ ²⁾

Více než 300 Jesuitů psalo gramatiky a základy živých i mrtvých řečí a více než 95 řečem učili se členové řádu. V mathematice a přírodopisu vystupují mezi Jesuity učenci prvního řádu . . . Mnoho hvězdáren bylo od Jesuitů v Evropě zřízeno a s velikým úspěchem vedeno.“ ⁴⁾

Pokud se týká řečí, vydobyl si řád jezuitský zásluh velikých. Jesuita Robert de Nobili byl prvním znatelem sanskritu v Evropě. Orientalskou akademii ve Vídni založil P. Josef Franz, jenž byl prvním jejím ředitelem. P. Coeurdoux sestavil nejdůležitější výsledky srovnávací filologie. Důkladně pojednává o zásluhách řádu o studium řeči Dahlmann ve svém spise: *Die Sprachkunde und die Missionen* a nemalou chválu mu vzdává též Max Müller v díle: *Die Wissenschaft der Sprache*.

Astronomie počítá mnoho Jesuitů ku svým požehnaným pěstitelům. Proslavený francouzský astronom Lalande velebí mnoho Jesuitů v tomto vědeckém odvětví a ve svém vědeckém spisu „*Astronomia*“ počítá jen od r. 1750—1773 42 Jesuitů astronomů a 87 astronomických děl. Pražskou hvězdárnu vystavil P. Stepling na své útraty, vídeňskou P. Hell, ve Florenci P. Ximenes, v Mannheimu P. Mager, v Miláně též byla zřízena hvězdárna kolleji jezuitskou. Zvláště velikých zásluh o astronomii si vydobyl P. Scheiner. Rudolf Volf praví o něm. Scheinerovi náleží zásluha, že on prvním byl, který rotační čas slunce a položení jeho rovníku určil, že on první na sluneční skvrny upozornil ⁵⁾ P. Claudius opravil kalendář, P. Petavia jmenuje Lalande nejlepším znatelem chronologie. Z novějších jmenuji jen proslaveného Jesuitu Secchiho.

Zeměpis aetnografie jest zavázán ku velikým díkům řádu jezuitskému. Jesuité přicházeli do Indie, Číny, Japanu, do Ameriky, kdež P. Marquette odkryl Missisipi, oni vnikali i hluboko do Afriky, ano oni odvažovali se tam,

¹⁾ Luthers: *Lebensende* 5. Auflage Mainz 1891.

²⁾ *Geschichte Englands*, V. díl, str. 165—166.

³⁾ *Ein Winter in Italien, Griechenland und Constantinopol* I. str. 197.

⁴⁾ Huber: *Jesuitenorden* str. 418 seq.

⁵⁾ *Die Jesuiten und ihre Mission in Chiquitos*, str. 2 seq.

kam posud nikdo nevkročil. Při svém prvotním a hlavním povolání: kázati evangelium, nezapomněli na vědeckou stránku při svých misiích a přinesli tolik vzácné látky vědě ze svých missionářských cest jako žádný jiný cestovatel. Moric Bach praví o této činnosti: „Třeba by Jesuité v Evropě zhoubně (?) působili, naproti tomu v Americe, Paraguayi, v Mojos a zvláště v Chiquitos byly jejich kolonie a jejich působení požehnaným darem Božím a jejich vypuzení hrozným neštěstím, neboť ono americko-indickou civilizaci posunulo o století do zadu.

Podobné svědectví dává Jesuitům Vappäus, řka: „Nepřátelé řádu slavili své triumfy, ale většina obyvatelů španělské Ameriky, jak se jeden argentinický publicista vyjádřil, byla naplněna hrůzou nad tvrdými ustanoveními proti Jesuitům, které za nejvěrnější poddané Španělska, za neunavitelnou podporu katolicismu, za šířitele civilizace mezi Indiany a za šířitele učení mezi Kreoly, pokládali si uvykla. Jedno století uplynulo od těch dob a oni posud nejsou tam nabraženi, ale podnes žije tam požehnaná památka na ně mezi Indiany, kteří o vládě Jesuitů s nadšením jako o jejich zlatém věku mluví.“⁶⁾

M. Vivien de Saint Martin praví: „Obě cesty přírodopytce a matematika P. Tacharka do Kochinchiny a Tonkingu značí významnou epochu v geografických dějinách Asie.“ Nejdůležitějších geografických výzkumů v Severní Americe dodělali se Jesuiti v Allonez, Dabla, Marquette Baueropt jmenuje tyto tři muže slavným triumviratem.

Jesuitům jsme zavázáni díky za množství drahocenných dokumentů ve směru ethnologickém, historickém a geografickém, pokud východní Asie se týká. Veliké zásluhy Jesuitů o zeměpis Číny líčí Richthofen ve svém velikém díle o Číně.⁷⁾ P. Mayer provedl generalní mapu Ruska, za kterou dostal od Petrohradská akademie 400 dukátů. Nejlepší měření výšek provedl Jesuita Blancano.⁸⁾

Fysika počítá jesuity Scheinera, Kirchera a Schotta ku svým nejšťastnějším pěstitelům. Slavného jména získal si též Vincenz Riccati, Guimaldi, Desenales, Ondřej Caraffa, Christian Mayer.

Mezi matematiky zaujímá čestné místo Letanud, Nikolas Corcier, Guldin, Clavius, Poda, Pirchner a j. zasloužilé Jesuity v tomto ohledu jmenuje Manuela ve svém spisu Historie matematiky.

Též dějepis vykazuje mnohá čestná místa Jesuitům. Připomínám jen dějepis Španělska od P. Mariana, dějiny války belgické od P. Strady, dějepis Čech od P. Balbina, dějepis cis. Leopolda I. od P. Vagnera, dějepis Francie od P. Daniela, dějepis Polska od P. Naruszewicze, dějiny Uher od P. Catony, dějiny středověku od P. Cambergra. Professor Rühs praví: „Katoličtí učenci to byli, kteří první významný vzor v kritické historii podali, zvláště zasluhuje Jesuita P. Heuschen zmínky pro svá hluboká studia o různých francouzských králich.“ Jak mnoho vykonali v oboru historie Jesuiti, dočísti se lze v díle: „Geschichte der deutschen Historiografie,“ München 1885, sepsaném od Vegele.

Na poli klasického studia stkví se zvláště jména Perpirguan, Turselim, Alvarez, který sepsal nejrozšířenější latinskou grammatiku, Pontanus, který sestavil nejvíce učebnic. I de la Cerda, který prvně vydal Virgila Parea, Schleiniger a m. j.

Zakladatelem vědecké numismatiky v Rakousku byl P. Eckhel. Jesuiti obohatili vědu vůbec mnohými novotami a vynálezy. Původcem zrcadlového teleskopu jest P. Zucchius, první, který deklinaci magnetické strelky v systém uvést se snažil, byl P. Acosta. Pantograf vynalezl P. Scheiner a popsal jej

⁶⁾ Handbuch der Geografie und Statistik.

⁷⁾ I. díl str. 675 seq.

⁸⁾ Peschill-Ruge Erdkunde str. 426.

r. 1630 ve svém spisu „pantografie,“ Kircher prvně řešil hieroglyfy, vynalezl zapalovací zrcadlo, Cyrimaldi objevil prvně na paprscích lom světla, Egger vynalezl nový motor elektrodinamický a t. d. (Dokonč.)

D r o b n á v o j n a.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování).

Tady se zahazovat nedá a nedá. Otec ji učil býti zdvořilou, ochotnou, ale vždycky jí na srdce kladl, aby nebyla podlízavou a úskočnou, aby jinak nemluvila a jinak nemyslila. A otec, jenž jí byl vzorem šlechtnosti a dobroty, dozajista jí špatně neradil.

Má říci muži, co se jí přihodilo? Ne, bude lépe, když toho zatají. Hned by se děsil, znovu by ji poučoval a ona by k tomu mlčet nemohla. Spolkne to hořké koření sama. Z lásky k němu je ochotna snést všechno, i hněv a nenávisť jiných.

Umyla si oči a chvátala, aby v kuchyni vše dodělala, než přijde milovaný Toníček. Vzpomínkou na domov a muže vypudila aspoň částečně nemilý dojem, jež řiditelovi zanechali a těšila se, že po čase si řiditelovi i ostatní zvyknou dát jí pokoj a nestarat se o domácí její záležitosti. —

Řiditelovi byli přímým chováním Slávinčiným pobouření. Sotva vešli do svého bytu, bez obalu, že obě služky poslouchají, spustili chvalozpěv.

„Je to coura, co?“ ječela paní řiditelka, trhajíc ze sebe mantilu. „Já se ti, Pepi, divím, že jsi jí hned nepověděl, co je ona a co jsme my. Snad si myslila, že se budeme před ní klanět. Ale počkej, jedovatá, já ti tvou furii z hlavy vyženu.“

„Co od ní chce? Je to venkovská, hloupá husa. Jak živa nikde nebyla, a teď, když se stala z dopuštění Božího paničkou, neví, co má vyvádět. Já myslím, že byla někde v Praze ve službě a tam se stala tak hubatou.“

„Kde by v Praze byla! Někde u krav sloužila! Ruce má jako naše pasařka ve dvoře a je na ní vidět, že správce nebyl první mužský, s kterým se znala.“

Děvečky se ochotně zasmály, přisvědčující tím své paní, že má pravdu.

„No, holky, těšte se,“ pokračovala paní řiditelka, aby děvčatům ještě něco pěkného řekla, „když se už stala taková paní správcovou, můžete se stát i vy. Větší hanbu byste muži neudělaly, než ona.“ —

Když šel správce v poledne domů, spatřil řiditele stát s klíčovými neda-leko rány vedoucí na prostor před zámekem. O čemsi horlivě rokovali, ale sotvaž je spatřili, trhli sebou, poodešli kousek a ještě okamžik porokovavše, se ro cházeli. Pan řiditel na jeho, správce, pozdrav sotva odpověděl a vypjav hlavuz zamračil se zle.

Snad se něco stalo při návštěvě, trhlo to správcem a jak už úzkostlivým, aby v ničem a nijak nenarazil a nepřátelství nevzbudil, spěchal nahoru.

Slávinka přivítala jej s úsměvem. Všecka se u plotny rozebrála a mládím i svěžestí kvetla.

„Byli tu řiditelovi?“ ptal se rychle.

„Ano.“

„Nerozohněvali se na tebe?“

„Proč se ptáš?“ tázala se zaraženě.

„Protože se řiditel tváří, jakoby mne chtěl probodnouti. Co se jim tu stalo? Slávinko, snad jsi je neurazila.“

„Já neurazila je, ale oni mě,“ povídala klidně. „Začali napřed o tobě mluvit, jako bys byl špatným úředníkem a jen z milosti řiditelovy trpěným. Opřela jsem se tomu slušně a zastala se tě. A to učiním vždycky. Tvá hanba

je mou hanbou, tvá čest mou ctí. A pak i já jsem nebyla vhod. Bůh sám ví, co ti lidé chtějí.“

A protože viděla ulekanou tvář mužovu, pověděla mu otevřeně všechno, co se mluvilo. Správec poslouchal mlčky, ale tvář měl stále zachmuřenou.

„Toníčku, ty se na mne hněváš?“ ptala se ho vážně, když na nic neodpovídal. „Myslíš, že jsem chybila?“

„Měla jsi raději mlčet,“ pravil nevrle a stíněně. „Proč máme míti hned na počátku boje? Ať už ti řekli cokoliv, jsou přece jen řiditelovi.“

„Ah tak, ať tobě a tvé ženě udělají sebe větší hrubství, mám mlčeti a ještě za to děkovati. Milý Toníčku, zdá se mi, že jsme se k sobě nehodili a že brzo budeme litovati oba toho okamžiku, kdy jsme se brali.“

„Proč hned začínáš s takovou?“ bránil se už laskavěji. „Já jejich jednání nehájím, ale bojím se, že nám ztrpčí živobyť.“

„Oni tedy nám živobyť ztrpčovati smějí a my nemáme práva se brániti? Oni smějí nás snižovat a my jejich nízké útoky odrážet nesmíme? A to jsi ty úředníkem jen proto, aby ostatní za tvou péči a přičinění směli s tebou nakládat jako s čeledínem? Nebo mě snad proto budou urážet, protože jsem jenom dcerou venkovského učitele? Tvé zásady jsou podivné, a já se jimi nebudu řídit. Buď mužným a řekni mi hned, nechceš-li, abych byla takovou, jakou jsem. Já se přemáhat a snižovat nebudu. Ustoupím. A ráda k vůli tvému klidu ustoupím.“

Rozplakala se usedavě a upřímně. Byl to první pláč od sňatku a bolel ji dvojnásob. Odzbrojil také správce. Přiskočil k ní, objal ji kolem hrdla a chlácholil.

„Neplač, dušinko.“ prosil upřímně. „Vím, že máš pravdu a že je to bláhové, podávám-li se jim tolik. Budu konat své povinnosti a pak ať dělají co chtějí. Milostpán je se mnou spokojen, koukej, co jsem dnes od něho dostal.“

Vytáhl padesátku a zatřepal jí ve vzduchu.

„To bude mé Slávince na šaty. Milostpán mi povídal, že mám poměrně nejhorší plat a nejvíce práce. Prozatím prý mi dává tuto odměnu a o novém roce poručí, aby mi byl plat upraven.“

Slávinka se dlouho dobřít nedávala. Záhy polibky a něžná slova mužova vykouzlila úsměv na její tváři. Přinesla oběd a už přátelsky a důvěrně spolu hovořili.

„Jen mne, prosím tě, nech jednat, jak za dobré uznám,“ prosila jej důtklivě. Jak pozorují, byli tu zvyklí, aby každý před nimi se kořil a otrocky jich poslouchal. A ty k vůli dobré vůli ustupoval jsi jim více, než toho tvá čest a postavení vyžadovaly. Oni nás jen tak vyhnati nemohou a kdyby i vyhnaly, hlady nezemřeme. Ale tomu pokořlivému životu musíme učiniti konec. Buď nás uznají za sobě rovné a přestanou do našich záležitostí se míchat, nebo mne při nejbližším útoku uslyší, že dovedu se také hájiti.“

Fejtl rozebrát přítomností mladé žiaky a jejími důvody, souhlasil s ní a dovolil jí, aby činila, co za dobré uzná.

Trpělivost a slib jeho měly býti podrobeny zkoušce. Když se naobědvali, prosil správce, aby mu zahrála něco na piano. Odvedl si ji sám k nástroji a usedl podle ní. Zahrála mu čipernou skladbu taneční, plnou ohně a roztočilosti.

Ještě nedohrála, když bylo v kuchyni hřmotně zaklepano. Vyskočila a běžela z pokoje do kuchyně. Ani neřekla dále a již do kuchyně vstoupila řiditelovic děvečka.

„Paničko, milostpaní vzkazuje, že milostpán spí, aby nedělali tady hřmot a nechali brnkání.“

Vyřídila svůj vzkaz hezky kurážně a celý výraz její tváře svědčil o zlo-myslnosti, s jakou poselství sdělovala a s jakou poselství bylo jí sdělováno. Ale Slávinka se nezmátla. Trošičku se rozhorčením zapálila a služku klidně změřila.

„Po druhé, až sem půjdete něco vyřizovati, pamatujte si, že jsem paní správcovou. Nařídil-li vám kdo, abyste na mě volala paničko, vyřídte mu, že musí napřed své služby učít slušnosti, než sám bude jiné o slušnosti poučovat. A přeje-li si něčeho vaše paní, pak mne musí o to zdvořile požádat. Budí-li pana řiditele brnkání, ať si jde lehnout do jiného pokoje. V tomto bytu jsem já paní a zde mi nesmí nikdo více poroučet, sice zavřu mříž na schodech a bez mého svolení nesmí nikdo ani na půdu. Tak a teď si můžete jíti.“

Služka koukala na ni s otevřenými ústy. Byla překvapena podivným přivítáním a odpovědí. Ba, zastyděla se a klopíc oči, dala zdvořile pozdravení a odcházela. Slávinka vracela se na oko pokojně k muži. Díval se na ni jako bez ducha a divil se, jak se může přemoci a se usmívati. Nepozoroval, jak se jí lehýnce rty i chrípě třesou.

„Nu, teď nám pomoz Pan Bůh,“ povídal tesklivě.

„Vojna začala,“ povídala vesele, „a my se nedáme. Doufám, že po krátkém čase je odvaha opustí. Musím ještě něco paní řiditelce zabrnkat.“

Marně Fejtl prosil. Usedla a hrála hřmotný pochod. Oči se jí leskly a zdálo se, že se jí v nich chvějí slze. Správce už neposlouchal. Bral klobouk a sotva dohrála, dával s Bohem.

„S Bohem, Toničku. Panský chléb, který s tebou jím, má podivnou chuť a zdá se mi, že jinde brambory chutnají lépe, než tu lahůdky.“

A obrátíc se, utekla do nejzazšího pokoje a tu plakala. Správce pln různých pocitů odcházel dříve než jindy za svým povoláním. Chvilí souhlasil se ženou, chvíli obviňoval ji v duchu. Dnešní den první místo radostí přinesl mu duševní muka a on se lekal, že to není den poslední.

Když krácel kolem bytu řiditelova, slyšel uvnitř křik. Pospíšil si a záhy již klusal do polí, kde se nemusil nikoho obávati a lekat. Vrátiv se k svačině, našel ženu klidnou a pilně zaměstnanou. Pozdravila jej klidným úsměvem a přichystala se, že s ním půjde na pole.

Scházejíce se schodů, napadli dole v síni paní účetní v horlivém šepotu s řiditelovou děvečkou. Odskočili od sebe a služka uctivě pozdravila. Paní účetní kývala hlavou na pozdrav div jí neupadla a smála se přátelsky, jakoby celé její srdce s nadšenou láskou letělo jí vstříc.

„Pozoroval's, jak přední hlídky vyměňují válečné zprávy?“ ptala se Slávinka muže. Napadla ji bujná veselost a veškeren ten skrytý, malomocný hněv, který mezi všemi proti ní kypěl, připadal jí najednou velmi směšným.

„Jen si dej pozor, abys neprohrála,“ prohodil Fejtl polo žertovně, polo vážně.

„Ne, já se nepodám, leč slušnosti. I kdybych měla padnout a od tebe se odloučit,“ odpověděla nevýslovně vážně a pevně. — —

Paní Forstová stála právě před zámkem, k němuž otevřenými vraty bylo viděti. Správce pozdravil, Slávinka se uklonila a šli dále. Neviděli klíčného, jenž stál za milostivou.

„To jsou správcovi?“ ptala se milostivá, poobracejíc se ke klíčnému.

„K službám, milosti,“ odpovídal klíčný a ponížene se přihrbatil. Chodí každodenně spolu na procházku do polí.“

„Mají se asi rádi, když tak často jsou pospolu,“ s úsměvem podotkla.

„Povídá se. Je to pro pana správce škoda, jeho paní je prý trochu pánovitá a kazí ho.“

„Tak? Co udělala komu?“

„Slyšel jsem, že dnes řiditelovy urazila, když byli u ní na návštěvě. A pak vzkázala po služce nějaké urážlivé věci.“

A protože milostivá, trápena dlouhou chvílí, nezakazovala, aby dále pověděl, počal vykládati, jaká urážka se dnes řiditelovům stala. Vypravoval s chutí dle sdělení řiditelova a co se mu zdálo méně vhodným, přibarvil. To za to, že správcovi také k němu nezašli a návštěvou u něho svou úctu mu na jevo nedali.

„Mladá paní jest asi na to hrda,“ dokládal na konci svého rapportu, „že milostivá vrchnost ji vlídně přijala.“

A pak očkama bystře pokukoval, jaký účinek asi jeho sdělení mělo.

„Ti lidé jsou bláhoví. Považují vlídný pohled za Bůh ví jaké udělení důvěry. Budeme po druhé opatrnější.“

Svá slova pronesla studeně, odměřeně a pak zavolala na vychovatelku, aby s dětmi šla do parku. Klíčový zůstal ve své pokorné poloze, než zmizela. Pak se vztýčil, zamnul si ruce a vrátil se do svého přízemního bytu. —

Ve čtvrtek přišli ke správcovům manželé Patákoví. Přišli chladně zdvořilí, upjatí a sotva že si sedli. Paní lesní už se o hře a o notách nezmiňovala. Pochválila ledabylo byt a vymlouvajíc se na zaměstnání doma, poroučela se, o návštěvě v budoucnosti se vůbec nezmiňujíc.

„Tentokráte byl správce doma a chladnost čišící z chování lesních jej zarážela.

„Co se těm stalo, že jsou jako pohněvaní?“ ptal se rozmrzele.

„Máš špatný dar pozorovací,“ usmála se Slávinka trpce. „Upadli jsme v nemilost u řiditelových a oni dnes nám ukázali, že stojí na straně mocných svých příznivců. Ale ať. Jinak jsem ani neočekávala. Teď jen účetňovic a bude po všem. Za měsíc budeme mítí úplný pokoj.“

„Jen aby,“ zasteskl si správce.

Byl nyní každé chvíle zamyšlen. Snažil se svou špatnou náladu opanovati a smál se na Slávinku, aby jej neměla v podezření, že jej sběhlé události mrzí. Ale než se nadál, přepadla jej úzkost, pochybování, starosti do budoucna a v duchu vytýkal ženě, že jedná nepředloženě. Často měl již na jazyku, že jí trpce domluví a vyzve, aby tak nejednala a jej poničila. Ale vzpomněl si na slib, jež jí byl dal, na svou lásku, na lítost, kterou by na jevo dávala, a hned jej odvaha opouštěla. Snažil se zatajiti vše, co v jeho srdci se dalo a byl přesvědčen, že ona nic netuší.

Ale zatím četla ona výborně v jeho duši. Rozuměla každému jeho povzdechu, každému svěsení hlavy a jeho zamyšlení. Trpěla při tom více než on. Jakmile byla sama, vážně sama sebe zkoumala a uvažovala, jedná-li dobře, či chybně, měla-li by snad přece učiniti muži po vůli, či vytrvati. Byla přesvědčena, že nikdo s mužem nesmyšlí tak dobře jako ona, že vlastně jeho čest a vážnost hájí. Kdyby tu šlo jen o ní, ó, to by ráda snesla všechno. Kdyby muž byl na ni hrubým, všechno by mu ráda odpustila protože by věděla, že jí vedle toho miluje. Ale od jiných snižovat sebe a jeho, ne, to přece byla by velká obět, kdyby toho dovolila. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Svou fanatickou řečí v Poděbradech nezachoval se dr. Herold žádné straně. Stranníci nazvali ji slabou, mělkou, bezvýznamnou, realisté vytkli mu tolik historických chyb, že nám dr. Herolda bylo až líto. Pochybil prý i v takových věcech, jako v pojmu dědičnosti a voliteluosti krále v staré české ústavě. Klerikálům ovšem nemohl se též libiti, poněvadž tolik jedu a fanatismu, prosyceného makavými nepravdami, nevychrtil na ně už dávno žádný poslanec, dávno nikdo nepostavil českou historii tak vzhůru nohama. Socialistům

slavnost nebyla též vhod, nebo chtěli ji rozbíti a pokrokáři se vztekali, že řečník z oslavy nejčestějšího krále učinil demonstraci pro svobodomyšlnou stranu, jejíž vlastenectví, jak známo, není zrovna nejčistší. Než k útěše slovutného pana doktora můžeme přece fici, že někdo nad jeho řečí je u vytržení. Tento někdo jsou „Hlasy ze Siona.“ V čísle ze dne 27 srpna zahrnuje tento štěkávký a kousavý protestantský hafandra Herolda chválou byzantinskou. Gratulujeme! Zajímavo by bylo zvědět, co by ke všemu tomu řekl Jifi sám, kte-

rému, jak z historie všeobecně je známo, vyznavači „Hlasu ze Siona“ byli zrovna tak milí, jako výstřední táborité. Výborná a památuá to oslava krále Jiřího. — Neméně zajímavé divadlo poskytl nám v minulých dnech dva mladočeští poslanci, p. Eim a dr. Vašatý. Pan Eim mluvil pro oportunistu, pro staročeskou politiku, jen že chytřejší taktikou nežli druhdy staročeši činivali. Vypravuje anekdota že sultán tázal se svého mudrce, jak dlouho bude živ. Mudrc otázal se hvězd a odpověděl. Dlouho, vládě. Žel, že je ti souzeno, abys viděl smrt svých žen, svých dětí, svých přátel sám samojediný zůstaneš. A sultán dal mudrci za to stíti hlavu. Tutéž otázku dal pak jinému. Ten byl chytřejší, nebo ač hvězdy tutéž dávali mu zprávu o dlouhém životě pána, vyslovil ji takto: Jak jsi šťasten, pane můj, tvých dnů řada nekonečná. Dávno budou tlti tvoji přátelé, ale ty budeš ještě těšiti se z radosti života nebo ve veliké jsi přízni u Allaha. Dostal za to zlatý řetěz. Pan Eim vede si jako tento druhý. Staročeši říkávali: Národe, neseme ti jen drobečky, víc jsme nemohli vymoci, pan Eim mluví: naše delegace ovšem vymohla na vládě to a to, a to a ono, ale s tím my se nemůžeme spokojiti atd. Dr. Vašatý vedl si důsledně ve svém opposičním stanovisku. O poslanci Eimovi řekl dle „Politiky“: je to člověk, který nedoštudovav šel k žurnalistice, stal se novinářským běhounem a ve Vídni vládním galopinem na konec pak řízením osudu též poslancem. V parlamentě měl jenom dvě řeči, které s dovolením předsedy slovo od slova četl, při čemž mu poslanec za Roudnici obracel Listy. Aby tak něco podobného řekl některý klerikál! Pán Bůh s námi! to by se „zlořečený“ Řím v základech otřásal. Zajímavo je, že „Nár. Listy,“ jichž můžem do nedávna dr. Vašatý byl, mužem nejpřednějším, se ho zřekly. Že poslanec Eim je jeden z nejschopnějších žurnalistů českých o tom nemůže býti pochyby. Ostatní jeho vlastnosti mluví ovšem méně v jeho prospěch. Pan Eim dostal prý sta souhlasných telegramů. Ale na schůzi sboru poslanců českých na staroměstské radnici konané, pánem situace, jak se zdá zůstal přece dr. Vašatý, a dr. Ed Grégr útočil ostře proti

poslanci Eimovi. K této komedii už neschází nic jiného, než aby pánové a sbory, kteří zaslali souhlasné telegramy p. Eimovi, zaslali souhlasné telegramy i dr. Vašatému. Veřejné naše poměry jsou dle toho, že lze se domnívati, že se skutečně tak stalo. Na štěstí našly „Nár. Listy“ mimo jiné příležitost, zastřítí tuto komedii tím, že vynadaly klerikálům. Znamenitě se jim to povedlo dne 24. září. Svatouškové, farišeové a zákonníci, temnotáři, ubíječi osvěty — — však to znáte Nejlépe se nám z toho líbí ti „zákonníci“ Jsou to totiž advokáti, tudíž moderní zákonníci, kteří nám tak nadávají. To nejspíš z nás kněží stali se advokáti — zákonníci, a z advokátů apoštolové. Rozdil je jen ten, že apoštolové druhdy svého mistra pěkně opustili, ale ti moderní se ho drží a zastávají ho. Můj ty Bože! Že nám co nevidět bude mladočeská delegace tvrditi, že staroměstská radnice stojí u Prešburku nad Mississipem v Sibíři, a že štrasburská věž balanziruje nohama vzhůru na nose proroka Fialy. — Při schůzi novoměstských voličů klubistů účastnili se též křesťanští socialisté. Vedli si klidně, důstojně a neobyčejně účinně. Celý sbor advokátů nedovedl na jich vývody odpovědět jinak nežli potupami. Opět jeden advokát, dr. Podlipný, njal se jako apoštol Krista Pána a náboženství proti kněžím, biskupům a křesťanským socialům, t. j. proti farizeům a zákonníkům. Vyčítal těmto, že nechodí bosí a nejezdí na oslech, a proto, pravil, jsou nehodní následovníci Kristovi, farizeové a zákonníci a pokrytci. Že dr. Podlipný milnje Krista Pána, je známo z týnského kostela, kde štítíl se sice polibiti kříž, ale patrně jen proto, že mu bylo líto, jak nalézá se v rukou bohoslovce, t. j. farisea a zákonníka, který nebyl ani bos, ani neseděl na oslu Pan doktor není patrně ještě dost chud a hněvá se, že musí zastávati tolik výnosných úřadů, nebo je dle jeho slov zapřísáhlým nepřítelem a opovrhovatelem jmění a statků — — u jiných. Podobně i druhý advokát apoštol dr. Černoorský, který velemoudře prohlásil, že socialní otázka není otázkou náboženskou, ale otázkou žaludku. Výtečný to sociolog! Také jemu hnusí se statky — — u jiných Socialní otázka bude dle něho rozluštěna,

až vezme se všecko jmění klášterům, kněžím a sv. Otcí. Velmi moudře. Komu má připadnouti, neřekl. Snad ho zadá židovi, jako práce v pivovare pražském. či myslil, že jen vlasteneckým advokátům připadá právo na statek a jmění? Že by pak sociální otázka byla rozřešena najednou, dá se zcela jistě souditi. Také mluvil apoštol proti fariseům a zákonníkům. Oh, je patrné a nade vše jisto, že při tolika apoštolech ta moderní mizerie brzy vezme za své. Prohlásiv slavně, že už svým dětem bude vštěpovati nenávisť ku klerikalismu, volal ještě za odcházejícími křesť. sociály: Zaplatili jste? Apoštol! Někdo mu odpověděl: „Fuj!“ což bylo velice neuctivé a neslušné. Pan doktor luštil tu jen sociální otázku, bera v ochranu ubohé sklepníky a pana hostinského, aby ti fariseové a zákonníci nepřipravili jim škodu. Zcela po apoštolsku ujímal se bídných a nuzných. Měl na ně spléstí důtky a vyhnati je z kluk — chceme říci z klubovního chrámu. Neméně zajímavý byl svobodomyšlný referát o této věci v apoštolském orgánu známém to hajiteli pravdy, poctivosti a náboženství, v „Nár. Listech.“ Byl veskrz pravdivý, dýchal apoštolskou láskou, byl i rozhorlenou nad ničemností a drzostí fariseů a zákonníků, o nichž informoval veřejnost s úzkostlivou šetrností, aby o nic více neublížil jim na cti, než co zasluhují právem. Patrně i v jeho redakci zasedají sami apoštolové, hotoví umřiti za pravdu, ano již umírající láskou k bližnímu. — O dnech sv. Václavských konal se sjezd delegátů křesťanskosociálních, na němž dovršen program strany. Byl zdařilý i zevní okázalostí i úrodný na výsledek. Naše svobodomyšlná veřejnost oslavovala sv. patrona Václava veřejnými „lidovými“ slavnostmi divadelními. Nějaká dáma prodávala tu též hanlive písně o kněžích, patrně také nějaká apoštolka, ale z polosvěta. Ale to už patří k moderní svobodomyšlné společnosti. Že nemá proti nám jiných lepších zbraní, je zajisté pro nás skvělým uznáním. Jisto je, že tak lid a české království budou zvelebeny, hmotný blahobyt povznesen a české státní právo co nevidět vybojováno.

Zprávy národohospodářské. — Studený vítr fučí po zoraných strništích, přes pole, z nichž před chvílí odvezeny

brambory a cukrovka, a naši rolníci mohou si sestaviti celoroční bilanci. Jak tato dopadne, lehce lze předvídati. Letošní nepříznivé počasí, které poškodilo tak mnohé živnostníky, zapsalo si nepěknou známku u hospodářů v našich, a pokud zprávy docházejí, i v ostatních zemích rakouských. Bursa, která mívá bystrý čich do dálky a budoucnosti, chápe se situace. zásobuje se množstvím ještě z minulého roku uloženým a výsledek toho jest, že ceny obilní stoupají a budou stoupati ještě více. Vypadá to skutečně jako hrubý výsměch ubohým hospodářům. Je-li úroda bohatá a rolník schopen prodeje, jsou ceny takové, že opravdu není možná ze sumy, kterou prodávající na dlaň dostane, vyzkoumati, dostal li ji za práci svoji a svých pomocníků, nebo jako pacht z pole, obilím osetého, nebo konečně za všechnu tu starost a úzkost v konečný výsledek celé žně. Obilí vozi se po trzích, nabízí se obchodníkům, a tito jako by ne pro svůj zisk a prospěch, nýbrž jen z lásky k bližnímu milostivě nabízejí ceny, přičemž se pěstě zatinají a krev do tváří žene. Za to po roce takovém, jako letos, bývá poněkud jinak. Obilí hnije po polích, a co se přec konečně doveze, sotva stačí pro vlastní potřebu, tak že, třebaš i bylo k prodeji spůsobilé, není ho tolik, aby se odprodati mohlo. Tyto smutné poměry letošní platí ohledně obilí, bramborů, platí i ohledně plodin hospodářských, které bývají jaksi „spasitelem“ některých rolníků, poskytující mu větší sumu najednou, s níž, jak se říká, může něco zaříditi, totiž cukrovky. Bohužel, že poměry i zde čím dále, tím jsou horší, a bylo by zajímavým, stopovati vzájemný poměr cen cukrovky a hotového produktu z ní. Kampaň roku 1894—1895 pohybovala se ve znamení krise, a jak se povídá, uloženy jsou ještě leckdes zásoby staré z těch dob. Rok 1895—1896 nebyl však o mnoho lepší, ač jako přirozený následek nadprodukce cukerní roku minulého plocha cukrovkou osazená byla mnohem menší (v Rakousku o 23%) a povstání na ostrově Kubě celou tamní úrodu zničilo. Ovšem byla hodnota cukrovky v tomto roce zase mnohem větší, tak že, co ubylo na množství, přibýlo na kvalitě, ale právě proto, že vážný v cukrovarech řídí se jen váhou a ne obsahem,

přicházeli rolníci i zde zkrátka. A letos konečně? Přijat byl zákon v jarním zasedání našeho parlamentu, jímž zvyšuje se daň cukerní, kterou krytí se mají větší požadavky vývozních premií. Tenkrát mazán byl meď našim hospodářům kolem úst, že prý toto zvýšení premií jest též v jejich prospěchu, poněvadž prý zvýšena bude cena produktu a tím i nepřímo cena cukrovky. A co, pro Bůh, slyšení musí nyní naši rolníci? Čtete jedno z posledních čísel orgánu našich cukrovarníků „společnosti pro průmysl cukerní.“ Podle úmluvy cukrovarníků nebude cena cukrovky této kampaně 1896 - 1897 zvýšena, nýbrž snížena a vyplácti prý se bude hospodářům pouze 60 kr. za 1 q. Snad nechybíme, řekneme-li zde, že je to nejnížší cena cukrovky, která kdy vůbec existovala. I v roce 1894 - 1895 kolísala výška její mezi 70 - 75 kr. a již tenkrát zdvihla se spravedlivá bouře nevole. Rolníci chystali se raději řepu skrmiti doma nebo jinak zužitkovati, nebude-li jim vyplaceno aspoň 90 kr., aby kryty býti mohly skutečné výlohy výrobní. Je to opravdu rána, která bohužel nejvíce stihne zvláště naše hospodáře české a moravské. Trp, sedláče - a ber, co ti dávají skartelování páni cukrovarníci, proti nimž sám jsi slabým, a proti nimž ani „slavná vláda,“ ač se letos zástupce její, ministr Biliński zle na kartely kasal, ničeho zmoci nemůže. Charakteristické i v tomto ohledu je holubičí chování našich rolníků. Stojí za to, podívati se v této příčině na poměry rolníků v říši našeho spojence ze severu. „Spolek rolníků“, zastupující tam oficiálně zájmy agrární, postavil nedávno pana ministra orby Hammerstein-Loxtena do obžaloby, že prý je na svém křesle úplně zbytečným, poněvadž se o zájmy rolníků nestará. Kdo zná tamnější poměry a srovnává je s našimi, ruce by sprásknul nad tou skoro neomaleností, která tam na úkor ostatních tříd domáhá se výhradně jednostranné podpory. Také se p. ministr nedal, připomeuv stále zvyšované položky v rozpočtu min. orby, zařízení obilních skladišť, podporu meliorací, úlevy v zákonodárství daňovém, kolkovém, železničním, agrárním, utvoření statků rentových atd. Byla to však těžká práce a vzdor tomu nejsou páni

junkeři spokojeni usilujice o zavedení obilního monopolu (Kanitz) a bimetalismu. Je ovšem pravda, křiku se u nás nadělá dost, zvláště v té t. zv. vysoké politice ale myslíme, že tomu, kdo tluče, přece také bývá otevřeno. Zde pomoci musí předně stát, když země a ostatní povolání činitelé sami hnouti se nemohou. Vedle podporovací činnosti státní, která ovšem musí býti účinnější než odepsání částky dané gruntovní (2 $\frac{1}{2}$ mil. zl. pro celou monarchii), anebo poskytování směšně malých obnosů při živelních pohromách, zbývá ještě dosti pole k činnosti svépomocné, prováděné jmenovitě sdružováním. Povšimnutí zasluhuje svolání pořizovacího komitétu rolnictva moravského v těchto dnech uveřejněné. Agituje se zde pro velké sdružení, které by čelilo „sjednocenému a sebevědomému zástupu agentův a sprostředkovatelů produkce cizí, vůči všem těm, kdož tlačí cenu výrobků zemědělských na míru nejnižší.“ Má to tedy býti jakési družstvo obchodní, ač by se snad zrovna tak dobře doporučelo i zřizování velikých družstev výrobních a namnoze i větších družstev úvěrních. Než i tak dobrá. Léta podobné sklizně, jako byla letošní zajisté naučí naše rolníky přemýšletí více než dosud o svém smutném stavu, z něhož jen svépomocí, když pomoc státu je skoro rovna nule, možno domoci se té odměny a toho hmotného výsledku, který každý za svoji mozočnou a poctivou práci si zasluhuje, ač nemá-li býti uvržen v náruč živlů nespokojených s dosavadním pořádkem společenským, v náruč socialní demokracie

Směšné, ale významné. Při zahájení jízdy na trati Svitavy-Polička mluvil, jak známo, posl. Eim. Tenkrát dělal více radikála nežli posledně v Litomyšli. Zároveň ale hrál si na velikého vlastence. Mezi jiným pravil dle „Nár. Listů“: „Vypravujte našemu králi, že nikde netlukou srdce věrnější a vděčnější, než v tomto kraji, v tomto městě.“ Zní to sice hodně frázovitě ale přece neopovážil by se nikdo bráti slova loyality za frašku. Katolíci rakouští to aspoň se svou loyality mysli vždy doopravdy; ovšem že vyjadřují se pravidelně prostěji, jak to pravda miluje. Páni svitaváci-němci sdělují titěž němci, se urazili a odešli, sdělují tytéž „Nár. Listy“. To by konečně nebylo nic tak

zvláštního daleko veselejší je, jak náš svobodomyšlný list věc vykládá. Piší „Každému normálnímu mozku musí býtí patrno, pravi-li se, nikde netlčkou srdce věrnější a vděčnější nežli v Poličce. že tím není praveno. že jinde netlčkou stejně věrně a vděčně.“ A dále vykládají jí, že se to říká vůbec. To se povedlo, není-liž pravda? Dle „Nár. Listů“ znamená na př. nikdo není bohatší než Rothschild, tolik jako, každý, nebo aspoň skoro každý je tak bohatý jako Rothschild. Logicky vyplývá z onoho místa tolik, že „N. L.“ prohlásily slova Eimova za holou frázi. Generalisovati není sice logicky správnno, ale my nemůžeme za to, že nám tu napadá otázka, jak to myslí „Národní Listy“, když v podobných frázích mluví o svém vlastenectví? Podle výkladu, kterým ono místo doprovázejí? Bude tomu asi tak. Takové fráze ovšem nic nestojí.

Drobnosti.

Stará nenávisť. (Pokrač.) Dne 11. června byl Arnoldi arcib. Spoletský zatčen Denně kláštery vyzdvihovány. Dne 9. července 1866 byl vydán ve Florenci zákon, jimž všechny kláštery byly vyzdvihovány. Císařovna Charlotta Mexická přijela též do Říma a navštívila ihned sv. Otce, který druhého dne návštěvu opětoval. Ale duševní stav nebolhé císařovny byl již smutný. Svůj průvod, vesměs Mexický propustila a do hotelu Minervy poslala. Naléhala na papeže, aby jí byl vykázan byt ve Vatikáně. Jednoho dne nechtěla pokoj papežův opustiti; dlela u něho od 10—12 hodin, přišla odpoledne opět a zůstala tam až do Ave Maria. Papež byl v rozpacích. Ptala se ho neustále nžívá-li též protijedu. „Ano!“ odpověděl sv. Otec, „růžence a modlitby.“ Tázala se, zda na stole stojící číše jeho jest a zda si jí smí vzíti. Zastrčila si jí do šatu a nabírala jí vodu z nádržky na náměstí sv. Petra. Čerpá též vodu ze studně v Trevi. Přeměnila sochy Marc Aurelia a pila limonadu u jednoho tamějšího cukráře. O deváté hodině jela opět do Vatikánu, kde chtěla spát. Musel jí býti proto zakázán byt, ale spát nešla. Papež jest velice rozčilen. Vrací-li se z nějaké vyjížďky domů, ptá se úzkostlivě, zdali je tam císařovna. Císařovna dala si jednou zavolati kardinála Antonelliho v 11. hod. v noci — ale kardinál

dal se omluviti. Zdá se, že přijetí její u Napoleona jí zcela pomátlo. Císař dojista nechá svou oběť Maxmilianu, zahynouti. Proti všemu francouzskému má odpor. Jednoho dne opustila kostel S. M. Maggiore, spatřiv vstupujícího francouzského četníka. Vévoda Brabantský se očekává aby odvedl svou sestru. To jest příliš žalostný konec dobrodružství v Mexiku“ Každému bylo nepochopitelno, jak může tak vetčný stařec, jakým byl Pius IX., tak dlouho žíti. Den co den šířila se zpráva, že Pius zemřel a on za pár hodin objevil se úplně zdrav a s úsměvem na rtech.“ — Při 21. říjnu 1866 píše auktor: „Jak zvláštním je mysteriosní mlčení papežovo a jeho dlouhý, tajuplný život. Když vládu nastoupil, byl magickou mocí, která novou Evropu do pohybu přivedla, vichřice ho nchopila a donutila, by kouzelné vyslovil slovo, které Itálii a půl Evropy elektrisovalo a do revoluce vhnalo — dnes mumie, desetkrát mrtvý a opět obživlý a snad Napoleona samého přeživší. Vedle něho Antonelli, zkamenělý, jako jeho velitel Řím se bojí, aby přes tyto dva muže nepadl; oni se nehýbají mlčí. — Dne 10. prosince odtáhlo francouzské vojsko z Říma. „Dnes jest historický den,“ pravi Gregorovius, „neboť odchod Francouzů z Říma značí epochu v životě Papežstva, jehož světská moc zachází. Evropa odnímá mu své ochrany a odsuzuje ho tím k smrti, aneb k formě odpovídající našemu společenskému složení. Mexiko, Prusko, Řím jsou zpáteční tažení mocí Napoleonovy, který nyní svou úlohu dohrál a jehož hvězda zachází. Veliké doby se ukazují. Ty budou se nyní pohybovati okolo nové světové mocí německé a okolo katolické reformace.“ (O Papežství hovořil Gregorovius též se slavným historikem Gervinem. „Gervinus myslí,“ píše Gregorovius na str. 234., „že svět jest již dosti zralý, aby Papežství potlačil. Ukázal jsem mu na neporušený ještě stroj katolické církve, který papeže, svůj hřidel, kolem kterého se vše otáčí, nemůže nechat padnouti, sám se nerozpadl. Ukázal jsem mu na kněžstvo ve Francii, na Španěly a na Itálii, která jest reformatorské myšlenky neschopna atd. Připomněl jsem mu též výrok Macoulay-ův: „Papežství bude ještě tehda trvati, když cestovatel při-

šedší z Nového Zélandu a posadiv se rozbité klenutí londýnského mostu, zříceniny chrámu sv. Pavla pozorovati bude. Gervinus theorie nabyté u pracovního stolu přenáší do praktického života, jako většina německých učenců. Smýšlení Vlachů posuzoval dle nahodilých nadávek na papeže, jež na cestě z úst jednotlivců slyšel. Kládl váhu na to, že v Římě slyšel z úst dvou pani, že by si z toho nic nedělaly, kdyby papež odešel a vice se nevrátil. Příkladal důležitosti otevřenému nepřátelství Garibaldově proti katolicismu. Odpověděl jsem mu, že to není nic nového, že papež a kněžstvo vždy a za všech časů předmětem satyr byli a přece v Italii vždy panovali. Připomněl jsem mu Boccacciovu anekdotu o židu v Římě obráceném a pravil jsem mu, že Římané, kdyby papeže jednou branou vyhnali, druhou by ho zajisté volali zpět. "Není možná, aby se zdržel anktor před ukvapeným úsudkem o katolické církvi a katol. náboženství. Tak čteme na str. 239: „Ostatně kouzelnictví jest částí katolického náboženství a to částí velice podstatnou.“ — V červnu slavila se stoletá slavnost svatopetrská, která shromáždila v Římě na 490 biskupů a opatů, všechny patriarchy Východu a na 14.000 kněží. Pro zajímavost klademe zde, jaký dojem učinili na auktora kněží různých národů Francouzové vyhlíželi nejcivilisovaněji, malé polyblivé postavy, plné sebevědomí, naležející „velkému národu“ a dobře si vědomí, že duch katolické církve v jejich zemi se nachází. — Španělové s klobouky Don Bartolo pevní a klidní, biskupové elegantní a důstojní. — Italové, zvláště Římané: klassicky vzorní kněží, nejsvobodnějšího a nejpřirozenějšího chování s vědomím, že oni jsou ta stará, pravá garda církve, všickni ostatní u porovnání s nimi podobali se jen klerikální zemske obraně — Němci, obzvláště duchovní z Tirol, Bavorska a

Rakouska; hranatí lidé s vysokými cylindry, bez kultury. — Slované s vousy. — Orientalové: jako skuteční patriarchové ze starého zákona, pojítka náboženství s Východem představující, v drahocenných rouchách. — Též Čiňany a moufeniny bylo lze viděti. — Věříme rádi Gregorioví, že pohled na dvě hodiny dlouhý průvod biskupů a opatů s mitrami a korunkami na hlavách, se svícemi v ruce a na 14 tisíc kněží s korouhvemi, byl báječný. I Gregorovius odnesl si hluboký dojem, ježto napsal na str. 242 „Papežství jest latinská forma a pokud bude trvati latinské plémé, bude trvati též. Kdyby Gervinus ty tisíce dnes byl viděl, které se této slavnosti zúčastnili, změnil by svůj úsudek o trvání Papežství. Úsudky Protestantů stůňou v této příčině všecky na falešné pojímání latinského světa, který neznají a jehož duševní hnutí dle Germánské míry měřeji. Papežství a katolicismus jsou však formy vžilé v latinský národ a v něm jejich život ještě dlouho potrvá.“ — Královna Neapolská zemřela v Albanu na cholera r. 1867. O katolictví úsudek Gregorovius změnil, ale o Piovi nikoliv. Tak při 8. listop. 1867 píše Gregorovius, že viděl papeže s jeho „stereotypním, jednotvárným úsměvem a ženskou ruku se vztaženými ku žehnutí prsty, která však proto přece v krvi hluboko se brodila.“ — V dubnu 1869 slavil Pius IX. padesátiletou památku svého posvěcení na kněžství, a tato osobní událost zavadala katolickému světu příčinu, by dokázal svou lásku a oddanost sv. Otcí. Všechny země vyslaly deputace, adresy a dary, které se denně do Vatikánu dopravovaly. Gregorovius pohlížel na ty ohromné zástupy lidu, které proudily kolem Vatikánu a přál si, by i Gervinus mohl patřiti na ně, aby se mohl o životní schopnosti Papežství přesvědčiti. (Dokončení.)

Obsah „Obrany“ :

Česká korunovace. Frant. Žák. — Temná noc Napsal Jan Pauly. — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Drobnosti

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. - Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. Kdo předplatí na 5 výtisku, obdrží šestý nádavkem. Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. - Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

O státním právu českém.

Na státní právo české lze patřiti z různých hledisek. Většina pohlíží na ně se stanoviska národního, někteří už i liberalisticky moderního. Ponechávajíce si rozhovor o tom na dobu pozdější, vypíšeme tuto nejdříve jeho historickou stránku.

Po stránce historické znamená české státní právo spojení zemí koruny české v jeden úzký útvar a celek, ohraničený na venek, samosprávný uvnitř, a dále poměr této skupiny zemí pevnou, věčnou unii sjednocených, ku králi a ostatním zemím rakouským.

První tedy a ve skutečnosti nejzákladnější známkou práv české koruny byly celistvost, nerozdílnost zemí Čech, Moravy a Slezka v jeden státoprávní celek sjednocených. A proto ti, kteří stojí v otázce českého státního práva především na stanovisku historickém, právě v říšské radě a všech těch centralistických úřadech vídeňských vidí největší nebezpečí, poněvadž hrozí slitím zemí koruny české se zeměmi Předlitavska v jedno. Známo, že už jsme jednou byli tak daleko, že uznávaly se už jen jednotlivé provincie rakouské asi tak jako ve Francii departementy; historické názvy zemí prohlašovány za mystické, český znak zemský činil podezřelým toho, kdo ho užíval. Přes to jsme, jak se zdá, jednou pro vždy přešli. Nad ideou státu rakouského, jak liberalismus ji vypracoval a nám vnucoval, zvítězily ideje historické. Dnes všeobecně se uznává, že Rakousko, ba ani Předlitavsko nikdy se nevytvoří ve stát jednotný jako říše jednojazyčné, že pokračovati na této dráze bylo by nebezpečno i pro trvání říše a její rozvoj, že dlužno se Rakousku vrátiti k vývinu jeho historickému, který koncem minulého století násilně byl přetržen. Uznáváním dualismu centralistická idea státu rakouského je i od vlády v zásadě pohřbena a nastoupena cesta historických práv. Palacký dualismu, jak známo, hrozně se bál, obávaje se, že budem my zde odevzdáni germanisaci a splynutí s Předlitavskem. Měl k tomu velevážné důvody, ale nad ně, tušíme, vyniká důvod, že josefinskému Rakousku dána jím smrtelná rána a zásada historických práv, v Uhřích ovšem nikdy neztracených, tak v theorii a v zásadě uznána.

Pro nás Čechy pak po stránce historické české státní právo jeví se právě v oné celistvosti zemí české koruny, která jakémukoliv splynutí s jinými zeměmi kterýmukoliv v cestu se staví a s nimi nemůže se snést. Že jsme uznání této celistvosti koruny nedosáhli, sami jsme zavinili. Palacký aspoň za to měl, že nikdy jsme historickým právům svým nestáli tak blízko a nikdy jim tolik neuškodili, jako bouřemi 1848 (Radhošť III. 281.) Hřešili jsme svým slepým, málo intelligentním radikalismem a tím, že jsme stáli přes příliš na stanovisku národní rovnoprávnosti, což ovšem je pochopitelné, ale méně na stanovisku historickém.

Postavme se tedy na toto historické stanovisko o českém státním právu, První jeho známkou je celistvost a nerozdílnost zemí koruny české. S tímto pojmem spojen je pojem samostatnosti, poněvadž tam, kde jisté země tvoří svůj celek, rozumí se už jaksi samo sebou, že nejsou spojeny s jinými zeměmi, tvoří něco samostatného. Také pojem svéprávnosti je spojen s pojmem celistvosti a nerozdílnosti, poněvadž je přirozeno, že proti tomuto celku stojí jen práva krále a žádná práva jiných zemí, tedy proti právům koruny české práva králů. Toto poslední se měnilo a je změně podrobena, netvoří tedy nejhlavnější základ českého práva. Ten spočívá právě „v celistvosti a nerozdílnosti české koruny.“ Také ovšem od zemí koruny české, jak známo, nepřátelé urvali jisté části, čímž povstaly změny co do rozsahu, ale nic tím nebylo změněno na pojmu „celistvosti a nerozdílnosti koruny.“ A ten by zůstal, kdyby při koruně české byly zbyly jen polovina Čech, část Moravy a Slezka. Proto o této celistvosti nejdříve promluvíme.

Jednotu tvořily Čechy a Morava už v X. století. Ve století XIV. přistoupily k tomu i Slezsko, Horní a Dolní Lužice. Království České, jak se sjednoceným zemím říkávalo pro zvláštní váhu a důležitost, kterou Čechům všichni přikládali, nebo česká koruna, jak se jim říkávalo od doby Karla IV., tvořilo vlastní říši. Rakouska nebylo, nebylo tu vůbec jiného spojení. S císařstvím římským vcházela jen ve smlouvy, vítězila proti němu nebo upadala, ale vystupovala vždy jako jednotný celek.

Tato celistvost zemí české koruny byla vyslovena již v nástupnickém zákoně Břetislavově z r. 1055. Uzákoněna jest na věčné časy Karlem IV. několika zákony. Tato jednota byla ovšem podporována hlavně národní jednotností kmene, země obývacího, ale poněvadž tu byly i země německé, má tato sjednocenost nejen důvod národnostní, ale i „státoprávní“, který v pozdějších dobách rozmnožením se živlu německého mezi stavy tím více nabyl váhy. A poněvadž státní právo české záleželo po staletí hlavně v privilegiích stavů, lze i v tom viděti, že vedle momentu národnostního, v českém státním právu, ve vývinu celistvosti zemí české koruny, rozhodovaly velice důvody stavovské a politické, nenárodnostní. Už okolnost, že Karlem IV. zaveden způsob lehenský, tehdy ještě kvetoucí, nasvědčuje tomu. To byla skutečně více vnější, formelní jednota, a proto několikráte celistvost koruny ohrožovala. Hned Karel udělil svému bratru Janu dědičně Moravu. Bylo ovšem ustanoveno, že musí právo udělení léna spadnouti zpět, že nikdo ani král český ani markrabě moravský nesmí země své ani celkem ani částečně dáti, prodati, zastaviti, odciziti, že vůbec léna v obvodu koruny české smí jen od králů udělena býti a tudíž opět, na korunu spadnouti zpět, ale lehenský způsob byl přece jen celistvosti nebezpečný, jak se ukázalo v Německu; též i u nás.

Tu pak národní moment doplnil, co tehdejší ústrojí politické zaviňovalo. A to se nedělo jen přirozeně, nýbrž sám Karel svými zákony tak zabezpečil celistvost české koruny, že stála pod ochranou samého národa, že veškerý kmen učiněn jest strážcem této celistvosti. Ustanovil přísahu, kterou zavazoval nejen všechny krále, markrabata, pány a stavy, aby zachovávali, co on ustanovil, ale zavázal celý národ český, aby neposlechl a nepřivoloval, kdyby král neb kdokoliv jednati chtěl proti tomuto zřízení od Karla ustanoveného. A tak celistvost a nerozdílnost zemí koruny české byla i přes lehenský způsob tehdejší doby politicky upevněna tak, že lepšího vzájemného upevnění při zemské samosprávě jednotlivých zemí nebylo lze ani nalézti. Jedině Slezsko za Vladislava trochu se uvolnilo, ale jednota trvala i na dále. Byly-li v tomto sjednocení i odstředivé snahy, může to sloužiti za důkaz, že národní moment vždy nerozhodoval.

První vážnou ránu celistvosti koruny daly války husitské, kdy Morava uznala Albrechta rakouského, od Zikmunda, avšak proti právu, daného, a Čechy byly bez pána. V době války platí právě jen právo vítěze. Nebezpečí toto bylo by se stalo české koruně snad osudným, kdyby stavové nebyli zvolili Albrechta i za krále svého. I přes vášně válečné a fanaticism náboženský vidíme v tomto skutku čin vlastenecký, který svědčí jak neskonale hluboké a pevné muselo býti tehdejší vědomí českého státního práva, hlavně vědomí celistvosti koruny. Konečně nebezpečí roztržení koruny zažehnáno na vždy odstraněním a vymizením způsobu lehenského, který značil vždy nejen jisté odcizení, ale i jisté podrobení, a sjednocení Čech a Moravy utvořeno na moderním podkladě. Stalo se tak za Jiřího, který novým zákonem příslušnost obou zemí prohlásil, je sjednotil tak, že od moci českých králů Morava neměla býti vůbec nikdy více žádným způsobem odloučena. Tak sjednocení stalo se nejen politickým, ale i národním a přirozeným.

Další dějiny též ukazují, že vědomí celistvosti Čech a Moravy bylo vždy dokonalé. Když Ladislav jednal proti tomu, chtěje přísahu od knížat slezských přijati pro syna Ludvíka jako král uherský, vyhrožovali stavové i branným odporem: „nejsmeť žádnému člověku smrtelnému zavázání, bychom měli opustiti právo tohoto království a nepovstali i s proléváním krve své proti lidem, kteří chtějí ujmě a škodě její.“ Mohl přijati přísahu jen jako král český; že byl králem uherským, nic na tom neměnilo. Svazek zemí koruny české nezáležel jen v osobě panovníkově, sloučenost těchto zemí nebyla vyjádřena jen tím, že patřily pod jednoho panovníka, ale byla státoprávní. Od krále Ludvíka vymohli si stavové r. 1522. opět nové zabezpečení celistvosti koruny české. Když po jeho smrti Jan Zápoleský, král uherský, činil nároky na Moravu, Slezsko a Lužici, odpověděli Moravané, že oni jsou již paní a pány svých opatření. Za Ferdinanda dosáhli stavové r. 1526. list, ve kterém uznal, že jest povinností jeho jakožto krále českého, aby všechny země vtělené ku království českému držel při koruně české. Jednalo se vždy více o to, aby žádná část těchto zemí nebyla koruně odcizena, poněvadž nebezpečí, že by koruna česká mohla věcně splýnouti s jinou zemí a v ní snad ztratiti svou svrchovanost, nikde nebylo. Ale i z těchto ukázek je zřejmo, že nejednalo se stavům jen o počet knížectví a o to, aby žádné z nich nebylo ztraceno, tedy nejen o zmenšení rozsahu české koruny, ale o státoprávní sjednocenost zemí jako celku, jako samostatné říše.

Byly příklady, že Morava uznala dědičné nároky krále, Čechy né. To je vlastně nemožnost a nesmysl, poněvadž nemohlo býti právem na Moravě, co nebylo právem v celé koruně, aspoň pokud se týkalo volby krále. Proto také čeští stavové tohoto práva dědičnosti neuznali, jak při jiné příležitosti se ukáže. Když arcikníže Matyáš přinutil bratra svého, císaře Rudolfa, aby se vzdal panství na Moravě; stalo se to sice s přivolením stavů, ale slavně bylo vyhraženo, že tím Morava nemá býti vytržena z právních svazků s korunou českou, že po úmrtí panovníka Moravy nemůže si vzítí jiného pána, nýbrž musí za pána přijati českého krále. Ani v Čechách, ani na Moravě nesmělo nic zaváděno býti, co by odporovalo starým právním poměrům obou zemí. Jen dohodnutím se stavů českých a moravských mohl by tento poměr zjinačen býti. Roku 1612 u jiné příležitosti vysloveno jest opět od stavů na sněmu, že Morava sama o sobě není zemí svrchovanou, ale údem koruny české. Volba krále připadala společně všem stavům všech zemí, i je patrné již z toho, že země koruny české byly něco samostatného, jeden celek, který byl neslučitelný s jinými zeměmi, poněvadž by jinak tato volba byla nesmyslem. A když spojování s jinými zeměmi se dělo, na př. aby po vymření jednoho rodu rod druhé země dědil, i když dělo se právně dle českého státního práva, stála tu koruna česká vždy jako jeden celek. Tak to zůstalo do Bílé Hory bez nejmenšího porušení.

Kdo tedy nazírá na státní právo očima historie, musí v obnovení celistvosti zemí koruny české viděti k němu první krok, nebo v něm jsou důvody pro samostatnost, svéprávnost a jiné požadavky státního práva českého. „My Čechové,“ píše Palacký v ideji státu rakouského IV. (Rad. III., 208), „žádáme sobě upřímně zachování Rakouska i jednoty jeho: nebo mám za to, že nemohouce silami svými doufati ve zbudování vlastního suverenního státu, nemůžeme historicko-politickou individualitu nikde ubezpečiti lépe než v Rakousku svobodném i autonomicky a rovnoprávně zřízeném.“ I zde tedy je viděti stydlavý náběh k tomu, co jest historickým základem českého státního práva, faktické obnovení celistvosti a státoprávní jednoty zemí koruny české.

Jak tato reelní unie vypadala, o tom jindy; ještě jen otázka, jak přibližovati se k ní? V dobách předbělohorských každá zemička a každé knížectví byly samostatné — následek to lehenství a stavovství. I země koruny české byly samosprávné. Doba naše nepřije těmto malým existencím, je doba centralisace, sjednocování, organisace rozvyklané společnosti. Kdyby dnes mělo české státní právo býti uskutečněno, musela by správa zemí české koruny býti daleko společnější než dříve, a samosprávnost obmezena jen na menší věci místní. Proto jednou z cest k cíli je zajisté ta, vyvolávati v život takové organisace, které by země koruny české fakticky co nejvíce sblížovaly, vědomí celistvosti do praxe přiváděly, je slučovaly. Jisto je, že by tím proti vídeňské centralisaci živěn byl proud zcela opačný a velmi silný. I tu ovšem přišli bychom hodně pozdě, nebo na př. dráhou lze se lehčeji dostat do Vídně, než do Olomouce, nikdy však zcela pozdě. Bohatý a houževnatý národ třeba jen drahami svými byl by rušil centralisaci a hověl celistvosti své koruny. Ale u nás! Naším společným dostaveníčkem věru by aspoň už neměl býti vídeňský parlament nebo nějaká slavnost a zábava, ale zevní společná organisace.

Státoprávním usjednocením zemí koruny české v jeden celek, je první požadavek přívržence stát. česk. práva, který na ně hledí perspektivou dějin. Prozatímny praktický krok byl by k němu, prováděti tuto celistvost v rámci zákonů stávající ústavy.

Fr. Žák.

„T e m n á n o c“.

Napsal JAN PAULY.

(Pokračování.)

Nejvíce však se vyznamenali Jesuité na poli paedagogiky; v ní byli mistry nedostížitelnými. Protestant Körner vyjádřil se jako rektor v Halle o Jesuitech takto: Teprve Jesuiti založili školství, jež bylo svého času nejlépe zorganizováno a proto brzo nabylo v celém světě pověsti tak zasloužené. Stalo se obyčejem líčiti Jesuity jako netvory plné zavidlosti, úkladů a zrady, ačkoliv musí býti zcela dobře známo, že zločiny jim připisované historicky dokázány nejsou a že zrušení jejich řádu ve století minulém bylo násilnickým kouskem byrokratických ministrů. Jest povinností spravedlností, aby umlčela pošetilost oněch, kdož chtějí viděti právě ve vychovávací soustavě jesuitů tu nejprohnanější zlomyslnost, ke zkáze mladých duchů směřující. Jesuiti stojí na výši své doby. Proto vykonali také tak mnoho velikého, jakož i protestant bez závidosti uznati musí, že studia starých chopili se také ze stránky praktické o vychování ve svých ústavech učinili stejným předmětem jako vyučování. Oni jsou prvními paedagogy, kteří si počínali s taktem psychologickým, kteří nevzdělávají a nevychovávají podle šablony, nýbrž rozvíjejí ducha individuálně a vychovávají ho pro život praktický a tím všemu školství v občanském a státním životě významné a vlivuplné místo zajišťují. A jen odtud začíná období vědecké paedagogiky. Jesuiti dovedli docíliti takové čistoty mravní, jaké nenalezáme na žádné škole šestnáctého neb sedmnáctého století.“

Pokud se týká literární činnosti, uvádí Nikolai ve svém spisu: „Beschreibung einer Reise durch Deutschland und die Schweiz“, místo de Lucy, v němž vypočítává 464 spisovatelů, mezi nimiž jest 231 kněží a z těch 108 Jesuitů. Pelzel uvádí počet děl jesuitů v zemích koruny České na 1573, z nichž jsou 27 z oboru filologie, 19 ze zeměpisu, 195 z dějepisu, 74 z matematiky, 73 z filosofie, 17 cestopisů a 164 z theologie. Mezi nimi jest jich česky sepsáno 145, německy 353, ostatní jsou latinské, francouzské, italské a španělské.

Protestantismus jsa v zásadě proti sochám a obrazům, postavil se proti umění a ničil lehkovážně drahocenné, umělecké památky šmahem. Proti tomuto bohopustému řádění postavili se Jesuiti tělem duší a tak zachovali nám mnohé památky před jistou zkázou. A proto právem dí Ilg, kustos vídeňských museí: „Jesuiti nám zachránili poklad, uměny výtvarné, proti šílenému obrazoborství protestantskému;“ a na jiném místě praví: „Bez jesuitů by již dávno nebylo výtvarného ve světě umění“.

Avšak Jesuiti vykonali též mnoho pozitivního v oboru umění. Připomínám tu jen Ondřeje dal Pozzo, jehož: *Perspectiva pictorum et architectorum* od Montuchy zvláště umělcům jest doporučena. Praktická perspektiva od Jean de Breuil dožila se sedmého vydání. Sommervogl o ní praví, že měla na praxis větší vliv, než kterákoli jiná kniha. Dále připomenouti dlužno Seogherra, proslaveného malíře květin. Jesuiti tolik stavěli, že jedno odvětví slohu nazývá se slohem jesuitským; bylo v něm provedeno velice mnoho kostelů řádových, které z větší části stavěli jesuiti — stavitelé.

Ku konci přehledu činnosti jesuitské uvádím ještě některé časopisy, které dnes Jesuité řídí, jsou to: „*Stimmen aus Maria Lach*“, „*Die katholischen Missionen*“, „*Zeitschrift für katholische Theologie*“, „*Arabische Wochen-*

schrift,“ „Przeklad powszechny,“ „Prexis historiques, Revue des Quaestions scientifiques,“ „Annales de la Société de Bruxelles,“ „Precis historiques, Civiltas Catholica.“

Uvedli jsme jen několik nepatrných rysů (bližší viz Jesuiten Fabeln: Die Culterfeindlichkeit der Jesuiten Nostiz, Rienek: Problem der Cultur), a z toho vidíme, že každý odbor vědy byl Jesuity pěstěn a poznáváme pravdivost výroku Herderova, který dí, že skoro každá věda jest k díkům zavázána řádu jesuitskému. Spolu jest nám to důkazem, jak nespravedlivě a stranicky si vedou ti, kteří Jesuity viní z tmářství a zpátečnictví. Jak utrhačným jeví se tu výrok berlínského profesora Harnacka, který napsal: „Jesuitský řád uváděl v nebezpečí kulturu . . . (Jesuiti) snažili se naše svobodné vzdělání kde jen mohli zadržeti, oni svobodné bádání potlačovali . . . oni ničí duše a zapuzují každý smysl pro poznání dějin, na kterých pouze přece skutečné vzdělání vzrůstí může. Oni neznají vůbec žádných dějin. Kde pak má Harnack pro tato slova důkazy? Nikde. On žádných nepotřebuje, on myslí jako mnoho jiných, že to, co mluví, jsou axiony.

Avšak řekne někdo, když Jesuité tak blahodárně působili, proč pak byli skoro ze všech zemí vypuzeni? Proč byl jejich řád papežem zrušen? Příčinou toho bylo právě jejich blahodárné působení, veliký a všestranný vliv, který jim mnoho závistníků vzbudil a jejich veliké jmění, po němž státy toužily. Na důkaz uvedu některé rysy.

Jeden z těch, kteří těžce moc a vliv Jesuitu nesli, byl Marquis Pombal. Aby portugalského krále Josefa Manuele pohnul ku pronásledování Jesuitů, namluvil mu, že Jesuiti v Uruguay a Paraguay si založili ohromnou říši, ba že vojsko si ustanovili a krále zvolili, že obchod světový na sebe strhli a vyssáváním Indianů nesmírné poklady že si nahromadili. To vše, ač to bylo pouhou lží a čirým nesmyslem, se po světě všemožným způsobem rozšiřovalo. Když dne 4. září r. 1758 byl dobou noční na krále učiněn nezdařený atentát, tu ho nepřátelé řádu přičítali Jesuitům. Nic nebylo vyšetřováno, nic dokazováno, poněvadž dobře věděli protivníci Jesuitů, že by se svými žalobami špatně pochodili, nýbrž hned bylo přikročeno k vypovězení řádu. Stoosmdesát Jesuitů, kteří byli v Portugalsku zadrženi, propadlo děsnému osudu: 17 z nich trápilo se v krutém vězení v Tajo, 79 zemřelo z nich v nejhorším stavu, ostatní oslepli a rozum ztratili. A tak stal se řád jesuitský v Portugalsku obětí pouhé žárlivosti a nízkých pomluv.

Podobným způsobem byli Jesuiti vypuzeni z Francie. Jak známo, zdržovala se na dvoře krále Ludvika XIV. pověstná cizoložnice Pompadour, k jejímž ctitelům patřil též ministr Choiseul. Když Jesuita P. de Saey odepřel jí absoluti, poněvadž dvůr opustiti nechtěla, vypukl hněv dvora proti celému řádu plnou měrou. Atentát na krále se tam sice nestal, ale protivníci si jej vybásnili. Jesuity za strůjce prohlásili a tuto lež po celé zemi rozšířili. Nepřátelé řádu penězy a jinými nekalými prostředky, zaopatřili celé řady pamfletů, ve kterých Jesuiti byli obviňováni z královraždy, bezbožnictví, velezrady, ze spojenství s nepřátely a p., a postarali se o to, aby tyto utrhačné lži byly pokud možno nejvíce rozšířeny. Následek toho byl, že obyvatelstvo proti Jesuitům se pobouřilo a konečně, když půda dosti byla připravena, přiměl Choiseul krále, že r. 1764 řád jesuitský ve Francii zrušil.

Španělský král Karel III. byl sice Jesuitům velmi nakloněn a chránil je protím útokům Pombala. Avšak ministr jeho Aranda, který byl zapřísáhlým nepřítelem řádu vymyslel si lež na zničení Jesuitů ve Španělsku, která se mu zdařila. Byly zfalšovány na účet Jesuitů různé listy, ve kterých byl králi vyčítán nemanželský původ. Král těmto falešným zprávám uvěřil a osud Jesuitů ve Španělsku byl zpečetěn. (Dokončení.)

Na hřbitově.

V tiché, úzké a odlehlé uličce, kde hluk a šum velkoměstský zaniká, ozařovalo listopádové slunko chudobnou světničku. Sporný, jednoduchý, ale prachem pokrytý nábytek prozrazoval sice jakousi důkladnost, zdálo se ale, že celku schází pečlivá ruka ženská, jenom nad pohovkou, potaženou vybledlou látkou, nalezá se umělými květinami ověncený obraz šestiletého, rozmilého hošika, jediný předmět, který nebyl prachem pokryt. Na chudobném lůžku ležel na rozházených poduškách mladý ještě muž, na jehož chorobném obličejí zakmitl častěji bolestný tah, pocházející nejen z tělesné, ale více snad duševní nemoci.

Právě uhodily dvě hodiny, když z vedlejší kuchyně vstoupila bezohledně mladá žena, oblečená v obnošený, sešlý smuteční šat. Mohla býti nazvána hezkou, kdyby nebyl hyzdil jakýsi vzdor a nenávisť její tahy. Mrzutě uchopila lahvičku s lékem, a podala z ní plnou lžiči nemocnému, který jí s nevýslovně boľným pohledem děkoval. Však ona si jej více ani nevšimla, ale vzala s okna malý, z bílých slamének uvitý věnec a chtěla bez pozdravu odejít. Nemocný zvolal za ní stíněným hlasem: „Pozdravuj našeho Bohouška také ode mne.“ Ale opovržlivý pohled na nepatrný věnec byl mu dostatečnou odpovědí: proto pravil laskavě: „Ubohá ženo! Lituji velice, že tě má nemoc připravila i o tu jedinou radost, abys mohla hrob našeho miláčka čerstvými květinami ozdobiti. Dá-li mně Pán Bůh zdraví, budu hodně spofiti, abych ti to příští rok vynahradil!“

„Rok trvá dlouho!“ zavzněla vzdorovitá odpověď, a chraptivým smíchem doložila: „Konečně, hroby žebráckých dětí nepotřebují květin.“

„Marie,“ zvolal muž vyčítavě, však tato byla již zavřela dveře, a spěchala na vzdálené Olšany.

Mezi hroby panoval čilý život: množství květin a pestrých světél zdobilo nesčetné rovy a vůně květin naplňovala vzduch. Mladá žena dívala se plna hněvu a závisti na všechny ty ozdoby a často si myslala: Kdyby to měl též můj Bohoušek tak krásné. Čím dále šla, tím trpčejší byly její myšlenky; konečně došla k malému hrobu. Malý, hrubě provedený náhrobek zdobil jej, zlatými písmeny stálo tam: „Náš vroucně milovaný, nezapomenutelný Bohoušek.“ Rychle rozsvítila světlo, položila věnec na hrob a s divokým vzlykáním vrhla se na něj. Když za hodnou chvíli vzhůru pohlédla, byl její zrak upoután novým pomníkem na protější straně. Tam u zdi kde se nalézají hroby vznešených rodin, stál nový pomník. Na sněhobílé, mramorové, zlatými růžovými větvemi ověncené pyramidě nalezalo se v životní velikosti poprsí krásného děcka: umělec vytesal je z chladného kamene v celé životní kráse, s očima k nebi pozdvíženými, s rukama jako k modlitbě sepjatými; pod tím stál nápis: Bůh usoudil, abychom Mu to, co nám nejmilejší, obětovali.“ — Přemožena bezděčným pohnutím, přistoupila Marie blíže, a kdyby nebyla jí ani malá, mramorová tabulka hlásala: „Růženka Zabranská, zemřela v 6. roce věku svého.“ — byla by jí ihned poznala. Zde odpočívalo jediné dítě bohatého továrníka ze sousední ulice. Jak si nyní vzpomněla, tatáž zlá nemoc, která jí o Bohouška připravila, urvala v tomtéž týdnu zoufalým rodičům i toto jediné dítě. Bylo to krásné dítě; nikdy neviděla krásnější. A přece nedívala se nikdy na ně bez hořkosti, když jelo kolem, sedíc na hedvábuých poduškách po boku štěstím zářící matky. Vzpomněla si zcela jasně, jak jednou v letě odpůldne stál s ní Bohoušek ve svých prostých šatečkách u okna, když kolem jela malá Růženka, v nádherném krajkovém obleku, s překrásným kloboučkem na bujných, rusých kadeřích. Tu plná závisti, pravila k svému dítěti: „Vidíš, tak vyhlízejí naši utiskovatelé.“ Ale hošík se na ni podíval, a zavrtěv hlavinkou, odpověděl moudře: „Nikoliv, matinko, tak asi vyhlízejí andílkové, kteří v nebi milému Pánu Bohu slouží.“ — A nyní odpočívaly obě děti pod zemí, dítě bohatého továrníka i dítě chudého dělníka; jest přece tedy ještě

spravedlnost na světě? Však přece ne! Hledala teprve nyní pohledem hrob, ale marně; byl celý hustě pokryt jako napadlým sněhem, čerstvými růžemi, fialkami a pomněnkami. A ne dosti na tom, ještě přinášeli jiných. Právě přicházeli vznešení rodiče a proto obrátila se rychle k svému hrobu. Otec, bledý, podpíral s napjetím svých sil v hluboký smutek zahalenou, plačící paní. V utrápeném obličejí poznala Marie stěží druhdy tak krásnou, elegantní, štěstím zářící paní. Za nimi šel sluha s celou spoustou kytic a věnců z růží které otec s chvějící se rukou na hrob svého miláčka kladl — paní sklesla skorem bezvládně podle hrobu. I starému sluhovi, který povzdálí uctivé stál, kanula slza za slzou po tváři. Zvědavci zastavovali se dílem ze soucitu, dílem ze zvědavosti, což se nemile truchlících rodičů dotýkalo, tak že po krátké modlitbě brzy odešli. Ihned obdivovali se kolemjdoucí všemu hlasitě: „Ach, to krásné dítě! A ten skvostný náhrobek! A to množství vzácných květin! Ubozí rodiče, kteří ztratili takový poklad!“

Tak a podobně znělo to k uším Marie a naplňovalo ji nevyslovitelnou trpkostí. Ještě nikdo nezastavil se u jejího hrobu, nikdo ji nepolitoval, nikdo neobdivoval její náhrobek, který se jí ještě před několika dny tak krásným zdál. Když spatřila před chvílí žalem zdrcenou paní, probudilo se v jejím, od smrti dítěte takřka kamenném srdci něco jako soucit; ale již zmizel a na jednou pronikla jí přímo ďabelská myšlenka.

V obchodě, kam svou práci donášela, slyšávala často od svých spolu-pracovnic: „Komu se upírá právo, ten si musí k němu dopomoci!“ Udělá tak! Bohouškovi musí se též dostat květin! Vnitřní hlas jí sice varoval: „Nepokradeš“, ale brzo jej umlčela. Byla to snad krádež, když hleděla zaopatřití svému dítěti to, co mu hořký osud i po smrti upíral? Vždyť si již dávno svou práci na to vydělala! Byla to snad její vina, že musela svůj výdělek dáti na živobytí, když její muž již kolik neděl stonal? Lékař, který uznal nemoc za vysílení následkem přemožení, nařídil silnou stravu, a proto musela, ačkoliv s odporem, svůj výdělek obětovati. Vzala by si jen jedinou kyticí z toho velkého množství na hrobech boháčů; však by toho nikdo ani nepoznal, vždyť měl Bohoušek tak rád květiny! Ale opět varovalo svědomí: „Nevidí-li to lidé, vidí to Bůh! Bůh! Ano, což je-li vůbec nějaký Bůh! Kdyby nějaký Bůh byl, byl by jí musel vyslyšet, když na kolenou Jej o uzdravení svého jedináčka prosila! A neodpřel by té poslední radosti, aby byla mohla dnes krásné květiny nakoupiti. Není Boha, a je-li, tak jest to bytost bezcitná k ubohým lidem! Za hodinu bude se stmívat, nával lida umožní jí provedení úmyslu, jen jedno sáhnutí — a Bohoušek bude mítí též své květiny. Teď za dne vyhledá si jen vhodné místo. — Snad Růženin hrob? — nemožno! Blížkost hrobu a vzácnost květin byla by jí prozradila; musí vyhledati vzdálenější. Zde bylo tišeji než na hlavní cestě; nebylo tolik zvědavců, jen tu a tam modlil se jednotlivec. Všude panovalo slavnostní ticho, až jí hrůza celým tělem prochvěla; kráčela od rovu k rovu a bezděčně čtla nápisy. Často četla již četné ty nápisy na hrobech a zvláštní věc! Dnes zdálo se jí, jako by všechny k ní se vztahovaly: „Blahoslavení chudí, neboť jejich jest království nebeské!“ „Blahoslavení lkající, neboť potěšení budou!“ „Blahoslavení čistého srdce, nebo Boha viděti budou!“ Ano, zde se může každý snadno blahoslaviti; snad se vede mrtvým lépe, ale živým zřídka kdy! „Bůh usuší každou slzu vašich očí, přestane zármutek, žal i bolest!“ — Ani to nezakusila! — „Vytrvej až do konce, a dám ti korunu života!“ — To všecko znělo velmi pěkně, ale jistě nebylo tomu tak!

Kráčela dále a dále jako ve snu, s jedinou tužbou ve svém srdci: zaopatřití květiny svému dítěti.

Tu zaslechla tiché vzlykání; stařenka nějaká podepírala se o náhrobek, na kterém bylo napsáno: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž jméno Páně pochváleno!“ Kdo asi odpočíval zde; a stařenka, jako by uhodla její myšlenky, poukázala na hrob se slovy: „Jediný můj syn! má radost v životě a má podpora v stáří!“ Beze slov kráčela Marie dále, slyšela-li dobře? Tato

slova na hrobě jediného syna — bylo-li možné, aby matka takto smýšlela a to nejtěžší tak snášela? Ona nemohla ani malého hošika oželit! Však při vzpomínce na něho, vzpoměla opět na svůj úmysl, čas kvapil! Tam v opuštěném koutě bčlalo se celé množství bílých růží, ani živé duše na blízku, budiž tedy! jen se ještě podívá, kdo jest bezděčným dárcem květů jejího miláčka — však vkřikla a couvla zpět — což i mrtví vstali a napsali, aby ji polekali, tuto průpověď na hrob neznámého muže? „Jednej po celý svůj život vždy věrně a poctivě, a ani na píď neodchyl se z cesty Boží! — Ano, tak zněla krásná průpověď, kterou ji hodný otec jako malé dívce předříkával, a umíraje, ještě opakoval — jediný odkaz, který opuštěnému dítěti zanechal. Jako bleskem osvícena poznala v temnostech duševních, že jest Bůh nad ní a to nejvyšší milosrdný, který ji ve chvíli, kdy prvý krok k své zkáze učinila, předložil průpověď zemřelého otce. Nyní zde stála zdrcena před cizím hrobem, a jasně poznávala, jak vešice a často chybila. Snad tentýž Bůh, který jí nyní varoval, odňal jí její dítě jen proto, aby nemohla jeho čisté, nevinné srdce otrávit zástí a nenávistí k lidem. Vezme-li jí nyní snad i muže jako spravedlivý trest za všechn její nevděk? Dobře postavený dělník který si svou pilí trochu peněz uspořil, vzal si jí co zceřa chudou dívku. Jak byl hodným, jak trpělivě snášel všechn její rozmar a nepořádek, který o smrti jejího dítěte v domě panoval. Věděla příliš dobře, že ona jest příčinou jeho nynější nemoce. — Když jí dítě zemřelo, žádala od svého muže, aby přes všechny útraty, které nemoc stála, je pochoval jako dítě bohatých rodičů, v mínění, že tím pološílenou upokojí, vyhověl jejímu přání. Ji tím neutišil, ale zadlužil se, a aby své dluhy zaplatil, přepracoval se. Ona, místo aby mu přispívala, oddala se se zcela své bolesti s zanedbávala celou domácnost. Peníze, které si šitím vydělala, vydala za malý pomníček a květiny a byla roztrpčena, když musela poslední uspořené peníze dáti na léky muži který ve dne v noci pracoval, aby dluhů se zbavil. A co by se bylo stalo z ní? Dnes by se byla stala zlodějkou, hanobitelkou hrobů! Ó, hrůza! kdyby jí byli dopadli, a ona takto hanbu na poctivého muže uvařa? — — — Vděčně pohlédla na průpověď — rychle odešla k hrobu svého dítěte: „Bohoušku, neseš ti matinka květů, ale čisté ruce, můj andíku.“ Zbožně je sepjala a po dlouhých měsících šeptaly její rty opět poprvé: Neuvoď nás v pokušení.“ Stínávalo se, lehounké sněhové vločky padaly k zemi. — Poprsí Růženčino zářilo, osvětleno mnohými světly, v noční temnotě. „Odpusť mně, andíku“ pravila Marie, „že jsem tě chtěla okrásti“ Vzala několik slomének z chudického věnce svého dítěte, položila je k exotickým květinám: „Vezmi je jako smírnou obět, jsou od Bohouška, který tě vždy měl rád.“ — — Jako znovu zrozena opouště a hřbitov, tak rychle, jak jí to stále hustěji padající sněh dovoloval. Tíše otevírala doma dvěře. Při svitu malé lampičky vyhlížely zapadlé tahy spícího muže jako u mrtvoly — srdce jí zůstalo státi — nemocný otevřel oči a překvapen spatřil slzami zarosenou tvář své ženy.

„Můžeš mně odpustit, Bohumile?“ bylo vše, co mohla ze sebe vypravit; teprve za hodnou chvíli přiznala se mu ke všemu ostatnímu plna lítosti.

„Nyní se nám s pomocí Boží, milá Marie, vše k dobrému obrátí;“ zašeptal nemocný, tiskna jí ve svou náruč.

Na hřbitově, který byl svědkem velkého duševního boje, změnilo se mnoho v několika hodinách; vítr rozehnal sněhové mraky, a měsíc ozařoval čarovnou krásou širé pole, odpočinek mrtvých. Všecka nádhera, kterou boháči na hroby svých milých položili, zmizela. Stejně krásně ozdoben byl nyní hrob boháče i chudého, stříbroskvělou pokrývkou, jako by přelaskavý Bůh, jemuž je král jako žebrák, a který všechny tvory stejnou láskou objímá, zde každý rozdíl vyrovnal.

J. R.

Drobná vojna.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování).

Zastesklo se jí po domově. Představovala si ve své dívčí hlavě jinak manželství. Kouzlila si rozkošný život plný jasného tepla a půvabné něhy. A zatím, jak často jest ten život studený, střízlivý, mrazivý. Nenapadlo jí dříve že si tak často popláče, jako teď činila. Ale připomněla si své povinnosti a nové odhodlání rostlo v její duši. Nikoliv, teď nežije ten pravý život, teď překonává překážky, které se jí kladou do cesty a jež musí překročiti, aby pak začala nový, slastnější život. Jen aby ji při tom nepřestal muž milovati. Ostatního všeho může se zříci, všechno snést, jen nelásku mužovu by nenesla, nepřežila.

Druhého dne po návštěvě lesních, sedíc v pokoji u jakési ruční práce, která jí ležela v klíně, přemýšlela znovu o posledních příhodách. Bylo jí teskno a přála si v duchu, kdyby aspoň na okamžik mohla domů k rodičům. Těm by všechno povéděla a oni by jí řekli, jedná-li dobře či nic. Aby jim tedy psala? Nikoliv. Nemohla by jim napsati vše tak, jak se stalo a oni, neporozuměvše všemu, mohli by míti o ní starost. A mají jiných starostí dost, než aby jim nových přidělávala.

Kdoosi zaklepal. Odhodila práci a vztýčila se. A hned se zarděla. Mezi dveřmi objevil se pan Forst.

Forst byl vysoký, štíhlý muž, s hladkou, příjemnou tváří, ozdobenou dlouhým, kadeřavým, světlým knírem. Měl velké, modré oči a vlasy nosil v zad sčesány.

„Pan správce není doma?“ ptal se, ohlížeje se po pokoji.

„Nikoliv, milostivý pane. Ráčíte-li si přát, doběhla bych proň do dvora.“

„Jen račte zůstatí. s ním nemám co dělati. Viděl jsem jej jíti po dvoře k domu a myslil jsem, že je zde. Chtěl jsem použití té příležitosti a navštívití vás. Při tom ovšem, přiznávám se, měl jsem ještě jiný úmysl. Zachtělo se mi poslechnout vaši rozkošnou hudbu. Škoda.“

„Není-li milostivému pánu mužova nepřítomnost nepříjemna, račte se, prosím, posadit a já ráda zahraju,“ řekla Slávinka důstojně rozuměje dobře, proč se chtěl Forst vzdalovati. Podívala se naň svým světlým, pokojným pohledem, jakoby mu chtěla říci: Pane, vy se domníváte, že bych vás měla v podezření, že jste přišel pro jiné účely a že bych nebyla dosti čistá a pevná, abych mohla vaši přítomnost důstojně snést. Ale v tom se mýlíte. Jsem povýšena nad nízké podezření a příliš hrda na svou čest, než abych jen stín čehosi potupného do své duše připustila.

„Račte si, prosím vybrati, co mám zahráti,“ podávajíc mu svazek not.

„Jen hrajte sama, co chcete,“ řekl vlídně. „Jsem přesvědčen, že budete hráti, co i mně se bude líbiti. Když jste tolik laskava, posedím chvíli a vyslechnu vás. Snad do té doby se pan správce vrátí.“

Usedl tak, aby mohl viděti se strany tvář Slávinčinu a skřiživ nohy, zapálil si s dovolením mladé paní doutník a díval se do dýmu.

Slávinka zahrála kterousi skladbu Smetanovu. Forst byl původem Čech, byť společenské jeho postavení a pochybené vychování učinilo jej v ohledu národním lhostejným. Ale zvuky Smetanovy hudby z níž vane duch ryze český, tak vášný a nadšený, dojal jej neméně, než Dvořákovy tance. Cosi známého, v duši jeho a srdci ukrytého a staženého vybavovalo se nyní a způsobovalo mu pocit sladké rozkoše.

„Smím ještě o něco prositi?“ pravil velmi zdvořile a jeho pohled byl tak upřímný, že neodepřela.

Ale sotva začala hráti, otevřely se hřmotně dveře a mezi nimi objevila se rozlícená tvář řiditelky, optící hněvem. Forsta sedícího stranou neviděla a rozrazivši dveře, zařatou pěstí zahrozila.

„Já vám ten krám rozbiju,“ křičela vztekla. „Nestydíte se vy, jedna nevzdělaná osobo? Už jsem vám jednou vzkázala, že vám toto brnkání trpěti nebudu a nedáte-li pokoj. půjdu k samému milostpánovi.“

„Zde je, co mu chcete?“ ozval se Forst a vyskočiv, postavil se proti řiditelce. Čelo měl stažené, obličej krví zalitý a dobrácké jindy jeho oči svítily hněvem.

Řiditelka sebou trhla, ruce jí sklesly a obličej přijal výraz tolik uděšený, že by se býval musil každý zasmáti, kdyby byl náhlou změnu opatřit.

„Co zde chcete?“ křikl Forst hněvivě, když hned neodpovídala.

„Prosím — já jen tak — můj muž — chtěl spát. — nerad to slyší — šla jsem požádat — —“ koktala paní řiditelka.

„A takhle se chodí do bytu paní správcové?! Neznáte způsobů? Či myslíte si, že vy jste v tomto domě pání? Ona váš křik, když služkám spíláte, že je to až do zámku slyšet a brnkání vašich dětí poslouchat má a vy její krásnou hru slyšeti nemůžete? Toť už jakoby v Záblatí panoval milostivý pan řiditel s milostivou paní řiditelovou a vrchnost aby jim sloužila. Vy, která se chlubíte, že jste ze vzdělané rodiny, takto přijdete do bytu vzdělané a vam rovné paní! Hned ji za nadávku odprosíte a ne-li, pak už jednou v Záblatí pořádek udělám.“

Forst křičel, až se celou chodbou hlas jeho rozléhal a v celém domě slyšitelným byl.

„Já se přenáhlila, odpusťte, paní správcová,“ jektala řiditelka. „Milosti, neračte se hněvati, nestane se to vícekrát.“

„To bych si také vyprosil,“ řekl už klidněji. „A teď jděte.“

Zavřela poslušně dvře a zmizela. Forst obrátil se ke Slávince. Viděl, že má zakrytou tvář a že pláče. Byl překvapen a dojat.

„Odpusťte, mou vinou přihodilo se vám něco velmi nemilého,“ pravil vroucně. „Zaslechl jsem cosi od své paní, že prý ubližujete těm paničkám zde, ale jsem rád, že jsem sem dnes šel. Aspoň jsem se sám přesvědčil, co je na tom pravdy. V pondělí dám panu správci lidi a přestěhuje se do přezemí. Sem půjde účetní a pak snad vás nechají si zahráti. Jen neplačte, váš pláč mně velmi rozčiluje.“

Usmála se a stírala slzy. Obracela se k pianu, aby hrála dále. Ale Forst sahal po klobouku.

„Děkuji za vaši laskavost, ale nemohu nyní po takovém rozehvění žádati, abyste se namáhala hrou. Počkám, až budete bydleti dole a až bude pan správce doma. Pak už si ten požitek vynahradím.“

Poroučel se vlídně a odešel. A teď teprve se Slávinka dosyta vyplakala. Bylo jí hanba, že se jí dostalo potupy před cizím mužem a když nebyl její doma. Ona znala své nepřátely tuze dobře a věděla, že budou dnešním dnem velmi zaraženi, ale tím více proti ní popuzeni. Takhle pokorit je ona netoužila, protože to znamenalo prodloužení boje.

Co asi řekne tomu muž? Přišel za chvíli všecek rozrušen a rozčilen. Nalezl ji ještě v slzách.

„Co se to tu, prosím tě, stalo?“ ptal se kvapně. „Venku mě chytila paní účetní a vypravovala, že tu byl milostpán a že tu huboval zle řiditelku. Jak sem oba přišli? Já jsem všecck bez sebe.“

Pověděla mu jak v té chvíli mohla a uměla stále plačíc. Když vypravovala, jak řiditelka ji nazvala, propukla ve štkání a trvalo to chvíli, než se poněkud upokojila, aby mohla dále pokračovati. Tentokrát nemohl jí správce vytýkati, že by chybila a byl spokojen.

„Dobře milostpán udělal,“ chválil opravdově. „Aby si každý jen tak do mého bytu přišel, to nejde. A jsem rád, že se budeme stěhovat dolů. Budu vidět na dvůr, všechno bude lépe při ruce a pak také bude větší pokoj. Takhle špehuje každý, kdo k nám vejde a co se u nás mluví.“

Nemohl pochopiti, že to není Slávince milým. Ona ostýchala se mu říci, co očekávala, aby jej sama neupozornila na podezření, která, kdyby se v jeho

srdci ujalo, rozrylo by veškeren jeho vnitřní klid a spokojenost. Už nechlácholila ona jeho, ale on ji.

„Teď na tebe nikdo vyjždět nebude,“ smál se. „Milostpán jim zafal panečku, ten když se rozlobí, je svůj. Já vím, že paní řiditelová, co je v Záblatí, takového něco neslyšela. Zdali pak se tím pochlubí těm druhým? Vidiš, dobře jsi měla, že se takovým lidem nesmí člověk jenom podkládat. Taky já budu teď míti lehčí službu, nebude na mne řiditel tolik dorážet. Už jen přijdou účetní a pak bude konec. Řeknu sám adjunktovi, že nám všichni návštěvy oplatili a my u jiných návštěv dělat více nebudeme. On jí u řiditelů a tam jim to za tepla poví.“

Aby muže upokojila, přemohla se a tvářila, jakoby jí jeho slova byly milými a jakoby jim úplně věřila. Ale večer, když ulehli a když správce celodenním běháním unaven usnul, koukala ona ke tmavému stropu a přemýšlela, co je tu ještě čeká. Zatoužila po svém tichém domově a byt měla muže tolik ráda, zachtěla si najednou, aby se ráno probudila doma ve své dívčí postýlce a aby všechno to, co od svatby prožila bylo pouhým snem.

Ráno — byla sobota — začala obvyklou prací, mytí podlahy. Oblékla se na to do starých, spravovaných sukni a vybledlého živůtku a již klekla na podlahu, myjíc vši silou, aby měla pěknou, čistou podlahu. Byla sice útlého těla, ale byla zdravá, měla pilné, pracovitě ruce a namahání se nebála. K obědu vařila jednoduché věci, ku kterým chvílemi poodběhla. Byla přesvědčena, že jejímu Toníčkově stejně chutnají jako lahůdky. Kořenila je láska a tichá rozkoš, kterou pěstoval na blízku své roztomilě ženušky.

Při práci napadalo jí stále, že dnes přijdou účetní. Zнала jejich zlomyslnost a věděla, že byt se tvářili sebe přátelštější, přece jen budou vyhledávati vhodné chvíle, aby ji mohli snížit. Pomlouvali řiditelovy, ale v jednom byli s nimi svorní, v potupování toho, kdo jí byl nepohodlným. A ona byla nepohodlnou od onoho okamžiku, kdy Fejtl pohrdl Emouškem a vzal si ji.

Už téměř domývala, když zaslechla klepání. Zlost s lítostí ji chytila, že v prvním okamžiku chtěla dveře zastrčiti a ven zavolati, že teď nikoho přijmouti nemůže. Ale zase si myslila, že bude aspoň míti poslední nepříjemnost odbytou. Vyskočila tedy, vklouzla do druhého pokoje, kde měla své šaty a pak zvolala: dále. Dveře přivřela dívala se skulinou, kdo to jde. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Dne 4. října 1896 zemřel dr. Julius Grégr, majitel „Národ. Listů“ a jich hlavní redaktor, druhdy říšský a zemský poslanec a člen obecních starších v Praze. Pochopitelně, že jeho list největší mu věnoval posmrtnou oslavu. Kdyby Pán Bůh zemřel, více by nemohl učiniti. Ale i ostatní listy všech barev a odstínů věnovaly zesnulému uznalou vzpomínku, tak že ni žádný stín nekalil dny slavného pohřbu jeho, jak bylo při pohřbu některých jiných vlastenců. Všickni souhlasili v tom, že dr. Julius Grégr měl rozhodující vliv na politický běh života českého, zvláště od doby punktační, že byl vynikajícím vlastencem, energickým redaktorem, výborným obchodníkem, co do osoby veskrz čestným a neúhonným mužem. Pozdější

doba ocení po zásluze jeho činnost veřejnou, dnes není to možné. Přáli bychom si, aby i pak, jak bylo při úmrtí jeho, nebylo obnoveno nic z náboženských bojů, které by kaliti mohly smír jeho smrti zavládnuvší, smír, který kolem jeho rakve shromáždil členy všech stavů a stran v národě. Smuteční náladu pokazil jen Podlipný, kterýžto pán ani před mrtvolou nemohl se zdržeti frázi o klerikalismu a ultramontismu, frázi protestantského Německa z doby kulturního boje sem zanešených. Jak významné. — Redaktor tohoto listu měl čest, býti v „Šípech“ vymalován jako jezovita a přívrženec šmerlingovských volebních řádů. Jak k tomu přišel, dosud neví. Byl vždy nejrozhodnějším jich odpůrcem. Čest stala se mu u při-

ležitosti, když před dělníky vykládal a hájil české státní právo, kteréž zajisté jest odpůrcem šmerlingovských řádů nejprvnějším. Rád by věděl, jakým právem smí býti někdo karrikován v listu, který zove se „svobodomyšlným,“ i kdyby just měl přesvědčení o výbornosti pana Šmerlinga. — Lidový spolek měl schůzi, při níž dr. Horský výborně mluvil o páté kurii. Páni „svobodomyšlní“ chovali se výtečně, „svobodomyšlně,“ jeden z nich nějaký inspektor, sálu dokonce tak, že by ruský policajt musel se před ním schovati. Ale to patří k svobodomyšlnosti. Po výborné řeči dr. Horského mluvil dr. Černohorský, tak smutně, že ho mnohým bylo až líto. Jedině v nadávání mu to šlo. Před tváří celého shromáždění mluvil na př. o černé internacionále a nic se mu za to ani nestalo. Bylo by zbytečno vykládati tento oblíbený nesmysl, nad nějž není hned druhého, ale na něco přec poukážeme. Byli to Mladočeši, kteří právě nám vytýkali, že jsme málo socialní. Sotva že ale lidový spolek rázně lidu se ujal, odsouzen jest šmahem k černé internacionále, též spolek, který pracuje o vymanění českého lidu z internacionálního velkokapitálu a hájí státní právo české. V též den v Přibrami prohlásil dr. Engel, že tam, kde by v páté kurii stál internacionální socialní demokrat proti křesťanskému socialu, Mladočeši dají hlasy své onomu, tedy takovému, který státní právo, vlast, národnost a pod. odhodil dávno jako haraburdí a nesmysl. V Praze dr. Černohorský hájí nadávkou „černá internacionála.“ Kde je větší nedůslednost, kde větší farisejství!? Je vidět, jakou cenu má vlastenecké a státoprávní horování v ústech těchto pánů. Protináboženský a protiklerikální směr internacionální socialy vyváží jim nedostatek toho, co denně hlásají jako první svůj požadavek. Je patrné, že strana Mladočeská je více protiklerikální než vlastenecká, ba že snad vlastenectví je jí jen rouškou a prostředkem proti církvi. — Práce říšské rady jsou v plném proudu. Příště budeme referovati. Prozatím jen konstatujeme národohospodářský význam našeho říšského parlamentu. České poselstvo není tam mnoho platné, protože tam nechodí, ale poslanci běhají diety přec. Říšská rada tudíž

platně přispívá pro povznesení blahobytu mnohých českých poslanců, což v naší hospodářské krizi je zajisté dobrá věc. Škoda, že neprošel návrh — tušíme Lewakovskiho, — aby poslanců bylo o několik set více. Kdyby čeští delegati upřímně se starali o povznesení blahobytu, byli by se pro návrh vši silou přičinili. Co ohrožených existenci bylo by tím zachráněno!! Také úroveň vzdělanosti by se povznesla, poněvadž ten, kdo se stane poslancem, nabývá zajisté i na reputaci. — Když nedavno dr. Körner hájil Košuta pro úpadek před soudem, uváděl za důvod, který měl patrně též přispěti k osvobození obžalovaného, tedy k jeho nevinně, též okolnost, že otec jeho trpěl prý kdysi od politických úřadů. Zajisté zajímavý důvod k osvobození a prohlášení nevinny! — V ruských listech udržuje se houževnatě zpráva, že král Emanuel přestoupil k protestantství. — Komise, pracující o sjednocení starokatolíků s pravoslavnou církví, předložila už své dobrozdání sv. synodu. Žádá v dogmaticce úplné podrobení, v obřadnictví jisté odchylky, kterými by i zevně spojení se naznačilo. Až bude známa odpověď sv. synodu, zmíníme se o věci.

Zprávy národohospodářské. — Kolik a jakých již máme akademií, dočte se laskavý čtenář v Ottově „naučném slovníku I. díl. Jsme národ malý a můžeme býti nejen na jejich počet, nýbrž i na činnost mnohé z nich hrdými. Nedávno přibyla nám nová akademie, instituce u nás naprosto nová, která má býti jaksi koncentrací, duší ústřední jednotou dělnických spolků odborových a vzdělávacích Dne 27. září t. r. zahájena v sále „typografické besedy“ činnost dělnické akademie, od níž dělnictvo mnoho očekává. Je to také vidět na programu celé této jednoty, jenž směřuje hlavně ku systematickému vzdělávání a uvědomování svých členů pořádním přednáškami, schůzemi, sjezdů, vydáváním a rozšiřováním spisů a časopisů, zakládáním knihoven, čítáren, pořádním výstav, zřizováním muzeí atd. Třídní duch dělnictva jeví se však na akademii i v ohledu hospodářském. Členové jednoty mají zde najíti v případech nezaviněných nutnou pomoc a posily, ať již poskytnutím půjček nebo podpor nesplatných nebo aspoň mírně splatných obstaráváním práce atd. Jak

pravil v zahajovací schůzi red. Steiner, nechce dělnictvo zůstatí za buržoasií ani v ohledu kulturním a chce postarati se vlastní silou, vlastní prací o ukojení svých duševních potřeb, nezapomínajíc však při tom nikterak svých ostatních úkolů. Gratulujeme tomuto projevu třídniho sebevědomí a skoro hrdosti a gratulovali bychom tím více, kdybychom shostiti se mohli při tom obavy, že celá tato instituce je jen prostředkem, sloužícím cílům docela jiných osob a směrů, než i samých socialních demokratů, kteří jsou při tom všem ponými figuranty. — Naši čeští dělníci, pokud jsou nositeli národní naší myšlenky, hluboce tlačí v žalndku německo-liberální továrniky a průmyslníky z uzavřeného území. Je to skutečně zábavně-humoristický projekt, který v jednom z posledních čísel rozvínuje liberecká „Deutsche Volkszeitung“. Němečtí pp. předárci zle se durdí na české dělnictvo, že je ono hlavně tím činitelem, který znešvařuje a zohyzďuje jejich čistě germanské kraje. Za několik dní dělníky českými, kteří prý bývají obdařeni úžasným počtem dětí, přichází obyčejně živnostníci, pak škola, tedy učitel, a tak z čista jasna je v německém městě najednou česká strana. Tomu by se mělo předejiti. Papírové protesty, sjezdy městské (v Teplicích) s dalekosáhlými řečmi nepomohou, nepomůže ani národní fond. Nejlépe by prý bylo, dáti českým dělníkům, kteří jdou do krajin německých na práci, aby se tam měli dobře, příležitost, aby ve svých domovech také tolik vydělali mohli jako v území uzavřeném. Zkrátka, dělá to dojem komický, jak se zde hledí dokázati že němečtí továrníci z lásky křesťanské a z bázně o svou národnost povznéstí chtějí hospodářské postavení českých dělníků. Že by zakládáním průmyslových závodů v krajinách českých nedělali špatné obchody, dá se lehce mysliti a dokazuje to i dosavadní průmysl německý, který spočívá na mozolovitých dlaních českých dělníků, kteří se za tyto svoje pilné a spůsobilé ruce nemusí stydětí a kteří též i svou svědomitostí a vytrvalostí daleko předčí svoje německé kolegy. Takové parodování humanitních zámyslů za účelem povznesení a zvelebení materiálního postavení našeho dělnictva od národních našich od-

půrců je nový knif na dráze, která přivéstí má v pochybnost vlastenecké povinnosti stavu tak zdatného a plátného, jako je naše české dělnictvo. — Při zahájení podzimního zasedání říšského sněmu mluvil finanční ministr uherský Lukacs o vyrovnání a o otázce bankovní. U nás mluvil rovněž rytíř Biliński, předkládaje sněmovně rozpočet. Již stanovisko obou je docela rozdílné. V Uhrách, jak bylo v čísle 18 t. l. uvedeno, schovával se ministr za vyrovnávací deputaci, připomínaje, že vláda dosud s vyrovnáním neměla co dělat. Docela jinak zástupce státního pokladu u nás. Je prý přesvědčen, že dosavadní stav otázky vyrovnávací může každého nepředpojatého uspokojiti. Není sice dosud tak mnoho vyrovnáno (lépe bylo by říci, že dosud je stále všechno jako dříve nevyrovnáno), ale tím není také dosud nic ztraceno. Zvláště si chválil pan ministr návrh dosud sjednocené smlouvy celní a obchodní, s jejímiž zásadami ostatně bývaly odjakživa obě polovice spokojeny, až na to, že naši milí přátelé za Litavou dovedli si ustanovení je omezující tak zatočiti, že to ve skutečnosti vypadalo, jakoby ani nějaká smlouva obchodní a celní ani vůbec nebyla. Úspěch pro Rakousko v otázce této spočívá zde v odstranění tak zv. mlecího řízení. No budiž. Je na tom do jisté míry něco pravdy. Do Uher přiváženo bylo obilí ze zemí balkánských z Rumunska, Srbska a Bulharska, uvádí se výška jeho asi na $5\frac{1}{3}$ mil. q., nehledě zde ani k dovozu ruskému, které od uherských mlýnů všech možných druhů a spůsobů bylo semleto, a poněvadž Uhry jako totiž stát zemědělský, mají svého obilí pro sebe zajisté až přes příliš, mouka vyvezena. Máme po ruce čísla týkající se vývozu mouky a uvedeme jen, že vývoz tento od roku 1882 stále stoupá a činil v roce 1895 skoro $6\frac{1}{2}$ mil. q. a z toho do Rakouska $5\frac{1}{4}$ mil. q. Celý vývoz mouky 1895 representuje kapitál $69\frac{1}{2}$ mil. zl. a když při tom počítáme, že celý ten dovoz do Uher z Balkánu proveden pod tou záminkou, že semletá mouka zase jen tam bude vrácena, že tedy neplaceno žádné clo, že se semílá na mouku vše, co tamějším pp. mlynářům do ruky přijde, že dovoz na drahách maďarských je za babku, můžeme si vypočí-

tati ovšem, jak a pokud mohou Maďaři s námi na tomto odvětví konkurovati. Nám nelibi se jen počínání si ryt. Biliáského. Uherský ministr podporoval jaksi opposičního ducha svých krajanů, náš pak dělá pro vyrovnávací akci dobrou náladu, jakoby poplatníky poštouchnouti chtěl, že „to půjde,“ jen když nebudeme tak umíněnými. Jestli se však celá vymoženost „mlecího řízení“ ještě nezhatí, nevíme. Aspoň jsou Maďaři zle dopálení na cirkulář naší rady zemědělské, která z důvodů zdravotně-policejních vybízí okresní výbory, aby dohlíželi na drobný prodej mouky a zvláště mouky uherské, do které, jak již zde řečeno, semele se všechno. Také již kdesi ve východních Čechách obecní starosta vybízí dotýčné obchodníky, aby pod pokutou 10 zl. (24 hodin) vždy sklad uherské mouky oznámili. Mouku prohlížeti bude lékař, jemuž budou se musit dávat za to jisté poplatky. Tim se má na přístě dovoz uherské mouky vůbec znesnadniti. Jednota mlynářů uherských se také proti tomu zdvihla a učiněny prostřednictvím min. uherských u naší vlády příslušné kroky. — O vyrovnání může se říci, že skončilo dosud smutně. Kvotová deputace vypracovala druhou odpověď na rakouskou notu, setrvávajíc na známém příkrém stanovisku. Poněvadž říšský sněm uherský byl rozpuštěn, musí se pak zvoliti deputace nová, a celá komedie počne znova,

Drobnosti.

Stará nenávisť. (Dokonč.) Všechny obce církevního státu zaslaly dary, většinou přišly na vozech krásně okrášlených. Komise dohlížitelů přijímala tyto dary a ukládala je ve dvoře Bramantském. Byla to malá výstava průmyslu a zemědělství Latia a Tuscia. Zřítí bylo lze římské hedvábí, hrnce z Civita Castellana, plody z Nemi, síra a ledek z Viterba a Tolfa, mramor z Scurcoly, kožené čepice z Alatri, pokrývky z Veroli, víno ze Sabiny, Frascati a Velletri v pozlacených soudkách, nože z chudého kraje Volsků, uhlí, ano i živá telata, 14 pytlů s obilím neslo název Mentana atd. — Z Německa přišla obromná adresa s milion podpisy v 17 skvostných svazcích. Každá diecese poslala peníze a katolická hlavní města zaslala mimo to zvláštní

dary, tak Kolín n./R. obraz svého domu. Též Král pruský, „velmi protestantský“, jak ho nazývá Gregorovius poslal po vévodovi z Ratiboru, přání a vášn. Obrazy, mosaika, zlaté kalichy, krucifixy, reliquiáře, koberec — to vše přicházelo do Vatikánu. Šest velkých beden přišlo z Ameriky s adresy na sv. Otce, a s poznámkou, by se otevřelo až 11 dubna (v den slavnosti). Jedna byla vypakována a nalezena čokoláda a pod touto pruty zlata z Kalifornie. — Číše věnovaná římskou radou odhadnuta na 30.000 zl — Papež zažil svůj nejkrásnější den. Který muž byl kdy tak bohatě obdarován? Který mocnák může se honositi, že jeho čestný den byl svátkem celého světa? Papežství jest tedy dosud mravní ideou, ať si říká, kdo chce, co chce; ono může dosud na lásku mnoha tříd lidských počítati, ať se to popírá jakkoliv. Skutkové mluví. — Soud Gregoroviův jest tím vzácnější, ježto známe jeho úsudek o Piu IX. již z dřívější doby. — Mladá hraběnka Eliška při odjezdu z Říma zanechala auktoru tohoto denníku krásné verše, které ho nabádaly ku přijetí náboženství katolického. „Poslání slyším dobře“, praví Gregorovius, „ale mně schází víra.“ Upřímné sice doznání, ale smutné. Koncil se sešel a za přítomnosti 500 biskupů zahájen. Boje na koncilu tom jsou známy. — Dogma o neomylnosti papežské nedalo mnohým spáti. — Gregorovius píše 10. března: „Včera potkal jsem papeže na korsu pěšky se procházeti a dobře ho pozoroval. Připadal mi velmi omylným, jeho chůze kolísavá, jeho barva v obličeji žlutá. Jak může člověk nad hrobem ještě tmu šířiti. Kardinál de Angelis potkal se s ním a oba velcí augurové obnažili hlavy a mluvili spolu. Když papež kardinála opustil, dlel na jeho obličeji lesk, jako odraz neomylnosti.“ — „Rozčilení jest velké i mezi Římány“, píše auktor dále. „Starý hrabě F. pravil mně včera: Prorokuji Vám, že tři čtvrti Italie se od Papežství odtrhnou. To však nevěřím.“ — Pro Strossmayera má auktor jen slova obdivu. Dne 29. května 1870. Španělský diplomat Ximenes vyjádřil se posledně vážně, že se papež skutečně zbláznil.“ To jest pravděpodobné, zbožnění, kterého zažil, vstoupilo mu do hlavy. K tomu přistupuje jeho dlouhý

pontifikát, který ho opravňuje k náhledu, že jest předurčený nástroj Boží.“ — Anekdota, kterých uvedl Gregorovius, zde nenvádíme, ježto by nenávisť Gregorovia proti Piu IX. ještě ostřeji vystoupila. — Dogma o neomylnosti papežské přijato. Než se tak stalo, opustil Gregorovius Řím a vrátil se tam až 30. října. Zatím události nedaly na sebe čekati. Řím stal se hlavním městem italského království, sv. Otec stal se zajatcem ve Vatikánu, ohlásil protest a bullou koncil rozpustil. „Jest šťastím“, píše Gregorovius, „že jsem svou práci téměř dokončil, — dnes bych se nemohl do ní pustiti. Jen ještě tři měsíce práce a budu u cíle. Středověk jest jako větrem odvanut, se vším dějinným duchem své minulosti. Tento Řím jest úplně rozčarován.“ — Není divu, že se Gregorovia, při odchodu svým z Říma zmocnila lítost. — „Má práce končí“, praví na str. 335, „Řím pro mně odkvétá. Procházím se ulicemi, jdu po stopách své práce a nadšení, nenacházím těchto a mně se zdá, že všechny tyto pomníky, kdysi mnou tak dychtivě probádané, hledí na mně duševně mrtvé dolů; opravdu Řím opustiti znamená pro mně od svého pravého života se odvrátiti. Přece však tato epocha se jednou zavře. Má úloha jest v Římě vykonána. Mohl bych sice zůstatí ale vzbuzuje se ve mně pocit, že bych musel zde v samotě žiti a v Římě sestárnouti, kde vše nové jest. V tyto dny vytrhl jsem se často v noci ze spaní, trápen strašlivou myšlénkou, že Řím opustím. Když jsem včera od Capitolum šel, bylo mně, jakoby všechny pomníky, sloupy a kameny volaly mně jménem. Hledím-li oknem svého bytu na Řím, vidím před sebou kostel sv. Petra, Vatikán, hrad andělský, Capitolum a mnoho jiných pomníků. Jejich stíny odrážely se na mém papíře, když jsem psal na tomto stole dějiny Říma, ony inspirovaly a

osvětlovaly stále víc a více rostoucí dílo a dodávaly mu místní barvy a dějinné osobnosti. Nyní to zajde vše.“ — Roma vale! Haeret vox et singultus intercipiunt verba dictantis. S Bohem, Říme, hlas mně selhává a vzlykotem dusí se slova. — Tak rozloučil se Gregorovius, který sám o sobě řekl, že víry nemá, s Římem, s tím Římem starým, s tím věčným městem, jak ho zřídili papežové. *Josef J. Veselý.*

Literatura.

Od pluhu ke koruně zove se přemilá povídka, vyšla jako 2. číslo „Zábav večerních“. Je to překlad ze slovenčiny, tedy ze světa slovanského. „Zábavy večerní“ mají zásluhu, že často přínášejí ukázky z této tak málo známé literatury. Odporujeme co nejvíce. — **Otázka sociální a zákon boží** je úhledná knížka, která se zabývá jistou stránkou otázky sociální. K různým palčivým otázkám společenským uvádí výroky sv. Pisma. Jsou více mravoučného obsahu, ale každý může v nich nalézt nejen povzbuzení, ale jistou direktivu v rozličných nesnadných případech života sociálního. Vyšla v Brně. — **Slova pravdy** č. 13, 14, 15. První s obsahem: sociální demokraté dle slov a skutků; druhá: koho voliti? slovo pravdy voličům V. kurie; třetí obsahuje znamenitou řeč prof. Braniše, pronesenou v Táboře na kat. sjezdě: kdy byl český národ šťastnější, zda v dobách náboženského rozkvětu anebo úpadu. Je proto důležitá, že zasahuje do nejdůležitější otázky v pojímání našich dějin. Každý katolík musí toto thema studovati, chce-li mítí jasný názor o české historii, často tak převrácené. — **Památka na kněžské exercitie** obsahuje rozjímání, které známý výborný kazatel Rejzek z T. J. měl. Hodí se dobře pro soukromé rozjímání. Vyšla v asketické bibliotece jako číslo 46.

Obsah „Obrany“:

O státním právu českém. Fr. Žák. — Temná noc. Napsal Jan Pauly. (Dokonč.) — Na hřbitově. J. R. — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literatura.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

O českém státním právu.

Od koruny české bylo během doby, hlavně ovšem po panování krále Jiřího, když moc a sláva koruny začala klesati, lecos odcizeno, někdy vzpourou, jindy, v době peněžních tísní, zástavou, jež pak nevyplacena, jindy opět nešťastnou válkou, hlavně ale náboženskými rozmiškami. Tak za Jiřího nesjednocenost u víře dala příležitost k odboji (Vratislavským na př. Tomek VII., 29), nebo za Zikmunda, jak už podotknuto předešle, hrozilo odtržení Moravy a j.

Odcizením jednotlivých částí menších koruny české její celistvost, která tvoří základ českého státního práva, nebyla porušena; jen zmenšen byl objem koruny. Větší nebezpečí, jako rozdělení Čech a Moravy pod různé panovníky, zažehnány vždy tak, že buď český král musel býti uznán jako vrchní držitel a repraesentant celé koruny, nebo že toto rozdělení smrtí jedné strany mělo úplně a naprosto přestat, nebo opět tak, že stavové čeští, přemohše s uznání hodným vlastenectvím nechť osobní, náboženskou a j., moudrou politickou volbou držitele jedné země učinili pánem celé koruny. Dobře věděli, že společný král je nejpřednějším pojídlem všech zemí v jeden celek, v jeden státoprávní útvar, a proto k zachování jeho přinášeli mnohé oběti. Král český byl sice na Moravě též markrabím a ve Slezsku vojvodou, avšak jednal i tam ze svrchovanosti českého krále. Koruna česká byla i korunou moravskou a slezskou. V osobě králově a v české koruně všecky země byly spojeny v jedno. Proto i volby krále účastňovali se společně stavové všech zemí, byť pak holdování králi a stvrzování zemských privilegií dělo se v každé zemi zvlášť. Byly tedy země koruny české pevně spojeny osobou panovníka, který vždy nerozdílnost koruny musel odpřisáhuouti a stvrditi a neměl ovšem sám moci, něco na celistvosti koruny měniti. Ale jednotlivé země české koruny, ač byly samosprávné, netvořily jen osobní unie, nýbrž naopak, unie těchto zemí byla velice věcnou, měliť nejen krále, který jistými společnými orgány vykonával moc svou v celé koruně, ale měly i svá společná ústrojí, která z nich tvořila jeden pevný celek, nemluvě o tom, že moment národnostní k tomu dával přirozený podklad.

Před rokem 1526., dokud nebylo v osobě králově spojeno více samostatných politických útvarů, celistvost české koruny ohrožovali buď jen zevní nepřátelé, kteří část koruny, jednotlivou zemi, jak se mělo státi na příklad s Moravou, si přivlastniti chtěli buď právem dědičným nebo mocí — čímž by však byl jen rozsah koruny na čas utrpěl, nikoliv však idea a právo státního práva, — nebo rozmišky náboženské, když některá země pro konfessijsní úzkoprsost odtrhovala se od celku — nebezpečí větší zasahující do podstaty českého státního práva. Okolnost, že některý český král byl též císařem římským, tuto celistvost neohrožovala nikdy; naopak podporovala lesk jeho v přivtělených zemích. Když ale r. 1526. v panovníku spojeny koruna česká, uherská a dědičné jeho země rakouské, nastalo celistvosti české koruny velké nebezpečí, které rok co rok rostlo. Země rakouské tvořily sice dlouho jen osobní unii v osobě panovníkově, ale je pochopitelné, že s trvalým přivtělením zemi k jedné osobě vznikla u panovníka touha, spojení všecky země své v pevný útvar říšský, jemuž celistvost a samosprávnost zemi byla na úkor. Společnými zájmy říše nebezpečí to stále vzrůstalo. České státní právo bylo by tu jistě vzalo za své, kdyby celistvost a ohraničenost české koruny nebyly se byly tak hluboce vžily ve vědomí národa českého dlouhou historií, dějinami staletými, kdyby vládní a zákonodárná moc nebyla bývala rozdělena jen mezi sněmy a králem — bez ústavnosti v moderním smyslu na sněmích říšských reprezentované, — kdyby národní moment nebyl dlouho ještě celistvosti české koruny dodával pevného základu. Spojení zemi v osobě jednoho panovníka r. 1526. zůstalo sice ještě dlouho viditelnou známkou celistvosti české koruny, aspoň uvnitř těchto zemi, ale přivádělo ji zároveň ve spojení nové, které hrozilo pak nejednou úplnému sloučení; koruna česká málem by byla zmizela v říši. Toto nebezpečí nyní při naší ústavnosti říšské ještě vzrostlo. Ale je i říši nebezpečno, poněvadž budi přirozeně snahy odstředivé. Naopak uskutečněním státního práva vznikly by zase samo sebou snahy všech zemi soustředivé, k jednotě tíhnoucí, poněvadž nebylo by se o samostatnost zemi co báti, ale společné zájmy k jednotě by nutily. Také mravní moment by padl na váhu. (Radhošť III. p. 208.).

Proto pro české státní právo byla tak důležitá ostatní ústrojí, jimiž buď mimo krále nebo skrze něho celistvost a útvární, státoprávní ohraničenost české koruny se projevovala. Sem patří v první řadě *g e n e r á l n í s n ě m o v ě* české koruny. Skládali se ze zástupců všech zemi české koruny a ovšem jen z nich. Svolání jich záviselo jedině od krále, což ukázalo se chybou v době, kdy panovníci rakouští samostatnost české koruny byli by rádi odstranili; nesvolávaliť jich. Tyto generální sněmy konaly se už za Přemyslovců, pak za Jana, Karla atd. Karel ustanovil, že na generalní sněmy mají volání býti stavové všech zemi (1655), ovšem s řádným přivolením zástupců zemi, čímž generalní sněmy staly se veledůležitou právní institucí, která měla býti a bývala svolána, kdykoliv se jednalo o důležité záležitosti české koruny. Generalní sněmy to byly, z nichž vznikly základní zákony pro celý další vývoj české koruny (Kalousek, 128.). Dávaly zákony celé říše české se týkající, neboť v menších věcech jednotlivé země byly samosprávné. Proto nescházely se pravidelně, ale dle potřeby. Tak dávaly státní základní zákony pro celou říši, uzavíraly smlouvy s cizími státy, volily krále (po vymření dynastie) a korunovaly nového, opatřovaly válečnou obranu, stály proti nepřítelům,

stanovily vzájemný poměr mezi zeměmi české koruny, z nich vycházelo upravení poměru koruny ku králi.

Ferdinand I. a panovníci po bitvě na Bílé Hoře nesvolávali jich více. Usilovali o to, aby stavové šli na sněm říšský, na sněm, kde by byli zastupcové všech rakouských zemí, ale stavové koruny české neučinili tak, věděliť dobře, že by tím českému státnímu právu zadali. Poměr ostatních rakouských zemí ku koruně české, jehož ujednání stávalo se ovšem nutností, mohl býti sdělán jen na českém generalním sněmu, a nikde jinde, nebo jinak celistvost a státoprávní položení koruny byly by utrpěly. Rakouské země nebo koruna uherská byly pro českou korunu státy cizími; pouze osoba králova je spojovala. I zájmy těchto zemí dotýkaly se české koruny jen potud, pokud tato chtěla míti zřetel ku králi jako k jich držiteli. Každá přízeň se strany české vycházela tu ne z ideje pro nějaký rakouský stát, jehož pro českou korunu nebylo, nýbrž jediné z přízně k osobě panovníkové. Časem stala se tu ovšem změna nutná.

O úplné ohraničenosti české koruny proti všem ostatním zemím, ať rakouským nebo cizím, svědčilo hlavně též velké privilegium Janovo, který r. 1330. v korunovačním diplomě zavázal sebe a své nástupce nejurčitějšími a nejpřesnějšími slovy, že žádného cizince nedosadí ani v Čechách ani na Moravě za hejtmana, purkrabiho, ani k úřadům zemským a dvorským, že žádnému cizinci neudělí ani na vždy ani dočasně hradů a statků zemských. To bylo důležité právo, které počítáno vždy mezi nejdůležitější svobody zemské, a které ovšem opět jednou bude zajisté tvořiti podstatný bod nového českého státního práva. „Česká koruna sobě“ bude museti zase jednou platiti. Jen tak stane se opět koruna česká svou, celistvým, samostatným útvarem politickým, když přístup a účastenství ve veřejné správě budou míti jen příslušníci české koruny a při králi nebo v společných českých delegacích jen oni budou raditi, usnášeti se a vůbec pečovati o českou korunu jako celek v sobě a jako část koruny rakouské. To nahradí nynější nemožnost ohraničení teritoriálního a zájmově jen českého. Čeští stavové chránili si toto právo žárlivě, ano žádali, aby král s cizinci se ani o českých věcech neradil.

Však pohroma českého státního práva nevzešla ani tak z vůle císařovy, jako ze stálého ponoukání jeho německých rádců. Lepšímu slití zemí koruny české bylo na závalu, že v osazování míst zemských místní samostatnost, řekněme sobectví, šlo příliš daleko. Moravan mohl totiž býti v Čechách zemským úředníkem jen tehdy, měl-li tu statek; totéž platilo i naopak, To byla ovšem úzkoprsost. Poněkud ji napravovalo, že kdo nabyl v jedné zemi inkolátu, měl ho i v ostatních. Ferdinand vyhradil si sice právo inkolatu, které dřív přináleželo králi a sněmu, avšak až do r. 1848. zůstal inkolat celé české koruně společný a rozdílný ode všech ostatních zemí, i rakouských, Rakušan byl tu cizincem. Přidáme-li ještě k tomu, že česká koruna měla od 16. století jedno celní území, tak že na hranicích Čech a Moravy cla se nevybírala, ovšem ale na hranicích ku všem ostatním zemím ležících, je patrné, že česká koruna byla dokonalý celek na venek ohraničený, uvnitř jednotný, který vystupoval nejen na venek na př. v obraně proti nepříteli i doma proti odbojům domácím solidárně, společně, který ale i uvnitř různými svazky zájmovými, státoprávními a národními byl spojen. Tato spojitost a celistvost

vnitřní ukazovala se i v některých společných celé koruně úřadech. Mezi ně patří hlavně dvorská kancelář a komora česká.

Kancelář dvorská, skrze kterou král vykonával v celé zemi svou moc, byla z prvu úřadem dvorským, později, když v husitských válkách moc stavu vzrostla, i úřadem zemským. Kancléř byl prvním úředníkem země. Stavové nedovolovali, aby jich bylo více; celistvost země měla v něm se zračiti. Po bitvě bělohorské stala se opět úřadem dvorským a královským. Komora česká hned od prvočátku vztahovala se na celou korunu. Byl to úřad finanční.

Jako známka celistvosti zemí koruny české uvádí se též okolnost, že bez řádného svolení všech stavů král nemohl a nesměl žádné částky z koruny odprodati nebo jinak odciziti, ale to patří více k svéprávnosti koruny, o níž níže. Jsou ještě jiné známky, však co jsme řekli, stačí.

Kdo patří na české státní právo okem historie a historicky přeje si jeho obnovení, musí ovšem v první řadě žádati, aby česká koruna opět tvořila zvláštní celek, který by poměr k ostatním zemím rakouským sám si určoval. Prostředek tvořila by opět osoba krále, nebo dle moderních poměrů konstitučních jisté smíšené sbory při králi. Palacký představoval si jisté záležitosti společné jako vojsko, říšské finance, poměr k cizím státům a j. On přál si upřímně pevné jednoty Rakouska („Radhošť“ III., 208). Politickou správu zemí, školství vyšší a nižší, soudnictví všecko a j. měly patřiti zemským sněmům. (Tamže 211.) Místo říšského sněmu chtěl míti deputace zemských sněmů, ad hoc, dle potřeby (III., 220). Idea státu rakouského, totiž federalistická, moderní, nikoliv čistě historická, které vlastně nebylo, byla by tak přec zachována. Náзор o takové celistvosti, jak jsme ji právě poznali v ústavě předbělohorské, není u Palackého; on počítá už s Rakouskem jako s jednotným státním útvarom, což ovšem je jedině rozumné. Že by pak moc panovníčí vzrostla, zdá se přirozeně nutným, nebo panovník byl by přece jen nejhlavnějším pojítkem a zástupcem zájmů všerakouských.

Deklarace a fundamentálky dotýkají se ovšem též zemí koruny české. V oné (r. 1868) vytknuto, že země domu rakouského nebyly státem jednotným, nýbrž zvláštními, ke společné dynastii v nestejných poměrech stojícími státy, spojenými v jednu říši na základě pragmatické sankce, že zvláště země koruny české netvořily nikdy s ostatními zeměmi nějaké věcné unie, nýbrž byly spojeny s nimi jen dočasně vzhledem k stejné dynastii. Tvořily svůj stát. Zde tedy historická celistvost koruny silně a zřejmě je v zásadě vytčena, která v protestu proti obeslání říšské rady ještě je stupňována. V deklaracích (1871) z toho sleveno, nebo uznává se příslušnost ústředních orgánů státních t. j. ministra, ač ovšem jen ve společných záležitostech říše, uznává se dualismus, takže pro země koruny české jen jistá samospráva nikoliv ohraničenost koruny české z doby předbělohorské by z toho vyplývala, říšské jednotě a postavení státu rakouského se přeje a zadost činí, zemím rakouským (neuherskými) užší jednota, ovšem na základě jednání sněmu českého, se nabízí, společné záležitosti dostatečně se rozšiřují v oboru záležitostí zahraničných, ve vojenství a financích, k vyřízení jich navrhuje se jen dvě delegace, uherská a cislajtanská, nikoliv tři, ač ovšem české členy měl voliti český sněm. Patrně, že fundamentálky jisté věcné sjednocení se zeměmi předlitavskými prohlásily. Poněvadž však vše mělo vycházeti ze zemských sněmů celistvost a státoprávní poměr české koruny jako celku na

venek k ostatním zemím jsou dle moderních poměrů rakouské říše i v nich naznačeny. Že by uskutečněním těchto požadavkův i vnitřní celistvost a centralizační sjednocenost zemí, k české koruně přínaležejících, vzrostly, je přirozeno; staly by se nutnými a blahodárnými i pro další pevný a jistý vývin českého státního práva, nový rozkvět české koruny a tím ovšem i celého Rakouska. Ale kdy se to stane?
Fr. Žák.

Z M a ě a r i e.

V Maďarii měli jubilejní výstavu na památku tisíciletého přebývání v zemi. Kritikové vytykají mnoho nejen výstavě, nýbrž i té „pravdě“ o tisíciletém bydlení Maďarů za Litvou. Upřítí ale nelze, že obě má svůj znamenitý kulturní význam. Tisíciletá historie — Bože, co to bojů, co vítězství a porážek, co kulturních vznětů a kroků v před, a pak zase úpadků zpět, daleko na zad, co tu svazků posvátných k rodné půdě, tisíckrát a tisíckrát krví a slzami posvěcené, co tradic národních a vlasteneckých! Dějiny Uherska vykazují nejednu skvělou stránku, zvláště z dob bojů proti sveřepým Turkům. Několikrát byly už téměř celé Uhry od nich podmaněny, ale obětavou podporou světa křesťanského, zvláště papežů a Slovanů, nebezpečí bylo vždy opět zažehnáno. Zvláště česká koruna nesmírně mnoho přispívala na penězích i vojsku. Však se jí za to Maďaři odměnili, vydavše ji při zavedení dualismu do nebezpečí, že statoprávně zmizí v Předlitavsku. Stalo se to ovšem v době liberalismu, a proto nelze se tomu diviti; znáť liberalismus jen jediný zákon a jedinou ctnost, a ty zní: sobectví, nic než sobectví a sobectví. Nemohlo tedy ani jinak se státi, než jak se stalo.

Křesťanství zachránilo stát uherský a jeho národ. S jak obrovskou námahou, s jakými oběťmi, s jakým sebezapřením, víme všichni. Nyní i tomuto křesťanství dostává se za to odměny. Národ dostoupiv kulturní výše, k níž křesťanská, hlavně katolická Církev položila základy, začíná se jí odměňovati.

Výstava peštská učiní prý veliké fiasko. Výstava jest dílem kulturním a dílem právě posledních let. Jsouc ustrojena na oslavu tisícileté kultury maďarské, dává jaksi na dlah že i ta kultura v současné době začíná dělati bankrot. Ať je to jen nahodilé, zajímavo je jistě, že právě tato výstava, na oslavu tisícileté kultury maďarské, skončí velikým deficitem. I s maďarskou kulturou přes všecken zevní lesk jde to s kopce. Dříve hrozil půlměsíc, nyní brozí nos, velký, orličí, tlustý židovský nos. Maďarská kultura jím zapáchá. Půlměsíc turecký často sice vítězil, ale národ uherský jako národ křesťanský vždy mu byl nepřitelem a krev svou rád cedil za vlast a víru. Dnes před „nosem“ uctivě se uklání. Dnes národ maďarský skoro dobrovolně mu dává statky národní, své jmění, vše to, co proti půlměsíci životem bránil. Zajisté čestné zakončení tisícileté historie!!

Ba co více, tento moderním liberalismem odkřesťaněný národ spojil se s „nosem“ a bojuje neméně brutální boj proti křesťanským Slovanům uherským, jak dělo se od sveřepých Turků před 400 lety. Četli jsme tyto dni o volbách uherských, při nichž i krev tekla, krev slovanská, křesťanská. Je to též dík za to, že tito národové pomáhali statky i životy brániti kdysi uherské království. Kalviné při tom družně pomáhají. Slované-katolíci trpí v první řadě, ale trpí i katolíci-Maďaři. Židovský liberalismus nemůže náviděti žádného katolíka a upřímného křesťana, ať je vlastenec, Maďar, Slovák, Němec nebo kdokoliv jiný. Ve svém svobodomyšlném fanatismu nezná spravedlnosti, ani práva, ani vlasti.

Jest otázka, kdo zvítězí, židovskoliberalní nos, který — a to je zajisté též shoda dost charakteristická — má také trochu podobu zahnutou jako

půlměsíc, nebo tisícileté křesťanství. Kde kdo by řekl, že musí zvítěziti křesťanství, které má tisícileté právo pro sebe; ale věc není tak jistá. Způsob, jakým maďarský kulturní boj byl dosud veden, ukazuje, že schází na straně křesťanské pevných a rozhodných vůdců, nedostává se pevného přesvědčení a energického vystupování.

Tento kulturní boj uherský trvá nyní asi pět let. Uvedeme z něho tuto některé stránky. Věc může nastati i u nás, snad i nastane; není tedy nepoučnou to historie.

V posledních letech nevynikaly Uhry zvláštní horlivostí náboženskou. Lid byl pokažen josefinismem, který i v Uhrách měl svou vládu, a různými revolucemi, hlavně revolucí z r. 1848. Mnoho let práce nenahradí, co jeden takový rok, jenž rozpoutá všecky vášně pokazí. Více však ještě nežli lid, stala se indiferentní inteligence katolická, ba i kněžská. Býti vládním znamenalo tolik jako býti vlastencem, poněvadž revoluční vlády stály v čele boji za samostatnost Uher. Vláda bývala ale liberalní, kalvínská, i od židovství nebo zednářství odvislá. Intelligence chtěla býti vlasteneckou a tak poznamenáblu přirozeně stávala se i židovskoliberalní a to tím více, že židé dostali do rukou obrovský majetek, to zlaté tele, kterému se všichni klaní. Kněžstvo, kdyby i bylo ducha církevního, mělo tudíž zlé postavení, jsouc za nejmenší církevní snahu vysazeno hrozně nepopulární výtce nevlastenectví, ovšem nepravém, poněvadž boj proti židovskému liberalismu je vždy čin vlastenecký. Ale kněžstvo bylo vychováno v pověstných ústředních seminářích, za biskupy vyhledávání pak jen tací mužové, o nichž vláda vědě a, že budou tiší a mlčenliví. A tak Církev celkem mlčela. Vykupovala si tím jakýs takýs pokoj. Církev maďarská nepoznala, že tento pokoj je jen dočasný, že má jen zbahňiti všecky církevní poměry uvnitř, lid zůbera isovati, aby pak proti nim mohla vedena býti s úspěchem poslední rána. To se i stalo, když k židovsko-liberalnímu duchu vlády přistoupil zednářský a kalvínský fanatism.

Praví se, že Uhry děkují dobytí samostatnosti hlavně šlechtě. Je v tom kus pravdy. Ale pravda je též, že právě tato šlechta je hlavním viníkem poroby Uher židovskozednářským a kalvínským liberalismem. Zpyšňivši úspěchem a jsouc bohata, vedla život rozmařilý, za tím co na svých statcích nechávala vládnouti židovské nájemce. Tito poskytovali pánům půjčky dle libosti, jen že za několik let pánem panství stal se nájemce a šlechtic stal se žebrákem. V roce 1884 vyloučení jsou z panské sněmovny všichni magnati, kteří neplatili aspoň 3 000 zl. daní. Tu se ukázala osudná moc židovství: místo magnatů, kterým staré privileje rodu dávaly místa v magnatské sněmovně, zaujala plutokracie, šlechta peněžní, a tou byli — bývali nájemníci statků, židé. Mezi 17 mil. obyvatelů je v Uhrách více jak milion židů, tedy devátý díl všeho židovstva. Katolíků je tu asi 10.000, ostatní jsou pravoslavní, kalvinci, luterští a j.

Konečnou, jak se asi domníval, ránu proti katolické církvi začal Koloman Tisza, fanatický kalvinista. Byl presidentem od r. 1875—1890. Předně vylučoval ze všech míst potají katolíky a nahražoval je svými nástroji. Vedle toho podrobil si a řídil všecko liberalní časopisectvo. Když si takto připravil půdu, přistoupil k dílu. Chytrý jako had, nevystoupil ovšem brutální mocí, pronásledováním — to by bylo vyvolalo odpor a u čiuilo ho nepopulárním. Nastoupil cestu zákona. Soudil takto: dám zemi zákony církev katolickou ničící. Bude-li církev tiše, bude dobře; její zničení stane se zvolna samo. Bude-li se brániti, vystoupí-li kněží proti těmto zákonům, bude lze snadno je rozkřičeti jako protivládní, tudíž i nevlastenecké, fanatické, nesnášenlivé. Pak bude lze proti nim řádně zakročiti.

V Uhrách platil starý zákon, že dítky ze smíšených sňatků následovali náboženství rodičů a to chlapci náboženství otce, dívky náboženství matky. Ale vláda trpěla mlčky, aby rodiče, jak přirozené právo káže, sami určovali náboženství svých dítek dle libosti. V onom roce vydal Tisza ministeriální nařízení, že každý katolický kněz, který by křtil na př. chlapce ze smíšeného

manželství, v němž otec nebyl katolíkem, po katolicku, byť ovšem i po přání rodičů se tak stalo, má být potrestán pokutou 10—100 zl. za každý křest. A tak jiskra ku kulturnímu boji zapálena. Tisza sice musel odstoupiti, ale jeho nástroj Julius Czaky zůstal, který r. 1890 dekret ten prohlásil.

Smutně to vypadlo v církvi katolické, která tímto nařízením byla nejvíce zraněna. Byla nejen bez organizace, ale dlouholetý liberalismus vzal energii jí samé, i zbavil ji věrné podpory lidu. Kardinál Simor svolal sice biskupy k poradě, ale ukázalo se, že i mezi nimi má vláda své příznivce. Bylo nařízeno kleru, aby do papežského rozhodnutí podrobil se vládnímu rozkazu. Při veliké moci, kterou svým sociálním postavením a svým bohatstvím uherští hierarchové mají, bylo to politování hodné rozhodnutí. Snad právě uvedené okolnosti moci a bohatství ho zavinily. Ale lepší část duchovenstva protestovala, jen že jich — zajisté správný a úcty hodný — odpor měl též vážnou vadu, zraňoval citelně neméně vážnou věc, církevní poslušnost a organizaci.

Odpověď sv. Stolice přišla a zněla: záporně, t. j. nařízení ministeriálnímu nelze vyhovovati. Vláda o tom zvěděla ihned a vymohla si zakročení císaře. Rozhodnutí papežské skutečně neprohlášeno, nýbrž činěny nové kroky u sv. Stolice, když vláda slibovala, že nějaký modus vivendi najde. Ale odpověď z Říma zněla opět v též smysl. Opět svolal kardinál Simor uherské hierarchie k poradě. Ale tito rozešli se bez rozhodnutí a rozhodnutí papežské opět nerozhlášeno, ačkoliv na každý způsob tak mělo být učiněno. Zatím sešlo se statisíce podpisů proti ministeriálnímu nařízení. Ale ani tyto podpisy ani věru mírné chování se episkopatu nepomohlo. Nařízení znova obnoveno a zostřeno. Zároveň nastala persekuce hrdinných farářů, kteří terrorismu se nepodali. Farář komornský Molnar sám platil trestu mnoho set zlatých. Pravé orgie slavila ovšem počestná liberální židovka, novinářstvo.

V lednu 1891 zemřel Simor. Následovala ovšem dlouhá vyjednávání se sv. Stolicí, nebo vláda přála si míti svého muže. Konkordát dával jí skutečně jistá práva. Konečně na podzim stal se primasem benediktinský opat Vaszary. Chtěl též mír, ale nebyl více možný, nebo vláda postavila se ještě urputněji na své stanovisko.

Někteří biskupové jako Steiner, Schopper vystoupili rozhodně a mladé kněžstvo s nadšením slyšelo jich hlasu. Začalo činnost která již v r. 1892 dala ovoce, „volby začaly bráti jinou tvářnost, neliberální.“ Katolíky probudila ještě jiná okolnost. V témž roce slavil Kol. Tisza jubileum jakožto nejvyšší protektor kalvinistů. Gabriel Pap, kalvinský biskup a syn Tiszův pronesli při této příležitosti divoké řeči proti katolíkům. Bylo jasno, že vláda učinila svou věc společnou s nenávisí kalvínů, od jakživa zarytých a tvrdých, a že se tu jedná o boj na život a na smrt. I primas byl tu pohaněn. Katolíci byli rozhořčeni a chtěli do boje. Ale Vaszary vyzval je k pokoji, že „i v trpělivosti je síla.“ Chování se primasa bylo nemilo nejen katolíkům, ale i sektářům, neměl dost příčin k zakročení. Nuže, odhodili tedy farizejskou škrabošku „zákonnosti“ a ukázali pravou svou tvář: přidali do svého programu požadavek „nuceného sňatku civilního.“

V listopadu r. 1892 stal se předsedou ministerstva kalvinista Alexandr Weckerle, pravá ruka Tiszova, nástroj asi 3 milionů kalvínů, židů a zednářů. Tak děje se všady v katolických zemích, že zvítězí-li tendence liberalistické a protikatolické, nejvyšší místa dostanou se do rukou židů, protestantů a zednářů. I ve Francii je tomu tak, ač sektářů tam pramálo; v Německu katolíci jsou vůbec z vyšších míst téměř vyloučeni.

Weckerlův program byl: laicizovati stát. Tím vyhnul se Weckerle otázce křtu, nebo až bude stát beznáboženský, otázky té nebude více; padne sama. Začal s nuceným civilním sňatkem, který musí předcházeti sňatku církevnímu, chtěli snoubencové i tento uzavřít. Při smíšeném sňatku určí náboženství svých dětí, kterého pak nesmí měniti. Stát je po případě i donutí, aby posílali i proti vůli své dítě do školy té konfesse, kterou mu určili. Ztrácí

při tom strana katolická, která pravidelně nátlaku druhé strany před sňatkem nastupuje. Pak, když ozvalo se svědomí, zlo by snad ráda napravila, ale nelze. Dále prohlášena je tak zvaná svoboda všech vyznání, i bezbožického a úplná rovnoprávnost židů s goimi, a to tak, že i křesťané mohou odpadati k židovství. Tak vlastně bezbožectví otevřeny dvěře. Katolický a křesťanský národ protestoval. Ale útok přišel příliš náhle, lid nebyl dostatečně připraven a uvědoměn. Je to trest indiferentismu a nečinnosti. Odstraniti zákony, když už se vžily a když nejvyšší moc v zemi s hadi chytrostí je chrání, je těžké, stokrát těžší, než zameziti jich přijetí.

Ani nestalo se přijetí zákonů tak lehce. Liberalismus musel vynaložiti všecko své násilí a všecko svou špatnost. I z vládní strany 18 poslanců bylo proti zákonům, mezi nimi expresident Szapary, katolík, a protestant hrabě Zay. Vážnou opozicí vládě tvořila strana národní, v jejímž čele stál hr. Vojtěch Apponyi. Ale vláda měla jistou majoritu. Za to ve sněmovně magnatu většina vyslovila se proti předlohám. Nejen katolici, i věřící protestanté, lutherané a pravoslavní tvořili silnou opozici. V tísní spojila se vláda s radikály, se stranníky Kossuthovými, kterýžto revolucionář kdysi jako diktátor prohlásil zesazení rakouské dynastie, ale když viděl, že věc jeho snad špatně skončí, vzal s nechtou zbabělostí do zaječích, aby pak střílel z bezpečného úkrytu. Pravý to liberál! Byl získán snadno: vláda zakoupila jeho bibliotéku za veliké peníze, a revolucionář byl její. Jeho smrt 20. března 1894 stala se pravou apotheosou. Všechn vládní aparát, hlavně ovšem všecky židovky — noviny, pracovaly horečně, aby Ludvík Kossuth stal se národním svatým. To se podařilo ovšem snadno. Syn jeho, František Kossuth, stal se jeho následovníkem, ale už ne v cizině, nýbrž z zemi, která mu dala všecka práva zpět. Začal hned prováděti hroznou agitaci, jež, jak známo, dotýkala se velezrádně až samého trůnu.

Biskupové podali memorandum císaři, aby neschválil počínání vlády. V době demokratismu, kdy všecka moc spočívá v lidu a jeho zástupcích, byl to krok zbytečný, středověký, nebo aspoň takový, který upomínal na dobu před r. 1848. Apoštolský král sám nepřál počínání vlády, a přec neměl odvahy, rozhodně se postavití proti, nýbrž nechal věc rozhodnouti zástupcům země — čistě konstitučně. Skutečně se přihodilo, že po řeči biskupa Schlaucha zákon byl v magoátské sněmovně většinou 25 hlasů zamítnut (1893). Nyni by bylo bývalo ovšem na čase, vystoupiti dole i nahore energicky, ale dělo se málo. Vláda dala uplynouti jisté době v klidu, ale stála na svém. Poslaneckou sněmovnu měla pro sebe. Zatím zemřel kardinál Galimberti. Z lítosti, s kterou doprovázela jeho smrt strana liberální, dalo by se souditi, že ani on nevedl si ze samých ohledů, které mezi katolíky od jakživa hrály velkou ale málo šťastnou roli, s náležitou energií. Za to sv. Otec stál celem na straně katolíků. Zrovna v r. 1893. v září vydal encykliku, v níž počínání vlády poznamenal jako protikřesťanské a biskupy, klerus i katolíky vyzýval k horlivosti a energii. To působilo, tak že Weckerle začal se obávati o osud svých snah. Ale chytrosti a drzosti jeho povedlo se vymoci si ve Vídni předběžné schválení. Když pak v lednu 1894 katolíci uspořádali v Pešti velkolepý sjezd, který svědčil jasně že lid si vládní oktroírky nepřije, uspořádala vláda z různých pochybných živlů, hlavně ze židovských studentů, protidemonstraci ubohou sice, ale vládě dostačila, aby se též odvolávala k uherskému lidu. Úředníci vládní dostali rozkaz, aby poslali delegáty, několik magnátů se též našlo. To byla uherská manifestace „uherského lidu“ ze dne 4. března.

V parlamentě vláda ovšem zvítězila, ale ve sněmovně magnátů odmítnut návrh opět. Z toho vzešel konflikt mezi oběma sněmovnami. Uherským židům a zednářům pomáhali věrně a okazale liberálové ostatního Rakouska. U nás „Národní Listy“ přímo láteřily proti straně křesťanské, jako zpátečnické, a denně psaly nadšené články o pokroku, který v Uhrách prý vládními předlohami se započal. Marné byly představy vlastencův a slavjanofilů, že zákonem budou uherští Slované vydáni nejkrutější maďarisaci. Snahy zednářské a ži-

dovské šly jim nad práva slovauská. Vždyť i dnes jsou proti lidové straně uherské, která bojuje za právo křesťanského a též slovanského lidu v Uhrách.

Vláda uherská přemohla odpor sněmovny magnátů násilím. Vymohla si po delším odporu ve Vídni jmenování nových liberalistických magnátů. A tak v červnu vládní předlohy přece jsou i ve sněmovně magnátů přijaty většinou 4 hlasů, když mimo to vysocí hodnostáři dvorní, odpůrci to předlohy, nedostavili se k hlasování. Ještě jednou chtěla se vysoká sněmovna některým bodům opřít, ale nové jmenování 10 magnátů i tu pomohlo. Dne 18. prosince 1894 zákon korunou schválen. Byl to ovšem už jen důsledný krok dřívější povolnosti; naděje mnohých, že schválen nebude, byly bláhové. Weckerle musel sice odstoupiti, vždyť musel býti ve Vídni nemožným a nenáviděným, ba v opovržení, ale na věci tím nic nezměněno. Odstoupil v lednu 1895 po ošklivém oslavování Kossuthově. Hlavou ministerstva stal se Banffy, kalvinista a protektor sedmihradských protestantů. Sám bez schopnosti je tím učenlivějším nástrojem Tiszy a Weckerleho. V nenávisti ku katolíkům se jim ale vyrovná úplně, ano předčí je otevřenou hrubostí. —

Lid nenávidí nucený civilní sňatek. Nikdy nebylo tolik rychlých sňatků, jako v době, než zákon vešel v platnost. Charakteristické je, že první civilní sňatky byly vesměs židovské. Sňatků dosud jen civilně uzavřených je na 500; časem ovšem se rozmnoží. Bezbožectví tím vzroste. Zajímavo je zvědět, že právě protestantismus je zákonem více stížen. Na 11.000 kalvinistů se prohlásilo, že nepatří k žádné konfessi; civilních sňatků ve straně protestantské je více. Pro katolíky neleží v tom ovšem žádného zisku, nebo nevěřící protestant je stejným nepřítelem katolíků jako věřící, ba je tím bezohlednější. Mnozí nedávají ani dítek více kritici. Křesťanství v Uhrách bude hynouti. Za to židovství slaví sem okázalý vjezd, zajisté ku blahu (!) země. Z celé Evropy se ženou do nové země zaslíbené, v níž „apoštolský“ titul krále bude nutno brzy snad změnit v titul krále „ kého.“

Mají vše ve své moci, universitu, divadla, noviny, banky, velkostatky. Pešť sama z polovice je židovská. Židé ovšem mění svá jména na jména uherská. Zřejmé potupy kříže a odznaků křesťanských nejsou řídké. Byl i případ, že dány psům na krky odznaky v podobě kříže a j. a j.

Jak se udržuje židovsko-liberalní většina ve sněmu, o tom volby podávají jasné svědectví. Každé násilí, vyhladovění, podvod ba i manlicherovky hrají tu hlavní úlohu. Než to jsou věci, který každý zuá. Jednou z nejpatrnějších voleb ale zůstane volba hr. Zichyho z r. 1895. Na 1500 voličům zakázán vstup do města, takže 24 hodin bylo jim traviti ve sněhu a dešti venku bez přístřeší, bez pokrmu. Ž. ndarmové je hlídali. Ale všichni vydrželi. Aby tedy přece prošel liberalní kandidát, bylo nutno 1200 hlasů prohlásiti za nepiatné. Stalo se to hlavně tím způsobem, že ortografické chyby, které volič ve svém jméně učinil, vzala si liberalní komise za záminku k odmítnutí voliče. I u nás za vlády liberalismu volby staly se komedií, při níž vyhraje, kdo více dá. Liberalní kandidáti posílají dávno před volbou své agitatory, kteří kupují hlasy penězi, lichocením, hrozbami, jak právě se hodi. Proto ani uherské volby nebudily v nich velkého rozhořčení, hlavně ovšem proto ne, že šnejdy děly se ve prospěch židovsko-liberalní vládní strany uherské. Proti nové lidové straně která v listopadu 1894 vzala svůj vznik, vyslovili se několikráte, jakoby neměla za účel, hájiti právo, zájmy křesťanského lidu, ba též i spravedlnost jazykovou a národní, ale byla nelidová zpátečnická (rozuměj nezodnařská) šlechtická.

Program lidové strany, které stojí v čele hr. Ferd. Zichy a hr. Mikuláš Esterhazy, je následující: Revise protikřesťanských zákonů, opposice ku každému nekřesťanskému zákonu školnímu a takovému, jenž budí konfessionální vášně, svoboda vyučování, pomoc zemědělství a malému řemeslu, zachování uhersko-rakouských úmluv z r. 1867. Duší lidové strany je farář komornský Molnar, několik kněží a laiků. Častá shromáždění a dobrá literatura, hlavně noviny a brožury, jsou prostředky k cíli. Straně dostalo se uznání a povzbu-

zení i od papeže Lva XIII. brevem ze dne 6. března 1895. V církevním ohledu zvláště výchova dobrého, obětavého a vzdělaného kněžstva má být prostředkem, jež doporučil maďarskému episkopatu Řím, rovněž živý zájem pro dobro lidu.

Poslední volby vypadly ovšem opět ve prospěch vlády. Nelzeť zajisté jedním rázem dobiti půdy, která po desítiletí byla opuštěna. Však několik let, ba desítiletí jsou v dějinách národa jako hodina, minuta. Že židovský liberalism pevně nestojí, toho je důkazem, že musí, aby své panství uhájil, užívati násilí, za něž i pohané by se styděli. Ale bezpráví a násilí nezabezpečilo dosud na dlouho trvání žádné strany. Uherské katolíky bude podporovati nízká mravní úroveň liberalů, jich úpadek v Rakousku, ji slítili bude utrpení, je počívati minulost.

Pro nás je řádění maďarského liberalismu varovnou výstrahou, abychom mu neponechávali absolutní panství. I nám za nečinnost a nerozumnou, nevlasteneckou snášenlivost odměnil by se porobou Církve, uhnětením lidu bezbožeckými institucemi, všeobecným nábožensko-mravním úpadkem, společenskou desorganisací. Však kus z toho všeho jsme už zažili. *discipulus.*

„T e m n á n o c“.

Napsal JAN PAULY.

(Dokončení.)

A takovéto klukovské kousky proti Jesuitům byly prováděny i jinde. Ne jejich podvrtná činnost, nýbrž právě jejich požehnané působení a veliké výsledky byly příčinou jejich vypuzení z různých zemí. Moc a vliv Jesuitů vzbudili závist, závist pomluvu, a pomluva Jesuity vypudila.

Papež Klement XIV., ač viděl toto pusté řádění proti Jesuitům, nechtěl přece řád ten zrušiti. Avšak když na všech stranách se na něho doléhalo, když bourbonské dvory vši silou na něho tlačily a Španělsko konečně odpadem od víry hrozilo, odhodlal se konečně řád ten zrušiti brevem dne 21. června 1773, o němž sám řekl: *coactus feci* (učinil jsem to s přinucením). V breve tom není udána žádná vina řádu a vůbec ani slova se tam nelze dočísti, že by řád byl proto zrušen, že se věci nedovolených dopouštěl. Slabý papež dal se přestrašiti a pohnouti hrozbami ke zrušení řádu, o jehož nevině sám byl dobře přesvědčen. On zrušil řád proto, poněvadž tomu mocní nepřátelé Jesuitů chtěli, ne však proto, že by řád pro nějaká provinění zrušení zasloužil.

A tak jen nenávisť zvítězila nad řádem, nenávisť, která se neštítala těch nejpodlejších prostředků a těch nejnesmyslnějších pomluv proti řádu. Nejvíce jich rozšířil hlava Jansenistů Blasius Paschal v *Lettres provinciales*. Jakou cenu všechny ty báchorky Paschalovy o Jesuitech mají, vysvětá nejlépe ze slov samého nevěrce Voltaira, který je nazval nesmrtelnými selhaninami, v nichž spisovateli neběželo o pravdu, nýbrž o to, aby obecnstvo bavil.

Nechci se zde zabývati těmi různými povídačkami o jesuitech; kdo jaké slyšel a jim věří, tomu bych radil, aby si přečetl výtečné dílo Duhrovo *Jesuiten-Fabeln*. Spisovatel uváděje tam výčitky a obviňování řádu, jmenuje spolu prameny, kde se lze takových zpráv dočísti. Pak poukazuje na jejich lichost a nedůslednost, na jejich logický i věcný odpor, a naproti tomu uvádí svědectví autorit, které povznešeny jsou nade vše stranictví a předpojatost. Dává mluvit mužům přísné sice, ale spravedlivé kritiky, z nichž mnohé nepřátelstvím k církvi nijak se netají, ale proto přece stanovisko spravedlnosti neopouštějí a čiré pravdě průchod dávají. Takovýmto způsobem vyvrací námitku po námitce, břitkým mečem potírá zlomyslné lži čiřitelů nepřátelských,

vítězným krokem postupuje dál a dále, a konečně pádnými důvody přivádí čtenáře k náhledu zcela opačnému.

Na dvě takové lživé pomluvy přece poukáží.

Jednou z těch jest, že Jesuita vyzradil zpověď Marie Terezie. Eduard Vehse píše o tom následovně: „Zrušení řádu jesuitského stalo se v Rakousku r. 1772. Dlouho, dlouho nechtěla císařovna přivoliti k tomu, aby tito obávající lidé byli vypuzeni. Vždy a vždy fíkávala doléhajícímu Kounicovi, že Jesuiti jsou obhájci vsí autority. Na opětovné a nejdůležitější zprávy státního kancléře, kterých vyvrátiti s to nebyla, odpovídala jenom slzami. Konečně předložil Kounic Marii Terezii generální zpověď, kterou ona Jesuitovi Hambacherovi vykonala a kterou tento na generala Ricciho poslal. Když Ricci na Andělském hradu v zajetí držán byl, byla prý tato zpověď mezi papíry jeho nalezena a knížeti od papeže Ganganelliho poslána.“ Kolik slov v této zprávě jest, tolik lží. Předně žádný Hambacher podle katalogu Jesuitů v Rakousku vůbec ani neexistoval. Zrušovací breve bylo v Rakousku čteno dne 10. září 1773 a ne jak Vehse tvrdí r. 1772. Ricci byl uvězněn teprve dne 22. září 1773. Tedy o celých dvanácti dni byl řád v Rakousku zrušen dříve, než Ricci byl uvězněn. Nemohly tedy před zrušením řádu v Rakousku spisy Ricciho zabaveny býti a tudíž ani zpověď císařovny i kdyby tam jaká byla, nemohla býti Kounicovi odeslána. Proto celá tato historie jest pouhá stranická lež.

Jiná lež, která velice jest rozšířená, že Jesuité učili zásadě, že účel posvěcuje prostředky a že dle ní jednali. dopouštějíce se mnohdy hrubých zločinů, jen aby účele svého dosáhli. R. 1652 vypsali Jesuita Ron 1000 zl. ceny ve Frankfurtě, kterou obdrží ten kdo dokáže, že některý Jesuita v některé knize učil třeba jen zakrytými slovy pověstné zásadě, že účel posvěcuje prostředky, uzná-li právnická fakulta v Heidelbergu nebo v Bonnu výrok ten za správný. A kdo to dokázal? Podnes nikdo, ač jest posud nepřítel řádu jako much a knih, které Jesuité sepsali, celé řady. A tisíc zlatých je přece hezká částka.

Končím tuto stať slovy protestanta Fischera, který o této pověstné zásadě pravil: „Tolik jest jisto v tomto ohledu, že řád jesuitský za tajné pravidlo svého jednání měl zásadu účel posvěcuje prostředky, není pravdivým, ba ani nepravdě podobným, ano ani od nejdůkladnějších badatelů, kteří protivníky řádu byli, toho nebylo tvrzeno, to spočívá na bezpodstatném mínění, které založeno jest na velmi mělkých pramenech románové četby, které však přece stalo se fixní ideou.“⁹⁾

D r o b n á v o j n a.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování).

Manželé účetní s Emouškem vstupovali dovnitř.

„Račte odpustiti, hned se obléknu, myla jsem právě podlahu,“ volala na ně. Zatím se račte posaditi, budu hned hotova.“

„I pro pána krále,“ omlouvala se paní účetní. „My přišli v nevhod. Odpusťte, zlatá paní správcová, my bychom přišli jindy.“

„Hned budu hotova,“ zdržovala je Slávinka, chvatně se převlékajíc.

„Já myslila, že u vás myjete až odpoledne,“ kázala paní účetní skrze dvěře. „My u nás také myjeme až odpoledne.“

A při tom, poněvadž byly dvěře zavřeny, rukama pohodila, ukazujíc po podlaze a na zanechané tu hadry. Hlavou vrtěla, ušklíbala se a na čelo ukazovala, naznačujíc, že správcová nemá vzdělání a zdravého rozumu. Emoušek vyplázla několikrát jazyk, pitvořila se a ukazovala prstem na různé

⁹⁾ Fischer: Aburtheilung der Jesuitensache Str. 54.

předměty, jež jí byly k smíchu. Pan účetní dobrácky se chechtal a sepjav ruce, kroutil palci.

„Pěkně vítám,“ řekla Slávinka, vstupujíc do vnitř. Byla ještě prací uzardělá a na hlavě měla šátek, poněvadž při mytí si vlasy rozcuchala.

Nastalo objímání, líbání, omluvy a zdráhání, až konečně hosté vešli do druhého pokoje a tu usedli.

„Dějou se tady věci, co?“ začínala paní účetní, narážejíc na včerejší výstup. „Nu, vás sem sám Pán Bůh přinesl. Ta řiditelovic furie už potřebovala, aby ji někdo spařil. Ale dostala! Já byla náhodou v sini a poslouchala jsem, jak jste hrála. Mně se vaše hra tuze líbí, až k pláči. A tu najednou slyším řiditelku a pak milostpána. No, do nejdelší smrti na to nezapomene. Od té doby se ani neukázala, a dévečky povídaly, že sedí doma a pláče. Ale věřte mi to, obě jí to přejí. Byla na ně taky sekant, zacházela s nimi jak s dobyt看em a ani do syta jim najíst nedala.“

„Mně je líto paní řiditelky,“ řekla Slávinka klidně. „Ovšem, toho bych byla nikdy nestrpěla, aby mě urážela a zakazovala, smím-li hrát, ale je přece starší dáma a snad to nemyslila tak zle.“

„I Bůh vás chraň,“ bránila účetní, tváří se udiveně, jakoby nemohla pochopiti, že správcová o ní takhle soudí. „Ta je teprve mazaná. Nestat se to s milostpánem, nebyla byste vydržela. Ona měla proti vám nabroušino a pomlouvala vás, ani vás ještě neznala. „Jo, kdo jí nezná, myslil by si takhle nebo takhle. Ale já jsem s ní tu pohromadě už třináct let, já vím, co je zač. Jí nikdo nezkrotil, než milostpán. Teď už Pepi nepomůže.“

Zasmála se, a z jejího smíchu vanula škodolibá radost, že bytost jí nemilá došla pokoření.

Slávinka by byla hovor na jiné pole obrátila, ale paní účetní vedla stále svou. Několikráte zmínila se, jak řiditelka a fořtka Slávinku pomlouvaly, a bylo viděti, že jen hoří touhou, aby paní správcová se po těch klepech poptala. Nu, pověděla by jí to pěkně. Ale ta se jen usmívala a říkala:

„Ať mluví o mně kdo chce, co chce. Oni zase jiní mluví o nich. Tak bylo na světě vždycky a bude zase. Lidem ústa nezašiješ, husy zpívat nenaučíš, jak praví přísloví.“

„Máte pravdu, husy jsou to,“ svědčila účetní, v duchu se těšíc, že bude moci sděliti paničkám, jak je správcová husami nazvala.

„Neračte se mýlit,“ opravovala jí Slávinka. „Já nenazvala ty dámy husami. To je jen takové přísloví, že lidem marně bychom říkali, aby nepomlouvali. Jsou-li na to zvyklí, těžko odvykat.“

„I nebylo by žádné neštěstí, kdybyste je třeba husami nazvala. Ony nejsou o moc lepší, než ta nemá tvář. Na každém něco vidí, ale na sobě, toto.“

A kázala dále a vytrvale, ačkoliv Slávinka chvílemi odbíhala do kuchyně, dávajíc na jevo, že by jí bylo velmi milým, kdyby už šli. Paní účetní dle stálého svého tvrzení, všecka okouzlena Slávinkou a čistotou bytu, kde prý to všechno vonělo a zdravotou dýchalo, neměla se k odchodu. Začala se také vyptávat na různé věci, při nichž se Slávince hnala krev do tváře, nic nedbajíc, že tu má vlastní deurušku. Ta byla asi podobným silně kořeněným hovorům zvyklá, protože nejevila žádné ostýchavosti, ba chvílemi sama lecos do hovoru prohodila.

„Nu, kdybych ani Toníčkovou ženou nebyla, nepřála bych mu, aby si byl tuto chytrou slečinku vzal,“ napadalo Slávince. Poněvadž paní účetní sama slovo vedla, mohla více pozorovati a vlastními myšlenkami se obírat. Ráda by se byla několikráte zasmála panu účetnímu. Ten tu seděl spokojeně, točil palci, usmíval se a potají zíval.

Konečně přece se hnuly. Když vycházely zazněl z vesnice zvonek, oznamující poledne. Paní účetní se divila, že tak dlouho se zdržely a zvala důtklivě Slávinku na návštěvu. Po mnohých poklonách konečně zmizely na schodech, a Slávinka běžela dovařit oběd a domýt podlahu.

Vstávala s podlahy, když muž přicházel.

„Toničku, dnes budeme veselí,“ volala radostně a pověsila se mu kolem krku. „Poslední návštěvu jsem odbyla. Ty máš sice oběd připálený, ale dnes ti musí chutnat už jen proto, že válečné tažení jest skončeno. Teď nastane pouze práce předním hlídkám a špehounům.“

IV.

Dva měsíce uplynuly v zdánlivém tichu. Správcovi jakoby v Záblatí ani nebyli. Slávinka seděla doma, stále majíc co spravovati a šukati. Teď, co zůstávali dole, měla mnohem větší pohodlí. Vše bylo po ruce, nemusila běhati přes kolikery schody a kdyby bývala náhodou někdy řiditelovy a účetňovy oknem nezablédla, byla by zapoměla, že jsou v domě. Také už byla spokojenější a chápala jinak vážněji a hlouběji své povinnosti. Cítila, že život dívčí a život ženy je velmi rozdílný, jaksi světlejší, sice plný zodpovědnosti, ale také plný radostí trvalejších a cennějších. Vědomí, že už nikdo se o ní nestará, ale že sama musí přemýšlet i za určitým cílem kráčet, ji povznášelo, nutilo ji k vážnosti. Někdy se jí zdálo, že není ani hodnou dcerou, protože na domov více tak často nemyslí a více připoutánu se považovala k Záblatí, než k Lašovkám.

Jen láska k muži zůstávala táž čistá, vroucí hluboká. Vstávajíc lehajíc přemítala, co musí dělati, aby s ní byl spokojen, aby v ničem netrpěl a doma našel osvěžení. Litovala jej zvláště o žních, kdy mu ani k jídlu času nezbylo, kdy spocen a uřícen přibíhal snísti téměř stoje trochu polévky a už zase chvátal za svými povinnostmi. Byl v Záblatě dvorě třetí rok a tohoto roku se těšil, že se ukáže jeho poctivé přičinění let minulých. Vážnější opravy již vešly v skutek a dle toho, jak úroda vypadala, byl přesvědčen, že se ukáže skvěle výsledek jeho práce.

Někdy byl zasmušilý a málo hovorný. Slávince se vymlouval, že má starosti a ona mu uvěřila. Ale zatím jej trápilo nebo jiného.

Pozoroval, že celá Záblatěská honorace trvá v ledové zdržlivosti proti němu a jeho domácnosti. Vzдор prudkému výstupu, jež paní řiditelová s pánem panství zažila, přece jen nebyla dokonale překonána a poražena a druhé paničky vyčkávajíce, na čí stranu přece vítězství se nakloní, přidržovaly se houževnatě starého přátelství k řiditelovům.

Řiditel byl vůči Fejtlovi chladně upjatým. Promluvil s ním co musil, vyhýbal se však vší důvěrnosti. Měl-li co proti němu, neřekl mu toho přímo, ale až při úředním řízení, každého čtvrtku se odbývají. A tu co shledal nesprávným, do protokolu zapisovati dával, poslouchaje nevšímavě a vzdorovitě obhajování a výklady správce.

To správce hnětlo. Měl na starosti nejrozsáhlejší dvůr a vedle ostatních prací byl tu zámek, jen stále něco nového požadoval, od hospodářství v nejnějnější práci povozy a pracovní lid žádal a i jinak rušivě do obyčejného běhu věci zasahoval.

Forst sám byl s Fejtlem spokojen a jak se zdálo, jeho domácnost se mu nejvíce zamlouvala. Kdykoliv správce s paní na procházce potkal, Slávinka se vyptával, jak je nyní spokojena a hraje-li často. Také asi dvakrát do bytu správce vešel, jednou když byl Fejtl doma, po druhé když byl pryč. Slávinka mu hrála, ale už s nechutí. Ani sama nevěděla, proč jí tyto návštěvy pánovy jsou nemilé, byť se při tom k ní choval velmi slušně, uctivě a galantně.

Při tom měla ona i muž výbornou příležitost, aby si na ostatní postěžovali. Ale neučinili tak ani v nejmenším.

Paní účetní po každé pánově návštěvě byla by ráda se dozvěděla, co u správce říkal. Posílala služku i Emouška na výzvědy a správce zastihla obě několikrát nápadně kolem jejich dveří se potloukající. Prohlédla pravý účel jejich přítomnosti, byla však příliš na svou čest hrda, aby jim pověděla, jak neslušně se chovají a co vlastně za lubem mají. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Z říšské rady budi dva návrhy všeobecný interes: návrh na sestátnění kolejného na vysokých školách a návrh o domovském právu. V poměrech stran zajímavé věci dějí se v německé levici a straně mladočeské. Německá levice ztrácí očividně půdu v lidu, její úplný rozklad jest otázkou času. Chtěla se zachránit tím, že změnila své „liberální“ jméno, které mezi Němci stalo se nepopulární, opovržené a nenáviděné, jak toho ovšem už dávno spravedlivě zaslouhovalo, změnila ve jméno strany „pokrokové,“ populárnější. Z tohoto jediného skutku je patrné, že jednak trvá při svých zhoubných zásadách, jednak moc a vládu mezi lidem udržovala si jen hesly frázemi. Divno při tom, že německý lid jí dávno neprohlédl. Má patrně přes všechny tirady o vzdělanosti a uvědomělosti lidu ten lid přec jen mnoho dětského do sebe a dává sebou hráti dlouho, než prohlédne. Mimo to hrozí v levici rozklad, jelikož liberální poslanci z Čech staví se do opposice. V Mladočeském klubu, rovněž liberálním, panuje také dušičková nálada. Poslanec Vašatý byl z něho vyloučen, týž Vašatý, který kdysi udával ton. O nějaké programní úsilovné práci není ani řeči. Aby se neřeklo, padne tu a tam nějaký návrh, který dříve doma budíval pozornost; dnes už jí ani nebudí. Národ má asi vědomí, že to všecko není nic. Proč čeští poslanci na říšskou radu se dali voliti, se vlastně nyní ani neví. K tomu přišly moravské zemské volby, při nichž katolíci dobyli značných úspěchů. Není divu. Lidé, kteří stojí za „Lid. Novinami,“ jež hanebným způsobem potřisňují čest klerů a katolíků, nemohou ani od prostého lidu považováni býti za lidi čestné a vlastenecké. Liberálové vykládali úspěch katolíků pitomostí bigotního lidu. Zajisté laciný výklad. Stačí-li liberálům, tím líp. Před volbami mluvili jinak. Jak námi vždy opovrhovali, a jak okázale dávali své opovržení na jevo! A přec ten úspěch. Nám je slibnými červánkami lepší budoucnosti. Ten liberalismus, který v Uhrách takové násilnictví provádí, ve Vídni tak špatně se proslavil, patrně ztrácí půdu

i u nás. Že k tomu jedině období parlamentární stačilo, jest ovšem divno; ale my ve všem jsme mělci a vrtkaví. Na Pražské radnici za to ještě se upevnil. Že však opposice u lidu proti němu roste, je patrné. Proces rozkladu a vyjasnění zdržuje jen stále kompromisování mezi Starými a Mladými. Dojde zajisté i u nás k obratu, bez usilovné práce však nikoliv. Poměr strany české k vládě není stále ještě vyjasněn. Trochu opposičné a trochu od případu k případu, bylo by lze ho naznačiti. Pořád se ještě čeká, že se něco v české otázce stane. Kdyby tak aspoň ta úřední řeč česká dala se vymoci! Ale vše zdá se marno. K tomu doma probouzí se proti českým liberalům tvrdý odpor antisemitů a menšího lidu, též rolnictva. Katolické spolky, které za vítězství liberalismu českého vymírali souchotinami, ukazují opět čilejší život. Krátce, v národě vzhledem k mladočechům panuje dušičková nálada. Příští volby budou jistě opět zajímavé. Z Vídně nevymoženo nic, klub v rozkladu, doma četné odboje — postavení málo závidění hodné. Žel, že není u nás katolické strany, a že prázdná hesla stále ještě provozují své mocné panství.

Různé. Sensaci budí odhalení Bismarkovo. Německý císař je v něm vůči Rakousku silně kompromitován. Ukázalo se, že německá vláda hrála v trojspolku vzhledem k Rakousku dvojakou perfidní ulohu. Bismark ovšem je arcliberál, i není divu, že mu upřímnost a čestnost v jednání jsou hlouposti, nízké sobectví pak vším. Do očí tvořil trojspolek, tajně chtěl oslabení naši říše, již by byl v případě války zradil. Proč asi? Zda si nevzpomeneme na r. 1866. a celou německou politiku? Po takových zkušenostech snad i naše zahraniční politika vezme obrat. — Poznaňský prezident Vilamovic zakázal polskému arcibiskupovi konati processí a průvody. „Nár. Listy“ k tomu poznamenávají: „kdyby něco podobného stalo se v Rusku, jaký poplach byl by zdvižen v polském a německém tisku.“ Něco podobného nemůže se ovšem v ruském Polsku státi, poněvadž tam průvody katolíků na ulici vůbec se nedovolují, jsou zákonem předem

zakázány. Jen v chrámě smí býti konány. Zajisté pravdivé referentství v „Nár. Listech“! — „Petrohradské vědomosti“ ujímají se vřele Stojalovského. Zajisté charakteristické. V Rusku jen jedna desetina toho, co činí Stojalovski, stačila by k exkomunikaci a k Sibiři. Nedávno denunciován byl polský duchovní, že měl mimo kostel poněkud sociální řeč — v kostele vůbec nesměl by se k tomu odvážiti. Vždyť i „Věstniku Evropy“, velice sociosnímu listu polovědeckému, za to, že sympatisuje veřejně se západem a je trochu svobodomyšlný, nž několikrát hrozilo nebezpečí potlačení. — Sňatek korunního prince s černohorskou princeznou uzavřen. Že dal sv. synod k přestupu pravoslavné princezny dovolení, jest opět důkazem, že v pravoslavné církvi rozhoduje více car než dogmatika. Dle pravoslavné dogmatiky něco podobného je uemožné a nesmyslem. Církevní listy mlčí o tom úplně; některé psaly, že princezna nepřestoupila — patrně aby nepohoršily lid. Nemusi to tedy vědět.

Zprávy národohospodářské. — V čísle 19. tohoto listu zmínili jsme se o svolání a přípravách k velkému sdružení rolníků moravských, jež opírá se má znehodnocování výrobků zemědělských, tvoříc tedy jakési družstvo obchodní. Dodati musíme dnes, že družstvo toto hned v prvních dnech měsíce října jako „konsorcium českomoravských hospodářů v Brně“ skutečně se ustavilo. Je to družstvo zapsané (v obchodním rejstříku) s ručením omezeným tedy patrně konstruováno dle zákona o „výdělkových a hospodářských společnostech“ z 9. dubna 1873, č. 70. s podíly à 5 zl. Dr. Pöschl nařiká si ve své výtečné monografii „O družstvech hospodářských“ na velikou netečnost v tomto směru. Co tu leží pole ladem u nás, a nikde se nic neděje. Se založenými rukama hledí druh na druhu, čekaje, že hotová a úplná organizace na poli hospodářském spadne k nám snad s měsíce a že výhody a prospěchy její, které jsou přec očividné, dostaví se samy sebou. To je právě ta ostýchavost, nechceme ani říci zde nepodnikavost, risiko přec u takových družstev jaksi není takofka žádné, bojíme se něco začít, poněvadž ve výsledky družstev jaksi nedůvěřujeme a pak se bojíme,

abychom si nezdarem podniknu na reputaci neuškodili. V literatuře, umění a hudbě bývali jsme kdysi diletanty a dnes může se náš malý, samostatnosti politické pohřešující národ směle měřiti na těchto polích s jinými národy kulturními. Diletanty bývali jsme i na polích jiných, bohnžel, že jsme jimi dosud na rozlehlém lánu politickém, a jen v hospodářství bojíme se téhož diletantismu. Obor působnosti takových družstev rolnických může býti rozmanitý, přizpůsobuje se potřebám a požadavkům rolníků. Ať již je to činnost hospodářská, úvěrní, pojišťovací nebo konečně činnost vztahující se k hájení zájmů zemědělských vůbec, při všech těchto odvětvích je dosti místa pro sdružování, pro družstva rolnická, ať již pak, co se týče družstev prvního odvětví nazývají se družstva nakupovacími, prodávacími, družstva na zužitkování hosp. surovin, melioračními atd. Kdyby prý se zřídilo takové velké družstvo prodávací též u nás v království, tedy by činily úspory poskytované handlířům, překupníkům atd. 2,663.000 zlatých, četli jsme kdesi nedávno. Ať je skutečná čísllice větší, nebo konečně i menší, jisto je, že zisk sprostředkovatelů mezi vyrabitelem (rolníkem) a konsumentem na tomto poli není o nic menší než na poli průmyslu a obchodu vůbec a zisk ten zůstal by v rukou těch, kteří si ho perně zasloužili, totiž v rukou producentů. O důležitosti takových družstev, majících u nás v život praktický uvéstí heslo „svůj k svému“, může nás mimo jiné též přesvědčiti čilý život jejich v cizině a sice jak ve Francii, tak hlavně v Německu. Právě letos v létě dostala se nám do ruky noticka, kde oznamuje představenstvo hospodářské komory pro Pomorany ve Stětině, že zřídilo úplně bezplatně jakousi sprostředkovací stanicí pro vzájemný styk kupců a prodáváčů hospod. výrobků (vyjímaje dobytek) a sice jen za tou příčinou, aby škodlivé účinky práce překupníků, kteří zmíněné interessenty „o smetanu obírají, konečně přestaly. Vzorky plodin mají býti zasílány poštou franko do 5 kilo s udáním množství, jež jest na prodej, doby a místa, kdy a kde a konečně zač producent by prodal. Nechybí ovšem normy ohledné koupěchtivých, platnosti smluv atd. Je to jakási bursa nebo něco podobného, ale u nás, kteří

rolnických komor (zemědělské rady?) nemáme, nedala by se věc jinak zaříditi než svépomocí, pomocí družstev, spolčováním. Snad přivedena bude celá věc do většího proudu. až projednán bude zákon říšský o hospod. družstvech, jehož návrh prý zrovna v posledních dnech října t. r. byl ve výboru hospodářském projednán a jenž očitne se ještě v tomto zasedání v plenu říšské rady. Je to ona známá osnova z r. 1893 resp. znova upravená z r. 1896. Zajímavý obrázek poskytovali tři zástupci mladočechů v tomto výboru při poradě o § 1. téhož návrhu. Jednalo se zde s dostatek o rozšiřující pravomoc zemských sněmů ohledně těchto družstev (návrh posl. Milewského). Disciplína a solidarita mladočeského klubu jevila se i zde. Posl. Rozkošný vůbec ani do schůze nepřišel, Krumbholz hlasoval s liberály proti dodatku a jedině říd. Teplý pro něj. Bůh milý sám ví, jaké měl každý z nich důvody pro svoje jednání. — Když již jsme mluvili o heslu „svůj k svému“ stůjtež zde pro svou zajímavost vývodu generálního prokurátora ve Vídni, jenž tento způsob svépomoci tak dlouho točil a točil, až ho dostal pod paragrafy trestního zákoníka. Ve vývodu se praví asi toto: Tiskopis, proti němuž zakročeno, obsahuje výslovné vyzvání, aby jedině z důvodů politických nekupováno od těch neb oněch osob. To může způsobiti na straně napadených — ať již z důvodů národnostních nebo třídních — otřesení důvěry v právní jistotu a může vésti i v pochopitelné odvetě k násilné sebeobraně. Na každý pád však vyvolá roztrpčení a zostří stávající protivy. Tím ohrožuje rukopis ten veřejný pořádek a upadá pod § 302 trest. zák. Quod erat demonstrandum! Co všechno tento § 302 a 305 tr. zák. již nemá na svědomí. — V dějinách rakouského zákono-

dárství zůstane rok letošní jistě v živé paměti nejen celému kabinetu Badeniovu, nýbrž i všem národům a poplatníkům rakouským. Uzákoněna volební reforma na jejímž základě již příštím rokem volby do říšské rady budou se konati; zákonem stal se i nový soudní řád, nahrazující starý řád soudní z minulého století (1781) a konečně provedena i reforma berní, o níž si již tolik kabinetů a ministrů brousilo zuby. Jak ministr Biliński sám v pauské sněmovně řekl, bylo tomu 5. října letos zrovna 33 roků, co byla podána první reforma berní. Stát byl teukrát ve velikých nesnázích peněžních a proto zavedena provisorně daň důchodová, o níž krátce na to tehdejší ministr Krauss řekl, že potřebuje opravy. A o tuto opravu daní přímých usilovalo od té doby 13 ministrů, zvláště poslední, de Pretis, Dunajewski, Steinhach, Plener ml. Badeni pouze klidí, co jiní zaseli. Ovšem i on svedl mnohou tuhou šarvátku s jakž takž nepovolnými zástupci lidu. Posledně bylo tomu v panské sněmovně. Celá berní předloha přijata poslaneckou sněmovnou již před prázdninami. Panská sněmovna dala se do práce teprve v prvních dnech října a málem by se byla zde rozbila o odpor posl. Czédika jenž navrhoval, aby se škrtila veřejnost rejstříků daně výdělkové a osobní daně důchodkové. Podle původního návrhu měly býti tyto rejstříky vyloženy k veřejnému nahlédnutí každému kdo by si toho přál. Poslanecká sněmovna ustanovení to zmírnila v ten smysl, že jen poplatníkům a jen do 14 dnů je volno v rejstříky nahlédnouti. Panská sněmovna konečně na prosbu Biliňského zůstala při tomto textu. Jak se proslýchá, byl návrh již sankcionován a má vstoupiti v platnost dnem 1. ledna 1898. Má prý se tím uleviti třídám nemajetnějším. Uvidíme.

Obsah „Obrany“ :

O českém státním právu. Fr. Žák. (Pokračování.) — Z Maďarie. Discipulus. — Temná noc. Napsal Jan Pauly. (Dokončení) — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. -- Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl. čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. -- Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádykem. -- Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Smetanově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. -- Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

O českém státním právu.

Pacákovým návrhem na rovnoprávnost jazykovou ve vnitřním úřadování byla dána říšské radě příležitost, zabývatí se nejmodernější a nejpalcivější částí českého státního práva, otázkou jazykové rovnoprávnosti, která, ač v základním zákoně ústavy zaručena, není právě v úřadech ještě provedena, V celé době probuzení jest to zrovna otázka jazyková, která ze všeho toho, co tvoří české státní právo, nejvíce byla projednávána, o jejímž spravedlivém vyřízení nejvíce pracováno. Návrhy podobné návrhu Pacákovu byly už několikráte podány. Pokud požadavek českého státního práva byl otázkou více jen zájmů stavovských, jazyková rovnoprávnost nebyla ani vymáhána pod praporem českého státního práva, nýbrž prostě jen jako požadavek spravedlnosti, osvěty a přirozeného práva každého národa. Tak ve všech politických spisů Palackého, požadavky po jazykové rovnoprávnosti jsou zřejmější nežli tendence státoprávní, ač i tyto v zásadě jsou v oněch obsaženy. Otázka jazyková však převládá tu očividně. Ona zajisté to také byla, jež k otázce českého státního práva vedla, poněvadž stávalo se patrněji a patrněji, že práva jazyková jen v uskutečnění českého státního práva budou dokonale zaručena. Když pak státní právo stalo se nejen zájmem stavů, ale záležitostí a zájmem celého národa, jazyková rovnoprávnost stala se přirozeně jedním z hlavních jeho bodů.

Druhdy otázka jazyková do českého státního práva vůbec nepatřila. Jazykové otázky vůbec nebylo. Země koruny české byly ien české. Palacký vypisuje to podrobně (II. 459 n.). I šlechta byla česká. Ba na počátku patnáctého století, před válkami husitskými, stával se český jazyk osvětovým jazykem celého Slovanstva katolického, Poláků, Slovinců, Chorvatů. Nešťastné české kacířství dalo českému jazyku první pánu (Palacký III. 87.), učinivši i u katolických Slovanů jméno české potupným, a tudíž i jazyk český nebezpečným. Z tohoto kacířství brali sobě pak nejen Němci, jako Vratislavští za Jiřího Poděbradského záminku k odboji a odlučování se od české koruny, ale i mezi Čechy přineslo nejedno nebezpečí celé koruně. Jen znamenité státoprávní uvědomění českých stavů. ovšem též jich vlastní zájem, a jazy-

ková a národní totožnost napravovaly opět chyby, které z náboženských roz-
mišek vznikly. Tak přirozenými důvody bylo odčiněno, co zleho české koruně
husitství zplodilo.

Ale zárodek zla zůstal. Odtržením se Čechů od jednoty obecné církve,
a zviklaním v zemích české koruny auctority papežské jako hlavy duchovní
a podmínky jednoty, položeny jsou do mysli českých tragické zárodky k po-
zděšimu velikému neštěstí národnímu. Jimi byla v Čechách půda pro sektářství
připravena jako nikde jinde. Národní desorganisasi a vnitřnímu rozkladu
otevřeny dvěře dokořán. Dokud to byly jen domácí sekty, které od doby
Jiřího rodily se jako houby po dešti, národní jednota jazykovými a státo-
právními svazky jakž takž se udržovala. Když ale vzniklo v Němcích mohutné,
ba obrovské sektářství protestantské, bylo zle. V myslích českých, auctoritou
neřízených, bloudících a nábožensky rozervaných, rychle našlo přechoťného
přijetí. Tu navázány pevné duchovní svazky s Němectvem, které při nábo-
ženském fanatismu sekt, zvláště při jich žhavém a zžiravém nepřátelství
k českému katolicismu, nejednou vzaly vrch nad svazky a city národními.
Vidino, jak němečtí predikanti ženou se do země, jak německá knížata pro-
testantská jsou ideálem českým. Otazka němectví slaví tu první nebezpečný
vjezd do české koruny. Jazyk hyne, státní právo stává se zástěrou sobectví
odnarodněných stavů, zájmy sektářské jdou nad zájmy vlasti. Bělohorská
katastrofa, zvláště ale třicetiletá válka neštěstí národní dovršila. Od te doby
země koruny české už nejsou jen českými, ve státním právu českem něco
nového přichází k platnosti: národnost německá. Nebo právě třicetiletou
válkou odlidněny celé dvě třetiny země a síla národa podlomena. Pusté
kraje osazovali Němci (Palacký II. 459.). Trvalo to sice ještě nějaký čas, než
živel německý i v českém státním právu opanoval, ale bylo už jen otázkou
času, kdy se tak stane. Mimo to okolnost, že panující rod, který dosáhl české
koruny, byl německý a že česká koruna sloučena v osobě panovníkově nej-
dříve jen osobní, později ale též i věcnou unií k zemím většinou německým,
k tomu ještě přispívala. Národ český po tolikerych vnitřních rozmíškách
i zevních bojích neměl více síly, aby uchránil českou korunu otázky národ-
nosti zachováním vlády čistého češství, ač nelze nevyznati, že nejednou
statně si u hájení svých práv vedl. I to tedy děkuje své revoluci náboženské
a politické, husitské i protestantské, nebo tato v oné má jisté svůj původ, ne
ovšem, co se týče učení, poněvadž i husitství i kališnictví byly katolicismu
stokráte bližší než protestantismu, který nelze více nazvati pozitivním kře-
stanstvím, jakým husitství i kališnictví ještě byly, ale proto, poněvadž odtržením
od auctority papežské stolice otevřela husitská revoluce dvěře každému
sektářství. Svoboda dokázal a zvláštní mapou znázornil, že českými zůstaly
jen kraje katolických šlechticů. A Wolkan, německý historik, napsal (Studien
zur Reformations-Geschichte IV. 3.): „Začátek XVI. století znamená pro
celé severní Čechy novou dobu. Nyní teprve, když tu zavládly nové rodiny
panské, když se tu rozšířilo učení Lutherovo, dobylo němectví své vlády.“
A dí dále, že Luthrovo učení stalo se hrází proti Slovanstvu.

Německý jazyk stal se rovnoprávný s českým ve všech úřadech a soudech
za Ferdinanda II. prohlášením „obnoveného zřízení.“ Nebyl to jen krok libo-
vůle, nýbrž byl národními poměry v české koruně bohužel zavládnutými
jaksi přirozeně přiveden. Nejen celé kraje byly německé, ale německé byly

i četní stavy. Časem živel německý nabyl tu domácího práva. že zachovati českost u veškerém řízení zemském bylo nadmíru nesnadno. Během XVIII. století hlavně ovšem pak za Josefa II., němčina nabyla úplně vrchu a český jazyk potlačen spolu se státním právem českým, téměř úplně potlačen. V centralizovaném Rakousku měla býti i jedna řeč, řeč německá. S právem českého jazyka ztracena, ovšem neplatně a proti právu, i česká samostatnost koruny.

Obnovené řízení zemské Ferdinandovo bylo koruně české okrojováno, nemá tudíž pro sebe oprávněnosti právní. Kdo tedy pohlíží na státní právo okem historickopravním, vidě jeho ideál v ústavě předbělohorské, nemůže si ani moderní české státní právo vlastně jinak představit, než bez otázky národnostní, to jest tak, že v zemích české koruny může býti jen jeden jazyk jazykem státoprávním, zemským, správním, totiž jazyk český. Ale poměry tak se změnily, že rovnoprávnost obou jazyků je přirozena, a nutna, i jen číselná převaha živlu českého a jeho vyšší osvětové postavení mohou mu jednou zjednati něco z bývalé nadvlády českého jazyka. Vnitřní klid zemi může ale zabezpečiti jen rovnoprávnost, úplné a dokonalé šetření práv každého jazyka. Kdysi náboženské rozmišky byly neštětím národa a celé země, dnes a v budoucnosti stala by se jím otázka jazyková, kdyby jazykový spor neměl býti uklizen a přiveden na stupeň naprosté obapolné šetrnosti jazykové. A tak požadavek rovnoprávnosti stal se vážným bodem českého státního práva.

Mnohokrát bylo zapsáno, že Rakousko by mělo býti převahou slovanské, poněvadž slovanské národnosti mají v něm číselnou převahu. Možnost toho není ostatně vyloučena. Bylo by zajímavo zvědět, stali-li by Čechové i pak tak houževnatě na požadavku federace a státního práva. Možná, že pak Němci více nežli Čechové domáhali by se uskutečnění jeho. Ale právě okolnost, že možnost Rakouska se slovanskou převahou není vyloučena, měla by jim býti výstrahou a napomenutím, aby opustili ideu rakouskou jako státu byrokratického a německého, poněvadž by tato nespravedlnost mohla se jednou ve státě s převahou slovanskou právě proti nim obrátiti, a měli by se spřáteliti s Rakouskem federalistickým, mezinárodním, v němž všecky národnosti mají stejná práva, se státním právem českým, s ideou Rakouska, jak Palacký ji vypracoval. Požadavek ten zaručoval by i jim po všecku budoucnost právo a ochranu německé národnosti. Právě Němci měli by Čechům býti za to vděční, že tito jazykovou rovnoprávnost učinili hlavním bodem moderního českého státního práva; právě oni v zájmu vlastní národnosti měli by o to pracovati, aby tato rovnoprávnost stala se nejzákladnějším bodem státoprávním českým a rakouským. Budoucnost je o tom zajisté poučí.

Němci jsou nejen odpůrci českého státního práva a přívrženci centralismu, ovšem německého, ale doš i až k požadavku administrativního rozdělení koruny dle národnosti. Požadavkem tím porušují nejzákladnější vlastnost českého státního práva po stránce historické, vnitřní celistvost a nerozdílnost koruny. Požadavek ten neznamená jen odtržení kusu země od české koruny, což by znamenalo jen zevní porušení objemu a rozsahu koruny, ale je útokem přímo na podstatu historické státoprávnosti české. Důvod k tomuto nevlasteneckému požadavku leží v otázce národnostní. Byrokratismus německý a vídeňský centralism zaručují německví nadvládu a hoví tak německému sobectví. Ale požadavkem tím ukazuje německý kmen, že země koruny české

nestaly se mu nikdy pravým domovem, k němuž úplně by přilnul. Kdyby tomu tak bylo, musila by i historická práva tohoto království býti mu drahá a požadavkem nejprvnějším. Skutečně také mezi Němci největšími odpůrci českého státního práva jsou židé, kteří vůbec vlasti jako živel internacionalní nemají a neznají, liberalové většinou z Němec přišlí, držitelé bank a socialní internacionalisté. Mezi vlasteneckou šlechtou německou a nesvedeným lidem jsou dosud přívrženci české státoprávnosti. Oněm židům ale nezáleží jen na právech české koruny, jim nezáleží ani na historickém Rakousku, jak irridenta německo-židovská a italská zřejmě ukazují. Toto sobectví může, jak řečeno, v budoucnosti obrátiti se právě proti Němcům a všem utlačovatelům Slovanstva, nebo uskutečnění českého státního práva jistě nezamezí, nám pak dalo by právo k stejné bezohlednosti k slabšímu kmenu německému. Ale ono je i Rakousku nebezpečno. Jako kdysi otázka náboženská ho ohrožovala, tak ohrožuje ho nyní otázka národnostní, poněvadž její nevyřízení v duchu spravedlnosti odcizuje ideji státu rakouského celé kmény potlačovaných a budí snaby odstředivé. Tím větší je ale též zásluha státoprávně věrné šlechty, která často, naposledy dne 6. listopadu t. r. ústy knížete Bedřicha ze Švarcenberků tak vřele prohlasila, že otázka národní rovnoprávnosti je pro ní otázkou práva a spravedlnosti, tím větší je i zásluha Čechů, že tak vytrvale stojí na historickém požadavku státního práva českého a jazykovou rovnoprávnost učinili důležitým jeho bodem. Osvědčují tím vlastenectví i české i rakouské. Jen o nich tak platí slovo Palackého, přejeme si upřímně zachování Rakouska. Z těchto kruhů vyšel i památný list do Frankfurtu, kterým k samostatnosti rakouského státu vysloven a uznán pevný základ. Tímto novým osvědčením loyálně a spravedlivě uznána i od Čechů národnostní práva kmene německého. Je na Němcích aby pro budoucnost sami si neškodili.

Právě na národnostní otázce je viděti, že uskutečnění českého státního práva nestane se skutkem asi náhle, neočekávaně, ale postupně, po vytrvalé práci, dle mohutnění českého kmene a určitého státoprávního uvědomění jeho. Co stála jazyková rovnoprávnost bojů! Kolikráte byli jsme jí už blízcí, a kolikráte přišla zase reakce z té rakouské ideje stoletím zakořeněné. Jednou bude to našim potomkům skoro nepochopitelné. Ale napnutím všech sil, osvětových, národních a hospodářských šli jsme ustavičně zvolna v před. Jen občasná ukvapení, vnitřními revolucemi, společenskou nekázní a bojem stran zaviněná, zdržela nás. Možná, že ani ne na velikou škodu, poněvadž volný postup je vždy zdravější. Nyní stojíme u otázky vnitřního jazyka českého. Přirozené toto právo nemůže býti než otázkou blízké budoucnosti, nechť kterákoliv strana nabude v národě vůdcovství. Jedině liberalismus, poněvadž nikoliv v pravdě vlastenecký, ale sobecký, výstřední a krajně šovinistický, mu překáží, budí v odpůrcích obavy nespravedlnosti a zkracování. Strana konservativní byla by se úředního českého jazyka zajisté už domohla. Ale ani liberalismus nemůže mu trvale překážeti. Pak ale bude to krok v před, jehož významu nelze ani dnes dohlédnouti. Tato jazyková rovnoprávnost sama přirozenou cestou své povahy uvolní pouta německého vídeňského centralismu, zničí odstředivé snahy českých Němců, sesílí český živel a dá českému státnímu právu nový základ. A tak otázka národnostní, již české státní právo v ústavě pobělohorské vůbec neznalo, je dnes skutečně bodem jeho nad míru důležitým.

Bratři (!) Poláci vyhuuli se řešení otázky tím, že ji prohlásili za záležitost sněmů zemských. V tomto prohlášení leží ovšem jaksi uznání českého státního práva, uznání pravomoci zemských sněmů ve vnitřních otázkách zemí, ale zcela správné jednání toto, tuším, není. Kdyby Poláci důsledně dle toho jednali nemohli by ani uznávati rakouské říšské rady a pravomoci její, dávati i pro českou korunu platné zákony. Toho ale Poláci nečiní. Mimo to české státní právo není uskutečněno, i měli k němu pracovati, k čemuž návrh Pacákův dával jim příležitost. Dále: české státní právo je poměr české koruny ku králi a skrze něho k Rakousku. Jisté slití rakouských zemí bylo deklaracemi uznáno. Kdyby česká koruna už dnes tvořila takový samostatný celek, jako koruna uherská, jak dle českého státního práva má tomu býti, bylo by jednání jich správné. Když tomu ale tak není, měli Poláci k tomu pracovati. A dejme tomu, že by bylo české státní právo uskutečněno. Zákonodárná moc byla by v něm přec rozdělena mezi českým sněmem a králem, jež podle moderní ústavnosti zastupovala by patrně nějaká delegace všech zemí. Dnes proti právu vykonává tuto moc říšská rada. Je otázka, neměl-li by i pak král, jako hlava všech národností, důležité slovo i v otázce národnosti! Vždyť neupře mu zajisté nikdo práva, aby ujal se neohrožené národnosti Slovanů uherských. ačkoliv národnostní otázka z delegací rakousko-uherských je vyloučena. Na ministerstvu žádáme řešení české otázky, a ministerstvo, jak dnes trva, neodpovídá rovněž státnímu právu českému. Jednání Poláků připadá nám proto tak, jako kdyby stavitel, který má položití základní kámen k budově, řekl, já počkám, až bude celé stavení hotovo. Odvolávání se tedy Poláků na sněmy není než vytáčka, která dost smutně osvětluje pravdu, která u vlády, které jsou tak blízcí, panuje. Poláci tak vyřízení české otázky jen zdrželi, patrně po přání vlády a po přání vlastním, poněvadž uskutečnění českého státního práva zbavilo by je hezkých pár milionů, jež pro ně od nás plynou. My ale i přes to k jazykové rovnoprávnosti přijdeme a skrze ní k celému českému státnímu právu, o tom nemůže býti pochyby, nebo na státoprávním programu českém ani budoucnost nic nezmění.

Vyrovnaní s Němci, smír s nimi a přivedení jich na pole státoprávní kotví dnes hlavně v otázce národnostní, a proto pro české státní právo otázka národního smíru je tak důležitá. Ale národní smír je možný jen na základě úplné rovnoprávnosti jazykové. Až ta bude dobytá a se vžije, nebude už tak nemožno uskutečniti i státní právo, poněvadž záležitosti hospodářské a finanční budou mu napomáhati. Bude pak v zájmu všech, i Němců, aby materiálními silami nebylo plýtváno na země cizí. Poněvadž otázka jazyková vyřízena býti musí, nemůže nedojíti, budeme-li chtíti a vytrváme-li, též k vyřízení státoprávní české otázky.

Fr. Žák.

Páté přes deváté ze slovanského Východu.

Bez vesla a stříelky pouštím se na procházku po ruských žurnálech, jako pravý Dandy, vybíraje z hromady výstřížků a výpisků, co ruka namane. Snad z toho bude přece článek. Je to pokus dle theorie o nahodilém vzniku světa a nahodilým se sloučením atomů hmoty. Jsou prý blázni, kteří se jí ještě drží. Já právě činím pokus, má-li tato theorie aspoň něco pravdy do sebe; nezahazuji tentokráte výstřížky a poznámky své, k jichž uspořádání

a dalšímu uchovávaní nemívám chuti, ale jako darvinistický bůh „náhoda“ dělám z nich články. Poněvadž si myslím, že z toho bude galimatyáš, nebojím se, že bych svým článkem někoho ze svých čtenářů učinil darvinistou a přívržencem zhoubné theorie nahody.

Do oči padá mi nejprve nějaké kázání. To je spasitelná zajisté věc pro každého, hodí se tedy do začátku velmi dobře. Není ani náhoda, jak se zdá, hloupá. Kázání měl v Rjazani biskup Justin k vojínům. Privil k nim mimo jiné: V Kristu milovauí vojínové! Nebudíž vám smutno na cestě, již máte před sebou; vzpomeňte si, že jste „anděli strážci“ své vlasti. Na nebi svatí archandělové a andělové obklopují trůn Boží a chrání ho od všeliké nehody (nejspíše odhánějí od Pána Boha mouchy. Pozn.); na zemi skvělí vojínové jako andělé obklopují svou milenou vlast a chrání ji ode všeho nepřátelství. Co může býti vznešenějšího nad tuto povinnost. Nebeští andělé plamenou láskou hoří po vyplňování rozkazů vůle boží dle rozkazů cara nebeskeho; pozemští andělé (ti v uniformách. Pozn.) dle rozkazů cara pozemského hoří touhou neúpornou plniti vůli carskou. Co může býti vznešenějšího nad toto veliké a svaté dílo. My patříme na vás v pravdě jako na své anděly strážce.“ (Mosk. Věd. č. 137.) Meditaci o těchto slovech ponecháváme laskavým čtenářům. Podotýkáme jen, co je proti tomuto byzantismu známé Napoleonovo: jeden car na nebi, jeden na zemi, a jdeme dále.

Teď je to kalendář, jež náhoda dává nám do ruky. Má hrdě zajisté číslo 100.000, což znamená, že se ho aspoň tolik tiskne a prodává. Jako literát věnuji svou pozornost především obálce, nebo tak je to mezi spisovateli obecným zvykem. Nebledám marně. Je na ní vytištěno poučení pravoslavnému křesťanu, jak katolicism se od pravoslavi různí. Má nadpis „v čem odpadla římsko-katolická církev od pravoslavi.“ Všecko ovšem uváděti nemůžeme. Mnohý rozdíl správně podán, mnohý nesprávně. Tak o odpustcích se tu dí, že prý se udělují jen ze zásluh svatých, a neuvádí se tu ani slovem, že k získání jich je v první řadě zapotřebí sv. zpovědi. To tedy není správně. O svátostech učí prý katolická církev, že působí tak samy ze sebe, že na člověku, který je přijímá, nic se neřádá. On dostává milost boží skrze ně, třeba v ně ani nevěřil. Že tomu není vždy tak, ví každý, kdo byl aspoň jednou u zpovědi. Zpověď katolická je prý jen zevní soud nad hříšníkem. Katolickým duchovním nejde prý při tom o nápravu zpovídacích se, nýbrž katolická zpověď jest často jen prostředkem k vyzvěděni osobních a obecných tajemství. K tomu podotýkáme, že katoličtí kněží jsou povinni vždy a všady pod největšími tresty zachovávatí zpovědní tajemství; ruští duchovní povinni jsou udati spiknutí proti caru, o němž ve zpovědi se dozvěděli. — Rozloučení manželství nedovoluje se ani v případě manželské nevěry, což je pravoslavnému pisateli patrně kacířstvím. Jak o tom učil Kristus a učí sv. Písmo, viz Matouš 19, 3—9; Lukáš 16, 18, sv. Pavel ku Korintským 1. epištola, 7, 10, 11, 39. a j. a uvidíš, kde je blud. Pak také poznáš celý význam nepravdivého tvrzení, jež v citovaném kalendáři ná-leduje. Zní: „Bojice se, že by čtení sv. Písma mohlo věřícím ukázati nepravdu katolického učení — hlavně o papeži — papežové zapověděli laikům čtení Bible a rozšiřování překladů svatého Písma.“ U nás v Čechách v posledním desetiletí vyšlo už několikrát vydání sv. Písma v českém jazyku, mimo jiné i v dědictví sv.-Janském. Právě pravoslavní malují sv. Petra bez klíčů, ač stojí v Písmě o sv. Petru, a jen o něm, jak k němu řekl Kristus: „tobě dám klíčů království nebeského.“ Mat. 16, 16—19. Co se týče papeže, bylo by s pravoslavím zle, kdyby ruský lid četl a uvažoval o slovech Písma, na př. Luk. 22, 31; Jan 1. 41; Jan 21, 15—17 a j., nebo v nich papežský primat jasně je vyřčen. — Církevních hodinek katolíci nekonají, ty ponechány jsou libovůli kněží. Pěkná to libovůle, když farář, nemodlíci se brevír, zbavuje se práva k užitkům ze svého benefícia. Dále čteme významné poučení: katolíci staví hlavní část chrámů na západ, k místu, kde bydlí papežové. Svatá pravda! Ten pán jistě ani jednoho katolického chrámu neviděl ani katolické liturgiky nečetl. Naše česká liturgika od

dr. Špachty dí na př. (strana 7.), že chrámy katolické mají býti a bývají oltářem obráceny k východu, odkud přišlo evangelium. Inu, prostý lid má býti udržen ve svém přesvědčení, že papež je antikrist který postavil se na místo Kristovo. Proto obrátil horlivý o snásu svých duší spisovatel všechny katolické chrámy z východu na západ totiž aspoň v 100.000 čtenářů jeho kalendáře. Pravoslavný má býti naveden patrně, aby sice před katolickým chrámem se pokřížoval, ale v úmyslu dle lidového pořekadla „Pán Bůh s námi a zlé pryč“! Říká se tomu „účel posvěcuje prostředky“ a strká se to na jezovity. — Hříchem je užívání v chrámech katolických soch, užívání varhan a muziky při bohoslužbě.

O katolických věcech mají ruští spisovatelé vůbec zajímavé vědomosti. Právě zase náhoda dáva mi do rukou feuilletony o naší národopisné výstavě (Mosk. Věd.). Tu čtu mezi jiným: Mezi hanaky a valachy moravskými uchovaly se staré obyčeje a podání minulých dob. Ačkoliv tedy oficiálně zapsani jsou jako katolíci, nieméně v tajnosti vyznávají starou viru husitskou. Mezi nimi zvlášt silně rozšířena je pověstná sekta českých bratří. V minulých dobách působili mezi nimi slovanští věrozvěstcové sv. Cyrill a Methoděj, a tak i slovanská nábožnost až do dnes je mezi nimi velmi pevná. Do dnešní doby zachovali si svůj klášter Velehrad, v němž do dnes svou bohoslužbu vykonávají jazykem slovanským. Proto jest tento klášter i bohat. Narod četné ho navštěvuje a činí mu bohaté dary“. Bravo, Figaro! pomyslí si asi moravský čtenář této zajisté skvostné zprávy. Aby tak tento literární mudrc věděl, že na Velehradě jsou Jezuité. To by asi ronil slzy nad „drahou“ všemu slovanstvu kolébkou křesťanství a působištěm sv. věrozvěstců slovanických. Že by to byly slzy krokodilovy, je snad každému patrné; nebo kdyby tato láčka k Velehradu a k sv. věrozvěstcům slovanickým byla prava, museli by redaktori jednoho z největších ruských listů něco o posvátném tom místě věděti a nemohli by psáti takové nesmysly. A tito pánové o sobě tvrdí, že znaji katolický západ skrz na skrz. Než dále

Stále zajímavé správy lze čísti o ruských Polácích. Tak nedávno vyšel prý obrazek „čestochovské Panny Marie,“ ovšem tajně, na jehož zadní straně byla mapka Polky z r. 1772 a papežská tiara. „Galicianin“ k tomu poznamenal, že podnět k tomu vyšel zajisté z Říma, nebo církevní vrchnost polská nedala obrázku své schválení. Věc je arciť hrozná, státu nebezpečná, která bude jednou tvořiti jeden z vážných důvodů k zavření čestochovského kláštera. Zvláště ta tiara papežská asi hrozně ohrožovala ruský stát i pravoslavnou církev, nemluvě ani o té drzosti, jež tu vyšla na jevo. K tomu vyšla v Lipsku z péra hraběte Lelivy, který dovedl si zjednati přístup k tajnému archivu, ruská kniha „ruskopolskija otnošenija,“ v Rusku ovšem zakázána, plná dokumentů, kterými se dokazuje, jaké zhouby působí ruská politika v západních krajích polských. Dle těchto důkazů zbavením země samosprávy zničen i ekomický blahobyt polského národa. křesťané katolíci zbaveni útěchy náboženské, ruskými úředníky, kteří dosazeni byli na místa, jež Polákům vzata, polský jazyk a polská civilizace, víra a národnost jsou podkopávány, vyšší administrace porušena. Třicet let porušující horečky přineslo již ovoce, rovněž i opravoslavování kraje pokračuje. „Varšavský dněvoik“ vše to uznal v č. 112. za pravdu. Toť hrůza hrůzoucí, že pravda vyšla, nutné bylo třeba věci se ujati. To se i stalo. Zde ukázky. „Mosk. Vědomosti“ píší (červenec), že vyšla za nátlaku nějakého polského papeže, což je zajisté již důkaz, aby se synové ruské policie před ní křížovali. Než „panflet“ dostal se i do rukou ruské intelligence, ba i do ruských redakcí. Naš časopis všecky za to zasloužené denuncuje, a omlouvá vládu prostě tím, že všecko násilí bylo nutné proti rejdům ksendzů. Nucení katolických dětí, aby navštěvovaly pravoslavné bohoslužby, omlouvá tím, že žádný katolický zákon toho nezakazuje, ale hned si odporuje, uváděje, jak to papež zakázal, poslav prý tajně svůj rozkaz o tom jen představeným. To je ovšem zase denunciace. Pak uvádí, že i hrabě Leliva patrně psal svou knihu na tajný rozkaz z Říma. To jsou vesměs

důkazy, které naprosto vyvrací dokumentálně ověřené zprávy uvedené knihy! Na konec dí že útoků polského, internacionálního, fanatického duchovenstva netřeba dbáti, ale pokračovati jen v tom, aby ruský jazyk všady opanoval. Příslušné feuilletony, v některých listech pravidelně vycházející, připravují k šlechetnému tomuto smýšlení půdu. Zde jen ještě podotýkáme, že „pamflet“ byl i od našich ruských policajtů loyálně v „Nár. Listech“ odsouzen!

Následují ukázky z těchto feuilletonů. Příčinou polského fanatismu a nenávisti k Rusku mezi šlechtou západního kraje jsou, jak se rozumí samo sebou, kněží katoličtí. Národ navštěvuje chrámy úžasně. Mezi ním bývají i vznešené paui. Tyto zvláště modlí se s jakýmsi hrozným entusiasmem, tlukou se do hlavy, vykřikují jako u vytržení, celé hodiny v kostelích vytrvají. V selských chrámech děje se podobně. Nejbroznější toho druhu scény ale lze viděti v Čenstochové. Polské kněžstvo počíná si ale s lidem, hlavně ve zpovědnici, strašně hrubě, křičí na něho a nadává mu. Při slavnostech Narození, Božího hrobu a j., náboženský fanatism lidu teprve se projevuje. Ani tu neschází polské aristokratky. Pisatel vše hodně hnusně popisuje. Ale vše prý je lež a klam, moda, zčásti u aristokratek. Kněžstvo polské šlechtu nenavídí. Ale chytrým působením se vžily, byť zvláště aristokracie polská neměla, jak prý známo, vlastně žádné víry. Tedy i ta na odiv stavěná nábožnost není křesťanství, ale jakási úpornost národní, kněžími vyvolaná, která takto v kostelích se projevuje. Moudře tedy v zajmu náboženství a mravnosti polského lidu svázala ruska vada kněžím ruce přísnými zakony, zakázala jim vyjítí z hranice farnosti, návštěvu spo ubratří, přísně je tresce a jich polský fanatism ochlazuje. Jen vzájmu polského národa a z lásky k němu tak činil

Nyní následuje popis katolického kázání, tak hnusný, že je mu málo podobných, a k tomu hodí se ovšem s ovo o vzdělanosti a životě kuží. Polští kněží jsou hrubi nevzdělanci, neohrabaní synové prostých sedlaků, kterými lid pohrdá (a přec ta nábožnost! pozn.). Jen plný fanatismu je a chytrosti v provádění divadelních pobožností na lákání lidu. Bohoslužby jsou k blití, broum varhan leda znázorňuje jen hněv Boží, zpěv jsou kuplety a arie. Kněží mají své milovnice, hospodyně, dávají jen pohoršení, tuční a se krují. Katolická procesí, při nichž sta žen a mužů spí pospolu, dávají příležitost k románům a tragediím, jsou jen škodlivé. Krátce, vše je tu brozně bídné a hnusné. Proto polský lid musí býti ruské vládě vděčen, že ho vlivu těchto ksendů zbavuje a pitomé jeho nábožnosti překážky činí, užívajíc za nástroj k tomu těch „šlechetných“ duchovních, ovšem řídkých, kteří ochotně zavádí ruský jazyk i do kostelů, že působí všemi silami k poruštění polských krajů a přivedení jich k pravoslaví co jediné pravé víře — My jsme ovšem všecku hnusnost feuilletonu neosmělili se ani reprodukovati. Že vše je lež a pomluva, musí býti zjevno i tomu kdo v krajích nikdy nebyl, nebo tak kněží mučedníci vypadati ani nemohou. Spisovatel ale jednu dobrou vlastnost přece ukázal: stydí se za svůj výrobek, nebo ho nepodepsal. Ruská censura toto dovoluje svému listu, polského spisovatele, který by jen polovičku takových věcí napsal, poslala by na Sibir. Polská a ruská intelligence nabude však sotva přesvědčení, že tak lze vyvrátiti dokumentální důkazy knihy Letivovy; spíše najdou tak víry.

Páni spisovatelé tohoto druhu měli by raději starati se o vzdělání vlastního lidu, nežli tak nízce tupiti těch, kteří brániti se nejen nemohou, ale ani nesmí, nechť-li se státi podezřelými. Že tato vzdělanost není valná, nasvědčuje zpráva, kterou mi skytá jiný výstrižek, jeden ze sta podobných. Před kaplí sv. Pantaleona, v Moskvě nad miru populární, byla jako vůbec pravidelně jednou opět masa lidu, tak na 300, mezi nimi jeden padoucnici stížený. Zmíněná kaple je hlavně od nemocných navštěvována. Jakási dívka dala nemocnému jablko. Sotva že ho snědl, připadl na něho obvyklý záchvat padoucnice. Jinak ale na věc pohlíželo 300 přítomných zbožných návštěvníků. „Čarodějnice, čarodějnice,“ křičeli jedněmi ústy, nčarovala mu jablkem, a už

se na ubohou hnali. Mlátili do ní se všech sil, aby zlého ducha z ní zapudili, až zkrvácena padla bez sebe na zem. Jakýs rozumější muž se jí ujal a od jisté smrti jí zachránil, ale sám při tom do krve byl zbit.

Než vraťme se k Polákům. V čísle 213. téhož listu, v němž vyšly ušlechtilé feuilletony, čteme zprávy z kraje Buga. Dopisovatel žaluje na fanaticismus polských „poměščíků“, pánů, že ruským mužikům neprodávají nic ze své půdy. (Rusové smí nabývatí půdy, Poláci nikoliv; prodaný kus země je navždy ztracen. Pozn.) Vinu mají ovšem kněží, nebo kněží katoličtí mají tam vliv. Ne ovšem proto, že by byli vzdělaní a ctuostní, ale praktikují katolický jesuitismus, prodávajíce totiž pravdy Boží za hmotný prospěch. Je známo, čteme tu, že jesuitství záleží v tom, udržovati věrné své při víře usnadňováním nábožnosti. Nechce-li se komu postiti a přece nemíti nepokoj ve svědomí, jde ku ksendzu; dostane písemnou dispens, která je nad zákon a příklad Kristův. Známo přec, že Jesuité dovolovali obráceným pohanům vzývatí modly; pouze někde skrytě zavěsili na modly nějaký ten křížek a p. A bylo dobře, byli to dobří katolíci. Ksendzi sice lečtehos jesuitského se vzdali, mnoho ale podrželi. (Spisovatel nemohl z polských kněží, ku své lítosti zajisté, učiniti samé Jesuity, poněvadž lid, který kněze zná, přestal by se pak Jesuitů bát; a to se nesmí státi.). Když Polka dostane takovou písemnou dispens, protancuje třeba celý půst. Chytrí katolíci také mimo to kousek své písemné dispense i prodávají, totiž kousek toho papíru, a to pravoslavným. (To se povedlo! Poz.) Laskavý čtenář uecht si nemysli, že si z něho tropím žerty. Jsem kdykoliv hotov podati důkaz, že to tak stojí v uvedeném prvním žurnále moskevském. Podobné ulehčují ksendzi i práci v neděli. Z toho bohatnou a mají veliký vliv. A spisovatel dává hned šlechtné návrhy, jak by se poruštění kraje mělo začíti. Nebo, píše, je nutno sjednocení takové, v němž by zmizely všechny různosti jazyka a národnosti. Prostředek nejlepší je promyšlená kolonisace země Velkorusy. Oni provedou sjednocení i duchem tak, že všichni jediný budou mítí názor ruský, i co se týče jazyka, i co se týče vlády, národnosti a zájmů. Velice v tomto smyslu pokročilo cholmsko, kde haličským Rusům spíše přílišný fanaticismus, nerozumná nenávisť a nesnášenlivost ku katolíkům a Polákům mohly by býti vytýkány. No, to musí býti pěkné poměry, když s nimi spisovatel je spokojen.

Feuilleton 26. jedná o varšavském divadle. Není než denunziace spisovatelů, divadelních kusů a oper, které ostatně musily projíti censurou. Poněvadž v nich živeno je polské vlastenectví, oslavovány dějiny, pěstován jazyk žádá spisovatel energické prostředky proti tomu. Nejvíce je rozhořčen, že na den korunovace cara dávají se v polském divadle polské kusy v polském jazyku. To je zrada. Bylo by lépe vůbec raději stavbu divadel nepovolovati. I polská divadla, totiž budovy, jmenuje spisovatel ruskými divadly, poněvadž v Rusku dle něho patří vše vládě. Dále denuncuje osoby a místa, které k obveselení obecnstva karikovali různé směšnosti, ovšem i ruské, rovněž i noviny některé a redaktoři jich. To měla policie asi práce. Na konec žádá opět energické prostředky k sjednocení úplného, dokonalého, aby byl jeden jazyk, jeden duch, jedna národnost, jak výše povéděno.

Než dost o Polácích, ač ještě hromada zajímavých výstřížků pokrývá stůl. Pojdme jinam, kde ruským policajtům nelze se vymlouvati na „polskou otázku“. Pojdme do Tiflisu. Žijí tam také Arméni. Není tomu dávno, co arménského katolíka vítali v Petrohradě, ne sice slavně, ale vítali ho přec. Arménové jsou z části pravoslavní, ač něco málo od ruského pravoslaví se odchyľují. Přátelství došlo brzy konce. V listě „Kavkaz“ č. 150 denuncoval kdosi arménského katolíka, že měl řeč na thema „Arménsko ještě nezhybnulo“, tedy řeč, která byla výrazem po spravedlivém, vlasteneckém přání arménské samostatnosti. Za to strhl se v ruských listech vládních, a těmi jsou skoro všechny, nehorázný rámus. To je revoluce, to polské vlastizradné heslo „ještě Polsko nezhybnulo“. Katolikos měl býti — nevíme ovšem stalo-li se tak — volán k zodpovědnosti. Není Arménska a nesmí ho býti. Jaký by to byl také

život v Tiflisu! To by tak ještě scházelo, aby i Arméni chtěli mít nejen svůj jazyk svou literaturu, svou národnost, ale i samostatnost!

Také Ferdinand bulharský upadá stále více v nemilost, že byl na pravoslavné panychydě. on katolik, je správně; nad tím by se „Mosk. Vědom.“ č. 206 nezloubily. Ale to Ferdinand dělá jen tak, aby oklamal rusko u veřejnost. „Však přízeň ruského národa, píše list doslova, stojí za jednu pravoslavnou panychydu a pravoslavný kříž, vyrobený rukou katolického „fanatika“. Jezuiti a Vatikán dají rozřešení ještě na mnoho jiných věcí, jen když Bulharsko nebude ztraceno. Pouýšlí se prý na nového panovníka pro Bulharsko, na anglického prince. Ale komu by prospěl? Nechtě Bulharsko obrátit se za tím účelem k Rusku, vzalo by z toho štěstí a požehnání. Rusko by z toho ovšem mělo jen škodu.“ Dobrák spisovatel a přítel svých bližních nesobecký. Tato láska na př. sála z následující zprávy jiného čísla. Píše: Bulharský uniatský biskup Mladenov ohlásil v Cařihradě že se svým stádem chce se sjednotit s pravoslavnou církví. Ihned zaplavily zem jeho legie latinských páterů, kteří se snažili lid obrátit z unie k latinstvu. (To je ovšem nesmysl a nepravda; to je nemožno a nedovoleno. Pozn.) Dovedli toho prý, že biskup a klerus putovali v Cařihrad, aby se představili v exarchu. Tu prý ale biskup se ztratil. Rozumí se samo sebou, že ho latiníci zabili, ovšem proto, že odstoupil od unie. Když vyšel na ulici, chytili ho — rozumí se že jezuiti. odvíkli k sobě a drželi v zajetí, nutíce ho, aby odvolal. Brzy dostal exarch dopis od Mladenova, že se „vrátil do lůna katolické Cirkve.“ Židovka z „Neue Freie Presse“ nedovedla by to lépe.

Však trest za všechny tyto a podobné hany a potupy za lži a pronásledování a p. začíná se ukazovati. V Rusku začíná se rozvíjet silný boj proti pravoslavnému duchovenstvu, který vychází ze středu národa, svobodněji a spravedlivěji smýšlejícího. Podnět k němu dalo „Ruskoje Obozrenie“ článkem Račinského o církevní škole. Církevnímu Věstníku nastala zlá doba, aby ubájl čest seminarů, akademií i škol obecných. Někdy se k otázce vrátíme.

Nuže, jaký je dojem ctěného čtenáře z našeho „patého přes devátého“? Smutný a ošklivý? Neprávem! Nebo tam, kde fanaticismus a nespravedlivost, šovinismus a sobectví dostoupily takového stupně, jak se jeví z našich ukázek, které do nekonečna by o by lze rozmnožit, nemůže nenastati reakce lepších živlů. Tato reakce poroste, musí růsti, až posléze skončí, byť po mnohých bojích, ranách, slzách, mučennictvích, ve vítězství práva a spravedlnosti, ve vítězství dobré částky, jež ani v jednotlivci ani celku navždy a úplně nedá se potlačiti. Pak ale i katolické slzy, katolická prolitá krev, katolické utrpení ponese ovoce, nebo již Tertulian, spisovatel prvních století, napsal, že jsou semenem pravého křesťanství.

D r o b n á v o j n a.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování).

Nejvíce správce uvnitř rozčilovalo, že paní Forstová dávala nápadně na jevo svou nelibost k němu i ke Slavince. Potkali-li ji spolu, sotva na jejich pozdrav poděkovala a vždy její tvář vzala sebe výraz tolik ztrnule chladný, že si musili povšimnouti její nemilosti.

Správce byl častěji volán k ní do zámku, tu, aby poslal různé věci na dráhu, nebo aby pro různé zásilky povoz vypravil. Takových malých komissí nescházelo téměř každodenně. Dříve se vždy milostivě na něho poušmála a několik vliďných slov prohodila. Ale teď byla opravdovou nemilostivou velitelkou. Suše a úsečně poručila co chtěla a okázala se odvrátit.

Ze se cosi u milostivé v jeho neprospěch děje, vytušil také z chování lokajova a klíčného. Oba jej sice pozdravili, ale jen tak mimochodem, neza-

tajující často úšklebný a pohrdavý úsměch, jakoby chtěli říci: Chudáku, my víme více než ty. Už je s tebou Amen. Klepeš se sice ještě, ale přijde čas, kdy doklepeš. Pak bud-me my většími pány, než ty, protože budeme ve službě, ale ty bez chleba. Vidiš přece, jak s námi milostivá vládné hovří a tebe si ani nevšímne?

A toto vědomí jej dráždilo, udržovalo v stálém rozehvění a kalilo každou chvíli. Že i mezi dvorskou čeládkou a pracujícím lidem cosi se povídá, vytušil z patravých pohledů na něho i ženu utkvěle upřených, ze šuškáni a významných posuňků.

Často si vzpomněl na slova své ženy, že teď budou pracovati hlídky a špehouni. Ve svém podráždění považoval záhy za špehouna každého a nebyl více tak laskavým, úslužným a bodře spokojeným jako před tím.

Ale jak si z toho stavu pomoci, nevěděl. Ženu měl rád, uznával, že jí bylo ubližováno a že by žádati od ní nějaké pokoření bylo nespravedливо. A zase byl přesvědčen, že veškeren ten podivný stav v němž se nable ocitl, byl zaviněn jejím příchodem. To lásku jeho oslabovalo a ztrpčovalo chvíle blaha, na něž se jindy tolik těšival.

Až dosud nepropuklo nic veřejně a stálá náklonnost Forstova byla protiváhou proti tajným podkopynickým útokům. —

Bylo ke konci srpna, když Fejtl šel se ženou z kostela. V Záblatí kostela nebylo, ale asi deset minut od Záblatí byl ve vesnici filiální kostel, kdež každou třetí neděli byly služby Boží. Sem chodívala celá Zablatiská honorace, obyčejně pěšky, poněvadž i vrchnost pěšky na služby Boží chodila.

Sotva bylo po mši svaté, pustil se Fejtl se Slávkou kratší, polní stezkou domů. Vrchnost hovořila ještě se starým panem farašem před sakristií a ostatní Zablatiská honorace byla seskupena dále od kostela spolu se dvěma neb třemi rodinami, které z okolních dvorů a mysliven docházeli na služby Boží.

Na pozdrav manželů Fejtlových odpověděl Forst zdvořile, paní jeho jen maličko hlavou pokývla a vychovatelka stojící opodál s dětmi tvářila se jakoby jich neviděla. Shromáždění dvorského panstva nepovažovalo vůbec za nutné na ně se podívat a stál mlčky, než správcevi zwizeli. Pak se strhl chvatný, přítlumený hovor, živé rozkládání a úsměšky.

Fejtl byl chvíli zaražen. Ale když vyšel se ženou na polní stezku mezi strništi a zasýchajícími bramborišti ven do volného kraje, oddechl si a veseleji počal k ženě se obracet i hovořiti. Jasný, suchý vzduch hučel nesčetnými muškami, obloha byla vysoká a sváteční klid jakoby rozložil se po kraji tonoucím v slunečním jasu.

Po chvíli se ohlédl a viděl, jak vrchnost vychází z vesnice po silnici poněkud vyvýšené, osázené stromy. Běžela oklikou k Záblatí a poskytovala příjemnější procházku než stezka. Několik set kroků za vrchností ubírala se honorace, řiditelovi, účetňovi a lesní. Bodlo jej a zrychliv krok, snažil se záhy uniknouti jejich dohledu.

Neklamal se, v duchu si povídaje, že asi rokují o nich. Rokovali. Vlastně pokračovali v rokování, poněvadž po všechen čas za posledních dvou měsíců otáčel se hovor jedině kolem domácnosti správcově.

Slovo vedla paní řiditelka. Druhé dvě paničky doplňovaly vhodně její poznámky.

„To je chudá pýcha, co?“ ostřila řiditelka. „Viděli jste, jak je zase vystrojená? On na ni strčí, co může, aby zakryl její původ, ale kdo má otevřené oči, vidí, že v tom neumí chodit. Já vim, že jí nikdy ani ve snu nenapadlo, jak povýší. A náš milost pán byl tak neopatrný, že jí ještě v tom posílil. Abych řekla pravdu, myslim si, že ho to teď asi mrzí, nemůže si však pomoci.“

„A kdo ví, proč k nim chodí,“ prohodila účetní významně a zasmála se. „Já nikdy neslyšela, že by paní směli navštěvovat mladé paničky jen proto, aby slyšeli muziku. Vždyť ona milostpaní taky pěkně hraje, vychovatelka

jak by smet a kdyby po té muzice tolik toužil, mohl by si někam vyjet, nebo si nějakého hudebníka zjednat. Tu bude něco jiného než muzika.“

„Ne, to je škandál,“ s ošklivostí šeptla paní lesní a cudně sklopila oči, připojíc se ke smíchu, v nějž ředitelka propukla.

Chvilí mlčely.

„Inu kdo má k takovým věcem srdce a nebojí se lidských řečí, je to výnosné,“ podpichovala ředitelka „Panička z dobré rodiny by k takovým koncům přijít nedala. Ale prosím vás, taková si z toho dělá čest, když se na ni pán zasměje.“

„Nebo když . . .“ začínala účetní, ale nedořekla. Věděla, že jí ostatní rozumějí a chtěla ukázat, že má spůsoby. Zamrkala a rozchechtala se rozpustile.

„Já tomu, dámy, ani věřit nemohu,“ ujišťovala paní lesní nevinně, ačkoliv celá její tvář povídala, že jí dámy ze srdce mluví.

„Hrozné to je, k neuvěření, ale my tomu nezabráníme,“ pokrčila paní ředitelka rameny. „Což pak o ní, o tu nejde. Je už ostudě zvyklá. Ale co řeknou tomu lidé? Vrchnost tím trpí na váze. Už si o tom šeptají lidé ve stodolech a stájích. Kdyby milostivá jenom tušila, co se za jejími zády děje, ta by té fíleně zahrála.“

„I ona něco už ví,“ vyhrklo účetní, hned se však zmateně začervenala a leknutí objevilo se v jejích očích. „Aspoň se mi tak zdá,“ opravovala se. „Lokaj mi tuhle říkal, že milostivá se na správce ani podívat nemůže. Mračí se naň a když pro něho posílá, říká: „Jděte pro toho, však vy už víte koho.“

„Možná, že jí klíčny nebo lokaj něco řekli.“ soudila paní lesní.

„Měli by jí to říci tak, jak to je,“ rozhorleně vykládala ředitelka. „Pánovi já za zlé nemám, takoví páni jsou zvyklí něco provést. Ale ona ještě sama dala k tomu podnět, ona ho svedla.“

„Kdo ji zná, každý tak soudí“ svědčila účetní.

V tom slyšely ze zadu hlučnější pozdrav a hovor. Ohlédly se. Vedle pánů za paničkami kráčeji objevil se cizí člověk. Pomalý, s hladkou, kulatou oholenou tváří. Oblečen byl po městu, ale bylo viděti, že z města není. Vypadal na bohatého sedláka z kraje, ale Staročecha, jenž z novějších návyků přijal pouze šaty. Oči moudré, kolem rtů tkvěl mu sotva znatelný, polochytrý, polodobrácký úsměv.

„Hleďme, to je tatínek pana správce,“ volala paní účetní a zastavujíc se, natahovala proti němu ruku. „Pekně vítám, kde se tu, tatínku bérou?“

„I tak jsem se rozběhl podívat na děti,“ řekl uctivě. Klobouk držel smeknutý a hluboce se kloně, podával paničkám ruce.

„To je od nich hezké,“ chválila ředitelka. „Jdou s námi. S pány si budou moci pohovořit odpoledne. Tak ať my jich aspoň za tu cestu užijem.“

„Když nebudu překážet, rád, tuze rád. Jak pak se vynacházejí znejmilejší dětičky?“

„Chvála Bohu, jsou zdravý. A tatínek taky zdrav.“

„Poniženě děkuji, jsem jako Rus. Ale matka mi klempíruje už od Božího Těla. Někde se uhrála a dostala kašel. Doktor povídá, že to do zimy těžko přeje. Inu, jaká pomoc. Člověk vždycky mnsí čekati spíš horší, než lepší.“

„Tak, tak, věřím jim, že mají kolikero trápení. A kdyby aspoň bylo zle jen doma. Když potom na člověka jdou starosti ještě odjnuď, aby měl svatou trpělivost.“

Tatik se podíval úkosem na litující paní účetní a pak drobátko hlavu sklopil.

„No, nač s tím budu dělat tajnosti,“ povídal za okamžik odhodlaně. „Skoro bych byl rád, kdyby mi paničky poradily. Slyším, že to Toníkovi s mladou nějak nejde?“

Obrátil celou tvář na paničky a čekal. Ony podívaly se chvatně na něho, pak na sebe a vzdychly.

„Do toho je, milý tatínku, těžko co povídat,“ řekla konečně paní ředitelka. „Teď, než k nám přišli, o tom jsme rozmlouvaly. Litovaly jsme pana správce.“

Takový hodný, šikovný pán, z pořádné rodiny, vrchnost ho měla ráda! Inu, ženská může mnoho pokazit, zvláště když je nezkušená a když dělá víc, než je. A prosím jich, kdo jim to už pověděl?”

„Tady jsem jsem, je to dva dny, dostal psaní. Koukal jsem, ale není v tom nikdo podepsán.“

„Tedy psaní?“ chvatně se tázala paní účetní. Pohledy paniček se setkaly a zdálo se, že povídají: Která jsme to udělaly? Jedna z nás jistě. Ale ať to udělala ta, či ona, bylo to moudré. Teď bude švanda.

„Ano. Dost vypsaná ruka, tak že vidím, že to od špatného člověka není. Hned mi napadlo, že se něco stalo. A stalo. Tam stojí, že Sláviuka jako žena mého syna je podivná, zlá, pomluvačná, že správci dělá ostudu a že můj syn má na mále, aby ho nevyhnali. Taky tam něco stojí, jakoby se měla zapomenout, — eh, ani to neřeknu, to jistě nebude pravda.“

„Prosím jich, na světě se dějou všelijaké věci,“ řekla ředitelka kousavě.

„Nedopouštěj Bože, to by byla má i ženina smrt,“ zasteskl si tatík z hluboka. „Vždyť její rodina je přece pořádná, nikdy nebylo něco takového na ně slyšet.“

„Inu, deset jich může býti hodných a jedenáctý se nevyvede,“ kázala účetní, celá šťastna, že tak tatíka dostaly do prádla. „On pan správce taky chybyl. Měl si vybrat sobě rovnou, z lepší rodiny. Co je to učitel? My to tady dobře známe. Ona byla takhle pro lepšího sedláka. Ale pro panského úředníka, ne to nebyla. A kdyby býval jenom hlesl, mohl dostat ženských, hezkých, vzdělaných, s pěknou pomocí. Table soudím, moc neměla.“

To ne. Říkaje nic. Nějaké prádlo a peřiny. Proto jsem já nenařikal. Toník měl dost. Já jim taky pomohl a ještě bych rád pomáhal. Syna jsem přiřezal do Lašovek a sám mam ještě hospodářství. Synové po mně dostanou ještě po pěkném podílu. Jen kdyby to bylo mezi sebou šťastné a spokojené. Ale takhle, jak pozoruji, už se mnoho radostí nedočkám.

„Nechci jich lekat, ale zdá se mi, že ne. Aspoň dokud budou v Záblatí, my tři do jejich domácnosti nevzkročíme. Byly jsme tam jednou, a toho lituji, jak si na to vzpomenu.“

Ředitelka vypjala ramena, hlavu naklonila do zadu, tvář její vzala na se výraz slavnostní. Starý Fejtl podíval se na ni polekaně, svraštil čelo a oči se mu zastřely mlhou.

„Rány Boží, to je to ještě horší, než jak ve psaní stojí,“ povídal stísněně. „Někdy se něco všude stane, ale tady, vidím, všechno je proti ní. Mohla by si považovat, kdyby takové paničky s ní hovořily. Poradily by jí a pak by to pro ni byla čest. Co jen dělá. A co dělá ten chlapec, že jí to dovoluje!“

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Při zemských volbách dolnorakouských zvítězili protiliberálové. Tato okolnost je nejvýznamnějším důkazem, že liberalism mezi rakouskými Němci klesá. Bylyť Dol. Rakousy hnízdem liberalismu nejpevnějším. Velikost města Vidně, náboženský indiferentismus, požívavost a jak se ty prameny liberalismu vůbec jmenují byly a jsou tu veliky. Když i nad nimi a nad obrovskou finanční a žurnalistickou mocí světa liberálně židovského zvítězil hněv protiliberální, má tu už svůj význam. I ve Štýrsku zdá se, že klesne. V Če

chách udržují ho národnostní spory, jichž užívá chytře s nestoudností jen jemu vlastní. Že ale i tu prorazili už křesťanští socialové, je známo. Vítězstvím nacionalů nic by vzhledem k nám ze situace jazykové a státoprávní se nezměnilo. Stále se osvědčuje, že sebe větší modla, vysoká třeba jako babylonská věž, musí se časem zkáceti. Mnozí toho neznamenaají, buď proto, že duchovní obzor jejich neobsahuje než několik desítek, buď proto, že považují každý žebříček dobrý, po kterém lze se dostat navrch. Viedeňští Němci mohou si po-

kládati za štěstí, že obrat nevzdálil je od křesťanství a katolické církve, nýbrž je k nim přiblížil, byť ani nové tendence byly čisté. Nemůže ani jinak býti, špatný material nelze učiniti hned dobrým. Nejtěžší práce tu teprve nastane, Jak neskonale protivná musí býti poctivému muži veřejná činnost mezi tímto materialem, který namnoze nezmění nežli své sympathie, svůj potlesk, své miláčky. On má své ideály, o jichž uskutečnění poctivě pracuje, s upřímnou láskou chce dobré lidu a vlasti, ale nikdo mu nerozumí a nevěří. Brzy vidí, že je vlastně hloupým bláznem mezi zástupy vychytralých bezohledných sobců, kteří předstírají vznešenost svého přesvědčení a snah, jichž nemají. Svoboda a úcta přesvědčení! Bože můj, to je humbug. Je to moda chyťřejších, je to síla veřejného mínění nad slabým duchem, je to fikový list, kterým prázdnota rozumu a srdce se zakrývá, je to omamující napoj, kterým svědomí se nspává nebo ospravedlňuje, je to omlouva pro bezcharakternost. Bezbožectví, nemravnost aspoň theoretická, socialismus, radikalismus, internationalism, vlastenectví liberalism, antisemitism atd. jsou hesla, z nichž tisíce lidí dle libosti si vybírají dle okamžité náklonnosti, dle nahodilých okolností, z chytrosti. Oblékají se do svého přesvědčení jako do kabátu, volí si ho, jako vybírají mezi předměty ke koupi nabídnuté v krámě, prodávají ho podle toho, které víc dá. To je moderní přesvědčení stasisiců. Svoboda přesvědčení je tudíž jen heslo, kterým této komedii dává se posvátná oprávněnost v zájmu vznešených vymožeností lidskosti atd. Jedno z toho ale zůstane vždy: vnitřní revoluce, nihilism, pustota v duši, největší škůdce národa. Klasický příklad vypravoval tyto dny známý jeden list. Proslýchalo se, že má býti založen dobře honorovaný katolický list. Ihned přihlásil se s patřičnou ponižeností u jednoho hodnostáře jeden z nejliberálnějších žurnalistů. Na konkurs přihlásilo by se jich sta. Hodnostář mu pravil: „ale vždyť vy jste liberální, ba červený! To byste musel psát zcela jinak.“ To budu, odpověděl muž svého přesvědčení, který ovšem otrokem tohoto svého přesvědčení nebyl, jak páni poroučej. Žurnalisté vyšli z obecenstva a mají býti intelligentnější jeho částí. To je mo-

derní přesvědčení. Čím kdo lépe pak dovede odpůrcům tohoto přesvědčení nadávati, je tupiti, ničiti, tím hlubší je jeho přesvědčení. Tu fanaticism je dovolen často záslužen. Pro tuto okolnost „svoboda“ přesvědčení neplatí, ani úcta před cizím přesvědčením. Veřejná charakterní mělkost a zbaluhění lidové povahy následují rychle. Na „vlasteneckém“ přesvědčení ukázala se tato moderní morová rána společenská nejlépe. První byli to dělníci, kteří se přihlásili k internacionále. Vlastně ne prvními, nebo liberalismus dávno před tím vznikší, je podstatou svou internacionální; on ale dovedl to chytrým využitkováním populárního právě hesla národního zakrývati. O dělnicích se řeklo, že jsou svedeni, a omlouvání menším jich vzděláním. Než nastojte, internacionalism vnikl i do „Slavie“, tohoto spolku, který prohlašován od ní i od jiných za krb plameného vlastenectví, který s cynickým smíchem vyloučil ze sebe „málo vlastenecké“ členy spolku Arnošta z Pardubic a tuším i akad. člen. spolku, který s chladnou krutostí prohlašoval svůj arcivlastenecký soud nad méně osvědčenými vlastenci veřejně působivšími. A nyní? Ve výboru Slavie bude zastoupena studentská internacionála. Nár. Listy to omlouvali, že jich je méně, že národ jako jeden muž proti nim povstal. Je to liberalistické sice, ale směšné. Páni prostě změnili modu, k čemuž mají svrchované právo, zvláště když to vlastenectví vybíhalo často ve výstřelku nelidského, nespravedlivého, pohanského šovinismu. Vlastenectví bylo heslem, teď začíná jim býti humanistický internacionalism, brutalností liberalistického nationalismu přirozeně přivedený; přece nemohla duše lidská zůstatí na vždy bez kousku chleba lásky a kapky soucitu. I toto heslo dojde do krajnosti a se zvrátí v nějakou protivu, nebo na prostřednost a umírněnost se zastaviti, k tomu moderní svět je naprosto neschopen. Má-li býti nějaká idea zakotvena hluboko v duši lidu, má-li míti pro sebe váhu kategorického imperativu, má-li býti schopna i obětí a práce nehonorované, neuznané, musí míti hlubší posvěcení, nežli je hrůza, kterou najatí žoldnéři, v ochranných tvrzcích redakčních skrytí, tajně a beze jména pouští na odbojné protivníky, pevnější základ, nežli jsou

tajné úmluvy Alliance israelitique a liberálů-zednářů všech zemí. Nebo vždy se najde opět rytíř, který i takové hrady zteče. Nevyhladitelné posvěcení a základ nerozborný dává jí prostá sice a klidná, ale více než lidská auktorita Boží. Náboženský moment dovede takou ideu i fidity, aby neupadla ve výstřednosti, neporušovala práva jiných, neobrátila se v sobectví. Než dosti meditací, jděme dále. Na říšské radě měli jsme u příležitosti Pacákova návrhu české úřední řeči zdatnou státoprávní debatu. Princ Bedřich Švarzenberg prohlásil opět, že celý národ a šlechta s ním třímají prapor českého státního práva. Mimo to prohlásil, že šlechta nepovažuje se za nějakou kastu, appartní stav, nýbrž je členem národa zrovna tak, jako jiné stavy. Němečtí liberálové hněvem nad vřelostí a úspěšností řeči jen hořeli. Je pochopitelné, že když i vláda prohlásila, že stojí pevně na stanovisku rovnoprávnosti, mladočeši zamítají stanovisko opozice a vyčkávají. Národ doma je bez hlavy a neví kam, nebo internationalisující solialismus a radikalismus zase se vzcházejí mezi ním. Jeho středem má se státi dělnická akademie, v níž je jen jeden dělník. Steiner, a ten léta nepracuje. Hlavou starého politického banálního radikalismu je ovšem dr. Vašatý, a Sokol, který dělá více radikalismu husitský dle staré šablony a česko-bratrský dle šablony novější. V Roudnici mluvil na začátku tohoto měsíce takto: „za dob husitských vyvíjel se z národa trpěného národ činný, a tak trval až do války třicetileté. Po válce té málem nebylo již ani památky o národu českém, šlechta jeho, jež byla jinou než dnes, byla národní, i byla vypuzena z vlasti. Národ njařmen byl šlechtou novou, cizí, a novým duchovenstvem.“ Takové pomysly smí se mluvíti před vzdělaným obecnstvem. Za utrakvistu byl prý národ činný, stavy, jež způsobily Bílou Horu, byly české! a vlastenecké! Jemu podobní měli svůj den 8. listopadu. „Národní Listy“, střelili s ráumem, až se českému lvu hřiva ježila. — Mezi českými stranami pilně to kvasí a nelze ještě říci, co z toho bude. Zdá se, že radikální listy národní a internacionální, socialistické a pokrokové vešly v tajné spojení s liberalním a bojovným protestan-

tismem. Někteří prý přímo berou podporu od spolku Gustava Adolfa. Z toho všeho by tedy plynulo, že se připravuje podobné rozdělení stran, jak bylo před bitvou bělohorskou. Tenkrát stavy, domácí sektáři a radikálové spojili se za pomoci německého protestantismu ve velkou stranu, která pak částečně na Bílé Hoře byla poražena. Zmůže li se internacionalismus a planý humanismus, které právě se ukázaly i v inteligenci, dojde k tomu, nebo pak budou státi proti sobě jen socialní a náboženské strany. — Na Moravě bude prý časem zřízena utrakvistická universita a česká technika. Na moravském sněmu má český klub 35 poslanců centrum 17 poslanců, německý klub 32 poslanců. Absolutní většiny tedy centrum a německý klub více nemají. Katoličtí čeští poslanci přihlásili se ku straně. Musilo býti veřejně konstatováno, že není příčiny, proč by měli býti nepřijati. Taková je liberalní svobodomyslnost! — Na pražské radnici shnilý kompromis mezi starými a mladými pohlí asi ony. Nebude škoda.

Dopis katolika protopresbytera Janyševu. Když v roce 1893 nastalo veliké bratření Rusů s Francouzy, napsal člen francouzského kleru protopresbytera Janyševu, představenému kleru při dvoře carském sloužícího, dopis, který budil na Rusi senzací teplotou lásky a touhou po sjednocení. Na Rusi nemohl by se podobného kroku nikdo odvážiti, poněvadž by upadl v podezření náklonnosti k západuictvu. V onom dopise, který koloval všemi novinami, i českými, francouzský abbé viděl jako prostředek k sjednocení lásku k Bohorodičce, i u Rusů i u katolíků velmi vřelou. Právě koluje ruskými listy, budě nejen senzací, ale i přívětivé sympatie, dopis kanovníka bulonského Jouqueta k témaž duchovnímu hodnostáři ruskému zní: „Vysocedůstojný pane! Při příležitosti sblížení Ruska s Francií osmělnji se vaší veledůstojnosti psáti, s jakou radostí katolické duchovenstvo patří na bratření velikých dvou národů. Tenkrát nejen důstojníci ruského námořnictva, ale sám cár byl pozdraven Francií. Jeho Veličenství, cár Mikuláš II. a jeho vznešená choť mohli viděti, jak jsou milováni a ctěni národem francouzským. Tisicerá a tisicerá pozdravení, ať žije Rusko,

nkázala jim, jak francouzský národ přilnul k národu ruskému. Pravi se, že užito bylo mocných vlivů, aby návštěva Jeho Veličenství ve Francii byla zamezena. Francie. pravili zem republikánská. Co může býti společného mezi republikou a absolutní monarchií? Pak, není-li Francie naplněna nihilisty a anarchisty? Nepadá-li na ni předhůzka nečestnosti a svobodářství? Ale nic nebylo sto, zvrátiti úmysl Jich Veličenstev. Sami pak viděli, jak francouzský národ dovede býti, když chce, moudrým, jak umí odvětit na projevy důvěry a bratrství. Doufáme, že sbratření rusko-francouzské poslouží míru evropskému. V současném položení národů, které po zuby jsou ozbrojeny. válka byla by událostí úžasnou. Kéž Bůh nás před ní ochrání. Křesťanská Francie, t. j. velká její většina. zvláště je vděčna Jeho Veličenstvu za překrásné příklady náboženského přesvědčení, jež národu francouzskému dal. Te Deum, jež v Jich přítomnosti bylo zpíváno v pravoslavném kostele. pozdravení Jeho Veličenstva Mikuláše II. Jeho Eminenci, pařížského arcibiskupa, návštěva chrámu notrdamského — vše to, ustanovené vůli Jeho Veličenstva učinilo hluboký dojem i na ty, kteří staví svou nevěru na odív. Svobodomyšlný a beznáboženský tisk, tak často rouhavý k našim dogmatům a vysmívající se našim církevním úkonům, měl tolik slušnosti, že mlčel — než co dím — on divil se mladému caru a líbezně jeho carevně, kteří dovedou dávatí Bohu, co je božího. Jedna událost, na pohled prostá, ale zároveň pohnutlivá, ukazuje silu příkladu, daného mocným tohoto světa. La Croix takto ji vypravuje. Den po neděli, kterou car byl církevně slavil, přišel pověstný jeden liberál do jistého pařížského kostela, prose, aby jeho šesti dětem udělen byl sv. křest, a dodal:

odhodlal jsem se dáti pokřtiti své dívky po příkladu hluboké víry, který právě ruský cár Francii byl dal. Chci býti křesťanem a chci, aby i má rodina byla křesťanskou. Kněz, který šest těchto dítek křtil, sám vypravoval s kazatelnou pohnutlivou událost. Jsem jist, že Jeho Veličenství se zaraduje, když zví, že byl příčinou tohoto obrázení, nebo i vládcové, nechť byli sebe mocnější, nemohou býti nerozradostněni zvěděvše, že získali duši Bohu. Katolické duchovenstvo přálo si míti účastenství v projevech pocty k Jeho Veličenství. Ale nešťastné zákony, kterých právě poslouchati musí, ostrakismus, v němž drží ho právě zednářské sekty, jichž vliv na štěstí ode dne ke dni slábne. nedovolovaly mn, projeviti svou úctu a lásku k caru a carevně ruské, jak by si byl přál. Ale mohu Vám potvrditi, že sdílí city národa; mohu ubezpečiti Vás, že modlí se denně za cara, carevnu, za carskou rodinu a ruský národ. Jich Veličenstva navštívili Anglii. Rakousko Německo; všady byli slavně vítáni; ale ve Francii cítili tůkot všech srdcí, celého národa. Toto nadšení nebylo objednáno, ono bylo upřímné, ze srdce. Že Francie republikou a Rusko monarchií, nic neznačí. Vnitřní upravení země je dílo národů a času. To nepřekáží, aby oba národové byli bratřimi a milovali se jak bratři. Vim z určitého pramene, že toto sblížení Francie a Ruska bylo nejvroucnějším přáním Jeho Svatosti Lva XIII., který oba tyto národy miluje a modlí se za mír světa. Bylo mi nutností, říci toto vše Vaší Veleduštojnosti a ubezpečiti členy pravoslavného kleru, že francouzští katoličtí knězi, nehledě na vyznání, jichž rozdílnost měla by pominouti, s bratrskou láskou pozdravují pravoslavné kněze jako bratry v Kristu, jako bratry eu la bonne Vierge (P. Marie), a že modlí se za mír a štěstí ruského národa...“

Obsah „Obrany“ :

O českém státním právu. Fr. Žák. (Pokračování.) — Páté přes deváté ze slovan-
ského Východu. — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Smetanova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. - Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl. čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Slovo k otázce nacionalismu.

Kompromitovaní členové ze „Slavie“ omývají se z výtky, jim jednomyslně učiněné, že postavili se na stanovisko socialistického internacionalismu. Přijímáme omluvu, ale již tím, že vůbec ku sporu přišlo, je prý spolek „Slavia“ poškozen; není tedy divu. Ostatně loyálnost žádá, určitým prohlášením, jež pánové učinili, dátí místa. My to i činíme. Naše úvaha netýká se tudíž určitých osob. Ale jisto je tolik, že nové socialisující proudy vnikly už i do studentstva. Zajímavo je, že našly si heslo v Palackého známém slově, že dobré lidské považuje nad dobro národní, slově, které u velikého onoho muže, ve službě vlasti sešedivělého, má neskonale vznešený význam. Když jsme poprvé toto slovo Palackého v „Radhošti“ četli, mělo na nás účinek hluboký, který ozářil nám mravní výši Palackého vznešeným světlem. Znamená u Palackého, o němž by se mohlo souditi, že dlouhými politickými boji musel býti stržen na pole národní sobeckosti, že nad národní úzkoprsost a sobectví vážil si při veškerém horoucím svém vlastenectví nejvyšších mravních dober lidskosti a pokroku. Ten význam, jako by národnost měla ustupovati třídnímu boji společenských stavů a stran, jakoby hmotné zájmy, ať oprávněné nebo revoluční, v materialistickém nazírání na život se topících stran, měly zatlačiti vyšší zájmy národní, podobný význam slovo Palackého nemělo a nemá.

Palackého dobro lidské neodporuje pojmu dobra národního. Rozpor mezi oběma a pokládání internacionalismu za pokrok, za dokonalejší stanovisko nad nationalism a národnost, mohl vzniknouti buď jen z hmotářství, jež duchovních zájmů nezná, nebo aspoň z převahy tužeb požitkářských a hmotářských, které v moderní společnosti povážlivě běrou vrch a nejsou než následek z úpadku nábožensko-mravního plynoucí, buď z nesprávných pojmů o národnosti. Jisto je, že liberalismus pojem národnosti snížil namnoze k pojmu pohanského národního sobectví a sprostého šovinismu. Kruté boje národnostní posledního století jsou toho svědkem. I na poli národů přišlo k platnosti liberální heslo boje o život „kdo s koho,“ větším národům příznáno nekřesťanskou filosofií právo pohltiti národy malé, božské právo existenční

pro jednotlivce a národy, brutálně podvráceno, a tak nemohly následovati než boje národnostní a plemenné, krutosti z jedné strany, mocnější, a tím houževnatější odpor ze strany druhé, která v materialismu cele neutonula, která život svůj z přirozené touhy k životu, přirozenou láskou k národu a vlasti podporované, opustiti nemohla a nechtěla.

Je jen pochopitelno, že tyto národnostní extremy a brutalnosti časem musely se protiviti a zhnusiti ušlechtilejším duchům, a je přirozeno, že poznali, kterak moderní pojmy národnostní jsou falešny. Chtěli ven z tohoto zmatku a z této úzkosti. Ale jak a kam? A tu právě se ukázalo, že nedostává se společnosti více světla křesťanství jako neomylného vůdce. Jedině správnou bylo by bývalo, dáti pojmu národnostnímu pravý jeho význam zpět, zákon lásky k bližnímu, který netýká se jen jednotlivých osob, ale celých národů, přivesti opět k platnosti, pracovati o uznání a přesvědčení, že právo existenční, nezkrácené právo existenční patří nejen jedinci, ale celým národům a jich národním individualitám; než k čemu moderní odkřesťaněná společnost došla? K internationalismu, k negaci, k záporu národnosti. Ona popírá národní individualnost, která od prozřetelnosti božské zrovna iako na př. rodina jest položena jako článek v organizaci lidské společnosti, a chytá se toho, co vidí právě se uskutečňovati, totiž organizování se tříd, a končí ovšem, jsouc prosta zákona lásky k bližnímu, v heslu o boji třídním.

I to je ničivý následek liberalismu. Společnost rozdělil v samé jedince, přetrhal veškerou stávající organizaci přirozenou. Ač sám dle své podstaty liberalismus národnosti nezná, poněvadž národnost z hlavní částky záleží v jistých organických intimních svazcích společenských, liberalismus zná ale jen jedince a skupiny jedinců nahodilé, hromadné, užíval přece národuího hesla ku svým cílům. Nyní jedincové poji se dle zájmů bez ohledu na národnost v třídy a stavy, a tudíž jest to už ne národnost, ale čirý internationalismus, který mu vyhovuje a nebrání. Ve státech, které tvoří jediný národ a kde státní zájmy kryjí se ze zájmy obyvatelstva, tento internationalismus nevystupuje tak příkře na venek. Ve státech, kde je mnoho národností sloučeno, ukáže se zřejměji. V nich rozdělení národní bude zatlačeno do pozadí a vystoupí rozčlenění třídní. A boj bude krutější, nežli byly boje národnostní, poněvadž bude míti charakter boje vnitřního, tedy revolučního.

Národní vědomí je ovšem dosud velice silné a bázeň před národnostní pohromou veliká. Odtud to zděšení z prvního vystoupení internationalismu na venek. Zalekli se tudíž i internationalisté a praví, že uplatněním jich nauky národnost bude vlastně ještě bezpečněji chráněna, poněvadž internationalismus je vlastně uznání národnosti. Není tomu tak. Internationalismus je více lhostejnost k národnosti. Proveden důsledně, měl by ovšem míti za následek takovou národnostní lhostejnost, která by žádné národnosti neubližovala. Ale to je theorie. V praxi znamená národnostní lhostejnost vzdání se národnosti. Aspoň u menších národů byl by následek ztráta národní individualnosti.

Každý vidí, že moderní společnost organizuje se stále více mezinárodně. Komunikací, obchodem, všeobecností vzdělání mezinárodního a jinými zjevy mizí svéráznost národní, povahy a letory národů, zvláště menších, se mění, zvláštnosti mizí, nadání se vyrovnává prvky vzdělanosti odjinud vzatými,

umění se zevšeobecňuje na zásadách všeobecnosti, zůstává leda jen jazyk a historické tradice. Tyto se porušují moderními socialně-humanistickými proudy a hlavně zmáhající se bezkonfessialností, nebo náboženská vyznání měla u vytvoření se dějinných a národních tradic veliký vliv, jazyk pak je více jen zevním znakem národnostním a podléhá ostatně rovněž vlivům všeobecnosti. Před třídními boji a tou moderní lidskostí ale národní tradice zmizí, neb přijdou z nich k platnosti jen zjevy, které se pokládají jako předzvěsti k nim — u nás na př. bratrství — jazyk pak stane se jen překážkou. Co pak zbude z národnosti a národní individuality?

Ne neprávem bylo poukázáno na moderní snahy po bezkonfessijnosti. Není to ovšem správné porovnání, nebo jen jedno zcela určité vyznání může býti pravým náboženstvím, a to tedy musí býti konfessijní. A toto jediné vyznání připouští vytváření se národních individualit, ano nejvíce ho podporuje, jak svědčí dějiny, heslo bezkonfessijnosti pak je rozrušením pozitivního, Bohem daného náboženství. Naopak zase právě národnostní rozčlennost je Bohem dána a volena, jak svědčí bible. Bezkonfessijnost a internationalismus nemají tedy nic společného. Ale v něčem jiném vězí charakteristický význam moderních hesel. Heslo bezkonfessijnosti zničilo v lidu vědomí povinností k určitým zákonům božím a s tím zároveň vzat i odňat i ušlechtilému nacionalismu božský podklad, vyšší posvěcení. Byl to nevěrecký liberalismus který roztrhal posvátné svazky nejpevnější organisace, rodiny. Učinil z ní pouhou smlouvu libovůle, která nezná božských povinností, smlouvu hovící materialistickému názoru o životě. I povinnosti otcovské zviklal; vždyť socialisté hlásají už i zásadu, že povinnost péče o ditky patří státu. Národ je organisací širší. Když i národním zájmům vzato je vyšší náboženské posvěcení, vlasti odejmut vznešený znak rodinného, drahého krbu, jemuž dlužno oběti přinášeti, k němuž váží svaté povinnosti, co zbude, než svazky sobeckosti, svazky výhod, které mohou každým okamžikem měniti se v nevýhody, čirý materialism. V tom smyslu lze tedy ovšem tvrditi, že heslo bezkonfessijnosti vedlo k heslu internationalismu. Je-li ono prý stanoviskem vyšším, stanoviskem pokroku, logicky je jím i internationalism. Z bludu zase jen blud následuje, toť přirozeno.

Jak smýšlíme o nacionalnosti? Rozdělení národů v různé národnosti nepovažujeme ani za něco nahodilého, od vůle lidské nebo od nahodilých okolností závislého, nýbrž jako dílo prozřetelnosti božské. Považujeme je za nutné a moudré k pokroku mravnímu a osvětovému. Jako různost zaměstnání u jednotlivců, jež mají základ v různosti nadání a vloh, jest nejen zjevem skutečnosti, ale i zjevem nutným, kterým lidé se doplňují, si napomáhají a se zdokonalují, poněvadž jednotlivec sám sobě úplně dostačiti a vyhověti nemůže, tak i různost v národnostech, různost individualit celých národů je nutná a blahodárná. Skrze ni národové se doplňují, jeden od druhého se učí, jeden druhému napomáhá. Je tu živý proud výměny práce, statků tělesných a duchovních, podmínka to, která zamezuje stagnaci a celkový úpadek, která ustavičně vede a nutí v před, k pokroku. Je to dílo Boží. Mají tudíž různé národnosti, jsouce dílem prozřetelnosti božské, i nezkrácené božské právo k existenci, již zkracovati a ničiti bez hříchu proti božskému právu nesmí žádný stát, žádný národ. Z toho ovšem plyne samo, že různé národnosti mají nejen právo existenci, ale i povinnost, o svou národnost pečovati,

Heslo internationalismu není tedy heslo pokroku, nějaké vyšší stanovisko, ale je nesprávné a hříšné. I úplná nacionalní lhostejnost je porušováním povinnosti k širší rodině, k národu. V čem služba národu záleží, je ovšem jiná otázka.

Co pak odpovídá právu božskému, stojí i na základě práva přirozeného. Národnost, právo jeho existenční a povinnost k ní, jsou požadavkem přirozeným. Jako neexistuje lidskost sama o sobě, ale každý jednatel má svůj určitý typ člověka, tak i národové mají jisté společné známky individuální. Internationalismus nebo beznárodnost není tedy vlastně ani možná ani u jednotlivce ani u národů. To jsou nesmyslná hesla, kterými jen blud se šíří a přirozenosti násilí se činí. Proto, mají-li jisté státy zákony, kterými jistým národnostem zaručují právo národnostní, právo jazyka a podobné, je to vlastně nesmysl. Žádný stát vůbec nemůže takového pozitivního práva dávat, poněvadž oprávněnost národnosti je právem božským a přirozeným. To se má rozumět samo sebou. Kde stal se takový zákon nutným, tam patrně právo božské a přirozené bylo porušeno. Ani náhled, že v zájmu státu třeba je zmenšovat národnostní práva jistých kmenů, není správný, nebo národnosti nejsou zde k vůli státu, nýbrž naopak. Jen v zájmu vlastním mohou národové sami činit si navzájem jisté národnostní ústupky dobrovolné, na př. mohou zvolit si společný jazyk v jistých záležitostech jako prostředek k dohodnutí. Právo a povinnost nationalnosti není ovšem absolutně pro každého jednotlivce, na př. pro takového, který žije jediný uprostřed cizí národnosti. Tu splnutí s národem stane se vlastně samo cestou přirozenou.

Nejkrásnější příklad obecnosti a zároveň nationalnosti dala a dává Církev katolická. Má zevní a vnitřní známky, kterými všecko lidstvo spojuje v jeden celek, hovoří ale zase co nejvíce národním individualitám. Církevní život každého národa jen poněkud typického a svérázného vykazuje známky vlastní, národní světce, své národní umění církevní každého odboru, lidové zvyky církevní, a j. a j. Kdysi byl latinský jazyk vedle národních jazyků společným prostředkem k dorozumění všech křesťanských národů — a ten nebyl jazykem žádného živého národa, tedy nikomu nehověl a nikomu nekřivdil. Je charakteristické, že tenkrát život různých národů byl nejsvráznější. Než o tom jsme už často psali. Katolická Církev stála vždy na stanovisku národnostním, ovšem též na stanovisku spravedlnosti ku všem národnostem. Ona vlastně posvětila právo národní a přivedla ho k platnosti proti názorům panským, které jako nekřesťanská doba moderní měla své theorie o národech panských a otrockých, kulturních a barbarských, inferiorních, o právu jedněch pohlcovati druhé národnosti. Jako prohlánila všechny lidi za bratry a syny boží, rovné před Bohem, tak i všem národům vrátila právo existenční a úplnou rovnoprávnost před Bohem a lidmi, a nejen to, ona svou filosofií a svými zásadami klade jim národnostní právo za povinnost božskou a přirozenou, ovšem všem dle spravedlnosti a lásky a úcty k bližnímu. Jednala-li snad někdy proti tomu, vinny byly osoby a hřešily i proti nauce své církve.

A tak prohloubení křesťanství v naší společnosti přirozeně mělo by za následek nejen umenšení národnostního sobectví, oněch výstřelků a bojů, jimiž společenský život tak nedůstojně trpí, ale i prohloubení národnostního života, jak dějiny ho vytvořily. Zásada křesťanská zní krátce co se týče nationalnosti: naprostá oprávněnost každé národnosti, spravedlnost a láska ku

každé, uvnitř národa pak právo a povinnost k pěstování národnostní svéráznosti při jistém zevním svazku všelidském. Tak to odpovídá i povaze lidské v podstatě jedné a zase rozdílné, tak i povahám národů. Jen přirozená, nenásilná cesta dějin smí tvořiti proměny nationalnosti. *Fr. Žák.*

O vlivu unie na ruský národ.*)

V oněch těžkých pro ruský národ dobách, když už byla zahynula paměť o jeho bývalé slávě, jeho království a knížectví, z čehož zůstala téměř jen smutná vzpomínka, tehdáž, když ruský národ úpěl pod těžkým jhem polské odvislosti, stala se neočekávané velká jedna událost, která jako jasná hvězda zasvítla v noc a ukázala národu cestu, po které by se v budoucnosti měl bráti. Touto jasnou hvězdou bylo sjednocení ruské církve s jediné pravdivou církví římskou z roku 1596, kterážto vážná událost historická známa jest pod jménem bretske unie. Nebudu rozváděti historický chod tohoto pro ruský národ veledůležitého děje, který ostatně dost obsírně, ac částečně jednostranně vypsál dr. Peleš ve svých dějinách, nýbrž chci se zastaviti raději u otázky, jaký vliv mělo toto sjednocení na ruský národ. Jako každá i nejlepší událost má následky dvoje, tak i unie dvojím způsobem ukázala svůj vliv, blahým i nedobrym.

K blahým následkům unie patří především ta okolnost, že sblížila církev východní, trvající v rozkolu, s pravou církví Kristovou. Tak ulehčila mnohemu svědomí, poněvadž mnozí vyznávající rozkol viděli zároveň katolickou církev kvetoucí a silnou, na nezvratném základě postavenou. Tím byli mnozí mimovolně ve svém svědomí znepokojováni. Právili si: Není-li to snad skutečně jediná církev Kristova a n-nalézáme-li my se v bludu? Sjednocením odstraněno zmatení mnohých, mnohé duše vráceny do ovčince Kristova.

Mimo to vzbudila tato vážná událost celou Rus z předlouhého snu zaslepenosti a ztrnulosti, pozvedlo ji na širší pole západní kultury. Ruský národ setkal se se vzdělaným západem. Na východě zapomněli davné „ex oriente lux“, nalézajíce se ve tmě nevzdělanosti, kdežto tu doba stál západ na vysokém stupni vzdělanosti, z kterého mohla Rus mnoho pro sebe kofistiti. Půl roku před tím církev západní vydržela ohnivou zkoušku v boji s luteranismem a dodělala se výborné discipliny, měla množství učených bohoslovců, kteří dávali jí lesk a slávu, jež na čas byl jí odboj luterský odňal. Rus vidouc to, začala reformovat i svůj církevní život, přisvojujíc si podobnou disciplinu a tytéž pořádky církevní. Následkem reformy metropolity Poceja, Josefa Ruckého a jiných reformovala i své mnišství. To vše byl výsledek toho, co měli na západě, zvláště v Římě. Tento vliv byl na celý stroj církevního života velmi blahodárný, který jí zaručil na mnohá léta tak pevnou vnitřní organisaci, že její stopy i dnes ještě lze nalézt.

Ale nejen v církevním, ale i ve světském ohledu získala Rus unii mnoho od západu. Bohatá mládež ruská, nemajíc ve svém kraji vlastních vyšších učilišť a škol, chodila na západ do Němec, Italie, Francie na slavné a znamenité university římskou, boloňskou heidelbergskou, pařížskou, odkud pak přinášela světlo vyšší vzdělanosti své otčině. Jisto jest, že kdyby se byla Rus od zavedení unie nalézala pod jiným paustvím nežli polským, že byla by se zaskvěla v každém ohledu jak na poli církevním tak i světském; ale polská vláda a panovačná bujnost šlechty zničily vše, nedavše rozvinouti dobrým zárodkům. —

*) Letos slavila Halič památku unie, o čemž přineseme ještě zprávy. Tuto stať zaslal nám rusiuský kněz; podáváme ji v doslovném překladu. Práli bychom si, aby nám vyličil též vliv unie na osvětové, literární a jiné stránky. Od téhož kněze budou následovati i jiné zajímavé stati o rusiinské církvi a ruském národě.

Církev katolická může zajisté v každém ohledu imponovati každému, třeba i největšímu svému nepříteli, hlavně, poněvadž v jedné obecné hlavě své má před celým světem nejkrásnější známku jednoty a to hned od svého počátku. Tato známka jest nejlepším důkazem její pravdivosti. Jak smutné bylo vzhledem k tomu postavení církve východní, nalézající se pod mocí 4 patriarchů. cařihradského, antiochenského, alexandrinského a jerusalemského, a nalézající se ve velikém úpadku. Patriarchové byli beze stáda, bez vážnosti, bez hmotných prostředků; každý měl sebe za rovna druhému, církev tak už oslabena ve své organisaci upadala ještě více. Jesliže od čeho, to jistě od této okolnosti trpěla i církev ruská, kterou, ačkoli patřila právně pod patriarchu cařihradského, pokládali i ostatní tři jmenovaní patriarchové za své vlastnictví, ji buď osobně nebo skrze své vyslance navštěvovali, nikoli jak samo sebou se rozumí za cílem kanonické visitace, nýbrž spíše za osobními zájmy. To ovšem mnoho vážnosti u ruského kleru a národa jim nedávalo. Tak na př. 1585 navštívil Rus Joachim, patriarchu antionského. R 1589 Jeremiáš II. patriarcha cařihradský, r. 1596 a 1600 Cyrill Lukaris, pozdější patriarcha alexandrijský a cařihradský, r. 1519 Theofan, patriarcha jerusalemský atd. Jest patrné, že takový pořádek nemohl míti pevný disciplinární vliv na církev ruskou, ač vyznati dlužno, že rozkazy jejich celkem se shodovaly a že zřídka přišlo z toho k nějakým sporům. Tak Rus vlastně ani neznala, kdo jest jejím pravým pastýřem, mnozi se zavisti patřili na své katolické sousedy a celý katolický západ, který měl jeden veliký střed v Římě. Přijetím unie i Rus uznala, kdo je hlavou její církve a kam ve všech důležitějších otázkách mohla se obracet. To dodalo ji lesku a vážnosti. Jedna toliko zlá okolnost tu byla, ta, že Řím byl od Rusi daleko vzdálen; ale za to byl k němu volný přístup, kdežto do Cařihradu bylo sice blíže, než turecké panství činilo cestu nebezpečnou, ba nemožnou.

Jak výše řečeno, měly návštěvy východních patriarchů mimo cíle církevní za účel i vlastní zájmy, především hmotné, poněvadž na hmotný nedostatek trpěli patriarchové stále, hlavně proto, že za své povýšení na patriarcha byli nuceni platiti veliké sumy vezíru tureckému, kteréžto sumy převyšovaly 300.000 zl. Aby peníze sehnali, bylo nutno obracet se s prosbami k dobročinnému a dosud bohatému národu ruskému. Největší díl připadal na bedra ruských hierarchů a kleru. Uvážíme-li, že tak bylo činiti všem čtyřem patriarchům, byla unie pro klerus a národ velikým osvobozením od těžkých požadavků a závazků. Mimo to bylo ruským hierarchům platiti veliké sumy za svou konsekraci patriarchu cařihradskému neb jinému, při čemž měli ještě tu nevýhodu, že nejednou bylo jim předlouho čekati na příchod některého, nebo vydati se na dalekou cestu do Cařihradu. Pak ale třeba na dlouhou dobu stolice biskupská byla neosazena — k nemalé škodě církve. Po unii nemohlo něco podobného se přihoditi, poněvadž kandidáti na důstojnost biskupskou byli svěceni doma od biskupů latinských bez jakýchkoliv pro ně hmotných nároků.

Uzavření unie mělo dále blahý vliv na církevní organisaci ruskou. Dosud věci církevní nalézaly se ve smutném postavení. Polská vláda dovozovala, že moc nad církví ruskou vykonávaly osoby světské. Stačí podotknouti, že haličskou církevní provincii řídili světští místodržící od smrti posledního biskupa r. 1393. po 150 let, a po celý ten čas ve dvou diecesích nebylo vůbec ani biskupa. Na každé ruské biskupství kupovaly si privilej světské osoby, a král prodával takové privilegium na biskupství třeba i osobám, jež se ještě ani nenarodily, někdy i několika osobám najednou, z čehož ovšem pošly boje, hádky a matení lidu. Tak na př. roku 1569. jmenoval král Zigmund biskupem lvovským Gedeona Ballabana, a když tento jel do Kijeva se dát vysvětit k metropolitovi Joně, dal Zigmund August na přání lvovského latinského arcibiskupa Šlomovského biskupství lvovské jinému, Janu Ostalovskému. Byly i případy, že biskupové dobývali si svého biskupství silou meče, vyhnali své odpůrce, nebo v klášteřích je zavřeli.

(Pokr.)

Drobná vojna.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Pokračování)

Snad by se byl dal do pláče, kdyby se byl nestyděl. Tonička měl radší, než mladšího syna Václava. Vždycky se doma se ženou těšil, že z chlapce bude velký pán, že jim udělá radost a zatím najednou všechno se to kácí, a jak kácí! Nešťastná myšlenka, že tehdy jel navštívit do Lašovek Václava! Tam svou ženu poprvé viděl, a jak se vrátil, povídal, že, bude li se ženiti, jinou si nevezme, mimo Slávinku. Tehdy mu říkal on i matka, aby byl opatrný. Ale on se jejich strachu smál a povídal: „Nebojte se, já mám dobré oči a vím, jaká je. Nemá peněz, ale zlaté srdce, povahu jak holubička. A tu máš! Je s ní v Záblatí tři měsíce, a už všesky rozhněvala a k tomu vyvádí jako kdyby byla nějaká ženská světom jdoucí.“

Paničky rozvazovaly, a co kde viděly, slyšely neb aspoň tušily, to nyní vyšlo na světlo světa. Tatík jen vzdychal, ruce spínal a na konec se zlobit začal.

„Když nemá rozum chlapec, musím ho mít já,“ povídal a zahrozil: „Já s ní dnes promluví bandursky. Dá-li si říci, bude dobře. Nedá-li, no, pak chlapce nenechám. Jaký bych to byl táta?“

A dámy jednohlasně chválily úmysl starého. A aby dodaly mu odvahy a zároveň jej utvrdily, že všechno, co řekly, byla pravda, a že je ostatně potřebí ostře jednat, zavolaly na pány, a rozbor nastal znovu. Byl-li tatík dříve popleten, byl nyní uděšen. Pan ředitel ve vsi slávě a přísnosti, že on takové poměry a chování na svém panství trpět nemůže a trpěl-li je dosud, že to činil jen proto, aby se nezdálo, že chce někoho kazit. Ale míra jeho shovívavosti jest už naplněna, a teď ukáže, kdo bude poroučet a poslouchat.

Přede dvorem se společnost s tatíkem velmi přátelsky rozloučila, a on vykročiv rázněji, šel napřed.

Vešel do síně a zaklepal u kuchyně. Nikdo se mu neozýval. Otevřel tedy dveře a vstoupil do vnitř. Ale kuchyně byla prázdná. Na plotně cosi syčelo, šumělo a páliło se, ale nebylo nikoho, kdo by dohlédl. Pékný pořádek, hněval se starý Fejtl v duchu

Je-li takovou pozornou hospodyní vždycky, pak má syn krásné živobytí.

Už neklepal, ale dosti zhurta vrazil do pokoje a zastavil se u dveří. Zase se polekal. Teď vidí sám, že je zle. Darmo mu ty paničky neříkaly, jak to u správce jde všechno na ruby. Slávinka stála u skříň a majíc položenou hlavu na rameno o skříň opřené, vzlykala. Toniček zamračen, s hlavou svěšenou a rukama nad zad složenýma měřil pokoj. Byl právě odvrácen ode dveří a učinil ještě několik kroků, než se obrátil.

Teď spatřil otce a zarazil se. Na okamžik zůstal státi, vytřeštil na otce oči, a ruce mu klesly podle těla.

„Tatínku,“ zavolal potom, jakoby mu žaloval a lekal se ho zároveň, a již se k němu rozběhl. Objali se pevně a políbili. Starému vřhly oči, a prsa se mu roztrásla lítostí

Slávinka při zvolání mužovu sebou také trhla a obrátila se. Ale nepohnula se z místa. Uděšený výraz její tváře byl nyní ještě úzkostlivější. Stála tak oddaně, jakoby čekala soudu a odsouzení.

Když správce pustil otce z náručí, podíval se zmateně na ženu. Starý Fejtl učinil několik váhavých kroků směrem k Slávince.

„Co se to u vás děje?“ ptal se vyčítavě a slze mu tekly po tváři. „Tak jsme se s matkou těšily, že je u vás jako v ráji, a zatím musíme takové věci o vás slyšeti. To jsi nám, Slávinko, dělat neměla, toho jsme si nezasloužili.“

Slávinka si zakryla oči, zaštkala znovu a najednou kolem tatíka vyběhla do kuchyně. Starý po ní otočil hlavu a divil se, že utíká.

„Vy už taky něco, tatínku, víte?“ ptal se správce úzkoslivě.

„Taky, taky,“ kýval smutně. „Neudáli jsme se, co se u vás děje, až jsme dostali předevčírem psaní. Já jsem si myslel, že z toho bude mít matka smrt. Nespala dvě noci a vypravila mě sem, abych se podíval, co se to stalo a napomenul svou ženu. Hned jsem měl strach, že přijdu k nedobrym věcem, ale je to všechno horší, než jsem si myslel. To je neštěstí, to je neštěstí.“

„Prosím vás, ukažte mi to psaní“ žádal syn. „A pojďte, posaďte se. Není to všechno tak, jak si myslíte. Nemluvil jste cestou se zdejšími paničkami?“

„Mluvil, hochu, mluvil. Samy na mne volaly a tuze zdvořile se mnou jednaly. Ani ti to povídat nebudu, co všechno říkaly. Učiněná hrůza! Ani to nesmím matce říci. Ztratila by snad rozum.“

„To je pěkná rota,“ křikl správce. „Ony jsou všeho vinny a nikdo jiný nezpůsobil všechno toto neštěstí, než ony samy. Když jsem přišel z kostela, dostal jsem z pošty také psaní a bude to asi z jedné rukou. Ukažte vaše.“

Podíval se na rukopis a hned jim mrštil o zem.

„Povídal jsem to,“ zlobil se zle. „Ale já jim toho nedaruji.“

Chytil se za hlavu a počal běhat po pokoji.

„Nikdo jim nic neudělal a najednou takhle začnou,“ křičel. „A to proto, že se má žena nedala od nich urážet. Mají ji za sprostou, a protože vrchnost je mi nakloněna, rády by se nás zbavily. A žena je taky vinna. Neměla k nim ani chodit, a když přišel poprvé milostpán, měla mu říci, že se to pro ni nesluší, aby jej přijímala, když je sama doma. Myslela si, že je každý tak upřímný, jako ona a nenadála se, jaké nepřátely má. Ne, to je podlost, že nemám pro ni jména. Píší mým rodičům i mně, že se chytá za mé zády milostpána, že se mně posmívá, mě okrádá, a milostpaní prý prohlásila, že mě na pauství trpět nebude. A to je všechno lež, hanebná lež.“

Starý díval se na syna a poslouchal jej s udivením. Myslel si, že začne obviňovat svou ženu a zatím on jí hájí, všechno za lež prohlašuje a je se ženou za jedno. Lhaly by bývaly opravdu?

„A víš to, Toníčku, jistě, že lhaly?“ ptal se nesměle.

„Tatínku, tuble to mi praví, že je to všechno bídná lež,“ povídal správce slavnostně a položil ruku na srdce. „Já Slávinku znám a vím, čeho by se dopustit mohla a čeho ne. Ale jen to mě mrzí, že tvrdošijně mlčí a nechce se hájit. Kdyby mi aspoň slovo řekla! Já přišel s ní z kostela a našel jsem tu psaní. Když jsem je přečetl, dal jsem je také jí čísti. Ona je přečetla, dala se do pláče a už mi neodpověděla. Proč je tolik tvrdohlavá?“

Schvalně mluvil hodně hlasitě, aby jej žena slyšela. Pozoroval už chvíli, že vyšla z kuchyně a dveřmi z chodby vedoucími vešla do sousedního pokoje. Tam musí slyšet všechno, ať tedy ví, čeho si přeje.

„Teď opravdu nevím, co bych ti řekl a poradil,“ vzdychl otec. „Myslel jsem si, že něco na tom pravdy je a paničky mi cestou všechno jistotaě do-
tvrzovaly. Je to tedy všelijaké. Bože Bože, co si počneš? Doma máš mrzutosti a snad by bylo nejlepší, kdybys koukal odtud se dostat. Buď ať tě páni přeloží jinam, nebo pojď domů.“

„Domů nepůjdu, ale dám se přeložit. Už jsem na to taky myslel. Zde nebude pokoj, dokud to nevezme jiný obrát. Všichni drží dohromady, protože se musí jeden druhého bát. Ale jednou dojde taky na ně; ať si nemyslí, že mohou jiného týrat, snižovat a tupit bez trestu. Jakou zbraní bojují oni proti mně, takovou bude bojovat někdo zase proti nim. Já ne, já mám ruce čisté a příliš mnoho cti k podobnému zákeřnictví.“

„Už se nezlob. Já jsem taky rád, že to není takové, jak jsem se domníval. Vezmi pěkně dopisy a zajdi s tím do zámku. Milostpán uzná, že tu nemůžeš býti a až tě přeloží, zase se všechno k lepšímu obrátí.“

„Máte pravdu. A půjdu tam hned.“

Chytil klobouk, vzal dopisy a vyběhl ven. Přál si, aby už měl raději pánův slib. Hnětlo jej, že Slávinka tolik trpí. Tuze zle se na ni, když psaní

dostal, utrl, a v rozčilení povídal, že je asi přece vinna, protože by si lidé podobné věci z prstu vycucat nemohli. Nebránila se, ale jemu dosud před očima tkvěl její bolestný pohled a žalostné zavzlykání, než vypukla v pláč. Celé nitro naň volalo, že ona je nevinna, dozajista nevinna a že jí ublížil, když podezření v listu obsažené opakuje a za pravdu sám prohlašuje.

Musí jí, až přijde domů, usmířit, uchláholit a omluvit se, že jednal v rozčilení. Řekne jí také, koho v podezření hanebného skutku má. Viděl několikrát rukopis účetních Emilky, a byť písmo v obou nepodepsaných dopisech bylo obracně znetvořováno, poznal je přece. Však on, než se odstěhuje, bez obalu řekne všem, že jich úskoky prohlédl a jich jednáním pohrdá.

V bráně zámku potkal klíčného. Ten se jizlivě naň pousmál a hvízdaje si šel s rukama v kapse na opačnou stranu. Chtěl mu říci, aby zavolal lokaje, ale spatřiv potměšilý jeho výraz, nedbal oň a vešel na schodiště. Věděl, kde obyčejně lokaj bývá a najde si jej sám.

Lokaj mu přišel na nejhořejším schodu naproti. Díval se naň jaksi přísně přes rameno a mlčky vyslechl jeho žádost, aby byl připuštěn k milostpánovi.

„Zeptám se,“ řekl lokaj suše a vešel do pokojů.

Za chvíli se vrátil a mlčky pokynul mu rukou. Kolem jeho rtů mihl se podivný úsměv, jemuž nerozuměl, jenž však nevěstil nic dobrého.

Prošel prvním pokojem a vstoupil do salonu. Tam spatřil oba Forstovy manžely. Milostivá seděla v křesle, a jemný šátek, jež v ruce držela a zardělé oči svědčily, že plakala. Forst stál u psacího stolku podepřen a ruce měl na prsou založeny. Byl zamračen a na pozdrav správcův ani neodpověděl.

Správce v první chvíli zaražen, unevěděl co počíti a zůstal státi.

„Čeho si přejete?“ zeptal se pan Forst ostře.

„Přicházím prosit vaši milost, abych byl dobrotivě přeložen do jiného dvora,“ žádal Fejtl klidně.

„A proč?“ křikl Forst a odskočiv od stolu běžel vstříc správci. „Přicházíte také vy s těmi bídnými tlachy?“

Oči se mu jiskřily a ruce měl v pěstě zařaty. Správec na okamžik ztratil duchapřítomnost a lekl se hrozivého výrazu svého pána. Ale hned se vzpamatoval. Napadlo mu, že snad už v zámku také o těch pověstech vědí a že asi nepodepsaný pisatel dopisů se postaral, aby v zámku popudil mínění proti němu.

„Nikoliv, milosti, přicházím pouze pro svůj klid,“ pravil vážně. „Zde v Záblatí jest moje domácnost předmětem surových útoků, proti nimž jsem bezbranným. Místo spokojenosti jsem štván a moje žena nevychází z pláče. Kdyby milostpán mé prosbě vyhověti za dobré neuznal, musil bych se ze služby poděkovati.“

„Nedala vaše paní sama příčinu k tomuto stavu?“ ozvala se v tom milostivá povýšeným hlasem rozzechvělým trpkostí i pýchou. Fejtl se na ni překvapeně podíval a Forst trhnuv sebou, vyslal k paní pohrdavý a káravý pohled.

„Poněkud ano,“ řekl správce živě.

„Chcete-li býti poctivým mužem, řekněte pravdu,“ vybízela jej paní Forstová a povstavši přiblížila se k němu, stojíc na opačné straně, proti svému muži, jehož posuňků nedbala.

„Provinila se tím, že si mě vzala,“ pravil Fejtl důrazně, dívaje se neohroženě do tváře paní Forstové. „Kdybch si byl vzal dceru pana ředitele, či pana účetního, které mi byly nabízeny, byl bych ušetřen všech intrik a nehodných útoků. Já však jednal, jak mi rozum a srdce kázaly a byl bych šťasten, kdyby nebylo lstivých a jedovatých úskoků se strany ostatních úředníků.“

„Máte důkazů pro své tvrzení?“ tázala se zvědavě, hlasem už mirnějším a také na Forsta se klidněji podívala.

„Mám. Dnes přišel můj otec polekán, poněvadž jakýsi bidák poslal mým rodičům nepodepsaný list, v němž mou ženu tupí a proti ní rodiče mé štví. Zároveň dostal jsem také já sám list, ve kterém je má žena viněna z věcí tak nízkých, že bych byl zbabělcem, kdybych jim věřiti měl. Rukopisy obou listů jsou mi známy a po pramenu soudím o obsahu.“

„Jsou tyto rukopisy podobny oném?“ ptala se paní Forstová a sáhla pro dva listy na stole pohozené.

Správce je vzal do ruky a podíval se na ně zběžně.

„Můžete si je přečísti.“ řekla paní Forstová. „Věřím vám, že jste muž poctivý a že mi poctivě odpovíte.“

Správce četl. Jeden z dopisů byl datován hned z oné doby, kdy pan Forst dával řiditelce naučení, jak se má v bytu správcové chovat. Obsahoval udání, že byl milostpán dopaden u správcové, ku které prý se velmi milostně choval. Druhý dle poštovního razítka došel také dnes a v něm bylo paní Forstové sdělováno, že správcova Fejtlová se veřejně chlubí, že milostpán jest s ní v úzkém spojení, a že ji velmi často navštěvuje, vybíraje si k návštěvám zúmyslně dobu kdy správce není doma. Hudba při těch návštěvách jest pouze pláštíkem k zakrytí věcí jiných. Rukopis byl rozdílný od oněch dopisů, které Fejtl v rukou měl.

Ačkoliv byl správce nízkým obsahem dopisů pobouřen a znovu rozezlen, přece neztratil duchapřítomnosti. Sáh! do náprsní kapsy pro zápisník, v němž nosil různé dopisy a stvrzenky. Měl tu několik stvrzenek od klíčného, jemuž odváděl drůbež, vejce a jiné potřeby pro zámek, a jež on mu stvrzovati musil. Nahlédl do nich i do rukopisů a pak položil obé na stůl.

„Račtež, prosím, rukopisy porovnatí,“ pravil krátce.

Paní Forstová vzala hanopisy i stvrzenky a popošla k oknu.

„Pojď sem,“ zavolala po chvíli na Forsta, jenž stále ještě zamračen probíral se zatím v jakési knize. Jen váhavě se k ní přiblížil.

„Pozoruj.“ pravila mu teď už laskavě, vysílajíc k němu pohledy, jakoby jej chtěla usmířiti.

Chvilí mlčel. Pak se obrátil ke správci.

„Druhé dopisy jsou také takového rukopisu?“

„Nikoliv, u těch jest pisatelem jiný.“

„A kdo jest to, vy jste pravil, že znáte pisatele ostatních dopisů. Ne-
tajte přede mnou ničeho. Takové bidactví je potřebí jednou odkrytí. Jde tu o pokoj dvou rodin, mě i vaši. Moje paní vaši paní počala nenaviděti a bez-
pravně. Mně nevěřila a já se jí nedivím. Vše bylo velmi chytře zosnováno, a moje paní neznala vaši choť tak, jako já.“

„Dosud s naprostou jistotou toho říci nemohu, ale mám v podezření slečnu účetních,“ řekl Fejtl, potěšen slovy Forstovými. „Rukopisy vzdor vši snaze učiniti písmo nezřetelným jsou velmi podobné.“

„A jsou účetních s řiditelovými v přátelském spojení?“

„Ano. Oni a Patákoví tvoří trojici, která se sice, kde může pomlouvá a snižuje, jež však jest svorna v nenávisti proti mně a mé ženě. Má žena je jim sprostá, že je pouze dcerou učitele, ačkoliv pravá hořkost pochází z nezdařených spekulací s mým sňatkem.“

„Co tomu říkala vaše paní?“ ptala se paní Forstová, usmívajíc se již.

„Pláče a lituje due, kdy do Záblatí přišla. Stěžuje si malo, ale tím více trpí duševně. Já ještě její stav zhoršil, pochybuje v první chvíli o její ne-
vinnosti.“

Fejtl cítil potřebu někomu se svěřiti ze svého provinění, jež ho tížilo tím více, čím více se mu před očima rozjasňovalo a on viděl osidla, do nichž upadl.

Paní Forstová podívala se měkce na svého muže, a pak přistoupila ke správci.

„Vyřídte své paní, aby byla pokojná a odpustila, že jsem ji měla v podezření. Poradím se zatím se svým mužem, co činiti, abyste vy i my měli pokoj.“

„Děkuji za dobrotivost Vaší milosti, avšak trvám na své původní prosbě. Mělo-li by se vše dokázati, musilo by býti zavedeno úřední vyšetřování, poněvadž jinak všichni budou zapíratí. Já pak nechci si vzítí na svědomí, aby byl kdo pro mně ze služby propuštěn. Jsem přesvědčen, že špinavé prameny samy sebou se odkryjí a to za nedlouho, nebudou-li totiž mítí tušení, že pachatelé jsou známi. Odchod můj odstraní příčiny, proč jsou dosud všichni mezi sebou svorni, a pak nastane mezi nimi roztržka, jež přinese mnoho uového na povrch toho babna.“

Nastala chvilku pomlčka.

„Máte pravdu, zkusíme to jinak. Zavolejte sem řiditele. Dám rozkaz, aby se správce z Březi přestěhoval sem a vy na jeho místo. Vaše výlohy nahradím vám sám. Zde máte předem padesát zlatých. Jsem přesvědčen, že se budeme v Záblati, opět brzy viděti.“ — — —

Osvěžen a potěšen vycházel správce ze zámku. Klíčný sice za ním vyběhl a rád by byl seznal, s jakou odchází, ale správce příliš chvátal. Klíčný se usmál a běžel nahoru vyptat se lokaje, slyšel-li v saloně křik. Lokaj ne slyšel také ničeho a tak se musil spokojiti domněnkami.

Domněnky jeho měnily se v radostnou náladu, když viděl do zámku vcházeti řiditele a když tento mu pošeptal, že je k milostpánovi povolán. A což teprve, když řiditel se vracel a sděloval, že zitra se budou správce stěhovat do Březi a Beneš z Březi do Záblati,

„Už jsme vyhráli,“ zamnul si klíčný ruce. „To jsme jim zakroutili krky, co

„Milostpán i milostpaní byli nějak nevlídní.“ stěžoval si řiditel starostlivě. „Sotva že mi řekli, čeho si přejí, odvrátili se ode mně a propustili mě.“

„Byla mezi nimi velká mrzutost,“ sděloval klíčný přeučené. „Dopis účinkoval. Milostpaní plakala a milostpán tuze křičel. Ale to přejde, jen co bude řejtl odtud.“

„Dovíte-li se něčeho, povězte mi,“ prosil řiditel, tisknův klíčnému ruku. „A večer přijďte k nám. Přijdou lesní a aby se neřeklo, pozveme taky účetní.“

„Přijdu, přijdu,“ sliboval klíčný a pan řiditel vážně kolébal se ke dvoru. Kráčeje kolem oken bytu správce, škodolibě se usmál. Tam je asi mela, těšil se a spěchal, aby pověděl své paní, jakou novinu nese.

U správce opravdu vzdor potěšitelné zprávě, kterou správce domů přinášel, nebylo veselo. Když správce vešel k otcí, zastal jej samotného. V kuchyni také nikoho nebylo, a teď najednou bylo řejtlovi po Slávince tolik teskno.

„Kde je žena?“ ptal se otce.

„Nevím, neviděl jsem ji. Ó prosím tě, jak jsi pochodil?“

„Hned vám to povím, jen kde je ženuška. My jsme jí, tatínku, tuze křivdili.“

Tatík podíval se udiveně na syna. Ale správce už vcházel do druhého pokoje.

„Slávinko!“ zvolal hned na prahu. „Co se s tebou děje?“

„Nic, Toničku. Půjdu domů. Čekala jsem jen, až se vrátíš, abych ti dala s Bohem.“

Slávinka stála oblečena a vedle ní ležel tlumok. Už neplakala, ale její tvář jevila hluboký, nezměrný bol a zároveň pevné odhodlání.

„Ty chceš odejiti?“ ptal se zaraženě, jakoby se styděl k ní se přiblížiti.

„Vždyť už se všechno vysvětlilo, já vím, že jsem chybil, že jsi nevinna.“

„A to víš teprve teď?“ ptala se jej chvějícím se hlasem. „To ti musí teprve jiní povídati a dokazovati? Oh to je vždycky smutné, když mezi manželi není tolik důvěry, aby si věřili ve věcech, kde nikdy nedůvěry nemá býti. Ne, Toničku, už jsem si to umínila a rozhodla se na dobro. Ty k vůli mně trpíš, tvoji rodičové se trapí a tvá služba je ohrožena. Toho nemohu na

tobě žádati a zároveň toho nemohu snést pro svou čest. Ty budeš i beze mne spokojen, zvykneš si a já, já se také neztratím. Moji rodičové sice na čas budou se trápit, ale pak, až uvidí, že toho bylo potřebí, smíří se také. Buď hodně zdrav a spokojen.

Sáhala po tlumoku, ale správce byl skokem u ní. Tlumok odhodil a sevřel ji do náruče dříve, než tomu mohla zabránit,

„Zenuško, Slávinko, máš mne tak málo ráda, že mi nemůžeš odpustit?“ prosil rozechvěle. „Vím, že jsem ti ubližoval, ale to jen proto, protože jsem tě měl příliš rád, že jsem se o tě bál. Vím, že jsem chybil. Odpusť mi, slibuji ti, že nikdy více ani stín nezkalí tvůj obraz v mé mysli.“

„Ano, ty snad budeš takovým, jak pravíš, ale tvoji rodičové mě nebudou mít nikdy rádi. A ty jsi přece jejich synem, než abys klidně hněv svých rodičů snesl.“ Hlas jí selhával a než dokončila, položila hlavu na jeho rameno a znovu se rozplakala usedavým, bolestným pláčem dítěte nevinně potrestaného.

„Tatínku, pojďte sem,“ volal správce prosebně. „Podívejte se,“ pravil, když otec vstoupil. „Slávinka chce domů. Já se v zámku přesvědčil, že je úplně nevinná, ona se však bojí vás i maminky, že ji nebudete mít více rádi. Tatínku, přimluvte se. Vy jste taky jí ublížil.“

„No, no, snad něco starému člověku odpustí,“ omlouval se tatík zmatečně a díval se na Slávinku tak dobrácky prosebně, že jeho pohledu porozuměla. „Ono se to k stáří šlakovitě špatně za odpuštění prosí,“ dodal zajímavě.

„Já nechci, abyste mě odprošoval. Jen když se na mě nebudete hněvat,“ zaštkala Slávinka a popadnuvši jeho ruku, políbila mu ji dříve, než ji odtrhl.

„To ne, kofátko, to ne“, bránil se a očima mžikal, marně zadržuje slzy. „Když člověk chybí, dost na tom, když se druhý nehněvá. Zaplať Pán Bůh. Už mi padá tíha s prsou. Šel jsem sem s úzkostí a ja vím, že má panimáma na mě vzpomíná, pláče a modlí se. Ale ať ona také něco zkusí. Teď pojď, povíš nám to všechno pěkně po pořádku.“

Fejtl záře radostí a citě dvojnásob lásku ke své drahé ženě, pomohl jí odložit klobouk a vešel s ní ruku v ruce do pokoje ke starému tatíkovi, jenž se točil kolem stolu a stále si hladil vlasy, nevěda co moudřejšího v té chvíli dělají.

Pak si sedl naproti svým dětem a poslouchal. Chvillemi se mračil, hlavou vrtěl a na konec si odplívl.

„To jsou krásné paničky,“ odlehčil si zlostně. „A já s nimi jdu a nechám se od nich tak balamutit! No, počkejte, až vás po druhé dohoním! To ale bylo od tebe moudré, že jsi chtěl odtud. Kdo by byl s takovými čistými lidmi pod jednou střechou! A ty, Slávinko, nehněvej se už. Až to povím matce, dostanu já, že jsem neměl rozum a napřed se nepřesvědčil. No, zasloužím toho. A tuhle si vem něco na šaty. Prodal jsem dobře řípu, uvedla se letos. Něco jsme uložili stranou a tohle druhé vzal jsem sebou, jako bych byl tušil, že to dobře dopadne. Jen mi, prosím tě, neděkuj. Snad vám jednou budeme moci dát více. Václav sedí v teple a teď musíme pamatovat na vás“.

Slávinka vzdor bránění musila přijmout tři pěkné, nové stovky. Tatík byl jako vyměněn, smál se, vrtěl sebou a měl radost, že už je všechno dobře a že Toníček není tak nešťastným, jak se bál. A Toníček neuměl se Slávince ničím lépe zalichotit než upřímným políbením, které bylo zenušce po tak dlouhém čase roztrpčení tím milejší, čím více jí bylo důkazem, že pro ni nastává zase onen slastný život, jež zažila po sňatku a s nímž by se byla tak těžko loučila.

Rychle se převlékla, a pak chvátala do kuchyně, aby dohonila, co bylo zameškáno.

Večer Zaolatská honorace jásala u řiditelů, že se útok podařil. Neúviděný nepřítel byl poražen a každý snažil se dokázat, že má část podílu na

šťastném výsledku výpravy. V rozjaření padlo mnohé slovo, které odkrývalo všechny postranní útoky, jež ve společnosti tak vzdělané neplatily za hanbu, ale zásluhu.

V tu dobu seděli dole správcovi. Starý tatík se rozveselil, Slávinku do tváře štípal a v žertu sliboval, že přijede zase jakmile dočká se toho, nač se těší, že přijede se svou panímámou. —

Správcovic ustupovali na oko přesile. Nepřítel byl obelstěn a vrhal se slepě za nimi, nenadáv se, že běží vstříc své vlastní záhubě.

Správce Beneš, jenž se do Záblatí na místo Fejtlovo přistěhoval, byl svobodný, veselý a sličný muž. V Březí cítil se nešťastným, poněvadž neměl společnosti. Dvůr stál o samotě a do nejbližší vesnice bylo dvacet minut Stará, bručavá šafářka mu vařila a její zjev nebyl nikterak tolik poutavým a zábavným, aby správce aspoň poněkud obveselil.

Stálým jeho přáním bylo, dostatí se do Záblatí. Závíděl Fejtlovi a předcházal si řiditele, aby nějak přece mohl změnití své místo a octnoutí se ve společnosti, kde zvláště byla svobodná děvčata, s nimiž se tuze rád bavil,

Nahlý rozkaz Forstův přivedl jej na vrchol blaženosti. Nechal balení a zasilání svých věcí šafáři a sám ujížděl hned v pondělí do Záblatí. Fejtlovi právě vyjížděli ze dvora a on zamával kloboukem. (Dokonč.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Pokračování o českém státním právu ponecháme si na příští ročník „Obrany,“ kterou hodláme značně zvelebiti, tak aby byla obsažným obrazem moderních proudů, především ovšem u nás, pak ale i v Evropě, které vůbec zmitají veřejností. — Na říšské radě politicky významným stalo se hlasování o návrhu v příčině úpravy platů úřednických. Zjevila se v něm stará pravice. Žalostná úloha zbyla německé židovce. Úprava platu byla proto těžkým oříškem k rozluštění, že náklad na zvýšení není dosud nijak zjednan. Že zjednan může býti jen novými nebo zvětšenými daněmi, rozumí se samo sebou. Vláda chce zvýšiti daně z piva. Poslanci měli tu postavení mezi dvěma ohni. Výtečně si tu zahrál se stranami hr. Badeni. Spletitost předlohy, na níž vrhalo světlo i vyrovnání, dávalo mu k tomu příležitost a poskytlo neobyčejné vítězství, den před tím ještě pochybné. Vláda navrhla, aby zákon o úpravě úřednických platů nabytí platnosti jeho prohlášením, čímž by se rozumělo, že vůbec k němu dojde jen pod podmínkou povolení daní. Též vyřizen zákon o úpravě platů profesorských. Na středních školách bude základní služné 1400 zl. Dne 16. listopadu vyřizena na říšské radě živnostenská no-

vella. Při hlasování zvítězily ještě jednou mnohé zásady liberalismu. Snad konečně nezaslepené živnostnictvo dá mu dávno zaslouženou ránu smrtelnou. — Mladočeský klub stále více kloní se k politickým zásadám staročeským. V pokrokářských krajinách, jako v Poděbradech dne 15. listopadu vedlo se za to mladočeské straně zle. Má proto snadnější práci, že česká veřejnost ani politikou vážně se nezabývá, ale zůstává při klepech, frázích a teoriích. Odtud nejistota. Tatáž panuje i na straně německé. Co nadělala ku př. hluku slova Exnerova k rozlobeným voličům, protože liberálové nechťi do opposice, že vláda Badeniova Němce upokojila. Obrat v poměrech na Moravě a ve Slezsku závisí prý od vlády, i nemohou do opposice, poněvadž by mohli ještě tolik ztratiti, Moravu a Slezsko. Že asi na tom nspokojení liberálů německých není mnoho pravdy, kdo by o tom pochyboval. — „Nár. L.“ zcela opravdově „omlouvaly“ před veřejností svou nepřizeň k lidové straně uherské tím, že není svobodomyšlná, že je klerikální a také trochu feudalistická. Tedy přiznávají, že židovina a zednářství jdou pánům svobodomyšlníkům nad nejvyšší statky národní, jsou-li tyto spojeny s pozitivním křesťanstvím. Slováckému lidu zalepeny oči

slováckou slavností v Praze, která ovšem byla krásná a všem vítána. Aby ale ani staré nepřátelství ku katolíkům nemuselo si nafíkat, dán slavnosti hodně ráz evangelický. Katolické vlastence slovácké zajisté ani toto stranicví nezastraší, nás Čechy ale jen utvrzuje v přesvědčení, že jen rozhodný boj a organizace kat žvlů přivede k platnosti nejen spravedlnost ku katolickému přesvědčení, ale i nestrannou poctivost a čisté vlastenectví.

Humanismus stal se od poslední valné hromady Slavie strašákem pro patentované vlastence z liberalistického tábora. Toť se rozumí, že proti němu jejich listy píší. Těžko bylo ovšem najítí nějaký šikovný způsob. Není tomu dávno, co o kosmopolitickém humanismu česko-bratrskému psaly jich listy a ulu-tili jich řečníci dlouhé články a řeči. Ale není nad židovskou chytrost. Vzpomínali páni, jak do toho, a ejhle, vzešlo jim světlo. Více, myslili si dle svého dlouhého rozumu, nemůžeme humanismus zostuditi, než když jej uděláme zase klerikálním. Náš moderní humanism je, jak známo, socialní. I četli jsme, „že socialní demokracie žádá zřeknutí se vědomí národního, zrovna prý tak, jako žádají jisti přísní řádové mnišští zřeknutí se citu rodinného. Je to prý nutné, poněvadž prý jinak cíle jejich nedají se uskutečnit.“ Co se týče socialní demokracie, je to snad pravda, ale kde je důkaz pravdy o řádech, jež potlačují rodinný cit? Patrně v redakci „N. L.“ Tak tedy socialismus a klerikalismus, ba i mnišství přivedeny do jednoho pytle. Jste přívrženci jezovitismu, budou patentovaní vlastenci co nevidět volati na humanisticko-socialní své kolegy. To byl ale jen náběh. Zřetelněji je znáti tendenci v čísle 332. Čteme tu: „Humanismus! co je to? Tam v dávném středověku, jež ovládal křesťanský mysticism se svými bizzarními nápady, kde všechn kulturní život soustřeďoval se v klášteřích a jejich kobkách, v ponurých chrámech s příšernou symbolikou, kde všechno bylo temné, neurčité, záhadné, kde pojem člověka se ztrácel v labyrintu scholastických pouček — tam je kolébka humanismu. Humanismus je krásný a vznešený, vždyť vedl k reformaci, ale husí kůži jste měli při hořejších řádcích přec, není-liž pravda?

Já ji měl z té hrozné moudrosti, která z řádků svítí. Jen na jednu poukážu. „Pojem člověka se ztrácel v labyrintu scholastických pouček.“ Pravda je, že scholastická filosofie má pojem o člověku jen jediný, a to zcela určitý a jasný a pozitivní, jako vůbec katolická církev má pojem o člověku jeden po celý čas svého trvání. Zmatek v tom, co člověk jest a jaký jeho cíl, nehorázný zmatek, v pojmu o člověku zavedl humanismus, moderní filosofie. Dle té je člověk jednou kus nahodilé hmoty, snad kus dřeva, pak zase civilisovanou opicí, pak zase bytostí složenou ze hmoty a jakési duchovnější substance a p. Jen o duši lidské má tato moderní filosofie přes sto učených náhledů, rovněž o hřichu, o cíli člověka, o poměru jeho k přírodě a Bohu atd. Na tom ale na všem ne-sejde, vždyť čtenářstvo nemyslí. Pro ně stačí trochu ponuré suggestce s příšernou symbolikou. A obecnstvo si chválí pak svou vzdělanost, nemajíc ani tušení, jak redakce si z něho dělají legraci.

Zprávy národohospodářské. — Po dlouhých přípravách a ještě delších debatách vykonáno zase jednou v naší říšské radě dobré dílo, které má pro nás zvláště význam a sice jak v ohledu hospodářském tak i socialně politickém. Myslíme zákon domovský. Jak byla otázka tato upravena, je každému známo, a nebude z venkova snad nikoho, kdo by si nevzpomněl na ony zubožené postavy, které s hladovýmá očima, s prázd-ným žaludkem a při tom výdělků úplně neschopny, přišli jednoho dne do „své domovské“ obce, o které snad dříve ani nevěděli, oprávnění od ní žádati neruše-ného pobytu a zaopatření. Pobylí tolik let, třeba celý svůj život jinde jako řemeslníci, obchodníci a snad i v jiných postaveních, nikdy jim ani nenapadlo, že by měli odejítí odtud, kde bylo pro ně dosti místa a obživy, kde našli skutečný domov. A tu najednou jsouce opuštěni, musí tam, kde jakživi ani ne-byli, kde však přece je jejich domov, jejich z á k o n n ý domov. Jiná obec, větší, obyčejně město, spotřebovala je-jich sílu, krev, brala užitky a pak sta-ratí se měla chudá obec domovská venku o — mrzáka. To má nyní přestatí. Tře-bas vyčítáno bylo vládě, že návrh zá-kona opsán, a sice jako obyčejně z Ně-mecka (vlastně Bavorska), přece netrpí

tím upravený návrh náš nijak na cti. Při projednávání v měsíci říjnu b. r. ovšem svedena tuhá šarvátka mezi zastanci řečeného návrhu (jmenovitě poslanci českými: posl. Schwarzem, jako referentem a posl. Adámekem) a odpůrci jeho (antisemity, nacionály a částečně liberály), kteří bojice se následků jeho, vyhazovali zhoubné bomby, navrhuje aby předloha vrácena byla na správní výbor k poradě nové. Jak posl. Adámek uvedl, bylo při sčítání r. 1890 ze 23 mill. obyv. v Císlajtanií pouze 15·2 mill. usazeno ve svých domovských obcích. Tato vnitrozemská emigrace týká se zvláště našich chudších tříd venkovských, které valem opouští venkov a usazuje se ve městech, nalezající zde snáze a lehčí výživu. Není se tedy co diviti, že odpůrci návrhu jak z ohledů národních, bojice se totiž českých „přivandrovalců“, tak i z ohledů hospodářských bránili se ustanovení hlavně v § 2. nového zákona, dle něhož mimo výslovného udělení práva domovského novcu obcí domovskou, nabývá též práva domovského každý, kdo dobrovolně a nepřetržitě zdržoval se v dotyčné obci po 10 let. Původní vládní návrh činil ohledně této doby rozdíl: Platí-li kdo dané realní (pozemkovou nebo domovní) obdrží právo domovské již za 5 let, jinak třeba let desíti. Výbor patrně pod nátlakem určil dobu tuto paušálně na 10 let. Tak návrh i ve třetím čtení přijat koncem října a bude v nejbližším sezení projednán i v panské sněmovně. Dodati nutno, že zákon bude vlastně účinkovati na zpět, poněvadž doba 10letá počíná již 1. lednem r. 1891, tak že první den příštího století bude pro mnohé rozhodně šťastným. Důležit jest zákon tento i v ohledu socialně politickém, poněvadž soustředěno bude nyní v městech více jednotlivců, kteří v případě neschopnosti ku práci (pravidelně ve stáří) žádati budou zaopatření. Tím budou města nucena, buď upravit aneb aspoň opraviti chudinskou otázku, anebo, což bude snad modernějším a též trvalejším, budou se dožadovati pojištění na případ stáří nebo vůbec neschopnosti ku práci. V každém případě je zákon tento pokrokem. — Bude tomu brzyčko rok, co jednalo se na říšské radě o větší upravu řádu živnostenského, o nějakou povšechnou novellu. Tenkrát bylo jed-

nání rozbito, poněvadž prý dotyčný návrh byl dílem příliš kompromisním a nevyhovoval na konec ani kapitalistům, ani maloživnostníkům. Zatím někteří poslanci, zajímající se o osud živnostenstva, interpelovali vládu, co hodlá v jeho prospěch podniknouti, nařikajíce si, že hned počátkem tohoto parlamentárního období se vážně o reformu živnostenského řádu jednalo a zatím, ač již zasedání končí, dosud nic se nestalo. A tak se stalo, že vyrukovala vláda s předlohou, jak pravil ministr obchodu, sice málo objemnou, za to však velmi důležitou. Tvrdí ovšem někteří nespokojenci, že je to práce tušářská. Na řád z r. 1859 přilepena nejdříve novella r. 1883 a pak hned zase r. 1885 a nyní děje se tak znova; to jest záplata na záplatu! Tentokrát jednalo se jen o několik málo paragrafů, týkajících se účelu živnostenských společenstev a otázky výchovy, resp. vyučování učňů. Jak posl. Adámek uvedl, jsou mezi jiným dvě příčiny nynější mizerie živnostenské. Je to nedostatek ducha, pudu spolčovaciho — ostatně nářek, který uslyšíte každé chvíle na těch nejmožnějších polích — a pak nedostatek vzdělání jak odborného tak intelligentního vůbec. Proto přijata ohledně tohoto druhého požadavku ustanovení týkající se smlouvy výučné a povinnosti k návštěvě škol pokračovacích. Zanedbávání návštěvy školní trestá se prodloužením doby výučné až i o rok. Místři musí učně do škol posílati, jinak podléhají též trestům (odejmutí učňů a mladých pomocníků vůbec) Při společenstvech třeba míti zřetel hlavně k dvěma jejich účelům a sice k hospodářskému a humanitnímu. Nejpálčivější otázka pokračovacích škol, otázka náboženská, pozitivně nerozřešena. Jak sám ministr obchodu pravil, leží zde mnoho pole ladem. Bylo-li opravdu z 5000 společenstev pouze 32 schopno společenstevní závody hospodářské si zaříditi, pak je to opravdu málo. V této příčině zjednatí se má oprava a přijata dále ustanovení ohledně nemocenských a podpůrných pokladen společenských. Je toho celkem málo, ale poslanci brali i to, hlasující skoro šmahem pro. Pokud bude živnostenstvu tím pomozeno, ukáže se později. — V Americe konána 3. t. m. volba presidenta. Zvolen byl známý zastance

ochranných cel Mac Kinley, republikán proti mladému demokratu, advokátu Bryanovi. Hlavní boj spočíval mezi principy zlata (Kinley) a stříbra (Bryan). Hlavně velkokapitalismus měl živý zájem o udržení zlata a známou mašinerii volební zvítězil. Očekává se úplný záNIK vývozu evropského do Ameriky.

Literatura.

Prozatím ohlašujeme kalendář Cyrillo-methodějské knihtiskárny na rok 1897: „**Vlastenecký Poutník**“ cena 1. koruna s bohatým a zajímavým obsahem a „**Svatováclavský kalendář**“, cena 30 kr.; rovněž pěkný „**Meč**“, známý obranný kalendář Pohunkův, budící vždy takový zájem. Vedle četných prací zábavných obsahuje velkou řadu statí poučných hlavně z pera redaktorova vyšlých, jež mají cenu trvalou, nad to pak i časovou důležitost. Cena 50 kr. — Grydilova obřadní kniha, o níž svého času přinesli jsme referát, vyšla v novém doplněném vydání. Ani my jí nemůžeme dát lepšího vysvědčení nad tu u nás vzácnou okolnost, že během roku bylo druhé vydání nutné. — „**Časové úvahy**“, jež vydává politické tiskové družstvo v Hradci Králové. První číslo obsahuje první pastýřský list Jeho Biskupské Milosti, který je jaksi sociálním programem pro katolíky hradecké diecése. Katolíci hradečtí měli by ho opět a opět čísti a uvažovati o něm. Vzbudil svého času, jak známo, veliký rozruch. Číslo druhé obsahuje úvahu „**Radikalismus a klerikalismus**“ z pera nad míru povolaného, výborného učence a publicisty F. J. Konečného. Jednotlivé číslo stojí 4 kr., celoročně 50 kr. i se záilkou. Slibný začátek! Kéž takové zůstane i pokračování. „**Knihovna sv. Vojtěcha**“ je zdařilá sbírka kázání pro kněze, jež vydává v Hradci Králové dr. Fr. Šulc, prof. bohosloví. Řeči vynikají důkladností vnitřní i zevní formou. „**Zábavná**

bibliotéka“, č. 5—6. obsahuje povídku nejoblíbenějšího na ten čas lidového povídkáře, Bohumila Brodského „**Dvě chalupy**“. Vychází v Brně nákladem benedikt. knihtiskárny. Cena 25 kr. Neúmorný vlastenec a spisovatel, B. M. Kulda, kanovník vyšehradský, vydal dvě knihy „**Rady a výstrahy časové**“. Jsou to milé básničky, většinou mravoučné, k nimž příroda, sociální zjevy a p. daly podnět. „**Církev a národ**“ obsahují básně větší, v nichž motivy náboženské převládají, vždy však končí časovou poučnou výstrahou na moderní hesla, nebezpečí a podobné zjevy. „**O řeholních ctnostech**“ je knižka asketická. Vyšla v Brně nákladem bened. knihtiskárny. Je určena řeholníkům k rozjímání, ale hodí se i laikům. „**Český Jinoch**“ dostoupil k číslu 7. „**Vychovatele**“ vyšlo č. 31. a 32. jako vždy s obsahem cenným a vážným. „**Vlast**“ nastoupila dvěma čísly ročník XIII. Byl-li ročník XII. jeden z nejlepších, slibuje tento býti opět dokonalejším. „**Vlast**“ stává se nejen vynikajícím literárním časopisem, ale nabývá i časového obsahu. Je to důkaz, že redakce věnuje svému listu nejen obezřetnou péči, ale že disponuje značným výběrem prací. „**Dělnické Noviny**“ drží se na své výši. Místo hornické přílohy, jež nyní vychází jako samostatný, pečlivě redigovaný a zajímavý čtrnáctidenník, dává svým vděčným čtenářům „**Spolkový List**“ co přílohu. V ní panuje život až radost. „**Lidový List**“ je samostatný podnik mladších sil z pražské křesť. sociální strany. Je i radikálnější. Jen pozor, aby dobrá zajisté vůle nepřišla na zcestí. Lehko se radikalizuje, ale snadno utrpí základní pevné zásady. Co se týče intelligentního a časového obsahu listu nemůžeme nevzdati mu uznání. V tom žádný list socialistické internacionály, ani pokrokařské plátky se mu nevyrovnají.

Obsah „Obrany“ :

Slovo k otázce nacionalismu. František Žák. — O vlivu unie na ruský národ. — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Pokračování). — Časové zprávy. — Literatura.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pětrosova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 2 zl., čtvrtletně 50 kr., jednotlivá čísla po 10 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K s i t u a c i.

Přehlédneme-li události tohoto ku, dlužno vyznati, že byl na ně bohatý. V Uhersku panství liberalismu se utvrdilo tak silně, že jen vytrvalý, houževnatý boj vyhodí liberály ze sedla. Je známo, s jakou houževnatostí dovedou se držeti u žlabu, z něhož jim kyne nějaký zisk. Arciliberál italský, padlý Crispi, je toho důkazem. Aby své šmejdy zakryl, radil králi, aby zavedl diktaturu, on, který svobodu a lid měl ustavičně v ústech. Také věci přišly na venek, že všickni liberálové nyní za svůj bývalý ideal se stydí, a aby si pomohli, nazývají ho reakcionářem. Podobně tomu bylo u nás za panství liberalismu. V Uhrách také asi co nevidět přijdou pěkné věci na denní světlo. Slavný romancier Jokaj pravil ve své kandidátní řeči, že samospráva uherská je tak zvrhlá, že Uhry nemohou býti ani počítány mezi vzdělané státy. Nu, a správa vládní? Když dává do lidu stříletí, aby uchránila své mandaty a zničila stranu křesťanského lidu, je zajisté schopna nejhorší korrupce. Jaká perspektiva otevírá se nám, vzpomeneme-li, že revolucio-nářská strana Kossutova vyhřívá se na skoro zřejmé přízni vlády, netřeha ani rozebíratí.

Za to předlitavsko učinilo hodný krok v před. Úpadek levice a vítězství antisemitů a křesťanských socialů dlužno i přes vše, co se jim vytýká, považovati za pokrok. Aspoň na jednom místě roztrženy okovy liberalistické despotie a křesťanský duch uvolněn. Ukázalo se to hned také v pracích vídeňského parlamentu, který volební opravou, na jejíž praktické výsledky celý svět u nás tolik je zvědav, domovským právem, kterým odčiněny aspoň mnohé nespravedlnosti, byť i systém zůstal týž a socialní nesrovnalosti a neduhy jím neodstraněny, a jinými vážnými úkoly vykonal kus práce, zhostiv se v dosti valné míře planých řečnických hádek. Jazyková debata mimo to přivedla mu na paměť, že tu je ještě česká otázka, přes kterou ku předu bez jejího vyřízení nelze; a česká otázka nebyla zapřena, nýbrž aktuálnost její uznána. Konečně i na německé straně uznává se nevyhnutelnost, že k řešení jejímu přijíti musí, byť pánové, jak se zdá, ještě nic nemínili sleviti ze své přerozkošné, domýšlivé panstvichtivosti.

Nejradostnější událostí však zůstane vítězství moravských katolíků do zemského sněmu moravského za venkovské obce. Událost ta znamená, že boj s liberalismem je i na české půdě možný. Je pak tím významnější, že národní a lidová strana uzavřely kompromis, k němuž i dosavadní katoličtí poslanci byli přistoupili, že lidová strana vzala, aspoň na oko, do svého programu antisemitism, že národní strana byla se už dříve sjednotila s českým klubem. Všecko to mohlo moravské katolíky zmásti. Ale nezmátlo. Postavili se na vlastní nohy. My tenkrát projevíme obavu, že jim tím snad vzrostou jen boje, a že, nemají-li značnou naději na úspěch, své věci uškodí. Proto jest nyní i naší povinností, abychom po šťastném výsledku vzdali moravským katolíkům uznání a čest. Vykonali čin prozíravý, dobře připravený a mužný, nám v Čechách dali lekci která bez dobrých následků zajisté nezůstane. Zvláštního významu nabývá toto vítězství tím, že boj před volbou probíhá za nesmírně důležitý a významný, a že proti katolické straně bojováno všemi prostředky liberalismu vlastními. Má tudíž i vítězství, tehdejší ovšem netušené, svůj dalekosáhlý význam. Jestliže nyní prohlašují ho liberální listy za nic, za věc bezvýznamnou, je to důvod z nouze. Pravdu mluvily asi tehdejší, když jim strach dělал velké oči.

Za to u nás v království vypadá to smutně. Od jara až do zimy neměli jsme nic než proticírkevní štvance a demonstrace Havlíček, Hus, Poděbrady, kompromis na radnici, vše, vše bylo proti nám. A jak hrozného charakteru byly některé události! Až hrůza šla z některých. Co proti tomu postavili jsme my? Tábořský sjezd, sjezd Vlasti a sjezd kat. dělnictva. Je toho sice dost, vzpomeneme-li na suchopar, který dosud byl na poli katolickém vládl, ale proti manifestacím liberalismu neskonale málo. Oficiální mladočeský liberalismus je ovšem v rozkladu a desorganizaci, jež jsou poučným divadlem, kam vedou zásady liberalistické v životě společenském, ale jaký to zisk pro nás? Materiál zůstal přece týž. Co ztratil na organizaci, nabyl na vnitřní hnilobě, která ovšem od nás tím více ho vzdaluje. A přidáme-li k tomu úžasný boj časopisecký proti nám, až ruce klesají v klín. Jako kdysi roty paličů chodily zemí, ničíce a pálice vše na pořad, tak dnes liberalistické plátky nejnižšího kalibru jako kati vykonávají popravčí dílo vůči všemu, co souvisí nějak s náboženstvím. Co my stavíme proti této záplavě špatnosti a bezcharakternosti, jedině snad českému národu vlastní, na polovzdělaný proletariát tak bohatému? Naše činnost vědecká, literární a nábožensko-literární je ovšem bohatá, ale ta obmezena zůstává více jen na naše kruhy. Třeba činnosti takové, která by na půdě laické stavila hráz proti velikému zlu. Toho nelze jinak, nežli že právě na poli laické práce národní a sociální vykážeme se auktoritativními pracovníky. Jen tak vnikneme do pole laické práce a nabudeme tam jisté váhy. Mnohoslibný začátek bude učiněn novým katolickým denníkem, který od Nového roku bude jako ranní list vycházeti. Ani on ovšem nebude s to, aby odpověděl třeba jen na všechny čelnější útoky proticírkevní a protináboženské, ale bude aspoň list, který vážným a dostatečným způsobem bude zastávati zájmy náboženské. Kdo je dobré vůle, tomu bude lze se poučiti a nabyti světla v mnohé sporné otázce. A kdyby nic zvláštního nevykonal, už na tom je dosti, že jim vykonáme my katolíci svou svatou povinnost. Dnes zásady, pravdy a nepravdy, duševní proudy sdělují se tiskem. Kazatelna dávno nestačí v době, kdy kostelu tak mnozí se odcizili, a kdy kostel

jest stráženo, aby v něm neozývalo se než jen a jen slovo náboženské, jež k časovým bludům jen nepřímo a nad míru opatrně přiblížeti může. Nyní tedy i my budeme oprávněni, omýti ruce své. Svou povinnost cele konáme. Každý viz sám, jak obstojíš se svým svědomím. Máš nyní i denní veřejný tisk katolický, který podává ti poučení cele. Ale i náš nový kat. denník bude zajisté jen začátkem k další činnosti. A tak byť obzor byl u nás v Čechách sebe temnější, netřeba nám ztráceti mysle. Vždyť je patrné, že vzpružují se i naše síly. A my nepracujeme ani pro zisk ani pro slávu, ale pro pravdu Boží, od níž konečně všecko závisí. Jen s netečností pryč a zájmy osobními; o větší věci se jedná.

Abychom ani my nezůstali pozadu, kdy vše s nadšením pracuje a jde v před, hodláme příštím rokem i Obranu zvelebiti. Bude mítí měsíčně tři archy místo dosavadních dvou. Dvanáct archů bude vyhrazeno jen části zábavné, v níž uveřejňovati budeme básně, povídky, zábavné črty, literární práce obsahu kritického, hlavně z české literatury, překlady a literární drobnosti. Prosíme ovšem za přispívatele, jichž práce budeme slušně honorovati. Ostatních 24 archů bude věnováno práci obsahu jak dosaváde, při čemž však vedle rozprav o věcech politických, církevních, sociálních a národohospodářských chceme větší pozornost než dosud věnovati našemu časopisectvu a časovým proudům u nás. Práce z tohoto oboru budeme tisknouti sázbou dosavadních úvodníků, při čemž i honorář bude za stránku zvýšen. Velevítané nám budou historické práce jak dosud jsme už některé přinesli.

Kojíme se tedy nadějí, že naši posavadní přátelé zůstanou nám i na dále věrni, a že získáme ještě nových.

Přejíce svým příznivcům šťastného Nového roku, přáli bychom si i my, aby i naše „Obrana“ mohla se laskavostí přispívatelů a příznivců vykázati úspěchy v nastávajícím roce 1897, pro nějž by ráda na něj vzpomínala.

Redakce.

O vlivu unie na ruský národ.

(Dokončení.)

Od zavedení unie světská moc nemíchala se už tak silně do záležitostí církevních, nebo král Zigmund vzal uniaty pod svou ochranu, a papež Klement VIII., bývalý nuncius v Polsku, psal mnoho dopisů jak ku králi, tak i k známým mu magnátům, ujímaje se utlačovaných uniatů a žádaje za udělení jim prav světských i církevních. Na polské magnáty to velký vliv nemělo. Po příkladě Klementově jednali i ostatní papežové, ač největší dobrodiní prokázal Rusi právě papež Klement, zvláště encyklikou Benedictus sit Dominus ze dne 7. února 1596, v níž zaručil jednak ruským obřadům úplnou oprávněnost, jednak odporučil celou katolickou Rus ochraně Zigmundově. V tom smyslu nesly se i ostatní dekreta papežů, tak že král dal žalobám ruského duchovenstva částečně sluchu, zvláště co se týče zabavování statků církevních polskými magnáty; mnohé ovšem zůstaly navždy v rukou cizích

Ruští biskupové měli od doby unie i tu výhodu, že moc stavropigij, to jest církevních bratrstev, od patriarchů ustanovených, z moci biskupské vyňatých a nadaných právem strážiti biskupy a referovati o nich patriarchu, byla zrušena, a kláštery a bratrstva církevní podčiněny opět biskupům, čímž vliv a samostatnost těchto ovšem vzrostly.

Tak ruský duchovní píše o blahém vlivu unie. Ač důvody uvedeny tu více zevnější. je přece patrné, že musely mít blahodárné účinky na celý život národní. Znamenaly úsměv svobody po dlouhém zkotnatění. O těchto účincích napíše nám spisovatel zajisté budoucně ještě něco. V další části stati pojednává o neblahých účincích unie. Čtenář pozná ihned, že vlastně nejsou to následky unie, nýbrž že byly zaviněny neblahým položením ruského lidu. Nebýti unie, snad nezachoval by si národ ruský v Haliči a v Polsce tolik národní síly, kolik jí dnes dosud má. Než, dejme i tu otevřené slovo spisovateli, ač, jak se nám zdá, nedosti nestrannému; ostatně při bojích, které ruský lid v Haliči právě vede, jakási zaujatost je vysvětlitelna. Píše dále:

Jakož unie přinesla církvi a národnosti ruské znamenitá dobra, má též svou stránku neblahou. Musím ovšem se obraditi, jako bych tvrdil, že unie jako taková byla by bývala příčinou nějakého zla, nebo poznání pravé víry nemůže nikdy býti zlem. Ale vláda polská a hlavně šlechta a magnáti polští užívali unie jako zbraně ku svým osobním, nezřídka i zločinným cílům. I dlužno jen želeť, že věc tak svatá a čistě duchovní, jako základní dogmata víry, byla přenesena na pole čistě svět-ké, na pole politiky. Především trpce ublíženo uniatským vladykům a duchovenstvu, kterým králem a magnáty slibovány v případě unie stejné položení a stejná vážnost jako katolíkům. Ale pyšný latinský klerus nechtěl pak o tom ani slyšeti, aby uniatské duchovenstvo stálo s ním na rovni. Považovalo sebe za třídu privilegovanou, duchovenstvo uniatské bylo mu stavem nižším a to v každém ohledu. Již původ jeho ze stavu selského nedával mu cti v očích latinského panského kleru, závislost od polské šlechty, kteréž latinský klerus byl prost, a pak vzdělání, které u ruského kleru bylo jistě menší, činily ho v očích latinského duchovenstva opovrženým.

Vždyť u nás ještě před 30 léty nalézali se kněží tak zvané „antiquae educationis,“ kteří znali ledva něco čísti, psáti. a kteří vykonávali své povinnosti čistě mechanicky. To byli poslední svědkové nešťastného vychovatelského systému v Polsku. Pro ruského duchovního byl pohrdlivý název „pop“. Vyšší vrstvy polského národa více ctili schismatické členy kleru nežli uniáty, poněvadž vládli větší mocí hmotnou, poněvadž za nimi stál první magnát polský Konstantin Ostrožskij, který neměl sobě v celé Polsce rovného i co do bohatství, i co do vážnosti, poněvadž opírali se též na pravoslavné cárstvo moskvovské; chudí uniáté neměli nikoho.

Ještě více byli ruští vladykové zklamáni ve svých nadějích že po přijetí unie budou připuštěni do polského senátu, nejvyšší to rady, jak král Zigmund III. jim slibil. V něm zasedali všichni biskupové latinští bez výjimky. Ale ani přízeň králova, ani úsilovné naléhání papeže Klimenta VIII. na krále a magnáty nebyly s to, aby ruským vladykům dostalo se v senátu třeba nejposlednějších míst. Nikdy tam nebyli vpuštěni, tak jako dosud polská šlechta činí s ruským národem v Haliči. Na tři miliony Rusů haličských připadají v haličském sněmu, majícího 153 poslanců, jen tři, ve Vídni z 63 poslanců jen jeden, který vlastně je nepřítel Rusů. Uniátští biskupové prohlásili, že jim nejde o nějakou osobní čest, ale že toho žádá blaho uniatské církve, aby měla v senátě svého repraesentanta a své zástupce, dokazovali, že tím jich vážnost vzroste také k upevnění unie. tak že i na schismatiky bude to mít dobrý vliv, ale vše bylo marno. Polští senatoři byli ke všemu hloupi. a takými jsou do dnes ku všem žalobám uhněteného ruského národa.

Neblahé následky toho nespravedlivého postupování proti národu také se ukázaly. Mezi uniáty západu vznikly z toho hněv a nenávisť ke všemu polskému, a to bylo příčinou, že Rus unie tak snadno se zřikala, že unie v Rusku nemohla nijak přijíti k úplnému lesku. Toho ovšem, aby ruská církev se pozvedla a stála na rovni s církví katolickou, ani klerus ani šlechta si nepřáli. Kdož ví, nebyla-li by proto unie vzala za své, kdyby nebyla měla tak znamenitých a obětavých bojovníků ve svých biskupech, kteří všemi silami ji chránili. Stačí vzpomenouti jmen, jako: Cyrill Teplický, biskup Luckij, metro-

polit Ipatij Fotij, Josefát Končevič, Josef Rutskij, Meletij Smotrický. kteří hotoví byli obětovati i život za sv. unii; tak byli přesvědčeni o svatosti díla. Známo ostatně, že sv. Josafát stal se obětí své veliké horlivosti, zaplativ ji životem. Ne zcela tak lze tvrditi o nižším duchovenstvu, zvláště pak o lidu. Ti nebyli k unii připraveni a podezřívali ji, vidouce v ní nový útok polský na ruskou církev a národnost. Trpělť prostý lid mnoho od polské šlechty, byl předmětem opovržení pro svou chudobu, a víra a východní obřad jeho nazývány „chlopskými“. Kdy tedy viděl náhle takovou změnu, zvláště ještě před sjednocením, že i královští úředníci, ano i duchovenstvo, vstupovali okázale do ruských chrámů, starých, dřevěných a chudých, že časem i ruští duchovní dopouštěni k menším bohoslužbám v latinské kostely, čehož on dříve nikdy nebyl viděl, i nemohl hned uvěřiti v upřímnost této nahlé shody. A ačkoliv mu stále a veřejně ohlašováno bylo, že od nynějška vyznává jediné spasitelnou víru a ne schisma, přece cele neuvěřil, a jsa mimo to od přírody velice konservativním, neradoval se, nýbrž čekal, co bude dále. Co se týče strany schismatické, ovšem ani ona nespala, nýbrž pracovala všady, majíc na své straně část šlechty, pod vůdcovstvím Konst. Ostrovského, a několik biskupů s metropolitou v čele. Mimo to i východní patriarchové, vidouce, že skrze unii jich moc na Ruši upadne, podněcovali své stranačky ohnivými dopisy, sliby a p. Tak r. 1597. psal patriarch Meletij, r. 1620. Cyril alexandrijský, aby schismatictí pevně setrvali na své víře; podobně i jerusalémský patriarch Theofan, kteréžto dopisy uzešly bez vlivu a byly vlídně přijaty. I když tedy ruský národ viděl, že část drží se pevně dřívější víry, byl ve své nedůvěře k nové víře ještě posilněn. Slíbených oprav své bidy neviděl nikde. K svému schismatickému obřadu přilnul pak ještě více, vida, že jiní z jeho bratří za něj trpí. Dogmatické jemné rozdíly byly mu vůbec neznamy, a kdo měl ho o nich poučiti? Tak národnost vzala vrch nad věroukou, a on spojoval se se svým schismatickým bratrem. Na konec Rusové, jimž blaho církve a národnosti leželo na srdci, se přesvědčili, že nepřátelství se strany polské se nezmenšilo, ale naopak vzrostlo. Dostup k vyšším úřadům zůstal Rusům, třeba byli i sjednoceni, tak uzavřen, že do senatu nevpouštěn ani jediný ruský vladyka, a to ani na nejposlednější místo. Schismatic pak byl dissidentem, jinověrcem, pro nějž nebylo v Polsku vůbec práv žádných. Uniate byli považováni polonečistými, t. j. neočistěnými od rozkolu, a tak ani oni nezasluhovali nějakých práv. Tak se stalo, že ruska šlechta začala se vzdávati své národnosti a slovanského obřadu, a přijímala polskou a latinskou, čímž nabyla práva k vyšším úřadům.

V dalších řádcích domnívá se spisovatel, že v té věci mají spoluvinu i jesuité, kteří měli v zemi mnohé vyšší školy. V nich dí, že prý v žácích svých pěstovali odpor k ruskému obřadu a ruské národnosti, tak že jejich vychovanci pak nejčastěji odcizovali se ruskému národu. Tak prý jich působením i syn největšího bojovníka za rozkol, Konst. Ostrovského, byl už obřadu latinského. Zvláště pak takovým způsobem odcizili se národu ruskému šlechtici jako Sapiegové, Šanguškové Chodkovičové, Soběský, Dědušičti, Višněvičti, Potočtí a j. Oni měli se státi prý mostem k olatinění národa. Nechceme zamlčeti tento názor našeho dopisovatele, ale tážeme se, kterak měli polští jezuité v polských školách učiti jinak než v duchu latinské církve. Bylo přec věci tak znamenité a bohaté šlechty, aby zřídila podobné školy pro svůj národ a za své politické právo zároveň s národem bojovala. Byla by při počtu svém a svém bohatství snadno toho dosáhla. Není tudíž, tušíme, spravedlivě, klásti slabost jedněch za vinu na bedra cizí. Ostatně právě jesuitům vyčítají opět nationálové, že národní moment potlačují na úkor momentu církevního. Tudíž dvě sobě odporující výtky se jim činí, pravda tedy bude asi uprostřed, a ta zní, není na nich viny ani té, ani oné výtky.

Pravdu ovšem má spisovatel, který dí dále, že tak „chlop a pop“ stali se osamocenými a že vidouce, jak všichni je opouští, odcizoval se i svým pánům, v nichž viděli jen své tyrany a cizince, že tak tím spíše utvrdili se v roz-

kolou, poněvadž v unii museli viděti svého nepřítele. Taktéž lze uvěřiti, že tito noví pánové jeho, kteří v církvi ruské vladli, neprojevovali jí mnoho přízně. Ruský lid často proto prechal za hranici ku kozákům a s nimi dlouhá léta válčil v úžasných bojích proti Polsce za svobodu své vlasti. Povalil ji, zachránil svůj obřad a svou národnost, ale žel, že unie tím utrpěla, nebo ruský národ mimo Halič na dlouhá léta jí byl odcizen. Než, dá Bůh, že i ruský kolos otevře srdce své milosti Boží a smíří se s církví obecnou způsobem mírným a k nové slávě přivede římský přestol. — —

Z této stati, to jest z druhé jeho části, je viděti, jak lidské vášně, politika a jiné příčiny opět a opět marily a maří dosud dílo Boží, pro které pracují úmysly i nejšlechetnější. Ale i my věříme se spisovatelem, že přece jednou z milosti Boží dojde k tomu, že bude jeden ovčinec a jeden pastýř.

Drobná vojna.

Obrázek. — Napsal Bohumil Brodský.

(Dokončení.)

„Přeji vám mnoho svaté trpělivosti,“ smál se na vozíku.

„A tobě opatrnosti,“ oplacel Fejtl.

„Já se nebojím,“ kasal se Beneš, mize již ve vratech. —

Jak chladně odjížděli Fejtlovi, tak vřele vítán byl svobodný pan správce. Účetní i řiditelovi vyběhli. projevující mu tolik nezštné a obětavé lásky, že byl opravdu na rozpacích, které z obou pozvání má přijmouti. Konečně rozhodl se pro řiditelovy. Musil hned do jich bytu, kde jej vítala Karolinka vystrojená jako k tanci.

Počal se s ní bavit, smáti a jeho veselá nálada stoupala při výtečném obědě, při němž seděl vedle slečnučky. Dvořil se jí. lichotil a snažil se býti co nejpozornějším, když viděl, kterak manželé řiditelovi tonou v blaženosti.

Odpoledne přivezli mu nábytek a tu řiditel sám zaopatřil lidi, stál při skládání a jevil tolik starostlivosti, že Beneš sám u sebe se tázal, jak si tolikerou laskavost zaslouží. Je to přece jen hodný člověk, soudil v duchu, třeba mu všelicos tanulo z dřívější zkušenosti na mysli, co řiditele do příliš příznivého světla nestavělo.

Záhy stal se Beneš nejdůvěrnějším přítelem řiditelových. U nich byl na stravě, čemuž byl od srdce rád, poněvadž se nikdy tak dobře neměl, jako nyní. Každého dne byly pravé hody. K tomu Karolinka s ním laškovala, na procházky chodila a přes tu chvíli nějaké příjemné překvapení mu připravila.

„Jsou to hodní lidé.“ byl za čtrnact dní Beneš přesvědčen. „Divím se Fejtlovým, že nemohli zde vyjíti. Jisté je žena Fejtlova zlá a je všechno pravda, co mu o ní řiditelovi i účetní napovídali.“

Účetní napínali všechny síly aby Beneše od řiditelů odtrhli. Doma Emoušek plakala, že ta ošklivá Karla každého ženicha jí odláka, a hučela se na rodiče, že k vůli ní ničebo nepoduikají. Vzdechala, že má Beneše ráda a že, nedostane li ho, smrt si udělá.

Paní účetní vynaložila veškeren důmysl, aby Beneše do své domácnosti přivábila. Podařilo se jí to, a teď opět ukazovala Emilka svou obratnost. Hezčí než Karolinka byla, starší také a zkušenosti zajisté měla bohatší. Správce chtě nechtě doznával, že by z Emouška byla rozkošnější panička než z Karolinky.

A že byla bohatší nevěstou, to mu dokázala paní účetní. Ujistíc se jeho mlčelivosti, počala mu líčiti řiditelovy barvami tolik sytými, že Beneš pociťoval strach. Paní účetní s důrazem připomněla, že mají u řiditelů pět dcer, že se u nich špatně hospodaří, a že vzdor všelikým vedlejším příjmům dostanou dcery sotva po dvou tisících.

„My jsme, chvála Bobu, pamatovali na své děti.“ chlubila se s nevinnou tváří. „Já měla z domu pomoc; u nás se šetřilo, a tak suad naše Emilka asi osm tisíc dostane.“

To ovšem byl značný skok. Měl z mládež různých dloužky, jež bylo potřeba zaplatiti. Na zařízení bytu, kdyby se oženil, taky bylo potřeba a tolik byl v počtech zběhly, že dva a osm jest velký rozdíl.

Snažil se tudíž odtrhnouti se od řiditelů. Vymlouval se, že má málo času, aby v čas k obědu chodil, že paní účetní mu slíbila oběd posílati, kroutil se, omlouval, až spojení přetrhl.

Nastala zjevná roztržka. Paní řiditelová setkala se s paní účetní, a při tom si pověděly tolik laskavostí že by to bylo mohlo dáti příčinu k jednání soudnímu, k němuž ovšem z příčin vysvětlitelných nepřistoupily. Roztržka rozšířila se na pany a pan účetní snášel hněv svého představeného. Karolioka i Emilka se nepozdravovaly a správce od řiditelových prohlášen za člověka špatného. Dvůr hemžil se klepy a pomluvami, z nichž valná část péčí klíčného, lokaje, komorné a jiných duchů služebných donášela se vrchnosti.

Čím více dával Beneš na jevo, že s Emilkou myslí vážně, tím jedovatější byl odpor řiditelových. Paní řiditelová slavně se zařekla, že se účetňovým úskok pověsti nesmí, kdyby se měla odhodlati k posledním zbraním.

Služky řiditelovy, trvajice v stálém tajném spojení s účetňovou, vyřídily svědomitě, co páni doma mluví a na zařeknutí řiditelky následovalo ještě slavnější zařeknutí paní účetní, že ona řiditelovým zlomí vaz. —

Jednoho dne objevil se v Zablatí Fejtl. Nebyl v zámku od té doby, kdy se odstěhoval, až teď najednou rovnou cestou zajel před zámek. Klíčny se divil a udivení jeho rostlo, když správce zdržel se u panstva téměř po dvě hodiny. Tušil něco nemileho a byl by rád kvapil k řiditelovým, kdyby býval neměl rozkaz, aby byl stále připraven k službám panstva.

Konečně vyšel Fejtl ze zámku, ne však sám. Provazel jej sám pan Forst. Šel do kanceláře a tu pan Forst poručil adjunktovi, aby zavolal dva čeledíny. Na to rozkázal účetnímu, aby vydal některé knihy a spisy a odevzdal klíče od pokladny. Účetní počal zmateně se vymlouvat, že nemá ještě všechno připraveno a když viděl, že omluv jeho nikdo nedbá, telelicím hlasem počal pronášeti žaloby na řiditele.

„Nechci nic slyšeti,“ zakřikl jej pan Forst. „To co mi povídáte, vím už. Někdo mi poslal list, v němž jsou obsaženy žaloby velmi podobné těm, které tuto pronášíte. Ale dostal jsem také jiný list, v němž někdo jiný zase žaluje na vás. Co na těch žalobach je pravdy, ukáže se záhy. Teď nemáte tu více co činiti. Jděte do svého bytu a tam sečkejte, až vás zavolám.“

Ve dveřích objevil se řiditel. Služka přiběhla nahoru sdělujíc, že v kanceláři je pan Forst se správcem Fejtle. Řiditel těšil se, že pro účetního nastává osudný den a šel se na jeho pokoření podívat. Ale hned prvý pohled na Forsta zahnal veškerou jeho radost.

„Vy zde také nemáte více co dělati,“ volal naň milostpán. „Zbavuji vás vaši plné moci na tak dlouho, než provedu důkladnou prohlídku knih. Zatím vede vrchní správu pan správce Fejtl.“

Řiditel vrávorá za účetním.

„To jste způsobil vy, vy zloději,“ zavolal naň venku účetní.

„Vy jste zloděj, já vám to dokážu,“ hrozil za ním řiditel. —

Přišel adjunkt s čeledíny. Čeledínům naloženy do náručí knihy a adjunkt obdržel rozkaz, aby se hned odebral do Březí a tam převzal vedení hospodářství. Kancelář zavřena, a Fejtl vracel se do zámku.

Vyšetřování trvalo několik dní. Vyslychání šafař a čeledínové, zavolání obchodníci s obilím, řezníci, kteří kupovali na panství od řiditele dobytek, hajní a různé osobnosti, které kupovaly v lese stavební dříví.

Jednoho dne doručen řiditelovi i účetnímu list, kterým se propouštěli ze služby beze všech naroků na pensi či odbytné, poněvadž se prý dokázalo, že zpronevěřili značné částky peněz a že se dopouštěli podvodů, jichž

dosah a rozsah nemůže ani býti dokonale vyznačen. Pan lesní Paták přeložen na osamocenou myslivnu, kde neměla jeho milostivá příležitost rozvinovati nádheru. Na cestu obdržel napomenutí, že při nejmenším poklésku stihne jej osud řiditelův.

Babno se zdvihlo a svým kalem udusilo ty, kteří je po dlouhá léta hromadili a jim po jiných házeli. Sliby obou paniček, že jedna druhé zlomí vaz, splnily se neméně slavně, než jak byly dávány. A co bylo nejmrzutější, Karolinka i Emoušek zůstaly svobodnými. Beneš zalekl se vstoupiti v úzké přibuzenství s těmi, kteří s potupou byli propuštěni. Nedivil se už, že Fejtl rád opouštěl Záblatí. Na rozkaz Forstův převzal vedení důchodů, a Fejtl stal se vrchním správcem. Titul řiditele přijmouti nechtěl. Ponechal si vedení Záblatského dvora, a jemu k pomoci dán adjunkt.

Do roka opouštěl také klíčny své teplé hnízdo. Nepomohly slze ani podlízavé lichocení, jaké na jevo Fejtlovi dával. A s nim odcházel poslední otravný živel z rozkošného Záblatského zákoutí.

Drobná vojna dobojována. Už na ni vzpomínali jenom jako na nepřijemný sen. Slávinka rozkvetla a lidé ve dvoře tvrdí, že tak hezké a hodné paní řiditelky v Záblatí ještě nebylo. Nejvíce to uznává její Toníček, jemuž musí časem zabráti. Hraje však už nerada. Má jiné starosti, a často se ozývá z jejich bytu jiná hudba, někdy sice odporně znějící, ale jim oběma tak milá a je tak slastně pojící, že toho žádná jiná hudba nedovede.

Teď snad už jsou pantáta a panímáma Fejtlovi spokojeni. —

Časové zprávy.

Z poslední doby. V domě jednoty kat. tovaryšů bylo při přednášce cihlou rozbito okno, a přednášející zraněn. Dlužno podotknouti, že jednota je spolek nepolitický, čistě vzdělávací. Příčina k činu leží tedy jedině ve fanatismu a rozeštvanosti jistých dělnických kruhů proti všemu, co má náboženský ráz. A pak pravil dr. Herold v Čáslavi, že katolické strany není třeba. Jest jí třeba, sice přijde to tak daleko, že sociální internationala bude dělati takovou rovnost, jako „bezkalhotáři“ francouzští, většímu srazí hlavu. A že pak nezůstanou jen u kněží ale půjdou dále, ukazuje historie zřejmě. Proto neměly by „N. L.“ jako orgán českých liberálů do nás tolik bušiti. Naopak měli by se radovati. Jak se nyní věci ukazují, roste jim radikalismus přes hlavu. Nebude jim, než dáti se rovněž na cestu nízkých davů, a nebo zřici se moci a vlády v národě. Druhá okolnost mohla by se jim státi osudnou. Jako křesť. sociální a lidová strana poděla internationalnímu socialismu silu, tak, že v mnohých městech, kde dřívě byl silen, úplně nebo téměř zanikl, tak jen katolická strana potře radikální pokrokářstvo, organisující se u nás dle vzoru

z Němec. — „N. Listy“ denuncovaly po několik měsíců české kaplany, že súčastnili se sjezdu delegátů, kteří ve Vidni zebrale o nějakou tu kvinkvenálku a o pensí pro dobu stáří nebo nezpůsobilosti. Denuncovaly je před národem z cislajtanismu, z opuštění státoprávního poměru. Tak hluboko kleslo české svobodářství, že z protiklerikalního fanatismu denuncuje i ty nejmenší a nejchudší a při tom ty, kteří na př. v uzavřeném území jsou nejsilnější pomocí mravní a hmotnou českým menšinám. Ne, ti pánové, kteří stojí za „N. L.“ nejsou svobodomyšlní ani demokratičtí, to jsou klakeři, kteří za plat každého se schodů shodí. Nedávno přinesly „N. L.“ výklad, co je klerikalismus. Klerikalismem je i katechismus. A pak prý nikdo není proti náboženství. Když katechismus proto, že náhodou ten neb onen exemplář byl složen jezuitou — z našich českých není ani jeden sepsán jezuitou — je klerikalismem, pak i Kristus Pán byl klerikálem, a všechny liberalistické nadávky vztahují se až tam. Myslíme, že při takovém farizeismu a fanatismu vzdělanější část obecnstva přece prohlédne. — Nedávno odpověděl „Čas“ na článek Flajš-

hansův o Dobrovském v „Osvětě“ uveřejněný. Článek Flajšhansův je polemický proti náhledům Masarykovým o Dobrovském, jak je napsal „v České otázce“ Článek Flajšhansův působí lapidárně. Čtenář má dojem: zde mluví učenec, tam žurnalista. Dr. Flajšhans mimo jiné ukazuje, že Dobrovský nebyl svobodomyšlník nebo osvícenec ducha zednářského, dokonce pak nehumanista à la bratři. Nechceme souditi o pravdě této polemiky, ale jen poukazujeme na zmíněnou odpověď „Času“. Jako jeden z hlavních důvodů uvádí se tu že když bude Flajšhans tak psáti o Dobrovském — a ovšem i o buditelích českých vůbec, jak si domyslí dlužno, — pak doba probuzení dostane charakter „klerikalni“. Tak prý „Osvěta“ a Flajšhans klerikalisují. Dle toho tedy prof. Masaryk psal Českou Otázku proto, aby době probuzení oddisputoval její hlavní známku „klerikalismu, cyrillomethodějsví a svatováclavství.“ Odtud si též vysvětlíme, že dospěl až k takovým kouskům, že ideou probuzení byl busitism nebo českobratrská humanita. To je zajisté vzácné přiznání. Tak to dělali též protestanté, když ličili dobu reformace, jen v jiném směru. To se nazývá hledání pravdy.

Svůj k svému. Zmínili jsme se v čísle 21. tohoto listu, že celá záležitost provádění tohoto hesla, na Moravě pověstným hejtmanem Jellinckem v Litovli vyvolaná, dostala se až do Vídně před gener. prokurátora, jenž vynášel na to paragraf v trestním zákoně t. j. § 302. Netušili jsme, že staré heslo Palackého, které stalo se heslem hospodářské sebeobranu, dožije se tak velikého významu, jaký se mu nyní přikládá. Je to s hesly, pravil nedávno kdosi, jako s dobrými losy. Byla vydána a dlouho se o ně nikdo nestará, až najednou přijde na ně tah — a ejhle, jaká skrývá se moc v těchto pár slovech? Na Moravě, kde $\frac{7}{10}$ všeho obyvatelstva utlačováno jest jak politicky, tak i hospodářsky menšinou německou, $\frac{3}{10}$ obyvatelstva čínící, mělo heslo toto dojiti pravého ocenění. Sotva však naši národní odpůrci počali cítiti následky této akce, zakročila vláda a v poloúředních „Moravských Novinách“ uveřejněno koncem minulého měsíce provolání, jež vrcholí ve výstraze před dalším prováděním polití-

ckého a hospodářského boycottu na základě tohoto hesla. Moravská žurnalistika česká rozhovořila se o události a žádala bez rozdílu stran buď odvolání této výstrahy aneb — jiný způsob, jímž by se Čechům moravským práv jim příslušících dostalo. Brněnský „Hlas“ praví: — každý boycott přiči se morálce a zákou, a nutno se starati o jeho odklizení. Rozumí-li vláda spravedlnost, může trhuutím péra boycott zameziti a nám pomoci. Jak, řečeno zde již. Jsme zvědaví, jaká budou další jednání tohoto „obrazu z nynějšího života“ a rozšíří-li se formálné akce tato i k nám. De facto panují zde poměry podobné.

O dani bursovní. Vyrovnaní. Když již mluví se s hora o dani bursovní, nebude snad nezajímavu, zmíniti se o předloze týkající se zvýšení daně bursovní zákonem z r. 1892 zavedené, daně z koupi a prodejů uzavřených na burse efektů. Předloha je též zajímavá tím, že uzákonění její zrovna tak je položeno do rukou vlády, jako předloha o úpravě platů stát. úředníků, poněvadž v předloze, jak přijata, se praví, že zákon počne platiti dva měsíce po prohlášení. Ano, v tom by se oba návrhy shodovaly. Zajímavějším je zde rovněž postavení vlády, která, když jednomyslně pro návrh se hlasovalo, mohla také zde dělati dobré obchody. Ovšem, zde jednalo se o docela jiné lidi (posl Steiner nazval je „Spitzbuben“; za ten titul dostal pak důtku). A to je, sedláče, něco jiného! Že se zde s jinými činiteli počítati musí, viděti bylo na vystoupení min. Biliňského, který hned na počátku debaty povstal, aby se velkému finančnímu světu omluvil, že si dovolil trošku těm pp. finančníkům nahnati strachu, ale že nemůže jinak, poněvadž prý se všeobecně po tomto zvýšení volá. Vyprošoval si, aby se mu nevyčítalo, že je antikapitalistou, a uváděl důvody. Ostatně prý ví dobře, že nynější doba, kdy se burse tak špatně vede, není ku zvýšení této daně příhodna. Na celé debatě bylo znáti, že projednávala s chvatem, aby již věc byla odbyta. Poslanci hlasovali jednomyslně pro návrh, a též jednomyslně přijat uvedený již termín působnosti tohoto zákona, jenž zatím zůstane na skladě. Uváží-li se, jak obrovskými kapitály se na burse pracuje, jaké množství uzavírá se zde obchodů

kulisních, při nichž zřídka ku zdanění přijde a pak že daň tato v Německu vynáší 23 mil. marek a u nás pouze jeden mil. zl. musí se každý tázati, byla li ona šetrnost, na níž si jak vláda, tak i strany (až na antisemity) dávali záležitosti, v tomlo případě na místě. Zajímavě bude v budoucnosti sledovati, která z obou dvou zde projednaných předloh bude dříve uzákoněna. Zmíniti se ještě nutno o tom že ukončení této debaty mělo vzrušující vliv na bursu, která ode dne odhlasování předlohy vidouc se býti miláčkem kde koho, utěšeně počíná zase zkvetati — Význačnou událostí konečně bylo vypovězení celni a obchodní smlouvy mezi Rakouskem a Uherskem. A sice se strany Uherska náš ministr obchodu zmínil se před nedávnem, že do konce tohoto roku smlouva Rakouskem bude vypověděna. Nežli se však tak stalo, pospíšily si Uhry s patrným úmyslem trochu si zaháti furiantskou. Stálo by to věru za to, odpověděti nyní slavné vládě v „trans“, že Rakousko na nějakou další smlouvu podobnou nereflektuje. Že bychom si tím příliš neubližili, (zvláště u našeho rolnictva ne), ukazují četné interpelace a resoluce po celý letošní rok! —

Ještě o předloze úřednických platů. Koncem minulého měsíce odhlasována a počátkem prosince ve 3. čtení přijata v poslanecké sněmovně předloha, která se má státi zákonem až na zvolanou, předloha, která zvláště v době nejbližší, v době voleb, činiti má divy u celé třídy společenské, a která pak podle libosti a pohodlnosti vlády může ještě léta a léta odpočívati ve známých kupletech rozhodujících osob. Je to předloha o upravení platů státních úředníků. Nechceme se zmiňovati ani o tom, že to jak celá akce dopadla, je výtečně podaným obrázkem naší ústavnosti; nechceme se také zmiňovati o té skutečné zvláštnosti, že vláda, která ústy hr. Badeniho rozplývala se chválou na řádnost a spolehlivost svých orgánů, upomenuta býti musí na povinnosti ku svým zřizencům od zástupců poplatníků, ač by tomu vlastně mělo býti naopak. Co nás více zajímá, je předně postavení odpůrců předlohy, kteří hleděli se svými projevy a hlasováním hluboko zapsati v ledví těch,

o jejich existenci, zvláště v posledních třech třídách, se zde jednalo. Kdo sledoval celý průběh, upamatuje se, že různí poslanci různých stran byly proti celé předloze, pokud by se musily zvýšené tím výdaje kryty zvýšením stávajících daní, nejsouce však nikterak proti předloze, když útraty kryty budou zvýšenou daní bursovní (hr. Zedtwitz) nebo z kasovních přebytků (bar. Dipauli). Důvody mladočechů, pokud spočívaly v nuzných poměrech venkovského obyvatelstva a ve větším zdanění českého pivovarnictví, jsou snad správné, budiž, ačkoli, kdo měl příležitost seznati život rodin, řekněme posledních dvou tříd státních úředníků a život rodin rolnických pokud mohou býti poměrně v úvahu vzaty, dozná, že je zde výběr velmi těžký. Sám Bilinski to uznati musil. Vzdor tomu přece troufáme si říci, že, třebaž zvláště poslanec Vašatý jako obyčejně velice ostře si vedl, celé straně mladočeské jednalo se o prokázání dobré ba velmi dobré služby vládě, k čemuž stačí, když budou hlasovati pro její návrh že zákon nabývá platnosti ne jak výbor navrhoval dnem 1. července 1897, nýbrž dnem prohlášení kdy?). Pak je zde přímo nepochopitelné postavení či správnější počínání si vlády, která chce-li býti spravedlivou a poctivou, nebude uváděti orgány své v nenávidi u ostatních tříd společenských, ustanovujíc: ty a ty daně určeny jsou na ty a ony výdaje (zásada, která se ostatně nesrovnává ani se zásadami řádného rozpočtu) a usilujíc o to, aby při celé akci udělala co nejlepší obchod. Slyšme! Jak sám min. Bilinski pravil, činily by výdaje dotyčné asi 11 12 mil. zl. Jsou to výdaje, které, rozvážíme-li věc spravedlivě, nikterak nejsou přeháňány, když od těch dob, co platy tyto byly posledně upraveny (1873) jak nutná životní míra čilé společnosti stoupla, tak i ceny veškerých potřeb životních namnoze skoro se zdvojnásobily. Ostatně by se mohl velmi snadno přizrak finančních rozpaků z této předlohy vycházejících zazehnati, jak již s hora řečeno bylo, zatím již povolenou daní bursovní a části přebytků kasovních. Než, co se snad nejspíše stane? Bude prý nutno povoliti vládě zvýšení daně potravní! No, proč ne, když nebude jiné pomoci a většina zástupců lidu bude s tím spo-

kojena. Bude záležitosti hlavně na tom, jak veliké to zvýšení bude, když při debatě rozpočtové řečeno od Bilinského, že daně potravní snížit nemožno. A v tomto zvýšení je právě háček! Jak poslední zvěsti hlásají, zvýšena býti má daň z lihu o 40% (průměrně), daň z piva o 50%, z petroleje rovněž o 50%. Uvedeme-li, že daň z lihu vynáší nyní asi 32 mill. zl., daň z piva asi 39 mill. zl., z petroleje asi 8 mill. zl., bude činit zvýšení kolem 12 mill. zl. při lihu, 20 mill. zl. při pivě a 4 mill. zl. při petroleji, t. j. sumou skoro 40 mill. zl. více, pováží-li se, že daň obyčejně vynese více, než jak se praeliminuje. Jak viděti, získá při tomto obchodě stát nejméně 28 mill. zl., a sice na účet svých (státních) nižších zřizenců. Jak se říká: není nad chytrost! —

Drobnosti.

Co pak jsem asi ztratil? Jak požehnaný vliv zbožná, Bohu oddaná manželka má, dokazuje následující, pravdivé vypravování. Jistá paní, manželka důstojníka, přestála těžké zkoušky, které však s odevzdaností do vůle Boží trpělivě snášela. Její manžel byl vychován zbožnou matkou v pravé víře, již ale vojenský život záhy udusil. Zůstal sice počestným mužem, ale pevná víra utoupila záhy indifferentismu, který bývá často jen pláštikem bezbožectví. — Zbožná paní plakávala často hořké slzy nad smutným stavem svého manžela, jehož příliš milovala, než aby byla chtěla po smrti od něho býti odloučena. Často prosila u vroucí modlitbě za obrácení svého manžela, který na štěstí nechal jí i své dceři úplnou volnost ve vykonání náboženských povinností. — Duševní její bolest byla rozmnožena jednoho dne novým zármutkem, když jí manžel sdělil, že se stal zednářem. Řekl jí to tak lhostejně a nepozoroval ani, že jeho choť při této zprávě na smrt zbledla a v bolesti své dceru k sobě přivinula, jako by v její nevinost kladla jedinou naději o jeho zachránění. Ve svém pokojíku měla sošku sv. Antonína Paduanského; když na ni v slzách pohlédla, projela ji myšlénka, jež jí novou naději naplnila. — „Milé dítě,“ pravila ku své dceři, „modli se hodně k sv. Antonínovi, aby tvůj otec opět našel

co ztratil.“ — „A co ztratil tatínek?“ — „Doviš se to později, jen se modli — a neříkej otci ničeho.“ — V dětské prostotě pozvedla dívka své oči k sošce a pravila vroucně: „Velký, svatý Antonine, učiň, aby tatínek našel to, co ztratil.“ — V té chvíli vstoupil důstojník do pokoje, chtěje své manželce sdělit, že má úmysl jíti na procházku. Při odchodu přemýšlel o slovech, která při vstupu od svého dítky zaslechl. — „Co pak jsem asi ztratil?“ tázal se sám sebe. — „Snad založila paní něco... Ale zvláštní úpad něco takového přednášeti sošce? Ale co na tom! Jest dobrou manželkou a dobrou matkou. Musím jí říci, aby se neznepokojovala; kdybych byl něco ztratil, musel bych také o tom vědět. V prvních dnech měsíce června bylo překrásné počasí, že volil důstojník ztrávit večer raději v přírodě, než mezi čtyřmi zdmi zednářské lože. — „Dobrý nápad,“ pravil sám k sobě; „půjdu pro manželku a dítě, uděláme si malý výlet... — ale — co pak jsem asi ztratil?...“ Manželka byla jeho rozhodnutím velice potěšena, a pohlédla vděčně k sošce sv. Antonína; svou radost zatajila, ale zarděla se, když se jí manžel náhle zeptal: „Pověz mně, zdali jsem opravdu něco ztratil?“ — „Proč se na to ptáš?“ odpověděla. — „Ponevadž jsem to slyšel od naší maličké.“ — Zůstalo při tom; rozpaky jeho paní mu neušly, a ještě často ptal se sám sebe: „Co jsem jen asi ztratil?“ — Večer, 12. června byla matka s dítětem v pokoji. Soška upamatovala dívku na matčin rozkaz; i přednesla s dětinnou prostotou znovu svou prosbu: „Velký, svatý Antonine, učiň, aby tatínek našel, co ztratil.“ — „Pověz mně již jednou, co jsem vlastně ztratil,“ zvolal prudce důstojník vcházeje právě do pokoje. „Celý týden nedá mně tato myšlénka pokoje, a uděláš dobře, vysvětlíš-li mně, co jsem vlastně ztratil, abych poznal, zdali to za to stojí, aby se dítko pro to namáhalo.“ — Oslovená povstala a pravila klidným, ale pevným hlasem: „Milý příteli, bylo by ti lhostejno kdybys mne musel na vždy opustit?“ — „Jestli se toho bojíš, a proto se modlíš a do kostela chodíš, můžeš býti zcela klidna.“ — „A přece, nenajdeš-li to, co jsi ztratil, pak se musíme rozloučit a to na věky!“ — Hlas se jí chvíl vnitřním pohnutím, oči

se zalévaly slzami. — „Ale co jest to? Co jsem ztratil?“ — „Víru, víru, v které tě tvá zbožná matka vychovala! . . . A že nechci ani na věčnosti od tebe býtí odloučena, proto musíš ji opět najítí.“ — Paní vypukla v pláč, on ale vzdálil se beze slov. Hluboce dojata paní nezamhouřila po celou noc ani oka; probděla ji na modlitbách . . . ani on nenalézal pokoje. Slyšela, jak přechází rozčileně po svém pokoji a jak si opakuje slova: „Víru, víru své matky! víru své manželky a svého dítěte . . .“ — Druhého dne ráno vstoupil beze slov do pokoje své paní. Najednou, jako by jej náhlá myšlenka napadla, pravil: „Máte dnes nějaký svátek?“ — „Ano, můj milý, dnes jest svátek sv. Antonína Paduanského.“ — „Ah, svátek onoho svatého, jehož sošku zde uctíváte? — Vronci dik sv. Antoníne.“ — A když se paní udiveně zadívala, zvolal, otvíraje jí svou náruč: „Ano, má drahá, vaše prosba jest vyslyšena; našel jsem, co jsem ztratil.“ — Ještě téhož jitra zavolal fortník ve františkánském kostele kněze, aby vyslechl zpověď starého důstojníka, který svou víru opět našel. (*Z paillettes d' or.*) *Jana K.*

Odbytí. Jakýs znamenitý kapucín měl řadu kázání v jedné francouzské vesnici. Tyto, ač byly výhradně určeny pro muže, přece vábily tak, že vždy k večeru byl kostel muži takřka přeplněn. Některým svobodomyšlníkům však nebyly po chuti. I potupně je po vsi kritisovali. Náš kazatel se o tom dověděl. Následujícího večera zařídil to tak, že hned po kázání octl se u kostelních dveří. A jakmile duchovní ukončil požehnání a lid z kostela se vyhrnul, šel kazatel přímo k hloučku svobodomyšlníků a zvolal: „Hej, slyšíte, vy prý mne máte za hloupého. Nu, já vás neznám a nevím jak jste chytří. Protože však jste tnpili náboženství a mé ká-

zání, tak se sázím, že já sám mám více rozumu, než vy všickni dohromady. Zde tito okolostojící mužové to mohou dokázat, zdali mám pravdu. Přijímáte můj návrh?“ Chvilku se svobodomyšlníci radili, rozpakovali se návrh ten přijmouti, ale potom zvědavost zvítězila, a jeden z nich řekl: „No, rádi bychom to viděli.“ „Dobře,“ zvolal missionář hlasitě a radostně. „Jděte za kostel a tam na mne počkejte. Já tam hned přijdu a ukážu vám slunce na zdi lišbitovni, jako v pravé poledne.“ Bylo právě 9 hodin večer, a slunce dávno zapadlo. „Milí přátelé,“ pokračoval dále, obrátiv se ku okolostojícím, „prosím, zůstaňte tady, abyste mohli býtí svědky, zdali tito páni mají více rozumu, než já. Jdu do kostela a za malé půl hodinky jsem opět tady.“ Sto svědků tu čekalo a z 12 svobodomyšlníků ani jeden nedutl. Brzy přišel kapucín s panem farářem. Ihned zavolal k sobě své hrdiny. Když se tak stalo, oslovil všechny lidi takto: „Rozmilí přátelé, běhu vás za svědky a zapřísahám vás abyste mně řekli, zdali je možno býtí hloupějším, než tito zde pánové, kteří v skutku se domnívali, že prostý kapucín jim v 9 hodin v noci slunce ukáže.“ Ilromový smích následoval na tato slova. *V. D.*

Nejlepší honba. Jakýs mocnář podnikl do svých lesů velikolepou honbu. Tu stalo se, že při pronásledování zvěře setkal se v lesní poušti se ctihodným kmetem, poustevníkem, sv. Macedoniem. V okamžení seskočil s koně a tázal se ho: „Co tu v lesní houštině pohledáváš?“ Macedonius mu odvětil: „Nu, a nač ty jsi sem přišel?“ — „Já honím“, děl mocnář. „vždyť to můžeš poznati.“ — „A já.“ odvětil mu Macedonius, „já také, ale nikoliv zvěř — ne, žádné radosti a statky tohoto světa — já honím Boha, mir nebes a neustanu, pokud se ho nezmocním.“ *V. D.*

Obsah „Obrany“ :

K situaci. (Redakce.) — O vlivu unie na ruský národ. (Dokončení.) — Drobná vojna. (Obrázek). Napsal Bohumil Brodský. (Dokončení.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Titul a obsah.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace : Pětrossova ulice č. 1508—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

ČASOPIS

VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KATOLICKO-POLITICKÝM.

ROČNÍK XII.

Majitel a vydavatel:

Václav Kotrba.

Odpovědný redaktor:

František Žák.

V Praze 1896.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

(V. Kotrba)

O b s a h.

A) Články politické.

	Str.
Ž á k F r a n t : Na prahu roku 1896	1
" Východní otázka	17
" Poznámky k státoprávní adrese (rak. idea)	33
" Východ a západ	49
" Postní úvaha	81
" Soc alistický sjezd	113
" Pessimistická kapitola	129
" Sesocialisování společnosti	145
" Třetí Řím	177
" Sjezd družstva „Vlast“	241
" Autoritat. slovo	273
" Česká korunovace	289
" České státní právo	305, 322, 337
" Z Maďarie	325
" Slovo k otázce nacionalismu	353
" K situaci	369

B) Články vědecké a poučné.

M i l j u k o v - S á l e s k ý : Rozklad slavjanofilství 5 21, 36, 53, 68, 85, 101, 116	
Ž á k F r a n t . : Náboženská otázka v Bulharsku	38
" Autokefalni církve	56
" Karolínská epopea	71
" Vzkříšení	97
" Odpověď na papežskou encykliku o sloučení církvi	209, 228
" Nejslavnější doba česká	257
" Páté přes deváté ze slov. východu	341
D o s t á l A l o i s : Poměry kněžstva pod obojí	41
K a m e š V o j t . : Trvání katolické církve	122
K r o i h e r F . : Jak rozuměli čeští protestanté snášenlivosti 113, 148, 163, 179 195, 214, 232, 247, 261	
P a u l y J . : Temná noc	292, 309, 330
J . R . : Na hřbitově	311
G o r s k i : O vlivu unie na ruský národ	357, 371

C) Články národohospodářské a sociální.

- r . : Novoroční úvahy hospodářské	3
" Banka rakousko-uherská	65
" Anketa o ženské práci v Rakousku	161
" Hospodářský antisemitismus	225
- j t . : Akce cukerní	193
Ž á k F r a n t . : Slovo k židovské otázce	277

D) Články zábavné.

	Str.
Žák Frant.: Novoroční feuilleton	8
Dostál Alois: Osudná svatba	23
Špaček Václav: V době pokroku . . . 58, 74, 90, 104, 118, 138, 153.	169
Vaněk Fr.: Ve mdlobě viny	89
? Počajevská lavra	136 151, 167
Brodský Bohumil: Drobná vojna 184 200, 218, 225, 250, 264, 280, 296, 314, 331, 346 359, 374	

E) Drobné zprávy.

1. Politicko-sociální u národohospodářské:

Nepoctivá žurnalistika 14. — Masarykova česká otázka a Kaizlova odpověď 11. — Antisemité a mladočeši 11. Český sněm 28, 45. Masaryk o svobodomyšlnosti 45 — Dr Kramář jako historický spisovatel 46. — Princ Boris 61. — Z poslední doby (Bedřich Schwarzenberg, Šťastný) 60. — Sila socialismu 77. — Zločinná statistika 78. — Z poslední doby 76 — Svozil: České státní právo 94, 110 — Říšská rada 92. — Z poslední doby (moravští katolíci, Masaryk) 107. — Z východu 124. — Z poslední doby (Vlast. volební právo, radikálové 126 — Z poslední doby (antisem. videňští, odboj Vašatého) 141. — Z poslední doby (všeob. hlas. právo) 156 — Z poslední doby (zvláštní katolická strana na Moravě, surovost „Nár. listů“) 172. — Z poslední doby (zákaz sokolské slavnosti, liga) 188. (Materialismus doby) 204, (Hus) 121, (Hus, surovost „Nár. listů,“ oslava Havlíčkova) 237, (nábož. štvánice) 268, (katol. sjezd v Táboře), 283, (Herold a Hl. ze Siona, Eim a Vašatý. Podlipný, Černo-horský a nábož.) 299, (Smrt Grégra Jul., Lidový spolek, Engl v Píbrami, Říšská rada) 316, (německá levice má nové jméno, Vašatý vyloučen) 334, (návrh Pacáka o vnitřní řeči, děln. akademie, moc volby, národnost liberálů) 349 (něm. levice, obrát mladočechů, mladočeši a lid str. uherská) 365 — Slavnost Poděbradská 253. — Zprávy národohospodářské 141, 156, 173, 189, 205, 222, 239, 269, 284, 301, 317, 335, 366, 377.

2. Náboženské:

Organisace žen 13. — Obrázek z nynější společnosti 15. — Jak napravila reformace mravy 16. Satanismus 29. — Otázka arménská 47. — Vzdělaný pastor o protestantismu 108. — Kněz Tolstoj 160. — Peleš 159. — Co pak jsem asi ztratil 379.

3. Různé:

Lidové knihovny 62. — Něm. protestanti a čeští nekatolíci 126. — Různé 126. — Židovské 125. — Z východu 142. — Z Ruska 157. — Církevní drobnosti ruské 175. — Carská korunovace 190, 206 — Literární sjezd „Vlasti“ 203. — Francouzská revoluce 223. — Socialistický kongres v Londýně 239. — Rus o nás 270. — Americká žena 271. — Parte liberalismu 285 — Odhalení Bismarkovo 334. — Dopis katolika Rusovi 351. — Humanismus 366.

4. Literatura:

Vrba Rudolf: Otázka zemědělská 12. — Fouard-Hulakovský: Svatý Petr 14. — Dr. Lenz: Poměr učení Chelického 14. — Leubner F.: Ballady a legendy 14. Rozhledy po lidumilství 62. — Dr. Král: Sv. Prokop 79, Museum 80, Zábavy večerní 80 — Dostál-Lutinov: Sedmikrásky 93. — Bulant A.: Písňe a legendy 93. Loti P.: Sinajský klášter 109. — Ekert: Církev vítězná 175 — Lenz: Apologie sněmu Kostnického 192. — Dr. Pöschl: Krise agrární 208. — Gibolis: Víra našich otců 208

